שו״ת · אחרונים · לבושי מרדכי

לבושי מרדכי על יורה דעה

רבי מרדכי יהודה ליב וינקלר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לבושי מרדכי על יורה דעה

רבי מרדכי יהודה ליב וינקלר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לבושי-מרדכי-על-יורה-דעה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

שו"ת לבוש מרדכי מהדורא תנינא על יו"ד 20
סימן א 20
סימן ב 20
סימן ג 21
סימן ד 22
סימן ה 23
סימן ו 27
סימן ז 28
סימן ט 32
סימן י 34
סימן יא 35
סימן יב 37
סימן יג 39
סימן יד 40
סימן טו 42
סימן טז 43
סימן יז 45
סימן יח 46
סימן יט 48
סימן כ 49
סימן כא 51
סימן כב 52
סימן כג 54
סימן כד 55
סימן כה 57
סימן כו 60
סימן כז 62
סימן כח 63
סימן כט 64
סימן ל 65
סימן לא 67
סימן לב 69
סימן לג 69
סימן לד 72
סימן לה 72
סימן לו 74
סימן לז 75
סימן לח 76
סימן לט 79
סימן מ 81
סימן מא 82
סימן מב 84
סימן מג 86
סימן מד 87
סימן מה 91
סימן מו 93
סימן מז 94
סימן מח 95
סימן מט 97
סימן נ 98
סימן נא 101
סימן נב 102
סימן נג 106
סימן נד 111
סימן נה 113
סימן נו 114
סימן נז 115
סימן נח 116
סימן נט 117
סימן ס 120
סימן סא 122

סימן סב 125
סימן סג 127
סימן סד 128
סימן סה 129
סימן סו 130
סימן סז 133
סימן סח 134
סימן סט 136
סימן ע 139
סימן עא 140
סימן עב 141
סימן עג 143
סימן עד 145
סימן עה 146
סימן עו 148
סימן עז 150
סימן עח 151
סימן עט 152
סימן פ 153
סימן פב 160
סימן פג 162
סימן פד 164
סימן פה 167
סימן פו 169
סימן פז 171
סימן פח 173
סימן פט 174
סימן צ 178
סימן צא 178
סימן צב 181
סימן צג 182
סימן צד 184
סימן צה 185
סימן צו 186
סימן צז 187
סימן צח 189
סימן צט 190
סימן ק 191
סימן קא 192
סימן קב 193
סימן קג 195
סימן קד 197
סימן קה 199
סימן קו 201
סימן קז 203
סימן קח 204
סימן קט 205
סימן קי 207
סימן קיא 208
סימן קיב 209
סימן קיג 213
סימן קיד 216
סימן קטו 217
סימן קטז 219
סימן קיז 222
סימן קיח 225
סימן קיט 226
סימן קכ 229
סימן קכא 231
סימן קכב 235
סימן קכג 236
סימן קכד 238
סימן קכה 239
סימן קכו 243

סימן קכז 244
סימן קכח 247
סימן קכט 249
סימן קל 250
סימן קלא 252
סימן קלב 253
סימן קלג 254
סימן קלד 256
סימן קלה 258
סימן קלו 261
סימן קלז 263
סימן קלח 265
סימן קלט 267
סימן קמ 269
סימן קמא 273
סימן קמב 274
סימן קמג 279
סימן קמד 283
סימן קמה 284
סימן קמו 286
סימן קמז 289
סימן קמח 296
סימן קמט 299
סימן קנ 301
סימן קנא 306
סימן קנב 307
סימן קנג 309
סימן קנד 311
סימן קנה 312
סימן קנו 313
סימן קנז 314
סימן קנח 316
סימן קנט 319
סימן קס 320
סימן קסא 322
סימן קסב 324
סימן קסג 325
סימן קסד 326
סימן קסה 328
סימן קסו 330
סימן קסז 331
סימן קסח 333
סימן קסט 335
סימן קע 336
סימן קעא 337
סימן קעב 338
סימן קעג 339
סימן קעד 341
סימן קעה 344
סימן קעו 347
סימן קעז 348
סימן קעח 349
סימן קעט 350
סימן קפ 352
סימן קפא 353
סימן קפב 354
סימן קפג 356
סימן קפד 357
סימן קפה 361
סימן קפו 363
סימן קפז 367
סימן קפח 369
סימן קפט 370
371

סימן קצ 373
סימן קצא 375
סימן קצב 380
סימן קצג 383
סימן קצד 386
סימן קצה 387
סימן קצו 389
סימן קצז 390
סימן קצח 394
סימן קצט 395
סימן ר 396
סימן רא 400
סימן רב 401
סימן רג 404
סימן רד 405
סימן רה 408
סימן רו 412
סימן רז 414
סימן רח 418
סימן רט 423
סימן רי 425
סימן ריא 427
סימן ריב 429
סימן ריג 431
סימן ריד 432
סימן רטו 433
סימן רטז 434
סימן ריז 438
סימן ריח 440
סימן ריט 441
סימן רכ 444
סימן רכא 445
סימן רכב 448
סימן רכג 451
סימן רכד 452
סימן רכה 452
סימן רכו 453
הוספות סימן א 455
הוספות סימן ב 457
הוספות סימן ג 459
הוספות סימן ד 460
הוספות סימן ה 461

מפתחות לחלק יו"ד סימן א' קהלה שבטלו המנהג להיות סימן בגוף העוף. בעופות הנשלחי' לשוחט ע"י גוי':

ב') רב מכת שטקו"ו שרצה לאסור שו"ב דקה"י:

ג') שו"ב דארטה' שלח אפערט לקהל שטקו"ו:

ד') בשו"ב שידיו מרתתים:

ה') ש"ץ מ"ץ שעבר למול בזמן לילה. וסידר גט עם חבורת רב דנעאלאגען:

ו') בענין הנ"ל ז') שו"ב שנמצא סכינו פגום שלא בשעת שחיט':

ח') שו"ב שבא עליו שמועות מכוערות:

ט') בדברי המהרש"א מס' שבועות דף כ"ד:

י') במ"ש סי' ב' בטו"ז סק"א וש"ך סק"ב. ב') מי שהי' טלית' נקשר בג' חולי' בש"ק:

י"א) ישוב לסתירת הטור בסי' ט"ז מסי' תקי"ג. ב') דברי הר"ש מקינון בנחל איתן. ג') בסוגי' מתוך. ד') סנהדרין דף ל"ו:

י"ב) ע"ד הפרמ"ג סי' כ"ב ס"ק ג' ד':

י"ג) בפסק' המחבר סי' כ"ה סעי' ג':

י"ד) ישוב הפרמ"ג סי' כ"ט סק"ט. ב') ב"י סי' רצ"ז ג') ספרי לר"ש חלב הותר מכללו:

ט"ו) כבשים הנשחטים חצי' מהם נמצא שלפוחית מים על הריאה או על הטחול ובני מעיים או על שומן שלהם: ט"ז) בהמה שנשחטה ונמכר הבשר וכבר נאכל ואח"כ נתודע שהי' לה חולי בראשה:

י"ז) ע"ד תשו' מהר"ם שיק חיו"ד סי' כ':

י"ח) עוף שנשחט אצל שו"ב דארטה' ובדיקת הושט אצל רב שאינ' ארטהי. ב') ע"ד חת"ס חיו"ד סי' כ"ט:

י"ט) ריאה שהי' פיצול בחריץ הורדא וארוכ' מגומא. ב') איש שמוסחרו זאדאוואסער אם אשתו בימי נדותה רשאי לסייע בתניעת הגלגל: כ') בריאה שיש בה בוע' ועפ"י צוו הרופאים אין לבדקו בנפיח' בפה ומאבדי' אות' ולא נשאר רק חתיכת הריאה אשר עלי' הריעות' ב') וע"ד הנפיחה בבלאזבאלק. ג') שו"ב שידיו מרתתין בשעת כתיבה ונחשד לשתות סתם יינם:

כ"א) עוף שבא דם דרך פה:

כ"ב) כבד שנכבשה מעל"ע אם מותרת לאחר צלוי' בבישול או דוקא לצלי. ב') ע"ד שאיבת המקוה ביום שי"ק כ"ג) כבד חי שנצלה תחת קדירה שעמד' ממעל אם לאסור משום זיעת הדם: כ"ד) כבד של עוף' נגע בקדרה של חלב חם:

כ"ה) בישוב חי' הרי"מ רפא"ט ב') קושי' בדברי הרא"ש רפא"ט. ג') ע"ד פנים יפות (במדבר) וחת"ס סי' רצ"ז:
כ"ו) בדברי הש"ך סימן מ"ו סק"א:
כ"ז) איש שדרכו לבשל עור הקבם בכלי שיש בו ששים נגד':
כ"ח) הערה במס' חולין דף קל"ד כ"ט) אווז שנמצא בתוכה שומן עגול סמוך לב"מ ובתוכה עצם דק כשעורה. ל) בשר שבין צלע י"א ובין י"ב. (עיי' מ"ש בתשו' אלי הגאון מפ"ב ז"ל בספרו שו"ת שבט סופר חיו"ד). ב') נקור הטחול ג') נקוי המקוה:
ל"א) עוף שנפל לאור ושהת' בספק כ"א יום ואח"כ נמצאו בנ"מ ירוקי' שהאדימו ואדומים שהוריקו. ב') ג' ביצים שנתבשלו ובא' מהן נמצא כמין טיפת דם. ג') שמעון שכר שליח בשכר ושלחו לראובן בן יעקב וכשבא שמה לא מצאוהו רק את אביו. וטוען המשלח כי באמת עליו הי' כוונתו ל"ב) עצם שנשבר בתרנגולת למעלה מאצבע:
ובנמצא אחר אכילה והי' נקשר שע"ש יחדיו ידובקו:
ל"ג) ע"ד הרשב"א בת' סי' ג' וסי' שצ"ו. ב') במ"ש הש"ך סי' ע' ס"ק כ"ט:
ל"ד) דריסה שהי' במקום הכלוב ונמצאו מתים וא' פצוע ל"ה) בספק דרוסה:
ל"ו) בעובדא של דריסה. ב') בדברי התוס' סוף מ' חגיגה:
ל"ז) שור שהובא לבית המטבחיים על שליטען ונשחט'. אם שפיר עבדו שלא לבדוק הבהמה למען בשר כשר. ב') בדברי רשיז"ל חולין דף מ"ב: ל"ח) בדברי חת"ס חיו"ד סי' ס"ז. ב') ונובי"ק חאו"ח סי' כ' ל"ט) בישוב קו' הגאון מהר"ב רנשבורג ז"ל (בחת"ס חיו"ד סי' ש"ט) ב') פי' הספרי בפ' ראה:
מ) אשה שמלחה בקדרה בשר. ובקדרה זו נתבשל מקודם אווז' שהי' לה שאלה ונטרפה עי"כ:
מ"א) קטנה שהעיד' שהדיח' הבשר ושם בקדרה ב') בפלוגתת הפרמ"ג וחיי"א בהא דפסק הרמ"א בעה"ב שהשכיר דירה בביתו לגוי אינו אוסר:
מ"ב) בדין בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב והשגה ע"ד חמודי דניאל וחכ"א בענין זה:
מ"ג) במ"ש הטו"ז סי' ע"ט סק"ה. ב') בדברי הרמב"ן ר"פ האומר במ' קידושין:
מ"ד) ב' תשובות מכבוד אמו"ר הגאון אבדק"ק גראסווארדיין ז"ל א') ע"ד הקאכינהינר. ב') בדברי המהרש"א חולין דף מ"ג ד"ה הנך דאפקית:
מ"ה) בישוב סברת הריב"ש סי' קצ"ב:
מ"ו) בחמשה צאן שבאו לידי נפיחת כרס ודקרם בסכין ונשאר רק ב' מהם חיים ונתערבו בשאר הצאן מה משפט החלב והצאן. ב') ע"ד קושי' הט"ז בסי' מ"ט סק"ג:

מ"ז) ישוב לסתירת מרן חת"ס בחיו"ד סימן ע"ה מסי' ע"ד. ב') דברי רש"י דסתרי אהדדי בבכורות דף ז' ממ' ע"ז דף ק': מ"ח) בדברי הפרישה בסי' פ"ז דחלב נבילה ג"כ מדרבנן. ב') הגעלת קדירות גלאזירט ג') ע"ד הפרמ"ג בפתיחה להל' מליחה, מ"ט) מי חלב שנשאר מגבינה שהועמדו בקיבה אם דינ' כגבינה. ב') במ"ש הב"ח בסי' פ"ז דגם בבשר טמא' שייך גזיר' חכמים משום אסור בב"ח:

נ') בפלוגתת הטו"ז סי' צ"ב סק"ה והש"ך סק"ח. (ב' בדברי הפרמ"ג שם במ"ז סק"ב ג') וחו"ד שם סק"ח: נ"א) במה שמסופק הפרמ"ג ביו"ד סי' צ"ז בלש פת עם חלב בשוגג אם קנסו ג"כ או דוקא במזיד:

נ"ב) בענין לופט גערם' דיש לחוש משום שומן איסור:

נ"ג) בענין הנ"ל:

נ"ד) ע"ד טו"ז סי' צ"ט סק"ט ב') ותוס' זבחים דף ק"ח ד"ה שוגג. ג') ותוס' זבחים דף צ"ה ד"ה והרודה: נ"ה) ישוב לדברי הפרי תואר בסי' צ"ט:

נ"ו) מ"ש הפרמ"ג בשפ"ד סי' צ"ו סק"ז:

נ"ז) ע"ד הפרמ"ג סימן ק"א סק"ו ב') פרמ"ג סי' צ"ט ס"ק כ"ב. ג') פרמ"ג סימן צ"ח סק"ה:

נ"ח) במ"ש האחרונים לדברי המל"מ דבמ"ע יוצא אפי' שלכד"ה, ב') מהרש"א חולין דף י"א. ג') במה דהעלה בת' הרשב"א דטריפות הבא מבטן חי יב"ח:

נ"ט) בישוב שי' הרי"ף בסוגי' דריחא מילתא. ב') בסוגי' דהבודק צריך שיבטל'. ג') ע"ד הפרמ"ג סי' ל"א סק"ח:

ס') הא דנוהגין עלמא להיות טועם ופולט ביינות של גוי:

[בימים אלו נשאלתי ג"כ בזה מכבוד הה"ג מו"ה שלמה קליין נ"י אבד"ק סי' טשעה יצ"ו והוא רצה לתקן ע"י כלי מיוחד לטעימה. אולם לדעתי אם כי הוה הוספה להחמיר עכ"ז צריכין להזהר שלא יהי' נוהגין כן גם בשאר אסורי דרבנן. ועיי' בסימן צ"ח שלא נמצא טעימ' רק ע"י גוי קפיל' משמע אפי' באסורי דרבנן כמ"ש בפ"ח ראיי' מפינכ' דר' כהנא דא"א למטעמי' ולפ"ד הנ"ל הא הי' תיקון כנ"ל. ע"כ לענ"ד מה שלא מצינו בדברי חכז"ל לתקון הכיר' אין להמציא לדעתינו וכי נתיר בתענית צבור לטעום ע"י כלי מיוחד וכיו"ב עיי' בט"ז סי' צ"ח ובפרמ"ג שם ועוד בת' צ"צ סימן מ"ג שהביא ג"כ דברי ת' הריב"ש וסי' רפ"ח שמפרש דלהכי באסורי אכיל' אסור' הטעימ' דילמא יבלע אין הפירוש שישכח שהוא אסורה או משום תאות המאכל והמשקה אך ורק משום דילמא ע"י שצריך לטעום לידע טיב טעמו יקרב עד סמוך לגרונו ולא יוכל עוד להחזיר ולפלוט א"כ מה מועיל בזה הכיר' עיי"ש:

ס"א חמאה שנעשה ע"י מלאכת מאשין אם מותרת גם במקום שנוהגי' אסור בחמאה של גוים:

ס"ב) בענין הנ"ל. ב') בענין קבלת החלב לתוך המאשין בי' ש"ק:

ס"ג) איש אשר מסחרו מסחר חמאה אם יש היתר לקנות מנכרי והוא יעשה ממנו חמאה וימכור למקומות שנהגו בו איסור ב') בדברי הנוב"י סי' ס"ו:

ס"ד) במ"ש הטו"ז סימן קט"ז סק"ו:

ס"ה) בענין הנ"ל, ב') אם מותר ליתן למי שאינו יודע מהמאוס' של אותו דבר:

ס"ו) אם מותר לשחוט בלא בדיקה למען עשות מהבשר בשול קאטשינע בשביל הנכרים.

ב') ישוב לקו' הפרמ"ג וחת"ס ע"ד צ"צ שהביא המגן אברהם סימן רמ"א:

ס"ז) איש שנזדמן לו כ"פ בשאלות טריפות באווזות הנשחטים וא"א למכרם כי אם מבושלים אם מותר או לאו:

ס"ח) אם מותר לקנות ולמכור בחנות סאלמי ובשר מעושן הנקנה מחשוד לס' נו"ט:

ס"ט) בפועלים שקוצרים בתבואה ונותני' להם בתוך שכרם בשר ד"א:

ע') ישראלים שרצונם להשתתף עם נכרי לקנות ד"א ולשמנם:

ע"א) ברצון יראים למכור במסחר' גם בשר ד"א ע"י גוי:

ע"ב) מי שסרסר בדבור' לע"ע סוחר ד"א אם שכרו מותר:

ע"ג) בשר שנשחט אצל שו"ב שנוקו"ו אם מותר למנכר' לא' מן כת ההוא. [ועיי' מ"ש בכת"ס סי' פ"ג ונהרי אפרסמון מהדו"ת סי' כ']:

ע"ד איש א' נטל מעות מבחורים למען פדיון נפשם והרשיע שהטמין בידו אם הוא מהימן לענין כשרות:

ע"ה) ערל א' מלא ט"ו חביות יין מקנקן ע"י שלויך. ב') במי שקנה ענבים דרוכים העומדים בבית גוי. ג') למען לידע הגראד צוה ביד נכרי לטול ומייש ענבים ויסחוט אותן לכוס:

ע"ו) ע"ד טו"ז סי' קכ"ז סק"ד. ב') חת"ס חאה"ע סי' קנ"ד:

ע"ז) אם מותר להיות לאשה השגחה אצל אופה נכרי:

ע"ח) בענין מטהר יינו של נכרי:

ע"ט) הנ"ל. ב') אם פקק חשוב חותם:

פ') יין שנעשה ע"י ישראל ורק בי' ש"ק ע"י נכרי, והטערקעל נתן בג' בורות ואיש א' קבל ע"ע לעשות יי"ש של פסח ואינו ידוע לו באיזה בור מיין כשר ורק א"י הראה לו אם נאמן ע"ז: פ"א) בענין הנ"ל. ב') חביות יין כשר שהי' תוסת טפח וערל א' טפחו למען לא ישפוך:

פ"ב) טבל ד' כוסות חדשים ונתערב א' בהם שלא טבל. ב') ע"ד פרמ"ג סי' י' סק"ו:
פ"ג) בדבר חדש שהעיר השואל לטבול צלוחית זאדא פלאשען שקונין הפאבריקאנטען:
פ"ד) בדברי מחצה"ש שהובא בחת"ס סי' קי"ד. ב') חקירה חדשה לענין גט שאב"ז. ג') ע"ד הנמוק"י רפ"ד בסנהדרין:
פ"ה) בא' שדעתו לסחור באבנים שמעמידי' על קבר נכרי ועליהם שו"ע:
פ"ו) מה שנוהגים חסידים אנשי מעשה להתרחק מצורות הצבועים:
פ"ז) ע"ד רשיז"ל חולין דף ז' גבי פרדות של רבי. ב') וע"ד קושי' בפסחים דף ס"ג:
פ"ח) דין סדור (הרשב"ן. מנהגים) שכתבו מין:
פ"ט) בא' שצוה ל"מ להיות בק"ק סך אלפים והפירותיו מהבאנק להספקת ת"ת. וקם בנו תחתיו לאמור כי יהי' ת"י והוא יתן פירותיו. ב') בנדון היתר שפאר קאסטע: צ') א' שהניח ק"ק והפירותיו יתחלק לרב ולמשמש וע"ד כי ברצון הקהלה לחזק בדקי ביהכ"נ רצונם ללות המעות ק"ק והם ישלמו הפירות: צ"א) ע"ד הפאטהעקענשיין (פאנדבריעף) על ישראל. צ"ב) מי שלוה מפלוני בלא רבית והמלוה נותן השטר להבאנק אם מותר לשלם להלוה הרבית להבאנק: צ"ג) מה שנוהגים הסוחרים שקונים בהקפה ונותנים שטר ליד המוכר והוא הולך להבאנק ולוה ברבית והאחריות עליו:
צ"ד) ישראל שיש לו חוב אצל העכו"ם והעכו"ם יש לו תבואה בשבלים ולישראל הצריך המעות וביקש מישראל אחר שישלם לו והוא יתן לו התבואה בזול י' פרוטות לכל מעטערצענטען:
צ"ה) מי שנתן מעות בעיסקא ולא עשה שטר מה יעשה בשעת חלוקה. ב') נוסח שטר היתר עיסקא:
צ"ו) בא' ששלח וועקסעל לאביו להניח' בבאנק ואביו מסרו לעקסקאמטער ישראל ושלח לו המעות בנכיון הרווחים. אם מהני לעשות אח"כ שה"ע:
צ"ז) הערה בסוגי' בבא קמא דף צ"ד:
צ"ח) בדברי שעה"מ פ"א ה"ג מהל' חו"מ ב') בסוגי' דקיימו ול"ק: צ"ט) בדברי רש"י כריתות דף ה' כשהי' מסתפר שקול במזיי'. [ידידי כבוד הרב הגאון המפורסם בנש"ק מו"ה חיים אלעזר שליט"א רבדק"ק מונקאטש יצ"ו בעה"מ שו"ת מנחת אלעזר העיר אותי כי טעות נפל בתשוב' זו ע"ד מ"ש בשם ת' דברי יוסף לאמור כי רבינו מהרמ"ע מפאנו נוהג היתר בזה. ואדרבה בתשוב' ההיא מבואר ההיפך ונגד דברי באר עשק והעיד כי כן ראה צורת' בזקן מלא. והנה כן האמת כמ"ש ובל"ס כי בהעתק נפל טעות בהקדם התיבות וקאי אדברי ת' חת"ס באשר באות' פרק ראיתי תשוב' הדברי יוסף. וגם ציינתי

שאין אני נחית לדינא חלילה רק למשקל ולמטר' ולתרץ פי' רשיז"ל בפטפוטי דאוריית'. ולהלכה ולמעשה ודאי כל בע"נ יזהר להתנהג עפ"י רבותינו הקדושים כמ"ש בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' מ"ח עיש"ה ותול"מ.]

ק') אם מותר להעביר כתמי אדומים (זאממער שפראסטן) ע"י סמים מאפטהעק:

ק"א) בדברי הטור בסי' קפ"ד במה שהשיג עליו בב"י שם:

ק"ב) במה שהעלה הב"א חיו"ד סי' א' דשאר בית הנשים בשעת וסת הוה מה"ת. ב') ע"ד חו"ד ופ"ת סי' קפ"ד. ג') בדברי בנוב"י סי' נ"ה:

ק"ג) אשה אשר האורח וסת' לא בא עד ל' יום ומכאן והלאה פעמים מקדמת ופעמים מאחרת אם צריך לחוש לעונה בינונות:

ק"ד) במה שהשיג החו"ד בסימן קפ"ה ע"ד טו"ז שם:

ק"ה) אשה ששמשה שלא בשעת וסת' ולאחר התשמיש מצאה טמאה וגם הוא מצא במכנסיים שלו טיפת דמים:

ק"ו) אשה שיש לה וסת ראתה אחר התשמיש מחמת תשמיש דם שמשונה מרגילות ואומרת ברי שאינ' מן המקור: ק"ז) באיש שאירע לו מקרה לא טהור שלא בשעת וסת:

ק"ח) במי שבא על אשתו בסמוך לוסת' ואח"ז בדקה ומצאה דם אם צריכ' כפרה. ב') בדברי הנובי"ת סי' צ"ו:

ק"ט) במה שפסק הש"ע בסי' קפ"ו דינ' של תרה"ד דאשה שאינ' רואה בתוך י"ד ימים ומשם ואילך בלא זמן קבוע דאי"צ בדיקה. והחו"ד חולק עליו אם יש הוכח' לזה מדברי תה"ד:

ק"י) בענין מראות הדמים תמיה על הגה' יד שאול סי' קפ"ח:

קי"א) בענין הנ"ל:

קי"ב) אשה שיש לה מחלת השבירה:

קי"ג) בענין הנ"ל:

קי"ד) קו' בשי' הר"ש הביאו הרא"ש ר"פ המפלת:

קט"ו) אשה שהיתה למודה לראות אחר י"א יום לטבילתה ואחרי הימים שינתה לראות י"ד או ט"ו יום אחר טבילתה:

קט"ז) מעוברת אם צריכ' לבדוק ברוב ימי' בהרגשת ליחה לבינה:

קי"ז) איש א' ביום שני לאחר העונה מצא לפניו במכנסיים שורות אדומים וכאו"א ל"ה כשיעור כתם אך יותר משיעור מאכולת אשר בזמנינו:

קי"ח) צורבא מדרבנן נשא בתולה ובליל ראשונה מצה דם בתולים ואחר טהרת' בביאה זו לא מצא דם ואומר' כמדומה של"ה ביאה גמורה וכמ"כ בליל שני ואח"ז בא זמן וסת' ואחר טהרה' שבא אלי' ג"פ ומצא' דם מהו שנחזיקנה לרואה ונחמ"ת:

קי"ט) חתן שבעל כמה בעילות אלא של"ה בעילות גמורות. ומסתפק השואל אם תטבול אשתו ויבעול בעילה גמורה אם צריך ג"כ לפרוש ממנה כמו שאר כונס בתולה:

ק"כ) באשה א' אשר ע"י חולי ברחמה צוו' הרופאים עשות רפואות באיזה משקאות (איינשפריצונג) ויש לחוש לפתיחת פה"ק:

קכ"א) אשה שהפסיק' בטהרה לראיית וסת' במוך דחוק כל ביהש"מ ובי' ב' לספירתה בדקה ומצאה מראה שהי' ספק אצלה והניח' עד למחר ובי"כ בדקה א"ע בין הערביי' וכ"פ ביום בבא מוך דחוק. וכאשר בא השאלה לפני המורה טמ' לה ומסתפק השואל אם הבדיקה שעשא' בין הערביי' בי' ב' מהני לענין הפסק טהר' קכ"ב) לדעת המרדכי דפסקי כוותיי' בסימן קצ"ו. דמ"מ כתם פחות מגריס ועוד לא מפסיד הנקיים לדעת אחרוני' א"כ לדעת החת"ס סי' ק"ן דבבדיק' בעד שאי"ב אין תולין בשיעור מאכול' בזמנינו. מה הדין בג' י' ראשונים: קכ"ג) אשה בימי לבונה אם רשאי ליכנס למרחץ משום רפואה או לפי המנהג טבילת עיוהכ"פ:

קכ"ד) בכפר א' אשר המקוה רחוקה וא"א לבא לביתם בעונת הלילה איך ינהגו. ב') במ"ש המחבר סי' כ"ג ס"ד: קכ"ה) אשה שנסדק עצם החזה שלה וצריכו' לחגורה. ויש לדון מה תעשה בטבילה בזמנה משום חציצה:

קכ"ו) באשה שיש לה חולת הטבור והושם עלי' רטיי' בחוזק מה תעשה בטבילה בזמנה:

קכ"ז) לענין טבילה באשה שהושם טבעת לאות' מקום עפ"י רופא והוא אומר כי סכנה להסיר':

קכ"ח) שיניים שחסר' מהם מקצתם ומתיכו' עלי' עופרת או כסף להשכיונ' אי הוה חציצה בטבילה: קכ"ט) (א') במה שצידד השואל להתיר' לטבול בי' ז' מפני אונס ובטול עונה. [ועיי' תוס' מס' נדה דף ס"ז ד"ה אבל אמרו]:

קכ"ט) (ב') במ"ש הטו"ז סי' קצ"ח ס"ק כ"ז. ב') בענין מב"מ דאי"ח. ג') ע"ד חת"ס חיו"ד סי' רנ"ו:

ק"ל) במה שנוהגים הנשים בחפיפה עם בורית:

קל"א) בדברי הבאה"ג שהחמיר להיות חצי אמה למעלה מהטבור. ב') ע"ד רצפת אבנים בתוך קרקעית המקוה אשר בדעת השואל לקובע דרך בנין: קל"ב) ישוב לקו' התוס'

חולין דף י' ד"ה אלא שהקש' מנ"ל בנגע משום חזקה דילמא משום ס"ט ברה"י. ב') בגמ' נדה ד' נ"ז:

קל"ג) במקוה שנתמעטו מימיו אם מותר להוסיף ע"י פלומפען ב') מדידת מקוה עגולה ומרובעת: קל"ד) נהר קטן שאינו ראוי' לטבול בו ורק שנעשה שווימשוהל. ונקבץ בתוכו ע"י נהר שני שבא ממי תמצית ומעיינות. ובתוכ' דאמפ פומפע לשאוב מהמני מעיינות. אם מותר לטבול בו בשעת הדחק:

קל"ה) בענין הנ"ל:

קל"ו) מעיין שנבנה עלי' העיקר ע"י בעטאן ולמען הגבה' המים שפכו לתוכ' שאובי' ונתמלא המקוה על גדותיו והי' נראה כזוחלין:

קל"ז) תמי' בדברי חת"ס סי' קצ"ט אות ג'. ב') ובמה דסתרי' מסי' הנ"ל לסי' רי"ג: קל"ח) ארטעזישע מעיין עשות עי"כ מקוה טהרה:

קל"ט) מקוה שנעשה ע"י באר ארטעזי':

ק"מ) ע"ד הב"י בסימן ר"א במ"ש דברי הרוקח:

קמ"א) בדברי תשו' אמרי אש סי' פ"ו. ב') בענין עשיית מקוה ע"י מי גשמים: קמ"ב) בענין לעשות מקוה מים ע"י סיע' פלומפ. ב') ע"ד הר המור בסי' כ"ב: קמ"ג) בענין הנ"ל. ב') בדברי הר"ש פ"ב דמקואות מ"ג:

קמ"ד) אם מותר לשאוב מן מי המקוה בפלומפ:

קמ"ה) מקוה שנעשה ממילא ע"י מים מוכין מדלי של הר ע"י קנה צינור עץ תחוב בארץ וע"י נתמלאו חפירות לג' קנים המתחברים ע"י נקבים והם מרוצפים ע"י קרשים ויתדות למטה:

קמ"ו) מעיין שהוא עמוק מאוד ועשו תיקון להעלות המים ע"י פולזאמטער מאשינע.

קמ"ז) בענין הנ"ל:

קמ"ח) ע"ד חדושי הר"ן בחולין דף ט"ו וט"ז. ב') לימוד זכות על מקואות שעשוי' ע"י קאסטען. ג') תמיה בת' הר המור סי' כ"ב: קמ"ט) מקוה שנעשה ע"י קאסטען על מעיין קטן אשר לא יכיל שיעור מקוה ומתמלא עי"כ מהנהר ע"י צנורות. ולא נעשה ע"י בנין וקבוע בקרקע: ק"ן) בענין הנ"ל:

קנ"א) מקוה שנעשה ע"י מי גשמים:

קנ"ב) האיך לעשות מקוה מג"ש. ב') מדידת שיעור מקוה:

[עי' בזה לעיל סימן קל"ג. ואני המצאתי בס"ד לידע בטח כמה שיעור בגובה המים בצמצום דהיינו לאחר שנודע שטח הקוואדראט יבא על פי חשבון דיוידיערען כלומר

בתוך השיעור מקוה שהוא מ"ד אלף קי"ח אצבעות וח"א והחלק היוצא בחשבון זה הוא שיעור גובה המים (קוביק). וכבר ידוע שצריך להוסיף כמ"ש הש"ך ריש סי' ר"א:

קנ"ג) באר מים חיים שירד לתוכ' מג"ש ועי"כ עולין המים לתוך המקוה:

קנ"ד) בסילונות מקוה:

קנ"ה) סילונות של מתכת אם נפסל בעכבת מים כ"ש. ב') במקוה מג"ש:

קנ"ו) בהא דתי' הב"י דברי הרמב"ם שפסק כראב"י במ' תמורה ופסק כמתני' דמ' מקואות פ"ד. ב') בדברי רשיז"ל בכורות נ"ה. ג') וחולין כ"ח: קנ"ז) מקוה שהיא קטנה מהכיל אם יש תקנה בכסוי טבלא מרובעת ע"י נקב כשפוה"נ וימלאנה בשאובים ויושק למי מעיין: [אחר ההדפסה קבלתי התשובה מהה"ג השואל נ"י שהשבתי לו בענין זה עוה"פ ואתן לה מקום פה. אשר שאלה נפשו היפה אם כוונת מרן חת"ס בסי' רי"ב לענין ריעות' דמים מרודדי' שיחוברו יחדיו אם אפי' מכסה גופה דרך שכיבה דטבילתה טבילה רק בדיעבד אם מחשב לריעות' לענין זה. בזה פשיטא לענ"ד דלא מקרי ריעותא כיון דבדיעבד הוה טבילה ואינה רק משום דילמא לא משכב דרך קומת' כדג ויעשה קמטי' קמטי' ואין זה שייכות לדינ' של הרא"ה לענין צירוף דהא הרא"ה דינ' קאמר כיון דמים כשרים אינ' ראוי' לטבילה אז השאובים מבטלים אות' ולא אמרינן בזה כבשאר מקוה שלמה כל שאובים שבעולם. וכיון דכאן אינ' רק גזירה משום כת' דחציצה אין בזה ענין לריעותא שלא יצטרף כיון דעכ"פ ראוי' לטבילה וכן ראיתי בכמה ק"ק שמתקנין מקוה חדשה בין בגשמים בין במי מעיינות וחוששין בזה לדעת הרא"ה הנ"ל ע"כ עושין פעולת ותחבול' כי המים הכשרים יהי' עכ"פ כדי טבילה אפי' יותר ממ' סאה וגם לא מצריכי' שיעור' למעלה מטבור כהנ"ל: וע"ד הקטפרס מתחילה כתבתי שהענין בזה כת"ר מבפנים אשר לפניו תבנית המקוה וגם כי חשבתי כמ"ש כ"ת כי קטפרס לא שייך רק בנזחלים לא בעומדים בין למעלה בין מלמטה אמרי' בי' או ל"צ למימר גוד אחית או גוד אסיק והראיי' כי בתשוב' האחרונים אשר הביא' חדשות בענין הגיגית תלוי' בשלשלת או שולחן (טיש) בתוך המקוה והוכשר ע"י שפויה לא העירו שום חשש מפני גוד אסיק וכן ראיתי בראיי' במ"ש בת' מהרי"א סימן ר' משמע נמי בפשיטות כהנ"ל. אכן אחרי ראותי במכתב כ"ת הבא שנית כי רב גדול א' העיר ע"ז ע"כ חפשתי בספרים ואחרי רואי ראיתי בס' חדושי הרז"ה על ה' מקוואות בסוף הספר בתשובת' על המקוה שנעשה הטבילי' ע"י גיגית התלוי' בשלשלת אחרי כמה חששות בא לידי כן להיות חושש משום גוד אסיק והניח בצ"ע ולא הכשיר בזה רק אם הרוב מים שבגיגית כשרים דתו ליכא רק דרבנן ולענין זה אמרי' אפי' גוד אסיק כמ"ש הר"ש בפ"ג מ' מ' וכל האחרונים סמכ' בזה אבל ברוב

שאובים אין דעתו להקל עיי"ש. ואח"כ פתחתי ס' שו"ת דברי חיים ח"א וח"ב. ובח"א סימן מ"ו ג"כ חשש בהך דגיגית משום קטפרס דגוד אסיק ורק ברוב כשרים מכשיר. ובח"ב סי' פ"ה האריך מאוד בתשוב' לגאון א' ומסקנת' שאין להקל רק אם נמשכו בדרך המשכ' כדינ' בש"ע דאזי אינ' פסול רק מדרבנן יש לסמוך דקטפרס כהא הוה חבור ודעתו ז"ל כי אין חלוק בין זוחלין בין עומדי' ודברי הרמב"ם וש"ע שמסיימים אלא א"כ עמדו היינו עמיד' כפשוט' בשטח שוה. ועתה כיון שהגאון ז"ל חושש משום קטפרס בענין זה וגם כי מיישב מהא דת' אחרונים במקוה ע"י גיגית שהגיגית נוגע ממש במים של מקוה. ואם כי בח"א חשש גם בזה וע"כ לדעתי לעשות עפ"י עצתו כי רק בפסול' דרבנן יסמוך על השקה זו:

וע' הנסרים אשר דעת כת"ר כי גם בס"ט בא בכח' דהתיר' משום קביעו' ובנין אם כי לא ישאיר' שם לעולם בזמן הצורך להשיק עליהם מים שאובים. והנה עובדא דמהרמ"פ ודאי לא איירי בהכי להשיק עליהם מים שאובים דא"כ הי' לנו עמוד ג"כ למ"ש לעיל לענין גוד אסיק וקטפרס רק הי' הצורך לעשיית תקרת נתרים מפני גוב' המים של מעיין יותר ממעל לקומת איש וסכנה לטבול בו ע"כ חלקו המקוה בין מים עליונים ותחתונים וכול' מים כשרים ולא הי' צריך בשום פעם מפני השאובי' להריק המקוה ואם כי בלאו"ה הי' צורך לנקות המקוה זה ודאי אינ' מפסיד הבנין דהוה ככותל דעלמ' שאם בא העת שהיא רעות' ורצוצה סותרי' אות' ובונים מחדש מפני זה לא נסתר הבנין מעיקר' אבל בנ"ד הוה רק כפתח ודלת פעמים נעולה ופעמים פתוח' ודאי אם לא הי' רק משום חשש' דגזר' מרחצאות יש כמה צדדי' להקל כמ"ש כת"ר רק כמ"ש אם לא נחוש משום טביל' ע"ג כלי ויעוי' בס' ס' מהר"ם שיק על תרי"ג מצות שם מכתב ארוך מהרב הגדול דנ' מאדע נ"י בענין זה. ועכ"פ הצורך קביעות שלא יפרך ע"י הדיוט כמ"ש במכתבי]:

קנ"ח) תמי' על החולקי' על הרמב"ם בפ"א מהל' מקוואות:

קנ"ט) מקוה שלא נזהרו בעת החפירה לשאוב ע"י כלים נקובים וגם כי אשר חפרו בעומק זרקו במים גל של אבנים בלי סדור וממעל עשו גשר לטבול עלי' והני מעיי' מבצבצים ובאים דרך הגל ונקבי נסרי הגשר. ופקפק השואל להכשיר' ע"י מ"פ כי אין לראות מה שבסדקי אבנים ותחתי':

ק"ס) אם יש חששא לג' לוגין מ"ש להכשיר ע"י מ"פ בעת נקיון המקוה אם החזיר לונרא' מים קודם שבאו לשיעור' דמקוה:

קס"א) הערה ע"ד שושנת העמקים כלל כ"ג:

קס"ב) בדברי התוס' ריש מס' נדרים:

קס"ג) ע"ד הרמב"ם דסתרי אהדדי בפ"ג מהל' נדרים מפ"א שם:
קס"ד) תמי' בדברי חתנו של הנוב"י (בסוף מהדו"ק). ב') בדברי התוס' מ' תמורה ד' ג' ד"ה לא:
קס"ה) בענין הנ"ל:
קס"ו) ע"ד הר"ן מ' נדרים ד' כ"א. ב') הערה ע"ד תוס' רע"א מ' ברכות מ"א: קס"ז) בדברי הר"ן נדרים ל"ו. ב') ברמ"א יו"ד סימן רמ"ו:
קס"ח) מי שמודר הנאה מחבירו אם מותר למול בנו:
קס"ט) בענין הנ"ל:
ק"ע) שו"ב שהודר לאכול משחיטת חבירו והתיר' לו בג' ונודע אח"כ שהי' עד"ר:
קע"א) בחור שהפצירו אחיו עשות קשור תנאים בבתו של פלוני ומתחרט כעת:
קע"ב) בבטול שידוכין דאחות המשודכת תלתה עצמה בגוי:
קע"ג) ישוב לדברי חת"ס יו"ד סי' רל"ו והערות בענין זה ע"ד הג' מערלוי. ב') אודות תפילין גדולים שמהדרין בזה"ז אחרי':
קע"ד) מעות שנשאר מחברה ת"ת וקנו לאאזען ואם יעלו ההויפטרעפער אם מותר לשנותו לדבר רשות:
קע"ה) אם מותר להיות שליח לאשה לפזרון צדקה בלי ידיעת בעלה:
קע"ו) במי שנהג מעשר כספים ובעת היוקר של"ה לו לחלק הקדיש ב' לאוזען ע"ז אם מותר לפדותן כעת לעצמו ברצון העניים:
קע"ז) אם רשאי לעשות פד"נ ממעות מעשר כספים:
קע"ח) במ"ש השך יו"ד סימן רנ"ט ס"ק י"א ב') בדברי הראב"ד ובעה"מ בפי' כתותי מ"ש ג') הרא"מ הובא בפר"ח סימן תקפ"ט. ד') סוטה ג' ע"ב:
קע"ט) ב' מוהלים בשבת האי מינייהו עדיף ב') מי שנהג ליתן מעשר מן הריוח אם בידו ליתן לקפת הקהל תחת סכום הנהוג. ג') אם יש להבדיל בשכר למי שערב לו יותר:
ק"פ) תינוק שהובא למול וראו כי הוא ירוק (געהל) והרופא אומר כי הוא בריא. אם דינ' כחולה:
קפ"א) אם רשאי לקנות עש"ק שפחה עם עוברה דמקנת כסף ונמול בא' שיהי' צריך לחלל עליו שבת. ב') בדברי המחבר סי' רס"ד. ג') הרמב"ם פ"י מהל' מלכים. ד') בדברי שעה"מ דאין עבד חייב למול את בנו:
קפ"ב) סמוכין למ"ש דאין המצוה רמי' על הגר במילה רק על הב"ד:
קפ"ג) בס"ת אשר כמה אותיות שהדיו נקפץ מעליהם. ב') באם מחזי כמנומר. ג') סתירת המחבר מסי' רע"ג לסי' רע"ט:

קפ"ד) ס"ת שאי"ב מטלית ונקר' הקלף איך לעשות התיקון:
קפ"ה) במה שאין נזהרים הסופרים בעירוב אותיות בסת"מ:
קפ"ו) בענין הנ"ל. קפ"ז) ס"ת שנכתב רוב כפי"ן רבוע למטה ולמעלה עגולה:
קפ"ח) ביתי"ן וכפי"ן שקצרים מאוד:
קפ"ט) ד' ה' ת' שנכתב עם עקב ורגל השמאל נכתב יותר מדי לרוחב הגג:
ק"ץ) ס"ת שיש בהם פרשיות פתוחות וסתומות במקום שאינו ראוי:
קצ"א) במקום שה"ק אקי"ם כ' תוס' הנטפלים כם. א') בדברי רשיז"ל חולין דף ו'. ב') תוס' זבחים ד"ב ס"ה ערל. ג') מהרש"א מ' שבת דע"ב. ד') שעה"מ חופת חתנים סימן ה'. ה') כו"פ סימן ס"ב: קצ"ב) בשם האדן התג של הד' יש נגיעה להנו"ן פשוט'. ב') האיך להתנהג עם הנותר מן העורות העבודים לשם רצועות:
[עי' בפרמ"ג סי' מ"ב במשבצות שהביא דברי צ"צ סי' פ"א. אבל לא העיר על מ"ש בסימן ל"ב להתיר ספיקתו]:
קצ"ג) ס"ת אשר בשם הקדוש הה' נדבק' כרע' לגגה. ב') בדברי אבן עוזר על מג"א סי' ל"ב:
קצ"ד) בס"ת שניקב באמצע אות א' וניכר לנגד השמש.
ב') בדברי רשיז"ל מנחות ד' כ"ט:
קצ"ה) מי ששינה ביתו ונעשה ימין הדלת שמאל אם צריך ליטול המזוזה ולקבוע בימין דהשתא:
קצ"ו) ע"ד הר"ן פ' שליח הקן דף ק"מ:
קצ"ז) מ"ש בגליל זה בכרם של ערלה למכור על שנת הערלה כנהוג:
קצ"ח) במה שמרכיבי' שורק דמדינתינו על אמעריקאכישע יו'לדע רעבען:
קצ"ט) תשובה להרב הגדול מוה' א"צ יונג מאויפאלו ז"ל ע"ד רשיז"ל ע"ז ד' ע"ד:
ר') ע"ד המחבר בסי' ק"י סעי' א'. ב') בסברא דע"י בישול לא מקרי ראוי' לפרוש בדם אברים של"פ. ג') ע"ד הר"ן בסוגיא דעופות ודגים. ד') בדברי הר"ן בסוגיא דכבדא. ה') במ"ש החת"ס חולין דף י"א:
ר"א) בדברי המל"מ פ"ב מהל' תרומה ה' י"ד:
ר"ב) פדיון הבן שחל בר"ה ואביו הולך מקדם למרחקים. ב') בדברי הריב"ש הובא בחת"ס סי' רצ"ג. ג') בישוב קו' השעה"מ פ"ו מהל' אישות:
ר"ג) במ"ש החת"ס יו"ד סי' רצ"ו:
ד"ר) אשה שילדה במבכרת ואינ' יודעת אם היא בת ישראל או לא וא"א להתברר עד ל' יום:

ר"ה) אשה שהפילה בתוך י' שבועות שהוחזק' למעוברת ולא נבדקה ברקום אברי' אם נפטר רחמ' מבא אחריו מכה"ב:
ר"ו) בכור שאין לו בעלים אם יש להתיר להטיל בו מום ע"י נכרי: ר"ז) כוי ובופל מהו הדין לענין בכור:
ר"ח) ישראל שהקנ' בהמה מבכרת ע"י א' מהקנינים ונולד וכד בכור ונתערב בין כמה מאות פשוטים. ר"ט) בכור שנמכר רק ע"י קנין כסף לבד וכבר שחט' ונאכל הבשר מהו לעשות עם הכלים שא"א ב הגעלה:
ר"י) במ' נדה ד' ניו. ב') בדברי תוס' מנחות ס"ח ג') במה שמסתפק השואל אי עשה ודאית דוחה ס' עול"ת:
ריא) בהמה מבכרת שמכר' בע"ב למשרת גוי ובנתינת כתף יש ספק אם לא יצא עכ"פ ממעוט הולד חוצה:
ריב) בתקון מכירת בהמה המבכרת במקום שאין להגוי רשות או סטימת' לקנות או להקנות לו חצר. ריג) אשה שמספקת אם הפרישה חלה מעיסתה:
רי"ד) בשמעתת' נדה דף מ"ז:
רט"ו) מי שנשתנה שמו מחמת חליו אולם לא עלה לס"ת בשם השינוי בהקדמה. אם הדין להקדימו בלימוד משניות עבורו:
רט"ז) לענין הלכה במ"ש הטור וש"ע בסי' שס"ב דבהפסק ו' טפחים מותר לקבור זעג"ז:
ריז) אם מותר לפנות קבר ישראל משכונת קבר עכו"ם למקו"א:
ריח) אם מותר להיות קברי ישראל עם קברי גוים ביחד:
ריט) מהו לעשות גדר הביהק"ב מהאילנות שצומחים שם:
ר"כ) אם יש היתר לאבל לירד לפני התיבה בש"ק עד אחר איזהו:
רכ"א) בענין הנחת תפילין לאבל:
רכ"ב) במ"ש המחבר סי' שצ"ו סק"ג. ב') בשטמ"ק נדרים דאזהרתן ז"מ אינ' גבי ב"נ רק בז' מצות. ג') בתוס' גיטין דף ג'. ד') וגמר' יומא דף פ"ד:
רכ"ג) לענין הלכה במ"ש השו"ך סי' ת"ב ס"ק י' רכ"ד) בדברי הש"ך הנ"ל:
רכ"ה) במ"ש בהגה' חת"ס למ' חולין דף צ"ו בתוס' ד"ה קולף:
רכ"ו) אשה שיש לה חולת הריאה אם מותרת לנסוע למען הרפואה למקום שיאכילו אותה נו"ט:

שו"ת לבוש מרדכי מהדורא תנינא על יו"ד

סימן א

בהי"ת שנת תרס"ט לפ"ק פה מאד יצ"ו. שוי"ר לכבוד ידידי הרב הגאון מו"ה פלק הלוי יונגרייז נ"י אבדק"ק א' סאנטוי יצ"ו. ראיתי מעכ"ת במר נווח על גודל הפירצ' באתרי' דמר. כי בטול אשר הנהיג בעופות הנשלחי' ע"י גוי' לשוחט שצריך להיות סימן בגוף העוף מן השוחט וכמ"ש בט"ז סי' א' ס"ק ט"ו בשם הב"ח ואפי' לדעת הט"ז שמיקל בזה משום דיש בידם צעטטעל מן השוחט שנשחט כשר ואי משום שמא חלף בעוף שהוא עצמ' כחר' דאין שחיטה סימן כמ"ש בסי' קי"ח סעי' ו' הלא יש להם טב"ע בהעוף כשחזר לבית'. והנה כ"ז אם לא נוטלי' הנוצה קודם הבא' לבית אבל במקום שמורטי' הנוצות בבית מטבחיים או שנוטלי' השו"ב הבא בשכרם שוב לח שייך טב"ע כמ"ש הפרמ"ג ובמקום שאין מעביר לרבים אפי' דיעבד אסור כמ"ש בסי' קי"ח סעי' ו' ובש"ך שם סקכ"ה וסקכ"ו וכן בטו"ז סי' ס"ג סק"ג בשם המרדכי דאי לאו דהי' טב"ע לבעלת העוף הי' אסור אפי' דיעבד, ובק"ק כאן שהשוחטי' מורטי' הנוצות ושוב אין שייך בהם טב"ע וא"א להעביד דעת האקרו"ט לתקן כמ"ש מעכ"ת נ"י. לדבק ניירות בסימן כשר על גוף העופות ע"כ הי' נוהגין לעשות איזה סימן ברגל או גף העוף ולרשום בהצעטטעל. וידעתי כי גם בזה אינ' יוצאי' ידי חובת' כי הנשרתי' אצים לדרכם כידוע, ובלא ראות כאשר באו כן ילכו בלא סימן. וברצות ה' כעת הזאת להנהיג כי בדבר פשוט יסירו המכשול ע"י חותם שטאמביל אשר יטביעו על גוף העוף על הרגל או הכנף, וע"ד בשר הניקח במקולי' ע"י גוי' בזה ודאי המשגיח מוזהר ועומד לקשור הבשר באיז' סודר או נייר ולחתום כדינ' ועד"ז מדקדקי' ק"ק פה, וא"י מה עלה ע"ד בע"ב באתרי' דמר להקל בכגון זה במ"ש בש"ע לאסור אפי' דיעבד ותקותי כי חפץ ה' בידו יצליח ויזכה לזכות רבים. ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ב

בהי"ת שנת תרנ"ה לפ"ק פה ברעואווא יצ"ו. בספרן של צדיקים יכתב ויחתם לאלתר כבוד הרב הגדול וכו' מו"ה זאב וואלף ראזענבערג נ"י דומ"ץ דקה"י בדעברעצין יצ"ו. בבואי הביתה מצאתי דברי' משולבי' עם דברי מר אביו הגאון נ"י. וע"ד עובד' כי הרב דשטאטוסקווא ברצונו לאסור שו"ב דק"י, והייתי עומד ומשתאה כי מי ירים ראש לאסור שחיטת שו"ב דק"י וכי יהפוך הקער' על פיה ח"ו ובפרט מהטעם בסי' א' סעיף י"א. הלא זה בר בי רב דחד יומא יודע שזה הבל עיין חת"ס חו"מ סי' קי"ז, ובמהרמשי"ק

סי' י"ד וט"ו. ונהפוך הוא דהא כתב התבו"ש סי' א' דמי שבא לעיר ואינו יודע מדת השוחט לא יאכל משחיטתו עד כי ברור לו מדת ראשי העיר שהם יראים וחרדים לדבר ה' שאין ממנים שו"ב כי אם מי שיש לו כל המדות שמנה בספרו עיי"ש, ומי בהמון יראי ה' שיהי' בקי בשו"ב מי הוא והסמיכה רק על הרב שהוא ירא ד' מנעוריו ותורת' אומנתו ומי יסמוך על חוץ ממנו, וגדולה מזו נהירנא לפני כמה שנים במקום סמוך למקומכם אשר הרב דשט"ק אסר שחיטת שו"ב דק"י שלא הי' להם עוד רב מורה ואסר' מטעם הנ"ל מ"מ לא ידעתי מי שחשש לאוסרו והכל הולך למקום א' עפי' מ"ש בש"ע יו"ד סי' רכ"ח דאפי' מי שנשבע שלא לכנס בתקנת הקהל הוה ש"ש ופי' הט"ז דזה בתקנת מגדר מילת' דהוה דאורייתא, ומי שיש לו מוח בקדקדו יודע ועד שתקנת קאנשטאטירונג היא למגדר מילת' עי' מהר"מ שיק או"ח סי' ש"ז ומעתה הלא ק"ו ב"ב של ק"ו אם אפי' שבוע' דאורייתא אין חל כש"כ תקנת הקהל משום מילתא דתלי' בממונא הלא מבואר באחרונים טוב' מהו עי' מהר"מ שיק סי' י"ד וט"ו, וכש"כ בנ"ד פוק חזי מה עמא דבר כי רובם ככולם מעם בנ"י נוהגין אסור בשט"ק במקום שיש חלוקה עדיף שהי' להם מקום לנוס ואפי' בין אנשי שט"ק וקאנג' מהדרין עכ"פ לאכול משחיטת ק"י במקום כזה וכי נכריחם חלילה לומר מי שאכל שום וריחו נודף יאכל. ואין צורך לכפול הדברים דכבר גלוי' דעת הגאונים בכמה קהילות כיו"ב עיין מהרמשי"ק ש"ז הנ"ל וכבר הייתי במנין זה כאשר יראה בספר נדפס מימים ימימה כ"ד המאשר ומקיים דבריו. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ג

בהי"ת אול"י ב' פ' וירא תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. החו"ש לכבוד הרה"ג וכו' מהו' מנחם שיק נ"י אבדק"ק סיקס יצ"ו. קבלתי יקרתו ע"ד השו"ב ששלח אפערט לקהל שטקו"ו האם להעבירו או לקנס' ואם עת להחרים. והנה ודאי השו"ב שעשה כן בפועל ראוי להעביר כמ"ש בת' מהר"ם שיק בכמה תשובות ע"י או"ח סי ש"ו וביו"ד סי' ב' י"ט כ"ה. עכ"ז בנד"ז שלא נודע רק הכנתו ורצונו ואפשר של"ה עשה כן בפועל ולא בא מכשול לרגליו. לא גרע ממ"ש ביו"ד סי' ח"י סעי' י"ט בראובן שאמר לשמעון בדוק הסכין ובדק שמעון רק ב' בדיקות וראובן הולך לשחוט ונטל לוי מידו ומצאה פגום' מעשי' מוכיחים עליו שהי' די לו וכו' מעבירין אות' ואיתא בהאחרונים הביא' בדרכי תשובה ס"ק קצ"ו דלא מעבירין אותו לגמרי כיון דלא בא מכשול ע"י ומסקנתו כי די להעביר' על ג' ימים וא"כ ק"ו בנד"ז דאינ' חושש כ"כ כי לא רבים ידעו מחומר איסור זה. וגם כי כאשר מעכ"ת נודע לו שהוא איש כשר חרד לדבר ה' והא סיים שם וכו' אם יש לתלות בשגגה

והוא איש כשר אין מעבירין אותו כלל רק יקבל עליו שלא לעשות עוד כזה. והעיקר לפי עיני ראות המורה כמ"ש ג"כ מהר"ם שיק ועי' בת' נהרי אפרסמון סי' י' ק"ו קמ"ב והלא אפי' בחשוד לדבר קיי"ל כן בסי' ב' וסי' קי"ט דאם כשר וירא ויש לתלות בשגגה ובנד"ז אפשר כי נתחרט כמ"ש כ"ת בתוך הזמן ע"כ לפענ"ד יראה בעיניו לחקור ולדרוש אותו מה ראה על ככה ואם יוצדק עצמו כי לא ידע מחומר או כי בתוך הזמן נתחרט ע"ד יש מקום להיות נאמן ובאה"ע סי' קט"ו קיי"ל בעובר' ע"ד אם לא נכשל על ידה אעפ"י שהושיט' לו המאכל תלינן דאם הי' מוכן לאכול היתי' משמרת אות' שלא יכשול כש"כ באיש כשר וחרד דלא אתרע חזקת כשרות שלו. ודי שיקבל עליו דברי חברות ושירחיק בתכלית הריחוק מחבור' שטקו"ו וד"ל וה' בימינו למען עשות בכשרון עצהיו"ט. והנני לסיים בכל חותמי ברכות דו"ש:
ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ד

בהי"ת תר"ס לפ"ק פה ברעזאוו יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידי"נ ה"ה כבוד הרב הה"ג מהו' קאפל כ"ץ בלוי נ"י רב"ד ק"ק ווערבוי יע"א: באתי בזה עוד להמתיק הדברים אשר היו לפנינו ע"ד השו"ב. וע"ד אשר נדברנו בדברי ת' דברי חיים לחלק ביניה' בין שוחט סתם ושוחט מופלג לי"ש. ולפי עיני הראות עפ"י רוב' שוחטים מומחי' ובקיאי' מפני הרגילות אשר בידם מדמי' בנפשם כי אין הרתיתה מזיק לו לרוב ההרגל באומנת' כמ"ש לומר על שאר דברים שאינו רק לחומר' והלא ברור כי אין זה כלום ואין לנו אלא דברי הפוסקים וכ"פ שמעתי משוחטי' מומחי' י"ש מרבי' אשר לפי בקיאות' מתמיהי' על איזה חומר' שנמצא באחרונים. לכן איזה גבול נמצא על מה סובב דברי הגאון בעל דברי חיים שהוא "י"ש מופלג" ועוד בזה השוחט לפי הראות אין לתלות כל הרתית' מפני איזה עבודה או פחד הנסיון ופרנסה וכדומה אשר היינו דנין ע"ז בפש"ט חדא כי ישנו ב' אופנים רתיתה כגון רתיתה מפני קרירות. וכן רתיתה מפני גדולי בני אדם וכמו נערים קטנים מפני אימת רבם ותלמידי' מפני גדול רבן וכיו"ב ורתית' זו אין לה מקום קביעות רק לכל צד וצד למקום ד' רוחו' אבל רתיתה זו הוא בראה קבוע תדירה ממקום למקום לרוחב אויר עולם וכן דרך חולשי העורקי' הנראה עין בעין וקוראים אות' הרופאים (נערפען קראנקהייט) וזה ודאי רתיתה אשר דברו עליו הפוסקי' שהוא מחמת חולש' ואיזה חולי. ועוד הלא ידו הימנית מוכח' על השמאלי' שהוא מחמת החולי כי אם הי' איזה מקרה ופחד מפני רגשת הנפש למה השמאלית רותח' יותר ויותר. לכן אין ספק שאין לתלות בשום דבר רק בחולי וחולש' בפרט שהוא למעל' נשבעי' וגם חולי במיצר החזה. ומי

יאמר שאין זה גורם. וכעת נהירנא מה שנתחדש לנו בהיינו בפש"ט ע"ד מהר"ם שיק אשר טרח למצא טעם ושורש הפסול של ידיו מרתתין ועמדנו על הטעם לומר שאין זה שחיטה מכחו בשעת השחיטה רק כ"ש נשחט הוא מכח רתיתה שלו זה אינו מרצונו וכחו ואדרבה זה טבע החולי גורם. והוה כנשחט מעצמו וכנפלה סכין מידו. והוטב טעם זה בעיני השומעי'. והנני כמוני כמוה' בטח בעה"י כי כתורה עשינו ועזר' ה' בימינו להנהיג ולנבהל עם ה' כמצוה ותורת ה' כל הימים. ויזכה עם כל אחב"י להעמד' כה"ג לאו"ת בקרב הימים כנפש ידידו הדוש"ת:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ה

ב"ה שנת תרס"ה פה מאד יצ"ו. שוכ"ט וברכת מעינים, על ראש ידי"נ אלופי ומיודעי, ה"ה כבוד הרב החריף עצום יראת ה' אוצרו מו"ה יצחק שלעזינגער ני' אבן יקר בק"ק סאראוואש תצ"ו. קראתי במכתבו ע"ד ש"ץ מ"ץ אשר נמצא עליו קלות בחומרות כי עבר למול בזמן לילה נגד דעת הש"ך סי' רס"ב וס"ד גם עם חבור' רב דנעאלאגען וגם מרננים אחרי' בקלא דל"פ בענין שו"ב, וראיתי דבריו במו"מ של הלכה כדרכו בסברות עמוקות, וראיות נכונות ותחילת דבריו ע"ד פרמ"ג סי' ב' סק"כ במ"ש ע"ד הש"ך שהוכיח מדברי הת"ח דבחשוד פ"א נאמן בשל אחרים ולמה נאמין לו בלא בדיקת סכין כיון דעכ"פ מטרח לא טרח. ובאמת בנוב"י מהדו"ק סי' א' פליג מה"ט ע"ד הש"ך ומסקנתו דהך דנאמן בשל אחרים בסי' קי"ט, לא משכחת אלא בעדות בעלמא שראה מומתה כשר שחט בהמה של פלוני, ובשו"ת חת"ס יו"ד סי' כ"ב מיישב דברי הש"ך דבאמת מומר לתיאבון אינו רק מפני חמדת ממונו ולא מפני טרחת גופו. ע"כ בשל אחרים לא חשוד מפני טרחת גופי' אבל במומר כיון דכהתירא דמי' לי' גם מטרח לא טרח יעייש"ה שהאריך בסברא זו. אלא דס"ס ק"ל להבין דבריו הקדושים דא"כ גם בשל עצמו בחשוד פ"א למה נחשוד כיון דלא נחשד על טרחת גופי' ואפשר דכוונתו דאי אפשר שלא יעשה נבילה פעמים ע"י שחיטתו ולא יפרוש מפני תאוותו ויבא לידי מכשול משא"כ בשל אחרים כיון דאין כאן הפסד ממון אלא דזה קשה לפימ"ש הש"ך סק"כ וכן הוא ברשב"א והר"ן דלאיזה פסול בשחיטה כגון שהיי' ודרסה לא חיישינן כיון שהוא מומחה ורוצה בכוונתו לשחוט חזקה שלא יעשה איזה פסול זה חזקה בפ"ע, ועיין בבכור שור מס' חולין שחולק על הש"ך נמי בהא דאמר דמומר אפי' בשל אחרים אינו נאמן לזה אינו ראיי' מדברי ת"ח רק דס"ל דאקראי דנזדמן לו שעבר פ"א לתיעבון לא חשוד אבל דכיונא דמומר לתיעבון לא יהא נאמן בשל אחרים אפי' שלא צד הנאה וטירחא מנ"ל הא עיי"ש והנה מעל' מחדש סברא

חדשה לחלק בין של עצמו לשל אחרים דלענין עבירה דלפני עור לת"מ הוא כמומר לדבר אחר ואינו חשוד לכך, והנה לפי"ז הי' הכל עקוב למישור וזה ודאי נכון בסברא אלא שאינו יודע מה זו לתלות בשל אחרים וכי בשל עצמו להאכיל לאחרים לא שייך לפני עור ואדרבא זה חמור שבלאו לפ"ע שנותן או מוכר משלו לאחרים מה שלא הי' ביד אחרים לעבור, ועיין בתוס' פסחים דף כ"ב ובמהרש"א שם מה שהוכיחו דאפי' הושטה של אחרים לידם שייך לפ"ע מדקתני לא יושיט, והמהרש"א כ' עליו דמשם לא מוכח רק דקאי בתרי עברי דנהרא, ועיין בפני' דמיישב בפשיטות דאי לאו דהי' האמה"ח לבני נח למה צריך תרי עבר' דנהרא דבשל עצמו ליתן לאחרים ל"צ תרי עבר' דנהרא כיון דבלא נתינה לא הי' בידו ליטול מעצמו, עכ"פ חזינן דבשל עצמו ליתן לאחרים פשיטא דאיכא משום לפ"ע יותר. והא ברישׁ סי' קי"ט החשוד לאכול וגו' אין סומכין עליו. ובש"ך שם דהיינו ליקח ממנו ולדברי מעל' אמאי לא הא לא חשוד אלפ"ע, וראיתי בס' אמרי דעת שהביא בשם הש"ך בס' ארוך שהקשה כן אמאי צריך למימר בדיקת סכין נשאל אותו אם הי' סכינו יפה ואם יאמר הן נאמין לו דבהא לא חשוד רק לאכול ולא חשוד אלפ"ע וה"ה דברי כ"ת נ"י. ובאמת בזה אין חלוק בין ש"ע לש"א כמ"ש. ושם תירוצו אין בידי להבין ואין הס' ארוך לש"ך תח"י לעיין בו. ובאמת בדברי הראשונים ואחרונים משמע על איסור זה שחשוד לעבור גם בלאו דלפ"ע קל בעיניו. ולפי דברי החת"ס הנ"ל יש להסביר דלתיעבון היינו חמדת ממונו וזה ודאי מישך שייך לחשוד אותו דעובר אלפ"ע כמובן שוב ראיתי כי כ"ת נ"י בא להוכיח דדעת הש"ך כסברת הר"ן שעשה חילוק שלישית לענין מומר שלא לתיעבון ולא להכעיס דצריך בדיקת הסכין וגם עע"ג ולא כדעת הרא"ש דחשיב לי' כמומר להכעיס ואינו רק תרי גווני מומר כידוע שכן כתב בסי' קי"ט סק"ו בפי' דלא ככ"מ. וגם מסי' ב' לפ"ד פרמ"ג. והנה הש"ך כ"כ להדי' בסק"ה במקומו:

אלא מ"ש מעל' נ"י לפ"ד הפרמ"ג דרבא דאיירי במומר לתיעבון ואינו נאמן אפי' בלא טירחא א"כ איך אמר רבא בודק סכין ונותן לו דלמא שהה ודרס וכיו"ב תמהני עליו הלא שאילת הראשונים הוא הרשב"א והר"ן ז"ל. ותי' דזה חזקה בפ"ע על בן דעת שעשה כתיקונו במה שבידו ולא שביק התירא ומ"ש הפרמ"ג דאינו נאמן בשל אחרים אפי' בלא טירחא היינו בדבר שצריך עדות כגון על יינו של פלוני שכשר בדבר זה אשר צריך עדות ואין בידו לתקן אם כבר נאסר אין בדבריו כלום, אבל בדבר זה שמא שהה ודרס דלאו משום נאמנותו קיימינן עלי' אלא משום חזקת אומנת' וכ"כ להדי' הרשב"א במ"ש דלענין בדיקת הסימנים לא סמכינן עלי' דאין עדות למומר וע"כ צריך בדיקת הסימני' לפנינו אלא בדליכא לפנינו לבדוק סומכין על הרוב וחזקה אלמא דבל"ז לא סמכינן עלי'

דבדבר שכבר עבר ואין בידו וגם בלא חזקה אז אין עדותו כלום ובזה איירי בפרמ"ג בל"ס אלא דלפי"ד הפרמ"ג דברי הש"ך סי' קי"ט סק"ו צ"ע במ"ש ליישב דברי רמ"א דחשיד לתיעבון לא מקרי חשוד, והקשה שם ממומר לתיעבון צריך בדיקת סכין ותי' דמשום טירח' הוה לתיעבון והתם איירי דליכא תיעבון כלל כלומר שאי"צ לטרוח והא לדברי פרמ"ג מומר אפי' בלא טירח' אינו נאמן אפי' בשל אחרים וצ"ל דמה שהזכיר הש"ך שם מומר הוא ל"ד דהא לדברי רמ"א איירי בחשוד. ולדעת הש"ך זה אינו בכלל מומר וא"כ עכ"ח הכי קקשי' לי' דעכ"פ יוקשה מחשוד דאינו נאמן בש"ע עכ"פ ומקרי לזה חשוד. והא לדברי רמ"א אפי' חשוד לא מקרי ע"ז תי' הש"ך דאיירי דליכא תיעבון כלל היינו בלא הנאה דנאמן כן נראה לפענ"ד:

גם ראיתי במ"ש מעל' נ"י להמציא דבר חדש במ"ש הש"ך לפ"ד הרמב"ם להצריך בדיקה גם בחשוד לדבר אחר היינו דוקא בשביק התיר' ועביד איסורא. אבל בתיעבון ל"צ סברא דהא חזינן דהאיך דשביק התירא ועביד איסורא לא מהני בדיקת הסכין וכו' והנה זה החילוק שייך במומר לאותו דבר דצריך להיות עע"ג לדעת הר"ן. אבל דעת הרא"ש ידוע דס"ל דזה הוה כמו מומר להכעיס ולא מהני אפי' עע"ג דאינו בר זביחה כמ"ש הב"י וכן פסק הרמ"א בסעי' ה' והש"ך מדשתיק לי' אודי לי' א"כ אין דמיונ' מדרגא לדרגא עולה יפה כמובן. ועוד ראיתי מ"ש כ"ת נ"י לדעת הר"ן שכ' במומר לד"א אי"צ בדיקת הסכין היינו בדלא שביק התיר' ואכל איסורא כיון דקיי"ל דחשוד לד"א אינו חשוד לכה"ת. אבל בדשביק גם להר"ן צריך בדיקת הסכין וזה דעת הש"ך וא"כ לפי"ד הר"ן והרמב"ם לא פליגו כלל. וא"ת דבאמת כן הוא ולא ס"ל ככ"מ בפי' הרמב"ם מ"מ דחיקא לי' במ"ש לתרץ דברי הכ"מ להיות לאחדים עם מ"ש הב' וס"ל כת"ח הא לדעת כ"מ הרמב"ם לא ס"ל חילוק' שלישית כהר"ן והא הש"ך השיג על לשון רמ"א מומר משמע דקיימ' לי' כהמחבר ועוד מ"ש מעל' נ"י דהר"ן ג"כ מודה דמומר לד"א בדשביק התיר' צריך בדיקת סכין קשה לומר כן כי מן מה שאמר דהא קיי"ל מומר לד"א ל"ה מומר לכה"ת, דלא כר"מ בבכורת דכ"ט ודף ל' ושם ודאי אין חילוק ועיי"ש ברהיטת פלוגתתא דלא דנין רק מחשוד לחשוד ואין נ"מ וכמ"ש הש"ך סי' קי"ט דלא נחשד רק מתיעבון לתיעבון ותולה זה בטריחת גופי' ג"כ ואל"ה ל"ה צריך בדיקת סכין. ומ"ש כ"ת נ"י מגמר' למה לא מוקי הברייתא במומר דשביק התיר' ודרך רבותא ועיין בחי' הרשב"א שהקשה כמ"כ דלאוקמי במומר להכעיס ובעע"ג אלמא דאינו מוחלט דאיירי בחדא גוונא כלומר דומי' דמומר לערלות דאיכ' משום תיעבון ולענין בדיקת סכין ודוקא מומר ולא חשוד הוה חדא גוונ' אלא דלדברי כ"מ שהוכיח מברייתא זו כדעת הרמב"ם ז"ל דמומר לערלות דומי' למומר

לאות' דבר דברי מעל' כנים ולעיקר קושי' מעל' נ"י ס"ל כהרשב"אז"ל דמה"ט לא מוקמי לי' במומר להכעיס דהכל שוחטין לכתחילה במומר להכעיס אפי' בעע"ג הוה כמו חש"ו דאין מוסרין לו לכתחילה משום דמועדים לקלקל הה"ד מומר להכעיס חיישינן דיתנכל לנבל וכיון דהר"ן מצריך בשביק התירא ועביד איסורא עע"ג דוקא ע"כ משום דחיישינן דינבל משום דאין כוונתו לשחוט ג"כ אין מוסרין לכתחל' דלענין זה לדידי' הוה כמומר להכעיס לדעת הרשב"א. ובלא"ה הקשו האחרונים ממס' גיטין פ' השולח דמוכח דשלא לתיעבון הוה כלהכעיס ודי להכשיר בדיעבד בעע"ג:

ובעיקר ההלכה בנ"ד הביא כ"ת נ"י תשובת דברי חיים במ"ש להוכיח בקלא דל"פ יש להתרחק כל יראי ה' מזבחו, ויפה כתב אלא מ"ש כ"ת להוכיח מגמר' ומסברא הסברא דאם א' שונא לחברו מפני איזה קטט לא בשביל זה יוצא עליו קול עובר עבירה. אלא ש"נ שיש לחלק בין יראי ה' ובין עמא דבר ומגמרא דמס' מ"ק דבמ"ש ר"י יהי' חלקי עם מ"ש אות' ואין בו וכמו גבי מרע"ה דמתוך שנאה הוה כהנ"ל והנה קשה לומר כן על דור המדבר כמ"ש הרמב"ם ז"ל כמה גדולה מעלתן בדור דעה, ובגמר' אמרו שכל או"א הפקיעו קלא ועוד לאחר שהביא הגמר' דברי ר"י ור"פ שם מחלקין בין מתוך אויבים ושלא באויבים משמע שעל כול' קאי ועיין בח"מ סי' ז' סעיף ז' וח' וסי' ל"ג סעיף מ"ש לענין אהבה ושנאה בין לדין להעיד. והנה לענין האיך להתנהג בהאי ש"ץ ומ"ץ אשר נראה ממנו כי חמורו' נעשו לו קלות לא אדע האיך יסמכו על הוראתו כיון שחשוד להכשיל במורי' וכ"ת נ"י כתב דלא שביק התיר' לא ידעתי מה בצע לו שמל בלילה, וכי תקפו עליו שלא להמתין והוא מהדברי' שאין רבים מקילין ודעת הרשב"א הביאו בסי' קי"ט דבחשוד ע"ד שאין רבים מקילי' חשוד גם לדברים אחרים, ובשו"ת חת"ס חלק חו"מ סי' קס"ב פסל מורה אחד מפני שסדר גט בלא ב"ד וזה התחבר עם רב של הנעאלאגען לסדר הגט ע"ז יש לחקור דקיי"ל בחו"מ סי' ב' דמי שפסול להעיד כמ"ש בסי' ל"ד פסול לדון דיני ממונת וסידור הגט לא לגרע ממנו. וידוע מ"ש בחת"ס בטעמי' מפני הקיום של הגט דצריך ב"ד ועוד טעמים שכתב בנוב"י ולדברי הכל צריך להיות עכ"פ כשר לד"מ ולהעיד וידוע כי יש ביניהם כגון זה והוה כבלא ב"ד ע"כ לפיע"ד יעשה כמו שנוהגין להושיב ב"ד של ג' רבנים יו"ש ולחקור על מקומן של זבחים ע"י עע"ג ועיי' בתב"ש סי' ב' דמי שעבר על ג' עבירות מפורסמות במזיד הוה חזקה שהוא חשוד לכה"ת ועיין בשו"ת נהרי אפרסמון סי' צ"ט וסי' ק"ל דשם למד זכות על השו"ב סתמא דלא ידע חומר איסורו אבל זה שהוא מורה א"כ יודע ומכוון ח"ו ע"כ לדעתי מעל' ני' ידעתיו

יראתו הטהורה והתחיל במצוה ישתדל על ענין זה להוציא לאור משפטו כד"ת ותקון חכמז"ל ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ו

להרב הנ"ל בענין הנ"ל. תחלת דברי מעלתו להוכיח מהסוגי' דשליח נעשה עד (קידושין דף נ"ג) דטעמי' דנוגע פסול לעדיות משום קורב' ובע"ד כדעת הע"ש. עיין בפנ"י בסוגי' שעמד בסברות אחדים כדברי מעל'. ושוב מסיק להלכה כדברי ש"ך והסמ"ע בדברים נכונים דעכ"ח נוגע פסול רק מטעם חשוד לשקר ולא משום בע"ד כס' עיר שושן. וגם אני קאמינ' כי מדברי הריטב"א בסוגי' מוכח כדעת הש"ך וסמ"ע במ"ש שם אהא דאמרינן דנאמנים העדים שנתנו ליד המלוה במגו דאהדרהו ללוה מה מהני מגו לעדים וכי עדים נאמנים מטעם מגו כלומר נאמנות עדים עדיפא יותר ממגו שמוציאים ממון ע"י ומגו להוציא ל"מ. ותי' דנוגע אין פסול הגוף ורק משום חשדא וכיון דיש להם מגו אין כאן נוגע וחשדא ושוב הוין עדים ואי כדברי עיר שושן דפסולי מטעם קורבה מה מהני מגו להכשיר קרובי' וכי קרובי' מעידים ע"י מגו ויש לעיין בתוס' כאן ובסוגי' דעדים שאמרו. שהקש' דיהי' נאמנים אנוסים היינו מחמת ממון במגו דאנוסים מחמת נפשות והא אם אנוסים מחמת ממון הו"ל רשעים האיך מהני המגו וכי המגו מכשיר לעדות דזה ודאי הוה פסולי' בגופו ועיי' בתוס' בב"ק דשם ג"כ הזכיר' סברת הריטב"א גבי עדים המכחישים זא"ז יע"ש. והנה לעיקר הלכה בנ"ד גם בעיני תמוהים על הדיין אמאי לא רצה להזדקק בענין שו"ב מפני דעדות אנשי עירו לא מהני. ומדמה לי' כהאי דאמרינן בב"ב דף מ"ג ובח"מ סי' ז' וסי' ל"ב דבגניבת ס"ת לא דנין ולא מביאין ראיי' מאנשי אות' עיר דהוה נוגעים וה"נ בשו"ב. וזה ליתא מכמה טעמים חדא כמ"ש מעל' ני' מה נגיעה יש כאן וכי השו"ב אחר יהי' בחנם בלא שכר וגם אין לומר דישארו בלא שו"ב כלל זה לא נתן להאמר דדוקא ברב שייך סברא זו כמ"ש בחת"ס חו"מ סי' קס"ב משא"כ בשו"ב דהכל צריכי' לו. וכן איתא בתשו' שערי צדק יו"ד סימן ג' דבשו"ב לא שייך בדבר שלאנשי אות' עיר ועוד הא איתא בת' דברי חיים סי' ז' וכן בשארית ת' אחרונים דבשו"ב אינו כדיני ממונות ומקבלים עדים שלב"פ דהוה לאפרושי מאסור'. וא"כ מנ"ל דלענין נגיעה לא נימא הכי אם הוא לאפרושי מאסורי ועכ"פ לענין שאין מוכרחים להחזיק' בעיר מי יאמר להם שעכ"ח יאכלו משו"ב שיש להם עליו חשדא. ועוד בעובדא דמרן חת"ס בחו"מ סי' קס"ב הנ"ל אם כי עשה דברי הרב כדבר של אנשי אותו עיר הלא בפי' אמר דהיינו לענין לסלקו משררותו והתמנותו לענין כבוד והכנסתו אבל מ"מ פסול להם להורות הוראה דשויא נחד"א וה"נ וכי דבר קטן הוא לשמוע ולזדקק לעדות של אנשי עיר עכ"פ לענין

זה אם דצריכים לקבל לשו"ב אחר ועיי' בת' מהרמשי"ק יו"ד סי' ר"כ ורכ"א שמחמיר כעובדא דחת"סדהא בחו"מ סי' ל"ט מסקינן דתלי' במנהגים ובמקום שיש מנהג לקבל עדות אנשי עיר מקבלי' ודייניגן. ועוד פסק שם דעכ"פ אות' בע"ב שחושדים ומעידים נגד כשרותו פטורין לתן סכום ומס במה שמשלמים להרב וא"כ פשיטא דגבי שו"ב ג"כ דינא הכי ולכל זאת ראוי והגון להזדקק ולשמוע עדותן של ת"ק בפרט וע' בת' דברי חיים סי' י"ג לענין שו"ב שיצא עליו קול וגם כי בעדות א' שעכ"פ ראוי' ליראי ה' להרחיק מזבחו ומביא ראיי' מהך עובדא דמס' כתובות דף פ"ה דמרעינן שטרא עפי' עדות בת ר"ח ע"ש:

וראיתי מ"ש מעלתו בפלפולא חדתא בענין נאמנות ת"ח האיך דנוגע בעדות והביא ראיי' ממוציא אבידה דנאמן הת"ח לאמור שלי הוה בתב"ע ול"צ לסימנים וכן לענין זכרון עדות בכתובות דף כ' ע"ב ואי צורבא מדרבנן אפי' לעצמ' דהיינו הבע"ד מדכיר לי' דת"ח אי לאו דרמי אדנפשי' וכו' ולענ"ד דכל היכא דאיכא הכחשת בע"ד אין חלוק בין צורבא מדרבנן לשאר בנ"א והך זכרון עדות אע"ג דהוה הכחשת בע"ד כנגדו מ"מ זכרון עדות אינו הגדת עדות והוה רק כאשתמודעינ' ודברי הרי"ף ידועי' דמקמי' עדות בב"ד אפי' קרובים נאמנים ועליה' מעידי' העדות עיין בחת"ס אה"ע בכמה מקומות מה שהסביר דברי הרי"ף דנאמן לומר אחי' דמתני' הוא לייבום ולחלוץ משום בבוא' לומר כן אינו בפני ב"ד בשעת מעשה אלא דהעדי' יעידו עד"ז ובמוצא מציאה הא ליכ' הכחשת בע"ד ובמוצא שט"ח דיכול לומר השבע לי ולא בצורבא דרבנן. שאני התם דאינו רק חומרא בעלמא כידוע ומעיקרא הכי תקנו והא ראיי' מגוף ההלכה דהיינו בדבר שלאנשי אות' עיר אין דנין בדינו של אנשי אות' עיר והא דייני' סתמא צורב' מדרבנן הוי ומ"מ חשבינן כנוגעים ה"נ לענין עדות דסתמא קאמרינן כנלענ"ד. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ז

בהי"ת אול"י ד' פ' וישב תרס"ח לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש הרב המאוה"ג מו"ה יעקב ווייס נ"י אבדק"ק קוריווא יצ"ו. מכתבו הגיעני ואבוא בזה להשיבו רק כאוחז בראשי פרקים באותיותיו המרומזים. באות א' שנמצא סכינו של שו"ב שלא בשעת שחיטה פגום והשו"ב מתנצל ששחט עגלים לפעסט ולא בדק אח"ש שאינ' נשחטי' לבשר כשר וכ"ת הביא דברי תשו' מהרמ"ל שהביא התבו"ש סי' ב' סעיף י"ט וכן הביאו האחרונים בשם תשו' אור העולם שהעבירו לגמרי אלא שבזה חלקו עליו רק די להעבירו על זמן מה וקבלת דברי חברות כמ"ש מהרמ"ל באית' תשובה עפי' ב"ד של ג' יחזירו אותו

וישגיחו אחריו עפי' הממונים עליו, ומ"ש השו"ב מפני שחיטת עגלים שלא בדק אח"ש לא אדע מה זו אמתלא ומה חלוק יש אם נפגם בשחיטות עגלים או בדברים אחרים אחרי שאנו רואים שאינו חושש להיות סכינו יפה במ"ש בסי' י"ח, ובגב"ע באות ב' שבדק עגל אצל טבח שחשוד למכור בשר אחר שהיות ג' ימים ובדיקה זו היתה אחרי שהי' ביד טבח הנ"ל כ"ד שעות, ועד"ז צווח מר עפי' דברי תבו"ש סי' כ"ט סעיף נ"א דאפי' אצל טבח ישראל אפי' בקצת החששא עלי' אין להניחו לכתחילה כנאמר ג"כ בס' בית אברהם וכש"כ הכא שנחשד להדי' ואפי' נאמר דבשר ששהה ג' ימים הוא מחומרת הגאונים ובדיקת הריאה מדינ' דגמר' ומדרבנן כמ"ש בירושלמי ואינו חשוד מקל על חמור זה אינו דמבואר בתשו' הרשב"א הביאו המחבר סי' קי"ט דבדבר שאין רבים מקילי' נחשד אפי' מקל על חמור וידוע דבשר ששהה ג' ימים חמירא טובא בעיני כ"י הכשירים וא"כ ודאי עכ"פ הי' לו לשאול שאלת חכם כיו"ב כתב ביד אפרים סי' ח"י ממ"ש בסעיף ט"ז מתשובת נחלת שבעה בשו"ב ששחט בהמה שהי' מנענע בראשה והי' ריעות' במוח, דאפי' הי' כשר מ"מ הי' לו לשאול שאלת חכם ולא שאל וחייב' וכמ"ש בש"ע שם ובגב"ע באות ג' ע"ד שלא הרגיש השו"ב פגימה לאח"ש והראה לו כת"ר והרגיש בו אחר שנח מיגיעתו והחליקו על היד וסר הפגימה אלא שאח"כ מצא עוד הפגימה בסכין שלא סר ע"י חלוק וע"ז השיב השו"ב כי הפגימה נעשה אח"כ ע"י שהי' ידיו מלוכלכות וכת"ר השיב להשו"ב מ"מ ודאי שאין שום סכין נפגם ע"י כן פשיטא כיון שישנו בפוסקים אחרונים שאי"צ לנגוב הסכין לאחר שחיטה מפני הבדיקה אחרונה האיך נאמר דע"י חלוק ביד המלוכלך תפגום ופשיטא כי ע"י חלוק מעט סר ממנו הקלקול שאין רק על גב הסכין איז' דבר מלוכלך כמ"ש מרן חת"ס בסי' ט"ו ע"ד המחלוק' אבל פשיטא שאינו עושה פגימה ממש והור' חזקת הרגשתו בזה, ומ"ש כת"ר מההיא דגם פגימה יכול להחליק' וגם אני שמעתי כן משו"ב מומחה כי בידו לעשות כן ושאלתי את פי שו"ב ק"ק פה והשיב כי פגימה א"א להחליקה כי א"א שישלים החסרון ע"י חלוק ורק מה שקורין ליג ורויך ביד שו"ב להחליק', ולענ"ד תרווייחה' שלהם אתנהו מקום מקום דהיינו אם נבדק הסכין אחר החלוק מיד נראה שנחלק אפי' פגימה ממש אבל לאח"ז שעה ישתייר חוזר ונראה הפגימה ועכ"ח כמ"ש הכת"ס דהכל לפי החלוק החזק היא הרפה כי ודאי החלוק שנעשה בזרוע בחוזק כמעט הוא כמשחזת בפרט בסכיני' שלנו שהם דקות החוד ולטושי' וכמ"ש באחרונים ועיי' בדעת קדושים ודו"ק. ומ"ש באות ו' שנמצא אחריו פגימה גדולה מה אומר ומה אדבר וכי יש לחפש איז' זכות בהאי גברא דמרע' חזקתו בכמה דברים, ומ"ש כת"ר בדברי ת' דברי חיים ח"א סי' ו' וח"ב סי' ט"ו שכמה פעמים

שהשו"ב מראי' סכינ' להחכם ומחזירו להם עד שצריכי' להשחיזן מחדש ואין מעבירי' אות' משום כך דהיינו בפגימה דקה שאינו רק לחומר' אבל בפגימה מעש וגדולה גם הוא מודה וכמ"ש גם כן בת' שו"מ ח"ב אהאי תשו' דברי חיים דאפי' בפעם א' מעבירים אותו אם נמצא פגימה ועכ"ח צ"ל כן לתשו' דברי חיים כי כפי מ"ש בת' ברכי יוסף בעובד' דילי' שנראה שהי' גם בפ"א והוצרך להראות ג' סכיני' יפין אליבא דכ"ע, וכן נראה להדי' מתשו' כתר כהונה סי' ק"ח הביאו ביד אפרים סי' א' דאפי' בפ"א צוה על השו"ב ללמוד אומנתו אצל שו"ב מומחה הרגשה והשחזת הסכין, ומ"ש השו"ב שהי' בידו להחליק הפגימה רק שלא רצה להעמיס על הרב נ"י אין זה אמתלא מספקת ולא עדיף מהאי דפסק המחבר סי' י"ח סעיף י"ט משם תשו' הרשב"א בראובן שאמר לשמעון בדוק סכין זה ובדק רק ב' בדיקות מי"ב שהי' צריך ונתנה לראובן וראובן הי' הולך לשחוט ולא מצא פגימה והתנצל השו"ב שרצה לבדוק כהוגן והשיב הרשב"א דמעשיו מוכיחי' עליו וכו' ומעבירים אותו והכא ודאי מוכיחי' עליו בודאי הי' מחליק על ידו להראות שנא נמצא אחריו פגימה גמורה. ועוד ממ"נ כיון שכ"ת העיד דהי' פגימה גמור' ומעלת הרב שנאמן נגד השו"ב כמ"ש בשם ת' שיבת ציון ות' דברי חיים וכן הוא במהרמשי"ק סי' י"א האיך אפשר להחליק פגימה גמור' ואם אפשר האיך נסמוך על החלוק לאח"ש ואין חלוק ראיי' כמ"ש לעיל אות א', מגב"ע אות ז' וח' כאחדים ננהו ואין לנו בזה רק דברי מרן חת"ס סי' ט"ו וכן דעת כל אחרונים שאין להחליק רק בנקל על היד ובת' ברית אברהם מחמיר מלשפשף בזרוע וכש"כ על סמרטוט ועיי' בת' חסד לאברהם יו"ד סי' י"א ועיי' בדרכי תשובה סי' ח"י סעק"ג בסופו בשם מנהז"ב סי' י"ט מ"ש בזה. תבנא לדינא ולענ"ד דעל השו"ב שנמצא סכינו פגום שלא בשעת שחיטה וגם מ"ש לבדוק העגל אחר כ"ד שעות שהי' ביד טבח חשוד יש לקנסו להעבירו על איז' זמן כפי שנראה בעיני מעלתו ולענין מה שנמצא אחריו כ"פ פגימות ולמה לא החליק מקודם כדרך שו"ב וגם כי נמצא אחריו פגימה גמור' שא"א להסירו בחילק על ידו נראה שהרגשתו חלושה מאוד ואפשר כי חסרה ממנו ומעתה אם נראה עיני מעלתו שהוא ירא שמים בשארי מצות מדקדק ומהדר ורק חסרון אומנו' איכ' בהשחזה והרגשה שלו ואז אין כאן רק כמ"ש בצ"צ החדש שאין להניחו לשחוט בלא עע"ג שיבדוק אחריו סכינו ועכ"ח צריך ללמוד אצל שו"ב מומחה טוב השחזה והרגשה היטב קולע השער' ולא יראה אפי' פגימה הדקה ואם יוחזק בזה ושיעיד עליו העע"ג כחצי שנה והכל בקבלת חברות ג"כ יכול לחזור לשרתו כנלע"ד, ואין לדיין אלא מה שעיני מעלת' רואים וד' יסור המכשלות מבינינו כא"נ ונפש ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד סימן ח' שובע שמחות ורב ברכות על ראש הרה"ג

החו"ב מו"ה בצלאל גראסמאנן ני' אבד"ק ה' טשאבא יצ"ו. ע"ד עובדא לא כשורה בענין שו"ב שקבלהו במקום כבודו בהסכמתו כי אומנתו כשו"ב מומחה וגם הוא ת"ח מופלג וכעת נשמע עליו מ"ש עליו בהיותו ק"ק קאלוב שהעביר אותו הגה"צ מסיגעט זצ"ל וגם לאח"ז אשר הי' בגליל עליון שנשמע עליו כל הנ"ל באו בכתבי ידם להגה"צ זצ"ל והשיב להם כי אמת הדבר וא"א להעלות על הכתב הטעמים ועל קבלתו במקומם אינו אומר דבר ולא ח"ד ומעכ"ת כאשר שאל עד"ז להגאבד"ק קאלוב ני' השיב כי עיקר הטעם הי' ששחט אצל השנשוקוו"א בכ' באטאר ועוד טעמים ושוב השיג מכתב ידיעה מהגה"צ אבד"ק מונקאטש שליט א ושם נאמר בפירוש יותר כי בא לגבולו להתמנות לחזן ובאו שמועות מכוערים מעליו משטערץ בראדי וודומ"ץ דשם וגם הגה"צ מקאמארנא זצ"ל צוה פא"פ לרחקו וגם נגרש משם ועד"ז דן מעכ"ת היאך לדון להאי דינא אם יש בכחו להעבירו ולשלחו בתוך הזמן עפ"י דברי הגה"צ מסיגעט זצ"ל. והנה בזה הי' מקום לדון כי לא פירש טעמו בזמן ההוא מ"מ העבירו שיהי' במקום עדות כי מפני גזיר' לגדר יש לעיין אם יש להרב לגזור שלא במקומו שלא מדעת מרא דאתרי' ודייני העיר ועיין בת' מהרמשי"ק או"ח סי' ש"ז בסוף התי' ד"ה ומ"ש. אבל מה נעשה מהמכתב מהגה"צ ממונקאטש שליט"א אשר דבריו ברור מיללו שבאו עליו שמועות מכוערות מהדומ"ץ דקה' הנ"ל ועי"כ נתגרש להיות אפי' חזן כש"כ להיות שניהם יחדיו חושו"ב והדומ"ץ ודאי עשה כדין שלא העביר עליו שמועות הנ"ל רק ע"י רנון בעלמא ואפשר שגבה עליו עדות ברורה או שהי' קלא דלא פסיק ובמג"א סי' נ"ג סק"ז בש"ץ שנשמע עליו ש"ר בקלא דלא פסיק אפי' יחיד יכול למחות ובמחהש"ק העיר עליו מדברי רמ"א סי' כ"ה דבעי עדות להעבירו וניחא לי' דקלא דלא פסק הוה כעדות ועיי' בת' השיב משה סי' ד' במ"ש ע"ד מחהש"ק הנ"ל ומסיק דכוונת מחהש"ק אמת וברור בדברי מג"א ורמ"א דהרמ"א ג"כ לא בעי לענין זה עדות ברור' כמו גבי עריות וממונא ועדות כזה הוא אפי' בקלא דלא פסק דצריכין להעבירו ועיין בדרכי תשובה בשם דעת תורה ס' א' ס"ק רס"ו דאפי' ששולח הרב לב"ד יש לדון עפ"י הכתב ואי"צ כמו שאר עדות כידוע דהרב מהימן כבי תרי כמ"ש בת' שיבת ציון ובת' דברי חיים ח"מ סי' ז' והמרמשי"ק סי' י"א:

ומעתה אם הדומ"ץ כתב עליו מהשמועות המכוערים הלא יש כאן חשש גמור לפי הלכה ועיי' בת' דברי חיים רי"א סי' ד' ת' ארוכה ונפלאה שהביא כמה ראיות ברורות דברי הרשב"א שהביא בב"י בחו"מ סי' כ"ג דלענין למסור לכתחילה לשחוט בהמה להוציאה מחזקת אבמה"ח אסור אפי' באיתרע חזקתו לבד ע"י קלא והביא ראיי' מ' כתובות פ' הכותב ד' פ"ה דע"י בת ר"ח פסלי לאתתא למסור לה שבוע' ובסוף הת' שם דן לפי"ז

כמ"כ לענין לסלק בתוך הזמן והביא דברי רמ"א ח"מ סי' תכ"א שהביא ג"כ מעכ"ת. ועתה אין בידי לחפש איזה זכות וכח' דהיתרא לשו"ב הלזה והנה גם בת' דברי חיים שם חס על פרנסת' וכן דבריו כי ודאי ראוי' כי בני הקהילה מחזיק' אותו בדרך צדקה וישראל בני רחמנים. וא"כ אם אפשר איזה דרך פשרה ברצוי ממון למען פרנסתו בפרט שהוא ת"ח מופלג צריך לחוס עליו ואם אפשר להיות שו"ב בעע"ג בין בשחיטה בין בבדיקה וגם לרבות בדיקת סכינים קודם וכאק"ש עד זמן המוגבל לשכירתו. וחכם עיני' בראשו לראות באפשר למען חיותו ושלא יצא מכשול חלילה עי"כ לבני הקהילה הלא הדברים כתובים בספרי הגאונים ואין אנו אומרים דבר אדעתיכי ח"ו. ואנו מצווים לעשות כמו אשר יורנו ה"ה המג"א מחהש"ק ות' השיב משה ות' דברי חיים וכמה תשובות כיו"ב בס' דרכי תשובה סי' א' ס"ק ר"כ ורכ"א. ואנו צריכים לחוס על נפשינו מנשו"ב אשר אסרו לנו חכז"ל וע' במג"א סי' כ"ג ס"ק כ"ח אפי' ברנון בעלמא שכתב הרמ"א דאין להעביר מ"מ צריך להושיב ב"ד על כך ותול"מ:

ידידו המסיים בברכת שיו"ט ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ט

שוכט"ס לכבוד הרב הגאון מו"ה פנחס הלוי ביללייצער נ' אבדק"ק סערענטש תע"א. וראיתי מאשר שדרכן חורפא מאשר הקשה לדעת מהרש"א מס' שבועות דאין אסור טריפה מחיים אלא לאחר שחיטה דמחיים דאיכ' איסור עשה שא"ז אינו חל. וק"ל לפי"ז מה צריך קרא בפ' בהמה המקשה דף ע"ד ובזבחים דשחיטה מהני לטריפה להוציא מידי נבלה דהא עכ"ח מטהר מידי נבלה דאל"כ אין במציאות לחול אסור טריפה דאי אין שחיטה מטהרה אסור עשה שא"ז לא פקע' ממנה. לענ"ד דברי מהרש"א רק ע"ד התוס' שם שהקשה מסוגי' דפ' גה"נ דפליגי ר"י ור"ל בתלש חלב מה"ח וטריפה דמ"ד ח"ל דל"ל דלאברים בחי' עומד' ובהדי אהדדי קאתי וע"ז דייק במהרש"א דתקשו להו בפשיטות האיך משכחת לה אסור טריפה בעולם דהא אסור שא"ז לעולם קדים וע"ז תירץ תירוצא אבל למסקנא שם דפליגי בטריפ' כבד למ"ד חל מידי דחל אחלב דהתורה אמרה יבא אסור טריפה וכו' וה"ה על אבמה"ח ומ"ד לא חייל דשאני חלב דקיל דהותר מכללו. וא"כ למ"ד דחל פשיטא דלק"מ דהא לדידי' במסקנא אפי' על אבמה"ח חל דילפי' מחלב כש"כ על אסור עשה ואפי' למ"ד דדוקא אחלב דהותר מכללו י"ל לפמ"ש בפרמ"ג דבעוף ליכא אסור שא"ז ג"כ הותר מכללו. ועוד לפימ"ש התוס' חולין דף קי"ג דילף מחלב לאבמה"ח מצד ק"ו דחלב בכרת א"כ י"ל גם למ"ד דלא יליף י"ל דרק באסור לאו דאיכא עכ"פ מלקות אבל באיסור עשה מודה דיליף מחלב ופשיטא דלפי"ז לק"מ מ"ש מחולין

דף ל"ז וזבחים דף ס"ט שאני טריפה דמחיים דלמסקנא ניחא גם לדעת המהרש"א וא"ת מ"מ יקשה בס"ד דגמר' ושם בפ' גה"נ האיך ניחא לי' דאם טריפה אינו חל על אסור שא"ז האיך משכחת לה טריפה מחיים ואי לאח"ש קשה קושי' מעכ"ת ל"ל קרא י"ל בפשיטות דהא שם בפ' בהמה המקשה דף ע"ד היא פלוגת' דמתני' ובריית' דבמתני' ל"צ קרא לטהר טריפה בשחיטה דלא יליף מבהמה טמאה כדאמר במתני' מה לבהמה טמאה שאין במינה שחיטה משא"כ טריפה ובן שמנה חי' שאין במינה שחיטה באמת אי"ש מטהרת' ובגמ' שם ע"ב הביא הברייתא דבן ח' חי יוכיח דיש במינה שחיטה ופירש' רב כהנא יש במינ' שחיטה אגב אמו ותנא דידן במינו אגב אמו לא פריך. וע"ז קאמר בגמ' לתנא דברייתא דפריך א"כ אין כאן פירכו לילף מבהמה טמאה שחיטת טריפה דמטוהרת' מנ"ל וע"ז הביא ילפותא דריא"ר מקרא דוכי ימות מן הבהמה מקצת בהמה וכו' ובריייתא זו בת"כ ורב הוא דחבר ברייתא דת"כ לדידי' לשיטתי' צריך קרא אבל לתנא דמתני' בלא ילפותא דקרא ידעי' דשחיטה טריפה מטהרה דליכא למילף מבהמה טמאה כהנ"ל. ולדידי' אתי' קרא למ"ש בפ' העור והרוטב דעכ"ח דאבמה"ח מטמא דיליף שם מן הבהמה כלומר דבר שפרש מן הבהמה ולרב דייק שם בגמ' מיתור' דמן דהוה סגי' מבהמה ותנא דמתני' עכ"ח דלא מייתר לי' כדאשכחן בכמה דוכתי דל"צ לחלק בין מ' או מן. וא"כ בס"ד דגמ' פ' גה"נ הא שפיר י"ל דס"ל כתנא דמתני' דידן דלא אייתר לי' קרא ודו"ק:

ולולא מסתפינא הייתי אומר כיון דכל טעמי' דלטריפה כא מהני שחיטה לטהרה מידי נבילה דיליף מבהמה טמ' כהנ"ל א"כ לענין אסור עשה שא"ז נמי ילפי' מניה לקולא ג"כ ובב"ט פשיטא דכא שייך אסור שא"ז שלא נצטוינו בעשה זו ועי' בנוב"י מהדו"ת סי'... וההה"ד לטריפה בס"ד דלא מהני בה שחיטה דפקע מני' א"ע זו ול"ד לנבלה דשאני דזה גופי' האסור שא"ז שהי' עליו לשחט' בזמן שהי' בת שחיטה ועכשיו אינו במציאות לשחטו משא"כ בטריפה והחלוק מובן. בד"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד והשיב לי הרה"ג כ"י ע"ז עפ"י דברי הריטב"א מס' קידושין דלא אמרינן ולא מצינו אסור דוחה אסור. אולם אין זה דמיון כלל דשם לענין אסור בגופ' ובשוא"ה בבת אחת אבל היכא דכל עצמו' האסור לא בא אלא ממצות עשה דוזבחת וכאן דלא מהני בי' שחיטה ואין כאן מצוה ממילא נפק מאסור זה. ועיין בכריתות דף י"ג האיך דנפק מאסור פגול וחל ההקדש ועיי' במהרש"א קדושין בסוגי' דהמקדש בערלה דגבי פגול לא שייך הקדש ודו"ק:

סימן י

לכבוד הרבני החריף ובקי מו"ה ליב סג"ל גאלדבערגער נ"י בק"ק סערעטש יצ"ו אשר המציא לחדש בדברי הרמב"ם שהביא ביו"ד סי' ב' בט"ז וש"ך דסברת הרמב"ם דשחיטות גוים אסורים מטעם הקרא וקרא לך ואכלת מזבחו מזה נלמוד דזבחו אסור ולהרא"ש הטעם כמו שפירש ר"י משום שנאמר וזבחת ואכלת וכו', ובט"ז פלפל מאי נפ"מ בין הטעמים, וכ"ת אומר דנ"מ למ"ד אי"ש לעוף מה"ת דלא שייך טעם הרא"ש ולהרמב"ם מ"מ אסור מטעם דעכ"פ זבחו הוה, והנה הנ"מ נכונה אלא שאינה אליבא דהלכתא דקיימ"ל יש שחיטה לעוף מה"ת ועוד צ"ע דאם אי"ש לעוף מה"ת אם יקרא בזה זבחו ועיי' בסוגי' דרבוצה דמשמע דוקא מה דבעי ב' סימנים, ועוד להרמב"ם לוקין על שחיטת נכרי והקש' בפר"ח מאיזה קרא איכא מלקות בשלמא להרא"ש כיון דלאו ב"ז הוא ממילא נעשה נבילה אבל להרמב"ם דגזה"כ הוא אי משום כת' דע"ז ובקרא לא הוזכר לאו ותי' דאהדרי' לאסורא קמא כלומר כמו בלא נשחט' כלל וא"כ בעוף לא שייך תי' זה, ולפי תי' ב' דילפינן ומנפן לאו שפיר מתקיימת דברי מע"כ, וגם לטעם דאסרה תורה משום כת' דע"ז כדמשמע מפירוש המשניות להרמב"ם אמתניתן ד' י"ג ודאי דברי מע"כ כמעט מוכרחים, אלא דשוב הקש' מע"כ לומר דגם להרא"ש עכ"ח בעוף גם אם אי"ש לעוף מה"ת לתסר דהא לדברי תוס' עכ"פ צריך נחירה והנכרי אפי' בר נחירה ליתא והביא ראי' מדברי הרא"ש מ' יומא ממ"ש בשם הר"מ מר"ב ממ"ש דעכ"ח או"נ ביו"ט הותר' דאי הודא' למה כן לחלל יו"ט ינחור או ישחוט נכרי וע"ז באמת הקש' הגאון מהר"ץ חיות ז"ל דמה מועיל דס"ס הא אינה מצווה על נחירה, ובאמת מדברי התוס' פ' גה"נ ד' צ"א ד"ה כמאן משמע מדבריהם דב"נ מצווה על הנחירה וכן משמע קצת מדברי רש"י ז"ל שם ד' צ"ב וע' בראי' מ"ש ע"ד התוס' הנ"ל ומזה הי' ראי' דשיטת הר"מ מר"ב ג"כ כשיטת התוס' ואין הספר תח"י לעיין. ב) ומ"ש בענין מי שהי' טלית' נקשר בג' חולי' בש"ק, כל דבריו הן להלכה ולמעשה כמ"ש המג"א בה' שבת סי' שי"ז בסופו, רק מ"ש בשם השע"ת לענין סתירת הכריכות דלית' מהום מחיקת שה"ק, כן נמצא בשע"ת בשם בית יהודא ס"ק כ"ד, אבל לא לענין שבת דלא דבר בזה לענין שבת ועכ"ח אגב רהיטא כ"כ, והנה באמת צ"ע בזה דהא בכמה אסורי דרבנן מצינו דהוה תקון לענין שבת וע' במג"א ומחהש"ק סי' שכ"א לענין מליחת בשר ולענין שריית בשר במים ששה' ג' ימים ועוד במג"א סי' שכ"ג לענין בטול איסור בשבת ובמנחות ד' כ"ט דעכ"פ הוה מצוה שליש גדול ב' שליש ענף וא"כ הוה עכ"פ מדרבנן, ואפשר דאינה רק לחומרא בעלמא וכמ"ש

המג"א סי' שכ"ג ס"ק י"ד לענין להשליך א' מחתיכות בבטול חד בתרי כיון דאינו רק חומרא בעלמא ומותר בשבת וצ"ע. דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן יא

בהי"ת שנת תרנ"ט לפ"ק פה ברעזאווא יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הרב הגדול מהו' שלום יונג נ"י אבדק"ק וועריוץ יצ"ו ראשית דבריו לתרץ דעת הטור שפסק כדעת הבה"ג בסי' ט"ז גבי או"ב שנתערב דדמהני נכבשינהו ולא כן פסק בה' יו"ט עיין בחו"י סי' קל"ג ובנוב"י מהדו"ת סי' ח' מ"ש בזה דכל הקושי' אינ' דילמא שם בסי' תצ"ז בזימנן שנים ומצא שלשה הטעם שם משום החשש דכולהו אחריני ננהו ואינ' הקושי' רק לדעת הר"ן דמפרש משום דאיכ' חד דלא זימן ואינ' בטל משום דהוה דשיל"מ ולדידי' הא יש לומר דס"ל דלא מהני נכבשינהו דחיישינן שיקח מן הקבוע, ולא ס"ל כבה"ג ומעל' אומר והשיב עפ"י סברת הר"ן בטעמא דדבר שיל"מ משום מב"מ והוה דאורייתא וכא חיישינן שמא יקח מהקבוע כמ"ש ג"כ הכו"פ לענין קבוע שאי"נ, והנה אי סברת הר"ן דאוריית' ונחשב למב"מ מסתפק בזה מרן חת"ס יו"ד סי' צ' עיי"ש ואני אקדמ' כתבתי על הגליון מס' נדרים דמדברי חת"ס עצמו באותה תשובה מוכח דאינה כך בדבריו דשם וכן בכמה תשובות הוכיח במשור כדעת הלבוש סי' רצ"ט לענין כלאים דהא דהיתר בהיתר לא בטל היינו דוקא יבש ביבש אבל כח בלח בטל גם היתר בהיתר והוא עפ"י דברי תוס' יו"ט ריש מ' שקלים דהא בב"ח היתר בהיתר בטל וע"ז קאמר דודאי ילפינן כזה מבב"ח אבל רק דומי' דבב"ח דלא שייך רק כח בלח דדרך בשול נבלע והוא כח בלח אבל יבש ביבש הוא דלא בטל היתר בהיתר וא"כ הא הר"ן בא לתרץ עפ"י סברתו מדברי הרי"ף חולין פ' גה"נ דפת שאפאה עם הצלי אסור לאכלו בכותח דכיון דמצי לאכלו עם בשר הוה דשיל"מ ולא בטל והא פת שאפאה דלא נבלע בו רק בריח' פשיטא דאינ' רק לח בלח ומשום לתא דבב"ח והא מבב"ח גופ' ילפינן דהיתר בהיתר לח בלח בטל וא"כ מה הוסיף הר"ן בסברתו דדבר שיל"מ הוה כמו מב"מ לרבנן והאיך דהוה מותר עכשיו ג"כ אפי' מין בשאינו מינו ג"כ אינו בטל והא כגוונא זו דהוה לח בלח אפי' היתר בהיתר מ"מ בטל כש"כ בב"ח גופא וכן פסקינן בש"ע יו"ד דחלב בטל במים אלא עכ"ח דסברת הר"ן אינו אלא בגופ' דטעמא מאי גזרו חכמים בדבר שיל"מ במב"מ הוא מטעם הנ"ל. ב') הביא דברי הר"ש מקינון לתרץ עפ"י סבר' הכו"פ דנחל איתן לא נאסר רק מטעם רובא ולא אמרינן בי' קבוע, הנה כבר ישב על זה בס' שלום ירושלים במס' שקלים פ"ז מסברא דנפשי' אלא שהקש' עלי' מש"ך סי' ק"י סקט"ו עיי"ש ודו"ק, (ועיי' לעיל סימן ע"א):

ג) ומ"ש בסוגי' דמתוך לתרץ קושי' השעה"מ שהקשה בשם פר"ח לסבר' הרה"מ דבהבערה אמרינן מתוך מקרא דל"ת אש ביהש"ב שבת אין יו"ט לא א"כ למה פסק הרמב"ם דאין שורפי' קדשים ביו"ט דהוה עשה ול"ת נימא מתוך לס' הרה"מ. ובפר"ח ת' דשאני שריפת קדשים דרחמנא אחשבי' כמ"ש רשיז"ל בכמה דוכתי ולזה לא מהני מתוך וע"ז הקשה בשעה"מ א"כ האיך הוכיח רבא בפסחים דף ה' דר"ע לית לי' מתוך מדאמר דיום ראשון עיו"ט דביו"ט א"א משום מלאכה ואי ס"ל מתוך הא מותר מטעם מתוך. ולס' הפר"ח מה הוכחה הוא דבעור חמץ הוה כמו שריפות קדשים דס"ל אין בעור חמץ א"ש דיליף מנותר א"כ ודאי שייך בי' אחשבי' וממילא לא שייך לומר מתוך לס' הפר"ח אבל לעולם בשאר דוכתי ס"ל מתוך. הנה סברתו נכונה לחלק בין מלאכה ומ"מ הותרה דלא שייך אחשבי' כי מנה יוסיף תת כח אי מ"מ הותר' אבל דבר שאינו מלאכ' שפיר שייך אחשבי' כסברת רשיז"ל והא דא"מ בש"ש ביו"ט אתיא כמ"ד ללאו יצאת ואין כאן מלאכה ושייך שפיר אחשבי' ולא שייך אחשבי' ממקום שאינו מלאכה זה תוכ"ד. והנה קשה הדבר ליישב עפ"י דבריו הוא קשה בקשה ואינו סותם דהרמב"ם בה' שבה פ"ב מנה ל"ט מלאכות והבערה ביניהם ומקדים לומר על אלו מלאכות שחייבים עליהם במזיד סקילה ובשוגג חטאת וא"כ בהדי' ס"ל דלאו ללאו יצאו וכן הקשה במהרמשי"ק סי'... ועוד לא אבין במה שאמר אהך בפסחים אליבא דר"ע דס"ל לחלק ושייך שפיר מתוך ועכ"ח דל"ל מתוך זה גופא קשה מנ"ל לדברי' דר"ע אית כי' לחלק ולית לי' מתוך דילמ' ללאו יצאו ולא שייך מתוך ומש"ה אסור לשרוף ביו"ט, ועכ"ח האי ראשון לאו יו"ט הוא ואין מקום לדבריו רק אם נצטרף בי תירוצים של תוס' פסחים הנ"ל יחדיו כלומר דמשמע מר"ע דהוה אב מלאכה וא"כ עכ"ח לחלק יצא' וממילא ל"ל מתוך אע"ג דשייך בי' מתוך ועוד קשה לומר להיפך דלמ"ד לחלק יצאת אית לי' מתוך וכן קיי"ל, ומ"מ יהא אסור להאכיל לבהמה משום אחשבי' זהו מילת' דתמיה' טובא אלא דעכ"ח צ"ל להיפך דדוקא היכא דשייך מלאכה גבי' דהיינו דהבערה הוא מלאכה א"כ כל הבערות באופן מה שיעשה הוה במקום שריפה שהיא מלאכה אבל אי לא שייך מלאכה כלל גבי הבערה היאך נימא אחשבי'. וכעין זה כתב הפנ"י שם בפסחים וכבר דברו אחרונים בזה דודאי לא נימא בכל מצוה שאדם יעשה ביו"ט ובשבת יהא אחשבי למלאכה אתא ועי' בת' מרן או"ח סי' קי"ח וימצא נחת ד) מה שאמר בהך דסנהדרין ד' ל"ו היאך נילף דרציחה דוחה עבודה מק"ו דנו"נ קרבין ביו"ט דהא לאו טעמא משום דחיי' אלא משום מתוך כמ"ש תוס' ביצה י"ב, ותמהני עלי' דשם הא אינו רק לענין מלקות אמרינן מתוך דאינו לוקה אבל מ"מ אסור משום עשה דלכם ולא לגבוה כמ"ש להדי' בתוס' שם דגם לב"ה אין

נו"נ קרבין ביו"ט מה"ט רק תנ' דיני תני השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה ועכ"ח כב"ש דל"ל מתוך אבל התם בסנהדרין יליף למ"ד דנו"נ קרבים ביו"ט דאפי' איסור עשה לית בי' וטעמא או דדרש לכם ולא לנכרים ולא לכלבים כמ"ש בפסחים דף ע"ז ועיין בחת"ס סי' ק"נ. דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן יב

בהי"ת שנתרס"ח לפ"ק פה מאד יצ"ו. שלום לכבוד הרבני החו"ב יו"ש מהו' שמואל מנחם קליין ני' בקלויזענבורג (וכעת אבדק"ק שעבעש יצ"ו). מ"ש מעל' להציל דברי הש"ך סי' כ"ב מהשגות פרמ"ג ס"ק ג' ד' כי הש"ך הביא דברי הרא"ש בפ"ב דחולין ודברי רבינו ירוחם דאם לא חתך הורידין בשעת שחיטה יחתכם אח"כ עם הבשר סביבותי'. וע"ז השיג הפרמ"ג דה"ה דברי הרא"ש אבל דעת המחבר הא בפירוש פסק בסי' ע"ו ס"ג כהרשב"א דצריך לנקר כל החוטין חוטי הדם דה"ה נמשכי' לורידין והרמ"א שם מדשתיק לי' אודיי' אודי לי' והוא מביא דברי הרא"ש אדברי המחבר. ועוד דהא בסק"ד מביא דבריו מסי' הנ"ל והוא כסותר א"ע ומ"ש ראי' מחתיכת הראש בעוף אינו ראי'. ועד"ז החכים מעלתו לפרש דברי המחבר לדעת הש"ך דהביא ג"כ מסי' ס"ה דשם איירו מחוטי ידא ודלוע' דהם אינם נגררים אחרי הורידין כמ"ש הרשב"א בהדי' ושם בסי' ס"ה הביא המחבר דברי רוב הפוסקים עיקר בראשונה דלצלי אינ' צריכים חתיכ' כלל ובשם יש מ"ש דצריכים וע"כ המחבר בסי' ע"ו אהנך חוטין קאי ה"ה שצריכי' נקור עכ"פ לכתחלה אבל שאר חוטין הנגררים אחרי הורידין לזה י"ל דס"ל כדעת הש"ך כאן בסי' כ"ב. ומ"ש המחבר סי' ע"ו אם נקר הבשר מחוטי דם היינו הורידים וחוטי ידא ודלוע' וכיו"ב עכתו"ד. ואם כי שפיר אמר עכ"ז לענ"ד דוחק לומר כי דברי המחבר דברי עצמו כי ה"ה ממש דברי הרשב"א בת"ה שהביא הטור ובב"י סי' ע"ו וכן ציין בבאה"ג וכ"ד הגר"א שם והאיך נפסק בסכינ' חריפ' הך דסעיף ג' רישא וסיפא די"א הם דברי הרשב"א ומציעתא דברי עצמו ועוד הא כל עצמו של דברי המחבר האיך דיכול לאכלו כא' בין חי בין צלי ולא יצטרך לחתוך אברים אברים וזה הכל נאמר לענין חתיכ' הורידין ולדעת הרשב"א משום כל חוטי דם לבר מדידא ודלוע' והוא תולה בידא ודלוע' לענין לאכול שלם כ"א יחתוך אברים אברים דהא ודאי אפי' בחתיכת אברים צריכים נקור חוטי ידא ודלוע' וכן להיפך דאם אפי' צולה כא' ודאי דמהני נקור דדהו והאיך ערב ותני ב' נקורים שדינ' חלוק ואינם שייכים להדדי. ועוד הא כללא הוא דדיעה ראשונה הוא עיקר בדברי המחבר וכיון שפסק בסי' ס"ה דלצלי ל"צ נקור האיך חזר בו. ומעל' רוצה להשמר מזה דהיינו לכתחילה עכ"פ חושש לדעה ב' אבל לשון המחבר בסי' ע"ו ואם נקור' משמע

דאדיעבד קאי לעכוב ולא דרך חששא לכתחילה. זה לענ"ד נוטה לדעת הפרמ"ג וה"ה דברי תבו"ש ג"כ:

ומ"ש מעל' מהא דמהני חתיכת הראש בעוף ש"מ כדברי הש"ך וכן ראיתי בס' ברית מלח שעמד ע"ז ומי שמעיין בב"י וד"מ בשם המרדכי יראה דלק"מ דרק משום מנהגא אין מוחין כיון שיש פוסקי' דפסקו דלא כר"י אלא כחכמים ועוד שאר טעמים עיי"ש. ובאמת בזה הי' די ג"כ לתרץ דברי הש"ך דהא המחבר לא הביא כלל הך קולא דחתיכות הראש ורק ברמ"א הביא' והא הש"ך תולה קולת הראש בחתיכ' הורידין ומעט בשר בהך קולא דהסרת הראש. וא"כ י"ל דלזה מוכח דהרמ"א ג"כ ס"ל הכי והא דשתיק לי' למחבר בסי' ע"ו היינו מפני שסמך במ"ש בסי' כ"ב דסגי' בהסרת הראש ש"מ דלא בעי נקור שאר החוטי' אלא שקשה לומר כן בדעת הש"ך דלמה הביא בסק"ד מדין נקור שאר חוטין ובסי' ע"ו:

וע"כ אשר אני אחזה בס"ד לתרץ דברי הש"ך עפימ"ש במעי"ט בפ"ב דחולין סעיף ד' שם מסיק דהא דקאמר הרא"ש דשייך הוצאות הורידין ובשר סביבותי' הוא דוקא בעודה חם דאז שייך תיקון זה אבל אם כבר נתקרר לא שייך שום תיקון והוצאות הורידין וחתיכ' הבשר וז"ש הש"ך אשר הביא בראשי' הדברים "שעדיין הדם וכו' ואם לא עשה כן" דהא הן דברי הרשב"א שעשה תקון אם לא שחט הורידין שינקוב הורידין בעדיין חם ודי בכך וע"ז הביא דעת הרא"ש שמחמיר יותר דאם לא נקבה בשעת שחיטה עכ"פ בעדיין חם יחתוך הורידין עם הבשר סביבותיה' אבל בנתגררו כבר מודה גם הרא"ש לדעת המעי"ט דלא מהני תיקון אלא אבר אבר. ולענין נקור שאר חוטין בנתקרר ודאי הניח הש"ך שיטת המחבר בסי' ע"ו על מקומ' וזה שציין בסק"ד דקאי בלא עשה כן דצריך נטילה עכ"פ בנצלה כא' ע"ז צוה לעיין בסי' ע"ו דצריך נקור גם לשאר חוטין דהיינו בנתקרר וסתמא דהתם בהכי איירו הרשב"א דהא לדידי' בעודו חם סגי בנקיבת הורידין ועכ"ח בנתקררה איירו וגם הרמ"א שתיק לי' משו"ה דבזה ודאי אודי לי'. ומה שאמר הש"ך בס"ג דכן נראה מתקון הסרת הראש שהביא הרמ"א היינו לומר דכמו שאמר רמ"א דעכ"פ לא מקרי שלם א"כ שחיטת הורידין לא נאמר רק אם יצלה שלם לגמרי והיינו אפי' נתקרר הה"ד די"ל דעכ"פ בחתיכות הורידין והבשר סביבותי' ג"כ אינו ממועט מהלכה דשחיטת הורידין עכ"פ בעודו חם דע"י חתיכה זו ג"כ לא מקרי שלם. ומיושב קושי' הפרמ"ג ג"כ במ"ש מה זו ראיי' דשם הכל מגולי' לצד האש דהש"ך אינו מדבר לדמות מילתא למילתא מסברא והלכה דשם אפי' נתקרר והכא בעודה חם דוקא. רק בא להביא

ראי' דחתיכת הורידין בשעת שחיטה אינו ממעט הכי תקונים כנלע"ד. ואין בידי כעת לעיין יותר ולחפש בספרים ע"כ אסיים. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן יג

בהי"ת אול"י ג' פ' תצוה עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרבני הנגיד החו"ש מו"ה יעקב יצחק מארגענשטערן נ"י בק"ק טערצאל יצ"ו. מעל' הקשה בדברי המחבר סי' כ"ה שהביא דינא דגמ' בא זאב ונטל ב"מ והחזירין כשהן נקובין דמותר שתולין בשיני הזאב ובסי' כ"ט ס' ב' הביא ההלכה בזה"ל מי שקרע בטן הבהמה ובא כלב או עכו"ם ונטלן והלך לו ה"ז מותרת וא"א שנא נקובים או סרוכים הי'. ועד"ז העיר מע"כ למה השמיט מלת והחזירה כשהן מנוקבים כמו בסי' כ"ה אלא משמע דכאן בסי' כ"ט אוסר בזה דדוקא כשלא חזינן כשהן נקובים מותר ואמאי אסור. ועוד הקשה לו מפני מה חלקן לשני בבות הי' לו לערבינהו הכל בסי' כ"ה הנ"ל. וגם ע"ד הרמ"א בסי' ל"ט דיש מחמירים בנאבדה הריאה הק' מעל' דלמה לא הגי' כן בסי' כ"ה. ועוד דמשמע מלשונו דהגיה כן אדברי המחבר כלומר דהמחבר מתיר בנאבדה וע"ז הגיה דיש מחמירין ולפ"ד מעל' לא איירי המחבר כלל בנאבדה. וע"ז פלפל מעל' לפ"ד הפלתי שהביא פרמ"ג בסי' כ"ה לחלק בין אונס גמור דהוא נטילת זאב משא"כ כלב ועכו"ם. ובזה תירץ דברי הרמב"ם פ"ו ופי"א מהל' שחיטה שהם דברי המחבר בסי' ל"ט:

והנה אם כי דברי מעל' באורח' חריפא עכ"ז צריך להעמיד' על האמת והנה הוא דבר פשוט כי דינא שבסי' כ"ה ודינא שבסי' ל"ט לאו כחדא חשיבא והן דינים מחולקים והוא עפ"י מ"ש בת"ש ובפרמ"ג דשם בסי' כ"ה מיירי בשאר בני מעיים חוץ מריאה או כגון שנבדקה הריאה מסרכות ולא מנקבים או דמיירי בגדיים וטלאים דל"ש בהו סרכות. והלא ידוע מ"ש רשיז"ל בסוגי' דרוב בסופו בשם רבוותא שאוסרים בנאבדה הריאה בלא בדיקה ולענין בדיקה לכתחילה כ"ע מודים דצריך והוא מהירושלמי מס' ביצה פ' אין צדין וממדרש ילמדינו. וכבר האריכו בזה הראשונים מפני מה נשתנה ריאה מכל שאר טריפות האיברים עי' בפרמ"ג בפתיחה סי' ל"ט כמה טעמים לזה ולענין דיעבד בנאבדה הריאה מבלי בדיקה כמה מן הפוסקים הראשונים ואחרונים שאוסרים ה"ה בה"ג והראב"ן ומרדכי ועוד פוסקים וכן הוא דעת הראב"ד פי"א מה"ש. והרמב"ם פי"א הנ"ל טרח למצא טעם למה אין אוסרים גם בדיעבד מפני המנהג עד"ז קאמר מפני שהוא לא שכיח ולא שייך בי' מנהג וכמש"כ הש"ך בסי' א' ובכמ"ק דבמילתא דלא שכיח לא שייך מנהג. ומעתה מ"ש מעל' בדברי הרמב"ם והמחבר מה שהשמיטו מילת והחזירן כשהן נקובים משום דאז הי' טריפה. במח"כ נהפך הוא אדרבה בזה כשר לכ"ע דוודאי

תולין הנקבים בזאב וכלב וכיו"ב כיון דאם הי' בו סירכא הי' ניכר או שנבדקה ונסרכות ולא נמצא או איירי בגדיים וטלאים דלהנך פוסקים בהכי איירי וכל עצמו שהרמב"ם והמחבר דאשמעי' דין זה וחזר ושנה עמ"ש עוד בפ"ו וכן המחבר עמ"ש עוד בסי' כ"ה הוא רק משום כת' דריאה לאמור דאין אסור בדיעבד ולאפוקי מדעת הפוסקי' שאוסרים בזה א"כ לא משכחת לי' האי דינא אך ורק בשהלכו להם וכא בראו שוב לפנינו והיינו דנאבדה הריאה ושפיר הגי' הרמ"א דיש אוסרים בנאבדה הריאה דכל זאת היא בכלל דברי המחבר דחזר ושנה דין זה בלא הוחזר ומה כי נאבדה ע"י עכו"ם או כלב בלא הוחזר או נאבדה ע"י סיבה אחרת וכ"ז אינו רק משל האיך נאבדה ובפרט לפמ"ש הש"ך סק"ו דאם נאבדה במזיד הוה כמבא"ל ואסור לכ"ע נקט מילתא דפסיקא דבאופן הזה הוה וודאי שוגג:

ומעתה ג"כ לק"מ מ"ש מעל' במ"ש הש"ך סי' ל"ו בדעת המחבר דלא כרי"ו אלא כהב"ח דבעכו"ם לא תלינן בנקבים והק' מעל' מסי' ל"ט דשם לא הזכיר רק עכו"ם. ונראה דבסי' ל"ט איירי לענין נאבד' לגמרי ולא חזינן נקבים כלל ורק משום נאבדה דנינן לה בזה וודאי אין חילוק בין כלב לעכו"ם ובסי' ל"ו משום סברת תולין בנקבים אתינן עלה ע"כ השמיט תיבת עכו"ם. - ומ"ש מעל' דהמחבר לא הזכיר כלב בסי' ל"ו. אמת הדבר אבל הש"ך לא אמר זה הדבר בדברי המחבר רק דעת עצמו עפ"י הפוסקים שהוזכר' ג"כ כלב כמ"ש בבאה"ט עיי"ש ומ"ש מעל' די"ל דעכו"ם עשה נקבים לצעורי של ישראל עי' בסי' קי"ח ברמ"א סעי' ב' ובמחבר סעי' ו' וברמ"א סי' קכ"ח דלא חיישי' לזה אם אין הנאה לעכו"ם לעשות דבר שנאסר לישראל והה"ד הכא דהדו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן יד

בהי"ת שנת תרס"ב לפ"ק פה מאד יצ"ו. ברכות מעונים מהורים ומורים על ראש ה"ב החרוץ ושנון כה' יוסף צבי היילפרין נ"י מנאנאש יע"א:

בראשית דבריך אשר הקשית ע"ד פרמ"ג סי' כ"ט אשר כזה אומר דלענין נטולה הלמ"מ להרמב"ם אין נ"מ רק בניטל הכבד וטחול שאינו בכלל חסר. וע"ז קשה לענין נטל וחסר מה נ"מ לענין טחול הא ניטל הטחול ג"כ כשר ממתניתן. וזה באמת נראה לפלא על הפרמ"ג. ואפשר לומר כי הוא יתרץ מעצמ' ממ"ש בסי' מ"ג ע"ד ט"ז הידוע כי נקב הטחול במתחיל' ברייתי' כשר שאינו בכלל נקב ומביא ג"כ דברי הרמב"ם כי חסר אינו בכלל נטל ומה לי כולה ומה לי מקצתו וע"ז הקשה שם הפרמ"ג דנטל יוכיח דכולו כשר ומקצתו טריפה ותירוץ ע"ז דטחול חדוש הוא א"כ חסר מנטל אין לילף לדעת הרמב"ם לכן כיון דנבראת נקובה הוא בסוג חסרה כמ"ש הט"ז לכן אין ללמוד חסר מקצתו מנטל

מקצתו ע"כ נבראת חסר סוכ' כי נבראת רק בקולשי' כשר ותלה זה בשיטת הרמב"ם הנ"ל א"כ שוב ודאי נ"מ בפירוש הלמ"מ בנטולה שאין חסרה בכלל דעל כן חסר מקצת הטחול בסומכ' כשר לדעת הרמב"ם כן נלענ"ד הדברים כדי ליישב דברי הפרמ"ג: ב) הקשית בשם מר אביך הג' נ"י ע"ד ב"י סי' רצ"ז שהביא במש"ש הטור דהיוצא מכלאי הרבעת בהמה מותר באכילה מהרמב"ם ומתניתן דמס' בכורי' דקתני התם חלב כוי אסור משמע דבשרו מותר אע"ג דבא מכלאים ולמה לא הביא גמר' מפורשת מס' חולין דף קט"ו דכלאי בהמה מותר להדיוט מדאיצטרך קרא לאסור כלאי' לגבוה, וזה קשה כברזל וכן הקש' בשעה"מ. ולענ"ד הא י"ל לפימ"ש הרמב"ם פ"ב מה' אסורי מזבח דטריפה אסור לקרבן. הקריבהו נא לפחתך ולא מדרשא דמן המשקה לישראל. וגם בפ"ה מה' הנ"ל אמר בטעמ' דטבל' ערלה וכ"כ פסולי' לקרבן משום מהב"ב עיי"ש ובמק"א הייתי מתרץ קושי' כ"מ דשביק הדרשא דתלמוד' ואכ"מ ועכ"ח לדידי' למה לי טעמא דכלאי בהמה מותר משום מדאיצטרך לאסור לגבוה דהיאך נימא דאל"כ הייתי אוסר להדיוט ולא הוה צריך קרא לאסרן לגבוה בלא מיעוט קרא דהא ממשקה ישראל לא דריש ומשום הקריב' נא לפחתך פשיטא דלא שייך בכלאי בהמה ורק בטריפה שיש חולי וחסרון בבהמה עצמ' כמובן. ואי משום מהב"ב כי משום שאסור באכילה יהי' מהב"ב וזה ודאי לא נתן להאמר דהא טריפה ג"כ לאו מה"ט פסול. ועיי' בט"ז או"ח סי' תרמ"ט בשם הלבוש דמהבב"ע לא תלי' באיסור אכילה והא קנין גזל וגנוב דלא שייך בי' אסור אכילה ומ"מ הוה מהב"ב וכי קשי' מ"מ אמאי לא להוה כלאי בהמה מהב"ב דהא נעשה בה עבירה עיי"ש בט"ז בזה ובמג"א סי' תרמ"ח ובחת"ס בחידושיו פ' לולב הגזול מתרץ דברי הלבוש לחלק בין אתרוג מורכב דאסור לקיים הרכבת האילן משא"כ כלאי בהמה אינו אסור רק לזווגם בידיים כמ"ש בסי' רצ"ז וממילא מותר לקיימן ואי"צ להמיתן ולא שייך מהב"ב. והנה הארכתי בטעמא דכלאי בהמה שאין בו אסור משום מהבב"ע. ומ"מ באתא לידן דאיסור קרבן לא תלי' באיסור אכילה להדיוט לדעת הרמב"ם א"כ ליכ' למילף לדידי' היתר אכילה מדאיצטרך לאסור קרבן לגבוה וא"כ הב"י דשמעתת' רהיטא לשיטת הרמב"ם כידוע וגם הרמב"ם גופא בה' כלאי' בהך דינא שהיוצא מכלאי בהמה מותר אמר אומר כמ"ש בה' מ"א ושם בפ"א היינו הך דרמז שמותר באכילה וה"ה דברי ב"י וא"ת מנ"ל באמת לדעת הרמב"ם דכלאי בהמה מותר באכילה להדיוט י"ל דלשיטתי' דלא דריש כ"ת כל תועבה דהא לא יליף מזה גם לבב"ח אלא יליף מדרשא דמפרש בה' מ"א מג"פ ל"ת ועיין במזרחי וכו"פ:

ג) ומה שהקשית ממ"ד בספרי לר"ש חלב הותר מכללו לכן לא יליף גה"נ ממנו והא גם גה"נ הותר מכללו לדידי' כמ"ש בחולין דגה"נ דב"ט לא נאסר. והנה לזה י"ל כמ"ש התוס' חולין דף קט"ו ע"ב ד"ה כ"כ הקיש' דנימא ג"כ בב"ח הותר מכללו דבשר בט"ג וחלב בט"מ לא נאסר בב"ח ותי' דדוקא גבי חלב שנ' כל חלב ושוב הותר חלב. זהו חשוב הותר ונכללו אבל בבב"ח לא נאמר וא"כ ה"נ בגה"נ לא נאמר כל:

הדו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן טו

שלום על ראש כבוד ידידי הרב הגדול וכו' מו"ה מרדכי האבער:

פעלד נ"י מו"ץ בק"ק ברעזאווא יצ"ו. הנני בזה להשיבו ע"ד השאלה שנמצא במ"כ בכבשים הנשחטי' חצי' מהם כמעט נמצא שלפוחית מים או על הריאה או על הטחול וב"מ או על שומן שלהם והשאלה תסובב לדעת כ"ת על ג' דברים. א) אם נסמוך כה"ג על בדיקת כיס השתן ועיי' בתשו' מהרמשי"ק סי' ע"ז דחם אין שנוי ולא ריעותא אחרת יש לסמוך על בדיקת האיברים שהגיע שם המים וכ"כ בפ"ת ובס' מקדש מעט על ס' דעת קדושים התיר ג"כ בהפ"מ ולכבוד ש"ק והיינו דוקא אם לא השתין מים טיף טיף תמיד אבל אם הי' כן בחיות' אין לסמוך על הבדיקה ועיי' בס' דרכי תשובה בסי' מ"ה סקח"י מ"ש שם בשם הגה"צ מהר"א מקאמארנא ז"ל שהסביר שם שאין כאן חשש משום איז' נקב וכיו"ב רק משום שזה בא בטבעי העכול וכח המבדיל ודוח' אשר נחל' הבהמה בזה כמ"ש זה חולי וואסערזוכט ר"ל. ועתה אין חשש' רק שע"י ששהו המים זמן רב בבטן בחלל בני מעיי' ע"כ יש לחוש שמא נתקלקלו עי"כ האברים הפנימים וצריכי' בדיק' שאין בהם שנוי מראה וכמ"ש התבו"ש דאם יש בהם שנוי מראה פסול וטרפה וגם כתבו האחרונים לבדוק הריאה אם אין בה יובש או נקבים ע"י קביצת המים הנ"ל עכ"פ באינ' משתנת תמיד ס"ל דמהני בדיק בכיס השתן בהפ"מ או לכבוד ש"ק כן הסכימו האחרונים ברובם: שנית אבעי' לי' לכ"ת אם יש לחלק בזה בין נמצא מים בשלפוחית וכ"ת הביא דברי ט"ז סי' ל"א שכתב כן בענין מים במוח והנה הט"ז החמיר שם בשלחופית ושם סברא אחרת אבל בנדון דכל עצמו אין לחוש רק שע"י המים נתקלקלו האברים בזה ודאי נמצא באחרונים להקל והיא בס' מקדש מעט הנ"ל וכן הביא בדרכי תשוב' סי' מ"ח סקי"ג בשם הגאון מהר"ל בערלין בפסקי' כת"י דבשלחופית אין כאן ריעותא כלל וקיל ממים בבטן. ומ"מ נלענ"ד דאם נמצא בריאה הלא בלא"ה נוהגין לנפוח וכש"כ בדיק' חוץ ולמה נעלים עין מחשש יובש ונקבים הלא עין רואה וכן בנמצא בטחול ודקין ושאר מקומות ולמה נעלים אם לא נמצא בהם שנוי מראה וכיס השתן ג"כ יש לבדוק

כיון דמבואר בשו"ת הב"ח סי' קנ"ז שממנו מקור הלכה שעיקר חששא משום כיס השתן עכ"פ בזה דהשלפוחית באבר אחר יש להקל לסמוך על הבדיקה ואפי' שלא במקום הפ"מ כיון שמקילי' לגמרי בזה לאמור שאין בזה ריעותא כלל ומתחילה הייתי מתמיה מדוע לא הביא' דברי מהריק"ס בזה שהביא ג"כ בפרמ"ג סי' מ' לענין כיס מלא מים שנמצא סביב הלב והפרמ"ג לא הכשיר רק לאחר בדיקת כל האיברים ובמקום הפ"מ. ואפשר דס"ל דכיס מלא מים סביב הלב מגרע גרע. ושוב ראיתי בס' דברי יוסף בסי' מ' בסימני הספר רצ"א שחולק על הפרמ"ג והתיר גם בכיס מלא מים סביב הלב אפי' שלא בהפ"מ והביא דברי פ"ת הנ"ל סי' מ"ו שהתיר בדין מים בחלל הבהמה ומ"מ הביא דברי מהריק"ס הנ"ל בפשיטות להתיר ולא התנ' הפ"מ וכן ראיתי בפ"ת בסי' מ"ו וסי' מ' סק"ה שהביא דברי מהריק"ס בפשיטות. והנה עכ"פ יש לנו ידיים ורגליים להתיר בנמצא בשלפוחית וניה באברי' הנ"ל אפי' שלא במקום הפ"מ ואפי' בהמ' שאינ' ש"י:

שלישית מ"ש כ"ת במ"ש בת' שבו"י די"ל משום סכנה אם גם בשלחופית הוא כן. ג"כ נמצא בס' מקדש מעט ששמע דבשלחופית אין חשש משום סכנה ובדרכי תשובה הביא בשם ת' שאילת שלום דהאידנ' דדשו בו רבים וגם בעינינו רואות שאין לחוש הרבה אוכלים ואין מזיק כלום י"ל כמ"ש חכמז"ל כיו"ב שומר פתאים ה' ע"כ בשלחופית ודאי יש לסמוך בלא חששא ויאכלו ענוים וישבעו:

ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן טז

ב"ה יום עש"ק פ' בהעלותך עת"ר לפ"ק פה מאד יצ"ו. רב ברכות יחילו על ראש כבוד ידידי הרב הגדול החו"ב מו"ה מנחם גרשון מארקאוויטש נ"י בק"ק טשעטשאוויטץ יצ"ו. הגיעני יקרתו ע"ד עובד' שאירע במ"כ בבהמה שנשחטה ונמכר הבשר וכבר נאכל ואחר חודש ימים נתודע שהי' לה חולי בראש' וגם הלכה בתחבושת מים קרים וא"כ יש חשש' על המים במוח, וידוע כי בט"ז ופרמ"ג אוסרים אפי' בדיעבד אם לא נבדקה, ומעלתו הביא דברי דרכי תשובה שהביא מקילי' בזה בדיעבד במקום הפ"מ וכן הביא בשם פ"ת מדברי מקילים בשם גדולי ראשונים, והנה הם שני ענינים לא ראיי' זה כראיי' זה הפ"ת הביא דברי קהלת יעקב דקאי אדברי הרמ"א בפתחו המוח ולא ניכר ונודע אם הי' המוח מקיף המים ונתפשטו המים ע"י הפתיחה והא הרמ"א מיירי בלא ראינו ריעות' סביב ראשה ושווינדל שהביא הט"ז דהא מיד קאמר שאין להשגיח ולבדוק דסמכי' ארוב' וע"ז קאמרו הש"ך וט"ז דבדאיכא ריעות' צריך לבדוק א"כ איירי הרמ"א בדלא ראינו הריעות' קודם הפתיחה אלא שאיירי שפתחו כדרך הקצבים לקצב הבשר לחתיכות ומתוך כך

נודע דאיכ' מים במוח ובזה שפיר קאמר הפ"ת בשם ק"י כיון דאיכא ראשונים שאין סוברי' טריפות זה הרמב"ם והרי"ף והראב"ד א"כ יש ג"כ מקום להתיר לצרף לס"ס דלמא כדעת הרבותי' ראשונים הנ"ל וספיקי דלמא ליה המים מגולי' למוח אבל בריעות' דשווינדל לא דברו מאומה בק"י אבל בדרכי תשובה הביא דעת האחרונים שמקילי' בהפ"מ אפי' בריעות' דשווינדל וה"ה ס' שלחן גבוה והג"ה רע"א ובזה לא מצינו לצרף דעת הרי"ף והרמב"ם והראב"ד הנ"ל בלא נבדק' כלל דהא בהומרך המוח ברוב' גם לשי' טריפה כדאיתא בגמ' ד' מ"ה. ומ"ש מעל' דבזה איכא ג"כ ס"ס שמא ל"ה מים כלל ואת"ל הי' דלמא על דרך ההכשר, לע"ד אין זה בכלל ס"ס דהוא ברור ומוכיח כשהבהמ' מסבב' ראשה הוא ע"י מים שבמוח כמ"ש האחרונים בשם הבקיאים דכך רגיל להיות וידוע מ"ש הש"ך בכללי ס"ס דבדבר מצוי' לא נכנס בכלל ספיקא ודלמא נתמסמס רובא כמ"ש בכתובות ד"ט אונס לא שכיח ולא מצטרף לס"ס וגם אינ' מתהפך הס"ס דהא ליכא למימר להיפך דלמא על צד ההכשר ואת"ל דלא הי' בהכשר דלמא ל"ה מים כלל דהא כבר נחלט שהי' מים משא"כ ס"ס של בעל קהלת יעקב שפיר י"ל הס"ס להתהפך דהא אייריי ברואים שאין רוב המוח נתמסמס וא"כ י"ל כדעת המכשירים שלא ברוב' ואת"ל כדעת המחמירי' המפורשים דלמא הי' מכוסי' ומוקף מהמוח והוא ע"ד ההכשר ושוב י"ל גם להיפך דלמא הי' מכוס' ע"ד ההכשר ואת"ל שהי' מגולה דלמא כדעת המתירים שלא ברוב' והא איירו שרואין ע"י פחיחה שאינ' ברובא משא"כ בלא נפתח כלל נפל האי ספיקא בביר' כמובן. וא"כ לע"ד קשה להקל נגד דעת הט"ז והפמ"ג. ועתה נבוא לנ"ד שכבר נאכל הבשר ורק לדון על הכלים שכבר נעשו אינ' ב"י. ומעל' הביא דברי הש"ך ופרמ"ג סי' ק"י דאיתא להקל בלא נודע עד שנתגלגל לדרבנן עכ"פ בהפ"מ, והנה לא אדע האיך פשיט' לי' למע' דלא נודע בעוד' הבהמ' בחיי' שראו אות' בתחבושת על ראשה וא"כ כבר נודע הריעות' מקודם ואפשר דעת מעל' כיון שלא נודע לבעלים לטבח ולקונים לא מקרי נודע. ובזה מחלוקת גדולה כי זה דעת הלב"ש בחי' דינים שלו סי' ל"ד ושם בס"ק קכ"ד קכ"ח עי"ש דהנודע לאחרים שאינם שייכים להבהמה לא לא מקרי הודע. אבל האחרונים פליגי עלי' והביא' דברי הירושלמי מס' תרומות דקאי בספיק' ועי' בדרכ' תשובה סי' ק"י מס"ק רל"ז ואילך שמביא כמה גדולי אחרונים שחולקי' על סבר' לב"ש, ובנ"ד אפשר דכונה וכמה אנשים ישראלי' הי' יודעים ובב' עדים אפשר דגם לב"ש יודה עי"ש בס"ק קכ"ח אלא שבת' הגאון נטע שורק יו"ד סי' ל"ו בא בכח' דהתיר' לענין הכלים שצריך להיות נודע מריעות' בעת שהי' הכלים בני יומן עיי"ש בסבר' מתוקה וסמך עד"ע להתיר הכלים ואפשר דגם בנד"ז לא נודע להיודעי' מהריעות' שבחיי' הבהמה שהבהמה

נשחטה ונכשר' ונתבשל הבשר וא"כ לדידי' הוה כלא נודע ומעל' בזה בפני' להתודע בדבר זה. ומ"ש מעל' מדברי בית יצחק הנה דברי' נאמרים דאם נודע הריעות' אלא שאינ' יודעי' אם יש חשש' כלל בריעות' זו דזה הוה כלא נודע, ומעל' יוכל להתודע מי האנשים האלה אם להם ידיע' כזו או לא, והנה בזה כיון דבלא"ה ישנ' עכ"פ עתירי' באחרוני' לע"ד יש לסמוך לענין כלים שא"א בהגעלה כגון כלי חרס דבל"ז דעת השבו"י להתיר בדיעבד כידוע אבל כלים שאפשר בהגעלה יגעלם אם יודע לו הך נודע האיך הי' כנ"ל ואחתום בד"ש או"נ. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן יז

ביה אדר ב' שנת תרס"ז לפ"ק פה מאד מזלא טבא וברכתא דלעיל' יעלה ויצלח על במתי הרמתה מקום גדולים ישמור משמרת הקודש כבוד. ידידי הרה"ג וכו' כש"ת מהו' יודא כ"ץ קרויז נ"י אבדק"ק יאנקאוואטץ ומצפ"ה ק"ק לאקענבאך יצ"ו. ע"ד אשר עמד ע"ד מהר"משיק יו"ד סי' כ' בנמצא צלקת על הושט מבחוץ אשר דעתו להטריף ובאמת כעת הזאת הצולקת מנצאי' בעור החצון וכמעט לא ימצא מקום להכשיר כמ"ש מעל'. וכבר ראיתי בס' דברי יוסף מהגאון אב"ד ק"ק לאדאני נ"י שהאריך מאוד בענין זה והשיב ע"ד כי מקור דברי בי"צ וכרם שלמה הנה דברי פמ"א אות י"ב ובאמת שם לא נמצא מידי להטריף רק אומר כי היא קרום שעלה מ"מ אבל לא אומר מידי להטריף ומ"ש שהיא קרום שמ"מ נ"מ רק אם נקב הפנימי לא יחשב סתימ' אבל לא יאמר שהוא טריפה ושם הביא ראיי' ממ"ש להתיר בפ"מ לגרור הצולקת וכן מה שצדד להתיר באם בעור פנימי צולקת ובעור החצון יש נקב שלא כנגד הצולקת וכוונת' דדעת מהרמשי"ק שלא להתיר רק בתחוב קוץ בחצון לדעת השיך דהוה מקום ידוע ולא בנקב מחמת קוץ והא בפ"מ צדד להתיר יותר ואני בעניי הבאתי ראיי' מרווחת ממ"ש הפ"מ אות ט"ו שם שאם נתרפאו שניהם ושומן הושט סותמ' אינו סתימה ולמה ליה למימר בנתרפאו שניהם דהא ודאי נתרפא כ"ש אלא בנעשה צולקת דבשחין וגרר הא הוה בשר שהרופא גורר' וכאלו אינו וזה ודאי לא נקרא נתרפא כי אם כאשר בא לפנינו כדרך חוט וצולקת א"כ לאשמעינן רבות' טפי אפי' רק בנתרפא החצון והפנימי שלם בלא נתרפא ג"כ לדעת מהרמשי"ק לא מהני סתימת השומן וש"מ כי לאו לענין להטריף אמר דינו דצולקת בעור החצון רק דלא הוה קרום וכמ"ש בדברי יוסף הנ"ל. והנה מנהגי בבא לפני שאלות ושט בצולקת בעור החצון אני רואה הנשארי' אח' הפרדה מן העור הפנימי אם הצולקת לבנה כמ"ש עפ"י רוב אז אם בעור פנימי בריא בלא שים חוט וכויץ אני מכשיר כי בלא"ה צדד בדברי יוסף הנ"ל לומר כי ישנו צולקת הנברא מתולד' כמ"ש הרופאי' ניהו דאין לסמוך ע"ז לגמרי

מ"מ חזי לאצטרופי כי מ"ש במהרמשי"קבסוף התשוב' שם ע"ד השואל מ"ט לא נימא ס"ס בעור החצון הא לא שייך סברת הש"ך בסי' מ"ט דקוצי' שכיחו דבעור החצון לא שכיח והוא ז"ל השיב דכ"ז אם נודע שבא ע"י קרע אך רובא ע"י קוץ דרובא דרך הושט ובפנים בא מטעמ' דרוב הנבלעי' דרך הושט נבלעי'. ואני תמה שלא הביא דברי פתח הבית הביאו הפ"ת דבעור חצון לקות' הוא בא ע"י לשמוש הידיים בשעת הלעטה וכד עינינו רואות כי כמה פעמים בא לפני ושט אווז' שלא נלעטה רק כמו ב' שבועו' נראה לעיניים הקרע עם הצולקת שלא נגמר' עוד וא"כ רובא אינו ע"י הבלעה מפנימי א"כ אפ"ל הס"ס להיפוך כמובן. ובלא"ה לא שכיח שיקר' הפנימי ג"כ ע"י תשמיש הלעטה כי החצון שהיא חלוש בקל נתמזמז כידוע. ועוד הא חזינן דבעור החצון ניכר ובעור הפנימי לא ניכר והפנימי שהחשש שנלק' לאח"כ הי' ניכר יותר כנלענ"ד וכמדומ' שכן נהגו כל מורי הוראה. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן יח

לכבוד האברך החו"ב מו"ה אברהם דוד סג"ל האפפמאנן נ"י בק"ק סערענטש יצ"ו. יקרתו הגיעני וע"ד שאלה ד"ת קשה עלי לומר דבר מאחר שכבר הורה הרב מרי' דאתרי' ובסי' רמ"ב בהוראת או"ה קיי"ל דכשם שאסור להתיר מ"ש חבירו כמ"כ לא יאסר עיי"ש, וא"כ מה אומר. אך ורק דרך מו"מ של הלכה באתי ולהראות להרב המורה ואפשר שיודה זהו הדרך לילך בו והנה בנידון זה שהורה הרב דשומרי הדת ע"ד עופות שנשחטו אצל שוחט דשומרי דת ובדיק' הושט הי' פני הרב שאינו מארטה'. ודאי נראה לכאורה שחלוק יש אם הרב הוא מכת האנעלאגין או משטאטסקווא כי מכת האנעלאגין ודאי נאסרים כמ"ש המהרמשי"ק חיו"ד סי' ב' וסי' ג' ועיין באו"ח סי' ש"ו אבל מקהל שטאטוסקווא לא מצאתי להדי' בדברי כי בסי' י"ד ט"ו ט"ז משמע דלא נאסרה וכן משמע בסי' של"ג עיי"ש. אכן בסי' ש"ז משמע להיפוך אלא דשם דן אותן כשוגגים בלא אזהרה לאפרושי מאיסורא וא"כ בנידון זה לפימ"ש הט"ז בסי' צ"ט מי שסובר על דבר שאומר מותר והוא אסור נידון כשוגג ג"כ לענין מבטל אסורין, וידוע מ"ש האחרונים עליו מ"מ כן מסקנת הפרמ"ג כדעת הט"ז וא"כ ה"נ בנידון זה מ"ש כ"ת במה ששלחו להורות בפני הרב הנ"ל הוה כמזיד מבטל אסור כמו גבי ריאה שהשליכו במזיד בסי' ט"ל לפני הנ"ל אינ' דומה דהכא בענין זה כיון ששלחו למען להורות להם ולתקן מאכלם עפ"י הכשר לפי דעתם מוכח' מילת' דשוגגי' הם. ודומי' לזה אמרי' במסכת גיטין דף נ"ד גבי תשלומי תרומה טמאה וזריקת דם טמא ותורם בשבת ומטביל כלים לשבת דלא קניס ר"מ שוגג אטו מזיד משום דהאי גברא לשכוונ' מכוון לכפרה מכוין לתקוני פירו' מכוין

לתקוני מנא מכוין אנן ניקום ונקנסי' והיינו דליכא למיגזר דיעשה במזיד ויאמר שוגג אני כיון דלמצוה קמכוון ולמה יעשה במזיד לעשות מצוה באיסורא דלכוון, וה"נ לדידן לענין לומר דעובר במזיד על התקנה של בדיקת הושט והא אדרבא עושה לעשות כתקנה דאל"כ לא הוה משלחו כלל וא"כ הוכח' שלא ידע בנפשו כאשר נראה מכמה אנשים שסוברים שהאשטא- טוסקווא הוה כמו מקדמת דנא כידוע. ועוד אפשר לומר כיון דלא הוה רק תקנה לבדוק והא הבדיקה עצמה אינ' עוד הוראה אם אין ריעות' בושט ורק למען לראות אם יש עליו שאלה ולזה אפשר דלא נאסר כלל הרב דהא בגליל עליון אפי' נשים בודקי' רק אם יש עליו ריעות' שולחים למורה ולומר דגם עד"ז אינ' נאמן דחשיד לעבור על גזירת הרבנים הגאונים אפשר לדמות במה דקיי"ל בסי' קי"ט ובסי' ב' בש"ך סק"כ דלאחרים נאמן, ואפשר לומר גם להיפוך כיון דעיקר התקנה על דבר הריעותא השכיח' בושטי' הוה בכלל בטול התקנה ובלא"ה כתב הבית אפרים בתשובו' ליו"ד סי' ו' דתקנת בדיקת הושטי' אינו חמור כ"כ כבדיקת הריאה דבריאה הריעותא מצויות לטריפה ממש אבל בושטי' רק הריעותא מצויי' אבל אינו מצויית כ"כ להטריף אותן ע"כ אפשר לצדד להקל בכגון זה. וכבר העירותי לעיל דהכ' י"ל דהוה כאומר מותר. ובס' דרכי תשובה ס"ק קמ"ד הביא בשם תשו' צ"צ החדש דאף דקיי"ל בס"מ שאומר מותר דינו כמזיד הכא בנידון תקנת בדיקת הוושטי' לכ"ע אומר מותר דינו כשוגג עי"ש. ועוד אפשר להמציא להקל בנדון זה לפימ"ש ברא"ה דע"כ פסקינן במס' בכורות דתרומת ח"ל מותר לבטל' לכתחילה כיון שאינו נוהג בכ"מ כמ"ש חולין דף ז' ובכמה דוכתי וא"כ אסור שגזר' הגאונים הא אינו בכל מקום דבשאר מדינות כל אתר ואתר שנואטוסקווא א"כ אפשר דאין זה בכלל מבטל אסור לכתחילה דניהי ודאי עביד איסורא בזה גופא להורות מפי מורה הנ"ל אבל עכ"פ אינו בכלל מבטל לכתחילה כמובן למבין. ועוד אפשר לומר להקל בשומן האווזות כיון דאין דרך לאכול השומן בעין רק בתערובת תבשיל. הוה דומה לכרכום שכתב הש"ך סי' קי"ג ע"ד הרשב"א שחשש משום דמערבים בו חתיכות קטנות מבשר נבילה דלדידן בזה"ז ודאי רק מיעוטא ובטל ברוב וכתב עליו בדג"מ אע"ג דהוה מין בשאי"מ מ"מ כיון שאין דרך לאכול הכרכום רק בתערובת ובתערוב' ודאי הוה ששים א"כ גם באינ' מינה בטל והכא ג"כ יש ללמוד היתר זה להיפך כיון דודאי הי' רוב כשרות ושוב באינו מינה וודאי הוה ששים נגד מיעוט האסורי' שהורה להתיר אלא דלזה ראוי' שלא לאכול השומן בעינא בדרך על לחם קלוי וזה וודאי מיעוט שאינה מצוי' ועוד כיון דרק לדידי' אסור כנ"ל בזה שמבטלה בתערובת אינו בכלל מבטל אסור לכתחילה כנ"ל. ולענין לדמות הא מילתא דהוה כמו אברי בשר נחירה דבעי הוא במסכת חולין

דף י"ז ובראי"ש שם דנ"מ לענין נדר ממין א' מזמן מוגבל להבא או אם ב"ד חדשו לגזור ולאסור כונו גבינות ושלק' ונ"מ במה שנשאר מימי קדם אם מותר. והנה לפי דעת הנוב"י מהדו"ת סי' ס"ד לא שייך היתר זה בנידון זה. והנה בכל מה שכתבתי להתירא הוא רק אם המורה בעדתו הוא ונשטאטוסקוואו. אבל אם הוא מכת האנעלאגין לא חמרתי דבר. וטוב לישאל מפי א' מראשי הקאנצלייי כמו הרב הגאון דק"ק ווייטצען נ"י האיך מורים ונוהגים בענין כזה והא בזה"ז ג"כ קבלו כמה קהילות האקאנש- טאטירונג של השומרי דת והאיך מורים בענין השומן וכלים שנשארו להם מקדמת דנא ואם כי שמעתי כ"פ בכגון כך וכך מ"מ אין בידי דבר ברור. ראיתי מ"ש כ"ת עוד חתס' במ"ש דבס' נקיבת הושט לא שייך אוקמא אחזקא רק אזלינן בתר רובא, והקשה כ"ת ממ"ש בב"מ פ"ב, עיי' בסי' כ"ד שכן הוא בעצמ' הקש' משם ותירוצו שם קשה להבין. וכבר אמרתי דיש לחלק בין חזקה כמ"ש המהרי"ט וחוו"ד דיש חזקה מכריע כמו דילפינן מנגע דהסברא נותנת ומכריע דנשאר כמו מעיקרא ומכריע הוה אבל נקיבת הושט ניהו דשחיטה לא מהני אבל אין דעת מכרעת דמשום של"ה זביחה מעיקר' דעי"כ יוכרע דניקב הושט ובזה אמרינן וודאי דרוב' עדיף והדברים עתיקים, ומ"ש מדברי המהרש"א מס' ברכות כעת אין כחי אתי לעיין וחזון למועד ברצות ה'. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן יט

בהי"ת אול"י ד' פ' קרח תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הרב הגדול וכו' מהו' מנשה שמעון האבערפעלד נ"י אב"ד ק"ק לעלעס יצ"ו: ע"ד עובד' שבא לפניו ריאה שהי' פיצול בחריץ הורדא וארוכ' מגומ' והכשיר במקום הפ"מ דליכ' משום דת"ל. והנה בודאי חזינא בדברי ספרי האחרונים בשו"ב שנוטי' להקל בכמה דברים שתלוי' משום ת"ל בפרט במקום זה שיש ממנפשך דיתמ"ק נוהגי' להכשיר ואי משום פצול הא איכ' הגנו בחריץ הורדא וכמ"ש הרמ"א ואלא שרבו הפיר' בדברי הרמ"א ז"ל עכ"ז מקילי' בפצול. והנה מ"ש מע"כ בפירוש דברי הרמ"א שבא לומר אם כי יתונ"ק יש מטריפ' א"כ בצירוף הגומ' יהי' בו משום ת"ר בזה קאמר דמהני הגנה של חריץ להשלים החסרון. והנה אם כי פירוש נאה עכ"ז קשה לכוון פירוש זה בדברי' דלא איירי כלל בנדון זה משום איז' ת"ל ועוד דדעת מטריפי' אם כי לא קיימ"ל כוותי' יהי' חשוב לת"ל לא מצינו בדברי הרמ"א שיאמר כן ורק המהרש"ל חדש סבר' זו הביא' הט"ז סי' ל"ה ס"ק ב' והש"ך ס"ק כ"ב והחזיק אחריה' התבו"ש וידוע דבל"ש פקפק בכ"ד בענין זה וחלק בחלוקי' והרמ"א שלא יעלה דעתו בענינו של דבר וסתם כ"כ בדבריו הנ"ל הדבר קשה לכוון עד"ז שאין דרכו בכך כידוע:

ומ"ש מע"כ דלהיתמ"ק דטעמי' משום דיתר כנטול דמי ומה מהני כי' הגנה לענ"ד י"ל לפימ"ש במפרשים בטעמי' דכל יתר כנטול משום ובעל החי אין בידו לפרנס ב' אברי' מכחו ודמו שכן יסד בורא נפשות רבות שכך כבוא לפרנס ולכלכל רק אבר א' וביתרת אשר ע"י דשניים הם לא יגיע ככר או"א די פרנסתו עי"כ ינטל לגמרי. ומעתה אם יש לו הגנה י"ל דדי לו במיעוט ג"כ ולא יזיק לאבר' אח' שנבר' עונו וסברת' דוק' בחריץ הורדא שנבר' עונו במקומ' משא"כ ביתר' דעלמא וכיו"ב כמובן:

שנית במ"ש מע"כ בנדון באיש עני שמסחר' עשיית זאדאוואסעסער והיא ע"י גלגל המאשין נשפך המים לתוך הצלוחית אם אשתו בימי נדתה רשאי לסייע בתנועת הגלגל והאיש יחזיק הצלוחית אצל הקנה וסילון אשר מתוכו יצא המים ומשום נגיעה והביא דברי יד אליה' סי' ס"ה בענין להחזיק הנר למען הדליק הטאבאק וראיתי פלפול של מע"ש שנוטה להקל ולענ"ד אפשר להביא ראיי' דאם הנגיעה בא ע"י דבר אח' וטח כחו לא חיישינן בזה דהא ברמ"א סי' קצ"ה מתיר כאו"א בימי נדתה לילך על עגלה אח' אם לא יגיע זה בזה ואיכ' לטייל ואם כי העגלה מתנועע' והא על הספסל שאינ' מחובר ומתנועע אסיר שם וצ"ל דכאן המה אינ' גורמי' התנועה וא"כ אם האיש הי מנהיג הסוסי' הי' אסור שגורם התנועה ולמה לא אשמעוני' הלכה זו אלא שבא ע"י ד"א וגרמא בכחו אין זה בכלל נגיעה. ומעתה אם המאשין מחובר' והתנוע' הי' כיו"ב אם יסכים אתנו עוד גדול ההוראה אנא כמשיב' למכשיר':

דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ק"פ:

סימן כ

ב"ה יום ד' פ' תזריע עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. שלום וכט"ס להרב החריף ובקי מהו' ברוך בענדיט הכהן נ"י מורה הוראה דק"ק פראג יצ"ו. הנני ע"ד מ"ש כי הרופאים בזה"ז כשיש איזה סירכא או בוע' חותכים הריאה ומאבדים אותה ואין מניחים לבדוק ע"י הנפיחה הנהוגה בפה מפני חשש חולי המתדבקת ולא נשאר להשוחטים רק מקום ושטח חתיכת הריאה אשר עלי' הריעות' אי שפיר למיעבד כה"ג. וכבר הי' לי פ"פ בענין זה עם שו"ב מומחה דקה"י בעה"מ וויען דגם שם עושים כן ודברנו ג"כ ע"ד הש"ע ברמ"א סי' ל"ו גבי אטום דמהני לנפוח חתיכת האטום ע"י קש ושפופרת והחלוק מבואר כמ"ש מעל' ואדרבה שם לא צריכים הוכחה אך ורק שיהי' מבצבץ ויתנדנד הרוק וכיו"ב שזה הוכחה שאינ' אטום ומעתה אם בחתיכות פועל הנפוח שיתנדנד כי הנפיחה א"א להיות שולט כ"כ לכלוא הרוח מפני שאינה מוקפת בקרום ובשר כראוי' כמובן א"כ כש"כ אם הי' ריאה שלימה שיכול להיות הנפיחה בחוזק ותוקף טפי וודאי הי' מתנדנד הרוק או

הגדפא וכיו"ב משא"כ הכא הוה להיפך דביצבוץ והנדנוד עושה הוכחה שיש איזה נקב וא"כ נהפוך הוא לומר דלמא אם הי' הנפיחה בריאה שלימה שהנפיחה יכולה להיות בחזקה ותוקף יותר דלמא אם הי' נפוח יותר הי' מבצבץ משא"כ עתה שאינו הנפוחה כה"ג כ"כ והא נקב כ"ד מטריף. וא"כ אין הנדון דומה לראי' ואדרבה איפכא מסתברא. ועוד הא הובא באחרונים שבזה"ז שנוהגין השו"ב להסיר הסירכא ע"י קליפ' כידוע ואין לדבר שורש בש"ע רק בפרמ"ג ות' ומרן חת"ס מלמד זכות עכ"פ צריך להיות הבדיקה יותר ברורה ויפה מבלי שום חשש ופקפוק עכ"פ ופשיטא דצריכא ריאה שכיונה שבידו לנפוח ברווחה כאשר ברצונו של השו"ב א"כ יפה עשה מעל' שבטל בדיקה זו: והנה מ"ש לנפוח ע"י בלאזבאלק ידוע כי חדשות הוא. וכבר שמעתי אומרים כי בכמה מקומות הצריכים לעשות כן גם במדינתינו (וגם פה בעירנו נופחים ע"י בלאזבאלק). ולא ראיתי בספר רק בשו"ת פ השדה ח"א (להגאון מבאניהאד נ"י) שכ' ג"כ דאינה מנוסה בידו רק שתלה הדבר לפי ראות עיני המורה. ודברתי בענין זה עם השו"ב מומחה דפה שהוא אומן נפלא י"ש ואמר לי כי הנפיחה כ"י בלאזבאלק הוא יותר טוב ומעולה מהנפיחה כ"י פה בגרגרת כי אז הקצב אינו שולט לרמות בבהבת פניו כמ"ש המחברים דמשנים פניהם אזיל חוורא ואתי סומקא והיא רק לפנים ואינו נופחים כראוי וע"י הבלאזבאלק עכ"ח כראוי' והגון לעשות כן:

ב') ומ"ש ע"ד השו"ב אומן מופלא אבל ידיו מרתתין בשעת כתיבה וגם אנשי' יראי' אומרים עליו שחשוד לשתות סתם יינם וכזה נשאל בת' מהר"ם שיק שהביא מענ' אלא דהם איירי דגם בשעת שחיטה מרתתין. הנה באמת לא משמע כן העובד' הי' פעמים מרתתין ופעמים אינו מרתתין ותלי' לי' בעבודתו וטרחתו. והנה בת' מהרי"א סי' נ"ה שם תשו' למ"ו הגאון מטאפהלטשאן ז"ל עי"ש דג"כ מדמה במי שידיו מרתתין בשעת כתיבה ומ"ו הביא הנסיון מדעת עצמו כי בעת הכתיבה צריך להחזיק אצבעו דאז יסיר הרתיתה ממנו וכן ראיתי בעיני שכן הצריך לעשות בעת הכתיבה ובזמנים אחרים לא ראיתי בידיו שום רתיתה ועד"ז דן דבר שכלי כי זה הטבע אשר אם יחזיק בידו דבר מה שיהי' משענה קצת עי"כ יחזיק ג"כ ידיו שלא ירתה. וע"כ אם אנו רואים שהשו"ב יחזיק בידו הסכין לשחוט ואינו רותת א"כ אזיל החשש של הרתיתה. חבל בת' מהרי"א הנ"ל השיב שאין כל אצבעות שוות וכש"כ בשו"ב דעלמא והרתיתה הוכחה כי ידיו עייפות וחולשת. וגם כי הדרסה והשהי' פוסלת בב"ש ואם כי בהנחת סכין על הצוואר פסק' הרתיתה עכ"ז בשעת שחיטה מי יודע אם לא עי"כ בא לידי שהי' כ"ש ואפי' בברי אינו נאמן כי הוא בדדמי ואמר למענו. וע"כ לפי דעתי לכתחילה וודאי לא ישחוט. ולדעתי

איש כזה א"א שלא ירתת בשעת בדיקת סכין. וכן ראיתי מעשה בק"ק אחת שהי' קפא על שו"ב שידיו מרתתין וקרא' אותי מק"ק ברעזאווא לשם ועם דייני דמתא היינו מנסין אותו ע"י כוס מלא מים ע ידיו דהיינו שיעמוד הכוס על השטח ידו כנהוג אשר פעמים לא הי' מרתת ולא הי' אצלינו הדבר ברור ובאנו במועצינו לאמור לא כי יראה לנו סכינו והלך מן הצד לבדוק מקודם ואנחנו בשלשה ראינו אחריו בלא ראות עיניו וראיתי עין בעין שהי' ידיו מרתתין טובא בכל בדיקות והעבירו אותו. וע"כ בזה השו"ב הוא תרתי לריעותא כמ"ש מעל' וע"כ לדעתי להושיב בד"צ ע"ז וכמ"ש בת' כת"ס סי' ג'. ועיקר לענ"ד כמ"ש בת' מהרי"א הנ"ל:

ידידו דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"נ:

סימן כא

בהי"ת יום ד' וישלח שנת עת"ר לפ"ק פה מאד יצ"ו. להרבני החו"ב מו"ה ישראל לעבאוויטש ני' בק"ק קיש קראש יצ"ו. בענין הנשאל בעוף שבא דם דרך פה ועד"ז דנת והבאת דברי הגמר' מס' גיטין דף ס"ט מ"ש ג"כ הט"ז סי' מ"א ע"ד הרמ"א בשם הרוקח. והנה שאלה כזו הביא בדרכי תשובה סי' כ"ג סקצ"ה בשם ריב"ם שבייטוך ודן שם על ג' דברים דאפשר דבא מן הריאה או מצדדי חלק הצוואר אשר ע"י הלעט' במשמוש הידים בא לכלל חולי זו או שבא מן הוושט. ואם בא מן הריאה מסקנתו אם כי קשה הבדיקה דא"א בקיאים מ"מ כיון שהיא חשש רחוק שבא מן הריאה נוכל לסמוך על הבדיקה לראות אם אין עלי' איז' לכלוך ולקוי דמים. ואם בא מחלקי צדדי הצוואר דהיינו עור או הנחירים של העוף אין חשש. ואם רואים איז' גרר או חבורה בצוואר ולא נקרע העור יש לתלות בזה. ואם בא מדרך הושט קשה הבדיקה מאוד ואין תקנה רק לשחוט הקנה לבדה כדרך שאומר בגמר' גבי מסמוס קועי' דמ' בפ"ב מס' חולין ואחים להוציא הושט ולבדק' יפה יפה ואם רוחים איזה גרר בצוואר אי"צ כלום. אבל בדרכי תשובה מסיק דכ"ז בעופות שנתפטמו מעליהם אבל באווזות הלעוטי' בעכ"ח כנהוג יש להחמיר בכל ענין כלומר אפי' נמצא איזה גרר בצוואר צריכי' לבדיקת הושט כנ"ל דהיינו לשחוט הקנה לבדה. וגם אסור למכור לנכרי אי שמא ימכרנ' לישראל כמו בשאר טריפות. ובהשמטות בס' פ' הביא עוד תשובה ג"כ ע"ד שאלה זו והביא ג"כ גמר' דגיטין הנ"ל. וא"כ תבואנה לדינא דבאווזות הפטומות צריכי' ג' בדיקות. בדיקת הושט כנ"ל ובדיקת הריאה ובדיקת הכבד שנשאר כדינ' השייכי' להו. ואסיים בברכה הדו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כב

בהי"ת אול"י ד' פ' תרומה תרס"ז לפ"ק מאד יצ"ו. החו"ש על ראש הרב החו"ב מתנהג בחסידות יו"ש מו"ה יושיע בוקסבוים ני'. עתה באתי עד"ת במ"ש בכבד שנכבשה מעל"ע ידועים שיטת שו"ת צ"צ מן המחמירים ות' שער אפרים והפר"ח והמנ"י והכו"פ מן המקילים. ובפרמ"ג בסי' ע"ג נראים כסותרים במשבצות מס"ק ד' וס"ק י"ד בשפ"ד. וכ"ת מסתפק אם מותרת כשאר כבד לאחר צלוי' בבישול או דוקא לצלי. וכן ראיתי בד"ת בשם הגה' חת"ס ביו"ד החדשים כי רק לצלי מותרת. ועיקר מ"ש כ"ת לענין הכלי שהי' כבוש בתוכה אם הוא כלי חרס אם מותר בהגעלה לפ"ד הרשב"א בתה"ב מן הירושלמי הביאו הב"י סי' קכ"א. והנה נראה מת' כת"ס סי' פ' דלא היקל בעיקר דרבנן רק בג' פעמים כמ"ש בירושלמי וכ"ד הרשב"א בת"ה אלא דנימא דב' דרבנן יהי' כמו עיקר דרבנן הוא דעת הב"ש באהע"ז סי' כ"ח. אבל ראיתי בת' אמרי אש יו"ד סי' מ"ד שהרבה להשיב עליו בכלל זה ולא ערב להתיר אפי' בסתם יין אם בודאי שהה מעל"ע עיי"ש שהביא דברי חכמת אדם שהחמיר ג"כ ורק בצורך והפסד גדול סמך להתיר בכלל פ"א ס' ו':

וראיתי מה שתמה מע"כ ע"ד הפרמ"ג בש"ד סי' ק"ה סק"ב שמביא ראי' מד' או"ה שדם היוצא ע"י כבישה אין דינ' כדם שנמלח או מבושל דאינ' רק מדרבנן להרוב פוסקים דכבוש אינ' רק מבליע ומפליט אבל אינ' משתנה כמו בישול ומליח. והקשה מע"כ מה זו ראי' מדברי או"ה דשם איירי בבשר שנכבש בדם בעין ע"כ קאמר דאסור מה"ת. ואיני יודע טעם חלוקתו דהא מ"מ החתיכה שנכבשה בדם ההיא לא נאסר רק מטעם הכבישה דבלאו"ה צונן בצונן היא אם הדם שנבלע בחתיכה שבא ע"י הכבישה הוא האוסר ואם נימא דכבוש כמבושל ממש ס"ס ל"ה רק מדרבנן והגע עצמך חתיכה טהורה שנמלחה כבר ויצא' מדמה והודחה ג"כ ואח"כ נמלחה שנית ונפל לדם דפסק הרמ"א בסי' צ"א דנאסרה אע"ג דטהור מליח וטמא טפל מותר מ"מ בטמא צלול אינו כן כמובן עי"ש בש"ך וכי נימא דדם שנבלע בחתיכה ע"י מליחה זו יהי' אסור מה"ת אפי' למ"ד דם שמלחו דרבנן. ודאי אינו כן כיון דס"ס בליעה זו ע"י כח המלח בא שהוא כרותח ודאי אינו רק מדרבנן וא"כ הה"ד של או"ה בחתיכה שנכבשה בדם החתיכה שנאסרה בבליעת הדם ע"י כבישה בא ואי כמבושל ממש לא הוה רק מדרבנן וא"כ ראיית הפרמ"ג קמה וגם נצבה דמאו"ה הדין הנ"ל שאוסר מד"ת ש"מ דכבישה אינ' דומה למליח בדין זה כמ"ש הטעם שם לחלק:

ושוב הביא מע"כ להתיר מטעם בליעת צונן והביא דברי ראב"י באו"ח סי' תנ"א והש"ך סי' קל"ה לחלק ביניהם אלא שמדברי הרשב"א בת"ה ע"ד ר' שמריה שהשיב על ראיית

מנעוה דשא"ה דבליעה ע"י צונן א"כ משמע בצונן מהני הגעלה. ולענ"ד אינ' ראי' דנעוה היא גת כמ"ש המפורשים וידוע שאינ' בולע ע"י כבישה ורק ע"י רוב חוזק הדריסה בולע ומשו"ה צריכה הכשר ובכ"ח דצריכה הגעלה ומ"מ אין ראי' דבלע ע"י כבישה מהני הגעלה בכ"ח והא ראי' דגת של אבן ועץ דהכשירן קל ע"י הדחה או נגוב ואם הי' ע"י כבישה ודאי לדעת הש"ך הי' צריך הגעלה או עכ"פ מלוי וערוי: ומ"ש מעל' ע"ד הפרמ"ג שהביא ראי' מפינכא דר"א דלא מהני הגעלה וע"ז השיב דשאני מליחה דהוי כרותח משא"כ ע"י כבישה ולענ"ד דתלי' בשי' החולקים בסי' צ"א וסי' ק"ע ובסי' ע' הביאו הב"י דדעת הרשב"א דמליח הוה כרותח דצלי דתלי' בתתאה גבר אבל דעת הסמ"ג וסמ"ק דמלוח אם כי הוא כרותח מ"מ שאני חמימות האור שדרך לחמם זא"ז ותלי' אי תתאה גבר משא"כ במליח' אין הטהור המליח עושה מליח הטמא שטפל ואי ס"ל דרותח ממש מ"ש זמ"ז אלא ודאי ס"כ דאינ' משום רתיחה אלא שכן דרך המלח להבליע כמ"ש האחרונים בהל' מליחה אבל אינ' רותח ממש. ולענ"ד הרשב"א לשי' דסבירא לי' דגם כ"ש מבליע כמ"ש בסי' ק"ה ומביא ראי' דל"צ רותח ממש מהא דבית השחיטה רותח וא"כ הה"ד רותח דמליח כה"ג אבל כדעת החולקים דס"ל דדוקא רותח דכ"ר כמו מבשל ודאי רותח דמליח אינ' דומה לו וא"כ הה"ד כבוש יש לדמות למלוח ושפיר מביא ראי' מפינכא דר"א. ויש לעורר בדברי הצל"ח ריש כיצד צולין דס"ל דפסח אינ' רשאי למלחו דהוה צלי מחמת ד"א כיון דמליח כרותח א"כ ס"ל דהוה כרותח ממש והתוס' חולקים שם. ולענין כבישה יש לעיין בדברי מרן בעל חת"ס סי' פ"א מ"ש דד' מינים שלא יהי' במים מעל"ע וביום ש"ק הניח ע"י א"י להפסיק הכבישה ובפ"ת תמה עליו דכבישה אינ' רק באוכלי' דמשנה הטעם ע"י הבליעה ופליטה וזה באתרוג ומצה משא"כ בלולב ומני' ועי' בכת"ס סי' קס"ב ולענין הלכה דעת הפרמ"ג הוא כמ"ש במג"א ס"ק י"ז וס"ק מ"ט וכן דעת הגר"א:

ומ"ש מעל' אדברי ט"ז לפי' פרמ"ג. הנה במרדכי פ' כ"ש שהביא דברי ראב"י שהביא ראי' מדברי הגמר' במאני דקוני' דפ' כ"ש ד' ל' וע"ז ד' כ"ג ושם משמע דלא הוה ע"י כבישה ובזה מפליג בין בליעת חמץ דבחמץ בפסח ובייי"נ דבצונן. ועד"ז הק' לט"ז דניהו דאיירו בכלים שבולעים גם בפחות מעל"ע כמ"ש בע"ז דף כ"ג הנ"ל פ"א ופעם שני מ"מ מה שהתיר הראבי' להניח יין בקדרות שהי' בלועים משכר הוא ראיי אפי' יהי' בתוכו מעל"ע וכבוש כמבושל וס"ל כדעת הש"ך הנ"ל אלא דעכ"ח דלענין זה שוב מהני דאינ' ב"י. ולדינא בכבד ודאי י"ל כמ"ש בשם הג' חת"ס דרק צלי מותר. ולענין הכלי שנכבשה בו ודאי יש לסמוך אדברי כת"ס סי' פ' אפי' בבשר שלא נמלח בנתבשל בהם להגעיל

ג"פ בהפסד מועיל כש"כ בנכבש' ודם הכבד דסגי' בהגעלה ג"פ ועכ"פ יש ס' נגד דם הסמפונות וגם י"ל ע"י הגעלה בכלי ראשון נעשה הבליע' דם מבושל וגם להגעיל לאחר מעל"ע לענ"ד להקל. ובלאו"ה הביא בד"ת בשם גדול א' להתיר הכלי לאחר מעל"ע עיי"ש:

ב') וע"ד שאיבת המקוה ביום ש"ק. הנה אם כי לפמ"ש מעל' דאין בו משום בורר דשואב עם הפסולת הרבה מים. מ"מ ודאי עובד' דחול הוה ולא עדיף ממ"ש במתני' בס"פ חביות ובלבד שלא יספוג וקאמר בגמר' דהוה עובדא דחול. וע"י נכרי לצורך גדול אפשר להתיר. וכאן עשיתי תקנה בעזה"י כי סמוך לש"ק כמו שעה אחת אין מניחין לטבול אנשים משום האי טעמא כי בשעה זו צריך הבעל מקוה להתעסק בטהרת המקוה מזוהמא הנ"ל. וגם כי מפני נשים מפונקים הטובלים בכניסת ש"ק שצריכים להיות מים נקיים. וגם כי י"ל משום שנוי מראה. וכזה יש לתקן בכל ק"ק. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כג

שוכ"ט על ראש הרבני האברך חריף ובקי מו"ה עקיבא בלוי נ"י

ע"ד השאלה שנצלה כבד חי תחת קדירה שעמד' ממעל הכבד אם לאסור משום דם הכבד שעולה למעלה ע"י הזיעה, והנה דין זיעה לאסור הוא הלכה מפורשת ביו"ד סי' צ"ב סעי' ח' בהמחבר ורמ"א משם תש' הרא"ש דזיעה הוי כגוף הדבר שיוצא ממנו ע"כ הקדירה של הבשר שעומד על הכירה ממעל מחבת החלב נאסרה הקדירה והתבשיל אם אין ס' בתבשיל הקדירה נגד החלב וא"כ ה"נ בעינן ס' בקדירה נגד הכבד ובפרמ"ג שם דאם הי' מחבת של איסור בעינן ס' גם כנגד המחבת והחוו"ד חולק עליו ובדעת האחרונ' להחמיר כמ"ש בפרמ"ג וא"כ כש"כ דבעינן ס' נגד הכבד אלא דיש לחלק כמובן, והנה כל זה אם הי' הזיעה קרובה כ"כ עד שיהי' יד סולדות ואם לא הי' היד סולדות והקדירה חמה פליגי בזה האחרונים דדעת הלבוש והגר"א הוכיחו מתה"ד דאסור ושוב הכריעו באחרונים לאסור הקדירה ולהתיר התבשיל עיין בדר"ת סי' צ"ב ס"ק קע"ג, ואם יש ספק חלקו בזה דאם יש מקום רחוב בכירה שהזיעה מתפזרת יש להקל ובל"ז יש להחמיר בספיקא והנה בדם הכבד יש להקל בספיקא בקדירה לאחר מעל"ע. הכלל העולה דאם בוודאי הי' הזיעה יד סוכדות מסיר הקדירה וכל כלי ראשון והקערות שבא התבשיל בתוכה ע"י עירוי ואם אין היד סוכדות בזיעה אפי' הקדירה חמה יש לאסור הקדירה ולהתיר התבשיל וכש"כ שאר כלים שאכלו בו התבשיל ובספיקא יש להקל על הכלים בשהי' מעל"ע לחומרא בעלמא. וידוע דברי פרמ"ג בהוראת או"ה דיש לחלק בין זיעת אוכלין ובין זיעת משקין דדוקא בזיעת משקין יש להחמיר כמו חלב אבל לא בזיעת אוכלין אבל

הבאים אחריו חולקין עליו וגם בסי' תנ"א או"ח נראה שהחמיר גם בזיעת אוכלין, ובנידון זה בלא"ה אין לדון בזה דלא משום איסור כבד אתינן עלה אלא משום דם היוצא והיא משקין ועי' בחת"ס ביו"ד סי' ע' לענין צלתת' דדמא דהוי כמו ציר היוצא וההי"ד גבי זיעה. והנה אם הי' וודאי יס"ד בו דנאסר גם התבשיל אם צריך תשובה ידועים דברי הנתיבות בחו"מ סי' רל"ד וכן בת' חסד לאברהם דבאיסור דרבנן בשוגג אי"צ תשובה דאינו איסור חפצא רק איסור גברא ובשוגג לא עשה שום איסור והדברים עתיקים והבאים אחריהם העירו מדברי הרמ"א יו"ד סי' קכ"ג ע"י"ש. ידידו דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כד

שוכ"ט על ראש הבחור החו"ב יו"ש מוה' שלמה יואל כ"ץ ני' פריעד בק"ק נאנאש יצ"ו. בדבר העובדא כי כבד של עוף הי' נוגע בקדירה של חלב ודאי הי' חם כי אם הי' צונן ולא נאסר רק כדי הדח' והבאת דברי הש"ך סי' ס"ד וסי' ק"ה סקכ"ג כי ברטיבות מעט צריך ס' לדידן נגד מה שבלע ואיתא בפרמ"ג בטעמי' כיון דאיכא רטיבות מעט מדינ' אוסר בכדי נטילה ולדידן דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן אוסר עד ס'. ועד"ז הרבת להקשות כי רטיבות מעט אינ' חשו כרוטב כמ"ש החוו"ד סי' צ"ב סק"כ ואי משום דמפטם ומפני שא"א בקיאין עד"ז קשה לך דלא מצינו שע"י פטום יוציא בלא רוטב וכמ"ש בסי' ק"ה לכ"ע. ושוב הבאת דברי הש"ך סקכ"ג דשומן הנבלע בכלי או אוכל י"ל דמפעפע ודברי מג"א סי' תנ"א סקל"ז אינו אוסר רק כדי נטילה. וכבר עמדו בזה האחרונים בדגול מרבבה סי' תמ"ז ובסי' תס"ז ועיין במחה"ש שתיר' ומיישב דברי המג"א על נכון: והנה דבר שיש בו רטיבות קצת אינו חשוב כרוטב. מוכח מכמה דוכתי כמ"ש בפ' כיצד צולין נטף מרוטבו על החרס וכן מהא דקיי"ל בסי' ק"ה שני חתיכו' דבשמן אוסר כול' מפני שמפעפע ותיפוק ליה מפני שיש בו רטיבות קצת וגם מה שצריך הש"ך לומר דבבלוע בחתיכ' אסור שמן דיוצא מחל"ח בלא רוטב ובבלוע אנו בקיאים תיפוק ליה דודאי צלי או מבושל בלא רוטב עכ"פ יש בו רטיבות קצת וגם מהא דתרנגולי' דצלן בשפוד באו"ח ס"ס תס"ז דאמרינן ע"י שפוד אוסר לחד דעה ל"ל מטעם הפוך שפוד תיפוק לי' סתם תרנגולת אינ' נגוב' לגמרי וגם הא קמן סתם צלי בש"ס ל"צ אלא קליפ' או נטילה להלכה וגם פסקינן בסי' ק"ה דאינ' מוציא בלוע מחתיכ' לחתיכ' מפני שהוא בלא רוטב וכי אין בו רטיבות קצת דהא נגוב לגמרי ל"צ רק קליפה. וא"כ לא היית מצריך לדברי חוו"ד סי' צ"ב סק"כ ולהקשות ממנו ע"ד הפרמ"ג דהוה מגברא אגבר' ולא ראה אותו אלא שדברי חוו"ד אמורי' בדבר שאין כאן רק רוטב כמו האי דסי' צ"ב אלא שהוא מעט וע"ז הביא מהך דכיצד צולין בכנף מרוטבו דהוה ג"כ רק רוטב אלא מפני שאינו רק מעט אין דינו

כרוטב להוציא מחל"ח כנ"ל וגם מה שהקשית ע"ד פרמ"ג דלא מצינו שע"י פטום יוציא בלוע בלא רוטב. עדיפ' הוה לך להקשות דהא בבלוע פסק הש"ך אנן נמי בקיאי' וא"כ מה זה שאמר בפרמ"ג דלדידן דבר שיש בו רטיבות אמרי' דמפטם ומוציא מכלי ועוד הא פסק הטור והביאו הש"ך סקי"ט דאם בלע היתר אסור כחוש ואפי' אם החתיכ' שבלע שמן מ"מ אינו אוסרות חברת' בלא רוטב כיון דהבלוע עצמ' אינו שמן ולא אמרי' בבלוע שמפטמ' ההיתר וא"כ ה"נ ק"ו שלא נחמיר לדידן לומר שא"א בקיאין ומפטם הבלוע בכלי להוציא בלא רוטב:

אלא שדברי פרמ"ג מכוונים ומדוייקים הדק היטב והוא ע"ד הש"ך סקי"ט במ"ש נגד דעת הט"ז סק"י שהקשה ע"ד המחבר במ"ש דאם ההיתר שמן מפטם לאסור כחוש ואוסר כול' מדברי הטור הנ"ל שפסק שאפי' חתיכ' שמינ' שבלע' אסור כחוש אינו אוסר כלל כיון שהבליע' עצמ' אינ' שמן למה לא נאמר שמפטם ובמה שרוצי' לתרץ ולחלק דדוקא בב' חתיכו' בעין דאוסר עכ"פ אפי' בכחוש כדי נטילה שפיר אמרינן דהפטום מועיל להוליך הבליע' להלן בכול' אבל שם אינו רק בלוע ואין כאן התחלה להוציא' בזה לא ניחא לי' לט"ז כמ"ש שם בטעמי' אבל הא הש"ך בסקי"ט מחזיק בחילוק זה עיי"ש ומעתה דברי הש"ך סקכ"ג הנ"ל הא קאי בכלי והא בכלי פסק הרמ"א סעיף ב' דיוצא הבלוע בלא רוטב דשאני מחתיכו דיש לו בלוע מעצמ' אבל הכלי אין לו מעצמו כלום רק מה שבלע כמ"ש הט"ז וש"ך שם וא"כ להוציא מכלי ל"צ רוטב ולא שמן להוציא ממנו הבלוע' אלא שאם נגע בכלי דבר נגוב אי"צ רק קליפ' וכמ"ש בהגר"א בטעמי' דאינו אלא משהו וכמ"ש בפ' כ"צ ובדבר שיש בו רטיבות צריך נטילה ואי"צ הרטיבות להוציא הבלוע' מכלי דזה אפי' בלא רוטב דאל"כ אפי' כדי קליפ' לא יאסר בנגוב דהא בחתיכ' הבלוע' בה אינ' אוסרת כלל כמ"ש המחבר סעי' ב' אלא צורך הרטיבות שיאסר כדי נטילה שלא יהי' רק משהו וכיון שכבר אוסר כדי נטילה שוב מהני הפטום להוליך הבלוע' בכול' כמ"ש הש"ך סקי"ט הנ"ל. וז"ש הפרמ"ג בס"ק כ"ג לדידן בכלי דייקא כיון שא"צ רוטב להוציא הבלוע' ורק רטיבות קצת שיאסר כדי נטילה עכ"פ ושוב אמרינן בשמן דמוליך בכולה ואנן דאינ' בקיאים בכל דבר אמרי' דמפטם כשמן ומוליך בכולה. וממילא מיושב' כל הקושי' בין דידי בין דידך ודברי פרמ"ג תקילי', ונכונים להלכה ולמעשה:

ומקדמת דנא אמרתי בס"ד הסבר' מפני מה יוציא הבלוע מכלי בלא רוטב והוא עפ"י מ"ש בחוו"ד סי' ק"ה ע"ד המג"א סי' תס"ז בהני תרנגולת' דאמרינן ע"י הפוך השפוד נאסרו כול' למה לא מצינו כן בשאר אסורי' ותי' המג"א דהפוך השפוד אינ' מוציא רק משהו ובחמץ אוסר משהו משא"כ בשאר אסורי' והקשה בחוו"ד עליו מדברי התוס'

חולין דף צ"ג שאמרו בטעמי' אמאי לא אמרי' דכל נטילה או קליפה יעשה חנע"נ ויאסר חברת' עד סוף אלא דלא אמרינן כן משום דאין הנאסר יכול לאסור כחנע"נ אלא במקום שגם מהאסור עצמ' יכול לילך. ולדברי מג"א הנ"ל עכ"פ משהו הולך עמו א"כ הדק"ל דגם בשאר אסורי' נימא כן עיי"ש מ"ש. ולע"ד כוונת חתיכה עצמ' נ"נ בהולך עמו אסור ג"כ היינו שמוליך אסור שיאסר עכ"פ ההיתר שמוליך עמו ג"כ למשל ב' או ג' זיתים שבלע' זית אסור מוציא כערך אסור מזית נגד הג' זיתים ובכחו לאסור עכ"פ הבלוע של ג' זיתים ע"כ נ"נ וצריך במאכל שני ששים נגד ג' זיתים דנעשים נבלה גם ביוצא הבלוע' אבל הפיך השפוד אינו פועל כ"כ שאפי' הבלועה של היתר שיוצא ג"כ אין בו כשיעור כלומר במשהו לאסור לזה וזה כוונ' התוס' שאינו יוצא אסור כ"כ כנ"ל ודברי מג"א על מכונן אבל בכלי שאין בו הוצאות בלוע מעצמ' ואינו יוצא רק האסור א"כ זה החילוק שבין בלוע' בחתיכ' שיוצא היתר רב מאוד יותר עד שאין האסור משהו אין בו כדי שיעור לאסור משא"כ בכלי כנ"ל. כנלע"ד. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן כה

בהי"ת אוכ"י ד' וישלח שנת תרס"א לפ"ק פה ברעזאווע יצ"ו. שלום רב על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב הגדול חריף ובקי צו"נ מהו' חיים צבי עהרנרייך נ"י דיין מצויין ק"ק מאד יצ"ו. כעת אין אתי להשתעשע בדבריו היקרים יען כי ספרי שו"ת האחרונים שהזכיר מעכ"ת אין אתי ואינם נמצאים ושכיחים במקומות אלו וע"כ לא באתי רק כמעיר. ע"ד מ"ש דברי ת' הרי"ם בחי' לחולין רפא"ט שיצא לדון בדבר חדש בחסר' המור' וטעמו ט"מ דקיי"ל דכשרה כדברי בה"ג דלפי"ז שוב נקבה הכבד יהי' טרפה כשאין מרה רק ט"מ כיון דהשתא הכבד עצמ' היא ככיס של מרה כמ"ש כופ"ס והאחרונים בשם הראב"ן ומסיק להכשיר משום דהכבד הוי בשר גוש ושפיר מגין עלי' ולא דמי לכיס המרה דשם רק מים נקוים בעור משא"כ כאן נבלע בבשר הכבד. וכ"ת הרבה להקשות ג"כ ומצא און לו מד' ת' אחרונים מהא דאתמר בגמ' חולין מ"ח נקבה המרה וכבד סותמת' ונקב' הכבד להדה טריפה וכ"כ כל הפוסקים וכמ"ש בש"ך סי' מ"ב סק"ב וה"נ כן דמר' נבלעת בכבד וכשניקבה הוי כניקבה המרי. ושוב ירד להצילי' מיד משיגים בטוטו"ד. והנה ודאי נתן להצילי' בדינ' דאל"כ יצא לנו דבר חדש בהני כבדים שנסמס' מקצתן לרוב גבי אוזי' המלעיטים עד שרופא גורר' ובנמוך מקצת' דסמכינן אדעת המכשירים בסי' מ"א א"כ אם יחסר המרה ונטעם טעם מר בכבד לא יוכשר עכ"ח דעכ"פ הוה כניקוב הכיס דעכשי' הכבד כיס שלה וכן בהתליע הכבד ונמצא בועות וטינר' דיש מטריפים במקום מרה וחיות' עיי' דעת קדושים ופ"ת וא"כ בכגון זה לא יהני בטעימה טעם מר אפי' שלא במקום

מרה וחיות' וכזה לא שמענו. ועוד אם נאמר במוחלט דכבד הוה השתא ככיס של מרה א"כ אף אנו נאמר בחסר ממנה כזית בכ"מ יהי' טריפה משום חסר כזית במקום מרה ורק אם נאמר כמ"ד דלא בעי כזית במקום מרה רק משום מרה ועי' בש"ד סי' מ"א ובכו"פ לדעת ראב"י משמע דלאו משום מרה ונ"מ באותן מיני' שאין להם מרה כמ"ש בפרמ"ג דמ"מ טריפה ובמ"י הניח בצ"ע. ועכחצ"ל או לטעם דלחלוחי' המרה נשפך לכבד והכיס נבלע בבשר. הכבד כמ"ש בכו"פ ות"ש וכדעת אוהל מועד דכיס ריק מבלי לחלוחי' כלל כמ"ש בפרמ"ג ג"כ כשר א"כ מה בכך אם נקבה הכבד מ"מ כיס של מרה קיים במקומ' דהא ודאי מיירו דשלא במקום מרה נקבה וכיון דהכיס קיים וכש"כ דיש כאן מרירות ג"כ בכבד עשות פעולתו למה נכריע לומר דהכבד נעשה כיס של מרה עד שנדון אותה כנקבה הכבד נגד נקוב' המרה. ואם לדעת האומר בתי' ב' של כו"פ דעיקר החיות ופעולת המרה הוא הלחלוחי' המר וניקב קרום שלה הוא רק משום עי"כ ישפך הלחלוחית משום הכ' טריפה דקרום שומר לה ועתה הכבד שומר. א"כ ודאי בזה צדקו דברי הרי"ם דודאי נקבה המרה דהיינו העור הקלוש צריך סתימה מעלי' משא"כ בכבד דבר גוש משום שנקבה מ"מ לא ישפך המרירו' שבה אבל בנקב הכיס להדי' ובלא סתימה מעלי' שפיר חיישי' כמ"ש הכו"פ בראש דברי בפירוש' שם ממ"ש באיוב ישפוך לארץ וגו'. ועכ"ח צל"כ גם לדברי מעכ"ת שמיישב דברי' מטעם ס"ס ומצורף לזה דלמא כמ"ד דחסרה מרה כשר. והשתא אם נאמר בנקבה הכבד דנין כנקב כיס המרה הא בזה ליכא מאן דמכשיר דהא נקב' המרה לכ"ע טריפה. ועי' בכו"פ מ"ש ע"ד הב"ח בדינו של הרשב"א ביתיר מרה ובפרמ"ג דאי כהרשב"א והרמב"ן ביתר כנטל ונקב ל"ש טעם המתירי' להצטרף להקל. ועכ"ח מטעם חסר אתינן עלה כמ"ש דדרך סמפון כשאב לכבד ולא ע"י נקב וכמ"ש בבה"ג דדוקא באינו לפנינו תלינן משו"ה ודעת הפר"ח ידוע דגם טעם בה"ג מה"ט הוא כדרך פשרה. והנה העיקר תפסו האחרונים ג"כ כטעם הפלתי בפתיח' דבריו כי העור המרה נדבק ונתאחד עם הכבד כי כן נמצא בת' הרדב"ז ח"א סי' קמ"ה ועיי' בכ"ש ועיי' ביד אפרים ובפ"ת בשם בני חיי' בכבד שהי' מקצתו מעוך וכתות דצירף להקל דילמא באות' מקצת הי' טעם המר. וזה ראיי' לדברי' כך צ"ל הס"ס דלמא לא נגד המרה נקבה ואת"ל נגדה דלמא חסרה המרה כשרה ואצ"ל דע"י מרירו' בכבד היא כיס המרה אלא ע"י שנטל' נמצא בתור' טעמ'. ויען כי אין ס' הרי"ם לפני אין בידי לו"ל עוד בדברי'. וע"ד אשר הוכיח מדברי רש"י והרמב"ם בסתימת המרה כן דייק גם בפרמ"ג דצריך סביך דוקא, וע"ד אשר כתב ע"ד כו"פ עוד בתי' ו' דמספק' לי' לבה"ג אי בטל' מרה כשרה או

טריפה ולכך בטועם מר דידעינן עכ"פ דהי' לה ושייך חזקת כשרות משא"כ אי ליכא ט"מ דאפשר דמעולם לא הי' לה מרה ול"ש חזקת כשרות. וקשי' עליו הא בס' הוראה לא מוקמי' אחזק' כמ"ש הפרמ"ג בפתיח' לה"ט בשם כמה גדולי מפרשים דבשביל חזקה לא ישתנה הדין. וכן הקשה בחכ"א על הפלתי. ואפשר לומר די יישוב' דס"ל לבה"ג אפי' למאן דמטריף חסרה המרה מ"מ אינו מי"ח טריפות שנאמר' הלמ"מ או בכלל ח' טריפות לעולא דהא חזינן כמה מינים דלית להו מרה אלמ' דלא טבע הצורך לכל בעל חי אלא דלא ילפי' ממין על שאי"מ כמ"ש הרא"ש. מ"מ ס"ל כסברת הדגו"מ סי' כ"ט דשב שמעתת' הוא הטריפות שהוסיפו חכמים בכלל כל שאין כמוה חי' אבל אינו הלמ"מ ונ"מ דבדדהו אפי' ודאי טריפה מהני יב"ח דדוקא בהלל"מ ל"מ בודאי. ומסבר' אמרתי דבזה לכ"ע נחתינן לסברת המהרש"ל דרק על הרוב דברו שראו בחכמת' שאין כמוה' חי' ומהני יב"ח אבל בטריפה שהיא הללמ"מ סבר כדעת הרשב"א כמובן לחלק ביניהם. והנה לפי"ז הי' טריפות זה כש"ש וקשי' לפי"ז למה לא מקשה בגמר' כמו בטחול על תנ' דבי ר"י וצ"ל עכ"ח דאיכ' מ"ד דחסר' מרה כשרה כמ"ש האחרונים דבזה פליגי המ"ד במקום שהוא חי' או במקום מרה ודילמא ס"ל כמ"ד כשר. ומעתה י"ל לפמ"ש מכבר מתרץ קושי' החו"ד על דברי ת"ש דבדבר שהוא ספק נוקב ליכא לאוקמי' אחזקה וכי משום חזקה דבר זה אינ' נוקב והקש' מפ"ב דכתובות באלמנ' עיסה דכשרה מטעם חזקת כשרות וכי משום חזק' נאמר דהגט הי' קרוב לו או דלא נזדמן לה הפסול ומה לך לומר עכ"ח דרק אמר' תורה משום ספיק' אין מוציאי' מחזק' קמייתא ה"נ בספק נוקב. ולענ"ד לחלק ביניהם דודאי בדבר שאינ' משתנה לעולם דהאופן הוא כך או כך ואנחנו לא נדע אבל מ"מ אינ' משתנה פעמים לאופן זה או זה דהיינו בדבר טבעי אם הוא בטבע נוקב כמו חלתית או לא וא"כ שפיר אמר הת"ש וכי ישתנה הטבע מפני חזק' וזה הטעם ג"כ גבי ס' הוראה דלא ישתנה אופן זה או זה אבל שם באלמנת עיסה וכי לעולם באופן א' יהי' או הי' דלפעמים יזדמן הפסול לזו או לפעמים יהי' הגט קרוב לה ופעמים להיפך לכשרו' לכן שפיר אמרי' משום ספיק' אין מוציאין מחזקת' ראשונה ולפי"ז אם מספקי להו לרבנן בחיה ועוף מאיזה מין הוא אז שוב שפיר י"ל כדברי חו"ד. וראי' מצאתי בתוס' חולין דף פ"ו ד"ה מאי שם דמספק' להו לרבנן גבי חשו"ק אם רוב מעשיהם הם מקולקלי' או רוב מעשיהם מתוקנים והשתא לא מהני החזקה מידי והוא כדאמרינן דשם הספק על אופן אשר אינו משתנה לעולם וא"כ י"ל ג"כ בהך פלוגת' דחסר' המרה כיון דהוא בכלל טריפות שאינ' מהללמ"מ ולדעת הדגו"מ מהני יב"ח אפי' בודאי ואם כי הוא מן המעוט מ"מ אינ' בגדר שאינ' משתנה לעולם ואינ' דומה לשאר ס' ההוראה כהנ"ל שפיר

יש לאוקמי' אחזק' אלא דמ"מ י"ל דהוי ריעות' מחיים. והי' לי מקום להאריך בזה רק איכ"מ ואסתגר:

ואגב באתי להעיר על דברי הרא"ש רפא"ט דאין ללמוד ממין על שאינו מינו ואם קאמר' בגמר' על אינונות' דורד' כל חיוי ברייתי' הכי א"ל דשאני מין בהמות הכל חד בין גסה בין דקה משא"כ בעופות. ועי' בל"ח שם. וק"ל ממס' זבחים דף עי' דמשמע להיפך אהא דאר"א מטהר הי' ר"מ במליקה אפי' באווזי' ותרנגולי' בעי ר' ירמי' ערף עז מה' טעמי' דר"מ באווזי' ותרנגולים דמינ' דעופות נינהו אבל עז לאו מינא דעגל' היא א"ד מינ' דבהמה. עכ"פ חזינן דמין עופות מאווזי' ותרנגולים ליוני ותורי' יותר מחשיב חד מין מגבי בהמו' וצל"ע:

ומ"ש מעכ"ת ע"ד פנים יפות (פ' במדבר) ומרן חת"ס (סי' רצ"ז) שכ' דאין ליתן שיעור פדיון הבן לשני כהנים לכתחילה מדין המבואר בש"ע וגמ' דכתני לעשרה כהנים בב"א יצא בזא"ז יצא. ודאי כי דבריהם צ"ע וגם בשו"ת מהרי"א סי' רס"ג דעתו דאפי' לכתחל' מותר כמ"ש בבכורות דף נ"א ובתוס' דף מ"ח ד"ה דר"מ משמע אפי' לכתחלה. ובלאו"ה י"ל ע"ד חת"ס במ"ש דהוה כמו חצי שיעור לסברת החו"י סי' ט"ו דבמקום שאמרה תורה השיעור בפירוש כמו ד"א לענין מעביר בשבת פחות מזה אפי' ח"ש אינ' ומ"מ מצטרף ומ"ש מעכ"ת בחכמה דמדאורייתא אין חלוק בין דיעבד לכתחילה והביא ג"כ מקומו' בש"ס נגד זה, והנה בסי' תע"ה בשם תה"ד סי' קל"ט לענין אכילת מצה בב"א וממ"ש שם בח"י בשם מהר"ל מפראג דכל שאינו בזה אח"ז אפי' בב"א אינו. לכאורה משמע דיש לחלק בזה. ידידו מוקירו וכבוד חכמים ינחלו לעד דו"ש: ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ.

כעת נתעוררתי מידינ"פ הה"ג מהו' חיים צבי נ"י הנ"ל כי בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קכ"ט במפתחות שם הרגיש ג"כ ע"ד הפנים יפות. ומש"כ לעיל מדברי התוס' בכורות כ"כ בפשיטות בחכ"א כלל ק"נ דין ב' ה בפת"ש סי' ש"ה סק"ח וכן כתב להדי' רבינו הרא"ה ז"ל בס' החינוך פ' קרח מצוה שצ"ב עי"ש ועיי' במהריט"א פ"ח מה' בכורות מה שהאריך בענין זה:

סימן כו

בהי"ת פ' שמות תר"ן לפ"ק ברעזאווא יצ"ו שלום וי"ר על ראש ידי"נ ה"ה הרבני החריף ובקי זך ונקי ירא ושלום מהו' מתתי' דושינסקי נ"י היום מצאתי את שאהבה נפשי עד"ת אשר העיר להקשות על דברי השיך סי' מ"ו סק"א דמשמע מדברי' האחרונים במה דקאמר ע"ד המחבר בדקי' שניקבו אפי' ליחה הובא סותם לא מהני דהה"ד קרום שעלה אינו סותם כמ"ש בסי' ל"ו ומשמע דלרשב"ג דס"ל דסתימת הליחה הוה סתימה אית לי'

נמי בקרום שעלה דהוה קרום ומצינו לדידי' דטריפה חוזר לכשר'. והקשה מעכ"ת א"כ מנ"ל דשום אדם פליג עלי' ואם מברייתא י"ל דוקא בריא' וכמ"ש הרא"ה, והנה קשה דבר לומר דלרשב"ג חוזר לכשרות ומשמע להיפך דשום אדם אינ' חולק בזה כמו דילפינן בריש בהמה המקשה מקרא דבשר בשדה טריפה בקדשים שיצא חוץ למחיצתן, ויעיי' בר"ן בסוגי' דריאה לענין סרכו' בטעם הדבר דסרכ' כסדר' כשר לדעת רשיז"ל והא לדעת רשיז"ל מוכח בפשיטות דגם בשאר אברי' חוץ מושט וריאה ג"כ קרום שעלה מ"מ אי"ק והוא בד' נ' על הברייתא דביה"כ שנקב' מצ"א כשר מב' צדדים טריפה. ופירשיז"ל דדוקא בביה"כ אבל בהמס' טריפ' ופי' התוס' לדעתו משום דעור' דק חיישינן לניקב והברי' כמו בושט, וא"כ חזינן דגה בבני מעיים קרום זה אינו כלום ואפי' לדעת התוס' דפליגו ואמרו דגם בהמסס דינ' הכי מ"מ הא דייק' משום דבמתניתן קתני בתרווייהו שנקב' לחוץ וא"כ גם בהמסס קאמר דצריך דוקא לחוץ ולמה לי' לאשמעינן הכ' גבי המסס והא בכל נקובי' דינ' הכי וע"כ היינו דאשמעינן דאפי' בשאר בני מעיים אי לאו דלא חיישינן להברי' כמו גבי ושט וכמ"ש הרא"ש בשמעתת' דושט לחלק בין ושט להמסס וביה"כ הוה טריפ' משום הברי' וקרום מ"מ אי"ק ויעיי' תוס' מס' שבת דף ל"ו ד"ה למחט ירא' כי כן דייק' פירוש זה במתניתן דנקבו לחוץ כמ"ש הנ"ל אבל באמת ע"ד מ"ש מעכ"ת אהא דפי' בדברי הש"ך דמדאמר הה"ד קרום דאליב' דרשב"ג דליחה סותמ' כש"כ קרום. נ"ל דלא דמי אהדדי לדייק כן דהא בקרום מ"ו ב' פרושים לרשיז"ל א' משום שאינו חוזר לכשרות וב' משום דסופ' לסתור דסליק לאח"ז ויעיי' בתבו"ש סי' ל"ו ופרמ"ג שם שהאריכו בב' טעמי' ודעת התבו"ש בטעם הש"ך סי' ל"ו משום דאינו חוזר לכשרות ובהך ליח' שסותם לרשב"ג הא הוה סתומה. רר ובתולד' ואין כאן משום טריפה שחוזר ושב דפליגי אי הוה סתימה מעלי' או לא כמו גבי חלב. אע"ג דמעיקר' ובתולד' הוא מ"מ משום דאינו מהדק שפיר או כטעם המפרשים משום דהליח' סליק לאח"ז על ידי שלשול א"כ פלוגת' לאו משום חוזר לכשרות אלא משום דאינו סתימה מעלי' ולא מהדיק שפיר משא"כ קרום מנ"מ דודאי איתי בי' בטעמ' משום חוזר לכשרות דהא טריפה הוה מעיקר' אלא דפי' בש"ך בדרך את"ל לטעם ב' משום דסופ' לסתור וא"כ בזה לא הוה סתימה אבל קרום עב וחזק ומהדיק שפיר והוה סתימה קמש"ל דלאו הכ' הוא אלא דגם קרום לא מהני אע"ג שסותם, ואפי' נאמר דלא יסתור לאח"ז מ"מ הא הוה משום טריפה שאינו חוזר לכשרות וכמ"ש הש"ך בסי' ל"ו וממילא גם רשב"ג איתי לי' האי סברא וליח' דסותם משום דהוה סתימה מעיקר'. ומכבר אמרתי בטעמ' לחלה בין שאורה מ"מ דאינו קרום וריאה דסביך בבשר' הוה סתימה עפ"י מ"ד לקמן דף נ"ז רשב"ח עסקן בדברי'

להוציא וכו' דגדל' כנפיים אחרונים יותר מראשונים ומסיק משום דבדבר דמטרפ' בה אינו משבח והך קרום שהוא עפ"י רוב עב יותר כמו צולקת שהוא חזק מאוד כנראה לעינים אלא דבדבר דמטרפ' בה אינ' משבחת ודאי לקות' ונפוח' הוא וסותר לאח"ז. ובזה י"כ במה שדקדקו המפרשים בב' טעמים של רשיז"ל בקרום מ"ו דאינו סתימה מעיקר' וסליק לאח"ז ואינ' מתקיים כלומר כיון דאינו מעיקר' ורק מחמת מכה הך סתומ' ודאי לאו משבח דידה אלא מלקות' דידי' ומחמת מכה דייקא וסותר לאח"ז. ויש להטעים ג"כ עפ"י מ"ש הר"ן בריאה בסירכא כסדר' דכשרה ואינו משום חזר' לכשרות דנקב זה שראוי' להעלות סירכ' לא הי' טריפה מעולם אלא שיש נקבי' ראוי' להעלות סירכ' ונקבי' שאינו ראוי' לפי ענין המכה וכל נקבי' בריאה ספק הם ודוקא בריאה דדרכ' להעלות סירכ' מחמת שואב' מיני משקי' אבל לא בשאר אברי' והיינו דקאמר דסליק לאח"ז ולא אמרינן דהי' ראוי' להעלות קרום דאם הי' מעיקר' ראוי' להעלות קרום לא הי' טריפה מעולם אלא משום שאינו ראוי' לא הוה סתימה מעיקר' וסופ' לסתור א"כ ב' טעמים הם מוטעמים בסברות הנ"ל. ידידו מחותנו ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כז

בעהי"ת אול"י ב' פ' חקתרס"ז לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הרב הגדול מה"ו שלמה זלמן עדלים נ"י דומ"ץ ק"ק טשעטשאוויטץ יצ"ו. ע"ד שאלת כת"ר עם תשובתו מעשה זו אמש כתוב' על הספר גידולי טהר' בחלק התשו' סי' כ"ג על איש שדרכו בכך לבשל עור הקיבה בכלי גדול שיש בו מים די ששים נגד העור והביא שם מכל הני מילי מעליות' שהביא מעלתו והשיב עליהם מסי' פ"ד שאני דא"א בע"א. ושוב הביא דברי צ"צ ומג"א סי' תמ"ז וכתב עד"ז אין ראי' לא לאסור ולא להתיר. לאסור אין ראי' דשאני התם דהוה אסור בעינא משא"כ הכי. ולהיתר אין ראיי' מדברי מג"א דשם אינו מערב למען לשתות עם בשר או לשתות בפסח משא"כ הכי מבשלו במים למען לתתו לתוך החלב. ועוד הביא כמה צדדי' להתיר וכמ"כ לאסור לכתחילה ולהתיר בדיעבר וא"כ אנן מה נענה בתרי' אם הגאון המפורסם לא ערב להתיר לכתחילה אם כי במים שבכלי הוה ששים כש"כ בנ"ד. ומ"ש מעל' לתמוה ע"ד מרן חת"ס סי' פ"א כמה לענין מבטל אסור לכתחלה צריך לתרי דרבנן דבחד דרבנן נמי די להתיר, לא אדע מקום לתמיהתו דהא קיי"ל בסי' צ"ט ברמ"א דאסור לבטל אסור דרבנן וגם אסור להוסיף עלי' ודי שנטה להקל בתרי דרבנן. ואפשר אם עור הקיבה יעשה פעולתו גם בכלי שני כלומר שיבשל מים בכלי חדש שאינו של בשר ולא של חלב עד שירתיח' ואח"כ יערה בכלי אחר ג"כ שאינו של בשר ולא של חלב ובעוד' חמין יטיל לתוכן עור הקיבה וכלי שני הא אינו מבשל, וגם לפי מה שמחמירין

כדעת הרשב"א בסי' ק"ה דכלי שני כל זמן שיד סולדת מבליע ופולט וגם מדאורי' אסור בשאר איסורין מ"מ בב"ח דדרך בשול אסרה תורה וכלי שני הא אינו מבשל גם לדעת הרהב"א כמו לענין שבת ההד"ד בב"ח כמ"ש הרמב"ם לענין מבשל בחמי טברי' דאין לוקין בב"ח ומפרש המ"מ דילפי' משבת דאינו מבשל מה"ת לחייב עלה ההד"ד בב"ח וא"כ ההד"ד כלי שני דאינו בישול לענין שבת וכמ"ש בגמ' בהדי' בחולין פ' כ"ה דף ק"ד ס"ס כלי שני הוא אפי' באילפס רותח אינ' מה"ת וכן כתב הפרמ"ג בפתיח' לבב"ח דכלי שני לענין בב"ח אינו רק מדרבנן וא"כ אפי' אם ינוח במים הנ"ל איזה שעות כלומר פחות מעל"ע ואם אח"כ נותן המים לתוך החלב להעמיד גבינה שפיר הוה תרי דרבנן. ובכה"ג גם דברי מרן חת"ס הוא מתורץ בתרי דרבנן וגם לרבות עם חלב הקיבה יחדיו שיהי' זו"ז גורם כמ"ש מעל'. כנלע"ד. אם יסכים אתי מר זקינו הגאון שליט"א גם אני במעוט ערכי כונשיב' למכשור'. הדו"ש:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן כח

לכבוד הרב הגאון מהו' פנחס הלוי ביכביצער כי' אבדק"ק סערעטש יצ"ו. באתי בזה עד"ת במ"ש בחור א' ממקום כבודו ואייתי מתנית' בידי' דאית בי' קשית' משמי' דכ"ת אהא דמרבינן בחולין דף קל"ד הקיבה לרבות החלב שבקיבה והק' לו למ"ד בחולין מ"ט דדרש כל החלב לרבות חלב שעל הקיבה שאסורה ושם דף קכ"ו אמרינ' דטריפה פטורה ממתנות ופירשיז"ל לכהן ולא לכלבים א"כ האיך נרבה חלב שבתוך הקיבה בכלל מתנות והא אינ' ראוי לו לאכילה. והנה למ"ד שם דאקשת' כ"ע לא פליגי כש"כ דקשה לכ"ע והנה בפוסקים וכן בש"ע הביא דרשא דספרי דדרשי' ואת זבח כלומר מה שמתיר את הזבח א"כ י"ל דדוקא אכול' זבח קאי שמתיר' באכילה משא"כ טריפה דכול' אסור אבר חלב שאסור בבהמה המותר' לא ממעט. אלא דלפענ"ד אפי' לדרשת רשיז"ל ג"כ לק"מ דהא מרבינן שם ג"כ הלחיים צמר שבראשי כבשים וזקן שבתיישים היינו שצריכי' לתן לו כולה בעין יפה והא הצמר וזקן ודאי שא"ר לאכילה רק למלאכה או לסחורה וא"כ עכחצ"ל דל"צ ראוי' לו אלא עיקר המתנה אבל השייך לו מה שמרבה מדרשא ואגבי' ל"צ להתקיים ראוי' לכהן. וא"כ ה"נ חלב שבקיבה אם כי אינ' ראוי' רק למלאכה או לסחורה מ"מ אינו מעיקר מתנה וגם י"ל טריפה אינו ראוי' רק לכלבים לאותן פוסקים דסחורה בנבילות וטריפות אסור מה"ת א"כ אסור למכרו ורק לכלב ושפיר ממעטינן לכהן ולא לכלבים כנ"ל. משא"כ חלב דהתיר' תורה יעשה למלאכה. וסייג מצאתי לדברי ראשונים דמה שממעט מלכהן אינ' קאי ארבוי שאגבי' המתנות מדברי תוס' יומא דף ע"ו מ"ש

דואכל דכתיב במע"ש לא קאי רק מה שמפורש בקרא בבקר ובצאן ולא מה דמרבינן אגבי' דהא קנקן אגבי' יין א"ר לאכילה וא"כ ה"נ דכוותי' כנלע"ד. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן כט

לכבוד הרב הגדול וכו' מו"ה ליב פאללאק נ"י דומ"ץ בק' פריישטאדט יצ"ו. ראיתי שאלתו ע"ד שנמצא באווז בשומן סמוך לבני מעים חתיכת שומן עגול כמו ביצה ובתוכ' מצא עצם כשעורה והעצם דק אם יש לדון משום קוץ שנמצא בחלל הגוף (ועי' מ"ש בדרכי תשובה סי' כ"א סק"א). ומעל' אם כי שפיר חזי להביא ממ"ש הטו"ז בסוף סי' כ"א במעשה דנוצות בשומן. מ"מ יותר יש להביא בדומה לדומה בשמא וטעמי'. והוא ג"כ ממ"ש הט"ז בסי' מ' בשם הב"ח בעצם שנמצא בתוך הלב שהב"ח מתיר' כי כן נמצא בלב הצבי והט"ז פליג דאין לילף ממין לשאי"מ ועיין בתבו"ש ופרמ"ג מחלק בי' כמה חלוקים דאם הוא אדום או שחור בכל גוונ' כשר שכן בתולדה נתהוה מן הדם ואם הוא לבן אסור בחלל הלב ואם הוא בתוך עובי הבשר של הלב יש להכשיר גם בשור דנראה שכן נתגדל מטבעו ותולדתו כי כן העיד בלחם הפנים שפ"א נמצא בעובי לב השור עצם והי' מסובך בבשר עד כמעט לא הי' אפשר להוציאו והי' דעת בני חבור' לאסרו והטבחים צווחו כי כן נמצא בשוורים גדולים והי' לאות והוכחה בכמה שוורים שנמצא כן והביא שם דברי פר"ח בשם לחם שמים כי כן דרך מין חיות גדולות בתולדתם באבריהם הגדולים שמגדלים עצמות לחזוק האברים כמו שאר אברים גדולים מגדלים עצמות. ובפרמ"ג סי' ומנ' מחלק כי אם נמצא בו עוקצי' וחדודי' י"ל דמעלמא אתא ועי' בחת"ס סי' מ"ג נראה נוטה קצת מדברי' והנה העידו כן הגאונים שנמצא כן בלב צבי ובשאר בהמות בתוך עובי בשר הלב ומה נעשה בשאר אברים. והנה מעלתו כתב שהי' העצם רך ובתבו"ש סי' ט"ל הביא כמ"כ בריאה שנמצא על גבה עצם רך כחסחוס כמ"ש קנארפיל וכתב שהוא מגדולי הריאה עצמ' כי כן העיד מורה גדול א'. ובאמת נהירנא פ"א הייתי במקולין לבדוק איזה שאלה וראיתי שם חתיכה דכבדא והי' נראה לי במקום הקנוקנות כוול עצמות רכים. ושאלתי ע"ז לשו"ב ואמר לי כי כן נמצא בכל בהמות גסות גדולות אשר הקנים והקנוקנות נתקשו בעת זקנתם. ומעתה בנדון מעלתו ג"כ אפשר לומר כי ברוב ימים נתהוה כן בתוך צמחי של השומן הנצמח כעוגל ביצה אשר בתוכ' נתקשה השומן והי' כעצם חסחוס כמו בריאה וכבד. ועוד אפשר לצרף מ"ש הפרמ"ג סי' ט"ל סקכ"ג בעצם קשה שנמצא על הריאה שהחמיר בתבו"ש מ"מ אם נמצא בחלל הגוף ויש לתלות שבא מן הצלעות י"כ בהפ"מ כמו נשבר הצלע שחלקו הראשונים שאינו דומה למחט

וקוץ שנמצא בחלל הגוף שנוקב בכח כידוע. ועי' בחכ"א שתול' ג"כ בשבר הצלע ותלי' בראות עיני המורה:

וראיתי בס' דעת קדושים סי' כ"א בעובדא שהי' עצם בשומן אווז וסרכ' יוצא' ממעיי' הכנת' החמיר גם בהפ"מ בשעת הדחק משום ס"ס להחמיר וגם בלא סרכ' אין להקל גם אם בטח יוצא מהצלע ונוטה להחמיר ופי' שם בס' דברי אברהם כוונתו דהיינו אם סרכ' יוצא מהעצם למעיי' ומשמע דבלא סירכ' הי' מכשיר אם הוא מהצלע ועוד בעובד' הנ"ל הי' העצם בחדודי'. וא"כ בנד"ז שהי' להיפוך וגם הוא רך אפשר להקל בפרט בהפ"מ דישנו כמה ספיקות דילמא בתולדתו דהא היא רך כמו חסרוס אם בריאה דנין כודאי מן הריאה עכ"פ לספק יחשב וגם ס' מן הצלע. וכהפרמ"ג י"כ בהפ"מ וגם אם בא מבחוץ דילמא לא ניקב א' מהאברים וידוע מ"ש הש"ך בסי' ק"י וסי' מ"ט דאם צריך לחקור מאין בא הריעותא שם צריך להתחיל הס"ס ואי"צ שיהי' מתהפך. וגם י"ל מ"ש התבו"ש סי' כ"א במ"ש הרמ"א בשם אוה"מ בס' חולי וס' קוץ דאם העור שלם אי"צ לס"ס דודאי היא ע"י חולי וה"נ הא העצם רך אין ביכלתו לנקב הסבר' נוטה שהיא בתולד' ובא בא דרך הושט והדקין וכמ"ש החת"ס שם סי' מ"ו בעצם שהי' רחב בשטח שלו והעוקצי' דקים וקצרים שאין סברא לומר נקיב ואת' כיון שא"א לנקב כ"כ להוציא' ע"י נקב רוחב שטח העצם. והנה בשומן שכיח שנמצא באווזות המפוטמות בין העור השמן לשומן הפנימי (שקורין איננערס) עוגל כזה. ואם באופן זה נמצא בלאו"ה לענ"ד אפשר דאין זה בכלל חלל הגוף. ויותר דומה למ"ש הרא"ש והביא הב"ח וט"ז סי' נ"א מחט שנמצא בירך דאין זה בכלל חלל הגוף כמ"ש בפרמ"ג דבמחט קטינת' גם לדעת הש"ך בנקה"כ כשר כנלע"ד דעכ"פ בהגוונב' שהעצם רך דיש להתיר ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוו:

סימן ל

בהי"ת שנתרנ"ז לפ"ק פה ברעזאווא יצ"ו. כתקוע שופר לחיים טובים יוחק בספרן של צדיקים כבוד הרב הגדול החריף ובקי בנש"ק מו"ה יצחק אייזיק האבערפעלד נ"י אבדק"ק סאבאטישט יצ"ו. אודות אשר שאל כ"מ. ע"ד הבשר שבין צלע י"א ובין י"ב, ראיתי כ"ת מן הזריזים להרים מכשול. ואשרי לו. וכבר באתי לידי מדה זו כאשר הייתי עוד בק"ק טעלעגד אשר כמ"כ הי' נהוגים מאז ומקדם והייתי צועק על העבר ולתקן על העתיד עד שאלת' בידי בס"ד והנה כבר הלכו בו נמושות בתשו' אחרונים. ועוד עד הלום אין דעתי שוה לי להיות דעת הגאונים לאחדים. כי הגאון בנוב"י מהדו"ת סי' כ"א החמיר שלא לעשות לחלק הפנים רק י"א צלעות כי אפי' בשר זה צריך אומן מנקר. ובשו"ת

חת"ס סי' ס"ח הביא דברי' וגם דברי זבח שמואל. והוא ז"ל השיב כי יניחו מנהג ישראל על מקומ' כפשטות דברי מ"ב כי צלע י"ג ג"כ רק חומר' בעלמא ומותר הבשר שבין צלע י"ב לי"ג רק צריך להפשיט השלים משום חלב הכסלים. עד הבטן וטבור שקרוב לחלב הפריסה ומחלק שם בין מקום למקום כי רק בק"ק פראג ששם מנקרים האחוריי' לכן מניחים הקצבים להם לנקר כל וכל ואם יעשו חלק פני' עד י"ג צלע' הם הקצבי' לא ינקר' כלום ויבא לידי אסור אבל במקומינו שאינ' מנקרים אחוריים כלל יודע להזהר לנקר אותם שלים. ועתה מנהגינו עפ"י מרן חת"ס ובל"ס כי סומכי' עליו ואליו ינהרו מכל תפוצות ישראל על פיו יצאו ויבאו. אכן לפמ"ש בפ"ת סי' ס"ד הביא ת' שיבת ציון מהגאון מהר"ש שמיישב דברי אביו זצ"ל כי דברי מ"ב הם אמורים על צלע י"ג שאינ' רק חומרא בעלמא היינו עם ב' צלעות שאצל החזה שאינן בכלל י"א צלעות גדולות וא"כ עם ב' אלו הוה י"ג וכן דעת פרמ"ג שם וכ"ד הגה' מהרב"ף. ועל אות' צלע י"ג היינו י"א שהוא אחרונה שבגדולות. אבל ישנו קהילות שטעו כי דברי מ"ב הם אמורים י"ג לאחר י"א צלעות גדולות והם מכלל צלעות קטנות שה' ג' כמ"ש הש"ך סי' נ"ד בזה רבה המכשלה כי ודאי שם יש חשש חלב גמור מן הכסלים בין מגב' בין בבטן שהוא אחר הטבור. ובאמת כי דבריהם נכונים דהא הב"ח בסי' נ"ד בפירוש אמר גבי יתיר צלע א' שהוא כשר ואינ' בכלל יתר כנטול עפי"ד תה"ד רק הצלע יתיר' נמנעים לאכלו משום חלב הכסלים והא יתיר צלע ל"ש רק בגדולות וא"כ מוכח בהדי' דחשבינן י"ג היינו י"א ובלא צלעות קטנות דאל"כ אלא עם ב' קטנות למה נמנעים מצלע זו דוקא, וזה ראי' שאין עלי' תשובה. וא"כ מעתה צריך למודע' אם במקומו שעושים י"ג צלעות היינו עם ב' שאצל החזה והוא י"א בגדולות. יניח להם מנהגם כמ"ש בחת"ס שאי"צ רק להסיר השלום והקרום וכיון דמעולם עשו כך הלא כבר בקיאים הם מה כי מנקר זה או זה, וכן המנהג במקומינו ולדברי שיבת ציון הנ"ל גם הנוב"י מודה בזה ולית כאן פלוגת' כלל. אבל אם עושים י"ג צלעות עם ב' צלעות קטנות שהן אח' י"א גדולות שיש בהן מוח אשר הטריפות אינה תלוי' בו, ודאי צריך למחות בידם בכל תוקף כי שגגה הוא דלכ"ע אסור גם לדברי מרן חת"ס, (ונראה שלא ראי' דברי שיבת ציון הנ"ל):

וע"ד נקור הטחול ודאי צריך בקיאות ואומנו' לנקר ובפרט הסמפונות כמבואר בסי' ס"ד דצריך לחטט אחריהם ומי בקי בזה כי אם היודע לנקר, וכן נוהגין כאן לנקר במקולין. וע"ד נקוי המקוה, ודאי פשטיות המשנה פ"ז דמקואות מ' ה' דג' לוגין אם נפלו לתוכה טיפת יין ומראיהן כמראה יין ל"פ המקוה וה"ה בש"ע סי' ר"א. אבל ראיתי בתוס' רע"א על המשניות שהפלא לתמוה מסוגי' דמכות דלרבא פשיטא לי' דמתני' חסר קורטב קתני

ורק ר"פ מספק' לי' וראוי' לפסוק כרבא ואח"כ מיישב לדינא. והנה במקוה שהי' כאן לא נהגתי רק לנקות ע"י כלים נקובים ככונס משקה ואין חשש כמ"ש הט"ז והש"ך רק פ"א שנקו המקוה ולא הייתי בביתי וכשבאתי בתוך כך עשיתי תחבולה זו ע"י יין. ואם רוצה לעשות שניהם דהיינו ע"י כלים נקובים וגם אח"כ להכשיר ע"י יין המים אשר ישארו להציל מחששא כקושי' הט"ז והש"ך תע"ב. ועיין בשו"ת אבני צדק בענין זה דראוי' לעשות שניהם אפי' ע"י חלב עיי"ש. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לא

שוכ"ט על ראש כבוד הרב החריף ובקי נפלא עשה פלא כש"ת מהו' אברהם ליב שפרייער אבן יקרה ק"ק באגאד יצ"ו. ראיתי מעל' עשה פליליות בדבר שאלה על עוף שנפל לאור ושהת' בספק בין טעינה לטעינה כ"א יום ואח"כ נמצאו בנ"מ ירוקי' שהאדימו ואדומים שהוריקו ובאת לפלפל בדבר חת"ס סי' נ"ב דס"ל דמהני שהיי' י"ב חדש גבי בהמה והבאת דברי מק"מ דס"ל דגם בעוף מהני ודעתך כיון שמצוי' בעוף שיחמרו בנ"מ ולדעת המהרש"ל היא רק על הרוב הסברא דלא מהני בזה. והנה לדידן דקיי"ל בסי' נ"ב סעיף ה' בידוע שנפל' לאור ואינו ידוע אם נשתנו בנ"מ אסורי'. דבריך מילי דסבר' ננהו די"ל דהוה כודאי טריפה אבל הא דעת מהרש"ל הביא' בט"ז סק"י דמתיר בלא נודע דנשתנו בנ"מ י"ל דלשיטתי' אזיל מ"מ נראים דברי מק"מ דהא החת"ס שם ויפרש דברי' דאפי' למ"ד בבהמ' לא חיישינן היינו משום דעורה קשה אבל התם בחצים מרותחי' אשר לבונם מגיעי' עד בני מעיי' א"כ היינו בהמה היינו עוף כמובן. אלא שבנדון זה דנמצא' בנ"מ שנשתנו פשיטא דדינם כודאי טריפה ולא מהני כ"א יום. ועוד דנראה דהי' איזה ס' בהני כ"א יום לפמ"ש הנוב"י מהדו"ת דצריך להפסיק דוקא מסוף טעינ' ראשונה יפה הורית כדוכ"ד:

ומ"ש מע"כ ע"ד מהרמשי"ק או"ח סי' ער"א במ"ש דהאיך הדבר יבא לידי בירור לא אזלינן בתר רובא ומה"ט יו"ט ב' ס' מה"ת וא"כ הכא לדעת מהרש"ל די"ב חודש הוא מטעם רוב הא יבא לידי בירור בזה לא הבנתי דבריך דהתם ודאי עומד' להתברר ועשה אסור למפרע משא"כ בטריפות דכל זמן שאינו אוכל ע"י שחיטה ליכ' ברור ולאחרי כן הא הוה כמו שאר טריפות דסמכינן ארובא וכי נימא דלא יאכל עד שיבדוק ח"י טריפות ועכ"ח צ"ל דשם עכ"ח יתברר משא"כ הכי וה"נ למה ניחוש דהא עד שלא ישחוט ויבדוק בנ"מ אינו עשה אסור ולאח"כ הא רואה ולא יאכל ואי משום מכירה לנכרי בלא"ה י"ל כמ"כ דאם יבא לידי ברור לא יאכל. ויש להעיר לענין לאכול החלב לאחר י"ב חדש דילמא יתברר שהוא טריפה והיא קושי' רשיז"ל בחולין דף י"ב ועכ"ח

לומר כי מהרמשי"ק סברתו רק לדעת הרמב"ם ובזה ג"כ צ"ע סברתו כמובן ועיקר הסבר' של מהרמשי"ק היינו בקדוש החודש שודאי עשוי' להתברר דודאי הב"ד יקדש החדש משא"כ בטריפות כנ"ל דהא אם יאכל בלא שליקה עדיין אינו מבורר. ועיין בחת"ס בכמה מקומות דהאיך דהתורה סמכה על רוב אם נתגלה אח"כ שהיא מן המעוט אי"צ כפר' גם באה"ע הזכיר סברה זו:

ב) בשאלת ג' ביצים שנתבשלו יחד ונמצא בא' מהם כמין טיפת דם והבאת דברי מהרשי"ק שמחמיר לאסור הכל ובת' מהרש"ם דעתו להתיר. ודאי לדעת הט"ז וש"ך אליב' דרמ"א מותר בספיקא אם נמצא במקום האוסר ובלבושי שרד בחדושי דיני' סי' כ"ז מתיר הבצי' ואוסר המים וכלים דהוה מין בשאי"מ ורק בהפ"מ כגון שנתערב בשאר תערובות נוטה להתיר וע"ד הטיפות שדומי' לבשר כאשר באתי הנה הייתי מסתפק במראה זו ואח"כ נאמר לי כי הרבנים הגאונים ז"ל אשר הי' ק"ק פה הי' מכשירין. ועתה נאמר לי מפי ידידי הה"ג מהו' חיים צבי דומ"ץ ק"ק פה נ"י כי דודו הגאון מהרא"צ ב"י רב"ד דק"ק בר"ס. כתב על זה תשוב' ארוכ' ואחר דרו"ח נתברר כי זה בא מתרנגולי' הגדולי' אשר נתערב' בתרנגולי' שלנו ואין בו חשש:

ג) שאלה ע"ד ראובן ששלח שמעון בשליחות לראובן בן יעקב הדר בעיר באטואר בשכר חמש זהובים וכשבא לבאטאר לא מצא לראובן כי הוא דר במקום אחר ורק אביו דר בבאטאר והמשלח טוען כי לא אמר רק לסימנא וכוונתו היה על אביו. ודעת מעכ"ת דתלי' בפלוגת' הב"י ורמ"א ח"מ סי' מ"ט בשני יוב"ש דאם כתב שליט' וכר"ו דהב"י ס"ל דקאי על יוסף המדובר בו ורמ"א ס"ל דקאי אדסליק מניה והוה שפיר סי' וא"כ ה"נ כן ולענ"ד אין הדמיון עולה יפה דשם הוה דרך שבח וברכה דקאי על גוף האדם שמברכו ומשבחו אבל בכנוי המקום גם הרמ"א מודה דקאי על המדובר בו דהא בכל הגיטין כך כותבי' פב"פ העומד היום במקום פלוני ועיי' באה"ע סי' קכ"ו וכן הוא בתופס גט הרי"ף וכן בתופס גט של הרא"ש א"כ עכ"ח צריך לחלק בהכי. ע"כ לענ"ד דהדין כמ"ש בח"מ שי' של"ג סעיף ב' בשוכר הפועלים ולא מצאו מה לעשות דתלי' אם הבע"ב פשע בזה צריך לשלם להם וגם תלי' אם ישלם ההיזק או כפועל בטל והכא הא לא בטל אדרבא עבד וטרח ובלא"ה דעת הש"ך עיקר כדעת הב"י ורק בדרך את"ל קאמר דהוה ספיקא ואין מוציאי' אבל דעתו בלא"ה דהוה כשני יוב"ש ואין מוציאי' וכן בנתיבות סתם דהש"ך דעתו כהב"י ע"כ לענ"ד דצריכי' להתפשר ביניהם או"נ דו"ש:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן לב

ב"ה אול"י ו' עש"ק פ' וישלח תרס"ח לפ"ק מאד יצ"ו. שוי"ר על ראש חביבי הב' החתן תמים חו"ב יו"ש מהו' מרדכי בריסק נ"י. והנה בעצם הנשבר בתרנגולת למעלה מאצבע ובנמצא אחר אכילה והי' נקשר שע"ש יחדיו ידובקו ז"ל. והנה לשון זה סותר את עצמ' כי בסי' נ"ה סעי' י"ב אומר לשון זה בשבר עם שבר יחדיו ידובקו אבל בשבר על שבר לא שייך יחדיו כי זה נמשך למעלה וזה למטה וזה הוא בסיפא במקום אסור' דלא מהני אפי' שלב"מ צוה"ג. ע"כ צריך לישא ולתן בב' אופנים הנ"ל, והנה בשבר עם שבר כבר הודה זקן מאור עינינו בנוב"י מהדו"ק סי' כ"א וסיים דאפי' אם עוקץ נראה יוצא מהשברים יש לסמוך אט"ז דמקרי שבר עם שבר. ואי דמשום חשש צוה"ג דיש לומר דבעי ממש חזר למקומ' הראשון מ"מ סיים דכחו דהתיר' עדיף א"כ מתיר אפי' גוף העוף ומטעם ס"ס עיש"ה. ואם דעתך לומר שבר על שבר כלומר דלא חזר למקומ' הראשון שלא באופן שדבר בו הנוב"י סי' כ"א הנ"ל. מ"מ ראיתי בחכ"א כלל כ"ד סי' י"ד נראה דבהפ"מ יש להכשיר האיך דא"א לבדוק כגון שנאכל אפי' בלא שבר עם שבר דהא ציין כמ"ש בס' ז' ושם נאמר דאינ' שבר עם שבר ומ"מ מתירו וא"כ כש"כ כאן בכלים שאב"י אלא שנודע הספק קודם שאב"י. ובלאו"ה האחרונים מקילים במקום הפ"מ בעוף הדק כמ"ש בפרמ"ג ואחריו נמשכו האחרונים בד"ק ודע"ת. וא"כ אם יש הפ"מ בכלים יש להקל לענ"ד ומה שבידו להגעיל יגעילו. ולענין שאר תערוב' יפה דברת דיש סניף ג"כ להתיר הכלים כמ"ש. אוה"נ דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לג

ב"ה בשנת תרס"ט לפ"ק. פה מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש כבוד האברך החריף ובקי יו"ש מהו' שמואל מנחם קליין ני' בק"ב (כעת חבדק"ק שעבעש) יצ"ו. הנני להשיבו על החזות קשות אשר ראיתי במכתבו ע"ד הרשב"א בת' סי' ג' וסי' שצ"ו וכן בתה"ד שחולק על רשיז"ל ורמב"ן ז"ל בפירוש כל יתר כנטול דנטול היתר לחוד ורק דמשו"ה ב' ערות וב' דקי' טריפה דישאר עכ"ח נקוב משא"כ בב' טחולי' דישאר כד"ז ורק על יתיר ברגליים פי' דהוא משום בוקא דאטמא. והקשה מע"כ דהא אינ' טריפה רק בעיכול ניבי' וזה לא יפעול נטילת היתר. ועד"ז הביא ג"כ דברי הלח"מ שהקשה כזה ע"ד רשיז"ל הביאו בשפ"ד סי' נ"ה סק"ח. ודאי היא קושי' עצומה וט"מ לענ"ד לפי דקדוק דברי הרשב"א בת' משום בוקא דאטמא דניטל מדוכתי' דקדוק לומר ניטל בזה נראה כוונתו דלאו משום דשף וניתק ממקומ' חשיב לי' אלא כנטל עם היתר והיא דלשיטתו דאין סברא לומר כנטול עם מקומו כסב' הרמב"ן דלהכי מכשיר בטחול דישאר כד"ז דהיא עבה ובסונכי'

משא"כ מררות ודקי' וכיו"ב. וע"כ ברגל לא משכחת לי' במקום צוה"ג או מקום א' דכהוה כנחתך וכיו"ב דרחב ועב ולא שייך לפעול איזה טריפות ע"י נטילת היתר לחוד. ע"כ בחר הרשב"א דאיירו שהיתר יוצא במקום בוקא דאטמא והיינו אשר עליו נאמר בגמר' דשף מדוכתי' וידוע שהוא עצם קטן מאוד (וכן בדקתי בפ' בבהמה צולעת וראיתי שהיא עצם קטן תחוב בחור קטן) וע"כ בנטלת היתר שייך שפיר כי גם העצם הקטן ינטל עמו ממקומו ואז פשיטא דחשיב כנשבר או נחתך ודאי דצריך עו"ב חופין אם כי הרשב"א בשיטתי' ס"ל דבנשמט ל"צ עו"ב חופין אבל כאן דנטל עם היתר ודאי דצריך ובנטילת היתר קרוב הדבר שלא יהי' עו"ב חופין וע"כ דייק כאלו נטל ממקומו ולא נתכוון להיות שף כבד כי נטל לבד ושף כבד ולשון ממקום' כפשוט' ינטל ממקו' ויהי' כנשבר או נחתך כמו בשאר נטולי' דמה איכפת לן האיך יהי' או היכן היא כיון שנטל והא ידוע כי הפרמ"ג בכ"מ פירש דברי הרשב"א כנטול ביד ממש כנלע"ד:

ומ"ש כ"ת למ"ד הוא הסמ"ק שהביא הב"ח דנשמט היד טריפה א"כ משכחת לה ג' ידיים דטריפה דהיינו אם היד יתר בעיקר' תוך הגוף. והנה בב"ח עצמ' מפרש כי דברי הסמ"ק דעיקר טריפות משום עיכול ניבי וגרע מבוקא דאטמא דעכול לחוד כשר והכא טריפה בעכול לחוד וע"ז ודאי לא שייך כנטול דלהוי כעכול. ובפרט לפמ"ש הב"ח בק"א להשיג על הפרישה דמטריף יתיר גף העוף לדעת הרשב"א והוא השיב עליו דהוה כחסר מתחלת ברייתא ול"ש נקב' הריאה כמ"כ הכא. ואי דקשי' למעלתו לדעת הרמ"א שהחמיר כהג"א והא ס"ל דדוקא בנצרר הדם מעבר לצלעו' ומשום ריאה. ודחי לק"מ כמובן ובפרט לפמ"ש במשבצות דכל דלאו מצ"ע טריפה ל"ש יתר כנטול. והנה עוד מתפלא ע"ד פרמ"ג במ"ש לס' שע' דור' דחסר יד בבהמה טריפה ובעוף כשר א"כ איך יפרנס הברייתא דלוי דכל מש"ח בבהמה הה"ד בעוף. והקשה מעל' לפמ"ש בדעת הרמב"ם דדוקא מ"ש במשנה נאמר זה הכלל ולא בדברי אמוראי'. ועוד לפלא בעיני' דאבר שאינה בעוף לא שייך לומר דיהי' ג"כ בעוף וכי נאמר בבהמה המסס ובה"כ טריפ' ואינ' בעוף. והנה המעיין בפרמ"ג דייק כי' דגף בעוף הוא במקום ידיים דהא ע"ז סובב קושי' דבעוף מבדק' ובבהמה ל"מ בדיקה וכן משמע בגמר' ובפוסקים ראשונים ואחרונים דגפיים דעוף היא במקום ידיים דבהמה:

וראיתי מעל' פלפל בחכמה לתרץ דברי רשיז"ל במ"ש יתר כשמוט הירך ולא פי' כחסר ומשתמש יש בסברת הטעם דכל יתר כנטול משום דאינ' עושה פעולת' דכן ראה באיזה ספר. והנה בת"ח בסוגי' דף נ"ח וכן בכו"פ סי' נ"ד דיניקת אבר מתמצית הנפש בגוף

הבהמה ולא יכלכל רק אברים השייכי' כלה וכל יתר אינ' יונק ולא יכלכל וע"כ יחסר או יטול וכל או"א כפי שיטתו שייך סברא זו כמובן:

ועיין בחת"ס ג"כ משתמש בסברא זו:

וראיתי פלפול' במ"ש ע"ד הש"ך סי' ע' סקכ"ט במ"ש ע"ד תשו' מהר"י הכהן בג' דעות שהביא המחבר בבשר שלא נמלח ובין בשר שנמלח ופלט כל דמו נתנו עם בשר בתוך שיעור מליחתו דע' א' אוסר אפי' דיעבד דל"מ מליח' לבשר זה שבלוע דם ממקום אחר. דעה ב' הוא סה"ת שמתיר בשר טפל דאיידי דיפלט דם דידי' יפלט גם דם הבא ממק"א. ודעה ג' רבותי' של הרשב"א מתיר אפי' בשר שנמלח ופלט כ"ד. ואחר פלפול ודרישת הפוסקים במ"ש החת"ס סי' ע"א המסקנא דצריך עכ"פ מליח' שנית. וא"כ תמה על הש"ך במ"ש ע"ד ר"י הכהן דס"ל דהא דהכריע המחבר דלענין לכתחלה יש לחוש לדברי האוסרים ובדיעבד יש להתיר. ופי' הוא ז"ל דהך תחילה ודיעבד לא קאי על מעשה המליח' דודאי גם דיעבד יש לאסור מפי המורה רק אם כבר בדיעבד פורש המורה להתיר לא מהדרינן עובד' והש"ך פליג עלי' דהפירוש כפשוט' לכתחילה לא יעשה כן ובדיעבד שעשה כן מורין להתיר' ועד"ז תמה מעל' האיך אפשר לומר כן דעד"ז אין כאן במכריע בדברי המחבר דפשיטא דאפי' הדעה ג' לא ס"ל לעשות כן לכתחלה כיון דבעי' מליח' אח"כ שנית והא אפי' דבר דבעי הדחה קיי"ל בסי' צ"א דיש לזהר שלא יגע' בשר בגבינה אפי' בצונן דילמא משתלי ולא ידיח וכש"כ הכשר ותקון מליחה ובשלמא בשר טפל י"ל שפיר כיון דבלאו"ה בעי מליחה והוה דרכו בכך ולא אשתלי אבל בשר שנמלח כבר פשיטא דחוששי' לכתחלה. ויפה הקשה. וכן ראיתי בס' ברית מלח הוכיח מדברי המרדכי ושאר מפרשי' דאסור לכתחיל' מטעם חדש דהוה כמבטל אסור לכתחלה והוא מתפלא עד"ז שם באריכות נפלא. ואפשר לומר לקושי' כ"ת עפי"ד כו"פ סי' י' דס"ל דדוקא האיך דיש לחוש שיבא לידי אסור דאורי' חיישי' דלמא משתלי' וא"כ בבשר וגבינה דדרך לבשל' יבא לידי אסור דאורי' משא"כ דם שמלח' דרבנן וצ"ע בכ"מ ועוד אפשר לומר עפימ"ש באחרונים לפרש במ"ש בחולין דף ח' גבי טבח שצריך ג' סכינ' וא' לחתוך בו בשר וא' לחתוך חלבים ופריך בגמ' לתקן לי' חדא ויחתוך תחילה בשר ואח"כ חלבים וברש"י ותוס' שם וכן ברא"ש קשי' להו דהא בבהמה אחרת שוב יחתוך בשר אחר חלבים דהשתא ותי' דודאי ידיחנו. וקשה ג"כ כנ"ל דהא אפי' במידי דבעי הדחה לא סמכינן דידחנו ודילמא משתלי. ותירצו דמשו"ה דייק הרא"ש והחלב קרש ויראנ' ולא ישכח לתקנו וא"כ ה"נ ודאי אם ימלח הבשר זה על בשר כבר נמלח ופלט ימלא

מחדש מדם וציר ויראנה פשיטא דיתקננה או ישאל האיך יתקן עכ"פ. ע"כ אין לחוש לכ"ז כנלע"ד. בד"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לד

בהי"ת תרס"ה לפ"ק פה מאד יצ"ו. שלום לידידי הרה"ג מו"ה מו"ה יעקב ווייס נ"י אבדק"ק קורימא יצ"ו. עתה באתי להודיעהו כי יפה הורה ע"ד הדרישה שהי' במקום הכלובי' ונמצא מתים גם נמצא א' פצוע לבד. דלא כח רוגז' כמ"ש בת' מ"ב הביא' בחת"ס סי' נ"ז וסי' ס' דפצוע' מראה דלא נח רוגז' ודרס גם אח"כ. וגם מ"ש להשהו' הנקבות עד טעינ' לידה. ודאי כן הוא הדבר ובזה גם מרן חת"ס מודה דבזמן מועט כזה מבואר התיר' ברמ"א סי' נ"ז. וגם הוא לא אמר רק בדברים הצריכים יב"ח אלא דמשום צדדים להתיר' התיר' במכירה עכ"פ ובדעת השואל דשהיי' עדיף ע"ז השיב דמכיר' עדיף אבל בנקבי' בעופו' דל"ה רק זמן מועט כ"א יום לטעינה חדשה ודאי לכ"ע שהיי' עדיף. והנה לפי"ד האחרונים ישנו ג"כ צדדים להתיר בנ"ד דהיינו לפי מה שעיני הדיין רואות דאם הכלוב הי' מוקף יתדות וקנים בדרך קצר בין זה לזה עד שאין הדורס יכול להשיגם דהיינו דהי' כ"כ גדול שהי' יכול לברוח ממקום למקום עד שאין ידו מגעת ובעצמ' אינו יכול לכנוס. דעת השערי צדק בסי' נ"ז וכ"כ בדע"ת. וגם אם אין בטח שהי' מיד דורס דאפשר שהי' מעכברים גדולים (שקורין ראטץ) דעת הגאון מוהרש"ק בטוט"ו להתיר הנשארים עכ"פ. אלא שמהרמשי"ק פליג עליו בסי' פ' עי"ש. וגם עוד יש צד להתיר לפמ"ש הגאון מהר"ש דאם יש לתלות הפציע' שהי' ע"י בריח' ונגפו בכותל או ביתד וכיו"ב יש לתלות שלא דרס עוד וכח רוגזיה אלא שהאחרונים חולקים עליו בזה. עכ"פ די להתיר שהיי' עד לידת טעינ' בתר' דהיינו מיום שפסקו לילד עד כ"א יום שיתחיל' לילד מחדש, ועיין בנוב"י מהדו"ת. וטוב לעשות להם סימנים בחוטי' כמ"ש זקנו הגאון בת' אמרי אש זצ"ל ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לה

בהי"ת שנת תרס"ז לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב החריף מהו' משה אהרן פריעד נ"י בק"ק טיסא ליק יצ"ו. יק"מ בא לידי בעובד' ס' דרוסה שהי' בדיר מקורה והיא כמו ז' קלאפטער אורך ורוחב ג"כ כמו ז' קלאפטער ואצל הכותל בדיר הנ"ל הי' שלשה מחיצות בגבהו והיינו על הקרקע הי' שמנה בר אווזות והי' מוקפין מכל צד עד שליש גובה ולמעלה מהם הי' על דף אחד אשר הדף הי' מונח בשליש השני מגובה הדיר ט"ז עופות קטנים ולמעלה מהם בגובה שליש הג' מגבהו של דיר הג' על דף אחד שקורין (לאט) ט"ז עופות גדולים והעופות הנ"ל הי' יכולין לפרוח משם לתוך הדיר וגם בזויות אחד בתוך הדיר

הי' תרנגולת גדולה ובלילה לא הי' שומעין שום רעש בין העופות הנ"ל. ובבוקר הלך בעה"ב לתוך הדיר ולא מצא מהבר אווזות רק שלשה ואחר איזה שעות מתו שנים מהם והשלישי הלך לה ומהעופות הקטנים לא מצא אפי' אחד ומהעופות הגדולים אשר הי' מניח בזויות לא הי' בה שום ריעותא. והנה הבעה"ב לא ידע שיש בזה שאלה ושחט העוף הזה ובשלו וגם נשאר עוד מבשר הנ"ל מאות' העוף. ומעתה שואל הבעה"ב מה הדין עם בשר הנשאר ובשאר העופות. ומעל' רוצה לידע חוות דעתי:

ראשון דבריו להתיר מה שברפס בקר נמצא חסר עוף אחד יען כי לא שמעו קול רעש וצווח' וגם פתח פתיחה לחצר ומשם לרשות רבי' וגם לא נמצא בהם שום ריעותא והביא דברי ט"ז בשם מ"ב דבג' נדרסין מחזיקי' לכולן. ומע"כ חלק דדוקא אם נמצא במקום מוסגר ולא כהגוו"נ. והנה דעת אחרונים אינו כן ועי' במהר"ם שיק סי' פ"ה דגם בבקע' שייך הך דינ'. אלא דבנד"ז לא שייך מוחזקי' בג' נדרסים כיון שלא הוחזק בודאי דורס וגם מה שמת' ב' אינ' חזקה כמ"ש באחרונים די"ל דמתו מחמת חולי או ריח רע של הטחור הדורס כמ"ש בדע"ת וד"ק. וכן במהר"ם שיק סי' פ"ו די"ל דמתו מחמת חולי וגם י"ל כמ"ש בתשו' בית שלמה דילמ' אדם גנב' אם כי מפקפק שם דאחזוקי אינשי לגנבי לא מחזקינן מ"מ גם חזקת דרוסה ליכא א"כ לענ"ד ג"כ להתיר העופות שברפס. אך מה שמעל' צדד להתיר גם העופות שהי' בגובה הלאט וגם העוף גדול שהי' בקרקעי' הדיר והביא להק"ת נביאים אחרונים להקל. והנה מ"ש בשם הש"ך ובשם א"ר להתיר בלא נודע אם שתקו או קרקרו. תמהני עליו הלא בש"ך ס"ק כ"ו החמיר בפצע א' מהם אפי' קטע רישא דחד מנייהו ואפי' בהוא והם שותקים וא"כ אם נחזיק לומר שעשה הדורס מעשה ע"י שמתו ג' או ע"י שלא נמצא מעופות הבר אווזות וגם לא העופות הקטנים א"כ לא גרע מפצע או דורס חד מנייהו דחיישי' לכולה: ומ"ש ע"ד הב"ח בעובד' שהי' על כלונס למעל' ולמטה ב' עופות קשורים דלגבי אותן שע"ג כלונס י"ל כא על והנה כפי לשון הב"ח במ"ש שהי' קשורי' באופן שלא הי' יכולי' לעשות למעלה דרך מהך טעמ' אמרי' דלא מחזיקי' ממקום למקום אבל האיך דיש מציאות שעלו לגבי חבריה' א"כ י"כ דגם הדורס עלה אחריה'. א"כ בנ"ד ל"ש האי טעמ'. ועוד הביא לצרף לדעת מקילים דדיר הוה מקום רחב וגם כי מקור' ועוד שהי' בידו לשמט דרך הדלת כדרכ'. והנה עוד יש להוסיף כיון שאין דורס מוחזק די"ל דהוה ע"י עכברים. ודילמא מ"ש ראטץ דאי"ל דרוסה אם כי דעת אחרונים דתולין יותר במצוי' ברדלס שהיא טחור. מ"מ בנד"ז דעת טוטו"ד דזה דוקא לענין העוף שנמצא בו ריעותא אבל לא לגבי אחרים. אלא שמהר"ם שיק חולק עליו בזה. והנה אם עכברים מצוים שם ודאי לכ"ע תולין כמ"ש ג"כ בת'

טוטו"ד ובס' דע"ת. אבל בלא הוחזק נלע"ד כיון שיש פלוגת' ומחלוקת באחרונים כעשות טוב לעשות כמ"ש בפ"ת בשם הרדב"ז וכן בחת"ס בכמה תשובות בס' דרוסה להיות ע"י גוי בנכבשינהו וניידו ושניים אחרונים ימכור לגוי ומבשר הנשאר מעוף כיון דליכא הפסד למה לו בימים אלו בפרט בי' ג' או ד' ודאי ריח' כבר נודף. ואם מפני הכלים הא י"ל תקנה דונה דאפשר בהגעלה יגעול מה שהיא כלי ראשון או ע"י עירוי וכלי חרס יעמדו מעל"ע שלא יהי' בן יומא. אם כי האחרונים מתדנזי' בהיתר זו משום דהוה ע"י גלגול מ"ש בנדון שיש כמה התירים. ורק להחמיר מהיות טוב כ"ע מודים כמ"ש בחת"ס ואחרונים דלחומר' לצאת ידי כל הדעות מהני תקנה זו כנלע"ד בד"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לו

ב"ה אוכ"י ג' פ' וארא תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש האברך חריף ובקי מו"ה אברהם ליב כ"ץ כ"י בק"ק קאטא יצ"ו. בעובד זו שהי' אווזים ותרנגולים בדיר במקום' מובדלים ונמצא תרנגולת אח' קטוע ראש ושם שכיחי הני עכברי' הגדולי' דשכיחי בהו להמית עופות. וע"כ דברי' סובבים על ג' דרכי' להתיר דתולי' במצוי בעכברי'. וגם דלא מחזיקי' ותרנגולים לאווזים שהם מובדלים וגם נאמר דנח רוגזי'. והנה כל דברי' טובי' וכנים להלכה ולמעשה להתיר' ורק כי בזה"ז אשר שכיחי ספרי דבי רב הערוכי' לפנינו מהני מילי מעליות' המזדמן טוב להזכיר הלכה בשם אמרו. והנה בדרכי תשובה סי' נ"ו ס"ק קל"ב הביא פלוגת' אחרוני' בזה דדברי יוסף דעת ס"ל דלא תלינ' בהני עכברי' אבל מסקנת טוטו"ד מהגאון מהרש"ק ובדעת תורה דשפיר תלינ' בהני עכברי' גדולי' דשכיחי' בהו להמית עופות ולאוכלן כידוע ע"כ לענ"ד ג"כ להתיר כנ"ל. ומ"ש להעיר כיון דברוב הממיתי' דורסי' מ"ט ניזל בתר הונצוי' דהא רוב וקרוב הלך אחר הרוב ואפי' ברוב' דלית' קינן תמהני עלי' עדיפ' מניה הו"ל להקשות דהא אפי' הרשב"א דמחמיר מ"מ אפי' בשניהם מצוי לפנינו תלי' להקל כמ"ש בש"ע סי' כ"ז סעי' י"ג וטעמי' משום דרוב בהמות כשרות וגם לבהמה איכ' חזק' שלא נדרס כמ"ש בטו"ז סק"כ ובש"ך ס"ק ל"ב ועיי' בתבו"ש בסי' כ"ט בפתיח' להל' טריפות דבזה עדיפ' בדריס' דוודאי לא נולד' דרוסה ויש כאן חזק' דמעיקר' להקל וכן הוא בפוסקי' הראשונים. ומ"ש ע"ד התוס' סוף מ' חגיגה ממ"ש בסלמנדר' דבערוך בשם תרגום יונתן פי' עכבר סלמנדר' ובת"י שלפנינו עכבר עכבר' אוכמי וסמוקי וחיורי. והנה עיינתי בערוך שלפני פי' כן בשם תרגום ירושלמי, ואפשר כי איזה ט"ס נפל בספרי הש"ס שבתוס' כי הי' כתוב בראשי תיבות ת"י. וסבר המדפיס לפרש כי הפירוש תרגום יונתן וכן הדפיס לפרש ואינ' כן אלא

תרגום ירושלמי ועי' בטורי אבן מ"ש מגמ' מ' חולין ד' כ"ז עיי"ש. אוה"נ דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לז

בהי"ת שנת עת"ר לפ"ק פה מאד יצ"ו. שוי"ר לכבוד הרב החריף ובקי בנש"ק מו"ה ברוך בענדיט הכהן כ"י מורה הוראה בק"ק פראג יצ"ו. אשר הציע לפני מך ערך כמוני השאלה בשור שהביא' לבית המטבחיים על האשליטען בלא יוכל לעמוד ואפי' בלא אסור ידים ורגליים הי' בידם לשחוט והשו"ב עשה ננד"ע בלא שאלה ומעכ"ת החמיר שלא לבדוק הבהמה למען בשר כשר, אם כי בדיעבד יש להכשיר. עכ"ז בעיר הזאת יש רחבת ידיים בבשר כשר ואין להכניס בספיק'. וטוב עשה גם בדך קנס כמ"ש באחרונים ששו"ב שמורה בדבר שאין שייך לאומנתו ולידיעתו חייב בקנס וכיו"ב במדה שמדה מודדין כו. הנה מעלתו בא בדרך ככיס' לפלפולא במ"ש רשיז"ל (חולין) ואין טעם בטריפות שהלמ"מ ודקדקו האחרונים למה הוסיף רשיז"ל לפרש יותר בנפילה מבשאר טריפות ותי' מעל' משום דאינ' רק ספיקא אך ורק בנתרסק'. אברי' הוי וודאי. ובזה יצא כת' שי' הרמב"ם במ"ש ספיקא מה"ת לקולא וכאן לחומר' כמו דרוסה ויפ' כתב וחד' בפלפולא. ולע"ד לומר בטעם רשיז"ל עפימ"ש בפיה"מ דריסוק אברים אינ' טריפה רק אם בא ע"י נפילה ומשמע להדי' דאם ראינו שנתרסקו אברי' ולא נפל' אינ' מזיק כלל והוא לשי' דס"ל בפ"ט מהל' ש' דבקיאי' לבדוק ברסוק אברים והוה קשי' להרמב"ם כיון דכל עצמו' הטריפות משום רסוק אברי' מ"ט דנקט במתני' נפל' מן הגג לימ' נתרסק' אברי' ואי דנימ' שדברו חכמי' בהוה כמ"ש בכ"מ עכ"ז מעולא שמונה לקמן שמונה ממיני טריפות נאמרו למשה ומנה ג"כ בל' נפילה משמע שכך נאמר' הלל"מ בזה ליכא למימר בהוה נאמר' וע"כ דכך גזר' הלכה שאין רסוק טריפה רק שאם בא' ע"י נפילה דוקא, וזה כוונת רשיז"ל לע"ד דקשי' לי' ג"כ כנ"ל למה קראי נפילה אלא וודאי שרק ע"י נפילת' טריפה ברסוק אבל בלא נפילה אינ' טריפה ועכ"ז י"ל דמ"מ הכל קשה מ"ש כיון דכל עצמו' הטריפות משום רסוק' כזה פירש"י דאין טעם בטריפות דהכל הלמ"מ כמ"ש עולא לקמן דמנה ג"כ בלא נפילה בהלמ"מ ורש"י פי' במתני' ללמדנו דמ"ש נפל' מן הגג אינ' בדרך שדברו בהוה אלא שכך נאמרו הלמ"מ שאין טעם בטריפות וכהנ"ל כנלע"ד. והנה לדינ' בנ"ד עי' בת' פרשת מרדכי יו"ד סי' ג' דהיכ' דיש אומדנ'ורגליים לדבר גם נכרי נאמן להחמיר וזה נראה שלכ"ד ת' חת"ס סי' ס"ו שהביא מע"כ ג"כ. ועוד שם בת' פ"מ הנ"ל דהמנהיג ומוביל הבהמה נאמן להחמיר כיון שהוא בידו והוה כבעלי' וע"כ בזה יש לאסור אפי' בדיעבד, והנה בנדון זה לא בירור מע"כ ואפשר שלא הי' בפני המוכרים או המנהיגים

וליכא כל הנ"ל. והנה מקור הדברי' בט"ז סי' ל"ב בס"ק ו' בשם המרדכי בעוף שאינ' יכול לעמוד כיון שלא נודע שנפל' אמרי' שגרוני' נקט ובפרמ"ג שם שמותר לשחטו מיד. אכן בס' דע"ק כ' דצריכים עכ"פ לברר מה שבידינו לברר האיך ובאופן מה נעשה ריעותי זו. רק בא"א כל הסומך ע"ד האחרונים לא הפסיד אלא דלע"ד דצריכים עכ"פ מתינות בדבר שלא שכיח שלא אפשר לברר אם נפל' או שהכ' אות' או נגח' איזה בהמה אחר' למען הודע משום חשש ריסוק אברי' או פסיקת חוט השדרה כנלע"ד. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לח

בהי"ת י' ד' פ' תולדות תרס"ג לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרה"ג החריף ובקי מו"ה בן ציון היילפרין נ"י אבדק"ק ה' נאנאש יצ"ו. ראיתי מעכ"ת עשה פלילות בדברי מרן חת"ס יו"ד סי' ס"ו מ"ש ע"ד רבינו יקר להצילו מקושי' מחנה לוי לדבריו בטעמי' שכהן אסור להאכיל בהמת ישראל בכרשיני תרומה מפני שהבהמה מתפטמת ונמצא ישראל אוכל בתרומה וקשי' מש"ס דע"ז ט"ו ואי ס"ד שכירות קני' וכו' ומאי קושי' הא טעמא משום דישראל יאכל הפרה שנתפטמה מתרומה. ותירץ בחת"ס דה"ק דכהן הוה כמאכיל לישראל ולא כמהני בהנאה של כילוי ובשלמא אי שכירות קני' הוה כדידי' ומותר כמבטל תרומה בחולין דרך בשול וממילא מותר לישראל לזמן אח"כ דכבר הלך חלף לו התרומה משא"כ אי שכירות ל"ק. וע"ז הרבה להקשות מה שייט' דמבטל שייך הכא שהוא כמעוכל ונשרף וכמ"ש באו"ה והרבה להביא ע"ז חבילות ראיות. הנה ודאי כן הדעת נותנת בפשיטות אבל מ"מ הקושי' רק מחמירת' כקילת' דהא לדעת המרדכי ביבמות פ' אלמנה סי' ס"ה וכמו שמבינים בדברי ר' יקר סברתו דאסורו דכבעינו חשוב דהא הק' עליו שם במרדכי מתרנגולים המתפטמים מהשרצים ובחת"ס נחית דרגא דלא הוה כבעינ', אלא כמבטל. ואינו יחיד בסברא זו דגם ביערת דבש ד' כ"ד הביא בשם מפורשים דטעמא בבהמה שנתפטמ' באיסור' מותר' משום קמא קמא בטל. ועי' בפרשת מרדכי סי' כ"ב ומהר"ם שיק סי' רי"ב דס"ל דמותר מטעם דנשתנה ועיין בדברי יוסף סי' ס' שהאריך מאוד בטעמים הנ"ל. והנה מעכ"ת מצא לו דרכו דהורפ' עפי"ד או"ה בטעמים משום מ"ע דיטעו לומר ד דמטעם זוז"ג מותר ויחשבו דהה"ד באסורי' הנאה כך הלכה. וע"כ לפ"ד האחרונים לענין מלאכת שבת בהיתר מכירה ולא חיישינן משום מע"ע דהה"ד אי שכירות קני' הוה מכירה ושפיר פריך הגמ' אי שכירות קני' למה יפסיד הכהן לפרנס' בכ"ת. והנה יש לחזק סברא זו עפ"י מ"ש מזמן כביר דהא דזוז"ג דלכתחלה אסור לענ"ד אינו כפי מ"ש דהוא מדרבנן וכמבטל איסור לכתחלה דהאיך נאמר כן בתנור

להסיק בעצי ערל' ויאפה בו הפת. נחזה אנן כמה פרוטות מחיר העצים או אם בשל בעצי היתר ואה"נ אשר עי"כ מוותר לי' עצים דהתיר' וכי נימא דאינ' מה"ת והא בפ' אין בין המודר מסקינן דכל היכא דמייתר פרוט' מקום שמשכירין בפרוט' אסור דמשתרש' לי' מיהו באפיי' ובשול וכיו"ב. אלא דלדעתי בדאורייתא אסור לכתחלה ואין זה כשאר לכתחלה ודיעבד בדבר חדא אלא דהוה כשאר איסור' תורה דאמרה תורה לא תאכל ולא תהנה דודאי באכל ונהנה עבר על לאו שבתורה וחייב מלקות עליה למ"ד דלוקה על הנאה וזה ודאי כדיעבד נחשב אלא דהכא דיינין אם עי"כ נאסר הפת שנאפה ע"י עצים הנ"ל זה מילתא אחריתא וזה נלמד ונמצא למד מדעת הרא"ש פ"א מ' חולין דהשוחט בסכינ' של ע"ז דמסקינן דלשחוט מותר דמקלקל ולחתוך אסור דמתקנ' ואיתא באשרי דמ"מ הבשר בדיעבד מותר. דלא דמי להך דנטל ממנו כרכר וארג בגד עצים ואפה את הפת דשם נתהוה על ידו דבר חדש מה שלא הי' משא"כ בלחתוך בו בשר דמקודם נמי הי' בשר בתוארו וממשו בעולם. ועיי"ש דמדמי' לי' לחליפי אסוה"נ אלא כל דאתי מחמתי' היא מילתא אחריתא והשתא מי לא סבר דלחתוך בסכין של ע"ז אינו אסור רק מדרבנן ומ"מ אין זה שייכות לאסור הבשר שאינו ד"ח ולא הביאו לעולם ובזה ל"ש למימר דאתי מחמתיה. ומעתה בזה סברת זוז"ג לכתחלה אסור מה"ת האיך דמשתרשי' פרוטה מ"מ לאסור הפת דאתי מחמתיה מפני שהוא ד"ח וכיון דהוה זוז"ג א"כ לא אתי מחמתי' מאיסורו לבד אלא מהיתר ג"כ וכיון שהיתר ג"כ גורם לא דיינינן לי' לומר שנגמר דבר חדש מאסוה"נ ודו"ק. אבל לעולם אסור לאפות ולבשל מה"ת כשאר אסה"נ וא"כ שפיר י"ל לגזור זוז"ג באסורי אכילה אטו אסור הנאה דאסור מה"ת. כנלע"ד. מ"מ במילתא דמר ק"ל האיך נימא לדעת ר' יקר לפימ"ש בחת"ס דלית ליה כסברת ר"ת לענין הנאה של כילוי ורק משום מאכיל לישראל ע"י תערובות וכמערים א"כ הנאה של כילוי מותר לגמרי לישראל א"כ מה יתרץ באותו משנה עצמו שם סוף מ' תרומות כהן ששם פרה ישראל מאכילו כ"ת וישראל ששם פרה מכהן אינו מאכילו כ"ת. והלא שם לא שייך סברת חת"ס משום מערים לבטל תרומה בחולין הלא שם מייר' דהשימו כדי להרויח מה שנתפטם ע"י פטימה ולחלק הריוח בממון כמ"ש הפה"מ שם. וגם אסורו דמ"ע לא אדע מאי מ"ע איכא בזה הלא הפרה חוזר' בעיני' לכהן כמ"ש במס' יבמות דף ס' ועיין בתוס' שם. ע"כ נלע"ד לפי' הר"ש והרע"ב שם במ' תרומות שהוא מחוור מאוד בטעמא בכהן שאסור להאכיל' לפרה ששכרו מישראל דהא ילפינן מקרא דמותר להאכיל לבהמתו הוא מנפש קנין כספו ונפש וקנין נפש בהמה משמע ובלא קרא הנ"ל הי' אסור להאכיל אפי' בהמתו א"כ דוקא נפש קנין כספו אבל לא כספו של ישראל דלא הותר' תורה כמ"ש

שהוא עיקר לאכילת אדם אסור ליתן אפי' לבהמתו. ולפי"ז אפשר לומר לפמ"ש במשניות בפי' הון עשיר דנקט במתני' לתרנגולת ופרה דוקא בעופות שדרכן לאכלן ומזונותן עליו, אבל עופות דעלמא שלא בא כלל לאכילת כהן אינה מותר. וז"ש רבינו יקר דישראל אוכל תרומה דכל עיקר מאכיל תרומה לבהמתו משום ע"י פטימה מכשיר לאכילת אדם וזה לא הותר' התורה רק באכילת כהן ולא מה שבא לאכילת ישראל ע"י פטימת של כרשוני תרומה. ועוד אפשר לומר לפמ"ש בטו"א מ' ראש השנה בסוגי' דמללה"נ באם יש לו ב' שופרות א' של היתר דיהי' מותר גם בשופר של אה"נ אפי' אם מלה"נ דכיון דאינו נהנה דהא בידו לתקוע בשופר של היתר אלא שהשיב לעצמו דא"כ מי שיש לו בשמים של היתר ובשמים של אה"נ יהי' מותר להריח בשל אסה"נ. וזה לא שמענו. ולענ"ד יש לחלק בין הנאה להנאה דודאי האיך דגופ' ממש נהנה כגון הריח וסיכה ורחיצה וכדומה. לא שייך למימר דאינה נהנה דס"ס גופו מרגיש בהנאתו אבל בהנאה שאין גופו ממש נהנה אלא דמשתרשי לי' פרוטה כמו האי דפ' אין בין בנדרים אז שפיר שייך למימר האיך דאיכא בידו להנות בהיתר כיון דאינ' משתרשי ליה מותר כמ"ש בתוס' מ' שבועות דכל מצוה דמוותר פרוטה דר"י האיך אמרי' מללה"נ דהא משתרשי' ליה פרוטה ותי' דבידו לעשות המצוה במקום דלא שכיחי עוברים אלמא דיש היתר האיך דאפשר כנ"ל ומעתה איכא למימר דגם ר' יקר ס"ל דהלכה כר"י דהנאה של כילוי אסור לישראל כמ"ש ממתני' דס' מ' תרומות מדליקין בשמן שריפה ברשות' של כהן אבל שלא ברשות כהן לא. אלא דהכי קשי' ליה דמאי הנאה אמטי ליה לישראל אם מאכילו בתרומה או בחולין וכי גרע משאר אסה"נ. אלא ש"מ כיון דיאכל הישראל מבשר בהמה זו דהוה כהנא' הגוף ממש ע"כ אסור' הנאה של כילוי. והנה בתוספת' איתא הביא' המרדכי דאם כבר הדליק ברשות כהן ש"ש אפי' יצא הכהן שוב אינ' מחויבי' לכבות' כיון דתחילת הדלקת' הי' בהיתר יהי' מאיזה טעם שיהי'. וא"כ ה"נ אם שכירות לא קני' והוה הפטום שלא ברשות כהן מתחיל' עד סוף. אבל אי שכירות קני' דהוה תחילת פטומי בהיתר שוב פקע אסה"נ של כילוי כמו בהדלקת ש"ש. וא"כ לפי"ז כש"כ וק"ו דמותר לקנות בהמה מן הכהן. וראיתי דברי' מ"ש ע"ד רבינו הנוב"י. דסובר להלכה בגוזל חמץ וע"ע הפסח כיון דיכול לומר הרי שלך לפניך דלא שייך לקנס' וגם לישראל ל"ש קנס ומותר לאחה"פ לכל. והקש' עליו ממ"ש מ' בבא קמא דף ס"ו והאי כיון דמטי זמן אסור' ודאי מייאש אמאי יתייאש הא לאח"פ יהי' מותר. ואפשר לומר עפימ"ש בהגה' שאג"א החדשות בשם מהר"א ווילנא ז"ל מ"ש על הקושי' למה חמץ בפסח אינו ברשות' של אדם אם מה"ת מבטלי' איסור לכתחלה ותי' דמ"מ כל או"א יכול לטל' ממנו ולבטל לעצמ' וא"כ ה"נ הא בתוך הפסח

הפקיר' דמלכ' וכל או"א יכול ליטל' מהגזלן כמ"ש בגמ' דהכל מצוין לבער' והוה האי חמץ כמושלך חוצה ולהכי מתייאש. וע"ז מתרץ בגמ' כיון שאינ' רוצה לקנות אין כאן קנין ויאוש ונשאר ברשות בעלי' ואוקמי' ברשות' כמו חמץ שלו ולהכי אומר הרי שלך לפניך ודברי קצו"ח ידועים. הנני ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לט

רב ברכות על ראש איש חמודות כבוד האברך החו"ב מו"ה דניאל פוכס נ"י. הנה מ"ש מעל' על ת' חת"ס סי' ש"ט במה שתירץ ע"ד הק' מהר"צ ר"ב ז"ל דבגמ' מס' חולין ד' קל"ד אמרינן בטעמי' דמתניתן בפרת גר שנשחט' ואינו ידוע אם משנתגייר נשחט' או קודם דפטור משום דבחזקת פטור קיימ' משא"כ ס' לקט דבחזקת חיוב וקשה ממ' יבמות דולד כהנת שנתערב עם ולד שפחות הגדילו משחררים זא"ז ופטורים ממתנות ומה חזקת פטור שייך בזה. וע"ז תי' החת"ס דהכא צריך חזקת פטור משום דס' גרות הי' חייב מטעם עני ורש הצדיקו ולא הי' הבע"ב מוחזק כי אם להיפך כמ"ש ג"כ בסי' ר"ט אבל התם בס' כהן ומשוחרר ע"ז גופא דנין אם חל החיוב עלי' ככב מצות הצדיקו, ועד"ז הקש' מעל' מדברי הר"ן קל"ד שתי' ע"ד הרי"ף שהשמיט המתני' דפרת גר שסמך על מ"ש לעיל ד' קל"א בהאי לוי דקפץ וחטף מתנת' ולא הוציא ממנו משום ספיק' דאקרי עם וההי"ד פרת גר ולדברי מרן חת"ס אין שייכות זל"ז כלל כנ"ל. ושוב פלפל מעל' בחכמה ע"ד מהר"צ ר"ב במ"ש על פי דברי הפלתי. והנה מדברי הר"ן עצמו אין להקשות ע"ד חת"ס כמ"ש כ"ת דאזיל לשיטתי' במ' נדרים דכל ס' מתנות עניים לקולא ודוק' בחזקת חיוב דקיימ' קמ' חייב וא"כ לדידי' חזקת חיוב דוק' והא לדברי חת"ס מציין במוסגר דחזק' חיוב לאו דוק' וזה דלא כר"ן וע' בט"א מ' ר"ה ד' י"ד באבני מלואים שהקש' באמת הדיוקים אהדדי ומסקנתו שם דחזקת חיוב לאו דוק' דמה אולמ' דיד עני שהקמה ברשות' כמ"כ היא יותר ביד הבע"ב והשיג על הר"ן מ' נדרים שדייק חזק' חיוב הוא דוק'. והנה מה שחידש ע"ד הפלתי דחזקת חי לדעת הט"ז סי' שצ"ו אינו כ"כ חזקה כנגד חזקה דהשתא כבר עמד בזה בס' באר יצחק מהגאון מטאלטשווא זצ"ל. ולענ"ד לפי מ"ש האחרונים דחזקת חי אינה חזקה כ"כ משום דסוף אדם למות עיין בשעה"ת וניהו דאמרינן במ' ברכות דסוף בהמה לשחיטה מ"מ אינו כסוף אדם דהא לענין מתנות כבו"ט פטורים כמ"ש בריש פירקין וא"כ אינו רק על הרוב וחזקה מכח רוב דגרוע וגם כי ישנו כמו ב' מעוטים מיעוט נבילה ומיעוט טריפה וידוע שיטת הר"ן בסוגי' דסמני בצים דב' מיעוטים מגרע גרעי הרוב לגמרי וא"כ אפשר לקיים סברת הכו"פ דחזקת חיים בתוקפו כנ"ל כלומר דאין החזקה מתנגדת כ"כ כשאר חזקה נגד חזקה. ומ"ש מעל' מסברא דלימא כאן נמצא וכאן

הי' כמו גבי מומין בפ' המדיר ואי נימא הכי הי' קשה לשיטת גדולי אחרונים דהוכיח' מדברי רש"י ז"ל גבי חלה לקמן דקיימ"ל דחייב בספיק' ופירש"י ז"ל דבחיוב מיתה לא סמכינן אחזקה וילפי' מדבריו דכן קיימ"ל בכל מקום עיי' בפתיחה לפרמ"ג ה' טריפות ולדברי מעל' אין ראיי' דאיכא למימר משום סברת כאן נמצא וכאן הי' מסייע לי'. ולענ"ד אפשר לומר לפימ"ש באחרונים בשם הריטב"א עיי' בישועות יעקב סי' ס"א דמשו"ה קתני במתניתן פטורי' שהמוציא מחעה"ר ל"ל אלא דקמש"ל אפי' תקפו הכהן מוציאין ממנו ולא מהני תפיסה ולהכי צריכין חזקת פטור א"כ מיושב קושית הג' מהר"ב ז"ל דשם במתניתן במ' יבמות ד' צ"ט לא קתני הך דהמוצ' מחעה"ר ואפשר כמ"ד דתקפו כהן אין מוציאין ע"כ אי"צ לחזקת פטור ועיי' בי"ש ד' קל"ד מ"ש על ת' הר"ן לדעת הרי"ף. וראיתי מ"ש מעל' ע"ד מרן חת"ס בסי' ר"מ ממ"ש על הר"ן ומנו"י היאך לא נדרש מקרא דעני ורש הצדיקו כמ"ש בסוגי' ובירושלמי וקשי' לי' דלענין קמה דרשינן משום דהוה חזקת חיוב וזה ודאי קושי' עצומה וכן דייק בהדי' הש"ך ביו"ד סי' רנ"ט משא"כ באיבעי' דצדקה דליכא חזקת חיוב ואין לומר דאי משום חזקת' לבד בלא"ה חייב משום חזקה הנ"ל זה אינו דנגד חזקת מרא קמא וחזקת תפיס' דידי' ודאי לא מהני חזקת חיוב כמ"ש בחו"מ סי' ע"ה באינו יודע אם פרעתיך דדוקא בצירף ברי של התובע מוציאין מן הנתבע דאית לי' ג"כ חזקת חיוב אבל אם גם התובע טוען שמא פטור הנתבע וה"נ שניהם בשמא. ויתר פלא בעיני מ"ש החת"ס דאין לומר דדוקא במתנות עניים דהיינו פאה ושכחה ולקט וכיו"ב ולא בצדקה כמ"ש הנמו"י דהא בסוגי' מקשה ממתנות כהונה דמתני' דל"ש כ"כ עני ורש הצדיקו אמתני' דס' לקט א"כ כש"כ צדקה. והנני בתמיה' עוד מה שלא הזכיר דברי ת' מהרי"ט בח' א' סי' ל"ט וח"ב סי' קכ"ד דשם באר היטב שיטת הגהת מרדכי הנ"ל ושיטת רוב הפוסקים החולקים ותורף דבריו דהך דהגהת מרדכי נמי אייריי דוקא היכא דאיכא חזקת חיוב כגון שהי' אצלו מעות עניים בודאי וגם שאר מעות ועל סך מה שנשאר בידו מסופק אם היא ממעות עניים או משארית המעות דאיכא חזקת חיוב כמו בלקט דג"כ הכי הוה חזקת חיוב דודאי איכא כאן תבואות של בעה"ב ותבואות הלקט וחשבינן לי' כמו חזקת חיוב והה"ד בצדקה בגוונא זו אבל אם אנו מסופקים על עיקר חלות החיוב כמו הך דב"ב ד' קמ"ח לכ"ע אין מוציאין מיד המוחזק דעל זה לא נאמר כלל עני ורש הצדיקו וכדברי הר"ן והש"ך הנ"ל. והביא עד"ז כמה ראיות מהא דפטור בכוי ממתנות וממ' בכורות גבי לידה ב' זכרים ומ' א' מהם שם ד' ח"י פליגתת ר"ט ור"ע וקיימ"ל כר"ע דפטור והא דאמרינן בשמעתתי' פרה בחזקת פטורה הוא לאו דוק' היפך מדברי ט"א באבני המילואים הנ"ל וממילא מיושב קושית הג' מהר"ב מ"ב וזה לשיטת

הגה"מ הנ"ל אבל רוב הפוסקים העלה המהרי"ט דס"ל דדוקא במתנו' בין של כהן בין של עניים דהיינו במה שזכתה להם התורה במקרא שכתיב בהם דחשבינן להו כמו גזל השבט או גזל העניים בזה שייך עני ורש הצדיקו שכבר היא ברשותו אבל בצדקה שאין זה בכלל מתנות בזכיי' אלא מ"ע ובנדר מטעם בפיך זו צדקה בספיק' הוה כמו שאר דינא ממונו' שבין אדם לחבירו וז"ש בירושלמי לא תהדר בריבו וזה ריבו' וא"כ אדרבה זהו שמקשה בסוגי' ממתניתן הזרוע והלחיים אמתניתן דלקט דכולן מתנות שזכתה להם תורה משא"כ בצדקה ובחת"ס הדמיון להיפך ובל"ס שלא הי' תח"י ת' מהרי"ט הנ"ל ועיי' בשע"ת ט"ז פ' י"ג יד ט"ו ט"ז עיי"ש. ומ"ש מדברי הרמב"ם פ"ג מה' חו"מ דהוסיף אמתניתן לא בדק אולי"ד שגג או הזיד י"ל דבא לאשמעינן דאם לא עשה כן הוה כמו חמץ שע"ע הפסח דאסור והיא לשיטתי' דס"ל דבכל גוונא קנסינן לי' ואין דינא כמו מבטל אסור לכתחילה או מבשל בשבת ומשום ערמה כמ"ש בירושלמי ומתניתן אפשר כר"מ דס"ל בכל איסור דרבנן קנסינן שוגג אטו מזיד כמ"ש בגיטין. ד' נ"ג והכי אירי אפי' בביטול להכי לא נקט במתניתן שאינ' אלא מדרבנן עיי"ש במהרש"ל ומהרש"א משא"כ הרמב"ם דפסק כר"י ע"כ צריכ' רב' להוסיף הני דאמרן. ומ"ש בשם מר אביו הגאון שליט"א אהך דספרי פ' ראה דדרש כל נבלה טריפה מניין ת"ל נבלה כל נבלה וקשי' בתימ' הא בהדי' כתיב ובשר בשדה טריפ' ל"ת דפחא"ח, ואפשר לומר לענ"ד דבא לתרץ קושית הרא"י דמקשה למ"ד טריפה חי' להרמב"ם דיליף טריפה אי"ח מלכלב תשליכון ולמ"ד טר"ח דלא דריש כן ליכא לאו בשאר טריפות רק הלמ"מ והא אין לוקין על הלמ"מ כמ"ש הר"ן מ' שבת א"כ י"ל דהספרי ס"ל טריפה חי' להכי יליף מכל נבלה לענין שאר טריפות למלקות עיי' בזי"ר במדרש ילקוט דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מ

ב"ה יום ו' עש"ק פ' וארא תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש הרב הגדול מו"ה צבי גראסמאן נ"י. בדבר עובד' שאשה מלחה בקדירה בשר לאח' מליחה והדחה כנהוג לקיים ובקדיר' זו נתבשל אווז' שהי' לה שאלה בשבר רגל אשר נטרפה עי"כ והאשה אמרה כי הציר בוודאי לא הגיע עד רק שליש מהבשר ואם נכבש' בתוכ' מעל"ע נרא' כמסתפק' ומעל' צולל במים אדירים לצרף לכח' דהתיר' דעת הש"ך וט"ז בסי' ס"ט דע"י ציר אם כי משוערי' רק כמו כדי שירתיח כמ"ש בסי' ק"ה וכמ"ש הרא"ש מ"מ הדרינן לכלל' גם בזה דאין מליח' לכלים דלא כדריש' ודעת מג"א בסי' תמ"ב כשי' הפרישה והנה בחכ"א וכן בבינת אדם בשער או"ה סי' כ"ט מסקנתו דבמקום הפ"מ יש לסמוך על הש"ך וט"ז סי' ס"ט להתיר ומביא ראי' מדברי או"ה דפסק כן גבי חמץ וציר דבעי

מעל"ע בכלי, וראיתי מ"ש מעל' על דברי מג"א מסי' תס"ז במ"ש כדעת הפרישׁ' דבכדי שירתיח הוה שיעור כבישה גם בכלי וה"ה נגד דברי הרמ"א בסי' ס"ט ותי' כ"ה עפימ"ש הפרמ"ג סי' ק"ה בשם ב"י דשיעור זה מדרבנן והא דם שמלח' ג"כ מדרבנן ולס' הט"ז בסי' צ"א בתרי דרבנן ל"א גזלג"ז משא"כ בחמץ ולפי"ז הי' נצמח בזה דאם הוא חמץ דרב' כגון נוקשי' ונטל"פ או משהו הי' מקום להקל ולא משמע כן מדברי מג"א דהא קאי ע"ד המחבר דקאמר דנותני' טעם וחמץ בפסח במשהו. והנה בחשש השני שיש ספק אם נשתה' בתוכ' מעל"ע והוה ספק כבוש אשר הטו"ז וכו"פ מן המקילי' בסי' ק"ה ובענין מ"ש הש"ך דממנ"פ דלאחר מעל"ע נעשה נוטל"פ ובמג"א סי' תמ"ז גם בזה מחמיר מטעמי' דאסור כבישה בנ"ט ופגימ' באי' כאחת. והנה לפי"ז שפיר הקילו האחרונים בציר היוצא מן הבשר שהונח בכלי עתה דהא וודאי הציר אין יוצא מיד בפרט שיהי' בו כדי כבישה א"כ הפגם בא מקודם עי' בס' דרכי תשובה סי' ס"ט ס"ק... וא"כ בנ"ד ג"כ יש להקל משום הכי, ומ"ש מעל' עפי"ד מנח"י וחו"ד דבנמלח הרבה י"ל דהוי כדבר חריף ומחלי' לשבח. לענ"ד וודאי אין דרך למלוח כ"כ הרבה יותר מלקדיר'. ועוד י"ל לצרף דברי הנוב"י מהדו"ק סי' כ"ו דדברים שאינו חושבי' במ' תרומות פ"י בכלל הנכבשי' אינ' אסורי' רק מספיק' א"כ בספק כבוש יש להקל מטעם ס"ס עיי"ש במה שהאריך באריכת נפלא' וא"כ בנדון דיש לדון רק מטעם כבישה שמפליט מן הכלי והא כלים ודאי אינ' חושבי' שם במתנית' א"כ פשיט' דבכלל ספיק' הוה ואפשר דבחמץ וציר בכל דבר אמרי' כבוש כמבושל אלא דהא לשי' רשיז"ל דס"ל דל"א כבוש כמבושל רק בחומץ וציר א"כ במס' תרומות דשם מונה הנכבשי' עכ"ח אייר' בחמץ או ציר ועכ"ח לדידי' ג"כ צ"ל כדברי הנו"בי א"כ מהיכ' תית' נחלוק ביניהם. כלל הדברים בנדון שישנו עוד כמה ספיקו' כמ"ש מעל' דשבירת רגל האווז' ג"כ אינ' רק ספיק' לר"ש מן המתירי' ועי"ש בפרמ"ג ישנו ידיים ורגלים להקל בפרט במקום הפ"מ או לצורך ש"ק וכדברי מעל' טב הורה ע"כ. דהדוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מא

ב"ה שנת תרס"ח לפ"ק פה מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד האברך החריף ובקי מו"ה יושע בוקסבוים בק"ק אויהעלי. מ"ש בעובדא דקטנה העיד' שהדיחה הבשר ושם בקדרה. וראיתי מבין חרכי מכתבו כי כ"ת הרבה להקשות על דעת הפרמ"ג סי' ס"ט במ"ש כי קטן שאמר שהדיח הבשר ושם בקדירה אינו נאמן אפי' בדרבנן באתחזיק אסורא. והביא דברי רמ"א סי' קכ"ז סעיף ג' בהג"ה. ותמה כ"ת רא מסיק הש"ך שם דכל היכא דבידו נאמן כמ"ש הריב"ש מהך דסוכה ד' מ"ב וכן מ"ש בפ"ת סי' ק"כ בשם פרמ"ג או"ח סי'

תנ"א דבכלי זכוכית ג"כ אינו נאמן אפי' בדרבנן ובידו. ושוב הביא דברי פרמ"ג סי' תל"א שמחלק בין עדות על אחרים בין דעביד בעצמו וע"כ דעת כ"ת גבי הך דסי' ס"ט איירי בכה"ג ודברי פרמ"ג לא משמע כן בלשונו שם ובאמת דברי רמ"א נוטה דגם בידו לא מהני. ולענ"ד אפשר לומר דיש לחלק בין עוד בידו ובין שהי' בידו כבר ואם כי דקיי"ל כרבא דס"ל במס' גיטין דגם בהי' פעם אחת בידו נאמן וע"כ דאז אינו נאמן מטעם מגו דהוי מגו למפרע ועיי' ברא"ש שם וע"כ מטעם בעלים לפי"ז י"ל דבקטן לא שייך בעלים כיון דמה"ת אינו בר קנין וזה שהי' בידו לא עדיף מקנין חדש ודו"ק. וע"כ מה שכ' הריב"ש דהאיך דבידו נאמן איירי שעודנו בידו ואיכא טעמים דמגו וזה שייך גם בקטן דמגו מטעם חיזוק נאמנות וכן משמעות הפרמ"ג סי' תל"א בתחילת דבריו דאיירי מטעם מגו וא"כ הך דסי' ס"ט דאמר הקטן שכבר הדיח ושם בקדירה דתו לא מהני הדחה ואינו רק שהי' בידו זה לא יועיל בקטן. וכבר אמרתי בטעמו של דבר מה סבריא דרבא דמהני בעד אם הי' פ"א בידו עפי' סברת המהרי"ק דסביר' לי' דבידו מהני להעיד נגד החזקה היינו כיון שבידו לסלק החזקה הוי החזקה כמאן דליתא ובלא החזקה הא נאמן ע"א ולפי"ז לפימ"ש בהג"מ הביאו הש"ש בשליח שטעה שאמר הרי את מקודשת לי ע"ד שהי' לו לומר לראובן שנאמן לומר שטעה ול"ל דהוי נגד חזקת א"א דהא לפננו אמר לי' דהאיך דעד אומר שלא הי' חזקה מעולם נאמן כידוע וא"כ י"ל ה"נ ה"ט דרבא דכיון שעודו בידו הי' החזקה כמאן דליתא ורק אח"כ שהוציא מידו בלא אומר ודברים התעורר החזקה דמעיקרא וכיון שהעד אומר כבר נטמא או נסנסך היין בעוד שהי' בידו א"כ מעיד שלא הי' חזקה כשהוציא מידו. ומעתה י"ל דבקטן נחתינן דרג' דכה"ג הוה בכלל עדות ואין עדות לקטן ולא מהני שזה הי' פ"א בידו כנלענ"ד ליישב דעת פרמ"ג. ועיין בהוראת איסור והיתר להפרמ"ג דקטן נאמן האיך דשייך מירתת בקטן חריף ועיין ביו"ד סי' א'. והנה לפי"ז בנ"ד אם מצאו הבשר בקדירה בעודנה צונן דאיכא עוד בידו לפי"ז נאמן וגם אי שייך מרתת הוא נאמן דשם בהוראת או"ה תולה המרתת אם הוא חריף וא"כ ה"נ אפשר דמרתת כיון דמרגישין המלח בבשר וברוטב כידוע. ובפרמ"ג איירי האיך דלא שייך מרתת כגון במים רבים או שהקטן אינו חריף וכיו"ב. שנית ראיתי דברי כ"ת בפלוגת' הפרמ"ג וחי' אדם בהא דפסק הרמ"א סי' שפ"ז בבעה"ב שהשאיל או השכיר דירה בביתו לגוי אינו אוסר עלי' דעל זה לא השכיר לו וכמ"ש התוס' בעירובין דף ע"ב דסופר ומלמד ובחורים הביאו הש"ע סי' ש"ע. ודעת הפרמ"ג דדוקא על בע"ב אינו אוסר דא"ל עד"כ לא השכיר משא"כ על השוכר ישראל שדר שם ליכא למימר הכי והחי' אדם בנשמת אדם הביא ראיי' מדברי תוס' הנ"ל דהיינו מ"ש בסי' ש"ע ובסי' שפ"ב סעיף ט"ז

דאפי' על השוכר אינו אוסרים וכ"ת מסתפק אם לסמוך בזה ע"ד ח"א ואם ראיי' מכרעת שלא הביא דברי פרמ"ג לפמ"ש עוד לא ראה פרמ"ג על או"ח. וכ"ת ברצונו מוכיח ממ"ש הט"ז דברי הרשב"א אהדדי דבסי' שפ"ב פוסק כרמ"א דאינו יכול לאסור ובסי' שפ"ד בשם חדושי' העלה דאוסר עכ"פ אם ברשות נכנס ולמה לא תירץ דהך דסי' שפ"ד איירי האיך דהבית רק בשכירות לישראל הדר שם ש"מ דלא ס"ל לחלק. והנה המעיין בב"י סי' שפ"ד שהביא דברי הרשב"א נראין להדי' דשם ג"כ איירי בבע"ב עיי"ש:

והנה לדינא מהראיי' זו הי' לפסוק בדרבנן להקל כדעת החיי אדם ובפרט כי הפרמ"ג הניחו בצ"ע. אלא שראיתי להגר"א בביאורים לאו"ח סי' שפ"ב דס"ל דרמ"א איירי במצי לסלק לנכרי דומי' דשכיר' ודומי' למלמד וסופר ובחורים שהביא התוס' וכמ"ש בסי' ש"ע סעיף ג' ושם בדברי מג"א סק"ח דאם הדירה קנוי' להם או מושכר להם ומשתמשים כ"א בפנ"ע צריכין לערב וא"כ הה"ד הכא לפי"ד הגר"א בבע"ב אין היתר רק אם מצי לסלוקי' עיי"ש אשר בזה מתרץ קושי' הט"ז כמובן. וא"כ לפי"ז אין לנו שום היתר אפי' גבי בע"ב אם לא מצי לסלוקי'. וידוע כי השכירות בזה"ז לא מצי לסלוקי' בתוך הזמן א"כ אין חילוק ג"כ לדידי' בין בע"ב בין שוכר והכל תלוי' אם מצי לסלוקי' בתוך זמנו כמ"ש בעירובין דף ס"ה ע"ב בההיא עובד' דר"ל וכן קיי"ל בסי' שפ"ב סעיף ח' ורק אם יש לו תפיסת יד מותר וא"כ בל"ז צריך לשכור מן הנכרי הנ"ל דידוע דבבע"ב לא שייך מצי כסלוקי' דבשכירות קנהו. ומ"ש כ"ת ע"ד העצה לישא אשה שאין בת דמים אין בידי להכריע ועי' בארוך שפי' ג"כ בפירושו. וד' ינחהו במעגלי צדק. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מב

להרב הנ"ל ראיתי כ"ת פלפל בחכמה בדין המובא ביו"ד סי' ס"ט וסי' ע' ברמ"א וש"ך בסי' ס"ט סעיף ח"י ובסי' ע' הנ"ל אינם מחמירים רק בשנראה ציר תחתיו ובפ"ת סקל"ו הביא בשם חמודי דניאל דזה דוקא בתחילת מליחה אבל בתוך שיעור מליחה באמצע נאסר מיד בלא ציר ג"כ. וכ"ת השיב עליו מדברי הש"ך סקע"ד בתי' במ"ש מהא דקיי"ל בסי' ס"ז בשובר מפרקת של בהמה דיוצא ע"י צלוי' ומליחה. ותי' עד"ז דהכ' שאני שנכבש בתוכ'. והגר"א תפס תירוצ' הנ"ל א"כ בלא ציר אינו ככבוש. והנה ראיתי בס' דרכי תשובה סי' ס"ט סקש"ו שהביא דברי יד יהוד' דפליג ע"ד חמודי דניאל הנ"ל דמפשטות הפוסקים משמע דאין חילוק ואין הס' הנ"ל תח"י לעיין. ואפשר דבא עלה מטעמי' דמע"כ. אלא דס"ל לבעל חמודי דניאל דבכה"ג תי' א' סגי' דהיינו ע"י מליחה גרע טפי והסברא נותנות כן דהא איכא דעות דמליח ה"ה כרותח ממש אלא דבעי שיעור

כדי שיתן על האור וירתיח לענין כבוש ולענין מליח כרותח הכא החמיר הש"ך בסי' צ"א סקי"א ועיי"ש בפלתי דציר שמפליט בתוך שיעור מליח' לעולם רותח ע"כ אפי' בה"מ וסעודת מצוה יש להחמיר כש"כ הכ' בכלי שא"מ דלא עשה פעולתו עוד כנלענ"ד:

ומ"ש כ"ת ע"ד חכ"א ובינת אדם בכלל ל"ב סי' נ"ז ובשער או"ה סי' ל' דאם מלח בכלי מנוקב רק שנפל לכלי שא"מ או לקרקע והגביה' מיד דמה שבתוך הציר נאסר מיד אבל למעלה מן הציר מותר וסמך בזה ע"ד שערי דור' עפי' הג"ה רנ"ש ומהרש"ל דהחומר' בזה אינו רה משום קנס שלא עשה כתיקון חכמים. והיינו דוקא במלח מתחילה בכלי שא"מ או על הקרקע וא"כ לדידן דקיי"ל דדם שפי' ממל"מ אינו אסור אין מקום לאסור ואין ראיי' מדברי או"ה שאוסר מ"מ דהיא ס"ל דם שפי' ממל"מ אסור ועד"ז השיג. ותימ' בעיני כ"ת מה מועיל היתר דפי' ממל"מ זהו לענין לאכלו לצלי או באומצ' אבל בבשול הא בבשול יצא לגמרי. והנה לפום רהיטא זה הי' תמיה' גדולה אבל עיינתי בשערי דורה ובהגהות רנ"ש ורש"ל וראיתי כי דברי חכ"א וב"א יפה כוון אלא שקצר בלשונו כדרכו בקודש ודברי שערי דורה סובבי' על דברי ר"ת ור"פ שהביא הרא"ש אשר אסר' מיד וגם מה שלמעלה מן הציר מטעמי' דפי' ממקום למקום ועל זה קאמר השע"ד דאי"ז טעם דאנן קיי"ל דם שפי' ממל"מ מותר אלא שקבלו מרבותיו לאסור כול' וטעמי' ודאי משום קנס שלא עשה כתקון חכמז"ל. וא"כ קושי' הש"ך בסעי"ק ע"ד מ"ש משובר מפרקת' דיוצא ע"י מליחה וגם משאר מקומות מוכיח דם שפי' ממל"מ מותר לדברי שע"ד קמה ונצב' ואינ' נדחק לתרץ כמ"ש הש"ך דע"י מליחה שאני או משום כבוש דהכל אסור ועכ"ח הכל משום קנס א"כ נאמר דלמעלה מן הציר לא פירש כלל ממל"מ וכש"כ די"ל דיוצא ע"י מליחה כמו דקיי"ל בחתיכ' שעל גבי חתיכה שמגיע לשולי הכלי דחתיכ' שלמעלה ממנה מותר שאינו בכלל כלי שא"מ ומ"ש חתיכה זו שלמעלה מן הציר הוא וגם מטעם כבוש אין לאסור כמ"ש הפרמ"ג דקיי"ל בעלמא דאין דם מפעפע וכמ"ש התוס' בסוגי' דירך ועכ"ח הכל משום קנס דבל"ז אין מקום לאסור דודאי לסברת התוס' הנ"ל אפי' בבשול מותר מה שלמעלה מן הציר אי לאו משום קנס'. וע"ז קאמר שפיר דאין ראיי' מדברי או"ה דהוא ס"ל דדם שפי' ממל"מ אסור א"כ עכ"ח זה טעמי' של ר"ת ומהר"פ ועכ"ח צ"ל כתירוץ הש"ך וע"כ גם מה שלמעלה אסור מדינא כמו בתוך הציר זה ברור בכוונת חכ"א וב"א והוספתי קצת דבריו בפי' הרנ"ש למען הבין למי שאין הס' תח"י.

וא"כ לכאור' דינ' של חכ"א קיים אלא שראיתי כי בהגה' יד שאול שבש"ע יו"ד החדשים דפוס ווילנא שמשיג ע"ד חכ"א על סגנון כ"ת אשר דעתו הא דהוצרך בשע"ד לתן טעם משום קנסא היינו לענין שלא לאכול אפי' צלי ובאומצ' אבל לענין לבשל דיוצא דמו ע"י

בשול גם לדידי' אסור מדינא. והנה זה מסברא אבל אין הכרח להשיג בזה על החכ"א דהא טעמי' קאמר לסלק קושי' הש"ך וקושי' הפרמ"ג וכהנ"ל וכמ"כ קושי' הפלתי כמ"ש שם:

ושוב הביא כ"ת דברי האו"ה שהביא ג"כ החוו"ד סי' ע' סק"ד דדם שיוצא ע"י כבישה אינו אסור מה"ת כיון שמעורב במים ואינו ראוי' להקרבה. ותמי' בעיני כ"ת דהא דדם שנתערב במים אינו ראוי' להקרבה היינו אם אין לו מראה דם אבל ביש לו כשר להקרבה כמ"ד במס' זבחים ומס' חולין דף פ"ז ודעת כ"ת לחלק אם נפל מים לתוך דם או דם לתוך המים דקמא קמא בטל כמ"ש בחולין והנה כן ראיתי בס' מנ"ח שעמד עד"ז. ולדעתי שה לומר דהא לענין כסוי אמרינן שם דחייב בכסוי דאין דחוי אצל מצות ורק לענין הקרבה אמרינן דחוי וכמ"ש כ"ת. וראיתי באחרונים דגם האו"ה לא קאמר אלא באין לו מראות דם ועיי' בחת"ס יו"ד סי' ע' ולענ"ד אפשר לחלק ולומר כמ"ד בעלמא החילוק בין חלות האסור ובין שהי' אסור מעיקר' כמ"ש דנבלה סרוחה מעיקר' לכ"ע אינו נבילה וסרוחה אח"כ במחלוק' שנוי' וכן לענין נ"ט בר נ"ט דאמרינן כן בב"ח לענין דגים שעלו בקערה דלא חל עליו אסור חדש דבב"ח ובשאר אסורים ל"ש היתיר' דנ"ט בנ"ט כמ"ש בראשונים ואחרונים. עיין סי' צ"ה וגם לענין חמץ בפסח דינו הכי בכמה דברים כמ"ש בסי' תמ"ב. וא"כ הה"ד דאם הי' דם גמור מעיקר' אלא שנתערב במים ודאי לא פקע מניה שם אסור דם. אבל בבא לעולם עם תערובות מים דקודם שפירש לא הי' אסור ורק לאחר שפירש וזה בא ע"י כח כבישתו במים א"כ פירש עם המים שפיר נימא דלא חל עליו אסור דם מסברא הנ"ל כנלענ"ד:

וראיתי מ"ש כ"ת לענין להתיר ע"י חליט' בנפל לכלי שא"מ דשוב לא יפרוש לדעת הריטב"א חולין. והנה גם דעת הרא"ה והרמב"ם כן דבכל היתר מליח' צריכי' לטעמי' דחלוטה ולהרמב"ם חיוב' היא כמ"ש המחבר בסי' ס"ט אלא דלא קיי"ל כן. ובסי' ע"ג לענין כבד קיי"ל דא"א בקיאים בחליט' וכן בסי' ס"ז לענין חלוט' בחומץ ועיי' במג"א סי' תנ"ד סק"ד ובמחצה"ש שם ותו ל"מ והנני לסיים בברכה ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מג

ב"ה יום ב' א' דר"ח ט"ו למב"י עתר לפ"ק פה מאד יצ"ו.

שוי"ר לכבוד הרב החריף ובקי בנש"ק מוה' אלימלך פריעדלאנדער נ"י. בדבר הקושי' בדברי ט"ז סי' ע"ט במ"ש בולד שנדרסה אמ' בעוד' מעוברת עמה דבזה יש לחוש לולד שנדרס עם אמה ואינ' דומה לשאר ולד טריפ'. והק' מע"כ א"כ במס' זבחים פ' התערובת

דצריך למצא גוונא נתערב בטריפה שאינ' ניכר והא משכחת בולד של דרוסה לדברי ט"ז. והנה כבר ישב על מדוכ' זו בכו"פ סי' הנ"ל וסיים די"ל במה שפי' לעיל סי' נ"ז והוא בסעי' ו'. ועפי"ד הש"ך שם בפשיטות מיושב דהא כתבו האחרונים דהולד של דרוסה היינו דוקא באם נדרס' כנגד בטן הבהמה ששם דרך הנחת הולד אבל בצווארה וכיו"ב אין לחוש א"כ ע"כ מטעמי' שהארס של דרוסה עבר לפנים עד שנגע בולד א"כ יש לו בדיקה וא"כ מה חלוק בין דרוסה עצמ' בין לולד דרוס' לשי' הש"ך דס"ל להוכיח בגמ' הנ"ל דדרוסה י"ל בדיקה מבחוץ וז"פ. ומ"ש לדברי הרמב"ן ר"פ האומר מ' קידושין דס"ל מהירושלמי דאם קידש אשה לאחר ל' יום ובא א' וקידשה בתוך ל' ומת בתוך ל' דחלו שוב קידושי ראשון. והק' מעל' א"כ במס' סוטה דף מ"ד דפריך בגמ' על הדרש ולא לקחה פרט אלמנה לכ"ג לימא מסתמא דלא כריוה"ג דדריש איש הירא וגו' מעבירות שבידו ולהנ"ל הא שפיר משכחת כה"ג באלמנה בלא עבירה כהנ"ל. ולע"ד י"ל דמה דייקא בגמ' דלא כריה"ג דהא כר"י ג"כ לא אתי' דהא לקמן קאמר להדי' וכן במתני' אלא דבגמ' קאמר מה בין ר"י לריה"ג עברה דרבנן. א"כ בזה נמי פשיט' דהוה עבר' דהא הי' לו לבטל הקידושין לפני ל' לאחר מיתת מקדש שני כדי שלא יחולו קידושין באסור ונהי' דליכא לחייבו מלקות דלא עביד מעשה ופשיטא דלא גרע מאיסור' דרבנן לריוה"ג וגם לר"ל דס"ל דאין דיבור מבטל דיבור ג"כ י"ל דיכול לגרשה אם כי יש דיעות בזה אם יכול לגרש בתוך הזמן הא עכ"פ יש תקנה לגרש שיחול הגירושין באותו זמן כמובן. דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן מד

כעת מצאתי תח"י עוד ב' תשובות מכבוד אמו"ר הגאון זצ"ל אמרתי להדפיסם פה. א') כנשר יעיר על קנו יעיר ד' על ידידי וחביבי הרב הגאון הגדול האמיתי החריף ובקי עצום ע"ה פ"ה נ"י כבוד מו"ה אברהם שמואל בנימין סופר האבדק"ק פרעשבורג יע"א. החיים והשלום יחדיו יהי' תמים על ראש צדיק תמים ידעתי טרדה דידידי נ"י עד מאוד טרדה דרשות ודמצות ולעברה יחשב להלאותו במכתבים. אבל ההכרח לדבר מצוה יאלצנו. הנה ידוע מאז שבא הקאכינהינר למחוזתינו נחלק בית ישראל לשתי מחנות הללו אוסרין והללו מתירין. ואני נבוך עד היום אל מי מקדושים אפנה. ועד עתה הייתי מוחה להשוחטים העומדים תחת דגלי מלשחוט תרנגולים הנזכרים. ועתה שמעתי תלונות בני קהילתי די"ל. וגם היראים ושלמים מלינים נגדי באמרם הרב הגאון דק"ק פרעשבורג הוא מהמתירים אותם. ואני נשארתי לבדי מן המחמירים ואני אמרתי אם באמת ההיתר מפי ידידי הגאון נ"י יצא אבטל דעתי. ובתנאי שגם לעצמו ולביתו גם כן הותר אבל אם

בדעת ידידי להחמיר לעצמו ולהקל לאחרים אין נפשי נייח בזה. במנ"פ אם ההיתר ברור גם לעצמו יתיר:

והנה לפני תשובת ידידינו הרב הגאון אמתי מו"ה יהוד' אסאד נ"י אשר השיב לידי"נ הרב הגאון מו"ה אהרן דוד דייטש לי' בק' יארמאט ושאר קונטרסים בענין זה. ולא נייח נפשי מהם. ועבור זה ירשינו ידידי נ"י לערוך לפניו ספקתי מבלי להאריך ולערוך פלפולא דאורייתא בסוגי' דנשר. כי לא אהני לן שיטת ר"ת או שיטת ריב"ם וגם שיטת רבינו משה מגמר' אחר' שקבעו הב"י והרמ"א ביתד ובמסמר שלא תמוט שאין לאכול שום עוף בג' סימנים ומי יבא אחריהם להקל. והאמת מי שמישר ארחותיו בסוגי' הש"ס. הוא יודע כי אין לברר מסוגי' שיטה אחת מהשיטות כי לכולם נשאר מוקשה. עד שהפכתי חדית כן כי גם בעלי הגמרא מסופקים בידיעת סימן החדש. וכל האחרונים הבאים אחריהם החמירו מאוד כי ידוע להם שספק איסור דאורייתא נגעה בו. והפלתי שיצא להתיר ביש לעוף כף רחבה לצרף קבלת הרז"ה. הפרמ"ג והחת"ס וודחים דבריו מהלכה. והצ"צ החמיר גם על מסורה ובכף רחבה. וג' סימנים בגופא לא סמכינן. די"ל המתירין סמכ' על הרז"ה. ואנו אין לנו אלא דעת הש"ע שאין נאכל אלא במסורה וא"כ הי' נראה לפי דעת הצ"צ שאין לסמוך גם על המסורה בג' סימנים בגופא. די"ל ג"כ המתירין סמכו על שיטת ר"ת ורבינו משה. ולפי"ז י"ל מה שמדקדק הפלתי בסעי' ד' יש מי שמתיר וכתב לפי"ז כל הסעיף שלפני זה מיותר שאינו במציאות במ"נ אם יש מקום שיש להם מסורה כל בני העיר מותרים. ולפ"ה י"ל דוקא עוף הבא לפנינו בג' סימנים בגופא אין להתיר. די"ל המה סמכו על שיטת ר"ת או רבינו משה אבל עוף הבא בסימן שאינו דורס לבד אין לאמור שסמכו על אחת מהשיטה שאין מי שמטהר בסי' שאינו דורס לבד. וע"כ המסורה שאינו מכ"ד עופות הוא ההיתר ואין כאן חדש ויכול כל העיר לסמוך על מסורה כהאי. והנה כ"ז אך למותר בנידן שלפנינו כי ידועה אין מסורה על הקאכל כינה היענר יען ממקום שהובא אותם אינם בני תורה ועליהם אין לסמוך כידוע ולא הבאתי רק ממנו ניקח האיך החמירו קדמוננו בטיהר העופות. ועתה בהברה פשוטה בעלמא מורה כל איש דרך לעצמו:

ימים לא כבירים הי' במחיצתי אחד מהרבנים המתירים ושאלתיו על ההיתר. ואמר תרנגול אינו אלא תרנגול דא ודא אחת הוא והוכחתיו על פניו לא כן אלפן רבותינו הקדושים הלא מקובלין אנחנו להחמיר במנהגי ישראל יותר מדברי תורה. וכי השם תרנגול גורם להתיר אותו הלא גם תרנגול דאגמא בשם תרנגול יקרא. והאמת שהמה משונים מאוד מאוד מתרנגולים שלנו טבעם ומהותם אורחם ורבעם. וגם מראיהם

כרבליהם ותארם אינם כתרנגול הביתה. רגלי הקאכעלכינההיענר המה ארוכים הרבה כמעט שליש יותר לפי ערך התרנגולים שלנו ניצותיהם לרוב מראה אחת להן והוא מראה גאלדגעהל. משא"כ תרנגולת שלנו גוונים הרבה להם ועוד כשני חדשים אחר שיולדו המה ערומים בלי נוצות ותרנגולים שלנו מולבשים מיד בנוצותיהם. תרנגול שלנו קולו דק. ותרנגול הקאכלכינה עבי' קלא. ואם הר"ן כתב על עוף שקורין אישטרניל אף שהוא שכן לא הוי נדמה אף שפרצופו דומה לעורב מ"מ מפני שהוא קטן אינו נדמה ואף שקלא דומה מ"מ ההוא מזמר תמיד מכ"ש הנך תרנגולים שרגליהם ארוכות ביותר מכל עופות לפי ערך גופא שידועים לנו ועבי קלא ושאר שנויים ועל ארבעה סמנים מי ישוה אותם: והנה ראיתי בקונטרס מרב אחד שמנח ליסוד שהמה שכנים ונדונים. ואני חקרתי ודרשתי היטב ומצאתי שאף אם ישכנו שנה אחר שנה בחצר א' המה מרוחקים זה מזה יתפרדו ולא יתלכדו ואני עשיתי נסיון וזרקתי מאכל לפני העופות שהי' יחדיו שם. וראיתי שאינם מעורבים יחדיו המין הזה עומד בפ"ע ומין זה בזויות אחרת. ועוד וכי בידינו להוסיף על מה שמצינו שכן הוא מה שנטבעו ומעצמו מבלי הכרחה מעורבים זב"ב כעין הזרזר ההולך מעצמו ומטבעו אבל לא אחר שהביאו אותם בעכ"ח יחדיו בחצר צר הרי גם הכלב והחתול מלומדים ומחונכים להיות יחדיו באחוה בכפיפה או בבית אחד. ועוד הרי זאת הלכה השוכן עם הטהור טהור אינו בהלכה. הרמב"ם הביא השוכן עם הטמא טמא ולא גוונא שני' שוכן עם הטהור טהור ובש"ע כא הביא ואם מהני שוכן עם הטהור לצרף מדוע לא הביא הב"י שהרמב"ם הי' לפניו לעינים לאות ולסימן טהרה אבל האמת הוא כך לאחר שנודע מהך תרנגול דאגמא שהזכר טהור לפי חד פי' ושוכן עם הטמא. ושוב י"ל לענין לטמא סמכי' על הרוב הזה אבל לטהר עוף שאין אנו מכירין מטעם שוכן כיון שאינו אלא רובה כן חיישי' לרוב המתנגד כי לפי דעת התוס' רוב עופות טמאים. ומשו"ה לא הביא הרמב"ם הנ"ל השוכן עם הטהור טהור והכא משמע מלישנא דר"נ שאמר עוף טהור נאכל במסורה ולא נקט עוף נאכל במסורה לאשמעי' אף ששוכן עם הטהורים ונדמים אין לאכול כי אם במסורה. וברש"י מתמיה אמאי במסורה נאכל שכתב ובמסורה נאכל כמתמיה. וגם הרמב"ם מדייק בלישנא וכתב עוף טהור נאכל במסורה. והוא שיהי' דבר פשוט באותו מקום שהוא עוף טהור לא שסמכי על שכן ונדמה מכל הדין משמע שאין להקל בעופות לאמור מסברא דנפשיה שכן ונדמה: ומה שמביאים ראי' מדאמרי' אין טהור מתעבר מטמא. ושמחו כמוצא שלל רב שכוונו לדעת הגדול מרן חת"ס. ובאמת לא חדית דבר כי כל דבריו הנאמרים בחתם סופר זכים ובהירים הח"ס אמר ברוח קדשו מי שם בטוחות חכמה לדעת שהעובר הוא

מתרנגול קאכלכינהיענר וכי סגרו במסגר אחד יחד התרנגולים בידוע שלא הי' שם זכר אחר. והמה נקל בעיניהם לשפוט למראה עיניהם אם ראו כשהמנה מלומדים זה עם זה ופורחים זה על זה מדמים שהעובר מהם. ובאמת אין לדעת. ומה שאמרו שהבצים משונים. לדעתי זה שקר כל תרנגול מוליד ביצה כמותה ואין התרנגול פועל שינוי בבצים. ועוד מי בא בסוד הטבע ומי בקי בסתירה לדעת אם העובר מתרנגול למיניהם דילמא התרנגול הזה פועל שינוי בבצים. ועוד זאת הלא נאמר אין טמא מתעבר וכיון שהעופות מתעברים מארעא ש"מ שאין הזרע הזכר פועל העובר כשאר בריאים היונקים. וודאי יצא מהכלל ואף דספנא מארעא אינו מוליד תרנגול אבל עכ"ז כיון דהוא אמר רק אין מתעבר ובעופות ידוע מי החימם גורם בביצה בריאת העובר שוב אין אנו בקיאים להתיר. ועוד הרי חזינו החת"ס אוסר הבר אווז שאף שנאמר שהביצה ממנו ומותר ומ"מ על העוף נהדר לכללא שאין נאכל אלא במסורה. ומדוע העלימו גדולי ישראל מזה. הפלתי כתב הרבה מצות ואסורים סומכים על דברי יחיד נגד הרבים. ולפעמים חותרים הפוסקים רק בדוחק לישב המנהג:

והנה אם באקראי בעלמא הי' השאלה הייתי אומר שיש להקל כפי רוב השיטות אבל בדבר שיש לחוש לאיסור כל ימיהם ודאי מוטל עלינו להתנהל אותנו מדברי הש"ע ורק בסברות ברורות ואמיתות מפורש יוצאות מפי הראשונים וכמש"כ תוס' בכתובות בתולה נשאת תקנו אף דהוי ס"ס מ"מ כדי שלא יהי' באיסור כל הימים מחמירים וכאן לפנינו האיך החמירו הראשונים וגדולי אחרונים בהיתר עופות והשנויים הרבה בין הקאכעלכינהיענער לתרנגולים שלנו ועוד יש לפנינו תרי ספיקות אם יש לסמוך על הכלל הזה. שהרי הרמב"ם לא הביא ועוד זה לא מקרי שכן ונדמה שאין זה מטבעו ומעצמו ומהבצים אין ראיי'. ועבור זה על המתיר להביא ראיות ברורות ונא בצדקתו במעגל צדק ינחנו ועל האמת לפי אמתו ש תורה יעמידנו. והלכה ברורה מכל סוג ישמיענו ואני אודה ולא אבוש. ואומר הנני הנני ידידו ואוהבו בלב ונפש. פה וורדיין יום ו' עש"ק פ' בלק תרכ"ג לפ"ק ישראל איצק אהרן לאנדעסבערג ב') יהי נועם ד' על ראש אהובי תלמידי הרב המופלג החריף והבקי כמו"ה יוסף איצק כ"ץ כ"י כעת אבדק"ק ס' אויוואר יצ"ו). גי"ה הגיענו בעתו ובזמנו וכו' וע"ד חדושי תורתו אין אתי כעת לטייל אריכות בערוגת פלפולו ואעיר רק על מש"כ לפרש דברי המהרש"א חולין דף מ"ג ד"ה הנך דאפקת לא וכו' ודייק הרבה בגמגם הלשון וכן ראוי' אבל כ"ז רק בזמן שעוסקין בדיוק גמר' ותוס'. ולדידי נראה דברי המהרש"א פשוטים דקשה כיון די"ל בזה שנחתכו רגליה וצומת הגידין בתרתי שוב אין כאן קושי' אלא למאן דאית לי' רוב החיצונ' זה

בשר החופה וגם ל"ל דרכיש בר פפא. אבל לא מצינו דחד מ"ד אית לי' תרתי להדדי ולא מצינו כ"א עולא דלית לי' דרכיש ב"פ. אבל לא מצינו שגם אית לי' נקרע רוב החיצונה זה בשר החופה א"כ לכל חד וחד יש לנו תי' מרווח דאית לי' נחתך וצוה"ג לתרתי הוא דלא שפלי"ג מ"ד בזה בלי סברה וטעם סתם גמר' מחשב לחדא ומ"ד אית להו לתרתי זה נראה דוחק פלוגת' בפי' זה. ולי נראה ליישב קושי' המהרש"א דקשה עוד אמאי לא תירצו מיד על קושי' ראשונה וא"ת למאן דלית לי' לקמן דר' מתנה. ונראה דלכאורה י"ל אם אמרינן דארכובא הוא למעלה וכנגדה בגמל ניכר דהיינו קוכי' ולמעלה מגידין בשוק כשר א"כ עכ"ח הגיד הוא טריפה מחמת עצמה ולא מטעם חותך הרגל ודאי הוא תרתי דאין לומר דרגל הוא טריפה מצד הגיד שהרי למעלה מגידין החותך כשר והוי תרתי אבל אם נאמר מיד למעלה מהגיד החותך טריפה י"ל טריפת הרגל מחמת הגיד. ולפי"ז עולא לשיטתו דסובר לקמן כנגדה בגמל ניכר ולפי"ז אם נחתך הרגל למעלה מהגיד כשר וע"כ חיתוך הרגל אינו מצד גיד שפיר תי' התוס' דאית לי' לעולא לחשוב לתרתי ולקמן מאן דאית לי' בשר החופה אינו נקרע רוב החיצונ' הוא שמואל. וכלל זה מסור בידינו סתם בר פלוגת' דשמואל הוא רב. ולרב מיד למעלה טריפה י"ל כל הרגל טריפה מצד הגיד שפיר הוא חדא וסתם גמר' לעיל קאי לרב ושפיר הקשה בתוס'. והא דלא מתרצו מיד על קושי' הראשונה דאית לי' צומת הגידין וחותך הרגל לתרתי משום דאית לי' תירוץ מרווח אליבא דכ"ע. פה וורדיין ל"ג למב"י תרל"א. דברי ידידו ואוהבו. ישראל איצק אהרן לאנדעסברג:

סימן מה

לכבוד הרב החריף מו"ה אלימלך פ"ל נ"י מב' פרונד יצ"ו. אחדש"ה עתה באתי ע"ד מה שהעריך כת"ה לפני ב' קושיות. ע"ד הריב"ש סי' קצ"ב דבדבר שנאמר בו הבדלה לא אזלינן בו בתר רובא' וקשיא ליה דהא כתיב בסוף פ' שמיני להבדיל בין הטמא ובין הטהור. והא במסכת נדה דף י"ח אמרינן בג' מקומות דאזלינן בתר רובא ובהם טומאה טהרה. והנה קושי' זו א"צ לפנים דהא בין הטמא ובין הטהור לא איירי כלל לענין מה שמטמא במגע או במשאוי כמו שאר טומאה אלא אדרבא איירי לענין איסור והיתר בין עופות וחיות טמאים וטהורים דהתורה קרא לי' בכמה כתובים בטמאים. והא כל עצמו של דברי הריב"ש לא נאמרו באותו תשובה רק לבאר דברי הרמב"ם בפ"א מהלכות מ"א דחשיב למצוה לבדוק בסימני טו"ט בחיות ובהמות ועופות ודגים וכיון דצריך לבדוק דוקא בסימני טומאה וטהרה עכ"ח דאסור לאכול מהם רק בבדיק' דוקא ולא מהני רובא. והא שם ברמב"ם יליף לי' מצוה זו מהאי קרא מדאמרה תורה להבדיל בין הטמא

ובין הטהור אלמא דבענין אסור והיתר של טמאים וטהורים באכילה איירי קרא. וכן הביא הקרא דפ' קדושים והבדלתם וגו' והא דלא חשיב לי' בב' עשה הלא ידעינן דברי' מהשרשים שלו דהיאך דאינו מפורש בגמרא דאתי לעשה הכפילות אינה מורה למצות עשה רק לחזוק האזהרה ועכ"פ יצא לנו מזה דטומאה וטהרה ממש לא נאמר האי מקרא דלהבדיל. ב') הקשה מעכ"ת ממסכתא בכורות דף ז' דתני במתניתין שם דג טמא שבלעו דג טהור טהור דמותר באכילה ופריך שם בגמרא דדילמא האי שבלע עכולי ונתעכיל והאי מגופא הוה כלומר וכל היוצא מן הטמא טמא, ותירץ ר"א שם רובן במינו משריץ ודג שבלעו היינו הך כיון דיש לו סימני טהרה האי שנמצא בתוכה כאלו ראינו שבלע'. ובזה קשי' למעכ"ת הא בזה לא אזלינן בתר רובא והיינו כענין טומאה וטהרה של דגים דהוה ודאי בכלל הבדלה והיא לכאורה קושי' עצומה. אלא דנלע"ד דמה שמשתמשים בסברא של הריב"ש הנ"ל בכמה מקומות וגם במקצת המחברים אחרונים כונו כללא כיילי דבכל ענין לא אזלינן בתר רובא. זה לענ"ד אינה וכי ס"ד בכל דבר שיזדמן איזה שאלה בענין תערובת וכיוצא בהם באסור והיתר של דברים טמאים בבהמות ועופות ודגים וכי לא נפסוק הלכה למעשה עפ"י רוב וחזקה למשל בזח אם יתערב מתוכה מבהמה או מעוף טמא ברוב חתיכות של טהורים וכי לא יתבטל ברוב. או אפי' אם יתערב איזה חי' או עוף טמא בין טהורים ויפרשו מהם וכי לא נימא דמרובא פריש ולהתיר יתמהה. אלא הדבר כך דרק זה עצמו כלומר לידע אם עוף או בהמה טמאה הוא או טהורה בזה לא מהני רובא כיון שאמרה תורה דמצוה לבדוק וצריך בדיקה דוקא בסימנים שנאמרו בתורה א"כ דוקא על ידי כן ניתר ולא על ידי רוב וכמו שהביא הריב"ש ראיי' ממ"ד בגמרא מ' חולין דף נ"ט אר"ח מי שמהלך במדבר ומצא בהמה שפי' גמום ופרסותיה חתיכות בודק בבשרה אם מהלך שו"ע בידוע שטהורה ובלבד שיכיר ערוד. ואעפי' שערוד מיעוט' דמיעוט' נגד שאר בהמות וכן הא דלא חיישי' לפרס ואזניי', משום דלא שכיח' בישוב כלל הא שכיח' הוה חיישינן אע"ג דהוה מיעוט' נגד שאר עופות. וכ"ז לענין הכרה וידיעת' של הטמאים וטהורים עצמן דצריכי' בדיקה דוקא בסימניהם ולא סמכי' ארובא אבל אם אח"כ שכבר ידעי' בבדיקת הסימנים מהו זהו העוף אם טהור או לא ואח"כ הזדמן איזה תערובת או איזה חששא וחששא זו לא תלי' כלל בידיעת והכרת העוף או בהמה או דג הנ"ל פשיטא דלא נשתנה משאר הלכות באסורי תורה דסמכי' ארובא וחזק' וס"ס וכיו"ב וא"כ שם בבכורות דאין דנין על הדג אם הוא ממין טהור או טמא דהא כבר חזי' ויודעי' ע"י הסימני' דדג שבלע הוא טמא ומה שבלע הוא טהור ורק מפני חששא אחרת דהיינו דלמא מה שבלע טהור ועיכול' מתעכל וד זה שבא בסימני

טהרה מגופ' השריץ ויוצא מן הטמא לענין זה פשיט' דסמכינן ארובא שפיר דזה לא תלי' בבדיקת הסימנים וכנ"ל. וזה לענ"ד ד"ב. ובזה מתורץ קושי' הראשונה ג"כ כמובן אלא שאי"צ וכמ"ש לעיל דלא נאמר לענין יו"ט האי כללא והא בהל' נדה כ"פ ברובן דנין עפ"י רוב וחזקה וכל הל' נדה בגמ' וש"ע בפוסקי' ושו"ת מלאים מזה דסמכי' ארובא וחזק' כידוע. ועיין במהר"ם שיק במנין המצוות דס"ל דגם הריב"ש מודה במעוט' דלא שכיח כלל וכן ברוב' וחזק' יחדיו מודה ור"א דתי' רוב' במינ' משריצים הוא ודאי רוב אלים טובא והמעוט מעוט' דמעוט' כמו דחזינן לפנינו דרוב' ככולו ילד' במינן כידוע. וא"כ בלא"ה לאו קושי' הוא. אלא דמעיי' בריב"ש נרא' דלא ס"ל הכי עיש"ה. - ומה שאמרתי לחלק בין ידועה והכרה דהחי' ועוף גופ' דצריך סימנים דוקא ובין שאר חששות חלוק זה לענ"ד עיקר וברור בעזה"י. וכל המעיין בת' הריב"ש ישפוט בצדק כי כן הדברים. בד"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן מו

אל כבוד הרבני החו"ב מו"ה יעקב דוד בלוהם נ"י נעגערעש יצ"ו. מ"ש ע"ד הש"ך ופר"ח סי' פ"ג כבר קדמו בדברי יוסף שם. רק אשיבו ע"ד הצאן עד חמש מאות וחמשה מהם ע"י שבאו לידי נפח כרס ודרכם לדקור בסכין למען רפא כידוע. וג' מהם מתי תח"י הדוקר וב' מהם נשארו חיים ולעת לא ניכרים מה משפט החלב והצאן בתערובת הנ"ל. והנה דין החלב מבואר בסי' פ"א סעיף ב' ברמ"א דאם יש ס' בהמות נגד הטריפה בתערובת ואפי' אינו ידוע כי הטריפה חולבת יותר מהאחרות אמרינן מסתמא דאיכא ששים ורק אם עושה גבינות מכל או"א יש לאסור דגבינות הוה ראויי' להתכבד אבל אם נתערב החלב מתחילה מותר לעשות גבינות אח"כ כמובא בט"ז סק"ד וש"ך סק"ט עיי"ש והיינו החלב שכבר נחלב בשוגג אבל. לחלוב לכתחילה יש לעיין אי חשיב מבטל איסור לכתחילה בספיקא עיי' ש"ך סי' צ"ב וסי' ק"י וכן גבי כרכים ובת' חת"ס סי' ס"ב נמצא תיקון לזה עיי"ש. ועתה יש לדון במשפט הצאן דבע"ח ל"ב וכ"ת האריך עפ"י האחרונים דטריפה לא מיקרי בע"ח וזה נגד משמעות פוסקים ראשונים ואחרונים ולבד מזה הא עכ"פ הוי דבר שבמנין ולא בטל ועיין בסי' ק"י ובפרמ"ג שם ועוד מ"ש בשם ת' טוטו"ד דטריפה שאינה הלמ"מ רק מסברא דאינו יכול לחיות לא אמרינן בע"ח דל"ב ונקיבת הכרס לא הוה אלא מסברא. ולא אדע מהיכא תיתי דנאמר כן דהא במתניתן ר"פ א"ט מונה הכרס הפנימי שניקב בין ח"י טריפות ואמרי' בגמ' הדבר"י אלו י"ח טריפות שנאמרו למ"מ אלמא דגם טריפות זה בכלל, והנה לדינא מצינו מחלוקת גדול' בתשו' האחרונים ויש מתירים בחי' יב"ח דהוה רק ס' טריפות עפ"י הגיה שבטור יו"ד סי' מ"ח

דקיי"ל לעיקר כמ"ד דהכרס הפנימי הוא שרואה את הקרקע משא"כ הני דקירות נעשו בין הצלעות וא"כ אפשר דמתיר גם במכירים ואפי' בלא תערובת וכן דעת המהרמשי"ק סי' פ"ו ואחרי' הסכים להתיר בפשיטות הגאון בס' דעת תורה סי' מ"ח וכן הובא בשה תשו' חסד לאברהם אכן רובא מחמירי, ה"ה ת' מהרי"א סי' ס"ו ת' בית שלמה סי' ק"א וכן בתשו' דברי חיים סי' ל"ג האיך די"ל שהגיע להמסס ועוד הרבה מחמירים. מ"מ בנ"ד דנתערב ברו ה' מאות ודאי כדאי התשובות אחרונים המתירים. ומהיות טוב יש לעשות דנכבשנהו דנניידו ולסמוך על שיטת ר"ת שהביא הטור בסי' נ"ז בדריסה ואם כי בשאר ס' טריפות לא נסמוך עליו ורק בס' דריסה סומכים כדעת המהרש"ל ביש"ש דאיכא בלא"ה סברות להקל ועיין בת' חת"ס סי' נ"ז וסי' ס"ג מ"מ לענין מכיר' לנכרי וודאי קיל ויש סמך לזה ממ"ש בת' חת"ס סי' ש"ז דרק לענין היתר אכילה יש לחוש דילמא יקח מן הקבועים דשניים אחרונים אסורים אשר בתוך כך יכול דיתפוס מהם ויאכל משא"כ בשאר אסורים עיי"ש ללמוד מדבריו לכאן. ועיין בתב"ש סי' ט"ז ממ"ש אדברי הג' שמתיר בתערובת נכבשנהו ונניידו כס' ר"ת וכ"פ בש"ע. והחת"ס בסברתו בסי' ש"ז העלה לתרץ דברי הש"ע ממ"ש בסי' ק"י כדברי הר"י דחיישינן שמא יקח מן הקבוע דבסי' ט"ז רק לענין לשחוט הבהמה ומשום או"ב ובסי' ק"י איירי לענין אכילה מ"מ התב"ש מחמיר לעשות ע"י גוי ועיין בב"ח סי' ק"י וארבע' אחרונים אוסרים כידע. ומ"ש כ"ת לתרץ קושיית הט"ז בסי' ל"ג מ"ש ושט דמחמירים בס' חולה וס' קוץ וניקב רק עור הפנימי ובסי' מ"ט מקילין גבי קורקבן בניקב בחוץ בס' חולה וקוץ ותי' כ"ת דכיון שלא ניכר אם הוא חולה או קוץ לא מהני גם בדיקת עור החיצון דהא אפי' אם לא ניכר שום חולי אין שום ראיי' דהא גם בפני' לא ניכר ולתוס' גם ע"י חולי חיישינן דילמא ניקב או ששלט החולי גם בעור שני, דבר זה קשה להבין דכיון שרואים שהחיצון בריא כהוגן יהי' מה שיהי' או קוץ או חולי הי' צריך למינכר איזה רושם או מראה והא עיקר החומרא משום קוץ ולא משום החולי כמובן ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן מז

שוכ"ט להאברך החו"ב מו"ה עקיבא גלאזנער נ"י באתי בזה על ד"ת במ"ש מעל' בדברי מרן חת"ס דסתרי אהדדי בת' סי' ע"ה ביו"ד דגם בדגים אמרי' כל היוצא מן הטהור טהור אם כי שאין להם סי' טהרה והא נוצרי' ע"י ביצים שלהם כמ"ש בבכורות ד"ז ומס' ע"ז דף צ'. ובת' הקודמת דעתו כמ"ש התוס' מ' נדה דף נ' גבי תרנגולת' דאגמ' דפירשיז"ל דתרנגולת' נקב' טהורה והזכר טמא ועל' הק' בתוס' אם כי התרנגולת' זכר אין לו סימני טהרה מ"מ הא כל היוצא מן הטהור טהור וע"ז קאמר דיצירת האפרוחי' שנוצרי' בביצי'

לא שייך לכלל זה דלא הוה היוצא כמוה' וכמ"ש בתמורה גבי ביצה טריפה דמה"ט לכ"ע שרי דאימנת' נוצר מכגביל וננשגביל עפר' בעלמא והוה דבר חדש. והנה זה וודאי הי' סתירה אלא דתמיה' לי למה לי' להקשות ע"ד מתשובה לתשובה מעופות אדגים דהא בתשובה הקודמת סי' ע"ד בתחלת התשובה ס"ל דגם בעופות לדינא והלכתא אמרי' היוצא מן הטהור טהור ומיד בסדור חדושי' לסוגי' דנשר מבאר הסוגי' עפי"ד התוס' הנ"ל וכן הק' בת' בית שלמה יו"ד סי' קמ"ד. ולדידי לק"מ דהא תוס' חלוקי' הם דהא במס' חולין דף ס"ב פליגי על שיטת רשיז"ל הנ"ל מטעם דיוצא מן הטהור טהור ולא מחלקי' בין יציר' ע"י ביצה או יצירה במעי החי וגם כי בתוס' מס' נדה בתי' ב' שפי' דב' מינים הם ותרנגול היינו שם המין וגם הנקבה מקרי תרנגול והם מין טמ' ותרנגולת' מין בפ"ע ובהם ג"כ זכר ונקבה והם מין טהורים וראה מרן לפסוק הלכה כדעת התוס' הנ"ל ואח"כ בחדושי לסוגי' דנשר לחדושי ולפלפול' בא לבאר הסוגי' מסברא בתי' א' של התוס'. וכן מצינו כ"פ בדברי הגאונים ז"ל ועי' בת' בית שלמה סי' הנ"ל שהאריך בענין של דבר זה. ומ"ש מעלת' דברי רשיז"ל אהדדי דבבכורות דף ז' פי' גבי דג טהור שאינו משריץ אלא מטיל ביצים ויושב עליה' ומנחממו' וכמו בעופות ובמס' ע"ז דף מ' גבי דמטיל ביצים ומשריץ בחוץ פי' דמטיל ביצים ומשריץ ונוצר' מאליה בחול. ויפה העיר. אלא דלענ"ד דבהגהו' הבח' שם תקן זה דלא גרס תיבת בחול. ויש גורסין "בחוץ" והיינו שלא בא רשיז"ל לומר האיך ובאופן מה כח יצירתן רק לפרש ולחלק דג טמא דמשריץ מבפנים ושם נוצר הדג ודג טהור משריץ מבחוץ דהיינו שלא בבטן אלא חוץ לגוף והאיך היא נוצרת אם ע"י ישיב' הדג עליהם או שלא בזה על זה לא פי' כלום רק כמו שפי' בבכורות וע"כ לא גרס בחול דמה לנו שם לאמור בחול או במק"א אך ורק בא לומר שהוא חוץ מבטן הדג וע"כ יש גורסין גם בחוץ. והא דפי' בדברי דנוצרי' "מאליה" נראה דעת מעל' היינו שלא ע"י ישיב' האם על הביצים דאל"כ לא הוה יצירה מאליה ולענ"ד ז"א רק בבטן וכאן אינו רק כח החמום וכמ"ש רשיז"ל בבכורות דכך נתן הקב"ה בטבע הביצים דע"י חמום איז שיהי' או מאמ' או ממק"א נוצר' הולד וכמו שנשמע בזה"ז דהמציאו איזה מאשין שע"י כח החמום שבה נוצרי' האפרוחים בקרבה בימים אחדים. וע"כ שפיר שייך בי' לשון ונוצר' מאליה. דהדו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן מח

שוכ"ט על ראש ידידי הרבני החריף ובקי יו"ש מתנהג בחסידות מו"ה יושיע בוקסבוים נ"י אבן יקרה בק"ק אוהעלי (אבדק"ק מג"ד) יצ"ו. מ"ש כת"ר ע"ד הפרישה סי' פ"ז שדעתו כי חלב נבילה מדרבנן כמו ביצת נבילה והקשה כת"ר ממסכת חולין פ' כ"ה

דפריך בגמ' לשמואל דמתרץ מתניתין קיבת שחיטת עכו"ם נבילה והא אמר שמואל מ"מ אסרו גבינות של גוים מפני שמעמידים אותם בעור קיבת נבלה הא קיבה שרי' ומה זה דיוק לדברי הפרישה אם חלב נבלה מדרבנן ודאי קיבת נבילה לא עדיפא מיני' ולס' התוס' מס' חולין דף קט"ז אמתניתין קאי במס' ע"ז דאסרו גבינות גוים ומשום ס' דרבנן ל"ה אסרו ולע"ד דבס"ד קודם חזרה דס"ל דקיבה הוה כגופ' כש"כ החלב בדדי' שלה והפרישה ג"כ לא אמר רק להלכה ומסקנ' דחלב בקיבה הוה ככנוס הה"ד חלב בדדי'. ועוד שמואל דמתרץ מתני' קיבת שחיטת עכו"ם נבילה הלשון נבילה משמע מדאורייתא דלשון אסור' י"ל דרבנן אבל לשון נבלה כפשטי' משמע דאורי' ותדע דקודם חזרה עכ"ח צ"ל כן דהא ר"י השיב לר' ישמעאל מפני שמעמידים אות' בקיבת נבילה ואי לרבנן לס' התוס' הנ"ל הא פ"ה אסרי והא שמואל קודם חזרה וע"כ בחר בהאי לישנא וא"כ ממנ"פ פריך שפיר הא קיב' שרי כלומר אפי' נאסר מדרבנן מ"מ לענין העמדת גבינות נכרי' כהנ"ל לא הוה אסרי והדברים פשוטים לע"ד. וע"ד הקדירות גלעזירט שנשפך עליהם מחלב לבשר או להיפך לענין הגעלתן אשר ידוע מדברי מרן חת"ס סי' קי"ג שחשש על טיח האגלעזירט שהוא מחרס וא"י מידי דפיו אלא במלוי גחלים אך ורק דעת כת"ר בבלוע כזה ע"י נשפך בעת בשול בב"ח אינו אלא מדרבנן כמ"ש ביד אפרים וכן הובא בכו"פ סי' צ"ח ובפרמ"ג ושאלה כזו נשאל ג"כ בתשו' כת"ס סי' ע"ח ושם באר היטב ככל החזיון הזה מטעם הס"ס בדרבנן ועפי' דברי הט"ז סי' צ"ב שדעתו להקל בנשפך על הקדירה נגד התבשיל ועיי' בתשו' ארוכה בענין הני קדרות בסי' פ' הנ"ל ואפשר כי בת' סי' ע"ח ג"כ לא התיר רק בהגעלה ג"פ כמ"ש בסי' פ' באיסורא דרבנן ואב"י. אלא שקשה עלינו להתיר בכזה אחרי שנתגלה אור המאיר דברי המהר"ם שיק יו"ד סי' ק"מ ושם כי נתברר ע"י האפראפעסארען שהטיח גלעזירט הוא מחרס ומסקנתו שאין להתיר יותר ממ"ש הח"ס רק ע"י מלוי גחלים כנ"ל עיי"ש ממ"ש מדברי הירושלמי ר"פ א"ע ודברי ק"ע שם שיש מזה סתירה לדברי כת"ס סי' פ' הנ"ל ואפשר כי מה שנתברר שהחפוי געשמעלטצט הוא מחרס היינו רק בהנך קדרות בזמן הקדום שהם אוכמי אוכמי ברזל מבחוץ וטיח לבן מבפנים אבל בזמן הזה חדשות באו לכאן יש מהם לבנות ויש מהם ירוק' או כעורי' והמה מחופין בפנים ובחוץ כידוע הם מ"ש (בלעכגעשיר) ואפשר דטיח זה שהוא דק מאוד אינו ממין חרסית. והנה בזה"ז שישנם סוחרים גדולים בקדירות אלו והמה יוצאים ונכנסים בהאפאבריק ויודעים ממה נעשה כל הנ"ל וכן נאמר לי משים סוחר אחד לענין תערובת הסובין שמוזכר באו"ח בסי' תנ"א כי בזה"ז אינו בהפאבריק הנ"ל:

ונהירנא ג"כ כי סוחר אחד מגאליציען שהוא מוכר ממין מתכת שקונה בשעמניטץ להפאבריקען בארץ רוסי' ולאו כל אנפין שוין ועכ"פ כיון דאפשר ע"י דרישה וחקירה הוה כעומד להתברר לא שייך כוונידון משום ספיקא וס"ס, ע"כ אין בידי לומר דבר בענין זה. ומ"ש כת"ר על הפרמ"ג בפתיחה כה' מליחה בהשיגו ע"ד הפרישה דחלב מטעם ציר אסור כמ"ש במס' בכורות דף ו' גבי חלב טמאה וה"נ הא ציר של נבילה אסור וכת"ר הקשה עליו דשאני התם דהחלב בא מדבר טמא ונתהוה בזמן אסור' משא"כ בחלב נבילה שנתהוה בחיותו בעודנ' מותר והא מזמן שנעשה נבילה לא נעשה החלב ויפה הקשה אלא דלע"ד כי דעת הפרמ"ג דציר לא מטעם יוצא מטמא אסור אלא דכך הוא גזה"כ ציר של אסור נבילה אפי' נתך על פניו מזמן חיותו אסורים מ"מ זכר לדבר ממס' יומא דף פ' ציר שע"ג ירק כאוכל דמי. ושוב ראיתי בס' דברי יוסף סי' פ"א ס"א אות תק"ח פלפול גדול בדברי ח"ד ושם מבאר כי החלב כמי רגליים כמאן דאוסר אע"פ שאינו מתמצה מגופו כמ"ש שם במס' בכורו' וכן דבש צרעי' כמו כן הוא אסור וכן החלב לא נשתנה מהבשר. ויש להסביר דנעשה מדם נעכר ונעשה חלב ודם אינו בכלל בשר וההה"ד החלב אלא שכך גזה"כ לאסור בדבר אסור וההה"ד ציר דנבילה אפי' יצא מחיים ואח"כנשאר דבוק בבשר כמוהו כנלע"ד לתרץ דבריו. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן מט

שוכ"ט על ראש הרבני החרוץ ובקי מהו' יונה קליין מסערענטש יצ"ו ע"ד אשר שאל' והוא על מי חלב אשר נשאר מגבינה שהועמדו בקיבה כנהוג אשר א' פקפק לאמור דדינא כגבינ' שהובא ברמ"א סי' פ"ט כי יש מחמירי' להמתין ו' שעות וההה"ד לסברתו במי חלב היוצאי' דדינ' כגבינ' ומעכ' דעתך להתירו כשאר דין חלב למכול אחרי' בשר כי כל הטעמי' שכתב בט"ז ופרמ"ג לא שייכי במי חלב הנ"ל וכן דעתי להסכים אתך. כי מ"ש בפרמ"ג הטעם הגבינה שהועמד' בקיבה שאפי' אינ' מתולעת ואינ' קשה ישנה להחמיר מפני שע"י הקיבה יש בה טעם חק וחריף היינו בגבינ' עצמ' שע"י הקיבה נעשה והועמדו הגבינה ונותנות בו טעם הנ"ל אבל המי חלב אדרבא נעשה עי"כ הפעולה בהפרדה מהגבינה והאיך יהי' בו טעם קיב' אדרב' נפרד' ממנו וגם כי בלא"ה כתב הפרמ"ג בשפתי דעה ס"ק ט"ז דהעולם נוהג להקל בזה ורק בקשה יש להחמיר ומי חלב פשיט' דאינ' בכלל, ועוד הא בהגהות חת"ס על היו"ד הובא בדרכי תשובה סי' פ"ט סקל"ד דעתו להכריע דמתולעת אפי' חדשה ולא הועמדה בקיבה יש להחמיר ובהועמדה בקיבה אפ' אינ' מתולעת בישנה יש להחמיר אבל באינ' ישנה אין להחמיר א"כ כש"כ במי חלב דלא שייך בי' ישון כמובן. ומ"ש במה דקיי"ל דבמי חלב לא הוה אסור בב"ח מדאו' כמ"ש

בסי' פ"ז עיין בחת"ס יו"ד סי' ע"ג אשר ביסוד זה מיקל בחולה שצריך לרפואה שאי"צ להמתין אחר בשר רק שעה וברכת המזון ועיי' בת' נטע שורק יו"ד סי' ל"ד שעמד ג"כ עד"ז. וחידוש שלא הביא דברי מרן חת"ס. והנה כל דבריהם להחמיר שלא במקום חולי ונשים דחכמים השוו מידותיהם וכל תיקון דרבנן כעין דאורייתא תקון וכל זה אחר בשר דישנו תקון חכמים בגמ' דידן אבל אחר מי חלב לאכול בשר אדרבא הוא להיפוך דהא בהגר"א ועוד באחרונים טרחו לקיים דברי המחמירים שלא יהי' נגד הגמ' ע"ש להמתין אחר גבינ' ו' שעות ואיתא בהגר"א וכל האחרונים דכמ"כ מצינו בגמר' דהי' מחמירים על עצמם בענין זה כמ"ש מר עוקבא אנא וכו' דאבא כי הוה אכיל בישר' האידנ' לא הוה אכל גבינה עד למחר וכו'. ועכ"פ חזינן דלא הוה בכלל תקון חכמים רק בכלל איז' מחמירי' ע"ע א"כ לא שייך בי' לא פלוג ואדרבא גם בגמ' האמוראי' לא השוו מנהגם בזה וא"כ תו לא שייך סברת החת"ס ונטע שורק דנימ' בי' השוו נודותיה:

ולא פלוג והדרינן לכלל' דמי חלב אינו כלל בכלל הגבינ' דכא חלב ממש הוא לענין לאכול אחרי' בשר ורק לאכול מי חלב אחר בשר בזה אמרינן ל"פ ותקון כען דאוריית' כנ"ל:

וראיתי מ"ש ע"ד הב"ח סי' פ"ז במ"ש דגם בבשר טמאה שייך גזירת חכמים משום אסור בב"ח ונ"מ לענין חענ"נ לדעת רבינו אפרים והט"ז פליג כיון דבלא"ה אסור משום אסור טמאה לא שייך בי' חענ"נ כסברת ר"א והקשה מעל' לדעת הב"ח מה הוכיח בגמרא מסכת בכורות דף ו' דחלב טהורה מותר ולית בי' משום דבר מן החי מדאיצטריך לאסור בב"ח והא לדעת הב"ח איצטריך שפיר משום לתא דחענ"נ. ועיי' בנוב"י מהדו"ת סי' ל"ה ל"ו ל"ז אשר שם הקשה כיו"ב. אלא דקנסי' בלא"ה לא קשה מידי דהא קאמרינן שם דצריך משום אסיר הנאה ולר"ש דמתיר בהנאה איצטריך לאסור בשול וא"כ כל קושי' מעל' דלימא ג"כ נ"מ זו של הב"ח וזה אינו דהא במס' חולין דף ק"ח פליגו בזה אמוראי אי אמרי' אפי' בב"ח אפשר לסוחטו אסור ושמואל ורשב"ל לית להו אל"ס אסור א"כ לא שייך בי' ג"כ חענ"נ עיין ברשב"א והר"ן א"כ לדדהו ליכ' פירכ' והגמ' רצה לפרוך לס"ע ע"כ אמרי' משום הנאה ובשול כנלע"ד. דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן נ

שלום לכבוד הרב החריף וכו' מהו' יוחל הכהן נ"י בק"ק יעמרינג יצ"ו. ע"ד אשר הציע לפני ע"ד פלוגת' הט"ז סי' צ"ב סק"ה והש"ך סק"ח במ"ש הרמ"א דאם נפל טיפת חלב על החתיכה שבקדירה ולא ניער כלל דדי לשער בס' נגד הטיפ' וקש' עליו דממ"נ אם פולט' הטיפ' כש"כ שפלט' חתיכה מעצמ' ולמה לא יאסר כל החתיכה וע"ז תי' דאיירי במקצתו

תוך הרוטב ולדעת רשיז"ל נ"נ כיון דאינו בתוך הרוטב כולו ומ"מ צריך עכ"פ ס' נגד הטיפה והט"ז הקשה ע"ז ומסיק דלשיטת רשיז"ל ניהו דנ"נ לחומר' אבל אוסר האחרות גם בלא ניער ופסק כן להחמיר והש"ך מפרש דהרמ"א מספקא לי' אי כדעת רשיז"ל או כדעת ר"י דס"ל מקצתו בתוך הרוטב ככולו בתוך הרוטב ואם יש ס' נגד הטיפה ממ"נ מותר דלדעת רשיז"ל ג"כ אינו אוסר אחרות דכמו שאין מצטרפין חתיכות אחרות ונ"נ הה"ד לקולא. ובחוו"ד הקשה עד"ז ודעתו להחמיר כדעת הט"ז ובחנ. מיקל בהפ"מ כדעת הש"ך. וכ"ת מסתפק אם להחמיר כדברי חוו"ד ומי אני להכריע בין הגאונים. ומ"מ לענ"ד מאן דמיקל וסומך ע"ד חכ"א בהפ"מ לא הפסיד דבהגהות הגר"א סק"ט דעתו להגיה בדברי רמ"א כמ"ש בבאר הגולה דצ"ל אם אין ס' נגד החתיכה ולא כבאר הגולה שהגיה' קדרה ועד"ז ציין הגר"א גמר' חולין דף ק"ח ומתניתין שם והא כוונתו דשם אמרינן אי לא ניער מבלע בלע מפלט לא פלט. ובמתניתן ברישא בלא ניער אינו אוסר רק החתיכה. וא"כ דברי הרמ"א הכי מתפרשים וכן אם לא ניער כלומר כי היכא דאם ניער מתחילה עד סוף לדעת המחבר אינו אוסר אם יש ששים בקדרה נגד הטיפה הה"ד אם לא ניער כלל ואין ס' אפי' נגד הטיפה מותר ולא איירי כלל בענין ספיק' דפלוגת' רש"י ור"י אלא לכל מר כדאית לי' וגם לדעת רשיז"ל במקצתו תוך הרוטב אינו אוסר כלל בלא ניער וכן בס' יד אברהם שנדפס אצל ש"ע החדשים הביא דברי חדושי הרשב"א שם בחולין שמפרש להדי' דלדעת רשיז"ל במקצתו תוך הרוטב כמו שאינו נעשה נבלה הה"ד ד לקולא דאין שאר חתיכות נאסרות והכל חד טעמי' הוא וא"כ לפי"ז בטל' המחלוק' בדברי הרמ"א כמובן דלא ס"ל כלל להחמיר כדעת הט"ז. ובלא"ה ס"ל להאחרונים דהא דאפשר לסוחט' אסור לאסור חתיכות אחרונים בדליכא טעמי' כלל דטיפת חלב כבר חלף ועבר בטעמי' הוא רק מדרבנן אפי' בב"ח עיי' בדברי יוסף לסי' צ"ב בסימני הספר ת"ר:

ומ"ש כ"ת אם יש לחוש במ"ש הפרמ"ג בסק"ב במ"ז בשם הרב דלדידן אין נ"מ בין שיטת רשיז"ל ושיטת הר"י דהא אמרינן בגמר' שם ביורה רותחת דבולע' ואינו פולט' בנפל כזית בשר ביורה רותחת דלהכי כרב הבשר אסור וחלב מותר וא"כ ה"נ דכל זמן שהקדירה רותחת אינו פולט החתיכ' וממילא נעשה נבלה וכי נייח הדר פלט ואוסר' ואנן אינן בקיאין בין רותח' לשאינו רותחת. וא"כ בכל אופן יש לאסור ולשער בס' כנגד כל החתיכ'. והנה בחוו"ד סק"ו שם פשיטא לי' דכה"ג לא שייך כלל דין יורה רותחת כיון דהבליעה בא ממקום אחר דדוקא שם בכזית בשר שנפל לתוך היורה דדנין על הפליט' שבלע באות' תערובות חלב משא"כ הכי שהבליעה בא ממקום אחר. וכמ"ש התוס' שם גבי הגעלת כלים מה שבלע במים שצריכי' להיות רותח'. והנה באמת שם בתוס' לא

הוזכר סברא זו בין להרשב"ם ובין לר"ת דס' ר"ת לחלק בין הגעלת כלים שפולט מה שבלע כבר ולא מטעם שהבליעה בא ממקום אחר. ואפשר לומר דכוונת ר"ת כן הוא דאל"כ מה גבול נתן לו לענין כבר וכי מחשבי' ימים או שעות על הבליעה שמכבר. וע"כ דעתו מ"ש שבלע כבר כלומר מבר כנאמר מזולת' וכן ראיתי בס' משמרת שלום שנדפס על הפרמ"ג שדעתו כדברי חוו"ד:

ומ"ש ע"ד חוו"ד סי' צ"ב סק"ח במ"ש הש"ך בדברי המחבר סעיף ב' וה"ה דברי הרמב"ם דאם נפל טיפת חלב ואינו נודע אם או על החתיכ' ובאיזה חתיכ' דנוער הקדרה. והקשה עליו האיך ינער הא כבר נ"נ ועוד הא מבטל אסור לכתחילה ותי' הש"ך דהכי הכל מצורף לבטל כיון דלא נודע היכן נפל ודאי למ"ש בסי' קי"א דב' קדרות נמי מצטרפי' לבטל האסור והקש' הא שם דוקא בדרבנן אמרינן כן כגון מב"מ וברוב'. ותי' החוו"ד דה"נ הוה מדרבנן דהחתיכה בלא רוטב הוה כצלי ולדעת הר"ן אינו אסור בב"ח מה"ת. והקשה מעל' לפימ"ש הט"ז סי' צ' להוכיח מדעת הרמב"ם דבבשר עוף בחלב מדרבנן לא אמרינן חתיכה עצמ' נ"נ א"כ האיך יפרנס מתניתן דטיפת חלב שנפלה על החתיכה דנ"נ והא דעת הרמב"ם כשיטת הר"י דאיירי בחתיכה שכולו חוץ לרוטב ולדברי חוו"ד אינו נ"נ. ובאמת מניה וביה הוה מצי להקשות דהא דגם לענין חתיכה עצמ' נ"נ ג"כ מחלק הש"ך מטעם דלא נודע על איזה חתיכה נפל משו"ה לא נ"נ ולמה לי' כול' האי נימא בפשיטות כיון דכולו חוץ לרוטב לא נעשה נבלה ועיין בס' דברי יוסף סי' תקפ"ח בסי' הספר שהשיב על דברי ט"ז הנ"ל. ועיי' בת' כת"ס סימן נ"ב שהקשה כעין קושי' מעל' ואפשר לומר דדוקא בבשר עוף דליכא שום גוונא דאורייתא לא אמרינן חענ"נ אבל בבשר בהמה דאיכא עכ"פ בבשול ממש דאורייתא אפי' בכעין צלי אמרינן דחענ"נ:

ועוד נלענ"ד דניהו דעתה דהוה בלא רוטב הוה בב"ח דרבנן מ"מ אחרי כן אשר ינער הקדירה ויגיע הרוטב לחתיכה שוב נעשה בב"ח מה"ת ויעיי' בפרמ"ג כעין סברי' זו לענין בשול אחר צלי ובודאי כי החתיכה אינו פולטות מיד בבואה לרוטב ופשיטא דקצת זמן נשאר בה טעם ואם כי דרך הלוכו לא נעשה נבלה כמ"ש המפורשים היינו בבליעה ופליטה כאחת אבל אם כבר בלע פשיטא דאינו יוצא לגמרי מיד כמ"ש בסי' ק"י ועיי' במג"א סי' תמ"ב סעי' ח' וניהו דאנן אסרינן ע"י פליטת' מיד היינו לחומר' דילמא פפמ' אבל לקולא דלא נימא חענ"נ ודאי לא תלינן דפולט' מיד. ועוד לענין דרך בשול ודאי סגי' ברוטב מעט:

ולענין פליטה בעינן רוטב כדי לכסות שטח החתיכ' וכן משמע במתניתן בכיצד צולין בנטף מרוטבו על החרס וחזר אליו דלא אסרינן ברוטב מעט רק כמו צלי וכמ"ש בחוו"ד

משם דברוטב מעט לא מקרי רוטב להפליט מחל"ח ולענין בשול ודאי אפי' מים מועטים שהגיע ונטף על הפסח מקרי בשול כמובן דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן נא

בהי"ת אול"י ג' פ' נצבים תרס"ח לפ"ק מאד יצ"ו. כתקוע שופר לחיים טובים יכתב ויחתם בספרן של צדיקים ה"ה חביבי הב' החו"ב יו"ש בנש"ק ונו"ה שמואל כ"ץ שווארץ נ"י. בדבר שאלתך לענין הלכה במה שכ' הפרמ"ג ביו"ד סי' צ"ז אם לש פת עם חלב בשוגג שלא ידע מאיסור זה או נפל בשוגג חלב מי אסור או לא קנסו כ"א היכא שעבר במזיד באיסור' דרבנן לא בשוגג ומסתימת הפוסקים משמע אף בשוגג אסור כל שלא שינה צורת הפת והניחו בצ"ע. עיין בנ"צ במ"ש ע"ד פרמ"ג שהוכיח מתשו' צ"צ סי' פ' מעובד' שנותני' בו חלב כמרא' שאוסר משום מבטל איסור לכתחיל' ובגמ' אמרי' דוקא משום נ"ט ויבוא לאכל' עם בשר או חלב איירי בשוגג א"כ נפשט דברי חקירת פרמ"ג. ומ"ש מדברי הר"ן ע"ד הרי"ף בפ' גה"נ בסוגי' דריחא מילתא לפשוט דבשוגג אסור מדכתב דמהאי פת שאפאה עם הצלי וכו' דאי משום רוול"ת הי' אסור אפי' בפני עצמו וכדאמרי' אין טשין את התנור באלי' וכו' יע"ש. ומעתה אם נאמר דבשוגג מותר א"כ מאי כ' הר"ן דאם ר"מ הי' הפת אפי' בפ"ע אסור הלא י"ל דהכא מיירי בדיעבד רק אי דנין לאחר שנאפה הפת בשוגג עם הצלי אם מותר לאכל' בכותח ולכך בפ"ע אינו אסור ועם כותח באמת אסור מטעם ר"מ אע"כ ס"ל להר"ן דאפי' בשוגג אסור עכ"ד הוא דבר נכון. אבל י"ל דראיי' הר"ן דא"כ ק' למה נקט התנא דאסור לאכול בכותח הו"ל למינקט רבותא יותר באופה פת עם צלי במזיד הפת אסור והיינו אפי' בפ"ע והי' מוכח דריח' מילת' אע"כ לאו משום ריחא אסור וכמ"ש הר"ן אח"כ שם. והנה למעשה כבר עלה שאלה זו פני לבושי שרד בחידושי דיני ליו"ד בה' בב"ח והאריך בזה בתשובותי' בנאות דשא סי' כ"ד אשר כגון עובד' זו דהכיכר גופ' הי' דבר מועט ורק ע"י תערובת שאר ככרות נעשה פת מרובה בזה דעתו דבטל כיון שהאיסור בא בתערובת ועוד שאר סניפי' להתיר' אבל אם הי' כיכר גדול חשוב הי' מחשב כמו כיכרות של בעה"ב דזה מחשיב כאיסור עצמו כיון שאסרו בין לבשר בין לחלב והוה כשאר אסור' דרבנן דאסור בדבר חשוב. ושוב ראיתי בדרכי תשובה סי' צ"ז שהביא ת' הגאון מהרש"ק שחולק ע"ד ל"ש כלומר דאין זה אסור עצם אלא ע"י בליעה וכן הביא דעת שארית האחרונים דפליג' ע"ד ל"ש ועוד דיעות דהוה כמו פת של גוים דבטל אפי' בדבר חשוב כמ"ש הש"ך סי' קי"ב ס"ק כ"ג עיי"ש. והנה בנ"ד נלע"ד די"ל ע"י טעימה מותר דבפרמ"ג במשבצות מתיר אפי' לאכול עם בשר או חלב כלומר היפך הבליעה אלא שמצריך נטילה. ולע"ד הטעימ' ודאי

צריכ' אפי' בביטול הרוב מצינו דהוה כמו אפשר לברר. ועוד מה בטול ברוב שייך בזה דהא יבא לאכול עם חלב ויטעום טעם בב"ח. כיו"ב כ' הפר"ח סי' ק"ב סק"ח וסי' ק"ה סקמ"א וסי' ק"ט סק"ז עיי"ש דדעתו דכל מין שנתערב עם אינו מינו ושוב נתערב במינו כמו נ"ד צריך טעימה והכא אפשר ע"י ישראל ועיי' בש"ך סי' צ"ו סק"ה דמתיר בדיעבד והכא הוה כדיעבד משום דאסור אפי' במולחו כמ"ש הפרמ"ג וכיון דהוה שוגג מותר לסמוך ע"י טעימה עכ"פ לאכול ע"י חלב או לאכול במולח'. ובלבושי שרד שכ' דמדינ' מותר ורק הבא להחמיר עכ"פ במתחלק לכונה בע"ב יש להתיר כמ"ש הכו"פ בשם זקנו הגאון ז"ל, אם כי האחרונים דעתם שלא לסמוך עד"ז מ"מ בכה"ג בתערובת שפיר דמי וא"כ יש לפני' כמה דרכים למי מקדושים יפנה ודי בסמיכה זו. או"נ דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן נב

בהי"ת שנת תרס"ב לפ"ק מאד יצ"ו. ראיתי אלקי' עולם ה"ה רבנים הג' בד"צ דק"ק גראסווארדיין יצ"ו בדבר שנתחדש בזמן הזה בענין "לופט גערם" אשר בעת שעולה האופי' (שוים) שלא יעלה מעל גדותיו צריכי' להטיל לתוכה שומן ויש לחוש כי הפאבריקאנטען אינם נאמנים ונותני' לתוכה שומן איסור. כי באו על המחקור והנסיון כי מעת אשר הועמד השגחה בהפאבריק צריכי' שומן יותר ויותר מני קדם ומעתה יש לחוש משום תערובות אסור ואם כי הרה"ג מוהר"פ צ"ב ראב"ד נ"י בברור לו כי יש במייש החביות כמה פעמים ששים וא"כ אין כאן חששא משום אסורי' דגופא. ועל זה באו לדון וגם לאסור בדיעבד. וגם לרבות לאחרים משום בטול איסור לכתחילה במזיד. והנה אם כי איני כדאי לחלוק על גדולי רבנים ספונים וחשובים כמותם ירבה בישראל. מ"מ יען כי לאחר העיון בדברי הה"ג מוהר"פ נ"י (בוילקנו יוסף ח"ד סימן קפ"א) ראיתי דנקט חומר' חומרי דמתניית' בספרי שו"ת אחרונים ולא הזכיר' בדברי' ללמד איז' זכות משארית דברי הפוסקים המדברים בענין והלכה זו. הלא דבר גדול הוא לאסור איסור לכ"י מהלחם אשר הוא אוכל. ויי"ש אשר ישתה להשיב נפשם המסבבי' בכפרים ועיירות משמרי נפשם מאכילת בשר וכיוצא בו מפני כמה חששות ורק הלחם אשר הוא אוכל לה שביע נפשו די לו ומעתה הבא נבא לומר גם אורכו כ"ת מפני בטול איסור לכתחילה בשבילן. הוא גזירה אשר כמעט אין רוב הצבור יכולין לעמוד בה להכריח בני המדינה לקנות. "גערם" ויי"ש אך ורק מיעוט שניים של הפאבריקאנטען כול' העומדים ושומעי' לקול מורה להם דרך ילכו בו לפי המשגיחים. ועתה נחזי ראשון ראשון הביא הרה"ג כ"י דברי הנוב"י שאין כאן היתר מפני שאין כוונתם לבטל כמ"ש בחי' הרשב"א

והר"ן בע"ז ועוד פוסקים ראשונים ואחרונים כי בסי' כ"ו ממהדו"ק בהגה' שם סברת' לחלק דדוקא היכא שכבר מעורב מהני היתר דאין כוונ' לבטל לא באיסור בעין בלא תערובות ובתשו' רעק"א סי' ע"ו החמיר מזה יותר עיי"ש. והנה בנחלת צבי סי' פ"ד הביא ראיות וחבילות שו"ת אחרונים דחולקים על סברת נוב"י וכן מוכח מסי' קל"ב שהביא הטו"ז סי' צ"ט ג"כ דל"מ אין כוונתם לבטל רק באי אפשר בענין אחר והתם הוה אסור' בעיני' דהא הט"ז שם ס"ק ז' קאי אדברי המחבר דאין מבטל' אסור לכתחילה דאיירי בעין ממש דהא לאח"כ נקט אפילו להוסיף אסור א"כ תחילת דבריו בעינ' ממש. ובאמת בנ"ד ל"צ לכל זה דהא כל עצמ' אינו מטיל לתוך המייש מאות' שומן שאינה רק להציל ההיתר ולא למען לאכלו בתערובות והלא דברי המג"א סי' של"ה בסופו המה ברור מללו דהיכא דאינו למען דיאכל האיסור בתערובות רק להציל ההיתר מבטלי' לכ"ע ואין כאן משום מבטל איסור לכתחילה ועיין ביו"ד החדשים סי' צ"ב ביד אברהם שהביא לתרץ קושי' רעק"א בסברא זו ושכן מצא בת' מהרמר"ב. וא"כ בנדון דידן כזה דומה שמטיל לתוך המייש השומן שלא יעלה האופי' (שוים) והרתיחה על ידי "הלופט" מעל גדותיו וישפך חוצה. ועוד אפי' לדברי נוב"י ותשו' רעק"א לא אדע אם לענין בדיעבד ג"כ ס"ל הכי לקנוס ולאסור כיון דאין כוונתם לכך יותר דומה לשוגג ממזיד. ובאמת הכי דייקא דברי רמ"א סי' קל"ז באם דרך בגת של גוי דאם כי יש ס' נגד הקליפה מ"מ לא יוציא היין דרך הנקב שהוציא יינו של גוי אשר משם דייק הטו"ז ומוכיח דדוקא אם אי אפשר בענין אחר מהני אין כוונתם לבטל עיי"ש. וע"ז הגיה הרמ"א וז"ל אם עבר והוציא דרך הנקב כל היין הוא מותר דבטל בס' ולמה כתב בלשון עבר ול"ק סתמא ואם בדיעבד הוציא. אלא ש"מ דקמש"ל אם כי אסור משום מבטל איסור לכתחילה מ"מ אפי' עבר והיינו מזיד לא קנסינן דלאסור בדיעבד מהני הך דאין כוונתם לבטל ועוד הא שם באות' תשובה לנידון דידי' בהיתר של הויזענבלאזען למד היתר מדברי הרשב"א שהובא בטור ושו"ע סי' צ"ט דכל שמשתמשין בשפע ולעולם יש בתערובות די ביטול אין בו משום מבטל איסור דלא יבא ליד נ"ט. וא"כ בנ"ד כמו כן הרי יש בו תמיד כ"פ ששים בונייש שהוא מאה העקטאליטער ואם כי הפרמ"ג סי' צ"ט כתב דלא אמרה הרשב"א רק בבליעה מהכלי ולא באסור בעיני' הלא טעמו שם משום דבכלי הנ"ל חשבי' כאין כוונתם לבטל דלא שייך באיסור בעיני' והא בהויזענבלאזען ג"כ איננו רק להציל היין וא"כ ל"פ אהדדי וכ"ש בנ"ד עדיף מכל הנ"ל דאין שום כוונתם לבטל רק להציל שלא ישפך מהאופי' (שוים) עלי ארץ פשיט' ופשוט דיש לצרף דעת הרשב"א להתירא:

ועתה נבא לדון במ"ש להוכיח דאפי' לדעת הש"ך והפר"ח סי' צ"ט שמתירין להמבטל א"ל למכור לישראל אם אינה מוכר ביוקר לישראל מעכו"ם וא"כ "בהגערס" הי' היתר הנ"ל כמובן ובזה מחלק הרה"ג מוהר"פ נ"י דהיינו דוקא אם בטיל לאכול דאז כבר לא נתקיימו מחשבתו במ"ש למכור אבל אם מבטל ע"ד למכור ממילא אסור המכירה ג"כ והוכיח כן מדברי תשו' הריב"ש סי' תצ"ח באם לא נבדקה הריאה דהוה כמבטל איסור לכתחילה ואסור' הבהמה להקהל דהוה כמבטל בשביל כל הקהל. ולדעת הרשב"א הא אסור למי שנתבטל בשבילו וה"נ נתבטל בשבילם א"כ אינו מיוחד לאדם אחד זה הוי כמיוחד כמ"ש בעירובין גבי האי בפת' דאתי למחוזא כיון דחזי דמפשי ומייתי להו ודאי בשביל ישראל ואסור להו משום אסור תחומין וא"כ ה"כ בגערם שמבטל ע"מ למכור זת"ד הג' הנ"ל. והנה בלבושי שרד סי' ל"ט מתיר להדיא אפי' בשוחט ע"מ למכור לישראל כמו לעכו"ם ובודאי לא נעלם ממנו דברי הריב"ש דהא עסיק בי' ומ"מ שרי לי' בגוונא זו כדעת הש"ך סי' צ"ט. אלא דלפיע"ד דברי הריב"ש לא תלי כלל בהך דש"ך ופר"ח ול"ש כלל בדדהו דהא בא לדון דהוי כמבטל איסור בשביל אחרים וכדעת הרשב"א ושם אמר הריב"ש אהך עובדא בשוחט שאינו בקי בבדיקת הריאה שהיא מדרבנן מ"מ להעמיד שוחט שאינו בקי בבדיקה ולהאכיל ממנו כל הקהל זו ודאי כמבטל איסור בשבילם דהא הועמד ונעשה לעשות כן מפי הקהל זו ודאי מקרי מבטל בשבילם ומה לי אם קונים בכסף או אם הקהל צריכי' לבשר כשר והשוחט שליחם לזה א"כ יעשה עפי' ודאי כי הוא מבטל למענם. אבל אם למשל הקצב שהוא מעמיד שוחט למכור בשר כשר ואינו בודק או אבדה הקצב עצמה וכי נימא דהקצב או השוחט מבטל בשר בשביל הקהל ואדרב' המה ניח' להו בבשר כשר בבדיקה כהוגן והאיך נטיל עליו קנס שלא יהנ' מעשיו הרעים כאן עיקר העושה מעשים הרעים ושייך לקנוס לשוחט או לקנוס הוא הקצב ואות' ראוי' לקנוס. וזה הדבר תלי' בדיני' של הש"ך וטו"ז אם שייך קנס במכירה זו אם הישראל קונה ביוקר צריך לקנסו למכור בזול וזו דעת הל"ש ואם אין כאן מקום לקנוס משום דהכל שוה בין לישראל בין לגוי השער שוה זהו מ"ש הטו"ז ומהרש"ל סי' צ"ט דאם הוא בלא ידיעות ישראל ואדרבה לא ניח' לי' האיך נקנוס אותם אדרבה הם רוצים בהבשר גמור בלי ביטול ולמה נראה לקנסם וכן דעת הפ"ת דאין אדם אוסר עליו כגון זה. עוד לא זכיתי להבין במ"ש בהג' רעק"א דהטו"ז ומהרש"ל הם נגד דעת הריב"ש. ולענ"ד הענינים חלוקים. ולהלכה י"כ דבזה כל אנפין שוין דודאי אם הועמד השוחט שלא יבדק והיא עפי' הקהל פשיטא דהוי כמבטל בשבילם אבל אם הוא להיפך הקצב המוכר הוא המבטל הוא ראוי' לקנוס כמו דאפשר אבל לאחרי' ל"ש קנס

ודברי ל"ש נכונים הם. וא"כ בנ"ד (גערם) דומי' לזה ולדעת הטו"ז ומהרש"ל אין כאן קנס לאחרים דזה אינ' בשביכ' ואיני יודע לפימ"ש הג' הר"פ נ"י עכ"ח פליגו אהדדי והוא הביא רק דברי הריב"ש והג' רעק"א לחודא ודברי מהרש"ל וטו"ז לא הזכיר כלל לחפש אהתיר' היה פוסקי' מפורסמי' וכי לא נסמוך עליהם בדרבנן:

ומה שפלפלו הרבני' הג' ני' דאם מבטל בשביל ישראל וגוי ומדמה להו לדינ' המוזכרת בסי' קט"ז וסי' שכ"ה. לפענ"ד אין ללמוד זמ"ז וכבר כתב הפרמ"ג סי' צ"ט שאין ללמוד הגזירות וקנסות זמ"ז מבטל אי' לכתחילה לאסור הוא מטעם קנס ועיקר שמא הכי' מעשי' הרעי' ונכרי שהוא עושה בשביל ישראל איזה מלאכה והביא מחוץ לתחום שם כא שייך קנס ואינה אסור רק מטעם גזירה שלא יאמר לו לעשות או מטעם שליחות עיי' במג"א ריש סי' תקט"ו ובמס' גיטין פ' הנזקין הביא' כל הני דשייך למקנסי' ובתוכם מבטל א"ל ולא הזכיר כלל מלאכת נכרי בשביל ישראל וכבר מחלק ההוס' במס' חולין בין מבשל בשבת ומלאכת נכרי בשביל ישראל. ומה שהביא הריב"ש באות' תשו' הך דעירובין אין דעתו להשותם לדיני' אך ורק להוכיח דבשביל רבים סתמא הוי כמיוחד דכמו לענין תחומין דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ומ"מ אמרו כיון דמפשי בשביל ישראל הוא. וה"נ לענין מבטל א"ל בשביל אחרים א"צ מיוחד דבשביל סתם ישראל הוי כמיווחד אבל לענין מבטל בשביל ישראל ונכרי או לענין האיך דרובא עכו"ם ומוכח דבשביל ישראל ג"כ דנימא שיהי' דיניהם שוה מזה לא דיבר הריב"ש כלל וכלל לא ע"כ מ"ש הג' מוהר"פ נ"י מדברי הריב"ש מוכח דאין חלוק דאם מפשי בשביל ישראל הוי כמו מבטל בשביל ישראל מיוחד לענ"ד שלא נתכוין הריב"ש לזה כלל דהא מירי בכל הקהל שהם ישראלים. ומ"ש מהך דעירובין אינו רק להוכיח דבעי מיוחד וסתמא הוי כמיוחד זה לפענ"ד פשוט. ומ"ש התשב"ץ ח"ג סי' יו"ד דלדעת הרמב"ם דאע"ג דאינו אומר בפירוש מבשל לי משלי כי הוה כמבטל בידים כל שיודע שאומנתו בכך ועושה כן תמיד וכשלוקח ממנו הישראל הוה כמו שאמר בפירוש. והנה זה ע"ד הרמב"ם שפסק דאע"ג דחמאה של נכרי מותר בשישראל מבשלו להסיר צחצוחי חלב אם בשלו הגוי אסור לדעת התשב"ץ זה טעמו אבל הא פסק הרמ"א בסי' קט"ו בשלו הגוי ג"כ מותר וזה לא הזכיר כלל הג' נ"י:

שוב הביא דברי הרשב"ש דאם מוסיפי' בשביל ישראל הוה כאומר בפירוש בשל לי משליכי מגמר' דמס' עירובין הנ"ל, וזה דלא כל"ש שהביא הפ"ת סי' קכ"ב שנסתפק בזה. והנה תשו' הרשב"ש אינו תח"י אבל עיינתי בל"ש שהניח' בצ"ע וציין ע"ד הש"ך סי' קי"ט סק"ו ופרמ"ג סי' ק"ג אות י"ז. והנה בש"ך שם בקצור הכללים כ' מי שמחמיר

בדבר מאכל מפני שסובר כמ"ד דאוסר ונתארח אצל המתיר לא יבשל לו אפי' בכלי שאב"י וכש"כ שאסור לומר בשל לי משליכי אבל אם המתיר בשל לו ולאחרים ג"כ מותר לו לאכול דהוה כדיעבד ובפרמ"ג שם הביא דברי ת' מהרמ"ל בישראל ששכר הגבינות מהשר ויש לו צאן טריפות ופרות כשרות עד שיש ששים נגד החלב הטריפה וגוי עושה הגבינות לשר וישראל רואה ואח"כ קונה הגבינות אין בו משום בטול אסור לכתחילה דכבר מבוטל אצל גוי. ופי' הפרמ"ג דודאי אסור לישראל לומר לו עשה אבל הגוי ומכוון בשביל השר. והנה מדברי הש"ך הנ"ל מוכח דגם אם מוסיף בשביל האוסר לא הוה כמבשל לי וגם מפרמ"ג בשביל שהגוי עשה להשר מ"מ הא ידוע לו שהכל יקנה לישראל ופשיט' דנתכוון גם בשבילו מזה משמע דלא חיישינן לצרף הכוונה שיהי' כמו הך דעירובין וסי' תקט"ו. וכעת בא לידי תשו' הרשב"ש וראיתי כי מיישב בסברא זו דברי אביו התשב"ץ לדעת הרמב"ם שאוסר בשול חמאה משום געולי גוים דהרמב"ם מיירי האיך דמפשי בשביל ישראל והנה כ"ז ליישב דעת הרמב"ם שלא להוציא' מכלל המובא דסתם כלים של נכרים אינ' ב"י אבל הא בלא"ה הוכיחו רוב אחרונים דהרמב"ם לא ס"ל סתם כלים ש"נ אינו ב"י כאשר הוכיח' במישור בב"י סי' קכ"ב והלח"מ פ' י"ז מה' מ"א דנקט הרמב"ם דאם לקח מן הנכרי' כלים לבשל בהם מיום שני והלאה מותר א"כ למה לן לנקוט חומרא חדשה ולומר בכוונת הרמב"ם מה שלא. הזכירו ולא רמז עליה אם בפירוש אומר דסתם כלי' ש"נ ב"י וא"כ שיטתו בפשיטות' וגם בשו"ע סי' קי"ג קי"ד וקט"ו בדברים שנקחים מן הנכרי' לא נזכר מזה כלל מכל הנ"ל לענ"ד שצריך ונתינות לאסור איסור בהדי' על "הגערם":

וראיתי בדברי הרב הגאון המפורסים אבדק"ק גראסווארדיין נ"י במה שכ' כי מתחילה לא רצה לאסור בדיעבד משום דחשבי' לספיק' ורק אחר הנסיון שנתברר כי לעת כזאת צריכי' יותר ויותר שומן א"כ הוכיח על תחילתו שהי' משתמשין בשומן אסור שמועיל יותר משומן היתר. וגם השומן של קויקוס אינה ברור לנו שמותר. ע"כ הסכים לאסור גם בדיעבד. ולא ירדתי לסוף דעתו אם הקויקוס אינו ברור שכשר ודאי החשש מפני תערובות שומן אסור מ"מ אכתי ספיקא היא מפני שאינו ברור לנו וגם כי בתערובות הלא גם הנוב"י מודה דמהני אין כוונתו לבטל. והנני ממתין ומצפה כי הרבנים הג' נ"י יבררו עוד דבריהם ביתר עוז:

סימן נג

אחרי רואי כי הה"ג מוהר"פ נ"י ראבדק"ק גראסווארדיין יצ"ו ביאר את דבריו כי לא ללמד על הכלל יצא לאסור "הגערם" אך ורק לתקן במקומו וזמנו וזה ודאי מן הראוי

ע"צ הי"ט וגם אני לא אמרתי רק כי צריך מתינות ותיתי לי כי באותה זמן אשר בא לפני דברי הבד"צ על ענין הנ"ל הזהרתי לבעלי חניות לחקור ולדרוש אצל הפאבריק שקונים ממנו ונתברר כי מלאכת הפאבריק על אופן הישן בלא לופט פערפאהרען. ואח"כ בא ג"כ מכתב הכשר מב"ד צדק קק"י בודאפעסט יצ"ו ע"כ לעת לא להלכ' קאתינא רק מפני כבוד התורה ולהעמיד איזה דברים על אמיתן:

מ"ש הג' נ"י דיש לדחות ראי' נחלת צבי שהביא מהר"ן ע"ז כמ"ש הנוב"י ליישב ממ"ש עליו מדברי הריב"ש ונתיישבו ג"כ מדברי הר"ן. אינו דומה כלל שהרי ראיות הר"ן מגעולי מדין דאפי' אי"מ לכתחיל' דאורי' ועכ"ח משום דאין כוונתו רק להכשיר ולא לבטל. וע"ז השיב בנוב"י כיון דאין נהנה בשתי' מהגעלה רק החשש ששוב בולע מהכלי זה אינו בידים. אבל הר"ן הא קאי להנות ממי עלוי' וערוי' וא"כ שוב הוי ביטול בידיים ושאני חלב דטבעו להבריח המשקה כמ"ש הריב"ש ורק אח"כ נעשה ממילא:

ב') ומ"ש הג' נ"י ע"ד המג"א סי' של"ה דשאני התם משום דא"א בענין אחר רק באופן זה. ולענ"ד הלא מבואר כי תקנת ב"י דהיינו להשיב כלי תחת הדלף ולהשיב שם מטתו או שלחנו דלהוה כגרף של רעי והוא מדברי הכלבו ושם הביא י"א תקנה ב' לשום כלי עם מים תחת הדלף של יין ונתבטל היין קמא קמא. ותקנה ראשונה הלא הוא ש"ס ערוכה מס' ביצה ר"פ משילין. ותקנה ב' לא הזכיר רק בכל בו בשם י"א וא"כ האיך אפשר לומר דא"א בענין אחר אם אפשר להציל עפ"י היתר מ"ש בגמר':

ג') ומ"ש הג' נ"י דבלא"ה כתב בפרמ"ג ומחהש"ק דרק לענין היתר טלטול מותר לבטל. הנה במחהש"ק לא נמצא דבר רק מ"ש דאע"ג דקיי"ל חוזר וניעור באין ס' לענין ביטול כלי מהיכנו סמכינן אפוסקי' דאינו חוזר וניעור אבל ודאי אם יעמוד עד ששים גם לשתות' מותר ומ"ש מפרמ"ג ג"כ לא מצאתי רק שהקש' ע"ד מג"א מאי קאמר דאין כוונתו רק להציל מפני מאי מציל היין משום דבעי' לשתות' וא"כ ממילא מכוון לבטל ע"ז תירץ שאין דעתו לשתות' היום ולמחר הא כבר אזיל אסורי' וח"כ אינו אומר רק משום דאין דעתו לשתות' היום זה עושה אותה שלא הי' כוונתו לבטל אבל היכ' דבל"ז אין כוונתו לבטל כמו בנ"ד אין חילוק בין טלטול לשתי' וחלוק גדול בהאי דמג"א רוצה להציל האיסור היא היין של מוקצה ועכ"ח כוונתו לבטל איסור. משא"כ בנד"ד להיפך להציל ההיתר ע"י בטיל' של איסור. וגם מש"ס ביצה בסוגי' דעצים שנשרו וכו' מרבה עליהם עצים מוכנים וכו' מוכח דאין חילוק בין טלטול לאכילה אי לשתיי' ועי' בתוס' ופוסקים שם משמע להדיא דאין חילוק והדבר מבואר:

ד') ומ"ש ג"כ דמהך דסי' צ"ט דאסור להוסיף ולבטל מזה ג"כ ראי' דהמג"א איירי לענין טלטול. לא אדע האיך יפרנס הסוגי' דעצים שנשרו לתוך התנור דמרבה עלי' וכו' ודייקו הפוסקים מלשון מרבה מיירי שהי' כבר בתערובות ומ"מ מסקינן דרק משום דאסור מדרבנן או משום מקלי' קלי' כמ"ש הרא"ש. והא רוב המפורשים פירשו דלענין טלטול מיירי ועיי' בפרמ"ג סי' צ"ט. וא"כ לסברת הג' נ"י עפי"ד המג"א הי' מותר להוסיף בפשיטות ואינ' כן. ומזה ראי' כמ"ש כי מה שהוא להציל מן האיסור שלא יאסור אינו בכלל להציל כי זה גופא מ"ר אימאס"ל: ה') ומ"ש הג' נ"י שאין להביא אפי' לסניף דברי הרשב"א שחולק עליו הטו"ז בסי' צ"ט ומחלק הג' נ"י בין בלוע בכלי לדבר בעין והביא לזה דברי הריב"ש סי' שמ"ט והוסיף להביא ראיי' מתשו' רשב"א סי' רכ"ב. והנה מדברי הרשב"א יש ראיי' להיפך אפי' בדבר שהוא בעיני' יש היתר לבטל בדרך שמשתמש בשפע מהך דתרומות שאינה מחיוב ללקט גרגרת חיטין או קנקנים של שמן ביין של תרומה רק אם הרכינ' ומוצה אסור לבטל והביא שם דברי הרמב"ם דאפי' בדאורייתא התירא הוא משום דלא חשיב אסורא. והך דנוב"י מחלק הג' נ"י בסברות שאינו מוכרחות לענ"ד תמצית הסברא כך היא דלענין מה שדרך משתמש בשפע שלא יבא לידי נו"ט. צריך לשיעור וגבול דודאי משה' ממש ובעיני' לא שייך לומר דרך להשתמש בשפע דמה גבול ניתן לו דאם מבטל בפחות או ביותר סוף סוף יש מציאות שיבא לידי נו"ט כגון הנך כלים שנשתייר בהם מן האיסור ושכן הוא הדרך שלא ללקט מהם ולא לנקותם מעוטא דמעוטא שנשתייר בהם והם כלים גדולים שמשתמשין בשפע משו"ה אין כאן משום ביטול אי"ל אפי' במשהו בעין אבל איסור משהו שהוא בידינו שלא על דרך זה הכלא בידו לבטל כמו שירצה והוי כמו כלי שדרכו להשתמש כך וכך. ועוד נוסיף בנד"ד שהרי השומן ודאי נפגם בתוך הגערם' והא אפי' לדעת הטו"ז היכא שיש נוטלפ"ג וגם ביטל בס' וגם דרך להשתמש בשפע מותר לכ"ע כמבואר בדבריו בסוף סי' צ"ט. ובענין אי מותר להפגים אי"ל ידוע מחלוקת החכם צבי עם היעב"ץ לדעת החכ"צ אין בו משום מבטל אי"ל ואפי' לדעת היעב"ץ האיך שיש בו כדי בטולו מותר לכ"ע כמבואר בדבריו בח"ב סי' קל"א. ועיי' ביד אפרים סי' צ"ט כי דעתו מוכרעת להתירא כדברי החכ"צ סי' ק"א. ובזה נדחה ג"כ מה שנאמר בת"ת שאחרי כן נעשה לשבח והביאו ראי' מתבלין שכ' הפרמ"ג סי' ק"ג הוא מיירי בדליכא ס' בתבלין שהוא נגד היין אבל אם מתחילה הי' ס' בתבלין וגם לפגם מזה לא מיירי. ועוד בנד"ד י"ל בשומן גופא נפגם מחמיצות "הגערם: ואינו כשאר נוטלפ"ג זה בזה כמו חומץ לתוך הגריסין שאין הדבר גופא פגום אלא שאין התבשיל סובל טעם זה אבל האיך שהאיסור גופא נפגם כבר נעשה כנבלה סרוחה ואינו

חוזר לאיסורא אפי' אם נשבח אח"כ ע"י איזה תקון כמ"ש החוו"ד סי' ק"ג ועוד ניהו "דהגערם" שדרכו בכך נשבח אח"כ מי יימר דהסומן כמוהו שאינו עושה פעולה זו וא"כ לפי"ז ודאי יש ידים ורגלים לעשות סניף התירא דברי הרשב"א ואפי' לדעת הטו"ז:

ו') ומ"ש הג' נ"י ע"ד שאמרתי שאפשר לומר אפי' לדעת נוב"י ותשו' רעק"א מ"מ בדיעבד אין קונסין אותו כמו שוגג והבאתי ראיי' מדברי רמ"א סי' קל"ז. ולדעתו הדבר פשוט דיש לו דין כשאר ביטול איסור במזיד. הנה הראה לי הרב הג' מו"ה חיים צבי עהרענרייך נ"י (דומ"ץ דפק"ק מאד יצ"ו) כי כתוב בס' שדי חמד בשם יד דוד שאפי' למ"ד דאסור לכתחילה מ"מ בדיעבד ודאי מותר. ומ"ש ראי' לדבר מהא דאסור להוסיף כדי לבטל איסור שנפל בשוגג אם כי אין כוונתו רק להציל ההיתר' שאני ושאני שם מכוון עכ"פ להציל ההיתר, שלא יפסיד ע"י תערובות אסור שיש בו משא"כ בשאר הצלות שבא ע"י איזה סיבה דעלמא כמו הך דמג"א ונידון דידן שלא ישפוך היין ושלא ישפך המייש זה לא בא מאיזה דבר איסור משו"ה אין בכלל אין מבטלין אי"ל. ז') ומה שהביא מדברי היד אברהם שהשיג על לבושי שרד סי' כ"ט מדברי ריב"ש הנ"ל. שכן כתב התבו"ש סי' ט"ז גבי או"ב. הנה מדברי הריב"ש הי' מקום ראי' להיפך שכ' שם דגבי או"ב גם לאחרים כמו מעשה שבת דהוי דאורייתא וכ' שם ואל תשיבנו מבטל א"ל דמותר לאחרי' שאני התם דהוא רק מדרבנן אלמא דבזה מותר לאחרים אלא דהתבו"ש לא איירי כלל בעושה ע"ד למכור אלא בפשיטות דבדאורייתא קנסינן גם לאחרי' עיי' בפרמ"ג סי' צ"ט באריכות דלא שייך לנ"ד כלל ולא אדע מה עלו ע"ד היד אברהם והגי' נ"י ראי' מדברי התבו"ש: ח') ומה שהביא דברי הרא"פ ופרי תבואה שהביאם ג"כ ד' הריב"ש דאסור למכור לאחרים אפי' בדמי טריפה שלא כדעת הל"ש והביא ג"כ דברי היבין שמועה לומר שמסכימים עם דברי הריב"ש ושם לא איירי בשו"ב שעומדין מפי הקהל לכך. והנה אמת הדבר מ"מ הוא עצמו כתב שמדברי הריב"ש לא משמע לאסור אלא לענין שיהי' בודק שאינו בקי דמתחילה כתב וכ"ת הלא בהמה שנשחטה וכ' לא הוא דהיינו אם פעם א' אירע כן באונס או בשוגג אבל שיעמוד מי שאינו ידוע לנו שאינו יודע לבדוק ויבדוק תמיד ושנאכל על סמך בדיקתן זה ודאי אסור לדברי הכל ואעפ"י שאינו בדיקה אלא מדבריהם והוה כהאי דאינו מבטל וכ' ושם על עובד' דילי' צירף כמה טעמים לאסור הבהמה בדיעבד מפני שלא בדקה השוחטים שעומדי' מפי המוקדמי' והתקנה היתה שלא יבדוק' אחרי' גם היתה ע"י נוגע בדבר. ועוד כתב שם דלא סמכי' ע"ד רש"י בנאבדה הריאה אלא בגדיו ואפי' מאן דמתיר יודה לאסור למאן דמחמיר כדעת הפוסקים החולקים על רש"י עכ"פ לדידן. שוב כתב שהוא ק"ו לנידון הנ"ל שהי' כמזיד דאל"כ כל הקצבים ישליכי' הריאה וזה

אי אפשר. ומעתה ל"ל להריב"ש לצרף כל הטעמים הנ"ל ומה זה ק"ו אם משום חששא שיאבדה הריאה וביטול התקנה הלא הוא מבטל איסור לכתחילה כנ"ל אלא עכ"ח צריך לחלק בין עובד' הנ"ל למה שאמר לעיל והנה הרא"פ מחלק בין פעם אחת שאינו דומה למבטל אי"ל משום דגבי מבטל התירא הוא דיש לחוש שיעשה כן גם פעם אחרת אבל בעובדא הריאה י"ל דהוה אסורא אם יש בו ריעותא המטריף מי גבר לא יחוש לאיסורא רק משום יצרו תקפו עשה מעשה הרע הזאת עכת"ד. ולא אדע מה חילוק בין מעשה שבת לעובד' הריאה דגבי מבשל בשבת ודאי איסורא קעביד ומ"מ קנסי' לי' אפי' בפעם אחת ועיי' בגיטין דמדמה להו אהדדי. אמנם כפי דברינו החילוק פשוט דמתחילה איירי הריב"ש להשיב בפשיטות במה שכ' השואל להכשיר בנאבדה הריאה ונסמוך ע"ד רש"י וע"ז קאמר כי להעמיד בודק שאינו בקי שיעשה כן תמיד זהו ודאי כמבטל אי"ל בשביל אחרי' אבל בעובד' דידי' שהי' להיפך שהבודק הי' שלא ברצון המוקדמי' והקהל אין זה נקרא בשבילם משו"ה צריך הכי טעמים אחרים להטריף הבהמה. והלא הדבר מבואר מה שאמר שהי' במזיד דיש לחוש שישליכו הקצבים הריאה ויתבטל התקנה אלמא רק מהאי טעמא יש לאסור ובוודאי גם אנו אפי' בסתמא מי ששוחט ומוכר לאחרים במקום שיושב שם ואנשי המקום לא יפצה פה למחות בידם היא שלוחם ואם יאבד הריאה במזיד מקרי בשבילם זה מה שאמרנו שהשוחטין שהועמדו מפי הקהל דומה לזה. מ"מ מה שכתב הג' נ"י בתימא כי הבאתי דברי הל"ש להלכה לא יחיד הוא בדבר זה כי כן כתב בשם חגורת שמואל ופרמ"ג ועיי' במקדש מעט כי לעיר אחרת אפשר דגם הרא"פ יודה להתיר עיי' בפרי תואר שדעתו להקל בבדיקת הריאה אם לא שיש בו משום מגדר מילתא א"כ לענין זה וודאי הל"ש לאו יחיד הוא בשיטתו וידוע כי אנו מחמירין לקצבי' שלנו במיגדר מילתא אפי' בנאבדה בשוגג ואפי' בגדי' וטלאים לפי ראות ועיי' ברש"י במס' ב"מ דף צ' בה תורא וכ' דמסקי' שם דלא קנסי' לי' למכור לשחיטה ופירשיז"ל דלא טרחו עולה האי ואם נאמר דעושה ע"ד למכור הוה כמו בשבילם א"כ בפשיטות אפי' יטרחו בשביל זה לא יועיל דבר למעשיהם הרעים ועיי' בפרמ"ג סי' צ"ט אשר כיו"ב דייק לדברי רש"י על דברי הפלתי שחולק על הפרי חדש לענין מכירה. והנה אם נחמיר לומר כי ע"ד למכור הוה כמו מבטל איסור בשבילם האיך מצאנו ידינו ורגלינו בהני בעלי שדות שמגדלין בהמה רבה וידוע שיש מהם שחשודין על הסירוס ולדעת הבית שמואל סי' ה' אסורין לשחיטה ולחרישה למי שעבר ואם המה עושין ע"ד למכור במדינה שרוב אוכלי בשר ישראלים הם הי' צריך להשגיח שלא לקנות מהם לשחיטה וכן למאן דצריך

לחרישה וכש"כ לפי"מ שאסר הג' נ"י מדברי המג"א סי' רע"ו שאם עושין הנכרי' בשביל ישראל ונכרי אסור להשתמש בנר או באש שהדליק וה"נ דכוותי':

ט') ומ"ש הג' נ"י שמדברי הטו"ז ומהרש"ל בסי' צ"ט הן אמורים דוק' במבטל דבר שאינו שלו אלא של אחרים ובשבילם אבל בשלו אפי' בלא ניח' להו אסור להם. ולענ"ד הוא ק"ו דהא דייק הב"י מדברי הטור ממה שאמר שקנסינן אותם אם הוא שלו ולמי שנתבטל בשבילם דמשמע אם אינו שלו ומבטל בשביל אחרים אינו אסור להמבטל דסברא נותנות דבשלו חמור משום דמשתרשי' לי' דאסור נעשה לו היתר ומעתה אם נאמר אם ביטול אסור בשביל אחרים בלא ניחא להו מה לו ולהם לקנות אותם דהא אפי' למבטל מותר כשבטל שאינו שלו בשביל אחרים כש"כ להיפך ומה שהביא מדברי מהרש"ל ויש"ש מאשר לפני לא משמע מידי וכן כתב בחכמת אדם כלל נ"ב להדיא שאם מבטל דבר שלו בשביל אחרים בלא דעתם אין אוסרי' עליהם. ועיי' בישועות יעקב סי' קל"ד לענין בשל צוקער שהי' חשש איסור תערובות בשר נבלה כמו בנ"ד ומסיק להתירא מקצת טעמים שכתבנו. ואין להאריך:

והנני חוזר על הראשונות כי לא להלכה קאתינ' ואדרבה מה טוב ומה נעים להעמיד השגחה למען להיות מאכלינ' נקי מבלי שימצא וחימצא דאסור'. ועיי' באחרונים שכתבו בשם תשו' הרדב"ז שלא לקנות מעכו"ם דברים שנתבטלו אפי' כדי בטילו משום חשש מבא"ל ועיין בת' מהרי"א וחתן סופר בטעם הדבר לשבח:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן נד

לחכם אחד מה שהקשה על דברי ט"ז סי' צ"ט סק"ט דס"ל אומר מותר אנוס הוא מדברי תוס' זבחים דף ק"ח ע"ב שפי' בגמ' גבי העלאה בחוץ האי למעוטי שוגג אונס ומוטעה דהאי אונס היינו שאומר מותר דלאו אונס הוא. והנה ראיתי כי כל האחרונים שלא העירו ע"ז ועיי' במל"מ ה' מאכלות אסורות ובח"ס יו"ד סי' ס"ח וכן. בחוו"ד סי' צ"ט. ובעיקר הדבר הלא פלוגת' הוא במלקות דף ז' וט' רבא ס"ל אומר מותר קרוב למזיד דהוה לי' ללמוד ואביי ור"ה ס"ל אונס הוא ועיין בתוס' שבת ס"ח ע"ב ד"ה אבל תינוק דאניס שאמר אביי לאו דוקא אלא קרוב לאונס יותר מלמזיד דהא לענין שבת חשיב שוגג לכ"ע דחייב קרבן ואונס הא פטור. ועוד אפשר לומר דהך דזבחים לכ"ע יש לקרות' אונס למ"ד בפסחים דף ע"ז דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה פטור מקרבן דחשיב ג"כ אונס כגון נותר ובשר קודש לפני' וה"נ הכ' בטעה וסובר דמותר להעלות קדשים לחוץ לדעתו טעה בדבר מצוה לתשלומין לנדרו או חובתו ואפי' למ"ד דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה

חייב בקרבן מ"מ ודאי י"ל עפ"י תוס' שבת הנ"ל דיותר קרוב לאונס חזי למקרי אע"ג דלענין דינא לשוגג יחשב וגם בקל יש למצא בכגון זה דטעה בדבר מצוה ועושה מצוה כגון שלמי שמחה ליו"ט אם כי באיסור אכל דודאי ופשיטא דאינו דוחה מ"ע דשמחת יו"ט. וכבר עמדו בזה האחרונים מ"מ אפשר דלא גרע מהוציא לולבו ביו"ט א' שחל להיות בשבת דג"כ פשיטא דאינו דוחה מ"מ חשיב טעה בדבר מצוה ועשה מצוה:

ומ"ש כ"ת ע"ד תוס' שם מ"ש לעיל על רשיז"ל שפי' העלאה בחוץ חייב משום עע"ז ופטור משום העלאה בחוץ דמזיד על עכו"ם לא שב מידיעתו דהוה מומר לכה"ת א"כ גם על העלאה בחוץ אינו מביא קרבן. וק"ל לפמ"ש בעצמו בחולין י"ד דבפ"א ובצנעה לא הוה מומר וא"כ מה זו שקשה להוא. וגם זה יפה אמרותיך. מ"מ נלע"ד כוונתן דהא י"ל מה זה שאמר לאינו שב מידיעתו והלא מקרא דריש בחולין דף ה' מכם ולא כולכם ואין שב מידיעתו מוזכר רק בפלוגת' דברייתא במומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם. לכן נ"ל לפמ"ש בפרמ"ג יו"ד סי' ב' וכן במגא"ב בסוגי' דשוחט בשבת דאפי' לא נעשה מומר בפ"א ובצנעא מ"מ הא מסקינן במס' בכורות וכן קיי"ל ביו"ד סי' קי"ט דחשיד על החמור חשוד על הקל ובפ"א ובצנע' ניהו דלא חשיב מומר דלא יהני שחיטת' כשר' באחרי' רואים אותו אבל עכ"פ חשיד מקרי דצריך אחרים רואין אותו כמ"ש הש"ך סי' ב' אלא שהמגא"ב הביא בשם מהרי"ק דאפי' אחרים רואין לא צריך. ומתרץ דבריו עפימ"ש הר"ן במס' יומא בסוגי' דמאכילין אותו קל על קל דרבוי' שיעורי' כגון כמה זתים נבלה חמור מאסור חומר בעצמותו בפעם אחד כגון שחיטה בשבת ולכן ה"נ אינו חשיב חמור על קל. ונלע"ד דהיינו דוקא באיסור שבת אם דחשיב כמומר לכה"ת מ"מ הא חזינן דנתן לדחות אצל פקוח נפש אבל ע"ז דקיי"ל דהוה יהרוג ועל יעבור ודאי כי חשיד חמור אפי' בפ"א יותר מרבוי' שיעורי' דנבלה דהא פשיטא דנתן לדחות אפי' כמה זית נבלה אם אי אפשר בענין אחר כמ"ש הר"ן שם ולכן פשיט' לע"ד דמקרי עכ"פ חשיד גם לדעת התוס' וצריך אחרים רואין אותו לענין שחיטה. ומעתה לענין להביא קרבנותי'. כיון דמקרי חשוד א"כ עכ"פ בספיקא עומד אם שב מידיעת' והוה ספק חולין לעזר' ואין מקבלין ממנו עכ"פ נדרים ונדבות דבשלמא חובות ששייכי במה שעבר י"ל דרצה לעשות תשובה כמ"ש האחרונים עיי' בחת"ס יו"ד סי' צ' אבל נדרים ונדבות מה"ת נסמוך לקבלן וא"כ שפיר דייק בתוס' כיון דהך העל' בחוץ הוה קל נגד ע"ז ואין זה לקרבן על ע"ז דהא מזיד הוא וא"כ לא נאמין לו ששב מידיעת' וגם אפי' שב בתשוב' עתה מ"מ הא אמרו בתוס' חולין דף ה' דאם בעת שעבר עביר' לא הוה שב מידיעת' לא מהני תשובה לענין קרבן וא"כ

לענין לקבל ממנו הקרבן במה שגג בעבר' אחרת ששב עתה ממנו אין מקבלין ממנו כן נלע"ד:

ומ"ש כ"ת בדברי התוס' שבת דף צ"ה דהבנין יהא מותר מטעם מתוך שהותר מגבן. ממ"ש בפרק כירה מ"ז במטה גללניתא דאסור מה"ת ביו"ט. הנה גם בתוס' לא אמרו רק אם יש צורך קצת כמ"ש שם כגון לאכול בבית מפני שמש ושרב ושם בפ' כירה להדר ולהחזיר המטה על כנה מה צורך קצת איכא ואפי' לדעת רשיז"ל דס"ל בדף כ"ב אפי' לצורך קצת ל"ד י"ל דס"ל כמ"ש הרמב"ם דלא אמרינן מתוך אלא בדבר ששייך באוכל נפש עצמו כמ"ש הרה"מ:

סימן נה

בין כסא לעשור החתימה לטובה יגמור על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב הגדול חריף ובקי מו"ה משה שמואל שטערן נ"י בק"ק סערענטש יצ"ו. ראיתי במ"ש מעכ"ת בעים רוחו על דברי פרי תואר במ"ש בסי' צ"ט דתערוב' חד בחד אינ' אסור מה"ת. והקשה מעכ"ת ממס' נדרים בנדר' א' מב' ככרות דתרווייהו אסורים ומה"ת משמע. והנה מ"ש בפן אחד לחלק בין איקבע איסור' ולענין מלקות ודאי ניחא אבל מ"מ קשה האיך אפשר לומר דמותר מה"ת לדעת הרמב"ם דכיון דמביאין עליו א"ת. וכמה דיו נשתפכו לתרץ דברי הרמב"ם מהך דמביאין א"ת הא ס"ד לקולא. וכול' התירץ דבאיקבע איסור' מודה ולדעת מהרי"ט בזה גופ' פליגי האמוראים ותנאי' דלמ"ד שמצריך איקבע איסור' ס"ד לקולא והדברים עתיקים. ובפן ב' מ"ש כ"ת הוא נכון מאוד בסברי. והנה עיינתי בפ"ת סי' צ"ט אשר שם האריך קצת בהלכה זו אבל משם נראה דכוונת' בזה אינ' בספיקו דענינ' אלא דזה גופ' הספק בתור' כתב אחרי רבים להטות דמכי' ילפינן בטול אסורי' ברובא והא בתורה לא נכתב בפירוש דבר זה ודילמא להיפך אחרי רבים להטות אם האסור הוא ברוב אז אסור דוקא ומחצה על מחצה מותר ומצד ספק זה האיך הי' מצות התור' בספק זה נמי דעתי' דס"ל להרמב"ם דס"ד לקולא כת"ד. אלא דס"ס יקשה איקבע איסור' לענין א"ת היכי משכחת לה. ולזה י"ל דיש לחלק אם הב' זיתים בעינ' כלומר דאינ' בלולי' זה בזה אלא כל א' בפני עצמו בזה יש חיוב א"ת אבל הוא מיירי דישנ' בתערוב' ממש דזה קיל יותר כמ"ש בכמה דוכתי' לענין היתר מצטרף לאיסור ועיין רש"י ותוס' מס' פסחים דף מ"ג ע"ב ומנחות דף נ"ח ותוס' זבחים ד' ע"ח בהך דפיגול ונותר וטמא שבללן זע"ז כיו"ב כנלע"ד ליישב הפ"ת. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן נו

לכבוד האברך החריף ובקי טובא מהו' יושיע בוקסבוים נ"י בדבר בנימין זאב שמתיר תבשיל שנתבשל בכלי שאב"י בדיעבד אפי' במזיד. הובא בפרמ"ג בשפ"ד סי' צ"ט סק"ז. וכ"ת הביא ראי' לאסור וכן הוא דעת תשו' אחרונים רק מ"ש לראי' ממס' ע"ז דתירץ בגמ' על ב' ברייתות דתני חדא מותר ותני חדא אסור דמ"ד מותר ס"ל נטל"פ מותר ומ"ד אסור ס"ל נטל"פ אסור ולמה לא משני הא והא נטל"פ מותר והא בשוגג והא במזיד. וע"ז שוב משיב דאסור משמע לכל עולם. היטב השיב. ובל"ז י"ל לפימ"ש התוס' והרא"ש דהא דנקט ג"כ בברייתא עד שלא יטבול לא נימא דטבילה מעכב' לאכול מה שנתבשל קודם טבילה וא"כ אין נ"מ בין נטל"פ ולכ"ע הי' הדין לאסור אלא למ"ד דאוסר הוא אסור באמת דגזרינן טבילה אטו הגעלה ולבון ולהכי אסור משא"כ למ"ד מותר. ואי נימא דהטעם משום בטול אסור לכתחלה במזיד לא שייך גזירה זו כמובן:

וגם מ"ש ראי' מסי' קכ"ב סעי' ו' דאסור לומר לעכו"ם בשל לי ירקות בקדרתך אם כי סתם כש"ע אב"י זהו כלכתחילה הוא ראי' נכונה. ומ"מ להציל פסק הבנימין זאב ופרמ"ג מהשגת כ"ת י"ל דמשם אינו ראי' דע"י נכרי גרע טפי כמ"ש במג"א סי' שי"ח דמבשל בשבת לא אסור בכדי שיעשה ונכרי שהביא דורן אסור משום דמבשל לא שייך למגזר דיעשה עבירה בעצמו משא"כ ע"י נכרי והוא כעין דפי' הש"ך דאסור למי שנתבשל בשבילו דאל"כ יאמר לנכרי לבטלו עי"ש. ועוד י"ל דהא לדעת הרא"ה והרשב"א הטעם בקדרה אינו פגום בעצמות' ורק בתערוב' באי הפגם וא"כ הא הוי מבטל אסור לכתחילה. וסבר הוא שאלת הרא"ה בכלי מדין האיך אמרי' לא אסרה תורה רק קדר' ב"י הא באינו ב"י ג"כ עכ"פ מבטל לכתחלה ולמ"ד דאסור לבטל מדאורי' האיך שרי לכתחלה. והרשב"א תי' דהבלע' בקדרה לכ"ע מדרבנן. והנה לכאורה קשה למה אמרי' סוף מס' ע"ז שלהכי אינו שרי לכתחלה קדרה אב"י דגזרי' אב"י אטו ב"י תפק"ל דאסור עכ"פ מדרבנן לבטל. וצ"ל דהרשב"א לשיטתו דס"ל דבכלי שמשתמשין בשפע אם בלע איסור כ"ש עד דבכל זמן יהי' בששים א"כ לעולם לא יבא לידי נתינת טעם בזה ל"א א"מ לכתחילה דג"כ לכתחילה מותר ע"כ שפיר ס"ל בגמ' דיהי' מותר לכתחלה בקדירה שאב"י שלעולם לא יבא לידי נתינת טעם אסור אבל בכלים של נכרי דליכא למימר הכי דוודאי שכיח להזדמן פעם א' או יותר שיהי' בו נתינת טעם איסור רק אנן אזלי' בת"ר או ס"ס מ"מ כיון דיכול להיות בנתינת טעם הוי בכלל מבטל איסור לכתחלה כנלפע"ד ליישב דברי הגאונים והוא בכלל דברי כ"ת ורק בהעדפ' ויתר ביאור הדברים:

ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן נז

ב"ה ז' דסליחות פ' וילך עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. כוח"ט על ראש חביבי הב' המופלג החו"ש יו"ש מהו' נתן בוימהאפט נ"י בונעזאלאבארץ יצ"ו. ע"ד אשר הקשית ברמ"א יו"ד סי' ק"א סק"ב כל חתיכ' שלא נאסר רק כדי קליפה בטלה דהרי הקליפה א"ר להתכבד. וכתב בש"ך שם סק"ו ומ"מ מה שהוציא כן מתוס' לא מצאתי' רק שבתוס' פגה"נ צ"ז כתבו בשם הרא"ם דבקליפה וכה"ג ל"א חנ"נ ואין ראי' מזה דל"ה חה"ל. וכ' הפרמ"ג ע"ז ובאמת מתוס' אין ראי' דהתם בשאר איסורים אמרו נ"נ רק משום לתא דבב"ח ומשו"ה בכ"ק לא החמירו אבל בב"ח מודים דמה"ת נ"נ כ"ק עיי"ש. וקשי' לך הא בתוס' חולין דף ק' ד"ה כשקדם וסלקו כ' דא"ר לסברת ר"א מההוא כזית דתרבא ממ"נ וכו' מידי דהוה אניפת חלב שנפלה על חתיכת בשר דאם אין כ"ט מותר אעפ"י וכו' מיהו לפי"מ שפי' בשם הרא"ם דבחצי חתיכה אין שייך לומר שתעשה נבלה א"ר משם עכ"ל וא"כ מוכח דגם בב"ח קאמר הרא"ם דל"א חנ"נ עכ"ד. והוא באמת דבר תימ':

וכדי שלא להשוות הגאון בלא ראות דברי התוס' אפשר י"ל לפמ"ש בס' אמרי דוד בטעם של דברי הרא"ם דבחצי חתיכה לא אמרי' נ"נ משום דילפי' מבב"ח ובב"ח דרך בשול א"א שלא יאסר כולו וכמ"ש הר"ן דהבל הקדירה אפי' בלא רוטב מוליך הטעם בכול' וכ"ז לפי האמת דס"ל דדרך הליכ' לא נ"נ אבל השתא דקאי התוס' לאמור דלרא"ם אין ראי' די"ל דגם דרך הליכ' כל מקצת ומקצת נ"נ א"כ גם בב"ח משכחת לה א"כ ע"כ גם בב"ח צ"ל לרא"ם דכדי קליפה לא נ"נ ודו"ק. אבל לפי המסקנ' דלא ס"ל שיעשה נבלה דרך הלוכ' דברי הפרמ"ג ע"כ. ומזמן כביר אמרתי בסבר' דדרך הלוכ' לא כ"כ משום דכל עצמו דאמרי' בב"ח דצריך בנ"ט הוא כמ"ש רבא לקמן דדרך בשול אסרה תורה וכלומר דאין דרך בשול בלא נתינת טעם והא בדרך הלוכ' זה דרך כל בשול ואז אם עי"כ לא נשאר טעם בשום מקום החתיכ' וא"כ אדרבה בשול זה גורם שלא ישאר בו טעם כמובן ואינ' דרך בשול:

ומ"ש ע"ד פרמ"ג סי' צ"ט ע"ד הרמ"א דחלב במים בטל ופי' הש"ך דאשמעי' היתר בהיתר בטל ואינ' דומה למ"ש בסי' רצ"ט גבי שעטנז. ובפרמ"ג פי' דלדעת הר"ן בנדרים שפי' בטעמי' בדשיל"מ אינ' בטל דהוה היתר בהיתר אתי שפיר דאשמעי' דבמבשא"מ בטל ועד"ז הקשת' דבר"ן שם משמע דהאיך שיש לו היתר מיד אפי' מבש"מ אינ' בטל. ויפה הערה זו אלא דכ"ז כ' הר"ן לדעת הרי"ף אבל הא לא קיימ"ל כדעת הרי"ף אפי' במב"מ דלדבר שלא נאסר מעולם לא מקרי דשיל"מ כמ"ש המחבר בסי' ס"ט סעי' י"ד בבשר ששהה ג' ימים שנתערב עם שאר חתיכות דבטל אם כי דיש לו היתר בצלי מ"מ כיון

דלצלי לא נאסר מעולם. וזה דעת תרה"ד. א"כ יפה כתב הפרמ"ג להלכה דלמה יהי' בכלל דשיל"מ בנתערב חלב יבמים משום דאפשר לבשל' עם שאר חלב והא לזה לא נאסר מעולם. והפרמ"ג כתב רק דרך רבות'. אלא שבאמ' לפי"ז גם במינ' הי' ראוי' להתיר ואפשר דבאסור דאורי' חיישינן לדעת הרי"ף והר"ן כמ"ש הפרמ"ג בעצמ' בסי' ס"ט במשבצות שם ועי' בפ"ת סי' ק"ב סק"ח מ"ש בשם תשוב' מאהבה בענין זה ובפשיטות י"ל דהפרמ"ג לא קאמר רק לסברת הר"ן דתולה היתר בהיתר לענין מין במינ' אבל לא עלה על דעתו לפסק הלכה לגמרי כהר"ן:

ומ"ש ע"ד פרמ"ג סי' צ"ח סק"ה במ"ש לדברי ט"ז סי' צ"ב סקט"ו דבבליעת משהו לא אמרי' חתער"נ. ולדעתך אדרבה דבזה פליגי הש"ך וטו"ז ולטו"ז נ"נ והנה שם בט"ז חזר ושנה דברי הטור דאינ' נ"נ במשהו ובזה האריך שם שאין לחלק בין חמץ בפסח לשאר אסורי' אלא שלדברי ט"ז משו"ה אין נ"כ דבבליעת משהו אינו יוצא כלום ובכהג"וו לכ"ע אינו נעשה נבלה ולכמה פוסקים אפי' בב"ח כך הוא וכבר פירש' כן התוס' פגה"נ ד' צ"ז שהבאת' במכתבך. ולהש"ך משו"ה הי' נ"נ דגם במשהו יוצא הבליע' אלא כיון שמעורב בהיתר הוה מין בשא"מ עיי"ש בפרמ"ג שפי' כן וכבר האריכו בזה האחרונים. או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן נח

לכבוד הב' החו"ש זי"ר מו"ה חיים יושיע קופפערשמיעד נ"י.

ע"ד מ"ש מ"ש האחרונים לדברי הל"מ דבמ"ע יוצא אפי' שלכד"ה א"כ מ"פ בגמ' מ' חולין ר"מ האיך אכל בשרא קדשים ופ' מא"ל. ועד"ז תמיה' דר"מ דאית לי' נטל"פ אסור גם שלכדה"נ אסור. הנה עי' בפלתי סי' פ"ז מ"ש בזה ומשמע מניה דר"מ ס"ל שלכדה"נ אין לוקי' ומ"מ ס"ל נטל"פ אסור ועי' בחו"ד במ"ש דשאני שלכדה"נ דאסור' קאי וחל עלי' כמו חלב חי' משא"כ נטל"פ פרח אסור מניה ושם הנ"מ אם מבשל ע"י דברים המבשמים מטעמי' המשביחי' דנבלה סרוחה אינו אסור דכבר פרח האסור מני' משא"כ בשלכדה"נ זה תורף דברי עי"ש. ולפי"ז י"ל דגם ר"מ לא אוסר נבלה סרוחה אלא אם מטעימי' בדברי המשביחי' שלא יהי' שלכד"ה. מ"ש ע"ד מהרש"א במ' חולין ד' י"א דלהכי לא אמרי' בפר' אדומ' סמוך מעוט' לחזקה דהוא מעוט דל"ש. וקשי' עלי' ממ"ש לקמן ר"מ האיך אכיל בשרא דהא במעוט הזה לא חיישי'. והנה סברת מהרש"א עיין בת' מרן חת"ס יו"ד סי' כ"ד. וכבר אמרתי לתרץ קושי' הנ"ל עפימ"ש המהרי"ט לחלק בין חזקה המכריע ובין חזקה שאינ' מכריע כגון גבי נגע יש קצת סברי' שלא נשתני' מכונו' שהי' משא"כ חזקת שאינ' זבוח וכי מפני חזקה זו מכרעת לומר דניקב הושט. א"כ י"ל דדוקא לענין

דניזל בתר חזק' זו מהני אבל לא מהני לאצטרופי חזקה זו למעוטי לבטל הרוב. ומ"ש המהרש"א דהוה מעוט דל"ש לענ"ד גבי פרה שצריכ' להיות אדומה תמימה וב' שערות פוסלת ובספרי אית' דגם טלפיה אדומי' וזהו הוא דלא שכיח דנימ' דפרה הזו שמיעוטו מאוד במציאות' נימא דנקב' ושנו' ודו"ק. מ"ש ע"ד ת' הרשב"א דהטריפות הבא מהבטן חי' י"ב חודש וקשי' ממ' נדה ד' כ"ג בילדה ולד בושט נקוב דתלי' אי טריפה חי' ופליגי בזה ר"י ורבא. והנה הפרמ"ג סי' נ"ז ס"ק מ"ח ס"ל הכי בדעת הרשב"א דכל טריפות בתולדו' חי ובתשובת נאות דשא סי' י"ד הוא בעל לבושי שרד הביא דברי הגמ' ממ' נדה הנ"ל לראי' נגד דברי פרמ"ג ותי' דבזה גופא שם פליגי האמוראי דקשי' עלה דהא קיימ"ל ברוב הש"ס כוותיה דרבא ושם ס"ל טריפה חי' והאיך פסקי' דלא כוותיה אלא וודאי דבזה פליגי דהיינו טריפה תן הבטן. ואני אמרתי בס"ד לתרץ לפי הנ"ל הפיה"מ להרמב"ם דפי' חסרה אונ' היינו ריאה שחסר'. והק' דבגמ' שו"ט בזה טובא ומוקי לה כר"ש ולא אשתמיט מתרץ לומר שחסר' אונ' שלה. ובזה ניחא דבמתני' מסיים כל שאינ' כמוה חי' וא"כ משמע דל"ת במתני' רק טריפ' שאינ' חי' והא אונ' שחסר' ודאי היינו מן הבטן דאל"כ היינו נקוב' ע"כ ליכא לפרש הכא במתני' אבל מ"מ אינ' כשר' וק"ל. והנני דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן נט

שוי"ר לכבוד הרב הגדול מו"ה בן ציון בלום נ"י אבדק"ק סארוואש יצ"ו עתה באתי על ד"ת במ"ש כ"ת לתרץ שיטת הרי"ף בפ' גה"נ בסוגי' דריח' מילת' במ"ש דהך דרב שייך באידך דרב במ"ד כיון שנתן טעם בחתיכ' נ"נ ואוסרות כל החתיכות מפני שהם מינ' והרבה להקשות עליו מכמה מימרות דפרכי אדרב אם כי דאיירי במין שאינ' מינ' ותי' מע"כ דכוונת הרי"ף למ"ש בט"ז וש"ך סי' ק"ח בשם מהרא"י במ"ש לחלק דבעלמא לא אמרינן דהנאסר יכול לאסור והכי בחתיכ' נבלה כחושה והיתר שמן אמרינן שפיר דמפט' כמ"ש בטעמי'. והנה כל דבריו ודיוקי' ה"ה דברי חכמ' מ"מ לא אדע האיך יצא לתרץ בזה קושי' הצל"ח שם בפסחים במ"ש בשם מהר"ל קאסוויטץ שהקש' ל"ל שמנה ומשום פטום דהא לפ"ד תוס' ע"ז דכל אשר נאסר במשהו אפי' ב' כחושי' נאסר ע"י ר"מ והא רב ס"ל מין במינו לא בטל ונאסר במשהו. ומעתה לדברי כ"ת דרב לאשמעינ' וינ' דמהרא"י הא לא צריכ' לן כלל דכיון דבמין במינו איירי ואין כאן נאסר אלא אוסר ואם דעת כ"ת לומר דלתלמוד' אתמר היכ' דהוה שאינו מינה. זה לענ"ד דחוק דנוקי מילתא דרב דבאם אינו ענין לכאן ואין זה מדרכי אמוראים כש"כ היכא דפליגי דלוי פליג עליו אפי' בנבלה שמנה וא"כ משמע דרב עכ"פ שחיטת שמנה מצריך לענינו של דבר דפליגי

ביה. ובימי חרפי אמרתי כגוונא זו ע"ד הרי"ף לפי סברת הצל"ח דהרי"ף לית לי' סברת התוס' בע"ז כי בכחוש אין בו כלל משום ריח' וצריך לפטום אלא אם הוא רק משהו לא שייך מפטם וכי משהו מפטם אלא עכ"ח דהשמנה נותן טעם גמור כמו גבי האי מימר' דרב בפ' גה"נ לסברת ר"ת דבעי טעם גמור כנ"ל להיות אוסרו שאר חתיכות עיי"ש. ומ"ש כ"ת בשומן של גיד דהוה דרבנן לא אמרינן מב"מ לא בטיל כמ"ש בברוך טעם א"כ הרי"ף שפי' הך דרבא בפרק גה"נ מין במינו בשישי' כגון שומן של גה"נ לא מקשי התוס' מידי על שיטת רשיז"ל שפסק מב"מ לא בטל עיין בכו"פ סי' ק"ט שהביא דברי הגמר' פ' גה"נ שאני ציר דזיב' בעלמ' ובתוס' דהוה דרבנן דמשמע דבדרבנן לא אמרינן מב"מ ל"ב וכבר פקפקו בזה האחרונים מדברי תוס' בסוגי' דטיפת חלב דף ק"ח ע"ב ד"ה אמאי שם אדברי הרשב"ם משמע מניה דגם בדרבנן מב"מ ל"ב דהא חענ"נ בשאר איסורי' מדרבנן. וכבר אמרתי דבר מתקבל בס"ד דהכי פירוש' שאני ציר דזיעה בעלמא דרבנן דהיינו לר"י דאמרינן במנחות דף כ"ג דדוקא אם המבטל או הבטל יכול להיות כאחדים דהיינו או לאסור' או להתיר' ותבטל עכ"ח צ"ל דיכול להיות כמבטל דהתיר' האיך דמסרח דמותר כנבלה מוסרחת ואיתא שם בתוס' דף כ"ב דבמשקי' לא שייך זה דאם מסרח אין שם משקי' עליו ע"כ הוה מבשא"מ כמ"ש במס' פסחים בסוגי' דר"ח סג"ה כלומר א"כ לעולם הוה באסור' דהא אם יסרח בלא"ה אין שם משקי' עליו משא"כ באוכל עכ"פ שם אוכל עליו דהא מקבל עכ"פ טומאה דבעי עד לכלב כמ"ש במס' בכורות. והנה ציר דגים אינו בכלל משקי' דלהכי אינ' מקבל' טומאה ואינו אסור מה"ת וא"כ שוב הדרי' לכללי' דאינ' בטל דיכול להיות כמבטל לכי מסרח מאי אמרת דאז אין שם משקי' עליו הא גם עתה אין בכלל משקה אלא דהא אסרו חכמים ועשהו כמשקה מדרבנן ומעתה א"א לתפוס החבל בתרי ראשין ולהחמיר כחומר מין במינו משום דמה"ת אינו משקה אלא כיון דמדרבנן הוה משקה שוב לחומר' זו הוה קולא ג"כ לענין בטול דומי' לזה כתב הש"ך בסי' נ"ה גבי אבר המדולדל דלא חשיב אסור דבוק כיון דרבנן עשא' כפרוש ולא נחמיר בהיפך להחשיב' דבוק כמו מה"ת ודו"ק. וממילא מיושב קושי' האחרונים מדבר' תוס' הנ"ל דשם לא שייך ממכפיש הנ"ל כמובן. וראיתי מ"ש כ"ת פלפול נעים בסוגי' דהבודק צריך שיבטל' אך מ"ש בשם הפרמ"ג סי' תל"ד ומ"ש עליו במהרמשי"ק סי' קצ"ד. והנה תורף הדברים כך הוא דהמהרי"ט סי' קכ"ז חדש דלהקדיש דבר מה אי אפשר ע"י שליח דהוה מילי ומילי לא ממסרי לשליח ועד"ז הקשה אדנפשי' דהא עיקר שליחות נאמר בתרומ' כמ"ש בריש פרק איש מקדש אתם גם אתם לרבות שליחכם והא תרומה אית' במחשב' וכי אין עושין שליח לתרום במחשב' ג"כ וכש"כ לעשות שליח להקדיש ע"י

דבור ותי' דשאני תרומה דנאמר בתורה ונחשב לכם תרומתכם חשבו הכתוב כמעשה כמ"ש התוס' ר"פ האומר מס' קידושין דמחשב' דתרומה חשיב כמעשה משא"כ הקדש וע"ז כתב הפרמ"ג כש"כ בטול בלב כלומר דלא מהני ע"י שליח ושוב כתב וי"ל במימר לוקה דבדבור' קעביד מעשה והקדש כהגוו"נ נמי לפי ת"ד אלו נראה כוונתו לחלוק ע"ד מהרי"ט דממילא ליכ' ק"ו לבטול והיינו כמו במימר חשבינן דבור כמעשה הה"ד בהקדש ומהני ע"י שליח א"כ הה"ד בבטול י"ל כן או אפשר דגר' ס"ס ליכא ק"ו. ובת' מהר"משיק נראה כמו הפוך הדברים שכתב בשמו דבטול מתעבד מעשה וחשיב כמו מימר וע"ז שוב הקשה דהא המהרי"ט כתב דלהקדש לא מהני שליח אע"ג דבדבור' עביד מעשה. ותימ' בעיני מאוד הלא אדרב' על הקדש גופ' קאמר הפרמ"ג דבדבור' קעביד מעשה ועל ענין בטול לא סיים כלום. ומ"ש לעיל מני' כש"כ בטול זה קאי ע"ד מהרי"ט כלומר כי היכי דבדבור לא הוה מעשה כש"כ בטול ומעתה ג"כ שארית דבריו ודברי כ"ת אינו מובנים לי אלא דדברי מהרי"ט גופ' צריכי' למוד מ"ש בין תרומ' להקדש משום דבתרומה כתיב בתורה ונחשב חשיב כמעשה והא בהקדש נמי כתוב דבור ככל היוצא מפיו יעשה ולא יחל דברו ואפשר דעיקר דבריו משום דכתיב גבי שליחות. ושוב ראיתי בדברי מרן חת"ס יו"ד סי' שכ"א דמחלק בין הפרשת תרומה להקדש דבתרומה עיקר הדבר להפריש תרומה מן הטבל אלא שגם הדבור ומחשבה מצטרפי' בהדי וכיון דעיקר הוא המעשה חשבו מחשב' ג"כ למעשה משא"כ בהקדש אינו רק דבור עיי"ש וחלוק זה הוא נראה כהיפך מדברי מהרמשי"ק מ"ש דדוקא אי בטול ליכא במחשבה הוה הדבור כמעשה כמובן. וכבר ראיתי בכת"י מת"ח גדול במשניות ישנים שציין ע"ד מהרע"ב ותוי"ט ריש מס' פסחים הנ"ל מדברי התוס' מס' קדושין ר"פ האומר דמחשב' דתרומה הוה כמעשה משום דעי"ז נגמור הדבר ודעתו כי הה"ד בבטול נאמר הכי דלא יבא המחשבה ויבטל מחשבת הבטול דשם בקידושין לענין זה אמרי דלאחר שתרם השליחו במחשב' אינו יכול לבטל השליחו' אע"ג דדבור מבטל דבור וכש"כ המחשבה בתרומה שכבר תרם אינ' כן דבגמר הדבר הוה כמעשה. ובימי חרפי הייתי מיישב דברי תויו"ט עפ"י דברי נוב"י מהדו"ק או"ח סי' ח"י י"ט במ"ש לדברי הר"ן דמשו"ה מהני בטול בלב בחמץ היינו משום דבלא"ה אינ' ברשות' רק הכתוב עשאו כאלו ברשות' בגלוי דעתא לבד סגי' דלפי"ז לא חל הבטול עד שעה שישית דאז מתחיל האסור הנאה לא קודם לכן וא"כ עד זמן ההיא לא נגמר הבטול ולא חשיב ממילא כגמר מעשה ומהני מחשבה להוציא מידי מחשבה ולזכות בו ודברי מהרע"ב ותויו"ט על מכונן כמובן ואיסמ"ל עוד. וראיתי מ"ש כ"ת ע"ד פרמ"ג יו"ד סי' ל"א מ"ש ע"ד כנה"ג בנמצא תולעת במוח אפי' לא נמצא רושם בקרומי'

טריפה דא"א בקיאי' בבדיק' וע"ז כתב הרמ"א והכי נהוג. וכתוב ע"ז בכה"ג דעכ"ח ה"נ מותר בהפ"מ אע"ג דא"א בקיאים דאל"כ גם לעיל בניקב קרום עליון לבד נמי יהי' אסור בהפ"מ מה"ט דא"א בקיאי'. וכתב ע"ז בפרמ"ג דשם איירי ע"י חולי ולא חיישינן לקרום התחתון משא"כ בתולעת דהוה כקוץ ומחט. וכ"ת הוסיף לחלק עפי' מ"ש הש"ך סי' ל"ג דלבדוק כל הצוואר הושט הוה כמו מקום שאינה ידוע משא"כ במקום נקב דחזינ' הוה מקום ידוע וה"נ התולעת שמהלכ' אנה ואנה וצריך לבדוק כל קרום המוח שפיר נאמר דאא"ב אפי' בהפ"מ משא"כ לעיל בנקב העליון לבד. ודבריו ה"ה מתקבלים ונעים לאומרם, אלא דמ"מ צריכ' ג"כ לדברי פרמ"ג דהא כאן גם המחבר פסק כן דא"א בקיאי' והא לדידי' ס"ל להש"ך סי' ל"ג דלבדוק כל מקום הצוואר בושט חשוב לי' מקום ידוע ורק במחט וקוץ בחלל הגוף הוה לדידי' מקום שא"י וא"כ לדידי' ודאי קשי' למה מכשיר בנקב עליון לבד דילמא נקב גם התחתון וא"א בקיאי' ועכחצ"ל גם כדעת הפרמ"ג דלעיל איירי ע"י חולי ולא חיישינן כלל לנקיבת התחתון משא"כ בתולעת דהוה כמחט וכמו קוץ וכמ"ש התוס' בפ' השוחט לחלק לדעת רשיז"ל כידוע. והנני בזה ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן ס

ב"ה אול"י ד' פ' תולדות תרע"א לפ"ק מאד י"צו לכבוד ידידי הרב החריף ובקי טובא מו"ה עקיבא בלוי נ"י מ"ש מע"כ במה שהעיר' הגאונים בת' מהרי"א ות' מהרמשי"ק סי' קמ"ד מ"ש אנשי דעלמ' סוחרי' יין להיות טועמי' ופולטי' ביינות של גוי להבין ולהבחין בין טוב לרע וימים רבים הייתי מצטער עד"ז שפסק' הלכה פסוקי לאסור כמ"ש המחבר ורמ"א סי' ק"ח ושם איירי אפי' בסתם יינן כמ"ש הש"ך בדברי הרמ"א שמתיר רק לזלף ובסתם יינן איירי'. והנה מע"כ הרחיב הדבור בזה בפלפול ויצא להמליץ לאמור כיון שכל עצמ' אינו טועמי' רק להבחין אם אין בו קלקול והוה רק כמתעסק ואם כי קיימ"ל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה מ"מ באסד"ר י"ל להקל. והנה כבר ישב על מדוכ' זו בפרי תואר סי' ק"ח שצירף סברי' זו בטעימת בורית שהובא בצ"צ סי' מ"ב כיון דהוה פגום וגם אינ' מכוון רק אם יש בו מלח אלא שנראה סברתו שם לדחות דברי פר"ח שמשיג ע"ד צ"צ דטעימ' הבורית אם כי פגום האסור עכ"פ מדרבנן אסור והביא ראי' מקער' שולח' בה בשר דאמרי' בגמ' דא"א למטעמי' ואפי' אינ' ב"י והוא השיב עלי' דשם יש טעם קצת אבל בורית פגום לגמרי ואינ' ראוי' לגר. ונראה כוונתו דל"ש טעימ' אלא בדבר שמשביח קצת עכ"פ שנהנה בטעמי' אבל פגם הבורית ל"ש טעם כלל ואין שייך בו לומר טעימ' וכמ"ד בגמ' מ' ברכות ד' י"ד דטעימ' מקרי הנאה ועיי' בהר"ן מ' ע"ז בסוגי'

דנטל"פ דמסביר לי' נמי כעין סבר' זו דל"ש טעם כעיקר כשאינ' נהנה בטעמי' ועכ"פ אין ראי' להתיר באיסור דרבנן כמו סתם יינם בנד"ז ובמהר"מ שיק סי' קמ"ד הנ"ל ג"כ אתי' עליה' לחקור משום מתעסק עיי"ש דמביא דברי הר"ן גבי בת תהי דהוה כאכיל' ול"מ אין מכוין ודאי שם איירי אפי' בסתם יין שהי' בזמנ' שאסור בהנא' ג"כ ועכ"ז אמר דהוכיח אם ריחא מילת' הוא הוה כאכיל' ול"ש מתעסק וכן נראה לע"ד מהגמ' מ' ע"ז דהביא עלה תנור שהסיק' בכמון של תרומת' דוודאי אינ' אלא מדרבנן ודומי' דידי' בת תהי דאל"כ ל"ה ראי' ולא פירכ' וא"כ מוכח דס"ל להר"ן דגם בסתם יינם וכל אסור דרבנן לא מהני להקל במתעסק. ומ"ש מע"כ לחלק בין טעמי' בורית לשאר אסה"נ לסבר' הריב"ש בטעם אסור טועם ופולט דלמא אתי לבלוע בבורית ל"ש בה דהא פגום. והנה בת' צ"צ ג"כ סברת' דמשום דאפי' אם יבלע אינ' רק מדרבנן ול"ג גזלג"ז נראה דס"ל רק משום דפגום דהוה דרבנן אבל ס"ל בסברת הריב"ש אינ' כמ"ש מע"כ כלומר דמשום תאוות' ישאוף לאכול ולשתות אלא טעמי' משום ע"י הטעימ' ירד סמוך לתוך גרונו ולא יכול הרוח להחזיר ולהקיא או דלמ' משתלי' וישת' וכיו"ב וכמ"ש הרבה אחרונים שהזהיר' בטעימה והדחת פה בתענית שיזהר מלבלוע והה"נ א"כ ל"ש סברת מע"כ דגם בדבר פגום איכא למיחש להכי כמובן. והנה ללמוד סנגורי' על הסוחרי' הנוהגי' היתר בטעימ' ופליט' בסתם יינן מצאתי בדרכי תשובה סי' ק"ח ס"ק צ"ד בשם ת' שם משמעון עפ"י דברי ת' הרמ"א סי' קכ"ד שהאריך שם בצד קולות של סתם יינן בזה"ז וכ' שם בתועלת קולתו הוא דבחולה שאי"ב סכנה שאסרו הרשב"א והריב"ש לאכול ולשתות אפי' איסורי דרבנן ומ"מ בסתם יינם יש להקל כיון דבזה"ז אינ' יודעי' בטוב ע"ז והוה כתינוק ב"י ע"כ יש להתיר. ולהכי י"ל ג"כ בנד"ז כיון שמחייתן ופרנסתן במסחר היינות יש להם לסמוך ולהקל בטועם ופולטי' ושם ברמ"א מביא דברי הירושלמי אין מדקדק' בסתם יין וניהו שסיים שם כי חלילה וחלילה להקל במידי אחריני ונוראות אשר כתב שם המקילי' חוץ מחול' שאב"ס מ"מ בטועימ' מגמע ופולט לסוחרי' אשר כל פרנסתן בכן יש להם צד מקום לסמוך בזה וכן דעת הגאון בעל ת' שם משמעון עיי"ש. והנני ידידו"ש, ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ נ"ב אחרי כתבתי ת' זו בא לידי ס' שם משמעון וראיתי שם פלפול עצום בחריפות ובקיאות ודייק ג"כ מדברי רמ"א סי' ק"ח דגם בסתם יין אסור לטעום ורק עפימ"ש הרמ"א בת' סי' קכ"ד יש לומר זכות על המנהג של סוחרי' וכמ"ש בדרכי תשובה הנ"ל:

סימן סא

שוכ"ט לידי"נ ה"ה כבוד הרב הגאון מהו' זאב כהנא נ"י אב"ד דק"ק טשארנא יצ"ו. הנני מן המודיעים כי יק"מ הגיע לידי אשר בו הרבני להציע ע"פ להלכה ולמעשה בענין חדש היינו במלאכת מאשין חדשה אשר ע"י נעשה חמאה מיד אח' החליב' וע"י כי נכרים מרובין וא"א להשגיח ולפקח אצל כול' כדינו בחלב וישראל רוא' מהו החמאה שנעשה במאשין אם מותרת גם במקום שנוהגי' אסור בחמאה ש"ג כי יש לצרף להתיר' מלאכת המאשין אשר באמונה עושה לא יקבל דבר זר וזיוף כלל אך ורק מה שראוי' לעשות חמאה וגם נשאר על שארית מי חלב שעושי' ממנה גבינה הנהוגה שקורין "צווארין" מה דינ' וכת"ר האריך בכוח' דהתיר' ע"פ סברת ר"ת בתוס' ע"ז ובהג"א פ"ב דע"ז והובא ג"כ במרדכי ועיקר בזה מ"ש הרמ"א בסי' קט"ו ב' דיני' משום אגודה דמהני רואה בגבינו' והש"ך והט"ז אשר השיגו עליו דמ"מ לא נפק' מגזרות גבינו' הגוי' כבר השיגו עליו במנחת יעקב שאצל הת"ח והביא דברי הרמב"ם בפיה"מ מס' ע"ז אשר משם נתבאר דמהני שמיר' וראיית ישראל אם כי בפ"ג מה' מ"א אוסר אפי' בהועמד' בפרחי' מ"מ ראיית ישראל מהני טפי דל"ג מחלב ובאמת מדברי הרמב"ם הנ"ל מוכח דאם רק ראו עשיית הגבינות דלא הועמד מקיבת נבלה ג"כ מותר ודין ב' שהביא הרמ"א בשם או"ה דאם ראו עשיית הגבינה אם כבר נחלב' החלב מותר בדיעבד בהפ"מ וצ"ל דבזה לא קיי"ל כהרמב"ם וכמ"ש בפ"ת ופ"ח ועיין במנ"י ונוב"י או"ח מהדו"ת סי' ל"ז. והנה דין א' לית דין צריך בושש כי כבר העיד' במנח"י וא"ר או"ח סי' רמ"ד ובנוב"י הנ"ל כי כן נוהגי' והא בנ"ד גם הש"ך יוד' להתיר' בראו החליבו כיון שכבר קנה ושכר הבהמות לגבינה אין כאן גבינות ש"ג וכש"כ שהעמדת הגבינו' ע"י ישראל אך בדין שני לא מצינו התיר' לכתחילה ורק בדיעבד ובהפ'נו רק מ"ש בשם ר"ת במרדכי והג"א שהתיר משום כיון דעשה הגוי ע"מ כן דהיינו להקפות לגבינה ולפי משקל הגבינו' ישולם לו לא יהא שוטה לערב חלב טמא וכמ"ש בתוס' מס' ע"ז דף ל"ה ע"ד רשיז"ל ועיי' חת"ס יו"ד סי' ק"ז מ"ש בטוב טעם ברור דברי רשיז"ל דגבינו' כיון שנשתנ' צריכי' לגזר' חדשה וגזרת חלב היתר קדמוניות ועכ"פ כיון דהג"א כתב דליכא להתיר כול' האי ע"כ פסק רמ"א כדברי או"ה רק בדיעבד והפ"מ. וראיתי בשו"ת חוט השני סי' ל"ד הביא דברי תשו' הר"מ אשר ממנו נובע ההלכה ועובד' דהג"א והותר בדיעבד גם בלא הפ"מ גם לדעת הג"א כי מדינא שרי ורק טוב ליזהר לכתחילה כן לשון הר"מ והך בהפ"מ היינו אם בדעת הגוי לא הי' מתחילה לגבן ורק ע"י פתוי ישראל נעשה כן אז אינו מרתת משא"כ אם הוא בעצמו דבר לישראל דכן דעתו אז לא חיישינן לאמלוכי ושרי מדינ' רק טוב להזהר לכתחילה

וא"כ בנ"ד אם הגוי בעצמו נמלכי' לעשות כן או שכך הוא המדה שישולם עפ"י שכירות הבהמה לחליב' למען לגבן וגם ראינו כי הגוי' מתרצי' ברצונם לזה ואין כאן דרך פתוי' הי' שרי מדינ' לדעת החוט השני אלא שראיתי במנח"י חולק עליו בזה. והנה ב"כ וב"כ אין לנו היתר לכתחיל' עפ"י פסק הש"ע. וכת"ר הביא דברי עקרי הד"ט שהביא בשם מטה יוסף להתיר לכתחילה ועיינתי בו פעמיים ושלש ולא ראיתי במה שהוסיף להתיר מפני שהוא עפ"י צווי ישראל מרתת ולא אדע מה יוסף תת להתיר ממה שהביא הרמ"א ות"ח בשם או"ה דמיירי ג"כ שקונה ממנו לפי משקל הגבינו' ומ"מ לא התיר' לכתחילה. וראיתי בפ"ח שהגבינו' שמביאי' מצפת תוב"ב הוא עפי"ז כי היהודי' ההולכי' עשות הגבינות בעדר הנכרי' א"א לראות החליבה כי העדר גדול מאוד מהלך ד' וה' שעות והביא כי י"א ההיתר עפ"י דברי הרמב"ם עפ"י מ"ש המ"מ דלדברי' מותר לקנות חלב לעשות חמאה וגבינו' וע"י בשול והוא השיב ע"ז כמה תשובו'. ולדעתו לחלק בדבר חדש כי אם הגוי' עושים הגבינות לעצמן למכור לישראל מותר עפ"י סברת ר"ת כי אין הגוי' שוטה לערב דברי' טמאים שאינ' עומד ואי"צ רק שיטיל הישראל הקיב' לתוך החלב שלא יהא גבינו' נכרי אבל אם הישראל קוני' החלבי' ועושים הגבינות לעצמ' גרע טפי אם כי דעת של גוי ע"ד כן מ"מ אינו מותר רק דיעבד. והנה לדעת הרמ"א בת"ח והש"ך דהתיר' דאו"ה היינו אם משלמי' לפי משקל הגבינות לא אדע מה בין עושי' הגוי' לעצמן ומוכרי' לישראל או למכור החלב למען ישולם להם עפי' משקל הגבינות בי"כ ובי"כ אין הותר לדעתם רק בדיעבד. והנה לסמוך על דבר אמונת ונסיון המאשין לא אדע אם זה עדיף מעובד' דהרדב"ז ופר"ח האיך דחלב טמא ביוקר כפלי כפליים דבכה"ג מתירי' מורייס אם היין ביוקר כמ"ש בגמר' ע"ז ד' ל"ד קיסטא דמורייס בלומ' קיסת' דחוור' בד' לומי ומ"מ בחלב כבר נוהגי' לאסור וא"כ כש"כ הכי לענין מרתת דאינ' רק הפסד מועט וגם לצרף דחומר' החמא' קיל טוב' דהא יש מקומו' דנוהגים היתר לגמרי א"כ בכהגוו"נ אפשר להתיר' לגמרי. והנה קשה עלינו בהתיר' זו משום אסור נדר דתלי' במנהג' זו כמ"ש בחת"ס סי' ק"ז הנ"ל ובת' נוב"י מהדו"ת סי' ס"ה וס"ו עיי"ש ואפשר לומר דבכגון זה נסמוך ע"ד מרן ת' הר המור סי' י"א אשר במדינת מעהרען הי' מנהג אסור בחמא' של גוי אפי' ע"י בשול לא הי' נהוגי' ואחר שנשא ונתן להחמיר מסקנת דעתו הרמה דאם קוכי' מהשוואגין אשר דעתן להקפיא לעשות חמאה וגם שיבשלו אח"כ אם יסכימו לזה גדולי רבנים במדינ' יסכים להתיר' ורק יוכרז בח"ג כי בחסר א' מתנאי הנ"ל אסור גמור באופן אח' והנה התיר' דבשול חמאה לא נמצא בגמר' רק הרמב"ם המציא כמ"ש וירא' לי א"כ עכ"ח אינ' כגזיר' גבינ' שאוסר אפי' בהעמדת פרחי' וס"ל דחמאה לא נאסרה רק

מפני חששא דקום כמ"ש דקיימ' בין אטפי דלא אפשר לברר ולא בטל ואם בשלו אפי' ישראל ממנו יתבטל וא"כ חזינן דמהני ברור ונסיון ומעתה בנדון דידן המאשין שהיא מבררת היטב היטב כמ"ש כת"ר ודאי יועיל יותר ויותר מבישול א"כ למה נאמר לאסור. גם בכה"ג אם נוסיף עוד לזה שהחולבי' חלב משתלמי' לפי משקל החמאה וגם זה הכנה בנאשין עצמה וגם אינו מקבלת חלב טמא שאינ' עושה חמאה ואם משום מנהג ונדר הלא מסיק שם בהר המור דהא דלא קוני' חמא' מגוי' ולהנות ע"י בשול אינ' הוכחה שקבלו המנהג לאסור אפי' ע"י בישול אלא משום ע"י בישול ישאר הנסיוב' שקורין (פוטער כח) באסור' ואינ' רוצין להפסיד מאכל זה ע"כ בוחרי' בו חלב בחמא' ישראל אבל לעולם אם ע"י איז' מלאכת אומן ינוסה שאין בו חלב טמא לא קבלו לאסורו א"כ בנ"ד דישנו כל הני טעמי יש מקום להתיר החונא' עפ"י הוראת מרן הר המור ועיי' בת' נוב"י מהדו"ת סי' ס"ו בעובד' דרב א' המציא בחמאה להדיח' ג' פעמים ומשמע שם דאם הי' ברור בהד ח' ג"פ עושה פעולה יותר מבשול אפשר שהי' מתיר אפי' לדעת הרשב"א. והנה בפר"ח התיר' בבשול אפי' במקום שנוהגין אסור וחולק על המחבר והאחרונים בפ"ת ונוב"י חולקו עליו מ"מ בחכמת אדם מביא' בסוף הסי' בסתמא משמע דיש לסמוך עליו וא"כ בנ"ד דיש לנו כל הני טעמים דחולבי' ע"ד לעשות החמאה וגם הוכחות מלאכת המאשין אשר יאמר עלי' כת"ר כי באמונה עושה אפשר דגם האחרונים לא יחלוקו בזה בפרט לדעת ת' הר המור הנ"ל ועוד אפשר להביא ראיי' לנ"ד דהא פסק הרמ"א בסי' קט"ו דחמאה שאם בא ממקום האסור למקום המותר לא שייך חומר' שיצא משם ופירש' הטעם משום דבאות' מקום אין לחוש דעושה בלי תערובות אלמא דהכל בחששא תלי' מילתא ולא מגזר' ואפי' אם הוליך עמו דאוסר הרמ"א ממקום היתר למקום אסור ביש היכר רבו המתירי' וא"כ ה"נ אפשר יש היכר בהני מאשין חווא' דהא בשמא נמי משתנה שקורי' אות' טהעבוטטער:

ומעתה אם יעשה כת"ר כנ"ל שיסכימו עמו עוד מורי הוראה ממקום שנוהגי' אסור להתיר' בעובד' זו גם מעוט ערכי עמהם ולענין להכריז כי שאר חמאה של גוי אסור' כמ"ש בת' הר המור אפשר דאי"צ כיון שנודע ע"י מכתב הכשר שנעשה תחת השגחת' ועוד נלענ"ד כי בעל המאשין יעשה בכל יכלתו להיות יוצאי' ונכנסי' ע"י משגיחי' כאשר יוכל שאת כי בפ"ח בעובד' דגבינות שהובא מצפת תוב"ב לא מצא היתר ע"י מרתת משום דהגוים רבים לא מהני ביכול שומר ישראל לבא דרך עקלתון כמ"ש הב"י בסי' קכ"ט דלא מהני דאפשר להעמיד חברו גוי לשומר ולהיות רואה אם לא בא השומר בדרך עקלתון הנ"ל ובנ"ד שהגוי' יחידי' בביתם אפשר דמהני אם השומר יבא בנכנס ויוצא

שלא בקיצי' פעם פה ופעם פה ובפרט בי' ש"ק כמ"ש כת"ר דישאר החלב כמה שעות בבית גוי' "הוא בכלל "חבית" דצריך עכ"פ חותם א' דאפשר דזה גזר' חכמים בפני עצמ' הי' מקום ראוי' להחמיר ואפי' ע"י קטני' מהני כמו בני שש ושבע לפום חורפי' כמ"ש בפר"ח ואפשר ג"כ ע"י קשר משונה על דרך שמותר בשבת ויהי' הקשר משונה דמהני כחותם א' כידוע. וע"ד הנשאר מהחמאה לעשות צווריך באמ' גם אני נבוך שהיא אינ' בכלל גבינו' כמ"ש במס' שבת דף צ"ה הגבן והמחבץ דפירש"ז"ל בפי' ב' שהוא בכלי גמי ונוטף ממנו המי חלב שהוא כמו צווריך הנ"ל ועיי' בחת"ס סי' ע"ט שקורי' ג"כ צווריך מה שנשאר משיור הגבינ' ועיי' בנטע שורק סי' ל"ד שחקר במי חלב שנוטף מצווריך שנשאר משיורי הגבינ' אם לאסור משום הבשול שקבל טעם מהגבינ' משמע שאוסר הצווריך מהגבינו' של גוים וראיתי בפר"ח שמביא כמה מיני נקפאים א' "קיימאק" שהוא ע"י רתיחו' החלב שנקפ' ועוד א' "רקוטא" שנשאר אחר שנעשה הגבינה ומקפי' אות' ג"כ כעין גבינ' וכתב כי זה אינ' בגזרת הגבינ' וגם כיון שהגוי עשה הגבינו' והי' דעתו מתחילה לעשות גבינו' וא"כ כל הנשאר מותר בק"ו וגם התיר מי חלב של נכרי' כמ"כ דלא כנטע שורק וסברתו כי הכל הולך אחר העיקר כיון שאין חשש בעיקר משום דעת הנכרי הי' לכך ובזה אין חששא הה"ד היוצא ממנו ועוד לענין הצווריך הוה כדיעבד שמ"ש לענין סחורה בד"א בסי' קי"ז בט"ז שם רק הכמכ' שעושי' מחלב חמוץ שנעשה ונלוש עם חיטי כתושי' דודאי יש חששא שעורבבו חלב טמא והוא הצווריך שלנו אלא דשם איירי בחלב חמוץ פשיטא שאפשר שלא עשו שום חמאה רק כמ"ש בחמא' שקורין סמעטא א"כ אין לתלות בשום היתר. משא"כ הכי בנדון דידן שכבר הותר החונא' מטעמים הנ"ל לדעת פר"ח הנ"ל מותר כמ"ש ידידו דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד רם

סימן סב

עוד להרב הנ"ל ובענין הנ"ל באתי רק כאחוז בראשי פרקים מ"ש בכתב כת"ר. כי ע"י מעשה ומלאכת המאשין נתברר כי החלב זב לעצמ' והאבערסנו לעצמ' להבדיל זמ"ז ועי"כ וגם ע"י גראד ניכר הזיוף וניכר הערומנ' ושוב לא יקנה ממנו וע"ז דן כי אפי' בלא ליקח ע"י משקל כמ"ש באו"ה ות"חוהש"ך ג"כ מתיר. והנה לא אדע מה זיוף שייך אם מערב לתוכ' מעט חלב טמא יזוב יותר מהחלב לעצמו כמו שאר חלב שאינ' שמן כ"כ כידוע והאיך יוכר הזיוף ובהו אם מלאכת המאשין באמונה עשה שלא נשאר כלל וכלל לא ממה שאינ' ראוי' לעשות חמאה ליכא חששא משום מה דקאי בינ' אטפי כמו חמאה דעלמא אבל הנסיוב' כלומ' הצווריך במה מתירי' אות' והלא לדעת ת' הר המור

אשר עלי' תמכתי דברי ג"כ אוסר השארית שנשאר ע"י בשול אם כי השוואגען עושין לעשות חמאה. ועתה כת"ר אמר יאמר כי ישים לדרך פעמיו לראות מעשה החמאה ודבר גדול הוא לעשות כן כי בלא"ה אין אתי יודע עד מה להתיר יותר מהחמאה גם כי כל מה שהתיר הפר"ח גם הצוואריך הוא מה"ט כיון שברור לנו שלא נתן לתוכ' תערובות חל"ט ע"י שדעתו להקפיא ולדידי' הותר יותר אם עושה לעצמו למכור הגבינו' היינו כמו במשקל הגבינות שזכר האו"ה ות"ח והש"ך כי מכירת' ע"י סכום ומשקל הגבינות שע"י כן מחזיקי' אות' שלא ערב כלל אבל בנדון זה אם לא יקח לפי משקל החמאה כמ"ש ע"י הגראד לדעתי אין היתר. וכת"ר חכם עיניו בראשו לראות בעצמו בבקיאות היטב היטב וכבר נודע שאין לדון עפי' דברי' ושיחות הבע"ב דכ"פ דבריהם באומד ולפי דעתם:

וראיתי מ"ש כת"ר לחזק דברי מטה יוסף וראיתי דבריו בסברות נכונות וטובות הנה. אלא שקשה הדבר לחדש דבר מה הלכה למעשה נגד דעת הפוסקים אם לא שיש ראיי' ברורה ובאמת סבר' דמרתת חלושה היא בעיני דאם כי הוא בצווי הישראל מ"מ קודם הקנין הכל שלו הוא ואם לא יקחם ישראל יחזיק בשלו ואינ' נתפס עליו כגנב והא במטהר יינו של נכרי אם כי יודע שהישראל יקח ממנו מ"מ קודם שפרע הדמים ואם רוצה הישראל לקח לרשותו אינו מניח הנכרי בלא דמים אפילו בבע"ח אינו מועיל רק שומר או יוצא ונכנס ובנ"ד ליכא כל הני. וראיתי מ"ש כת"ר בפלוגת' החוט השני והמנח"י ודעת' דמר כי המנח"י אינו חולק על חוט השני האיך דהי' מתחיל' דעת' להקפיא ודאי דאינו חילק בסברה אבל מ"מ לדינא אין נ"מ דב"כ וב"כ אינו מתיר רק בהפסד מרוב' וע"ז כתבתי דע"כ הך "טוב לזהר לכתחיל' מ"ש החוט השני בשם מהר"ם עכ"ח ל"ג המנח"י דא"כ מה הזהירות לענין הפסד מרובה ודאי יזהר ויזהר מ"מ מ"ש כת"ר ומותר אפי' להאכיל לב"ב ופי' מר כי כוונת' אפי' הנסיוב' מותר. במכ"ת זה אינ' בת' חוט השני מבואר דהאי להאכיל לב"ב" קאי על הגוי כלומר אפי' אם חולב לגבן וגם לאכול לב"ב מ"מ כיון שעיקר כוונתו להקפיא אינו מערב בו חל"ט והוכיח כן מדברי הגה"א הנ"ל ואין להאריך. ומ"ש כת"ר ע"ד נטע שורק גם אני בראותי דבריו הי' תימא בעיני אלא שנתיישבתי דאיירי במקום שעושי' בפרחי' דלא שייך לא פלוג גבי מי חלב ומיירי שראה החליבה ולא עשיית גבינות כמובן:

ועתה נתחדש בנ"ד מ"ש כת"ר בענין קבלת החלב לתוך כלי מאשין ביום ש"ק והנה בעניני שבת שהם כהרר' תלוי' בשער' אני כשיור מאוד ללמד איז' היתר לבד מ"ש בש"ע ובת' גדולי אחרונים ובפרט שהם דברים לפי ראות עיני הרב מרא דאתרי' כמ"ש המהרמשי"ק כ"פ בתשובותי' ובנ"ד י"ל לפימ"ש הרמ"א בסוף סי' ש"ז עכו"ם שמביא

תבואה בשבת כישראל שחייבי' להם והישראל נותן לו מפתחו לאוצרו והעכו"ם נתני' אות' לשם ומודדי' ומוני' יש מי שמתיר משום דעכו"ם אדעתי' דנפשי' קעביד ואינו של ישראל עד אחר המדידה ויחשוב עמו אח"כ. ואח"כ הביא דברי אגודה הנ"ל בישראל שרואה עשיית הגבינו' בשבת ובמג"א ס"ק כ"ג הביא דברי ש"ג דאפי' אם הגוי אינ' עושה הגבינות רק בשבת אם ישראל מקבל' בחובו ואם לא יקבלם יפסיד חוב' שרי כמ"ש סי' רמ"ד ס"ו וכ"ש כאן וכוונתו לדין מכס הידוע. והנה אם כל מהני מעלות איכא בנ"ד עיני כת"ר ולבו שם האיך הוא דבזה אם המדידה ע"י שלוח' הגוי והחשבו' אם הוא לאחר השבת ג"כ כנראה שאינו בנ"ז: ומ"ש כת"ר דידוע לכל שכבר קכה מהגוי קודם השבת לא אדע האיך הי' הקנין חל דהא הוה דשלבל"ע כמ"ש בפ"ק דבב"מ ונהי לענין היתר הגבינ' מהני שמו ש"י כמ"ש הש"ך אבל לענין היתר קנין בשבת כיון דגוי יכול לחזור בו ולא להביא החלב כלל מהו הקנין שהי' קודם השבת ואם יש מקום להתיר ע"י שותפו' העכו"ם בדבר מה שיהי' לו חלק בכל מדה ומדה או לטר' החמאה כמ"ש המהר"מ שיק להתיר' בדרעשמאשין כתב שם ג"כ שהוא כפי ראות עיני מרא דאתרי' וגם לענין המלאכה נהו דבורר האבערסט ותיר' המג"א במקום הפסד ע"י גוי כמ"ש כת"ר מסי' תק"י אבל עשיית החמאה לא מצינו היתר וגם צריך לזהר משום מ"ע שלא יהי' בבית ישראל דאפי' מלאכת תלוש אסור וכת"ר עין בעין יראה הצדדים בענין זה כת"ר בפני סכהנ"ל ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן סג

שלום לחביבי ותיק מלא עתיק הב' חו"ש מו"ה יום טוב ליפא נייהויז נ"י מקאלטהא יצ"ו. ע"ד השאלה באיש אשר מסחר' מסחר חמאה ויען כי חלב של ישראל אין די ספיק' האם יש היתר לקנות מנכרים והוא יעשה ממנו חמאה וימכור למקומו' אשר נוהגים אסור בחמא' של נכרים והיינו כיון דה"ט שנוהגי' עתה אסור הוא רק מפני שמערבי' בתוכ' מארגארין והוא חלב (בצירי) אבל בלא חששא הנ"ל הי' נוהגים היתר כמ"ש ביו"ד סי' קט"ו ובטור יש מן הגאונים שאסרו' וישנ' מן המתירים של"ה בכלל גזרות גבינות כידוע. והנה המקום ספק שלי הוא כיון דאם הישראל יעשה חמאה אין כאן חששא מפני תערובת מארגארין או נימא כיון שנוהגים אסור מפני חששא שוב לא פלוג כמו בגבינות דקיימ"ל דאפי' במקומ'שמעמידי' בעשבי' אסורים משום לא פלוג וכמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל' מאכלות אסורות ולפי"ז הי' צריך המוכר הנ"ל עכ"פ לשמור דרכיו ולידע מקומו' שהי' נוהגי' בחמא' קודם שנתחדש מארגארין הנ"ל כידוע כי מקדמת דנא ל"ה חששא

הנ"ל דהיינו במ"ש קונסטבוטער אבל במקומ' שהי' נוהגי' איסור גם מימים ימימה וראי אין מועיל כלום במה שהישראל יעשה החמאה ע"כ בארתי ספקך:

אך תמוה בעיני שלא עיינת היטב בדברי הרמ"א סי' קט"ו ס"א שכ' בהדי' דאם קנה חלב של נכרי ועשה ממנו גבינה או חמאה אסור כיון שכבר נאסר' החלב כל מה שנעשה ממנה אסור ואפשר דס"ל דזה במקום שנוהגים אסור בחמאה של נכרים דוקא ורק קמש"ל דאפי' במעשי' של ישראל א"כ לא מקרי חמאה של נכרי ואפ"ה אסור אבל במקום שנוהגים היתר בחמאה של נכרי למה לא יגרע מה שעשה הישראל מחלב של נכרי כנראה פשיטות הדברים וכן שמעתי מפרשי' דברי הרמ"א הנ"ל אבל באמת אינו כן דהא ברמ"א ציין כ"מ ב"י והרמב"ם מה' מ"א פ"ג וסיים דלא כמ"מ והא בכ"מ וכן בב"י מבואר באה"ט בדברי' שהשיג על המ"מ שדעתו להרמב"ם שמותר לקנות חלב מנכרי לעשות מהם גבינות וחמאה ויהי' מותר ע"י בישול וע"ז השיג הכ"מ שאין להעלות על הדעת להתיר ואדרבא דזה גרע טפי דאפי' במקום שנוהגים היתר בחמא' של"נ מ"מ אם קנה חלב של"נ ועשה ממנ' החמאה אסור בכל מקום כיון שכבר נאסר' חלב ביד ישראל אבל לקנות חמאה מנכרי בזה נוהגים היתר בכ"מ כיון של"ה בכלל גזירות גבינות והביא בשם הסמ"ק דס"ל כן וה"ה דברי הרמ"א וא"כ אין כאן היתר כלל אפי' במקומ' שנוהגים היתר בחמא' ש"ב אסור לעשות כן דזה מגרע גרע כנ"ל ויזהיר לישראל הנ"ל חלילה לעשות כן ושלא יבא ח"ו לידי מכשול. מ"ש להקשות ע"ד הנוב"י מהד"ת סי' ס"ו באו"ר שחידש דל"א טע"כ מה"ת באסור עשה כמו חלב מן הטמא שאינ' רק באסורים כמ"ש הרמב"ם בה' מ"א וקשה ממתני' דמ' חלה בחטי' שנתערבו עם האורז דלכמה דעות יוצא אפי' בטעמי' דטע"כ דאוריי' ועי' באו"ח סי' ת"ל א"כ חזי' דגם לענין מ"ע אמרי' טע"כ וכבר הקשה כן ת"ח אחד לפני. ולענ"ד אפי' התחלת קושי' אין כאן מה שייך זל"ז כלומר אסור עשה לקוים עשה ההוא הוה שוא"ת ודאי קיל מכ"ת שלוקין עליו משא"כ קיום מ"ע ודאי חמור אפי' מל"ת כמ"ש הרמב"ן בפ' יתרו והראיי' דלכמה דעות אין יוצאי' רק בכזית בכדי א"פ ובודאי משום חומר עשה הוא וישנו בטעם בראשונים דדוקא בתערובות אורז אמרי' דיוצאים בטעם החטים דמושך האורז ומהפכ' לטעם קמח חטים והא הנוב"י לא בא רק לתרץ דברי הש"ך ומה הוה אם הש"ך סובר כהך דעות וא"כ בלא"ה אין כאן קושי' ותי' הנוב"י קיים הדו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן סד

ב"ה אול"י ד' פ' חיי' תרעא"ל פה מאד יצ"ו שוי"ר לכבוד הרב החריף ובקי נפלא מוה' אלימלך פריעדלענדער נ"י במ"ש מע"כ ע"ד ט"ז סי' קט"ז מ"ש דאין לוקי' על אכילת

דברים מאוסי' משום לאו דב"ת דהוה לאו שבכללות והק' מעל' דהא הרמב"ם בפ"ח מה' ק"פ פסק דלוקי' על לשב"כ. ותמיהני על קושי' וכי אין בידו לפסוק כהחולקי' על הרמב"ם והרב' כיו"ב ועוד לענ"ד בלאו זה גם הרמב"ם מודה שהוא דומה ללאו לא תאכל על הדם דאמרי' בסנהדרין פ' דו"מ דאין לוקי' עלי' דהוה כשב"כ וכן פסק הרמב"ם בפי"ח מה' סנהדרין ובאור דבריו ה"ה בספרו מנין המצות דחשוב ג' אופני' לאו שבכללות כגון ל"ת על הדם שהוא כלל כמה ענייניה שאינ' מחוברי' ועטופי' בענין דדרשינן מני' דלא יאכל מהבהמה אפי' לאחר שחיט' עד שיצא נפש' ודרשי' מני' לב"ד שהרגו את הנפש שלא יטעמו כלום וגם שלא יאכלו קודם התפל' וגם אזהר' לבן סו"מ וכיון שכולל ענינים נפרדים ואין א' מפורש בהדי' אין לוקי' כלל אופן ב' ה"ה נא ומבושל בפסח שהם מהעניני' ששייך להדדי דאינ' צלי אש וגם מפורש בקרא דחד' ממנה' לקי מיהו ועל לאו ולחם וקלי וכרמל כ"ת לקי על כולן מפני הדרשו' שדרשו במ' כריתות ד' יעייש"ה. והנה בלאו דנדון דהיינו ב"ת הא דרשי' מני' לענין שרצי' ורמשי' טמאים כמ"ש רשיז"ל בפסחים ד' כ"ד ותוס' מס' חולין צ"ו והכא לענין דברים מאוסי' ודאי ה"ה ענינים נפרדים ולא שייכי' זל"ז ואין אחד מפורש להדי' כ"כ גם להרמב"ם איכ' לוקי' ועיין בשלה"ק בהקדמ' לחלק שני לוחות הברית וימצא הכל מבואר על נחת ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן סה

להרב החריף הנ"ל במ"ש דדעת הטו"ז כדעת הרשב"א והוא ט"ס וצ"ל הרמב"ם האמת אתו. לבד מ"ש על תי' ב' לא הבנתי דעתו וכי אינ' עובר בבל תשקצו גם בדברים טמאים שאין נפשו של אדם קצה בהם והרי אפי' בבהמות גדולים שטמאים כתיב את"ש עיי' ברשיז"ל מ' מכות ד' ט"ז ופסחים ד' כ"ה בתוס' ושם באכל פוטית' דלוק' דהוה שרץ המים והא כל שאין סנפיר וקשקשת הוא בכלל זה וידוכ כי דגים כנ"ל עולי' על שלחן מלכי' ועי' במ' ע"ז ד' ס"ח ותוס' שם מ"ש דגבי שאר שרצי' נטל"פ מותר ורק מאן דאסור נטל"פ אסור בכול' ועיי"ש פלוגת' רש"י ותוס' עכ"פ אינ' דומה נא ומבושל דכול' יש להם שייכו' משום צלי אש משא"כ הני דלאו משו"ה אסרה תורה ואדרבה לדעת רשיז"ל היינו חדושי':

ומה דמסתפקי' לי' למעלתו באם מותר ליתן למי שאינ' יודע מהמאוס' של אות' דבר לא מצאתי גיבוי לדין זה ומסתבר' לאסור כיון שאסור מיה' שוב לא פלגינן בטעמ' רק איסורי' רבע עלי'. ושוב ראיתי בברכ"י סי' קט"ז לענין כלים שנשתמשו למ"ר וכיו"ב המאוסי' פלוגת' א"ח וב"י בסי' קכ"א דשיטת א"ח דצריכי הגעלה והב"י בב"ה פליג עלי'

אם הכלים טהורים ונקיים זאי"צ הגעלה והביא הברכ"י בשם בתי כהונה כ"י על דברי הב"י וז"ל דצריך לחלק בין זו למ"ש התוס' פ' המדיר ד' ע"ב ד"ה חכם לגבי מומי אשה דאף דנתרפאת היא נמאסת כשזוכר שהי' בה מומי ועי' ב"י אה"ע סי' ט"ל ועוד האריך הרב ז"ל ובסוף כתב דל"ד דהכא משו' בל תשקצו נגע ואין שקוץ בגוף הכלי ואי מאיס לי' במה שקדם המיאוס זה מצ"ע כי הכלי נקי הוא עתה וברור אלמ' דלא בדעתו של אדם תלי' רק מה שהדבר עצמ' משוקץ א"כ הה"ד לענין זה יש ללמוד להיפך דאפי' אין מאוס בעיני אדם כיון שהדבר עצמו משוקץ עובר בב"ת כנ"ל ועי' בת' יעב"ץ ח"ב סי' קע"א בענין זה ותוכן סברתו דהני קרני דאומני' וכלי עביט אינו כביצה המוזר' ושלא נאסר לנפש היפה דהכ' הטעם משום דרוח רעה שור' עליהם ומשום סכנת' ע"כ אין חלוק בזה כלל. דברי הדו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן סו

לידידי ה"ה כבוד הרב המופלג החריף ובקי מהו' יקותיאל יודא ראזענבערג נ"י. מ"ש להתיר לשחוט בלא בדיקה למען עשות מהבשר בשול קאטשינע בשביל הנכרים ועד"ז האריך בכח' דהתירא, והנה בודאי יש ללמוד לנדון זה כיון דמה"ת אזלי' בתר רובא ורק בבדיקת הריאה החמירו מדברי הירושלמי ומדרבנן שמותר לעשות בו סחורה וכן מפורש יוצא מדברי לב"ש בחידושי דינים שלו עיו"ד סי' א' שהתיר לשחוט ולד בהמה פחות מבן שמונה ימים למכור לנכרי' דמה"ת רובן בני קיימא ורק מדרבנן חיישי' לנפלים וכן האריך הל"ש בשו"ת שלו ת' נאות דשא סי' כ"ה עי"ש. ויותר מזה התיר בבאר יעקב לקנות נקצבים בשר טריפה שנזדמן להם ואם כי הש"ך והב"ח אוסרים בזה מ"מ כיון דרוב' אינ' נטרפ' בודאי ורק מצד חומר' בדיקת הסרכות בזה לא גזרינן ויש בזה כמו ס"ס דעיקר גזירה משום דלמא אתי למיכל מיני'. ועוד צדד לדעת הרמב"ם דס"ד מה"ת לקולא רק מדרבנן לחומרא ומותר לעשות סחורה וכן יש להוכיח מדברי פ"ת סי' קי"ז בשם חו"י ובית ל"י ובשע"ת בשם שבו"י סי' ל"ו בימי חדש אב לשחוט לנכרי בלא בדיק' וכן בשו"ת מהר"ם שיק או"ח עי' רפ"ח שעצתו לעשות כן בת"ב לשחוט בלא בדיק' ולא חשו כלל משום עשה סחורה בנו"ט. אבל מה שהוסיף כ"ת להתיר לבשל ולעשות קאנושינע תמוהים בעיני שלא שת לבו דרוב האחרונים וכן מראשונים אוסרים בזה ה"ה מן הראשונים התשב"ץ ח"ג סי' רצ"ד שאסור אפי' להשהות דרך מליחה למען מצא קונים אפי' בנזדמנו לו דלא התירו רק למכור מיד ולא להשהות וכן דייק בפ"ת הנ"ל דאפי' נזדמנו אסור לבשל דאז וודאי חיישי' שיאכל ממנו ועי' בברכי יוסף או"ח סי' קפ"א שאוסר ג"כ לבשל דברים אסורים מה"ט והביא דברי מהרש"א חולין דף ק"ו בד"ה מים

ראשונים האכילו בשר חזיר והשיג עליו והביא דברי ב"י סי' קי"ז במ"ש הגה"א בשם הראבי' להתיר סחורה בדברים טמאים מהאי עובד' דמס' חולין הנ"ל והשיב עלי' דאות' פונדק רשע הי' או שהי' בשעת גזירה:

וראיתי בת' מהרי"א סי' קמ"ח שהאריך בפלפולא להתיר לבשל דברים אסורים שנזדמנו לו וראייתו ממ' פסחים דף ע"ו בסוגי' דריחא מילתא בשר שחוטה שצלאו עם בשר נבילה וכן מעובדא דריש גלותא שהתיר שם בד"א ועכ"ח דאיירי בהגוו"כ דנזדמנו לו ולענ"ד תמוה ראיי' זו וכי לא מצי לאוקמא שכך אירע בבית' ע"י עבדיה' ומשרתים שעשו כן ע"י שכחה או קלות דעת כרוב שאלות בתערובות הבאים לפנינו כידוע ואפי' לשיטת התוס' דעובד' שהתיר משמע אפי' לכתחילה ג"כ י"ל שנזדמנו בביתו גוים שרצו במאכלם כאשר מצינו כ"פ בש"ס ור' ביצה כ"א מזמני' נכרי' וכו' וכן במ' חולין פ"ב אין מזמני' נכרי' על בנ"מ וז"פ. וראיתי בדברי יוסף סי' קי"ז בסימני הספר סי' תשצ"ט שהתיר עכ"פ עד דמיהם כלומר דאם לא יבשלו לא ימצא קונים למכרה עכ"פ בקרן וע"י בשול ותיקון ימצא לו מותר אבל לעשות סחורה למען הרויח אסור אפי' בנזדמן לו ואם יאמר כ"ת היינו באיסור תורה אבל בדרבנן לא חיישינן לתקלה. לענ"ד מצינו אפי' בדרבנן דהא כל חששא בנזדמנו לו אסור לתקן בתבשילי' דע"ז ישהיני' זמן מרובה והא גם בדרבנן חיישינן לזה באו"ח סי' תרע"ז מנותר מנר חנוכה אסור להשהות משום תקלה ואיסור מוקצה זה ודאי מדרבנן. ובסי' ס"ט אוסר הרמ"א להשהות בשר של ג' ימים דילמא יבשלנו והא דם שבישלו מדרבנן ומ"מ בכול' חיישינן לתקלה ותרומה טמאה בכ"מ שאוסר בש"ס להשהות משום תקלה ודאי אין חילוק בין תרומה דרבנן ובין דאורייתא. ובנדון ק"ו הוא שזה מסחר יום יום תדיר והי' בביתו תבשילן אלו ודאי יש לחוש לתקלה ועיי' בחת"ס יו"ד נ"ז במ"ש בין הך דסי' נ"ז דלא חיישינן לתקלה רק בשהי' בי"ב חודש ובין מ"ש המג"א. וידעתי כי יש לחלק בין הנושאים. ומ"מ מנ"ל לחדש דבר ובפרט כי י"ל בדבר העסוק לתקן חיישינן טפי כמ"ש במג"א סי' תרי"ב סק"ו וכ"כ בפר"ח סי' כ"ז ביו"ד ועיי' בט"ז סי' פ"ד דמה שאוסר בקמח שהתליע ליתן מזונות לעבדים ולשפחות דלמא עי"כ יבא לתקלה שיאכל ממנו א"כ ודאי מיירי שבטל ברוב אלא דבריה לא בטלה וזהו מדרבנן ועיי' בפר"ח שם שלא ישהנ' זמן מרובה עכ"פ אם כי מתיר ליתן לעבדו ושפחות מ"מ אוסר להשהותה זמן מרובה ע"כ לענ"ד אין להתיר כ"כ בפשיטות ואפשר איזה צדדי היתר ע"י שימסור ליד נכרי באופן דלא יחוש לתקלה וכמ"ש בת' אחרונים כיו"בואתו רב סליחה כי אין בידי להסכים אתו:

וע"ד פלפולו הנעים אבא רק בקצירת אומר מ"ש לתרץ קושי' הפרמ"ג וחת"ס ע"ד צ"צ שהביא המג"א סי' רמ"א לתקן שלא לקנות דגים לש"ק אם מייקרים השער והביא ראי' מגמ' כריתות שדרש ר"ג ביולדת שדי בק"א על לידות הרבה. והקשו עליו דשם שלא יבא לאכילת קדשים בטומאה ובקי"ע והכי בשוא"ת שאני ותי' כ' עפ"י סברת הגמנהר"ן חיות במ"ש בפ' ג' מ' חולין מ"ט רב ואיסורא דאורייתא וא"א התורה חס' על ממון ש"י והקשה הגאון מכמה דוכתי יומא כ"ה ל"ט מנחות ע"ו דאמרינן התורה חסה אפי' בדאורייתא ותי' דשאני מ"ע מאיסור ל"ת דקיימ"ל באו"ח במצוה ע"ד שליש ובל"ת כל ממונא צריך למסור א"כ ק"ו של הצ"צ קיימין דשם משום קו"ע במקום שלא חסה כש"כ במ"ע ולדידי לא זכיתי להבין קושי' הג' ז"ל וכי ביטול מ"ע איכא שם בר"ה ויומא ודאי קיימא בשלמות ואפי' משום ז"א ואנוהו בשל כסף או בשל עץ ועצם יפה מהודר ורק שהי' ראוי' להדר עד מדרגה עליונה בשל זהב לפזר ממון ועד"ז חס' תוה"ק אבל שם בחולין לענין ספיקא ועובר על מצות ל"ת ממש לא אמרינן חסה וז"פ. וגם מ"ש כ"ת קו' הנ"ל לענ"ד הקושי' במקומה עומדות כנ"ל דהא ר"ג לא התיר לאכול בטומאה חלילה רק לבטל מ"ע של הבאות קרבנות על לידות הרבה עבור שיוצאה בא' מהם וזה משום שלא יבוא לידי קו"ע ועוד מנ"ל דחמור ליתן ממונא משום ל"ת דילמא חמור הגזירה שלא לעבור:

ומ"ש כ"ת דמ"ש רש"י ז"ל בר"ה דהתורה חסה ילפינן מופינו את הבית ובמנחות ילפינן מן וישקו את בהמת'. כבר עמד בזה בס' כ"ת בס' זכרון תרועה ובאמת דברי רש"י ה"ה מתניתן במ' נגעים פ' י"ב ואלימ' לי' להביא מ"ש בפירוש כמובן: ומ"ש כ"ת ע"ד ת' מהר"י אשכנזי אינו תח"י רק מהג' דק"ק זלאטשוב ושם בסי' כ"א לא מצאתי כדברים האלה ובאמת קשה קרא דלכם אתי' להתיר לכתחילה כל הנאות ויהי' לאסור לכתחילה ומנ"ל דלענין סחורה דוקא הכי הוה נימא דבכל הנאות כן וזה לא מצינו ועוד דבעומדת למלאכה מותר אפי' לכתחילה ומנ"ל לומר כן עכ"ח צ"ל דמסרה הכתוב לחכמים כמ"ש בט"ז. ומ"ש דכאן מצינו סור לכתחילה מה"ת ומותר בדיעבד ואינו דומה לשאר לכתחילה ובדיעבד ועיי' בתוס' ד"ה קוצרים בפסחים דף י"א. והארכתי במ"א בענין זה. ידידו דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד אח"ז ראיתי כי השואל תמך יסודותיו ע"ד ת' כת"ס יו"ד סי' ע"ד. הנה שם נשאל אך ורק משום סחור' בנו"ט שהי' קונים ואנקולי' בשר טריפה ובשלו בבית' למען מכירה ואכילת נכרים בפונדק' שלהם ועד"ז האריך והרחיב תשובתו ובסוף רמז שיש לעיין כיון דמבשלי' אות' יש לחוש לתקלה טפי ועד"ז לא כתב כלום שום תקון כי מ"ש כי יעש' ע"י שליחו' גוי זה מהני לענין סחור' אבל לתקלת אכיל' כמו בשאר דברים דאסור אפי' בשהיי' כזה אין זה תקין. ונראה כי הגאון

לא נחית לזה באות' תשובה ורק בדרך העבר' הזכיר בשול ומשום דקונה הבשר חי והוא מבשל ל"ל דהוה כשלוח' ואין כאן היתר' של הט"ז כמובן ואם הי' נשאל על זה בפרטית ודאי הי' מהפך בדבר להלכה ולמעשה הלא כתב שלא ישמע' לחדול ממנהגה א"כ אין נדון לפנינו לילף התיר' מתשובה הנ"ל, ושוב העירני תלמידי ע"ד ת' יד יצחק סימן קי"ג ח"ב וראיתי שגם הוא מן המחמירי' והביא שם דברי תשוב' ד"ח או"ח סי' כ"ז. אלא דכ"ז לא שייך לנדון דשם איירי בפשיטות לענין סחור'. מ"מ מ"ש בת' ד"ח בסי' כ"ז הנ"ל דיש בו משום סחור' משום דם דמבשלי' בלא מליח' ואם כי דם שבשלו מדרבנן החמירו בו דעיקר' דאוריית'. חדוש בעיני שלא הזכיר דברי פ"ת דבדם ליכ' משום סחור' דאתקש למים ועיי' באחרונים שדברו בזה:

סימן סז

ב"ה יום א' מיוה"ק שנת תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. שובע שמחות ורב ברכות על ראש חביבי הב' החו"ב יו"ש מהו' חיים אלימלך אפפעל ני' מנאוויטאניץ. הנני על נידון באיש שנזדמן לו כ"פ בשאלות טריפות באווזות הנשחטים וכמעט א"א למכרו לנכרי כי אם מבושלים אם מותר או לאו. וראית בענין זה מ"ש בתשו' האחרונים. והנה באמת מ"ש בת' מהרי"א לראי' ברורה ממס' פסחים דף ע"ו מלוי דעבד עובד' בי' ריש גלותא בבשר עם ד"א. וכן הבאת ראיי' מפלוגת' דרב ולוי שם דפליגי בבשר שחוטה שצלאו עם בשר נבילה. ולא אדע מה זו ראיי וכי לא משכחת שאירע כן בלא ראות ודעת ע"י משרתים ופועלים שאינם נזהרים וכמו רוב השאלות שבאים לפני המורה ואפי' לדעת התוס' ודעמי' דלוי מתיר אפי' לכתחלה ג"כ אין ראיי' דאיכא לאוקמי דהיינו הנבלה היא של גוי מכירו ורצונו לצלות לו הנבלה בשעה שישראל צילה בשר שחוטה שלו בתוך תנור של ישראל וכן בעובד' בי' ריש גלותא איכא לאוקמי כהגוו"נ דגוי פריץ הי' לו צורך לצלות ד"ח שלו בשעה שהי' צולין בשר כשר או שהי' למען פועל והי' שלו ממש אבל בשר ישראל יש לחוש דילמא אתי למיכל מניה משא"כ בשל נכרי ועי' בת' חת"ס סי' ק"ה ק"ו וק"ח ועיי' בת' נטע שורק סי' מ' בשם שו"מ דבשל נכרי לא שייך דילמא אתי למיכל מניה גבי סחורה של דברים אסורים והדברים עתקים. ובנדון זה שמתעסק להכשיר לאכילה יש לחוש יותר ועיי' כיו"ב במג"א הל' יוה"כ סי' תרי"א סק"ג וסי' תרי"ב סק"ו ובשע"ת שם בשם ת' הכרמל דבכל דבר האסור יש להרחיק מליגע וכש"כ להתעסק בו. והנה בכגון זה שהוא במקום הפסד אפשר גם המחמירים יודו להקל כהגוו"נ. ושוב ראיתי בס' דברי יוסף בסי' קי"ז בסי' הספר תשצ"ט שהביא ראי' מת' מהר"ם מפנו להתיר בלא

יכול למכור לבשל ועד כדי דמיו למכור ולא להרויח. והנה יש לסמוך על הגאון ז"ל כי כל דברי' מזוקקי' בפרט בשעה"ד כזה. או"נ דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן סח

ש"ר להרבני היקר יו"ש מו"ה יעקב שווארטץ נ"י מפראג יצ"ו.

עוררני מר אביך היקר נ"י להשיב על שאלתך והוא אם מותר לקנות ולמכור בחנות סאלאמי ובשר מעושן הנקנה מחשוד לס' נו"ט משום סחורה בדברים אסורים והנני להעמיד לפניך צדדי היתר אשר עלו ברעיוני על הנ"ל. הנה בחת"ס סי' ק"ו וק"ח הביא חבילות תשובות אחרונים לדעתם כי אסור סחורה בדברים אסורים אסור מן התורה כמ"ש המל"מ בפ"ח מה' מ"א בדעת הרמב"ם וקושי' הנוב"י מהדו"ת סי' ס"ב מיישב בתירוץ נכון:

היתר א') הא איתא בחו"י הביא' האחרונים שהמציא קול' בנבלות וטריפות שאינ' אלא מדרבנן דעיקר דיליף בפסחים דף כ"ב מקרא דיהי' גם שרצים כתיב דלא הי' להם שעת הכושר משא"כ נו"ט דהי' להם שעת הכושר לא ילפינן מנייה' ואסור סחור' בהם אינו אלא מדרבנן ובחת"ס סי' ק"ו הוכיח שכן דעת הרמב"ם מה' שותפין. ולפי"ז אמרתי בעה"י ליישב ג"כ קושי' נוב"י דמה קאמר שם בגמר' בפלוגת' דר"ע וריה"ג דכל חלב יעשה לכל מלאכה דלמר אסור להתיר הנאה וס"ל דר"א דל"י ול"ת אה"נ במשמע ור"ע סבר דלא כר"א לכן מוקי לי' למלאכת גבוה והקש' הוא ז"ל דילמא כ"ע כר"א ס"ל דל"י ולית אה"נ במשמע וקרא אתא להתיר סחורה כמשמעות הרמב"ם מה' מ"א. ולדברי חו"י הנ"ל לק"מ דשם נו"ט אינה אלא מדרבנן משום דלא ילפינן משרצים דלא הי' להם שעת הכושר משא"כ נו"ט הה"ד חלב אית בי' קול' דהותר מכללו כדאיתא התם דמה"ט לא ילפינן היתר הנאה גבי' לגיד וא"כ לדברי חו"י אסור סחורה ג"כ אינו אלא מדרבנן דלא מצי לילף משרצים מה"ט כנ"ל וא"כ ע"כ לאו להיתר סחורה אצטרך אם חלב מותר בהנאה. ומעתה א"כ דסחורה בנו"ט אינו אלא מדרבנן וכדברי חו"י מעתה בספק שרי דס' דרבנן להקל והך דקמן שהיא חשוד וחשוד פשיטא דאינ' אלא ספק והי' מותר ליקח ממנו ולמכור בספיקא שלו כנ"ל:

ב') כיון דאינ' אלא ספק משום חשוד פשיטא שכמה חתיכות ודקין (סאלאוני ובשר) שהם כשרים דאם יש לחשוב שכול' נבלה או טריפה מה זה חשוד ודאי שהי' מוכח ומפורסים שודאי טריפה או נבלה אלא פשיטא דפעמים שהוא קונה כשרות רק חשוד ג"כ בנו"ט וא"כ הוה כנזדמנו כשרות וטריפות ובכהגוו"נ הוה כנזדמן דמותר דלא מתכוון

הקונה לטריפות דאיכ' כשרות אלא דבתוכן ג"כ טריפות וכמ"ש בצ"צ סי' ס' ובנוב"י סי' ס"ב והוא ממשנה דשביעי':

ג') כיון שזה החשוד ישראל הוא אומן באות' דבר (זעלכער) הוה כצייד שמותר משום דנותן מס על זה אומנתו ומלאכתו דהיינ' טעמא שהתיר' לצייד כמבואר בפוסקים בשם הירושלמי ועיין במפרשי' משניות מס' שביעי' מ' ד' וכיון שמותר לו למכור עכ"פ לנכרים והא לדברי ט"ז סי' קי"ז סק"ב דהה"ד שמותר לישראל לקנות ממנו ושוב למכרו דאינ' אלא כשליח' ודייק לי' מקרא דאו מכור לנכרי ולא כתיב "תמכרנה" כמו "תתננה" לג' אלא דכוונת הכתוב "מכור" "מכירה" ע"י נכרי אפי' ישראל הקונה וא"כ כיון שמותר לישראל שנזדמן לו בבית' נבלה דמותר למכור גם ע"י ישראל הקונה ממנו משום דהראשון הי' בהיתר שנזדמן לו נבלה בבית' דהכ' אייר' קרא כמ"ש הרע"ב בפיה"מ משנה הנ"ל וכמ"ש המפרשים וכיון שמותר לו לא יאסר שוב גם לישראל הקונה ממנו דנעשה כשלוח' וא"כ הה"ר ה"נ כיון שזה האומן ישראל מותר לו לעשות סחור' דהוא כצייד ופורע מס ממלאכת' שוב מותר גם לישראל א' לקנות ולמכור לנכרי. ומ"ש עלי' בחת"ס סי' ק"ח שנעלם ממנו דברי תוס' סוכה דף ל"ט שהוכיח שאסור לקנות שביעי' מישראל משום סחור' דגם בלוקח שייך סחור' תמהני ועמדתי משתהה וכי לא הביא הט"ז דברי התוס' הנ"ל בס"ק זה ענמ' וחולק בסבר' ישרה דשם בשביעית ראוי' לקונה לאכול בעצמ' ואינ' כשליח' וסרסור למכור סחורת' אבל נו"ט שאינ' ראוי' לישראל רק למכור ואינ' אלא כשליח למי שמותר לו לעשות סחורה כנ"ל:

סתירת היתר א') לכאור' לפימ"ש החת"ס דעת הרמב"ם כחו"י כלומר משום דנו"ט הי' להם שעת הכושר לא נילף משרצים ואינה אלא מדרבנן לכאור' מיפרך מני' ובי' דהא המל"מ הוכיח דדעת הרמב"ם דאסור סחור' דאוריית' מדקאמר לבד מחלב דהוציא מן הכלל משום דבפירוש אמר' תורה יעשה לכל מלאכה ולדברי חו"י מ"ש חלב מנו"ט דכמו דלא ילפינן נו"ט משום דהותר להם שעת הכשר הה"ד חלב דהותר' מכלל' כמו דאמרינן לעיל א"כ אי ס"ל להרמב"ם דאסור סחורה דאוריית' עכ"ח לית לי' הך דחו"י או די"ל כס' הט"ז דלעולם מדרבנן רק בחלב שהותר בפירוש לא רצו חכמים לאסר' כמ"ש הט"ז סי' קי"ז והנה שוב ראיתי בחת"ס סי' ס"א דמה"ט גבי האי שרקפא דס' דרוסות למאן דס"ל דלהכ' לא התיר שהייות י"ב חדש משום דברבי' חיישינן לתקלה ולא מהני תקון למכרן א' א' לישראל ולהשהותן משום דאסור לקנות אפי' ס' טריפה משום סחורה ולדברי חו"י הא בטריפה אינ' אלא מדרבנן וס' לקולא ותמיה' בעיני שלא הזכיר כלום מהך דחו"י שהביא' בעצמ' כמה פעמים עכ"פ לדידי' אפי' ספיק' אסור' אלא שצ"ע לענ"ד:

ב) כיון דהוה בתוכן גם כשרות הוא כנזדמן כמ"ש הט"ז בס"ס קי"ז אלא דכאן י"ל דשם עיקר כוונתו על טהור' משא"כ הכ' דעתי לקנות הסאלאמי סתמא כמו שהוא ומתחילה דעתו לקנות ע"מ למכור לגוי הכל כמו שהוא אלא אפשר כיון די"ל דרוב' כשרים ולענין סחור' בטל ברוב' וגם יש ס' דילמא כולו כשר מדאורייתא ורק מדרבנן אינה אכל משום מליח' כמ"ש כ"ת וכבר אמרנו דמשום זה אין חשש דדם שבשלו מדרבנן ועוד אפי' הוא מה"ת ידיעי' דברי הפ"ת דדם מותר בסחורה וכיון שהנחנו הכלל דלדברי חו"י הסחורה בזה מדרבנן שומעי' להקל כמ"ש הנוב"י סי' ס"ב עיי"ש:

ג) מ"ש לדברי ט"ז שמותר לקנות ע"מ למכור ממי שנזדמן לו טריפה בביתו ודייק מקרא דכ' או מכור ולא תמכור והיינו ע"י שליח והקונה הוא השליח. והנה בחת"ס סי' ק"ח השיג עליו בזה דנעלם ממנו דברי תוס' סוכ' ל"ט דאסר' לקנות מישראל שנזדמן לו טריפה ע"מ למכור ביוקר ולעיל אני משתאה ע"ז האיך נעלם ממנו ח"ו דהא הביא דברי תוס' הנ"ל בס"ק זה גופ' ובס"ק הקודם ולאח"ז שיצא לאורה פ"ת החדשות ראיתי שהעיר דבר זה ע"ד מר"ן חת"ס אלא שדברי הט"ז מפרש דלא כתוס' אח' שנדייק בדברי' שאמר שיש היתר דהא טריפה מותר גם לדידן כמ"ש הב"י מה צריך לזה דברי ב"י אלא כוונתו מ"ש ב"י בטעמי' דהתיר' איירי בנזדמן בבית' וא"כ מה קאמר' התוס' דע"כ דרק להרויח אסור דבלא הרוחה הא התורה התיר' או מכור מה התיר' הא מותר בכל אסורי' בנזדמן ומה הוכחתן לפי"ז והוא קושי' חו"י סי' קמ"ב וכיון שדקדוק התוס' מקרא אינ' לפי"ד א"כ ג"כ החלוק שחלק בין להרויח ושלא להרויח אינה שוה אלא סברת' כיון שהתחיל בהיתר במי שנזדמן שוב לא פסק היתר' אפי' להרויח מדקדק בקרא דתמכור זה לענ"ד ברור בפירוש דברי והט"ז לבד מזה תמיה' על דברי חת"ס בסי' ס"א דאוסר לקנות' ספ' טריפה ולהשהו' י"ב חדש משום סחור' ואני בער ולא אדע הלא המעיין בדברי תוס' סוכה וע"ז דף ס"ז אינ' אוסרי' רק להרויח אבל לקנות ולמכור או ללקוט ולמכור שביעי' כדי לאכול והכ' הא קונה הבהמה בספק ולהשהות דילמ' כשר' ואם לאו ימכרנה אבל לא כוונת' מתחיל' ע"מ להרויח וא"כ לכ"ע מותר. והנה אם יסכים אתנו להתיר גדול א' מטינ' כשיר' בהדי'. וע"ד פערלהינער ראיתי בכרם שלמה בשם תשובה מאהבה שאסורי' ופשט אסורי' בכ"י ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן סט

בהי"ת אול"י ג' פ' פנחס תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו יראה בנחמה ובבנין ציון וירושלים תבב"א ה"ה כבוד הרבני החריף ובקי יראת ד' אוצרו מו"ה עקיבא בלוי נ"י הנה לענין הלכה בעובד' זו שהפועלים הקוצרים בתבוא' שמתני' לתן להם בתוך שכרם בשר ד"א

כבר הלכו בו כמנושו' ואי"צ להאריך פני כ"ת אשר עיניו משוטטות בספריה' הדק היטב ולא באתי רק להעיר במ"ש ע"ד הש"ך סי' קי"ז סק"ג שהביא ראיי' ממס' ע"ז דף ס"ג גבי צאו ואכלו וכן הביא ראיי' זו בפ"ח אלא שתימ' עלי' שדייק מרשיז"ל שפי' משום אסור יי"נ דאסור בהנאה ולא בשאר אסורי' שהם רק אסור' באכיל' והא שם גם משום שביעי' קאי אלא שדיוק' של הש"ך מפי' רשיז"ל דחשש משום מוסר דמי פ"ש לע"ה משמע משום אסור סחור' ליכ' מה שמאכילי' לפועלי' וזה ודאי ראיי' נכונה ומ"ש עליו במטה יונתן דשם בידם לקנות ולבחור כרצונם. והנה אינ' תח"י לעיי' בו עכ"ז אינ' יודע מה יתרץ בשאר תירוצ' בגמר' בחנוני המקיפו א"כ משמע שמוכן הדבר. ועוד לר"א שמתרץ בנשא ונתן ביד שמזה רמז בדברי הש"ך במלת נשא א"כ מזה ודאי ראיית הש"ך נכונה דליכ' לחלק כמ"ש בט"ז לחלק דשם ד' ס"ב לא נתן מעות בפירות שביעי' כמו גבי חמריו שעושי' בפ"ש דשכרן שביעי' דאיירי בלא לקח מחנוני דהכא בד' ס"ג בהדי' איירי דקנה מחנוני. אלא שראיתי בהג"ה הגר"א שם שהביא דברי התוס' ד"ה אינ' ע"א דהתוס' חולקי' באמת אפירשיז"ל ופירש' כולי סוגי' לענין מאכיל לפועלים ומשום סחור' בפירות שביעי' ונתכוון בזה לדחות ראיית הש"ך ודילמא פירוש התוס' להלכה דהא בתוס' הרבה להקשות אפירוש רשיז"ל ומקמי' דלא נתרץ קושיתי' צריך להחמיר כפסק התוס':

והנה מעכ"ת המציא כח' דהתיר' דהא כל עצמ' שהחמיר בט"ז שדומ' לסחורה שום דדברים אסורי' ודאי הם בזול יותר כדרך כ"א וכ"כ בפרי תואר. אבל בנדון זה נהפוך דהפועלים מתנין דדוקא בבשר ד"א ניח' להם. ודאי זה מילי דסבר' ננהו אלא שבת' אמרי אש סי' נ' הביא סמך להחמיר בפשיטות עפי' דברי הר"ש מ' שביעית עפי' דברי הירושלמי דאסור משום לתא דאסור בהנאה דכ"מ שכתב ל"י ל"ת אסוה"נ במשמע ושארית הנאה התירה התורה ורק בסחורה באסורי עומד' א"כ תו אין חלוק דהוה כשאר אסוה"נ דודאי אסור בכל ענין להאכיל לפועלים דלא תלי' במשתכר והוא כמו יי"נ שפירשיז"ל דהאכלת' לפועלים הוה משום אסוה"נ והנה ראיתי כי מעכ"ת בדבריו הי' נשמר מזה דכל זה לר"א דס"ל דא' לא יאכל ול"ת אסוה"נ במשמע והתורה התיר' בכל הני דפרכינן מני' בסוגי' דחזקי' ור"א ורק לענין סחור' כתוב יהי' בהוויית' יהא' אבל לחזקי' הא לית כאן קרא לאסוה"נ דרק לא יאכל אסה"נ במשמע. והנה כבר ישב על מדוכה זו בת' מרן חת"ס סי' ק"ח בפירוש הקרא דיהי' אבל ס"ל דילפינן מניה לכל אסורי' שבתורה וא"כ אין חילוק בין ילפות' דחזקי' ובין לדר"א דקרא יהי' בדברים טמאים כתיב דבי' המקרא דלא יאכל כתיב ומשם בנין אב לכל אסורי' עיישי"ה דזה דעת החו"י בתשוב' ומשו"ה מחלק בין דברי' טמאים שלא הי' להם שעת כושר לנו"ט שהי' להם ש"כ ובת'

מהרמשי"ק מסתפק בטעם החו"י שלא הי' תח"י וס"ל דאפשר טעמי' מטעם הקושי' שהקשה מהרמשי"ק דמקרא דחלב נו"ט ילפינן דאסור טריפה חל על נבילה ולמה נו"ט אסורי' בסחור' דהא הוין בכלל התיר' דחלב דכתיב בי' יעשה לכל מלאכה. והנה עיינתי בת' חו"י ולא נזכר מזה דבר ורק מטעם שהי' להם ש"כ. ולתרץ הקושי' נלענ"ד דהא כבר הקשה הנוב"י ובא"י וכן בת' אמרי אש מנ"ל להרמב"ם דחלב התורה התיר' בסחור' משום דכתוב יעשה לכל מלאכה דילמא בנזדמן בביתו מיירי כמו דמוקמינן או מכור לנכרי גבי נבלה ותי' דמייתר' "דכל" נפקא. והנה כיון דרק מרבוי דכל יליף ודאי אי"צ לומר דכל איירי דומי' דחלב וטריפ' והא י"ל דאיירי הכל בנזדמן היינו מה שכתב בפירוש ורבוי דכל זה משום יתור מרבינן לסחורה וממילא מוקמינן בלא נזדמן א"כ נו"ט שג"כ בכלל היתר שבה נאמר בפירוש איירו לעולם בנזדמן ומשו"ה מותר אבל רבוי דכל קאי רק אחלב דסמוך לי' ובלא נזדמן דומי' לזה מצינו בתוס' מ' יומא ד"ה גמר עיי"ש דקאמרי התם ואכלת דכתיב גבי מע"ש לא קאי רק במה דכתב בקרא להדי' אבל לא אדרשא שאינ' מפורש להכי לא ילפינן מניה דשתיי' בכלל אכילה דכתיב בשכר ודרשינן מניה תמד משהחמיץ מרבוי דבי"ת משום דואכלת לאו עלי' קאי:

והנה ראיתי מ"ש מעכ"ת להתיר' דהאכלה לפועלים הוה כמו למשוח עורות ולאכיל כלבו וכיו"ב. והנה בת' הרשב"א שהביא בב"י סי' קי"ז נאמר בפירוש דכל דבר שעומד לאכיל' אפי' קונה למלאכה וכיו"ב אסור משום סחור' עיי"ש ורק בחלב שעומד ברוב' למשוח בעורו' וכיו"ב בזה התיר הש"ך ג"כ ועי"י בפר"ת דאזלינן בתר רובא וגם לפי מנהג המקומו'. וחדוש כי המהרמשי"ק שפלפל בענין זה ולא הביא דבריה'. ועכ"פ בשר ד"א שרובן עומד לאכילה לא מהני אם קונה לאיז' מלאכה וכש"כ לאכילת פועלים. והנה מ"ש במהר"ם שיק בקרא ואכול לא תאכלהו דמלת אכול מיותר אפשר לפרש כמ"ש לעיל דעיקר קרא איירי בנזדמן משום טו"נ והא איתא בהרשב"א ושאר פוסקי' דהכי אמרינן טעמי' דקרא שלא יבא לידי תקלת אכילה ומשום הכי אפי' בנזדמן לא ישהה אות' זמן מרובה מה"ט וז"ש והאריך במקרא אזהרה זר ואכול לא תאכלהו כלומר באותן תזהרו שלא יבא לידי מכשול ותקלת אכילה. וראיתי מ"ש כ"ת ע"ד מהרמשי"ק בטעמי' שהסחור' אסור מה"ת להכי כל דליכ' הכרע' אזלינן לחומר' וק"ל דהא הפר"ח מכריע להקל אם כי ס"ל דסחור' אסור מה"ת. והנה מדברי פר"ח אין להקשות דרב גוברי' ורב חילי' לסמוך אדנפשי' לחלוק על הפוסקי' בדורו' שלפני' כמ"ש בכמה מקומו' ואך מ"ש כ"ת דלא מצינו מי שיחלוק על הפ"ח והנה בפרי תואר חולק ומחמיר כדעת הט"ז וכש"כ במ"ש מת' א"א עיי"ש באריכות. דו"ש ה"ק. מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ע

רב ברכות יחולו על ראש הרב הגדול החו"ב מו"ה חיים אפרים באלאיטי נ' דומ"ץ ק"ק טארנאליא יצ"ו. בעובד' כי ישנו ישראלים ברצונם להשתתף עם הנכרי לקנות ד"א וגם לשונכם שנקרא (מאסטען) ולנחרם ולמכור אותם וכל הסחורה אשר יקח וימכור יהי' על שמו וגם לא יהי' עסק עם זה רק הנכרי ולמנען שיהי' בטח עם מעותיו עשו עמו קאנטראקט ולהם יהי' רווחים רק במה שירווח הנכרי מהנה. והנה ידוע שכבר הלכו בו נמושות ה"ה מרן חת"ס סי' ק"ט ות' מהרמ"ש שהביא וכיו"ב בת' נהרי אפרסמון סי' קל"ד ות' נטע שורק סי' מ' ועיי' ג"כ בת' אמרי אש סי' כ':

ומ"ש מע"כ כי במהרמשי"ק סי' קל"ו בד' ועתה נראה שמתיר גם בלא הפ"מ ובת' קל"ח חזר ושונה כי אין להתיר אך ורק כמ"ש בת' חת"ס הנ"ל. וכדי שלא יהי' דברי עצמו סותרים זא"ז י"ל דשם קאי באיסור נו"ט דידוע דאסור שלהם בסחורה לפ"ד חו"י היא רק מדרבנן וכמ"ש בת' חת"ס ללמד זכות ע"ד ת' נחלת שבעה אבל בת' קל"ח שם קאי בסחורה בשר חזיר דרוב הפוסקים ס"ל דהוה מה"ת כמ"ש פשטות הסוגי' מס' פסחים ד' כ"ב וכבר האריכו האחרונים בזה. אלא האריכות בזה אינה נ"מ לנידן זה דאין לנו לב להכריע בסברה וגם כי הך דסי' קל"ח היא נכתב באחרונה כי היא כתובה בשנת תרל"ט והראשונה בשנת תרל"ו ובפרט בנידן זה נוסף עוד איסור גידל חזרים להיות ממרי' אותם ובלא"ה נראה כי בת' חת"ס סי' ק"ח הנ"ל לא נתבאר היאך יהי' הלואה ואפשר דהלואה סתמא כשאר מלוות דלהוצאה ניתנה ואין לישראל שום קנין וחלק אפשר דמותר אבל בעשיית קאנטראקט נראה להדי' שאין הנכרי רשאי לקנות אך ורק דברים אחרים למסחר וזה הוה כמו עסקא ובמס' קידושין ד' ז' פירש רש"י ז"ל מלוה להוצאה ניתנה ואינה מחיוב להעמיד בעסקא וקיימ"ל שטר מחצה מלוה ומחצה פקדון ובפרט אם השטר קאנטראקט הוא מפני ערכאות עכ"ח צריכא להיות באופן הנ"ל דבל"ז ענוש יענש ליקח פרעצענט כ"כ הרבה כידוע וא"כ נראה דיש לו קנין ממש: שוב ראיתי כי העיר ע"ז בנטע שורק הרב הגאון אב"ד דק"ק אונצדארף כ"י ובנטע שורק מישבו בצ"ע וכל זה במקום צורך או בה"מ משא"כ בנידן וע"כ אין בידי להתיר בנידן זה באשר לא נמצא התירא בפוסקים לא בראשונים ולא באחרונים בפרט שחמור ע"י גידל החזרים גם בעשיות קאנטראקט. והנותן מזון לכל חי יזמין בהם פרנסה בריוח בהיתר היד ד' תקצר חלילה. ומובטחני שישמעו לקול הורים להרחיק מן הכיעורים ואסורים כיו"ב ידידו דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן עא

ב"ה אול"י ו' עש"ק הבא עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו כתקוע שופר לחיים טובים ומתוקים יכתב ויחתם לאלתר בספרן של צדיקים הרב המאוה"ג מו"ה אליעזר מאיר שיפפמאנן נ"י אבדק"ק נ' לוגאש יצ"ו. בעובד' אשר מפני אינש' דלא מעלי' באו בגבולי' של כשרים ומוכר בח"ז ועי"כ מושך קונים נכרים לחנותו והכשרים כמעט בלא פרנס' וברצונ' לעשות המסחר ע"י גוי וככתוב בת' מרן חת"ס סי' ק"ח שהביא כת"ה אלא כי מורא על ראשו מפני דברי סיום תשובה ההוא. והנה עיין בת' מהר"ם שיק סי' קל"ו קל"ז וקל"ח האופן ההיתר וגם מה שמוסיף לפרסם ע"י לוח שקורין פירמא בשם הגוי למען הרחק מפני מראות עין דישנו אפי' בדרבנן ואם הגאון הצדיק סמך בזה להתיר אנן מה נענה בתרי' בפרט בהפסד רב כזה (ועי' בשו"ת יד יצחק ח"ב סי' קע"ב):

ומה שנוגע לפלפול' אשר עטר' כ"ת להמציא התיר' לדעת הרשב"א הביא' בט"ז סי' קי"ז בטעמי' דאסור סחור' בדברים שאסורים באכיל' דלמא ישכח ויאכל ממנו ובנ"ז מפני שהוא דבר של רבים ולא חיישי מפני תקל' דרבים ומדכרי אהדדי כמ"ש במ' שבת ד' קמ"ג י' מסתפגים באלונתית א' והביא דברי טו"ז סי' ק"י סק"ה ומה שנאמר עליו בנה"כ וכ"ת תי' כפי סברת הר"ן במ' ר"ה לחלק בין מילה לשופר דכאן הכל טריד' ועי' בתוס' חדשים פ"ק דמ' מגילה לענין קה"ת. ולענ"ד נראה דהך דרבים מדכרי אהדדי ל"א אלא בדבר שדרכו בכך לעשות ברבים כגון הנך תק"ש ומילה וכן אלונתית במרחץ ידוע דבזמן הש"ס הי' רגילין ברחיצה ושכיח' רבים בבית המרחץ אבל דבר שהוא עפ"י רוב ביחידי' ורק עפ"י איזה סב' או מקרי עשה של רבים ודאי לא פליג רבנן תדע וכי נימ' דאם רבים שיתפו' בחמץ דאם בטל' אינ' עוברי' בב"י ורק משום גזירת דילמא יאכל מני צריך לבער לרוב דעות המפרשי' והכא דרבי' וכי לא יתחייב' לבער או פירות הנושרים היאך דל"ש משום מוקצה וכמ"ש בתוס' במ' ביצה ד"ג או משקי' שזב' דאסורי' משום שמא יתלוש ושמא יסחוט וכי נימא האיך דרבי' ננהו הוי מותר וכיו"ב כמה גזירות שגזרו חכז"ל לא מצינו לחלק בין רבי' ליחיד ועכ"ח כמ"ש:

ומ"ש כת"ה לענין איך קורי' לאור הנר דברבי' מותר. תמהני הא אדרבה בסי' ער"ה אוסר הרמ"א כומר פייטי' מערבי' ביו"ט שחל בשבת בביהכ"נ ופי' הטו' סק"ד דדייק בביהכ"נ אע"ג דרבי' נכת' ובמ' שבת ד' י"ב אמרי' דאפי' י' אין קורין לאור הונדור' משום דרחוקי' מהדדי או משום דבקל יבא להטות וכן לענין אכיל' דבעודנ' בכפו יבלענה וכמ"ש התוס' ג"כ במ' ביצה ד' ג' הנ"ל דהוכיח כן היאך דל"ד מרא וחציך' עיי"ש כבד מזה הא כ' בת' מרן חת"ס סי' ק"ד וסי' ק"ח הנ"ל דאין לסמוך על טעם זה בטעמי' דקרא באסור סחור'

להקל רק להחמיר ע"כ נלענ"ד משום ה"ט אין לנו התיר' בנד"ז שהוא מסחר יחידי עפ"י רובא ול"ש משום מדכרי אהדדי. או"נ די"ש: ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן עב

בהי"ת יום ג' י"ט למב"י תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד ידידי הרב הגאון מו"ה פנחס ביללייטצער נ"י אבדק"ק סערענטש יצ"ו. ע"ד מי שנעשה סרסור בדבור' שלו לע"ע סוחר ד"א ומפני שכחה ואינ' ידוע לו שיש בזה משום אסור לפני עור וגו' נעשה כן ועכשיו נשאל אם שכרו אסור. וכ"ת הביא דברי הט"ז סי' קי"ז במ"ש דמכירת נבלה גם ישראל מישראל למען למכור לנכרי מותר דאינ' רק שלוח' אע"ג דמרויח' דכל תגר זבין ומזבין נקרא שליח. והנה לפי"ז במכירת ד"א ודאי הי' מודה אלא דלפי"ז הי' אסור להיות סרסור אפי' בנכרים לקנות ולמכור וזה לא שמענו. ואדרבה בתשו' מרן חת"ס יו"ד סי' ק"ד וק"ה בענין סחור' של דגים טמאים מיד נכרים לנכרים והישראל יש לו ריוח בשותפו' בגווי' כל התירא שלו אינ' רק שלא יקנה במשיכה ולא יתכוון לקנותן ואינ' אלא סרסור ונוטל שכרו עד"ז דזה לא מקרי סחורה כיון שאינ' שלו ועכ"ח ס"ל דבתגר הקונה ומוכר הוא ג"כ שלוח' של מוכר הראשון וכיון דלמוכר ראשון מותר כמ"ש בהדי' בקרא או מכור לנכרי דנזדמן מותר גם זה הקונה ומוכר לנכרי מקרי שליח ג"כ אבל במקום שאינ' אך ורק סרסור פשיט' שאין זה בכלל עושה סחור' והא בלא"ה האחרונים השיגו ע"ד הט"ז ועי' בחת"ס בת' הנ"ל: ועתה נבא לנדון אם יש לדין משום קנס דעבר אדאורייתא וכמ"ש כ"ת דאפי' למ"ד דס"ל סחור' בדברים אסורי' אינ' רק מדרבנן וכמ"ש בתה"ד והנוב"י מ"מ זה שעבר על לפני עור יש בידו אסור דאורייי' כמ"ש בתוס' בספ"ק דע"ז וכמ"ש ג"כ המ"מ וכבר הלכו בו נמושות. והנה כ"ת מהדר אהתיר' שהי' שוגג ובשוגג לא קנסו וכמ"ש בכמה דברים דבשוגג לא קנסו כמ"ש באו"ח סי' שי"ח במבשל בשבת דעיקר להלכה כר"מ רק דאי"ור כן ובסי' צ"ט לענין מבטל אסור לכ"ע בשוגג ל"ק. והנה לענין אסור לפני עור נראה לענ"ד מפורשת במה דקיי"ל ביו"ד סי' קי"ט סעי' י"ג במי שמכר לחבירו דבר שאסור באכילה מה"ת ואכל ממנו מ"ש אכל ויחזור לו הדמים ובש"ך שם ס"ק כ"ה דמשום קנס' כמ"ש רשיז"ל במס' בכורות ומסיק הש"ך דדוקא בידוע שהי' יודע שאסור באכילה אבל בלא"ה תלי' שהי' שוגג עיי"ש. והא במוכר דברים אסורים ודאי דעבר על לפ"ע ועכ"ז בשוגג לא קנסי' ליה. כש"כ בנדון דיש לדון אם שייך משום לפ"ע דהרבה ד"א יזדמן לו לקנות אצל הנכרים וכיו"ב וכמ"ש ברמ"א סי' קנ"א דבכגון זה ל"ה משום לפ"ע ועי' בט"ז סי' קמ"ח סק"ג שפסק כן להלכה ואפי' לדעת מחמירי שם ברמ"א משום החזקת יד ע"ע עכ"פ זהו מדרבנן ובדרבנן ודאי לא קנסו בשוגג ועי'

בש"ך סק"ו במ"ש דבמומר מותר לכ"ע אפי' לכתחיל' ובדגו"מ שם דאפי' מומר לאות' דבר בלבד כ"ש החזקת יד ולא משום אפרוש'. והדברים עתיקי' וידוע מ"ש עד"ז בת' אחרונים ועכ"פ בנדון זה ודאי ישנו סניף להתיר ועוד אפשר להביא ראי' ממ' ע"ז ד' י"ב דמסיק בגמ' דשכר פועל ביי"נ אסור משום קנס' ובשביעי' בפועל לא קנסו דדבר מועט לא קנסו ובחמרי' דשכר' הרבה קנסו ועי' בהרמב"ם מה' שמיטה. ובתוס' ריש פרקי' שם דדוקא ביי"נ דאסור בהנאה וגם תופס דמים קנסו אפי' במועט כמ"ש בגמ' שם וכן בשביעית משום דתופס דמים אבל בשאר אסורים היכא דליכא כל הנהו לא קנסו והא פועל וחמרי' ודאי יש בהם משום החזקת יד ע"ע ומ"מ לא קנסו רק משום חומרי' דידהו כהנ"ל ולא בשאר איסורים והא שם ודאי אפי' במזיד איירי ועכ"ז חלקו התוס' ביניה' לשאר איסורים ועי' במ' ע"ז ד"ו אמתני' דלפני אידיהם דאסור לישא וליתן ובגמ' אבעי' לה או משום מודי לע"ז שלהם או משום לפ"ע דתקרובות ובגמ' מחלוק' ר"י ור"ל ולר"ל בדעבר ונשא מותר בדיעבד ורק ביום חגם אסור ועי' בט"ז סי' קמ"ח הנ"ל והרמב"ם והש"ע סי' קמ"ח פסקו כר"ל. ואמאי הא גם בג' ימים שייך משום לפ"ע א"כ אמאי לא אסור לר"ל ועכ"ח משום זה ל"ש לקנוס אפי' בדאורייתא וכמ"ש בתוס' בב"מ דלאו זה אינ' כמו אסור מגופ' לענין בר חיוב'. וכבר האריכ' בזה האחרונים. ועוד הא ודאי כא עדיף מאבוה' דבעושה סחור' בד"א גופ' לא מצינו שקנסו:

וראיתי בתשו' מנחם עזרי' סי' כ"ט שפלפל שם בפלוגת' דרבנן ור"י דלר"י אפי' בכל אדם שאינ' אומן אם נזדמן לו מותר לקנות ולמכור באקראי והוא מסיק דלא קיימ"ל כן אלא דמ"מ בנזדמן ובאקראי בדיעבד לא קנסי' לי' לאסור בהנאה כיון שאינ' בקביעות. ומשמע דמי שמוכר בסחור' ד"א בקביעות קנסינן ליה. ועכ"פ בנד"ז שסרסור בנזדמן ואקראי דהא אין זה מלאכתו לסרסר ד"א בקביעת ודאי לא עדיף מעשה סחורה עצמ' ועי' בש"ך סי' קי"ז סק"ה שהביא דברי תשו' מ"ע בקצור ובאמת תימ' בעיני דהא בטור ח"מ סי' קפ"א בסופ' פסק בשותפי' אשר א' מהם עשה סחור' בד"א אם הרויח הריוח לאמצע ואם הפסיד ההפסד לעצמ' אלמ' דאין חלוק דבכל ענין אין אוסרי' בהנאה בדיעבד וכן פסק הרמב"ם וכן פסק להלכה בח"מ סי' קע"ו ועי' במ' שביעית פ' ה' כמה דברים שאסור למכור לעוברי עבר' בשביעית משום אסור החזקת יד ולא קתני דאסור בדיעבד הדוני מכיר'. ועי' במ' ע"ז ד"ו בעובד' דרבה ובד' ז' דדייק בגמ' לענין נו"נ ג' ימים קודם אידיהם מדלא קתני רק אסור לישא וליתן ולא קתני סתם אסור כמו דקתני במתני' דחכמים בתריי' ש"מ דבדיעבד מותר עיי"ש ברשיז"ל וה"נ כן. ע"כ לענ"ד דשכרו מותר בנדון רק יזהר

מכאן ולהבא שלא לעשות כן וטוב שיפריש סך מה משכרו לצדקה כנלענ"ד. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן עג

בהי"ת יום ב' פ' לך תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב הגדול מהו' יעקב יחיאל שווארטץ דומ"ץ בק"י קראלי יצ"ו ע"ד העובד' א' מכת היראי' משרת' טעה והניח לשחוט משו"ב של שטק"ו אם מותר למכור לא' מן השטקו"ו או איכ' משום ל"ע אי משום מסייע ידי ע"ע. וכ"ת הביא מקורו מן הש"ס ופוסקי' ואין אתי לטייל בכל פינ' שהוא פונה ורק מ"ש להלכה ראיתי בסוף דברי' שמצטרף סניף להקל שאין האסור על גוף הדבר רק לנו ולא כהם דהוה כמו גזרות וסייגי' וגדרים. והנה בנדון כזה צ"ל מה שדברו בזה הגאונים אשר הי' נכנסי' בעובי הקור' בזמן ההוא ונטלו חלק במועצות עם קבוץ חכמים וצדיקים. וראיתי כי במהר"ם שיק בסי' ל"ד וסי' ל"ה נראה כדברי כ"ת שרק לנו האסור אדרב' טרח להדר להתיר אם הרב של שטקו"ו חוסר הנפרדי' מהקהילה ע"י הקאנשטא- טירונג אבל ביו"ד בסי' כ"ה וכן באו"ח סי' ש"ז דעתו כי מדינ' אסור שו"ב שלהם דהוה כמוצ' לד"א וקיי"ל כהרמב"ם דצריך בדיקת סכי' ואפשר כי בעובד' הנ"ל דהיינו בסי' כ"ד ול"ה לא רצה להתערב בדבר ולהתרחק מן המחלוק' כמ"ש עיי"ש: גם מה דנסתייע מעל' מדברי מג"א סי' קס"ג בנט"י דמותר לתן לתוך ידו בדרבנן וכמ"ש הרמב"ם בה' מעשר פ"י ופי' הפרמ"ג. ואני תמה בדברי ראיי' זו להשוות כל מילי דרבנן בחדא מחת' עם דמאי ונט"י הלא במס' גיטין אמתניתן דא"ח בורר' וטוחנ' עם א' ע"ה ופריך בגמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא ותי' אביי רוב ע"ה מעשרי' ורבא תי' בעני' אחר וס"ל דאפי' בזה אסור לסייע וידוע כמה קולות הקילו בדמאי ודעת מג"א להשוות נט"י לדמאי דג"כ כמה קולו' מקילי' בי'. ועוד הא כל הראיי' מדברי הרמב"ם הנ"ל הא בפירש נאמר דרק דמאי של ע"ה מותר להרופא לתן לתוך ידו ולא דמאי של הרופא וכמ"ש הפרמ"ג ג"כ שם וא"כ כש"כ למכור דודאי אסור ואדרב' דזה חמור ויש בו משום כ"ע לת"מ כמ"ש בפרמ"ג שם ועיי' בפנ"י מ' פסחים ד' כ"ב אדברי תוס' ד"ה ואבמה"ח לב' נח ועיי' בפירה"מ מ' שביעי' פ"ה בכמה משניות דבמכירה איכ' משום לעלת"מ ועוד דאפי' שם בשביעי' ומ' גיטין אפי' בדמאי מסיים דהכל משום דרכי שלום אבל בנ"ז אסור ושם בתוס' דבמכיר' ליכ' משום דרכי שלום. ועוד האיך נפרנס המשנה והסומי' במ' ע"ז ד' כ"ה דאין דורסי' גת עם ישראל שעושה בטומא' דאסור לגרים והוה מסייע לע"ע אם כי בחולין ודאי דרבנן כמ"ש במס' גיטין הנ"ל ועיי' בתוס' ד' כ"ו בסוף דבריה' דס"ל דאפי' בציר' אסור עם ע"ה שעשה בטומא' כש"כ בעבר' גופ' דודאי אסור. ע"כ לענ"ד לא נאמר בזה שום קולא מה"ט:

וראיתי מ"ש כ"ת עפ"י דברי הנוב"י מהדו"ת דזה מ"ש שאין ב"נ מוזהרי' על שתוף אין הפירו' שאינ' מוזהר על ע"ז בשתוף אלא בענין הזכר' בשבוע' אין מוזהרי' וזה היתר לענין לעשות עמו שותפו' א"כ לפי"ז מ"ש הש"ך בסי' קנ"א דבזה"ז מקילי' כדעה הראשונ' נפל האי התיר' בביר' וא"כ למה לא הכריע' הפוסקים האחרוני' כדעת המחמירי' והנה כן אית' ג"כ בת' שיא ובת' מעיל צדק' סי' כ"ז וקושי' זו צריך הבנה הא ברמ"א לא נזכר מזה רק הש"ך בשם ד"מ דילמ' משמע להו כי הרמ"א עיקר כדעת המקילי' וגם י"ל לפימ"ש בס' בנין שלמה על מ' ע"ז שהקש' באמת ע"ד המחמירי' האיך יפרנס' הסוגי' דמשמע האיך דיש לו לנכרי מותר למכור לו לפני אידיה ואפי' אסור דרבנן ליכ' ותי' לפימ"ש לעיל למה יאסר למכור לו בהמ' דילמ' לאכילה צריך וכמו בפ"ה מ' שביעי' דלב"ה מותר למכור לע"ע בשביעי' פרה החורש' דתלינן דלשחיט' צריך לי' ותי' דמשום חומרי' דע"ז לא תלינן להתיר' וא"כ י"ל דמ"מ חזי לאצטרופי דביש לו ליכ' משום מסייע:

אבל בעיקר קושי' דמע"כ י"ל דסמכו ע"ד הגה"א ספ"ק דע"ז דמה"ט התיר' להשתתף עם הגוי בזה"ז דאינ' בקיאים בטיב ע"ז וכמ"ש לענין מגע גוי בזה"ז ביין והרמ"א פסק כוותיי' בכמ' מקומו' עיי' בסי' קכ"ד א"כ האי טעמי' סגי' ג"כ לענין למכור להם דברי' הנאמר' בסי' קנ"א וס"ל להפוסקים דה"ט בד"מ שזכר בזה"ז ובאו"ח סי' קכ"ו נמי מה"ט מקילי' והנה להקל במומרי' וכש"כ בגוי' כמ"ש הש"ך ודגו"מ סי' קנ"א אשר בזה מיישב הש"ך סתיר' התוס' והרא"ש מריש מס' שב' דס"ל בפשט העני לפנים ונטל מתוך ידו ש בע"ב דבע"ב פטור ומותר מחיוב' דשבת אבל אסור משום כ"ע ואפי' ביכול לטול מעצמ' דמ"מ איכ' משום מסייע ובסוגי' דע"ז משמע מדבריה' בדלא קאי בתרי עברי דנהר' לכ"ע מותר דשם איירי בנכרי וגם במומר מה"ט ליכ' משום מסייע לע"ע דאי"מ להפרישׁ. והנה דברי מג"א סי' שמ"ז ידועי' שחולק על הש"ך ועיי' בת' מהרי"א סי' קמ"ז וסי' קע"ז וכן בת' נטע שורק או"ח סי' י"ט שנוטי' להחמיר כדברי המג"א. ומ"ש כ"ת למה לא נאמר כפשיטות להקל כדברי המתירי' דהוה ספיק' דרבנן לקולא עיי' בהוראת או"ה של הש"ך סי' תמ"ב יראה מפי פוסקי' הראשונים ואחרונים דלאו כללא הוא בכ"מ עיי"ש: ומש"ש בש"ך וראיתי למע"כ שירד לעמק הסבר' לתרץ קושי' הש"ך בסתירת תוס' והרא"ש הנ"ל דדוק' שם בשבת דהחייב אינ' חייב בהוצא' והכנס' רק ממקום דע"ד ורק ידו של אדם חשיב' כדע"ד וא"כ צריך לשאול לדרוש ולחקור המסייע אם מידו נטל וכיו"ב כלומר כיון שצריך למסייע כחיוב' של זה ניכרי' הדברים שהוא המסייע משא במ' ע"ז וכן בשאר אסורי' דלא שייך סבר' הנ"ל והנה אם כי דבר חריף הוא. עכ"ז אינ' מחוור וצהור לחלק בין הפרקי' וכי במ' גיטין גבי אין בורר' וטוחנ' עם ע"ע בשביעי' וכן

במ' ע"ז אין דורכי' עם ישראל שעוש' בטומא' וכי דוק' כל הני בדאי אפשר רק עם זה האיש וכי ליכ' ע"ה בטומא' וטהר' וכי ליכ' ע"ע בשביעי' ומ"מ אסורי' כל הני משום מסייע ולדעת מל"מ משום כ"ע לת"מ ועוד אם בידו לעשות בעצמ' רק שנוח לו המסייע אפי' לדעת מל"מ ליכ' משום כ"ע וכי אי אפשר לברור ולטחון בעצמ' והא במתניתן לא מחלק בין רב למעט. ולדעת מע"כ לא יהי' בזה משום מסייע. ולענ"ד יש די יישוב' במ"ש בת' נטע שורק בסי' י"ט הנ"ל דשם מסייע בגוף העבר' היינו ההוצא' והכנס' ומ"ש רש"י בגיטין ובברטנור' מ' שביעי' פ"ה הנ"ל משא"כ מכירת דברים הנ"ל בזה עוד לא נעשה עבר' רק שם שוב חזר מסברת' ממ"ד כמ' שביעי' הנ"ל דאין נוכרי' כפי מחרישה וכיו"ב ואפי' כסף אם ידוע שצריך לפועלי' אע"ג דאין עוד מעשה עבר':

ולענ"ד יש לקיים תי' הנ"ל עפ"י דברי ברטנור' מ"ש שם בס' פ' במ"ש וכול' כלא אמרו אלא מפני דרכי שלו' ופיר' דהא התיר' לסייע שלא בשעת עבר' דהיינו לשאלת הכלים כגון נפה וכבר' וא"כ משמע להדי' דסייע בשעת עבר' אפי' מפני דרכי שלום אסור וכמ"ש במתניתן לא תבור ולא תטחון א"כ הה"ד י"ל במתניתן דשבת דהוה בשעת מעשה עבר' אסור לסייע אפי' ביכול' לטול מעצמ' משא"כ מכירת דברים לגוי' דבמכיר' זו עוד לא נעשה עבר' ועיי' בתוס' מ' גיטין ד' ס"א דבמכיר' לא שייך דרכי שלום משו"ה אסור למכור הני כלים המוזכרי' במ' שביעי' ועיי' בתוס' מ' ע"ז ד' נ"ה ונ"ו דגם בבציר' שייך משום מסייע אם כי עוד לא נעשה עוד עבר' וברש"י משמע דכס"ל כנ"ל. ולהנ"ל מיושב דבאפשר לא הוה מסייע וגם אפשר היכ' דאיכ' משום דרכי שלום ועכ"פ חזינן דבשלא שעת עבר' קיל משו"ה י"ל דמקילי' ג"כ בדאפשר לו ע"י דבר אח':

והנה בנדון לפי"ז במכיר' עופות הנשחטי' כנ"ל הי' היתר כיון דעוד לא נעשה עבר' ואפשר להם בעופות דדהו עכ"ז מפני שאנו מדמים נעשה מעשה כיון דאיכ' תירוצי' אחרים ובפרט כי התוס' והרא"ש יליף לי' מקטן אוכל נבלות בהדרג' כמ"ש בת' מהרי"א הנ"ל וכי באפשר לו אי"צ להפריש ואיכ' כש"כ לסייע. ומזה נמי תשובה למ"ש כ"ת לחלק בין הוצא' והכנס' דשב' דניכר המסייע דהא התוס' והרא"ש יליף גוונ' זו החיך דאפשר מקטן אוכל נבילות א"כ בכ"מ שצריך להפריש איכ' משום מסייע. ע"כ בנדון אין בידי להתיר בפרט בפני המון דיש לחוש שלא יזלזל' בתקנות ויסוד של היראי' וד"כ.

ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן עד

בהי"ת אול"י ג' פ' תבא תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. ברכת כוח"ט על ראש ה"ה הב' החו"ש כ"ה חיים פריעדמאנן ני' מניר באטור יצ"ו. ע"ד עובד' מאינש רמאי שנטל מעות

מבחורים למען פדיון נפשם והרשיע שהטמין בידו ועי"כ נמסרו ליד.... אם הוא איש מהימן לענין כשרות שאוכלים אצלו בני אכסני' כי הוא טראקטער. ודנת אותו כמו מסור שמבואר בסי' שפ"ח שקשה דינ' כמומר וכמ"ש ביו"ד סי' ב' וקי"ט ועי' בשו"ת מהרי"א יו"ד סימן רצ"ט. והנה ודאי אם דינ' כמסור אין לו שום נאמנות. אלא שלא ראיתי בדין מסור כיו"ב דלא אשכחו רק בעשה מעשה בידיים או אפי' בדבור או במרא' על ממון או גופ' של חבר' אבל הכי ליכא כל הני דהא בלאו"ה הי' ונוכתבי' לכל הנ"ל רק שהי' יכולי' להציל ולפדות נפשם וע"י תרמית' באו לידי כך ואפשר שדומה למ"ש בסי' שפ"ו במזיק לחברו ע"י עצותי' שפטור מדינ' אדם ורק משמתינן לי' כמ"ש הרמ"א שם ועי' במחבר סי' קפ"ג משליח שעשה רמאות. ואפשר ג"כ כדתות' למ"ש בח"מ סי' שצ"ה המשסה כלב' של חברו על חברו שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אבל שיהי' כמסור כיון דליכ' דבור' ולא מראה עליו. אלא דבזה ודאי עבר על לאו שבתורה שנא' לא תעמוד ע"ד רעך וגר' מניה שע"י נעשה כל הנ"ל. ועוד אפשר דהכ' עביד מעשה שנטל מהם מעות שעי"כ נתפתו וסמכו עליו וע"כ באו לידי עכו"ם. ועי' ת' מרן חת"ס חחו"מ סי' קפ"ה באמצע התשובה. והנה בי"כ ובי"כ ודאי שאין לו נאמנות ועכ"פ רשע מקרי. ועוד דהא בהך דסי' שפ"ו היינו שמזיק לחברו ע"י עצתו ג"כ משמתינן לי' עד דמסליק הזיק' ופשיטא דאם אינ' מתקן עוותותו דצריכים להתרחק ממנו בכל מיני רחוק כש"כ שאין להתארח בביתו וק"ו שאין להחזיקו. ועוד כי שע"י באי' הנמסרי' לידי עבר' אכילת מאכלות אסורות וחלול ש"ק שא"א להנצל כידוע וא"כ אין לך עבר' לפני עור כ"ת מכשול יותר מזה והא כל עצמ' שסומכי' על הנאמנות שלו שלא יכשול במאכלות באכסני' הוא משום חזקת כשרות שלא יכשול ולא יתן מכשול להאוכלים וכיון שזה לא חשש ברשעו על כל הנ"ל משום חמדת ממונו האיך יהי' נאמן שלא יכשול במאכלו ומשתה': ע"כ לענ"ד אפי' אין דינ' כמסור עכ"ז אבד נאמנות שלו ולא יתארח אדם כשר אצלו ואין לסמוך כלל עליו כי מי יודע מה זה עושה מפני בצע כסף במאכלו' ומשתו' כל זה כתבתי אם יסכים אתי הגאב"ד נ"י. דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן עה

לכבוד הרבני החרוץ המופל' בתור' מהו' משולם זישא נ"י גריענפעלד משגיח הכולל בפיאוונע יצ"ו הנני להשיבו בזה ע"ד השאלה אשר ערל א' שאב ע"י קנה שנקרא שלייכל וכערך ט"ו חביות הי' ממלא עי"כ מהקנקן שמלא ע"י קנה הנ"ל. ומעל' הביא דברי הנוב"י דבזה"ז אפי' בשכשוך היין ע"י כלי שבתוכ' היין מותר לדעת הרמ"א. והנה כן איתא בנוב"י מהדו"ק סי' ט"ל וכן כתב בדגול מרכבה ביו"ד החדשי' בסי' קכ"ד ע"ד

הג"ה סעיף י"ז דאפי' הגביהו ושכשוך מותר לדידן במקום פסידא והרמ"א איירי במקום שידוע שהגוי' כמו בזמן הקודם ומ"ש מעל' ג"כ בשמו דשאיבה בקנה לא מקרי כחו כן כתב שם בקנה שקורין העבער' לפי שאינ' שואב אלא האויר והיין ממילא עולה מעצמו. ובאמת כן הביא הט"ז בסי' קכ"ד סקל"ב בשם מהרי"ל אלא דשם אוסר היכא שיש חשש ששתה הנכרי בקנה כפופה כמ"ש המחבר סעיף כ"ג והוא בת גישת' הנאמר בגמר' דאם נגע הנכרי בפי מינקת הכפופה שעי"כ מנע היין מלצאת כול' אסור לפי שדרך מינקת הנ"ל להוציא כל היין בקלוח כידוע ונמצא הכל בא מכח' של נכרי. והנה לפי ידיעתי מלאכת השלייכל היא באופן זה ששואבי' ממנו האויר ואח"כ יוצא כל היין עד מקום שמגיע קצה השלייכל הנ"ל. ועתה אם כן בנד"ז אם נעשה כך דהיינו שמנע דנכרי ע"י נגיעות ידו או אצבעו למנוע יציאת היין מה שהוא יותר מהצריך לו הי' אסור מה שבחביות ששואב ממנו ובש"ך שם סקס"ט פירש דדוקא אם הגיע הקנה הכפופה עד שולי החביות אז אוסר כל מה שבחבית אבל אם לא הגיע אינו אוסר היין רק עד מקום שהגיע קצה הקנה כפופה הנ"ל וא"כ הה"ד בשלייכל הנ"ל כן הדין דהיינו אם נגע בעצמו בפי המינקת הנ"ל למנוע יציאת היין כנ"ל. ואפשר דאם אפי' נעשה כן מ"מ לפי דברי מעל' לא מלא רק כערך ג' או ד' ליטער לכל חביות וכל חביות מחזיק כערך 700 ליטער וא"כ ישנו יותר משששים והא לדידן סתם יין בטל בששים במקום הפסד וא"כ ג"כ הכל מותר בפשיטות כנ"ל:

ב') במי שקנה ענבים דרוכים העומדים בבית גוי ואמר שכן המנהג באבערב געגענד ועיין בט"ז סי' קכ"ג ס"ק י"ד כאשר נהג במדינת נעהרין בגיגית שאין לה ברז' כלל וכן הי' עשיית יין במחוז ההוא כיין שלא הי' שם משיכה וגם אין דרך למשוך בכלי הנ"ל ע"כ נהג היתר. וכל זה ביד ישראל או ע"י שמירה אבל בלא שמירה ובשל עכו"ם הא אוסר המחבר סי' קכ"ג סעיף י"ט וכתבו הט"ז והש"ך דאפי' בהעלמת עין אסור אלא שבתשוב' צ"צ סי' י"ב מחלק בדבר זה דהכל תלוי' אם הוא במקום עשיית יין צלול כלומר אם דרך לבצור בכרם ומוליכין הענבים לבית ושם היא נקום עשיית יין צלול בבית אסור ליקח ממנו ובכרם מותר אם לא שהה רק כיום א' בכרם אבל יומיים ויתר אין לוקחין לכתחילה ובדיעבד שכבר קנה אפי' שהה בכרם יותר מותר כיון שהגיגית היא בלא ברזא ובמקום שאין דרך למשוך כלומר שלא במקום גתות ואין אתי יוד מאיזה מקום היינות והאיך מנהג המקומות הנ"ל. ובכל אופן לענ"ד לא יאות לתן הכשר סתם ממשגיח הכולל ויען כי ברוב המדינה בפרט בגליל התחתון אין מנהג לקנות ענבים דרוכי' מיד גוי ע"כ

יכתוב ידו להרב אב"ד אשר שם הסוחר וכן הדברים ויורה כדרכו לפי דעתו ואין על מעל' שום אחריות:

ג') אשר למען הגראדיטיאן הניח ביד נכרי אשר צוה עליו לטול מונייש ענבים ויסחוט ותן לכוס למען לידע הגראד. והנה אם למען לידע הגראד אין הקפדה להיות יין צלול דוקא אלא כי בתערובות חרצנים וזגין וענבים יכולים גראדירען וא"כ בודאי לא נתכוון הגוי לשלוח יין צלול דוקא וכמעט אי אפשר בלא תערובות חרצנים וזגין כמ"ש בתשו' חות יאיר סי' קי"ז והכי עדיף כיון שלא שאב לשתות רק לגרא- דירען וכיון שאין הקפדה בגראדירען על יין צלול אין זה המשכה ולדעת שלטי הגבורים הכל תלוי' בכוונה בין לקולא בין לחומרא וכן הביא בחת"ס סי' קט"ז. וגם יש לי לצרף דעות כמה מהראשונים שלא חשו משום המשכה בשולה לתוך הכוס לשאר היין ואפי' אם נגע הגוי בשאר מקומות הענבים פשיטא אחרי שנדרכו ע"י ישראלים יציאת רוב יין מן הענבים מבטלים מעט טופח להטפיח שנגע בהם הגוי ועיין בתשו' זכרון יוסף שצירף ג"כ היתר זה בעובד' דידי' והכי יש ג"כ לצרף ממ"ש בסי' ס"ט בעכו"ם משמש בב"י והעיד על בשר שהודח שנאמן במסיח לפ"ת כיון שיודע מנהג ישראל ובנוב"י חאה"ע סי' ל' פי' דיודע מנהג הוה רגליים לדבר ועל ה שהמעיד ובא כמסיח לפ"ת ואפשר דעדיף. וה"נ כיון שצוה עליו בתוקף כדת ודין וגם יש ס"ס דילמא עביד כמו שצוה ישראל ואת"ל לא עביד אלא שאב בכוס ונעשה המשכה דילמא לא נגע שוב בענבים שהם טופח ע"מ להטפיח ואיכא נמי חזקת היתר ורק צ"כ שלא הרחיק ישראל ממנו והי' יכול לבא בעקלתון כמ"ש בסי' קכ"ט ט שאם נתפס עליו כגנב וכעובד' דשם בש"ע וכל זה יחקור וידרוש אם לא נשאר היין בלא שמיר' כלומר כמ"ש בסי' קכ"ט הנ"ל שהגוי ירא לשתות מהיין פן פתאום יבא הישראל ויכול להתיר מטעמים הנ"ל רק שאני רואה קלות בזה האיש השומר ואין זה דרך השומרים ע"כ ראוי' לקנסו דבר זה ולהזהירו בתוקף התראה כי אם יעבור עוד חלילה כיו"ב יסורו ממשמרתו ומכאן והלאה יהי' עיני' פקוחים להיות מן הזריזי'. ידידו דו"ש ה"ק הרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן עו

שוכ"ט על ראש כבוד הרב הגדול החו"ב וכו' מהו' משה גרינבערגער נ"י: ראשית נתקשה בדברי ט"ז סי' קכ"ז במ"ש אדינא דרמ"א מ"ש בעובדא דסופר שאמר גוילי לא עבדתי לשמה מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסול ס"ת מהא דאמרי' קדשתנו והוא א' לא קד' היא אסורה בקרובין והוא מותר בקרובתיה דנימא נמי מתוך שנאמנת ע"ע נאמנת ג"כ עליו ותי' דבס"ת ליכא חזקה מבוררת משא"כ בקדושי' דאיכא חזק' פנוי'. והק' כ"ת

דא"כ בלאו"ה נאמן דבליכא חזקה עד א' נאמן ובזה אמר פרפרת נאה דבמוציא מתח"י הי' נאמן להחזיק שס"ת כשר ושוב כיון דנתחזק הוה חזקה להיתר וכמ"ש הרמב"ם בה' ע' דע"א כיון דנאמן מתחילה שוב מוחזק אפי' לעונשין כידוע וכ"ז אם אין לו דין חומש עכ"פ אבל לדעת רמ"א ממ"ש בסי' רפ"א דשכר חומש לא הפסיד ושוב ליכא חזקה לענין ס"ת וממ"נ נאמר' דברי רמ"א. עכ"ד:

והנה קושי' ע"ד הטו"ז כבר עמדו בזה האחרונים עיי' בס' תורת יחזקאל עמ"ס גיטין ותי' ג"כ בהוצאה מת"י הוחזק לכשר והו"ל חזקת היתר. אלא שתולה דבריו בדברי הרא"ש במ"ש ג"כ בש"ע יו"ד סי' י"ח בסכין שנאבדה ואח"כ נמצא פגום דתלי' בהיתר משום דבר שיוצא בחזקת היתר לפנינו חזקה גמורה חשיבה וה"נ כמ"ש ותי' על דברי ט"ז דס"ל דס"ת ליכא רק חזק' אח' משא"כ בהך דקידושין הוה ב' חזקות חזקת היתר וחזקת פנוי' ועי בס' אומר לציון ג"כ כדברים האלו ובאמת דברי הט"ז נגד דעת הראב"ן שהקש' ע"ד רשיז"ל שפירש בגמ' כה"ג ביו"כ יוכיח בפר ושעיר של יוה"כ והקש' הוא ז"ל דמפר אינ' ראי' דהא הוה שלו והא צריך להביא פר א' משלו ומתוך שנאמן להפסיד משלו נאמן נמי לגבי צבור והא הפר ודאי הי' לו חזקת היתר. ועיי' בט"ג שם כי לשיטת הראב"ד והרשב"א דעיקר חזקה הוא חזקת פועל שאינ' פושע וזה פשיטא דשייך גם בסופר וגם כי לפי דברי האחרונים הנ"ל דהוה חזק' להתיר כמו בסכין שנאבדה א"כ פשיטא כאשר יצא מת"י אי מוחזק לס"ת כשר דע"ד כן נתנו:

ועיקר קושי' מע"כ דלדברי הטו"ז הו"ל להרא"ש למנות ט"ו חלוקים דהיינו אפי' מ"ש בידו נאמן מ"מ מטעם מתוך וה"ה דברי ועובדא דר"א, לענ"ד י"ל דלא מנה רק מה שהוא מטעם נאמנות דע"א משא"כ בדבר שאינ' מצד נאמנות רק מסברת מתוך ל"ש לנאמנות ע"א. ועי' בר"ן מ' קידוש דבאומר ע"א נאמן עכחצ"ל דגם לנאמנות שלו צריך דמה"ט ליכא למימר בשתיקה כהודאה גמורה וכן דייק בת' שם. וה"נ כן לענין מתוך:

וראיתי ממה שהק' ע"ד מרן חת"ס מ"ש ע"ד הרמב"ם שפוסק בחלופי אס"הנ האבעי' בנדרים דף מ"ז לקולא ובחלופי קונם פסק לחומרא. ותי' דשם אין תופסים הדמים דאסור לכ"ע משא"כ בקונם דאינו אסור רק לעצמו אבל לאחרים מותר ושפיר שייך בי' תפיסת דמים ע"כ פסק לחומרא. והקש' מע"כ קשה כברזל דא"כ מאי פשוט ביו' נדרים אבעי' דקונם מהך מתני' דמקדש בערלה מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דשא"ה דאסור אכ"ע. כן הקשתי עוד בימי חרפי ואח"כ מצאתי בפי' הריטב"א על הרמב"ן מ' נדרים שמחלק ג"כ כס' מרן חת"ס אלא שנשמר מקושי' זו דהפשטן ס"ל דגם בשאר אסה"נ אבעי' לי' ופשט עד"ז ממתני' הנ"ל:

ובחידושי אמרתי לפמ"ש התוס' והר"ן דהפשטן מתרץ דאם הי' החילופי' אסורים לא הי' רשאי' לדור יחדיו וצריך לקדשו שנית שלא יהנה מאסה"נ. והקש' עליו דהא אינו רק חליפי חליפין. ואמרתי לסברת זת"ס הנ"ל דהא גם לשיטת רשיז"ל החליפין אינו אסורין רק למחליף ולכל אדם מותר א"כ שוב הי' חליפי חליפין אסורין מדינא כמו קונסדתופסים הדמים וכל דתקון רבנן כעין דאורי' תיקון האיך שהוא מדינא כן. וא"כ לפי"ז הכל מיושב דמזה פשוט דעכ"ח חליפי' מותרים בשאר אסה"נ. וגם הקונם דחליפי ערלה כמו קונם בחדא מחתא. וע"ז השיב דלמא בדיעבד לא גזרו ומשום קידושי אשה דהוה מצוה פ"ו כמ"ש התוס' אבל בקונם בדאורי' לעולם קאי האבעי. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד סימן ע"ז ב"ה י' ב' עת"ר לפ"ק פה מאד יצ"ו. החו"ש להרב הגדול החו"ב מהו' מנשה שמעון צבי האבערפעלד נ"י רב בק' לעלעס יצ"ו:

סימן עז

ע"ד אופה נכרי שצריך השגחה עליו בכמה אנפין וע"ע הי' איש ישראל משגיח עליו ועתה עמדה אשה על השגחה הנ"ל ומעל' הרעיש מדינא ע"ז כמ"ש ברמ"א סי' קכ"ז דאין אשה נאמנות בדבר שיש טורח דעצלניות הם וגם במקום שיש צדדין להקל דעתן קלות ובנידון זה הדבר שצריכה להיות נעורה כל הלילה ולהשגיח בהשגחה יתירה על נקיות וטהרת הכלים ותערובות. וודאי דבריו כנים דאין לך טורח גדול מזה והא כיו"ב כתב הש"ך סי' פ"ד ס"ק ל"ה ועיי"ש בפרמ"ג שהחמיר בזה כדעת מהרש"ל בבדיקת קטניות כש"כ בזה הדבר ידוע הטורח והדקדוקים רבים שצריכין השגחה יתירה. מלבד מזה אני תמה האיך אפשר להיות לאשה משגיחה בבית גוי הלא אי אפשר בלא איסור יחוד וכש"כ בלילה והא אשה אסורה להתיחד אפי' עם כמה אנשים אם אינם כשרים כמ"ש באה"ע סי' כ"ב וכש"כ עם נכרי אפי' כמה הם דהא רוב הנכרים פרוצים וכמ"ש באה"ע סי' ז' ועיי' בחות יאיר סי' ס"ו הביא' שם בבאה"ט אשר בהלק"ט חולק עליו. ובנדון זה ודאי גם החו"י יודה כש"כ בלילה ואם תעבור על איסור יחוד היאך נאמינה על השגחתה וכש"כ וק"ו שאסור לנו להעמידה על השגחתה וכי מורין לה לעבור על איסור למען השגחה חלילה וחלילה ולא ישמע כזאת ע"כ פשיטא ופשיטא שאסור לעשות כן וכש"כ שאין לסמוך על השגחתה כלל וכלל מפני טעמים שכתב מעל' וגם מן הטעם זה כיון שחשודה ומי שחשוד על איסור חמור חשיד על איסור קל כמש"כ ביו"ד סי' קי"ט ועי' בב"ש סי' ו' שיש לאסור בדיעבד בשהתה זמן רב וכש"כ לילה כולה ותקוותי כי ישמעו לקול דבריו קול מורים כהלכה להסיר האשה מהשגחתה ולהעמיד משגיח

איש מהימן כמקדם וכל זה פשוט ואי"צ להאריך יותר. אוה"נ דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן עח

ב"ה אול"י ב' פ' ל"ר תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו שלמא רבא לכבוד הרב המאוה"ג בנש"ק מו"ה יצחק צבי כעבאוויטש נ"י אבדק"ק כ' קאווענשד יצ"ו. ולענין הלכה הנה מ"ש כת"ה בהאי מטהר יינו של נכרי אשר א"י הוריקו הענבים ונחביתי' בידיהם וזלף יין ע"י ובשולי החביות נשאר יין צלול עם מעט חרצני' וכ"ת העמיק והרחיב הדבר בדעת תורה כי ודאי יש לחוש כי בבואם לבית נכרי שלה ממנו באיזה כלי להיות תאוותם לשתות משלהם והביא כ"ת דברי הפמ"א סי' קי"ב אשר לומד התיר' לאמור דבטל בששי' נגד מה שנעשה ע"י יין והביא עד"ז דברי ת' מהרי"א סי' קע"ז דעכ"ז שומר נפשו ירחק מזה. והנה המהרי"א קאי שם ע"ד פמ"א שצירף סברתו דדעת רש"י כהרמב"ן דאינ' נאסר כל מה שבין ענבי' וחרצני' ויין כנוס ע"י מה שהתחיל למשך ומיישב שם קושי' והכרח הר"ן וממילא כיון שלא נאסר רק מה ששאב ע"י סל או כוס י"ל דהוה ששים בשארי יין שבין הזגי' וחרצני' ויען כי הפוסקי' חולקי' על סברת הרמב"ן ע"כ רק בשעת הדחק והפ"מ מתיר ולזה כ' המהרי"א דשומר נפשו ירחק מזה וכיו"ב. אבל אם יש ששים נגד כל מה שנאסר דהיינו שנתנו שוב בגיגית אחרת שהי' בודאי ששים א"כ אפי' לדעת הר"ן יש היתר בששים נגד היין צלול ויתבטל כשאר בטול דעלמ' בששי' בזה לא נאמר דברי המהרי"א. ואפשר יש לדון בזה משום מבטל אסור לכתחלה במזיד כיון שמע"כ הזהיר ע"ז וידע הוה כמזיד כמובן. אלא דבלאו"ה י"ל כיון שנשאר בשולי חביות כמעט יין צלול ורק מיעוט חרצני' ובגי' נשארו שם א"כ קלקלת' תקנת' דוודאי שוב לא הקפיד' לשלות ממנו ע"י כלי למען יצלצל ביותר כידוע שאין מקפידים בזה וגם כמעט א"א בלא עכבת חרצני' ובגי' א"כ מ"ש כ"ת מדברי מרן חת"ס סי' קט"ז ובשם ש"ג דאם כיון לשלית ע"י כוס יין צלול אפי' נשארו איזה גרגרי' בגי' וחרצני' זה הוה המשכה דבכוונת תלי' וא"כ היין שנשאר אשר כמעט צלול מעורב במעוט חרצני' הא זה לא שלו בכוונה רק שנשאר כך א"כ ל"ה המשכה כלל עי"כ ושוב אפי' שת' בכוס לא הקפיד כלל לשלות ולהיות צלול יותר דאין מקפידי' בכך כמ"ש גם באחרונים:

אלא שאחרון הכביד שנשאר היין ברשות נכרי בלא חב"ח ואפי' מפתח וחותם ל"ה ורק איזה מסגרת דהיינו מפתח לבד וגם הי' בלילה ולא דרך רגלי ישראלי' שם א"כ אין מי שיתיר כזה דחב"ח מתירי' רק ע"י דחק וכש"כ מפתח וחותם שהזכיר הנוב"י (מהדו"ת סי' ע"א) ג"כ רק אם הנכרי מוציא הוצאת בשומרי' ומשגיחים והכא ליכא כל הנ"ל בזה

חלילה וחלילה להתיר וראוי לאסור בפומבי למען ישמעו דהיינו בפומבי פני כל אבל האסור עכ"ח הוא מצד הלכה ברורה דאין כאן מי שיתיר. וכבר אמרתי בסבר' דאפי' נודע בבירור ע"י איזה אות ומופת או איזה הוכח' שלא נגע בו הנכרי ועכ"ז אסור מדינ' דהא סתמ' אמרו יינות של נכרי אי משום חתנות או גזיר' אטו יי"נ והא כיון שהוא יינו של נכרי שייך גזירה זו אפי' לא נגע בי' וכמו שמנים ושלקות דלא תלי' בנגיעה ונגיעה היא גזירה אחרית' כדמשמע להדי' מדברי התוס' מ' ע"ז ד' נ"ז ע"ב ד"ה לאפוקי וכן מדברי הרא"ש והר"ן שם ועיי' בטור וב"י סי' קכ"ג וימצא כדברינו ורק גם הם ז"ל אמרו דמטהר יינו של נכרי באופן כך וכך בשומר או יוצא ונכנס או חב"ח לדעת סה"ת לא אסור' ול"ג בשמור' זו דהוה כתחת יד ישראל והם אמרו והם אמרו אבל אם חסר אח' מכל אלה שוב אסור מצד יין של נכרי שזה גופי דאסורי'. אלא שבכד"ז אי"צ לכל זה פשיט' דאסור מדינ' וחשש גמור הוא והוא כשאר יי"נ. ובק"ק פה כבר הודעתי להם שאין אני נותן תעודות הכשר במטהר יינו של נכרים רק לבן תורה ויר"ש שבקי קצת בדינים אלו ויודע חומר מטהר יינש"נ כי בעיני ע"ה יחשב כחדא כשאר יין ש"י שהוא ברשות נכרי שאינ' מובן בין מרתת ונתפס עלי' כגנב וכיו"ב ורק אם מעמידי' משגיח בן תורה אז יותן להם תעודות ההכשר הנ"ל. ומ"ש כ"ת דבין עמ' דבר סומכין על מנעל כבד שקשה ע"י חותם מפני רתיחת היין וכן אמר לי ג"כ בע"ב א'. ואמרתי להם כי יסגר דלתי המרתף או בארהויז ע"י מנעל וגם ע"י חתיכת נייר פאפענדענקעל או חתיכת בגד על הדלתות או ע"י חבור המשקוף ומזוזות בחתימות זיגעלאק ע"י טבעת החותם כמובן. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן עט

ב"ה אול"י ו' עש"ק תולדות תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש הרבני המופלג החו"ש יו"ש מהו' אליעזר וואלד נ"י. הנה כבר אמרתי פא"פ למעלתו כי הגאב"ד נ"י הזכיר צד התיר' דשתי מפתחות במטהר יינו של נכרי ומעל' הביא דברי תוס' והרא"ש מ' ע"ז ד' כ"א. ומה מציא' מצא בזה ה"ה התוס' לשיטתי' וכשיטת ר"ת דגורסי' בברייתא מפתח או חותם ולדדהו הוה מפתח כחותם וממילא ב' מנעלים הוה כשני חותמות והלא מחולקי' הטו"ז והש"ך בנקו"כ סי' קי"ח דהטו"ז סק"ו תמה על הרמ"א מדוע לא השיג ע"ד המחבר שפסק כדעת הרשב"א דמפתח אינו כחותם והא הרמ"א פסק כשיטת ר"ת א"כ גם מפתח מהני במקום חותם אבל הש"ך בנקו"כ חולק דבזה הרמ"א קאי בשיטת הרשב"א ואין הכרח לתלות זב"ז א"כ מפתח אינ' במקום חותם כש"כ ב' מפתחות אינ' כב' חותמות ועי' בפר"ח סי' קי"ח דס"ל עיקר כדעת הט"ז ע"כ ס"ל ג"כ דב' מפתחות ה"ה

כב' חותמות והנה במטהר יינו של נכרי דרוב הפוסקים וכן סתימת הרמ"א בסי' קל"א דב' חותמו' ל"מ רק להתיר בהנאה ורק הנוב"י המציא לומר דאם השרר' מוציא הוצאת על טהרת יינו במשגיח וכיו"ב יש להתיר ע"י מפתח וחותם ומי יימר דנחית גם לקולא זו להקל כדעת הטו"ז נגד הש"ך. ועוד בנ"ד אפי' צד היתר זה ליתא דהשרר' לא הוציא שום הוצא':

הנה כבר אמרתי לו כי אין בידי לומר דבר חוץ מדעת הרב מרא דאתרי' וכן יעשה לבא לפניו ולהיות נוחין זב"ז בהלכה כמ"ש חכז"ל ואם דעת הגאב"ד נ"י להתיר מטעם של שותפות ישראל וכמ"ש הש"ך סק"א וכמ"ש מרן חת"ס סי' קכ"ה שהביא מעל' וגם בצירף מ"ש מעל' כי הפראנציזשע שלאסטער הנה מנעלי' חזקי' וטובים שיחשבו לחותם אז מטינ' שוב' כמכשיר' או יציע הדבר פני גדולי הדור וכמ"ש וכן יקום בעזהי"ת ועשה שלום בין ת"ח:

ומ"ש מעל' ע"ד הפקק אם חתך המגופה אות' בשוה עם הדפנות של חבית אם הוא חשוב כחותם. לענ"ד אינ' כחותם ועי' ברמ"א סי' ק"ל סעיף א' וסי' קכ"ט סעיף א' ובש"ך סקי"ד ובפ"ת סי' קכ"ח סק"א ובטו"ז סי' קכ"ט סק"ח. שוב ראיתי כי נחלקו בזה אשלי רברבי והוא בשו"ת עבוה"ג סי' צ"ח דעתו נוטה דאם המגופה של עץ מהודק היטב עד שיש טרח' מרובה להוציא חשיב כמו חותם וגם בשבו"י סי' ס"ג מביא' נראה שמסכים במגופה מהודק היטב וכן דעת ת' שמש צדקה סי' ט' וממנו למד לענין מסמרו' קבועים בתוכ' ובתוכ' בשר דמסתרי' חשוב חותם כמו מגופה מהודק לדעת ת' עבוה"ג אלא ששם הי' עוד צדדי' להתיר גם הי' דיעבד. ולכתחילה ודאי אין ראוי' לעשות כן לסמוך עלי' להיות כמו חותם. דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פ

ב"ה אול"י ה' פ' תולדות תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב הה"ג וכו' מהו' יצחק ראזענבערג נ"י אב"ד דק"ק האדהאז יצ"ו בעובד' שנעשה בעת הבציר שנעשה אצל הסאוועטקעזעט רב ערך יין לאלפי העקטא ובכל ששת ימים עשו עי ישראלי' למען יינות כשרים ושנוחים למוכרים ורק ביום ש"ק נעשה ע"י נכרי והטערקעל הנשאר אצלם נתן בג' בורות עד שיתבשל ראויי' ליין שרוף כנהוגים ואיש עני א' קבל ע"ע עשיית מלאכת יי"ש הנ"ל על ג' רביעי' רווח ואמרו לו כי יותר נוח שיעשה יי"ש ש"פ. וע"ד כי א"נ, ידוע לו באיזה בור מיין כשר ובאיזה מיי"נ הראו לו על בור א' שהוא מיין כשר ובא' מסתפקי' והג' בטח מיי"נ וע"ד כי היא במקום הפ"מ ולענ"ד ישראל המציא כת"ר מילתא חדתא לענין נאמנות א"י בזה דכיון שהי' שם כל ימי השבוע לבד מש"ק

עד כמה ישראלים דורכי' וגם כי תמיד הי' שה סוחר ישראל הוה מילתא דעבידא לגלוי' דנאמן א"י אפי' בלא מסלפ"ת וכמ"ש בסי' צ"ח לענין טעימ' תערובות ולדעת הרמב"ם אפי' מסלפ"ת ל"צ:

ולענ"ד לא מצינו סבר' מילתא דעבידא לגלוי' לענין נאמנות אלא בדבר שגלוי' לכל דאפי' המעיד עצמו יכיר שקר' כמו במס' ר"ה בעד א' שהעיד שחדשה ב"ד את החדש דודאי יתגלה שקר' לעיני ב דהב"ד במקומ' וכל העם יכחישו אותו או הך דמס' יבמות בעדות אשה דף צ"ג וכמה דוכתי דאם הבעל יבא לביתו והכל יכירו דאתי הבעל וקאי כמ"ש הגמר' דאפי' לגבי ב' עדים לא מהני עדות' בדבר שאינו כי אם להיפך לפני כל ועיי' במהרי"ק וחת"ס בכמה מקומות ועיי' בהרמב"ם בה' גירושין בסופו שביאר כן בהדי' שהוא דבר שא"א להשמט ממנו. וכן ההוא דטנעוות תערובות בסי' צ"ח דאיך אוכל טעם ועיי"ש בפר"ח ובפרמ"ג ובסי' פ"ו סעיף א'. משא"כ בנדון וכי יתגלה שקרם להדי' ומפני עדות הישראלי' ניהו דפנו נאמנים ואפי' א' נגד מאה א"י מ"מ אנהו כדדהו וכי בוש יבושו לאמר להיפך והא לא יתברר לעיני כל שיהי' נראה להדי' שקרם ועכ"ח צ"ל כן דהא במס' ר"ה דף כ"ב אי לאו מילתא דעבידא לא הי' ע"א מהימן ורק משום דעביד' לגלוי' כנ"ל ואם נימא כסברת כת"ר א"ש נימא דע"א יהי' נאמן בממון ועריות האיך דידוע שהי' שם עוד כו"כ אנשים ולא שמענו כיו"ב ועכ"ח ח כנ"ל לפענ"ד:

וגם מטעמי' דמרתת לא מצינו רק ביוצא ונכנס כמו בסי' א' גבי שחיטת כותי ובסי' ס"ט לענין משרתת שתאמין על המליחה ביוצא ונכנס וכן בשמירת יין בסי' קכ"ט וסי' קל"א אבל בלא שומר רק שמתייר' דילמא הישראל יכחיש אותו לא מצינו אם כי הרשב"א בתשוב' התיר לשלוח ע"י נכרי לענין שחיט' וכיו"ב אם קטן משמר' מטעמי' דקטן זה יגלה מעשי' היינו שמתחלה נזהר הנכרי לעשות דבר ועוד התם ידוע מאלי' מני' ובי' אבל הכא יאמר בלבבו מי יימר דאתי ישראל להכחישו כיון שלא העמידו עד"ז שמירתו ואפשר לומר דהוא עפ"י דברי נוב"י מהדו"ק בח' אה"ע סי' ל"א שפי' דברי הסמ"ק בסי' ס"ט הנ"ל במ"ש עליו שנתן מעלה משום דהמשרתת יודעת במנהגי ישראל ואדרבה דזה גרע לענין מסל"ת ופי' הוא ז"ל דמהני ידיע זו דהוה כמו רגליים לדבר ונאמן אפי' שלא מסל"ת כמ"ש בסי' קפ"ז דאפי' רופא א"י נאמן בניכר שהועיל' הרפואה וה"נ כיון שהי' מוכן אצלם להבדיל הבורות בין טערקעל של יין כשר לייי"נ ועכ"ח משום ידיעת מנהגי ישראל ונתכוונ' לזה איכא רגליי' לדבר והי' ק"ו דמהני בדרבנן דהכי בנ"ד אינו רק ספק דרבנן ואם כי דהוה ספיקא דאיקבע איסורא ואינו להקל לדעת הש"ך בסי' ק"י בכללי ס"ס מ"מ ודאי עדיף מבשר שהי' ודאי בחזקת שאינו מלוח מספיקא זו ועיי' בנוב"י

מהדו"ת יו"ד סי' ע"א לענין מטהר יינו של נכרים ואפשר דה"נ כיון שהוציאו הוצאות עכ"פ בדריכת ישראלים וצל"ע:

שנית דעת כת"ר להתיר כשאר תערובות יבש ביבש דבטל ברוב כמ"ש בסי' ק"ט והאריך בשי' הפוסקים לענין נודע ולא נודע התערובת בענין לבשל אח"כ כידוע. והנה וודאי סברתו נכונה וכ"ז אם הי' מקום להחליט שאין להאמין להם כלל כלומר שלא נבדל בור מיוחד לכשר טערקעל ובור לשום יי"נ ודאי דאיכ' רוב מעלי' משמת ימי המעשה כמה שנדרך ביום ש"ק ע"י א"י אלא דהאי וודאי רגליים לדבר שהבדילו הבורות לרוב הדרוכי' ודאי נתמלאו הבורות עד שהצריכ' לבור לשום יי"נ ובפרט אם נאמר לדבריהם שאומרי' כן ועיי' בש"ך בסי' קכ"ז ס"ק כ' בעדות עכו"ם על שלו דנאמן שהחמיר ועי' ביד אפרים סי' קכ"ט בסוף דבריו ועיי' במג"א סי' תס"ז ס"ק ד' דאם מהימן לי' נאמן עיי"ש. וא"כ הא יש בו לדון משום דינ' דקבוע דכמע"מ דמי לא מבעי' לשיטת הרא"ה והב"ח וכן הסכים הש"ך בסי' ק"י ס"ק יט דאפי' באינ' ניכר החנות שמוכרי' בו בשר נבילה דינ' כמו שאר קבוע ועיי' בפרמ"ג שם בפתיחה לסי' ק"י ס"ק הנ"ל בטעמי' דחשיבות החניות הקבועים במקומ' הוה כמו חשיבות חהר"ל. וא"כ ה"נ הבורות הנבדלים זה בזה קבועי' במקומן לענ"ד לא יוגרע מחשיבותן ולא גרע כמו תשע צבורים מצה וא' ש"ח דדייניגן משום קבוע וגם לפי"ד חו"ד שהעמיק לחלק בין הך דסי' קי"א דאפי' ב' קדירות מצטרפין אפי' א' בעליי' וא' בבית דשאני התם דדייניגן על רבוי המאכל והתערוב' משא"כ בחניות דאפי' אם בא' מן החניות כפלי כפליים כמו כל החניות אין נ"מ שאין דנין אלא מאיזה חנות בא בזה שייך דין קבוע וא"כ כ"ז שדנין על ספק החניות דהיינו המקומות זהו הקבוע שנאמר בש"ם וא"כ ה"נ דייניגן מאיזה בור טערקעל זה אם מהכשרה או אסורה ואין נ"מ על רוב הכמות בא' מהבורו' וא"כ לזה הוה קבוע אלא שפרמ"ג היקל בהפ"מ באינו ניכר הקבוע אך ורק שם העיר לפי"ד הרשב"א דאפי' ניכר לאיש א' ורק לנו אינו כיכר מקרי קבוע ממש וא"כ בנ"ד שישכ' כאן כמה ישראלים שיודעים ומכירי' הבורות לדידי' הוה קבוע ככל קבוע הניכר ועיי' בתשו' בית אפרים חיו"ד סי' מ' עוד טעמים לחלק בדינ' קבוע ומאן מפיס למי מקדושים נסמוך ע"כ צל"ע גם בנדון זה בפרט בדבר שאפשר להתברר בקר אצל הישראלים עכ"פ באיזה פרס ודאי לא ימנע בר ישראל מלומר האמת ואם כי הוה ספיקא דרבנן ג"כ החמירו האחרונים באפשר לברר מכש"כ בזה דאפשר ואפשר כי יאמרו להיפך מה שאומרים הנכרי' ויבא לידי לע"ז וקלקול ח"ו:

דברי כ"ת בדברי הראב"ד דבדבר הנקח מנכרים ל"א בת"ר ודאי שפיר קאמר וגם יש להעיר ע"ד הרדב"ז ח"ג דאצל הנכרי לא שייך בטול ע"כ אסור לקח מהם משום מבטל

איסו' לכתחילה הסבירו האחרונים דאצל הנכרי כיון דהתיר' הוא הוה כמו מותר בהיתר וגם ל"ש ביטול רק ע"י קנינו של ישראל והוה כמו מא"ל עיין בס' חתן סופר בכלל רוב וקבוע מ"מ נראה מדברי הש"ך סי' קי"ד ס"ק כ"א בדין כרכום שאינ' חושש ממ"ש הרשב"א דוערבי' ב' חתיכות נבלה דבזה"ז חזינן דרובא כרכום א"כ משמע דל"ל הך סברא ושאר סניפי ההיתר שהעלה כת"ר גם הוא אומר שאין בו די' לסמוך בזה. והנני דו"ש באהבה ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ סימן פ"א ב"ה יום ג' פ' וישב תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו שלום תנינא לראש ידידי כבוד הרה"ג הנ"ל. אבוא רק בראשי פרקים במה דכתב לראיי' לס' חו"ד לטעמי' בתערובות החניות ל"ש בטול אפי' באינו ניכר כשיטת הב"ח כיון דחניות גרמ' הספק ואין חלוק בין רב למעט חתיכו' באיזה חנות שהוא. ועד"ז הביא סמוכי' ממקוה דעדיפ' נגד חזק' טמא דאדם שטבל מפני שמקוה הוא הגורם וגם אני עמדתי עד"ז דברי' מס' נדה לא דני' רק בנמצא ריעו' חזק' המסלקת עדיפא נגד חזקה שאינ' מסלקת ורק חזקה נגד חזקה ולא יהני כי אם בברור ועיי' במהרמ"ל שם. ולדעתי הוא משום דלעולם חזק' המסלק' עדיפ' נגד חזקה שאינ' מסלק' ורק חזק' גזה"כ שלא להוציא הדבר מקדמת דלא והא המקוה בחזקת' מסלקת חזק' טומאה משא"כ חזק' טומא' אינו גורם להחסיר המקוה והיינו טעמי' נמי במ"ש הרא"ש פ"ק דחולין דאם בדק הסכין מקודם ושחט בה ואח"כ נאבד לאח"ש דכל מה ששחט בי' כשר מפני חזק' הסכין בדוק ול"א בהמה בחזק' אסיר כנגדו ואמאי נימא הכי ועכ"ח ג"כ ה"ט שהסכין מסלק חזקת אסור שא"ז ולא להיפך וכ"צ לומר בכ"מ כמובן:

וראיתי דברי כת"ה במ"ש ע"ד בינת אדם שמשיג ע"ד פ"ח ופרמ"ג סי' ק"ט וק"י דס"ל דעיקר באינו ניכר הקבוע בטל כשאר יבש ביבש דאפי' א' בבית וא' בעלייי' והוא הביא במה דאמרי' סי' קי"א דב' קדרות לא מצטרפי' רק בעתידי' להתערב. ומע"כ השיג עלי' בדבריו נכונים וגם בעיני יפלא שלא הביא דברי פרמ"ג סי' קי"א ס"ק י"ז וחוו"ד שהק' על הש"ך דרצה לאוקמי הך ב' קדירות לענין ביטול יבש ביבש דזה אי"צ ללמד ממתני' דתרומ' ומטעם צרוף אלא בפשיטות דמהני בטול אפי' א' בבית וא' בעלייי' והוא כדברי כת"ר. ולענ"ד אפשר ליישב דעת הב"ח גם מה שקשה להבין באינו ניכר מה קבוע שייך במקומו איז' מקום יהי' לו וכמ"ש מעכ"ת ואפשר לומר כמ"ד במס' שבת דף מ' ודף קכ"ג במוקצה מחמת חסרון כיס או מפני כבדו דאדם קובע לו מקום ופירש"י ז"ל דעי"כ אינ' עשוי' לטלטל אנה ואנה דקפיד עלייה' כגון כלים חשובי' דשם אלמא דחשיבות גורם למקום שקבוע להם מקום מיוחד. וא"כ ה"נ הבשר שבחניות שעשוי' למכור המקום גורם להחשיב' דאינ' עשוי' לטלטל אנה ואנה למכר' כידוע ורק בפירש כבר

בטל מקום חשיבותן ומזה נלמוד לשאר מקומו' ואפשר לזה נתכוין הפרמ"ג בסי' ק"י שהבאתי במכתבי הקדום ועי' במהר"ם שיק סי' י"ג שדבריו קושי' ההבנה וא"כ בנד"ז שהטערקעל נתן בבורות וצריכי קביעות מקומן למען התבשיל כנהוג ג"כ מחשיב קבוע וכללא היא פרישות הדבר ונייד אנה ואנה גורם להתבטל ברוב וקביע' לאיזה תכלית וצורך גורם הקביעות כנלענ"ד. ודאי אם באות' מקום גופא מעורב איסור בהיתר וכמ"ש האיש מהימן בזה כתב הב"ח ג"כ דל"ש בי' קבוע דאין לאסור מקום קבוע כהנ"ל:

ומ"ש כת"ה ע"ד דגו"מ סי' ק"ט שכ' ע"ד הש"ך במ"ש דמשכחת לה באיכ' מינ' אפי' נבדל בטעמי' ומראה ומ"מ אינו ניכר כגון ג' מיני' שנשחטו א' נתנבלה בשחיטה ולא נודע איז' וע"ז כ' מעכ"ת דלדברי הב"ח הוה קבוע ואינו בטל. וגם עוד בימי חורפי עמדתי ע"ד דגו"מ הנ"ל ושאלתי לחכמים ואין מגיד לי. וכעת ראיתי בש"ע תני' בסוף הס' בתשוב' סי' ח"י דעתו כמ"כ כדעת הפרמ"ג וסברתו דל"ש בטול יבש ביבש אלא אם החסרון ידיע' בא' מהני ע"י דמיון הדברים אבל אם כל א' ניכר בעצמ' רק החסרון ידיע' שנאמ' באיזה מן החתיכות נעשה האיסור וכמ"ש הש"ך זהו דינ' דהב"ח דג"כ איירי בנמצא ריאה דטריפה ולא נודע מאיז' חנות בא. וקצת רמז מזה בדברי פרמ"ג שם דאינו דומה לסנהדרין ועיי' בפתיח' שלו על הל' תערובות. ובאמת בב"ח משמע כס' החוו"ד דמשום ספק החניות שעומדי' בפני עצמן:

וראיתי מ"ש כ"ת על דברי. במ"ש דמילתא דעבידא לגלוי' שייך דוקא בגלוי' לכל. ודאי כמ"כ אמרתי דשייך בתול' עדות' באחרים בע"כ כמ"ד בבכורות דף ל"ו בכהן שאומר פלוני ישראל נתן לי במו"מ וכן באומר מפלוני נאמן לקחתי וכו' וכן ביבמות דף ע"ז דקאמר הרי שמואל וב"ד קיים ופירשיז"ל דהוה מילת' דעביר' לגלוי' ונאמן וכן מ"ש לראי' מר"ה כ"ב אבל ע"י שנא' דעבידי' לגלוי' ע"י אנשים שהי' שם צל"ע האיך מציני'. והראי' מסי' צ"ח דמירתת מעדות הכפיל' עיי' בחת"ס יו"ד סי' קע"ה דגוי מירתת מחבירו דהא כפיל' גופא מה"ט נאמן ושם בבכורות ג"כ הוזכר טעמי' דמירתת עיי"ש. ומ"ש כי לדעתו בדבר שכבר נתקבל העדות ונגמר המעשה ל"ב לעדות גמור. אין אתי יודע אי' מקומו בדבר שבערוה או ממונו' דכה"ג ל"צ לדיני עדות ובקידושין דף ס"ה משמע דאין חלוק וכן בכתובות דף כ"ג בתוס' שם ד"ה תרווייהו. ועי' בב"ש סי' מ"ב וסי' מ"ז ומשם יש להוכיח דגם אם עמדו שם אנשים באות' מעמד לא מהני עד א' ורק לכתחילה חיישי' להחמיר ועיי' במס' מכות דף ה' במעידים ביום פלוני נגמר דינ' של אותו פלוני דשייך בהו דינ' הזמה ואי ל"צ לדיני עדות מה הזמה שייך בהו והתם ודאי נתקבל העדות כדינא ועיי' דף ז' שם במתני':

ומה סתמה על דברי אם דעתי בעריות וממינו' אפי' בתחילת עדות מהני מילתא דעביד' לגלוי'. ודאי הדבר צריך תלמוד מ"מ לא ידענא אם נתפס במוחלט דע"א בעדות אשה נאמן מדאורי' כמ"ש הראשונים והאחרונים בכ"מ בדעת הרמב"ם והא הרמב"ם נתן הטעם משום ה"ט דהוה מילת' דעביד' לגלוי והא א"א עריו' חמורה ותחלת עדות ומ"מ נאמן וכיון דילפי' דבר דבר מממון ולמה לא נאמר כמ"כ בדיני ממונו' וכן לענין קידוש החודש דילפי' דבעי ב' עדים מדכתיב משפט הוה כמשפט א"כ דיני' בדיני' ממונ' ומ"מ נאמן באומר שנתקדש החודש:

ומ"ש מר משום דכבר נעשה המעשה צל"ע מכל הני מימר' והלכות שהבאתי דאין חלוק בעריו' וממונו'. והנה שם בחת"ס סי' קע"ה מביא ראי' לשי' הרמב"ם פ"ט מה' סנהדרין דהאיסור יוחזק אפי' בע"א באומר חתיכ' זו חלב שנאמן לאסור ואם בא א' ואכל' והתרה בו לוקי' אע"ג דאם הי' מעיד בעת אכילתו ל"ה מלקי' עפ"י ע"א אלא משום דכבר הוחזק' דברי' ועדות' שהעיד לענין איסור והביא ראי' מעדות קה"ח דצריך קרא דמשפט כתיב דבעי ב' עדים ול"ל קרא דהא עפי' עדות זה אם א' יעשה מלאכה ביו"ט או אוכל חמץ בפסח ואוכל ביוה"כ יהי' חייב מלקות ופשיטא דבעי ב' עדים אלא שכיון בבא להעיד אינו רק לענין אסורי' וכיון שכבר הוחזק מהני אפי' ע"א לענין מלקות ע"כ צריך ילפות' לצרוך ב' עדים. וא"כ בעובד' זו דבבא להעיד שכבר קדה"ח אפי' נאמר כדעת כת"ה משום דכבר נעשה מעשה בדיני עדות מ"מ אם בעת שא' עשה מלאכה ביו"ט וכיו"ב ואז הוא מעיד אם גם בזה נאמן למלקות וכי נימא דאי"צ כשאר דיני עדות ואם אי"צ באופן זה ודאי משום דהוה כע"א באיסורי' ועי"י בט"א שם שנראה מדעתו דהוה כמעיד באיסורי' ועי"י באמרי ברוך שם בשם הריב"ש דס"ל ג"כ דהוה כמו אסורי ונאמן מדינא רק לחומרא בעי מדעכ"ג:

וראיתי בנוב"י מהדו"ק סי' כ"ז שמקשה דברי גמרא אהדדי דשם מ"ז קיי"ל להלכה דצריך בגר ב' עדים. ופסק הרא"ש דאפי' אמר בב"ד של פלוני לא מהימן אע"ג דהוה מילתא דעל"ג ומינו גבי' עובד' דיתר' שהעיד בשם שמואל וב"ד בדרשה דעמוני ולא עמונית בד' ע"ז מהימן ומחלק בכמה חילוקים וא' מן החלוקים כמ"ש מעכ"ת היכא דבעי עדות גמורה כמו בגר לא מהני מדעל"ג משא"כ שם דף ע"ז אין שייך לענין עדות דהוה רק הוראה מהני מדעל"ג וע"כ הוכיח שם בעדות אשה דל"ב עדות גמורה דקרובי' ופסולי' ג"כ כשרים ע"כ מהני מדעל"ג אפי' אם העד הוה נוגע בדבר מהימן ולא זכיתי להבין במה שסיים שם דמשו"ה קיי"ל דאין האחים יורדים לנחלה עפי' ע"א דבעי עדות גמורה עיי"ש ותמיהא לי וכי בא"א ל"צ עדות גמורה ומ"מ ע"א מהימן מה"ת לשי' הרמב"ם ורק

עד מפי עד וקרובי' ושאר פסולי' עדות ה"ה דאקילו בי' רבנן כמ"ש הוא עצמו בכמה תשו' וא"כ האיך תלי' זב"ז והוה כמו תני' בדל"ת. ולענ"ד בפשיטות הא דלא מהני ג"כ נאמנות משום מדעל"ג ה"ט דלדברי' גוי הוה ואי"נ אפי' בעדות אשה רק במסל"ת אלמא דלא אקילו בי' משום על"ג רק במסל"ת ומ"ש ג"כ בנוב"י דבגר צריך עדות גמורה ג"כ קשה לפי הלכה נראה דמספק' לי' להרא"ש וכן הטור בסי' רס"ח הביא בשם י"א דאפי' אמרו העדים שמענו דנתגייר בב"ד פלוני נאמני' דל"צ עדות גמורה אלא מסיק דדעת הרא"ש שצריך עדות גמורה כשיטת הרי"ף וצ"ע בדברי' דהרא"ש ל"ק רק בדרך אפשר והא דאין האחים יורדים לנחלה בעדות אשה היינו טעמא כיון דאקילו בי' טובא אפי' קרובים ושאר פסולי עדות ובזה ודאי לא חשיב כמו ע"א כשר ורק מדרבנן גם לדעת הרמב"ם ע"כ לא חלקו חכמים. כללא של דבר לענ"ד ל"ש מדעל"ג רק או דעל"ג לכל או בתולה דברי' בפלוני ופלוני דבזה מירתת דיוכחש עפי' דברי עצמו וטעימ' שאני כמ"ש לעיל. ולענין ממונו' ועריות האיך דצריך עדות גמורה מה"ט אני נבוך האיך לדון בי' ודברי מעכ"ת בזה ודאי נכונים אלא דקשי' לי מעדות אשה לדעת הסוברים דלהרמב"ם נאמן מה"ת וצ"ע:

ושוב פקחתי עיני בדברי ריב"ש סי' קנ"ה מחלוקה גדולה בין השואל וחכם א' דדעת השואל לדייק דהרמב"ם ס"ל דע"א באשה נאמן מן התורה ועפי' ע"א כשר יורדים לנחלה מה"ט דמעל"ג ודוקא בשאר עדות פסולים פסק בפ"ז מה' נחלות דאין יורדים לנחלה והריב"ש השיב דאינו נאמן מן התורה בעדות אשה ואין בניו יורדי' לנחלה מה"ט. ומשמע מדבריו דאם הי' נאמן מן התורה מהני ג"כ לענין דינ' ממונו' ועיי"ש דביאר ג' עניני' במדעל"ג דבעדות אשה ל"ה לגמרי מבכ"ג דאולי ירחוק נדוד ולא ישיב לעולם לביתו כמ"ש לעיל. והאי דקה"ח ואחוי דמיתני דחשיב מדעל"ג כמ"ש הרי"ף ביבמות זהו מילתא דעל"ג לגמרי לעיני כל כהנ"ל ועי"י בנוב"י סי' ל"ג שפלפל בעוצם בדברי ריב"ש וקצת דברים נכללים בדברי השואל עכ"פ חזינן אם הי' מילתא דעל"ג לגמרי והי' נאמן מן התורה גם לענין ממונו' כך הלכה וכן דעת הנוב"י סי' ל"ג גם למסקנא הלכה כן הדברים וע"ד אשר ענותנותו הרבני בעובד' אשר איש א' בן תורה הביא יינו לעת הבציר ועשה בעצמו בכשרות וכשבא לביתו ופסק המגופ' היין תוסת טפח על פניו הרתיח' עד כי כס' עיני' מלראות ובתוך כך בא עבדו הקיטשער ומטפח עפי' החביות למען הציל וכא ישפוך ובתוך איזה סקונדען העביר מעיני' הרתיח' והעביר מיד ידו של עבדו מעל נקבי החביות אם יש לסמוך בזה להתיר עפי' דברי רמ"א סי' ק"כ סעי' כ"ד דכל מה שהוא עפי' דינ' דש"ס מותר בהנאה לדידן בזה"ז דהגוי' אינ' בקיאי' בטיב ע"ז מותר גם

בשתיי' והש"ך מחמיר בזה שלא להתיר רק בהפ"מ והביא כת"ה דברי יד אפרים בשם פ"א ח"ג סי' ס"ד בעובד' שהי' נמסר לגוי אומני' להעלות חביות מהמרתף ע"י חבלים וכיו"ב שרק הם אומני' לכך ונהפך חביות א' על המגופ' ונפתח והגוי שם ידו על הנקב להציל והתיר' גם בלא הפ"מ כסתימ' הרמ"א ומעכ"ת העמיק והרחיב בחלקי הסותר והבונה בנד"ז ומסיק להלכה להתיר' גם בלא הפ"מ ודבריו נכונים כי בל"ז שם בת' פ"א דעתו דהך הפסד אינו דוקא הפ"מ דגם בלא הפ"מ כדי להתיר ושם אשר הוצרך מטעם דהגוויי' טרודים להציל כי לא יבאו לידי היזק תשלומי' רק מפני שגם הבעלים הישראלים הי' במעמד הנ"ל. ובכ"זמסיק להתיר' גם בלא הפ"מ כסתימת הרמ"א כש"כ בנדון זה שזה ממש במה דתני במתני' הי' מטפח ע"פ חביות ימכר. ואפי' הרמב"ם דלא חשיב לי' שאר טרדות לענין התיר' בכוונת נסוך ובזה פסק להדי' דמותר בהנאה וכש"כ שלא נגע רק ברתיח' וכמ"ש כ"ת בשם המרדכי מהאז"ק. ועוד מעליות' דהישראל ל"ה בידו להציל כלל מפני כבדות עיניו. ועיי' בהגה' מהרב"פ שם דעתו ג"כ נוטה להתיר כסתימ' הרמ"א גם בלא הפ"מ כמ"ש מת' מהרי"ל ופשיטא דיש לסמוך על תורת גברי רברבי אפי' שלא בשעה"ד וכמ"ש הראשונים דבכזה שומעין להקל. ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פב

בהי"ת אול"י ג' מ"ז למב"י תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו ברכת שמחת יו"ט לכבוד הרבני החו"ב מהו' חיים ראטה כ"י ע"ד הספק שאירע אצלו בטבילת כלים חדשים אשר טבל ד' כוסות ואח"כ מצא שהם ה' ונתערב כוס א' שלא טבל ברוב' ופשט מעל' להתיר' מטעם בטיל ברוב וכוס אינ' כדבר חשוב כמ"ש הרמ"א סי' קכ"ד בחביות קטנות. ומשום דשיל"מ ליכ' עפ"י דברי הצל"ח לענין טלטול דבדבר שיש צורך ולשמש כ"פ ל"ש דשיל"מ דרוצה לשמש ולטלטל עתה וגם לאח"ז וה"נ בטבילת כוסות הנ"ל. ועיי' בפ"ת סי' ק"ב שעמד בזה ג"כ כמ"ש שם בשם הרשב"א בבטול כלי ברוב' אי צריך הגעלה מטעם שיל"מ והביא דברי הצל"ח הנ"ל ודברי הנוב"י מהדו"ת חאה"ע סי' ל"ח עיי"ש. ולענין זה לענ"ד יש עוד לצרף דעת ת' חו"י סי' קל"ג במ"ש אדברי המחבר סס"י ט"ז במ"ש בשם בה"ג בבהמה שנשחט' אמה או בתה ואח"כ נתערבה האחרת ברובה דפסק בה"ג דנכבשינהו ולניידו ובנוב"י מהדו"ת סי' ח' הקשה לדעת מג"א בסי' תקי"ג דבדבר שיל"מ ל"א בת"ר ול"מ דנכבשנהו וא"כ הא או"ב דשיל"מ דליומא אחרינא מותר לשחטו עיי"ש:

אבל בת' חו"י דעתו דאפי' נכבשנהו ולניידו ל"צ דבטל ברוב' ול"ש בזה משום חשיבות בע"ח ולא משום דשיל"מ דע"כ לא נאמר החומר' בע"ח וישל"מ אלא בדבר שהאיסור

בגוף הדבר כגון איסור מוקצה ושאר איסורים שנאסר' אבל אם בדבר זה ליכא שום ריעות' ואסור בגופ' רק שהתורה צוות' כך וכך צריך לעשות ל"ג חומרות הנ"ל והא באו"ב ליכא שום איסור בגוף הבהמה רק שאסור לשוחטו ע"כ בטל ברוב' ובה"ג לשיטתי' שפוסק דאסור באכילה לבו ביום א"כ ישנו אסור בעצמות הדבר אבל לדידן דקיי"ל דליכא איסור' לענין אכילה ל"ש דשיל"מ. ובזה מתורצים כמה קושי' בענין כזה: ולענ"ד הדבר מוכרח דהא קיימ"ל בכמה דברים ספיק' דרבנן לקולא אם כי שיש מקום להתיר' כמ"ד במ' ברכות בס' קרא ק"ש אם ק"ש דרבנן אינ' חוזר וקורא מה"ט וכי אין כאן דבר שיש לו היתר יחזור ויקרא וכן לענין תק"ש בי' ב' ועי' במג"א סי' תק"צ ולענין הסיב' בד' כוסות וכמה דברים שמקילים בס' דרבנן וברובן יש דרך היתר וקשה כנ"ל דהא ר"א מסיק בריש מ' ביצה דבדשיל"מ אפי' בספיק' דרבנן אסור ועכ"ח כהנ"ל דשם דייניגן על אכילת ביצה משום מוקצה או גזירת משקין שזבו או משום פירות הנושרים וכיון שיש איסור בגופ' שייך דשיל"מ אבל בדבר שתולה לעשות כך או כך ואין איסור על החפץ ל"ש דשיל"מ דזה גופ' הקילו רבנן. וא"כ ה"נ בטביל' דאינ' רק מצוה לטבול כלי אכילה ושתיי' אבל הא אינ' אוסר המאכל ואין אסור על גוף החפץ ואינ' בכלל דשיל"מ ועי' בחת"ס יו"ד סי' קי"ד מ"ש במשכנתי' דהוה ספיק' אי מחויב בטבילה ואם ט"כ הי' לקולא ואמאי הא הוה דשיל"מ ועכ"ח כהנ"ל:

וידידי הג' מהו' חיים צבי דומ"ץ ני' העיר ע"ד ישיע"ק חאו"ח סי' ס"ז סק"ג שם קאי על ס' ברכ' דיחזור ויברך דהעמידו דבריהם במקום לא תשא כמו שהחמיר' בדבר שיל"מ ויל"ע מאי יתרץ בס' קרא ק"ש למ"ד דרבנן למה לא יחזור ויקרא מה"ט דעל ס' ברכה נימ' דהעמידו דבריהם זה מקושוי הבנה דהא כל עצמו' דבר שיל"מ משום שיש לו היתר דהא אפי' חמץ בפסח ס"ל להמרדכי דמשום דחוזר ונאסר לשנה הבאה לא הוה דשיל"מ ועיין בר"ן בסוגי' דחמץ בזמנ' וא"כ כש"כ דהכא דעומד כנגדו אסור' דל"ת אין כאן התחלה לדשיל"מ דכך תקנו חכמים דוקא בהתיר' בידו ראיתי מ"ש מעלתו ע"ד פרמ"ג בשפ"ד סי' י' סק"ו דס"ל בדעת הש"ך דהרמב"ם ס"ל בפ' י"ז מה' מ"א דסתם כלים ש"נ אינם ב"י ובסי' ק"ג ס"ק י"ג כתב הש"ך להדי' בהיפך בדעת הרמב"ם. לענ"ד לק"מ דשם הקשה על דברי ב"י בהמחבר שנקט שמן ויין דהוה לפגם ל"ל כולי האי הא זה הם דברי הרמב"ם ולדידי' כתב הב"י בעצמ' בסי' קכ"א דס"ל כלים ש"נ הוה ב"י אבל לדידן דקיימ"ל סתם כלים ש"נ אב"י בלאו"ה מותר כמ"ש הב"י בעצמ' אבל הש"ך לנפשי' לעולם י"ל דס"ל להרמב"ם דסתם הוה אב"י והא במשבצות בלאו"ה מביא פירושים שונים בהרמב"ם. או"נ דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פג

ב"ה אול"י ג' אדר"ח אדר תרעא"ל מאד יצ"ו שרו"ט לכבוד הרב הגדול מהו' מנחם גרשון מאשקאוויטש נ"י. אשר העיר מע"כ בדבר חדש ע"ד צלוחית (זאדא פלאשען) שקונין הפאבריקאנטען חדשים הלא צריכי' טבילה וכבר העיר ע"ז בשו"ת שבט סופר סי' ס"ז, והנה מ"ש מעל' שאינ' בכלל כלי סעודה שאינ' שותי' ממנו, קשה לומר כן, המעיין בכ"מ יראה כי הכל תלוי אם נוגע הכלי בדבר שנהנין בסעודה בלא תקון וכי נאמר צלוחית גדולות שאין צריך לשתות ממנו לא יהי' בכלל כלי סעודה, והנה בשבט סופר הנ"ל מלמד זכות עפי"ד פ"ח ובנ"א בבעלי' ששואלי' כלי סעודה מן החנוני ישראל למשתאו' וחתונו' אי"צ טבילה דחנוני' קנה לסחורה והשואל ממנו פטור מטעם שואל ומעל' שדי בי' נרגא דשאני חנוני שאינ' משתמש בו כלל לצרכי סעודה משא"כ הכא הא מכין בו מלאות מים לצורך סעודה, ויפה העיר, דאל"כ וכי נימא המוזגי' יין וי"ש או בעלי אכסני' וכי נימא הכלים המוכני' אך ורק לאורחי' וקונים לא יהי' צריכי' טבי'ל אתמהה דשני ושני הוא דבחנוני' דאיירי באו"ה הכלים גופא הם רק לסחור' ולהכי אי"צ טבילה גבי' וכן בשואל דהוה רק שואל משא"כ הכא נהפוך הוא דהצלוחית אינ' עומדים לסחור' דהיינו למוכר' ורק לשאלה הם ורק פעמים נמכרים וא"כ דומי' ממש למוזגי' יין וי"ש כמו ווירטסהייזער ואכסני' טראקטער הייזער וכי אי"צ טבילה בהני כלים שמאכיל ומשקי' לישראל' ופלא בעיני כי הגאון בעל ש"ס רא הרגיש בחלוק זה כלל, ואי"צ למ"ש מעל' כיון שכבר נתחייב הפאבריקאנט דהכא החיוב כמו בהני אכסני' ומוזגי יין, ועוד הא הפאבריקאנט עצמ' וכי אינ' משתמש בסעודה בהני זאדא צלוחית וכבר נתחייב אם שוב ממלא באותן צלוחית למכור הא כבר נתחייב, משא"כ בחנוני ישראל בהני כלים שמשתמש מייחדי' לעצמ' בבית תבשיל ואינ' חוזר למכרן בחנותו, אלא שלזה הי' מקום תקון כי הפאבריקאנטען יכונו וייחדו הצלוחי' שלצורך עצמ' ויטבלנ' ויעשה בהם סימן שלא יתערבו, אבל לחששא ראשונ' לא אדע סניף להקל. והנה מ"ש מעל' המצא' לטבילה בכגון זה דהיינו שימלאים מים עד הצאפפען ובשעת טבילה ידחוק היטב הפלומפען שעי"כ ישוקו מים במים וכמ"ש בסי' ר"ב דבכלי שהי' צר מכאן וצר מכאן ממלאי' מים וכך טובלי' וכמ"ש הרא"ש בפ"י מ' מקואות וכן הביא ד"מ להדי' שם פוסקי' ראשונים דכך טובלי' הצלוחית במלא מים, והנה אם כי דבר חכמה דבר מ"מ יש לעיין לפי"מ שהחמיר בגדול' טהרה נגד שי' הרא"ש בענין השקת מי שאובי' דאם הושק פ"א די"ל אע"ג דהפסיק' השק' אח"כ מ"מ נטהרו דמטעם זריע' אתינן עלה וכמו השקת מים למי מקוה לטהרה ומחלק הגד"ט בסי' י' דשם אייר' בצפין המים ע"ג

כמ"ש הרמב"ם דהוה תערובת ממש יעיי"ש פלפול ארוך דמסיק כדעת רוב הפוסקי' דלא שייך זריעה בשאובין, אלא שמ"מ פתח התיר' יש כאן דהא הג"ט עצמ' לא פליג אלא בשנפסק' ההשקה ולטבול אח"כ משא"כ בנד"ז שבזמן ההשקה בא הטבילה כאחת אלא דיש לחוש מטעם חציצה דהצאפען שהוא דרך להנטל ולהחזיר צריך לביאת מים כמ"ש במ' מקואות פ"י וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מה' מקואות בכלל כל דבר שצריך להתיר הקשרו' והתפירות צריך להתיר' למען ביאת מים ושפיר קאמר בת' שבט סופר שצריך לפרק הצאפפען כיון דהדיוט יכול להתיר ולחזור, וכיו"ב כתב בג"ט סי' כ"ב לענין אח' והיינו ג"כ לענין חציצה:

אלא מ"ש מדין מטה ממ' סוכה צ"ע דמתני' הוא במ' כלים פ' ח"י ושם פי' הר"ש וכן הרא"ש דמטה שלימה ודאי דטובלי' ולא נחלקו ר"א וחכמים רק בטובל כרע' וקצרה אם הקצרה חוצצת אבל בשלימ' ואדרבה הא ר"א דמחמיר במתני' היינו דנטבלת דוקא חבילה היינו שלמו' כמו שהוא ולא בשאינו שלמו' דשייך חציצה וחכמים ס"ל דגם אברים אברים מטהרת וכ"פ הרמב"ם פכ"ו מה' כלים: א"כ בנד"ז אמאי לא יטבול כמ"ש הצלוחית עם הצאפען, וצ"ל דדוקא שם שאין דרך לפרק המטה לא' צורך והוה שפיר חבור ואי"ח משא"כ בנד"ז וכמ"ש הרמב"ם בדרך להתיר ולהחזיר והוה דומי' דכר וכסת בפ"י דמקואות דצריך להוציא המוכין בשעת טבילה ויש לעיין בתוס' מ' שבת ד' כ"ב מ"ש לענין טבעת של שיר דמזין עליהן וטובלין במקומו ופריך בגמ' דהוה חציצה ופי' בתוס' מפני שפעמים נוטל הטבעת מן השיר ומשתמש בו לאי"צ אחר אבל בשאינ' מסיר' בשום פעם לא הוה חציצה, ויש להסתפק אם דוקא קאמרי' במשתמש בו למלאכ' אחרת שראוי' לכך ואם לאו אינ' חציצה או אמרו רק בדרך הויה למה יהי' מסירה מן השיר, הכא בנד"ז ודאי מסיר הצאפען למען נתינת מים לתוך הצלוחית א"כ הוה חציצה, ואפשר דזה הוה ג"כ שימש או דהוה כמו שאר פקק ומגופה, ומ"ש מעל' דהוה כמו ידות הכלים, לענ"ד אין זה בכלל ידות דידות היינו שעשוי' לאחוז הכלי, אבל הכא וכי אין דרך לאחוז הצלוחית בלא הצאפען ואדרבה רוב צלוחיות כזה אין להם ידות ומחזיקי' אותן כמו שהם אלא הצורך עיקר' למען השאיב' ע"י פלומפען שלהם ומשום דבקל לאחוז ולהחזק דרך אות' צאפפען עושין כן אבל משו זה אינ' בכלל ידות, ע"כ בזה נלע"ד דצריך לטובל אותן ונפורקי' וכמ"ש בת' שבט סופר אלא שהטעמים מתחלפים, וגם יפה העיר א' שא"א למלאות כל הכלי במים כידוע א"כ נשאר מקום בלא טבילה ומעל' אשר השיב דע"י נענוע יגיע גם שם המים והוה ראוי' לביאת מים, ואני לא אדע מה ראוי' לביאת מים שייך כאן וכי בית הסתרים הוא דלא בעי ביאת מים רק ראוי' לביאת מים הלא כל

הכלים תוכן כברן לענין קבל' טומאה וכלי חרס תוכן חמור שמטמאי' באוירן ועי' מס' שבת ד' פ"ד גבי פחים קטנים, כללא של דבר ראוי' לביאת מים לא שייך כאן דלא אתמר אלא גבי אדם במ' נדה ד' ס"ו ומ' קידושין ד' כ"ה אבל בכלי כל תוכ' הוה כגלוי' ותדע למה תנן בפ"י מ' מקיאות גבי כלי שצר מכאן ומכאן וכן צלוחית שיש להם זויות שלא הגיע עליהם המים דע"כ צריכי' להטות על צדן שיבא' בהם המים וכ"פ הרמב"ם ובש"ע סי' ר"ב וכי עדיפ' מפה וחוטם שבאדם שאי"צ ביאת מים רק ראוי' ולווה צריכי' להטות לצדן אלא ודאי שצריך ביאת מים ממש, וא"כ כיון שא"א למלאות הצלוחית מים אין כאן טבילה דנשאר מקום מבלי טבילה והוה כטובל לחצאין ואפי' ע"י נענוע (ושאקלען) כיון שאות' רגע שנוגע המים במקום זה אינו נוגע למקום שכנגדה שוב הוה טבילה לחצאין והוה כמו שטובל כלי חצאין ושוב טובל חצי' אח' דלא מהני, ע"כ אין אתי יודע עד מה להקל בטבילת הצלוחית כי אם ע"י היתר ופירק הצאפפען ולהטבילן כך או להתיר השראפפען ולטבול רפוי' ושיבא' המים בכל צד כנלע"ד, והנני מחזיק טיבות' מאשר עוררנו בדבר גדול כזה אשר לא עלה על דעתי חשש הנ"ל, והנני בל"נ להיות לדרוש ולחקור האיך יעשה ונוהג הפאבריקאנט פק"ק ואם ברצון מעל' לשאול פי גדולי הדור אש אפשר ימצא' איזה דרך להקל ימחול להודיענו תשובתן, ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פד

ב"ה יום ו' עש"ק תולדות רס"א לפ"ק ברעזאווא יצ"ו שפעת רב שלומים לכבוד האברך חריף ובקי מו"ה פנחס זעליג כ"ץ שווארטץ נ"י בישוב בעזדעד יצ"ו. אחרי מבוא דרך ברכה ברך לקחתי ולו אשיבנו בטוב עין יבורך גבר בעוז ותשואות חן חן לו מאשר הרבני בהקדמת מילי דברכת' ליום עלות למקום כהנים גדולים ממקום אשר הופיע תורת אבות לבנ"י המה הגאונים וקדושים מעולם אנשי שם זי"ע. ועתה באתי על ד"ת בפלפולא חדתא ומפני טרדותי השאלות בזה"ז ותפקידם של התלמידים הע"י רק הלום באתי להשיב בדברים אחדים מאש חננו החונן דעת בעזה"י:

ראשית דבר הביא בשם גיסו הרב המאוה"ג החו"ב דומ"צ נ"י (מאשר נשאל מחכם א') ע"ד הגאון בעל מחצה"ש זצ"ל שהביא בשמו בשו"ת חת"ס סי' קי"ד שהק' למ"ד דלא אסרה תורה אלא קדירה ב"י ל"ל קרא דאך חלק למעט מהזא' ג' וז' ת"ל דא"כ הוי נטל"פ ותי' דס"ד כיון שהבלוע בעצמו אינו נפגם כמ"ש הר"ן הו"ל כטובל ושרץ בידו משו"ה צריך הגעלה ואח"כ טבילה ולא משום או"ה קמ"ל אך דא"צ הזאת ג' וז' וממילא נימא דהגיעול הוי משום או"ה וב"י דוקא עכ"ד. וקשה לפי"ז לשי' הפוסקים בסי' קכ"ב והוא

דעת הרשב"ם כי באמת לא מהני טבילה קודם הגעלה מה"ט דהוי כטובל ושב"י א"כ איך ילפי' טע"כ מגע"נ הא הטעם כשהיא בפ"ע בהקדירה דאסור ידעי' מהטמאים לאסור צירן ורוטבן ורק כשהוא בתערובת הי' סד"א דיתבטל זאת ילפי' מג"נ כנודע מדברי הרשב"א וחוו"ד סי' ק"ה ובאמת זאת מנ"ל דלמא בתערובות שפיר מותר מטעם ביטול וגיעולי מדין הוא כדי שלא יהא הטבילה ושרץ בידו ולא משום או"ה כן תורף קושיתו והוא הערה נאה. וכעין זה בבה"ב להרא"ה בשם הרמב"ן דעומד בשי' רש"י דטע"כ ל"ד והק' מ"מ קשה מה זה דאמרינן געולי נכרים שאני משום חידוש או ב' כתובים וכי געולי נכרים משם א' נאסר כלומר משום של נכרים והא געול' נאסר משום כל אסורים הנהוגים בבשול' א"כ בין כך חזינן דאמר' תורה שצריכ' הכשר. ותי' דאיכ' למימר משום מעלת הטביל' ואם כי בלא טבל לא נאסר בדיעבד הני מילי אם ראוי' לטביל' אבל בבלועה של איסור אינו ראוי' עד דמוכשר והנה ודאי עכ"ח לומר דס"ל ג"כ דבלע בכלי הוה כמו דדרשינן מהטמאים ציר' ורוטבם שהוא בלא תערובות ול"ד לטע"כ כמ"ש הרב נ"י מהרשב"א וחי' הר"ן וכן הוא בהריטב"א: והנה הי' מקום אתי לפלפל בענין זה ועיי' בחוו"ד סי' ק"ה שהאריך ודייק כן מדברי רש"י שפירש ככול' טע"כ דבלא"ה הי' בטל ברוב מאחרי רבים וכן הוכיח מהא דר"י ס"ל מב"מ לא בטל ורש"י הא פסק כוותי' וחידוש שלא הביא דברי חדושי הרשב"א שעמד ע"ז בסוגי' דזרוע בשלה ועיי' בנוב"י מהדו"ת סי' כ"ה ובת' אוהל אברהם סי' כ"ב. ולענ"ד מדברי רש"י אין ראיי' לבלוע שבכלי או טעם שנתפשט אפי' בלא בטול והא דפי' דאי לאו טע"כ הי' בטל משום דרש"י ס"ל אפי' ממש שנמחה ונתפשט ומ"מ היא בעינ' הו"ל טע"כ כמ"ש הר"ן בשמעתין והא ס"ל במס' ע"ז דאפי' חלב בבשר הוה כטע"כ ע"כ צריך לפרוש משום דבלא סבר' טע"כ דהיינו ע"י נתינת טעמו שניכר בו לא נתבטל ובלא"ה הי' בטל אבל טעם שנתפשט וכש"כ שנתייבש בדופן הקדרה ודאי הי' נראה לענ"ד דבלא בטול הוה צריכ' לילפות' דטע"כ ולא נאסר מטעם צירן שהוא בעין וכן יש לדייק מהר"ן ובחדושי' שחלקו לג' חלקים כגון טעם שאי"ב ממש כלל כגון ענבים ששרו ביין שאין כאן אפי' פליטה ומ"מ יש כאן קליטת הטעם וכי לא צריך ללמדו מקראי אפי' בלא ביטול. וכן נראה דעת האחרוני' ממש דאפי' בב"ח דלכ"ע טע"כ דאורייתא ונ"מ מכל' הטעם י"ל דהוי רק דרבנן. ועיי' בפלתי סי' צ"ג ובחת"ס סי' פ"ו וכן מ"ש הפרמ"ג סי' צ"ה בשם ס' התרומ' ושערי דורא דנ"ט בנ"ט ל"א רק מכלי ש"מ בכלי נקלש הטעם יותר. ועיי' בפרמ"ג בפתיחה לה' תערובות בשם קרית ספר דאם ילפינן מבב"ח ע"כ לאו מטעם בטול אתינן עלה דהא היתר בהיתר הוא ולא

שייך ביטול רק דרחמנא לא אסרה רק דרך בישול וא"כ עכ"ח הילפות' מבביח דהטעם לב"כ יהא כממש והנה מ"מ חזינן דהרא"ה בשם הרמב"ן ס"ל כן:

ונלע"ד לתרץ עפמ"ש הרמב"ן בפ' מטות דמקרא דתעבירו תרווייהו נאמר דהיינו ליבון והגעלה בחמין וידוע כי הגעלה במים חמין אינה רק בכלי שנשתמש ע"י אמצעות היתר כגון מים וכדומה וה"ה בקדירות ויורות שדרכן להשתמש בבישול ע"י מים וא"כ הקדרה לא לבד האסור כי גם ההיתר בלע וא"כ אינו עומד בדופן הקדרה בלא תערובות ושפיר נשמע טע"כ דבלא"ה לא הוה טובל ושרץ בידו ועיי' בחת"ס או"ח סי' ק"ב ובח"י סי' תמ"ב. ועיי' ברא"י חולין דף קי"ב דמ"ש צירן ורוטבן אסור בעינ' לכ"ע גם למ"ד טע"כ ל"ד אפשר דאפי' בלא תערובת חד בתרי אסור' אינו רק מטע"כ ועי' בחת"ס יו"ד סי' פ"ה מ"ש ע"ד חי' הרשב"א דפליט' מקדרה בלא חד בתרי הוה לכ"ע דאורייתא וכדברי הרב נ"י:

ועי"ל עד"ז ממ"ש בת' מהרי"א סי' קנ"ג לדעת הראב"ד דמה"ת אסור אפי' בבלוע החיך יליף מג"נ דטע"כ דאורי' דלמא משום איסור בטול ותי' דא"כ למה הקפידה תורה בלבון דאפי' הגעילו עכ"פ מקליש הטעם וכמ"ש בתוס' ובטעם קלוש מודה הראב"ד. והנה כיו"ב י"ל לפמ"ש הב"י וש"ך בסי' צ"ח בנפל על דופן הקדרה בשם הסמ"ג דבלחלוחית של הקדרה שייך ג"כ בטול רק דלא נודע עד כמה. ועיי' בטו"ז שם. וא"כ גם לענין זה י"ל דאם טע"כ ל"ד הי' לבלוע בפ"ע לבטל ולא הי' בו כטובל ושב"י בהגעלה כנ"ל: ועוד י"ל דהא תעבירו במים פי' הרמב"ן דהוא ג"כ הכשר לא טביל' וצריך לפשפש ולשים בהקדירה היטב וא"כ למ"ד דמבא"ל מה"ת אפי' בעין דאפי' מב"י וטוח ע"ג כלי א"כ מזה מוכח טע"כ דהא כלי סעודה היא דצריכין טבילה ילפי' מתעבירו באש דאין דרך רק בכלי סעודה להעביר באש אבל תעבירו במים הא שייך גם בסכין של קצבים וכדומ' דס"ל להמרדכי דל"ד טביל' וכן בתשמיש צונן הא גם כלי עץ בכלל דל"ד טביל' ומ"מ צותה התורה להגעיל וש"מ טע"כ:

ועי"ל לפמ"ש תוס' בפסחים דכל הכלים צותה התורה להגעיל הבלועים ג"כ מיין ומשום אסורי נזיר ובזה לענ"ד כ"ש טובל ושב"י כיון שאינו אסור לכל וגם לא נאסר רק בנדר וכי מי שאסר ע"ע איזה דבר היתר וקונה כלי מגוי שידוע לו שאינו בלוע רק מהיתר זה ודאי לא נאסר לטבול לדעת הרשב"ם קודם הכשיר'. ועיי' בכת"ס חיו"ד סי' ק"ב וכיוב"ז כנלע"ד:

שנית מ"ש בשם אחי גיסו הגאון אבדק"ק שאמלוי נ"י חקירה חדשה אי בגט שכשר רק מחמת תקנת עיגון יכול לגרש בו בע"כ או כיון דאינו רוצית ל"ש תקנת עיגון וגם כיון דלטובתה נתקן יכולה לומר א"א בתקנת חכמים ולפי"ז העלה ג"כ בגט שא"ב זמן

לדעת הנמק"י בסנהדרין דכשר הוא מתורת אפקעינהו רבנן לק"מ והוא משום תק"ע עיי' בלח"מ בפי"ג מהל' גירושין הל' כ"ח ממילא אינו יכול לגרש בו בע"כ. והוא דבר חידוש ופלא. אבל הוא מרפסין איגר' דא"כ יכולנ' למפסלנ' כמעט כול' גיט' בעכ"ח בפ' השולח דתקן ר"ג שלא יבטל שלב"פ ולר"ל משום תקנת עגונות א"כ בע"כ לא תתגרש וכותב טופסי בפ' כל הגט דאיכא למ"ד דכר"מ אתני' ואפי' תורף לכתוב ומשום עגונ' לא הכשיר רק טופס. ועוד דקאמר בגמ' דאיכא משום עגונ' דזימנ' דהו' להו קטטה וזרק לה גיטה ומעגן ומשמע דבע"כ איירי. לכן לענ"ד לא אמרי' הך סברא לא ניחא לי' בתקנת חכמים אלא במזונו' ותחת מעשי ידי' דהוה דבר שבממון. אבל לא בתקנה שתקנו חכמים ואמרו מתו"ד אפקעינהו אין בידי' להפוך לאסור מהיתר ועי' באהע"ז סי' קמ"א בב"ש סק"ע דרצה לומר לדעת הרמב"ם דחשוב לי' עדות בחתימה כמפיהם ולא מפ"כ כידוע צ"ל דהא דתקן ר"ג שיהי' חותמים על הגט וסומכים עליהם להנשא הוא נמי מטעם אפקעינהו וא"כ לדברי הה"ג נ"י בגט בע"כ אי"צ לעדי חתימה כלל ולא שמענו ועי' בח"מ סי' קצ"ב פלוגתת הב"ח והש"ך בהתנו שיהי' מעות קונה דלהש"ך לא מהני דלא מהני רק במידי דמחיל' וא"כ אפי' בדבר שבמנין מחלקים בזה:

וע"ד הנמק"י בסנהדרין ריש פ"ד שהביא מעלתו מקשי' במ"ש דגם בשטר קידושין דלא תקנו זמן אמרי' מטעם אפקעינהו ותמהו עליו אדרבה דהא מה"ת אין כאן קידושין כלל ומדרבנן הוי קידושין ומה אפקעינהו שייך בזה ואמרתי בפשיטות דוודאי על הקדושין גופא שלא יהא בע"ז ומשום אסור קדשה ל"צ לסברתי' דהא כמה קדושין דרבנן קדושי קטנה קדושי חרש וכיו"ב. וליכא בע"ז כדאי' ביבמות כיון דתקינ' וה"נ בקדושי שטר בל"ז לא גרע מני' אלא דקשי' לי' להנמק"י דהאיך נימא דאם בא אחר וקדשה קדושי תורה בכסף או בשטר דכיון דודאי אמרי' דאין קדושין שני' תופסי' דבגמ' לא מחלקי' בזה בזו צ"ל דאפקעינהו רבנן לקדושין מיני' כלומר מקדושי' שני' כדאיתא בכמה דוכתי בכיו"ב. אוה"נ דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פה

שוי"ר לכבוד הרבני החריף ובקי וכו' מו"ה ישראל גרינפעלד נ"י בק"ק סערענטש יצ"ו. ע"ד אשר א' דעתו לסחור באבנים אשר עליהם שו"ע ודרכם להעמידם על קברו כידוע. וגם האומן ישראל חוקק עליהם שו"ע בשקוע מה דינו אם מותר או לא. ומעל' הביא דברי מהר"ם שיק סי' קנ"ב שהחמיר מכמה טעמים. ובת' נהרי אפרסמון מהדר אהתירא בענין צלמים שעושים על ארונות שלהם שנעשה ע"י גוי אומן שתי או ערב ואח"כ יודבקו יחדיו בעשותו על הארון למען נדע שלא נעבד וכמ"ש השו"ך סי' קמ"א סק"ו והנה ת' הנ"ל לא

דמי' להדדי הלא ת' כ"א הנ"ל איירי באופן שידוע שלא נעבדה דהיינו על הארון שגם לא יעבדו דהא יהי' מונחים בקברו אבל על קברו יש חשש גדול עוד יותר מ"ש במהרנ"ש כי כן נשאל שאלה זו בת' תשורת ש"י סי' תנ"ה ודעתו הוא בלי ספק שנעשה לע"ז דהא דרך הגוים בעברם לפניהם להסיר הכובע מעל ראשם וזה דרך עבודתם וגם פעמים משתחוים ואם כי לאו בכל מקים עושים כן מ"מ לא גרע מצלמים בכפרים ובכרכים שיש בידם מקל וסייף דמשום אז דרך לעבדם באיזה מקומות כמ"ש הט"ז סי' קמ"א וגם לחכמים אסורים. א"כ בנד"ז וודאי יש חשש שנעבדה ואסורה בהנאה מק"ו ממ"שהש"ך סק"ו וכמ"ש סתם הש"ע שהוא נעבד לגבי נכרים לבד מה שיש להם על צווארם וגם ע"ז פקפק הש"ך הנ"ל:

והנה נראה מדברי מע"כ לדמות ממ"ש בצורות שהם על הכלים שמחלקין בין מבוזים למכובדים והכלל מה שהיא רק לנוי ומה שהיא סתמא לנעבד וה"נ כן היא. ולענ"ד אינו כן דמה שהשו"ע הויא על אבנים אינו כמו על הכלים דהתם הכלים נצרכים ומשתמשים לדבר אחר כמ"ש היורות וקומקים ובגדי רקמים וכיו"ב משא"כ הכא כל הכלים עצמן לא נעשה אלא להיות מעמד וגבה להם לאותו שו"ע דהא כל שו"ע שמעמידם על הדרכים דרכם לעשות כן לא לבד השו"ע ברבוע אלא השתי היא ארוך יותר למטה והוה כמו שאר משתמשין כמ"ש במתניתן מס' ע"ז דף ט"ז הגיע לכיפ' שמעמידים עליהם ע"ז ועיי"ש בגמר' דף י"ט וא"כ אדרבה כל העשוי שלהם הוה לע"ז וכש"כ שאסור לישראל לחקוק אותם שו"ע על אבן הנ"ל דהא שו"ע לע"ז אין חילוק בין שוקעים בין בולטים כמ"ש הטור והביאו הש"ך בסי' קמ"א כ"פ א"כ עובר על לאו דלא תעשו ומ"ש כ"ת שאין עושין רק לידע איזה קאטאל ואיזה רעפארמירט ולהנ"ל אינו כן כיון שישנם כמה מקומות שעובדים דרך עבודתם כמ"ש בת' תשורת ש"י הנ"ל וגם כי ידוע כי גם במדינות אשר הגוים אך ורק קאטאלין מ"מ האבנים על דרך הנ"ל עושים כמו בפראנקרייך ושפאניען. וראיתי שם בת' ת"ש שהביא בשם מנ"ח מצוה רי"ד חדוש דהא דאמרינן בגמרא דף כ"ב ודף י"ט לר"ע דקיימ"ל כוותי' דע"ז של גוי אסורה מיד אינו דווקא אם הגוי עשאה אלא אם אפי' הישראל עשאה רק שהיא למען הגוי ג"כ אסורין מיד והסביר שם מכמה טעמים א"כ לפי"ז הי' פשוט לאסור אפי' בהנאה לקבל שכרם או חליפות קנינו אלא שמחלק שם בין עשאו למכור איזה מי שיזדמן או עשאה לגוי אשר בקש לעשותו בעבורו דהוה כשליחות לחומרא או לפי"ד מחנה אפרים דבפועל יש שליחות גם לנכרי ועכ"פ שישראל יחקוק הצורות מוסיף עוד איסור על לאו דלא תעשון ועי' בת' נטע שורק סי' מ"ו שמחמיר גם בארונות. עכ"פ לענ"ד אין שום היתר בנידון זה והנותן לחם לכל בשר

יזדמן לו פרנסתו בהיתר דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד בשולי המכתב אחרי כותבי זאת בא לידי ת' מנחת אלעזר וראיתי שם בח"א סי' כ"ז שנשאל ע"ז בהטבלאות שציירים עליהם צורת ע"ז אם מותר לסחור בהם ומביא שם דברי מהר"מ שיק ות' נ"א הנ"ל ומסיק כדברי מהר"מ שיק ולא באתי רק לעורר במ"ש שמסתפק על הראהונען וטבלאות אם הם בכלל כלים מבוזים או מכובדים ודעתו שהם כמכובדים ולענ"ד אי"צ לזה דהוה כמו תשמישי' וכמו כיפא דעשוי' להחזיק עלי' צורת הנ"ל ובע"ז עצמו אין חילוק בין משוקע ובין בולטים. עוד ראיתי מ"ש שם לאמור צד התיר' כיון שהציור הנ"ל קונים מפאבריקאנטען והרוב אינם מנהעובדים דלהוי כידוע שלא נעבדו והנה בהני שו"ע על אבנים דרכם כבואם לחנות או נידערלאגע כי מסירים הכובע שלהם בעת שבוחרים אותו א"כ להוי כבר נעבד והא ע"ז נאסר אפי' שלא כדרך פנים כמ"ש בע"ז דף נ"ב גבי מרקולס וכן קיימ"ל בסי' קל"ט ואפשר דהוי שאינו שלו ולא נאסר אלא כיון דאומן עשאה ע"ד כן א"כ ניחא דהוה כמו ישראל שזקף לבנה והשתחווה לה עכו"ם דקיימ"ל במ' ע"ז דף מ"ג דאסרה. אך דהכי בנידון אי"צ לכ"ז דהא ע"ז של עכו"ם אסור' מיד אע"פ שלא נעבדה ומשו"ה פסק רמ"א בסי' קמ"א בשו"ע דאסור והיינו אפי' לא נעבד רק שנעשה וכמ"ש הש"ך בסק"ו במוסגר. ע"כ לא מצאתי שום היתר בנידן זה וכש"כ שרבו האוסרים מהרמ"ש ונטע שורק ותשורת ש"י ומנח"א וכאשר נלע"ד בנידון זה גם בעל נ"א יסכים כנ"ל. הנ"ל:

סימן פו

ב"ה ב' חקת תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הבחור החרוץ ושנון ירא ושלם מו"ה משה צבי נ"י זילבערשטיין (בהגאון אב"ד דק"ק ווייטצען:) על עתה באתי ע"ד הערותיו במ"ש חסידים אנשי מעשה להתרחק מצורות הצבועים אפי' שאינו בולטות, הנה כ"ת מביא במ"ש הרמב"ם לחלק בין צורות אדם לחוד דלא אסור רק בבולט' משא"כ שאר צורות וק"ל מ"פ בגמרא ר"ה כיד ומס' ע"ז מ"ג לאביי דלא אסרה תורה רק ד' פנים וא"כ צורת אדם לחוד לשתרי דהא י"ל כנ"ל צורת אדם א"א רק בבולט ולענ"ד לפי"ד הר"ן דטעמי' לחלק משום דדרש' דאתי בוי"ו והיינו כמראה שהראה לנביאי' ושייך בבולט', וא"כ זה אחרי שתי' רהבר"א דג"כ מפירקא דאביי שמיע לי' והיינו דרשה דאותו אבל מקמי דידעינן מהך דרשה דהיינו המקשן פריך שפיר אבל קושי' התוס' והראשונים שהקשו ל"ל אסורא דד"פ תיפוק לי' משום צורת אדם היינו לפי האמת דמצריך ב' כתובים כמ"ש בתוס' יומא ושאר דוכתי ועיין בלחם סתרים מס' ע"ז מ"ש בקושי' התוס' לומר דדברי אביי סותרים זא"ז א"כ בפשיטות הקושי' לפי המסקנא, ומ"ש הט"ז דעכ"ח

ד"פ ג"כ לא נאסרו רק בצורה שלמה דא"כ מ"פ בגמ' צורת אדם לחוד תשתרי ומ"פ לס' הרא"ש דס"ל דרק צורה שלמה אסורה בפ"פ של אדם ולהנ"ל הא לק"מ י"ל דלט"ז הגירסא בהרא"ש מס' ע"ז כ"ת אתי כתיב בלא וי"ו כמ"ש הגירסא בב"י וא"כ מקשה מני' ובי' אבל להרמב"ם י"ל דרק לפי המסקנא סק כן בפרט לפי מ"ש בבנין ציון מס' ע"ז דקשי' לי' קושי' התוס' ל"ל לאסור ד"פ תיפוק לי' משום פרצוף אדם ולא ניחא לי' כתי' התוס' ע"כ מחלק בין בולט לאינו בולט א"כ זה ודאי לא שייך רק לפי המסקנא כמובן, ובלא"ה כתב המהר"ם שיק במנין המצות שלו דהחלוק בין בולט לשאינו בולט הוא רק לפי המסקנא דמחלק בין חותם שקוע ובין חותם בולט עיי"ש, ומ"ש כ"ת שלא הבין דברי הט"ז סק"ז מה מוכיח מדפריך בגמר' דלשיטת הרא"ש וטור אין כאן קושי' דפרצוף פנים ש"א לחוד נמי אסור א"כ ש"מ דגם ד"פ דוקא בצורה שלימה דאל"כ הא יש לחלק כנ"ל דפ"פ של אדם רק בשלם, ודפ"פ אפי' אינו שלם ובזה לא הבין דילמא פ"פ ש"א ג"כ אסור אפי' בפ"פ לחוד' אני לא הבינותי ומה שלא להבין כיון דלהרא"ש וטור הלכה פסוק' היא דפ"פ אינו אסור רק בשלימות האיך איכא למימר דהמקשה לא יסבור כן ומתוך כך יקשה קושי' ע"כ אדרבא נהפוך דהלכה פסוקה שאין חלוק והכל רק בצור' שלמה דכן הוא למעלה וז"פ:

וראיתי מ"ש מעלתו דהרמב"ם והרמב"ן פליגי דטעמי' מאי דאסורי' העשיי' אי משום לתא דע"ז כמ"ש הרמב"ם בפירוש בפ"ג מה' עכו"ם אי משום כבוד שמים וכמו דאיתא במהר"משיק דמה שהשתמש בו מלך וכו' ובזה סברת הרמב"ן ע"כ אסור גם שלא בבולט, וס"ל לכ"ת דאביי סבר כס' הרמב"ן וממילא אין חילוק ושפיר פריך הגמר' לדידי' מפ"פ של אדם לחוד ובזה מעלה כמה תירוצים לרוב קושי' בסוגי', הנה אם כי מצינו שדרכן של האחרונים לפרש פלוגתת תנאים ואמוראים עפי' מחלוקת המפורשים עכ"ז ראיתי מרבותי הגאונים ז"ל דלא הוה ניחא להו בהכי וחשבו לדוחק מלבד זה בסוגי' זו האיך נאמר דע"כ פריך הגמר' שפיר לאביי דס"ל כדעת הרמב"ן והאיך הוה הוכחה לזה דאביי ס"ל כן עד שהקשה המקשן על דבריו מתחילה הוה צריך להוכיח דעכ"ח אביי ס"ל הכי מאיזה מקום או מדבריו של עצמו אז שייך פירוש הנ"ל, מ"מ ראיתי דעתו יפה באורח' חריפ' בדרך הנ"ל:

ומה שהעיר מעלתו לדעת התוס' הש"ך דאינו אסור רק צורה שלימה ומשמע דבל"ז הוה היתר גמור אימ' משום ח"ש יאסור מה"ת כמו בכל התורה כולה ולפי"ז חדש בפ"פ שאינו רק מצד א' כדרך המציירים דלא שייך חזי לאצטרופי מותר משא"כ בר"ג בצורת הלבנה שהקשה בפנ"י דהא לא הי' הצור' רק כמו בזמן המולד ואינו רק כעין קו ולמה

יאסור ומ"פ בגמר', ולדברי כ"ת אתי שפיר דכאן שפיר שייך חזי לאצטרופי, הנה מכמה זמנים עלה בדעתי לחדש בס"ד על כמה הערות בענין ח"ש דכללי דמילתא כך היא דאפי' נאמר דח"ש אסור מה"ת אפי' בדברים שאינ' אסורי אכילה כמ"ש מדברי רשי"זל בפ' כלל גדול בסוגי' דבורר היינו דוקא בדבר שתלר' בגדלה השיעור כגון חצי זית חלב וכיו"ב וכן חצי גרוגרות לענין אסור מלאכת שבת דבדיוק אמרו חצי "שיעור", אבל בדבר שאינו תולה כלל בגדול שעורי' פשיטא דרך גמר דבר אמרה תורה ולא חצי דבר הכי נאמר דחצי מלאכה יאסור בשבת כגון קצירה ותלישה וכי נימא דאם חתך מגדולי קרקע עד חצי עובי' ולא נתלש עי"כ יון הקרקע הכי נימא דאסור מן התורה מפני שחתך חציין ודאי אפי' בכמה גרוגרו' שעשה כן אין כאן שום אסור מה"ת וכיו"ב ומה"ט לא שייך נמי ח"ש אסור מה"ת בשנים שעשא' מלאכה וכגון אחד עוקר וא' מניח דמוכח בריש מס' שבת דאינו רק מדרבנן אשר גם בזה הקשו האחרוני' דנימא ח"ש אסור מה"ת, ולהנ"ל אתי שפיר דזה לא תלי' בגדלות השיעור ואין כאן מלאכה כלל בעוקר או מניח לבד ובפחות מד' אמות אשר ג"כ הקשו דיאסור מה"ת משום ח"ש עיי' בתשובת חסד לאברהם ח"א (ועיין לעיל בחלק או"ח סי' ס"ב) ולענ"ד שם תלי' במנין ולא שייך ג"כ ח"ש או כדעת בעה"מ ר"פ הזורק דתוך ד"א הוה כמו ר"הי דלכל אדם יש לו ד"א עיי"ש במהרש"א, וא"כ ה"נ באיסור עשיית צורות דלא תלי' בשיעור גדלות דקטן וגדול הכל חד דלא תלי' רק בגמר צורה בזה לא שייך לומר כלל חצי צורה לאסור משום ח"ש ותדע דהא ח"ש לאו דוקא כמ"ש רשיז"ל במס' יומא ר"פ יוה"כ דאפי' כ"ש אסור וא"כ וכי נימא שאם עשה איזה דיוטא או רשימה בעלמא הכי נימא דאסור מה"ת משום ח"ש של הצורה ע"כ לענ"ד אין לומר כלל בזה משום ח"ש ולענ"ד ד"ב היא: ומ"ש כ"ת ע"ד הרמב"ם דס"ל בטעמי' דעשיית הצורות משום ל"ת דע"ז והיינו דילמא לאח"ז יכשול ע"י עבוד' וכיו"ב ומשו"ה אפי' להבין ולהורות והא אסור ובאמת השמיט הרמב"ם בפסקיו ה' עכו"ם ועיין בפ"ח וחת"ס יו"ד סי' קכ"ח, והנה בס' דברי ירמי' בה' הנ"ל עמד עד"ז עיי"ש. והנה להלכה ודאי ראוי להחמיר כדעת הרמב"ן וכמ"ש כ"ת ג"כ ומ"ש כ"ת למה אמרינן במס' זבחים דשחיט' לאו עבוד' דאיתא גם בחולין וק"ל דהא מתעסק בקדשים פטור לימא מה"ט דהוה עבודה, לענ"ד כיון דזה אינו רק במחשבה ובזה ל"נ עבודה. והנני בזה דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פז

ב"ה יום ג' לסדר אשר תשים לפניהם תר"ס לפ"ק שוכ"ט על ראש אוה"נ הרב הגדול בנש"ק כס"ת מו"ה יוסף כ"ץ שווארטץ נ"י מבאניהאד יצ"ו. ראיתי דברי מר חמי' הגאון

נ"י במ"ש ע"ד רש"י בחולין ד' ז' ע"ב גבי פרדות של בית רבי למה לא מכרם ע"י סרסור דהא איתא להדי' במ' ע"ז ט"ו ע"א וכן פסקי' בש"ע יו"ד סי' קנ"א דע"י סרסור שרי למכור בהמה גסה עי"ש וע"ז תי' דהאי ספסר היינו בקונה לפי שעה ואז דוקא מותר ישוב איכ' משום שהיי' תקלה בספסר עצמו ואסור למכר' משום לפני עור לת"מ, ואין אתי יודע עד מה מצריך הגנ"י לענין אסור שהיי' תקלה שיהי' לו בו קנין דהא במ' בב"ק דף מ"ה בבריית' ותנן נמי במתני' ד' שומרי' נכנסו תחת הבעלי' ואם שור מועד המית אדם משלמי' כופר אם לא שמרו שמיר' מעולה ובגמ' לחד לישנא מוקמי' הברייתי' כר"א דס"ל דאין לו שמירה אלא סכין ושם בד' מ"ו מסיק בגמ' דטעמי' דר"א משום דר' נתן לא תשי' דמי' בביתך והוא איסור שהיי' תקלה אלמא דאיסור שהיי' תקלה לגבי שומרי' נמי איכא ומחייבינן להו כופר לדידי' אפי' בשמירה מעולה כמ"ש רש"י לעיל דף מ"ה וא"כ אפי' סרסור דעלמא דדינו כש"ש אפי' בלא קנין כמ"ש בבבא בתרא ד' פ"ז וכן פסקי' בשו"ע חו"מ סי' קפ"ה וכש"כ אי איירי בספסר שלוקח ע"מ למכור דינ' כשואל דכל הנאה שלו כמבואר בב"מ ד' פ"א ונדרים ל"ג בעובד' דר"נ א"כ פשיט' דאפי' בלא הקנאה עובר משום איסור שהיי' תקלה ואפי' בסירסור דעלמא:

ולענין אי יש לסרסור קנין בחפץ הא יש מחלוקת בזה בב"ב ד' פ"ז הרשב"ם ס"ל דיש לו קנין בהחפץ שמסרסר והתוס' והרא"ש פליגי על' דדינ' רק כש"ש וכן מפורש בהרמב"ם בפ' ב' מה' שליחו' ושותפי' דסתם סרסור אינ' רק כשליח וכן בח"מ סי' קפ"ה לבד מסרסור שהוא כהא עובד' דר"נ בב"מ פ"א שקונה ע"מ למכור ואם לא מזדבן מחזי' לבעלי' בזה יש לו קנין בתנאי שיהי' הדמים קצובי' וזבינ' חריפא כמ"ש הרמ"א סי' קפ"ו והוה כלוקח כלים מבית אומן בב"ב ד' פ"ח וכבר הביא הר"ן בע"ז שהקנין לנכרי ג"כ בהכי איירי במוסר בהמה גסה שאם ימצא הקונה טעות יכול לחזור בקנינו ומ"מ הוה קנין נגמר ומ"מ אית ביה משום מחמר ועי' תוס' יו"ט פ"ד דפסחים. והנה לענין מה איירי ספסר הנ"ל מבואר ברי"ף ור"ן וביותר בהרא"ש מ' ע"ז דאיירי בספסר שלוקח ע"מ למכור בהא דבב"מ פ"א ומשו' שאינו לוקח רק לפי שעה אינו מוגיר ואינ' משאיל. ומ"מ הדבר קשה לומר דע"י שליח דעלמ' יהי' אסור למכור משום שליחו' ש"א כמותו דלענין איסור שבת גופא כתבו האחרונים דל"ש שליחות כמ"ש בת' פנ"י ובית מאיר כש"כ מה שגזרו משום איסור שבת. ועוד דליכ' חששות הנ"ל בשליח ורק משום לא פלוג וכי מחמירי' טפי' בלא פלוג מגוף הגזיר' ובהרמב"ם פ"כ מהל' שבת נקט סרסור סתם:

ואפשר לומר דהא י"ל בדברי רש"י למה פי' לענין איסו' מכיר' בהמה גסה כיון דהני פרידות יש בהו משום הזיק' דרבים ה אסו' ג"כ למכור לגוי כמ"ש ג"כ במתני' אח"ז אין

מוכרי' בהם דובי' וארויות וכ"ש משום הזיקא אלא בגמ' מסקי' אם יש בו הגנה נגד אויבי' מותר למכור להם סיגינו נגד השונאי' שיש בו הגנה גם לישראל. אלא כיון דהני פרדות בעלי מלאכ' נמי ננהו ויש בהם איסור כבד מזה וא"א למכור להם בלא סרסור שוב חזר האיסור משום הזיק' לדוכתי' כיון דבלאו"ה א"א למכור בהיתר בלא סרסור לא התיר' משום הגנה. וכן יש להוכיח מגמ' דע"ז שדייק שם דובי' וארויות אסור למכור משום הזיק' משום מלאכה לא אסור ומה זה דיוקא הא נפק"מ ע"י סרסור. אלא וודאי האיך דא"א למכור בהדי' שוב אסור גם משו' הזיק' ומשום מלאכה וא"כ דברי רש"י על מכונו ועי' ברמב"ן ובעה"מ והריטב' בע"ז שם:

וע"ד הקושי' בפסחים ס"ג השוחט את הפסח עה"ח עובר בל"ת וכו' וקש' האיך משכחת לר"ש שיהי' חייב שוחט ע"ח שיש לאחד מבני החבורה דהרי להלן דף פ"ט סובר ר"ש דמושכין את ידיהם ממנו עד שיזרוק את הדם וא"כ כיון שיכול למשוך אחר שחיטה הו"ל הת"ס דשמא בעל החמץ ימשוך ממנו לענ"ד לק"מ דעי' בתוס' מ' מכות ד' ט"ו ד"ה מאי דבדבר שאין מחוסר מעשה ל"ה הת"ס דאזלי' בתר השתא דמה"ט למ"ד קיימ' ולא קיימ' ל"ה הת"ס דילמא יקיים והיינו נמי טעמ' בנזיר ששתה וא"ל לא תשתה ל"ה הת"ס דילמא מיתשל על נזירות' ועיי' תוס' גיטין ד' ל"ג ד"ה ואפקעינהו כיו"ב. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן פח

לכבוד הרב הגאון מהו' נפתלי שרייבער נ"י דומ"ץ ק"ק קליין ווארדיין יצ"ו. ע"ד אשר נדברנו יחדיו בענין "סדור הרשב"ן" לדעתי טעין לכה"פ גניזה וכן כמעט כל סבוריו של מחבר' כי גם בסדור מנהגים בפירוש' העיז פנים ופוער פיו לבלי חק נגד דברי חכז"ל אם כי כל דבריו דברי אגדות חלומותי' וכל השומע יצחק לו. עכ"ז גם בצחוק יכאב לב שם אמר על תנא ק' כי לא הי' בקי בתקנות הקדמונים רק הוא בקי ומציע ג"כ דברי אגדה שלו שהוגד לו עפ"י פתרון צור צורות חלומות (מ"ש אלעגאריע כידוע). פותח בהבלי' ומסיים בהבל הבלים וגם כי בזאת ישחקו אפי' הצעירי' ירקדו ויצחקו עלי' נכס שכמוה מיושבי חשך אחרי אלפיים שנה מזמן הנ"ל בא לעולם יודע יותר בקיאות בהתקנות שנעשו עוד בזמן שביהמ"ק קיים. ומי שמע כזאת מב"י להיות ע"פ כמוהו ימלא פיו בדברי' כבערים ושטותי'. ואל יטעה שום לב דברי הסכמות רבני' הגאונים ז"ל מאשר ידוע כי בא במחתרת לפניהם לאמור כוונתו להחזיק המנהגי' נגד המהרסי' ובתומת צדקתם החזיק' בו בראותם רשום מלבר "סדור מנהגים" אבל אין תוכ' כברו תמורת חזוק נעשה הרוס ע"י כידוע וכל היודע ספרי ש"ס אפי' במקצתו מכיר כי למוד אינ' בכלל

צורה דשמעת'. ובסדור רשב"ן עוד ירד מטה נטה מלגלג ע"ד חכז"ל ומוצא ש"ר על תנא ק' באתר' כי הי' נרדף מחכז"ל יען שהי' נוטה לכת הנוצרי וע"כ הוא מתרעם עליהם כלומר שדעתו ג"כ גוטה לכת ש"נ. ועוד כמה דברים בגלוי פנים שאסור לשמען כש"כ להתפלל מסדור הנ"ל כי הוא כקול ושובר' עמו ונעשה קטגור ממש. ואח"כ שמעתי כי גם בנבואה שלח ידו וא"כ הוא אפקוריס לכל הדעות. עיי' רמב"ם פ"ג מה' תשוב' וש"ע יו"ד סי' קנ"ח. לבד מזה ידוע כי הוא מאנשי דס"ש ע"כ פשיטא כי ספריו צריכי שריפה ולכה"פ גניזה ואין להאריך ולטפל בזה עוד. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן פט

שלום רב על ראש ידי"נ ה"ה כבוד הרב הגאון המובהק ומפורסם ציס"ע מהו' שמואל ראזענבערג שליט"א אב"ד ור"מ ק"ק אונצדארף והגליל יע"א. ראיתי במכ"ק על דבר הנגיד אשר צוה ל"מ על סך כאלפי' להיות בק"ק להספקת ת"ת בני הישיב' יד"ו וה"ה פירותי' של הקרן מהשפארקאססא, ואם הרב נ"י יקבע דירתו באה"ק ינתן לו הקרן, ועתה קם בנו תחתי' לאמור כי לא יאתה להיות ת"י והוא יחלק כמ"ש האב, והדר"ג כתב בראייו' מאירות להלכה כי אין בו משום רבית דלא אמר המצוה אתן רק יתנו ואין כאן נדר להיות שיעבוד' על נכסי' וצוה לעיין בחת"ס ח"מ סי' קי"ד וקט"ו, והנה ידוע כי זה פלוגת' הרמב"ם והראב"ד בפ' כ"ב מה' מסיר' ודעת הרא"ש כהראב"ד כי אם לא אמר אתן אין כאן נדר ודעת הכ"מ כי גם הרמב"ם לא אמר רק באתן כמ"ש בהדי' בפ"ו מה' ערוכי' וכן הגרס' לפנינו פירות שיוציא אילן זה אתננו לענייי', והנה בהקדש השמיט לשון זה רק סתמ' יהי' הקדש, אבל שם בה' עירוכי' גם בהקדש תופס לשונו כי אמר אקדישנו אם הוה דבר שלבל"ע מ"מ חייב מטעם נדר, ואפשר לומר לפימ"ש הרמב"ן הביא' הר"ן בריש מ' נדרים גבי נדר בלשון שבוע' או להיפך מהו דאינ' מעיקר נדר ושבוע' מ"מ יד מיהו הוה כיון דפיו ולבו שוי' בנדרי', וא"כ ה"נ כיון דפיו ולבי שוין להיות להקדש ולענייי' אלא שלא אמר בלשון מועיל שלא אמר הרי הוא להקדש והוא דבשלב"ל הוה עכ"פ יד להקדישו וכ"ז בהקדש אבל בצדקה הא הוה אבעי' דלא אפשיטי אם יש יד לצדקה ולהר"ן הוה לקולא דספק ממונא הוא, ואפי' לדעת הרמב"ן והרשב"א דס"ל כיון דיש בו אסור' הוה לחומר' כשאר וו' אסור' מ"מ לגבי יורשי' שיהי' שיעבוד על נכסיהם ודאי הסבר' דמודה לדעת הר"ן דאינו רק כשאר ס' ממוני' להוציא מידם, וא"כ דקיי"מל כדעת הרמב"ן והרשב"א כמ"ש המחבר בש"ע יו"ד סי' רנ"ח מ"מ לענין היורשי' י"ל דכ"ע שוין בזה, ומ"מ הא חזינן ג"כ כי דעת המחבר בסי' הנ"ל דלא כהרמב"ם דהא בסעיף ח'

פסק לגמרי כדעת הרא"ש דצריך דוק' שיקדישנה לצדקה לעולם וא"כ עכ"ח דאפי' יד אינ' ואפשר כיון דהמחבר בסי' ר"ו מביא' סברת הרמב"ן בנדר בלשון שבוע' בשם יש מי שאומר וידוע כי דרכו בקדש בלשון זה שאינ' פוסק הלכה כמוה' לכן אפי' יד אינ' חשבו אבל הרמב"ם י"ל דס"ל כסבר' הרמב"ן כמ"ש בסי' ר"ו בט"ז ס"ק ז'. וראיתי בקצוה"ח סי' ריב"ב שהביא ראיי' לדברי הרמב"ם מפ"ד מ' פאה מ' ט' מי שלקט' ואמר ה"ז לפלוני עני דקיימ"ל כחכמים ויתננו לעני הנמצא ראשון והוא משום נדר אע"ג דעוד לא בא ברשות' ועכ"ח משום נדר ותי' דהרא"ש ס"ל כדברי ר"א ממיץ הביא' מ' נדרים ד' כ"ד גבי כיכר זה הקדש, דאע"ג דעוד לא בא לידו כיון דהוא מונח במקום שאין א' מצוי' לזכות בו דבר שברשות' מקרי, ולא אדע מה תירץ דהא מ"מ לא אמר בלשון נדר והא הרא"ש לא פליג בס' הרמב"ם דמצי לנדור על דבר שלבל"ע רק שצריך לומר בלשון אתן ואקדיש וגם צריך להקדיש לסבר' קצת מפרשי' ועיי' מל"מ פ"ו מה' ערוכין וא"כ ה"נ כיון דלא מהני מה שאמר ה"ז לפלוני משום תופס לבע"ח או משום דל"א תרי מגו ס"ס חין כאן נדר אלא הפשוט דשם האזהרה שלא יחזיק לעצמ' כמ"ש התוס' יו"ט שם והא דס"ל דהוה בי' משום נדר עיין תומים, ובפשיטות י"ל לפימ"ש הרמב"ם בפ' כ"ב מה' מכיר' הפוסק על שער שבשוק אפי' דבר שאינ' ברשות' אם הוא מצוי' לקנות המקח קיים ולחד תי' בכ"מ שם הוה קנין גמור וא"כ ה"נ הא הפאה מצוי' לפניו, וכ"ז לא הארכתי רק לכבוד אהדור' אשמעתתי, ולענין הלכה ולמעשה הלא דברי ש"ע מבוררי' בסי' ריב"ב בח"מ וביו"ד סי' רנ"ח דעיקר כדעת הרא"ש ולדברי הכ"מ גם הרמב"ם ל"פ אכישכ' דצריך לומר אתן וכש"כ כי מרן החת"ס הסכים להלכה ולמעשה כן ואין מן האחרונים שיפקפק בהלכה זו פשיט' ופשיט' דאין כאן נדר שישתעבדו נכסי היורשי' וגם אין כחן משום מצוה לקיים דברי המ' כיון שאין כאן נדר צריך שישליש ביד שליש אפי' לדעת הרה"מ שם בפ' כ"ב בהלכה הנ"ל. עוד ראיתי דעת כבוד הדר"ג כיון דלא נתן למקבלי פרס מהק"ק קנין הגוף רק הפירות אין לומר שהם הלוא' להמחלק להם, ושוב הביא דברי תוס' לענין קנין פירות אי כקנין הגוף, והנה ככל החזיון הזה ראיתי במהרי"ט ח' יו"ד סי' מ"ה וז"ל באמצע התשוב', איברא דבמעות שהוקדשו ע"מ שיהי' הקרן קיים לעולם ומהפירות יעשו מהם צדקה או יתחלקו לעניים או לת"ת או לב"ח בזה ראיתי שנהגו היתר בא"י בפני רבותינו זל"ע ולא מטעם דממון עניים הוא אלא מטעם דהני עניים לאו בעלי ממון הם כיון שאין להם בגוף הקרן כלום ואינ' זוכי' אלא בפירות העתידי' לבא אח' שיבוא לעולם והפקיד שהופקד להשגיח בזה לאו שלוחו של בעל המעות אלא לזכות לעניים הוא משגיח ואלו אמר ללוה אני אתן לך מנה של פלוני שילוה לך ע"מ שתתן לי עשרי' הי' מותר כמ"ש

בגמ' גבי ברי' דר"פ דאר"פ לא אסר' תורה אלא רבית הבא מלוה למלוה ואף כשאמר תנהו לעניים שפיר דמי דהני עניים לא בעלי' מקרי ואף הרא"ש ז"ל יודה לזה שהוא ז"ל לא מצא ממון של עניים שיהי' מותר אלא ממון בדק הבית דהקדש ענייי' כהדיוט דעי אבל בזו אפי' בהדיוט כהגוו"נ מותר שהמעו' לאחר והפירות לאחר, וניהו דאם הוה אמר בעל המעות אני אלוה לך תן לעניים הוה אסור משום דין ערב כמ"ש התוס' פ' א"נ מהך דמ' קדושין אבל פקיד זה לא שליח דבעל המעות אלא שלוח' דעניים וזוכי' להם וע"י מותר דומי' מ"ש הר"י בתשוב' בישראל שאמר לעכו"ם לוה לי מישראל משמך ומה דיהב' לי' קרנ' ורווח' עלי דידי הדר והמלוה אינ' יודע שבשביל ישראל לוה אותם דאפי' לרש"י דס"ל יש שליחו' לעכו"ם לחומר' וכו' שם, ה"נ אין אומרין שהפקיד נעשה שלוח' של בעל המעות אלא שלוח' של עניים הוא, ומיהו אם הי' עניים מיוחדי' דקוץ להו מה שלוקחי' יש לחוש להא פלוגת' דקנין הפירות כקנין הגוף דמי דלא אפסק' הלכת' כר"ל דק"פ לאו כקה"ג דמי, אלא דוק' התם דאבא גבי ברי' מחולי מחול מ"מ האיך דאין עניים מיוחדי' דזה זוכה היום וזה זוכה למחר וכש"כ האיך דלא קייץ להו מידי אלא מחלקי' להם לפי העת לפי השעה ולפי עניים ולפי רוב ענוה אין כאן אדם מיוחד שיזכה בגוף המעות לפירותן ואין להם אלא לשעתן מה שנותנין לתוך פיהם וכו' ועוד ז"ל שם ומעיד אני עלי שמים וארץ שבא"י עיה"ק צפת תו"ת בהיות' יושב' על תלה בפני רבנים זל"ה הי' נוהגים כן לתת מעות שהוקדשו ללומדי תורה בישיב' ומעות שהקדשו לת"ת בריוח כ"כ למאה ומהר"ר אברהם גבריאל זלה"ה הי' בידו ממון רב כסף קדשים אלו והי' מלוה אותם בענין זה בקובע שנים ומחשב חדשים והרי אמר' רב עילש גבר' רבה ואסורי לאנש' לא קספי וכו' אלא שזו אף להרא"ש שרי לא מטעם ממון ענייי' אלא מטעם שאין הקרן שלהם ולא נחלק בזה אדם מעולם ע"כ. והנה בנדון דידן אם הפירות כלומ' הרווחי' ג"כ אינ' מיקץ קייץ דומי' דמהרי"ט הדין פשיט כדברי' כי כן הביא' בכנה"ג נדפס בש"ע יו"ד החדשים לפסק הלכה, ואם הוא מיקץ קייץ הנה קיימ"ל בח"מ סי' רמ"ח כרשב"ג באחרייך לפלוני הראשון מוכר אין שני מוציא מיד הלקוחו' דכהגוו"נ לכ"ע ק"פ כקה"ג אלא דהכ' אפי' מיקץ קייץ דהא אינ' לעולם לפירות דהא אם הרב בא לקבוע דירתו בא"י הקרן שלו והא הרמ"א פוסק שם בסי' הנ"ל דאם לזמן נתן לראשון ואח"כ לפלוני לעולם הראשון אם מכר השני מוציא מיד הלקוחות דכהגוו"נ ק"פ לאו כקה"ג דמי דלא כהרמב"ן, וליכ' למימר נמי כיון דהגוף הקרן להרב א"כ הוה לדידי' רבית' מדין ערב גם זה איכ' דהא אינ' במצות הרב דאין בידו לעשות כלום והאיך יהי' הוא המשלח דאין בידו להוציא מיד הלוקח רק בהגעת זמן ההוא ופשיט' שאין עושה רק לקיים מצות המצוה וס"ס הוה הוא

המחלק שהמעות תח"י לזכות לעניים כמ"ש הסמ"ע שם ע"ד הרמ"א שהשני שמוציא מיד הלקוחו' היינו אחר עשר שנים דבתוך הזמן הזה הלקוחו' במקום הראשון אלמ' דאין לשני שום טענה ומענה בתוך הזמן וכמו דשם הלקוחו' במקום מקבל מתנה הראשון ה"נ הוא במקום ענייי' ולדדהו לא הוה רבית דקנין פירות לאו כקנין הגוף ולדידן עדיפ' כיון דלזמן לכ"ע לאו כקנין הגוף. ומ"ש כבוד הדר"ג כיון דהמעות לא נמסר' ליד גבאי מעולם, אפי' נאמר דמה שנתרצו היורשים הוה כנדר כמ"ש הכ"מ ס"ס אינ' אלא שיעבוד ולא הי' כספם מעולם, והנה בת' חות יאיר סי' ק"צ חקר בדבר שאין בו רק שיעבוד כגון שדר בחצרו ונתחייב לו לפרוע ואמר לו להמתין כיו"ב האיך דלא הי' מעשה בפועל שהוזכר בגמר' והוכיח מהך דנדוני' חתנים דאי לא משום דאדעת' דהכ' כוונתן להרבות בקרן הי' משום רבית אע"ג דליכ' רק שיעבוד ומסקנתו מ"מ אינ' רק אבק רבית בשיעבוד לבד ומדרבנן, ומעתה הא קיימ"ל בסי' ק"ס דברבית דרבנן מותר לצורך מצוה לת"ת וכיו"ב, וא"כ דברי הדר"ג כנים בנדון זה לצורך מצוה ברבית דרבנן גם לדעת הרא"ש מותר. בנדון השפארקאסטע אשר כבוד הדר"ג פקפק ע"ד מהר"ם שיק במ"ש שאינ' כספו מיוחד דזה היתר ללוה ולא למלוה בזה שגבו ממנו דברי' הקדושים כיון שאנו רואי' לפ"ד דהכל אינ' רק בשותפות ומלוי ולוי' וכמו דממעטינן ראשית הגז ובכור משותפו' הה"ד בזה והא האי קרא דכספך לא תתן לו בנשך במלוה כתיב כמ"ש רשיז"ל ר"פ איז' נשך וקרא דלא תשיך אלוה קאי מדלא כתיב לא תשוך, והנה באמת מ"ש הדר"ג דעפ"י רוב הסנטר נכרי ולא שייך אישלד"ע, והנה ידוע במ"ש הרמ"א דיש לסמוך אר"ת שלא למחות ע"י שליח נכרי דגם לחומרא אין שליחו' כמ"ש בסי' קס"ט ולצורך מצוה הא פשיט' דאינ' אלא מדרבנן וכיון דלדעת הרא"ש ג"כ מותר לצורך מצוה א"כ במעות של מצוה או לצורך נשואי בנים ובנות דהוה ג"כ מצוה אפשר דאפי' בעל נפש לא יחוש אם הממונים נכרי' ובאמת ההיתר שאמר דאין כסף מיוחד י"ל דזה לדעת רש"י שם אבל בתוס' פירש' בענין א' ולשיטתם אין הדרש' זו רק אם מיותר, וכן מ"ש על הריב"ש גבי שבית' בהמ' דכתיב שורך ויהי' מותר בשותפו' ק"ל דהא בדברו' הראשונים ג"כ כתיב בהמתך וזה איירי במחמר אחר בהמה דאפי' בבהמה שאינ' שלו אסור כמ"ש הר"ן ובתוס' יו"ט פ' מקום שנהגו ומ"מ כתיב שורך וברמב"ן פירש דאיירי במחמר א"כ עכ"ח אין לנו לדרוש בזה רק מה שמצינו בגמ' כמ"ש הרמב"ם בהקדמת' דדרשות מדיוק' דקרא ה"ה ע"פי הלמ"מ, הנני לסיים בכל חתמי ברכות ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד. רם:

סימן צ

ב"ה אול"י ג' הגבלה מ"ט למב"י תרסו"ל מאד יצ"ו ברכת שיו"ט על ראש ידידי כבוד הרה"ג מו"ה טובי' הכהן פישער נ"י אבדק"ק שארוואר יצ"ו. בדבר הקרן קיימת במקום כבודו שמונח בשפארקאסטע ויש חלק לאב"ד ושמש עבור למוד משניות וקד"ר והדלקת נרות לעלוי' נשמותיהם וכן מתחלק לעניים לפי המותר והיינו שהקרן קיים לעולם ורק מחלק הפירות נתון לצדקות הנ"ל. ועתה ע"ד כי הצורך הקהל לחזק בדק ביהכ"נ ואין בידם ס"ך רב כזה העולה די בכיכ' רצונם ללות ממעות ק"ק הנ"ל תחת השפארקאסטע וממעות הנ"ל יבנו ביהכ"נ וישלמו מקופת הקהל כל מה ששייך לחלוק' הנ"ל דהיינו הפירות אי יש בו משום לתא דרבית'. ומע"כ הביא דברי הרשב"א בתשו' הידועי' ות' מהרי"ט יו"ד סי' מ"ה וכבר האריך בכנה"ג מובא בש"ע יו"ד החדשו' בה' צדקה להעמיד דברי מהרי"ט שלא יסתרו ממ"ש בסי' ט"ל עיי"ש. ובאמת יסוד היתר הנ"ל באשר שאין בעלים כיון דהקרן קיים לעולם הם דברי מרדכי בב"מ פ' המפקיד והביא' בישו"ש ס"פ החובל עיי"ש שהאריך ומסקנתי' דהאיך דגוף הממון מתחלק אסור אפי' ברבית דרבנן והאיך דהקרן קיים לעולם ורק מהפירות מחלקים אז מותר ברבית דרבנן ולא ברבית קצוצה חלילה וכן נראה דעת החכ"א כלל קכ"ה סי' ט"ו. וכ"ד מרן חת"ס ביו"ד סי' קל"ד. והאיך דמיקץ קיץ להמקבלי' הא גם למהרי"ט אסור ונזכר ג"כ במרדכי. וע"כ לא אדע דרך היתר בנד"ז אם כי הקרן קיים ורק הפירות מתחלקים מ"מ לפמ"ש כת"ר דלדידי' עבור למוד משניות וקד"ר והדלקת נרות לשמש זה הוה ואין יותר ממיקץ קיץ כמו"ז דהא באו בשכרם למוד ותפיל' והדלקת נרות דזה אינו בכלל שאר צדקה זה שכר ממש ע"כ די אם נסמוך רק לפמ"ש בהאחרונים לתן דרך עסקא קרוב לשכר ורחוק מהפסד כמו גבי יתומים ומהו קרוב לשכר ורחוק מהפסד יעיי' באה"ט בתשובות חת"ס וחכ"א הנ"ל: ואם שייך עסקא בבנין ביהכ"נ זה הוא ידוע למע"כ דהיינו אם ע"י חזוק בנין ביהכ"נ ימכרו או ישכירו מקומות חדשות או יעלו השער ומחיר המקומות אם כן ישנו עסקו' בזו להקהל ועפי"ז ישער הריוח לחלק וההפסד וביוקר וזול והשאר כולו על המקבל כמ"ש בחכ"א ות' חת"ס הנ"ל. וחכם עיני' בראשו לתקן הדברים עפ"י ד"ת ותקון חכמז"ל. ידדו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צא

בהי"ת סת"ר לפ"ק פה ברעזאווא יצ"ו. שוכט"ס לכבוד אהובי הרב החריף מו"ה משה שווארטץ נ"י ע"ד השאלה אשר הצעת לפני ע"ד הפאטהעקענ- שיין כמו פפאנדבריעף שלקח מן נכרי והפפאנדבריעף כמו שטר על ישראל אח' נראה כמו דמצינו בגמ'

אפותיקי שהיא כמו משכון בית ושדה ואין נ"מ לדינא כי הכלל העולה מדברי ט"ז סי' קס"ט ס"ק י"ב וש"ך בנקה"כ היא כך לדברי ט"ז מה שעלה בקרן הרבית מזמן קדם זה אינו הלואה רק קנין דמותר אפי' מישראל הלוה ליקח וכן מפורש בר"ן שהביא בב"י וכן פסק בח"א כלל קל"ב אות י"א כדברי ט"ז עיקר ועפי"ז פסק גם הרמ"א במשכון בית ושדה לקמן סעי' כ' באין יכול ישראל לסלק את המלוה גוי עד זמן קצוב בזוזי דמותר לישראל לקנות קרן ורבית עד זמן ההוא רק לענין רבית לזמן הבא מחלק הט"ז דאם אין כאן קנין גמור רק הבטחה בשטר שנכתב על הישראל מתיר הרשב"א לטול מגוי ולא מישראל משום חומר רבית אבל בקנה קנין גמור לחלוטין הוה כמו הלואה חדשה מישראל שני לראשון והו' רבית גמור והש"ך בנקה"כ מחלק דנתקיים דינ' של רמ"א בשם הרשב"א גם בקנין גמור וכגון שקנו בדיניהם ולא בדינינו א"כ בדין ישראל אינ' יכול לחזור הגוי מישראל ראשון א"כ שוב אין כאן רק כהלוא' מגוי לישראל ומותר עכ"פ ליטול הרבית מהגוי וכן הסכים בח"א אות הנ"ל לדעת הנה"ק:

והנה נתחיל במ"ש מעל' על דברי בינת אדם א' ו' מ"ש דברי הרמ"א אהדדי מסעיף י' דשם בגוי שהקנה לישראל שטר חוב שיש לו מישראל אח' דאם הגוי נוטל הרבית מישראל שלוה ונותן לישראל שלוה הגוי ממנו מותר לישראל לקבל אבל לא יקבל מישראל. לסעיף כ' גבי משכון של ישראל ביד גוי ולוה הגוי שוב מישראל אח' דמותר לישראל לטול הרבית אפי' מישראל וע"ז תשובתו דכאן בסעיף י' יש עכ"פ קצת קנין כמ"ש הט"ז וחמיר טפי. והנה לפימ"ש בח"א כלל י"א הנ"ל נראה שאינו חושבו כלל אפי' למקצת קנין דאינ' רק הבטחה. אבל עיינתי בת' הרשב"א סי' תשס"ד וראיתי כי דבריך כנים ואמתים אשר שם הביא השאלה לענין שבוע' ג"כ וגם הנ"מ לענין רבית ומעשה שהי' כי הגוי הבטיח' לישראל בלשון קנין ומסתפק שם הרשב"א אם שייך קנין כלל בשטרות של נכרים באופן שלהם או אם עשו כלל תקנת מכירת שטרות בשטרות של נכרי וסיים דאפשר דעשו גם בזו תקנה ועיין בתומים סי' ס"ו שמסתפק שם בזה וחדוש שלא הביא דברי תשו' הרשב"א הנ"ל. א"כ דברי הרמ"א כפשוטן וכאשר כוונת בדבריך. ודברי ט"ז תמוהים ג"כ הלא הרשב"א בא על הספק אם מהני קנין שטרות של גוי ואם דינו למחול כמ"ד בעלמא המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ש"מ דאיירי בזה. וא"כ צ"ע להיפך האיך שייך להתיר כלל לטול הרבית אפי' מן הגוי כקושי' הט"ז דכיון דיש לספק דילמ' הוה קנין וגם דברי נקוה"כ דמיירי כי בדינינו אין כאן קנין לא משמע כי מדברי הרשב"א כמובן. ולומר דמשום ספיקא של הקנין גופא דילמ' מהני כמ"ש ג"כ לא משמע ונדבר". ועוד האיך נפרנס דברי הרמ"א שמביאו לפסק הלכה והוא

בעצמו פסק בח"מ סי' ס"ו ס' כ"ה דמכירת שטר של גוי עדיף ואינו יכול למחול ונראה דדברי הרשב"א סובבים על העובד' שהי' כי הנכרי רק לוה מהישראל ורק אם לא ישלם מקנה לו מעכשיו אות' שטר שהוא על ישראל אבל אם רצה הגוי לסלק את הישראל בזוזי מצי מסלק לי' א"כ אין כאן קנין לחלוטין ושוב נעשה כמו שאר הלואה אם ישלם לבסוף אלא דבלא"ה צריך הישראל ראשון לשלם לישראל שני לכן אוסר מיד ליד הישראל רק ע"י אמצעות הנכרי. זה לענ"ד בטעם דברי רמ"א דלשיטתי' בח"מ עכצ"ל כן אבל לדברי הרשב"א י"ל ג"כ בשארית טעמים משום דלמא אין כאן מכירה או משום דמצי מחיל ללוה א"כ לא נסתלק הנכרי לגמרי מישראל ראשון כמ"ש שם להדי' בדברי הרשב"א דס"ל דיכול למחול אבל לדברי רמ"א צ"ל כמ"ש והנה בנידון דידן נראה דאין כאן א' מהטעמים הנ"ל להתיר' דודאי מכירה חלוטה הי' מכירת הפאטהעקען שרוצה הישראל לקנות ודאי בכל תוקף יעשה כדרך הקונים. ואפשר כי גם בערכאות שלהם יקיים הקנין בגרונדבוך וא"כ לפי"ד הרמ"א בח"מ סי' ס"ו ס' כ"ה הנ"ל הוא מכירה גמורה. וגם אינ' יודע האיך לקיים דברי הש"ך בנה"כ במה דמיירי שבדיננו לא הי' קנין ואפשר דהשטר עצמו שנתן ישראל ראשון לגוי אינ' כשטרות הצריכים להיות כדין הערכאות המבואר בח"מ סי' ס"ח וא"כ תעיין בטיב הפאטהעקענשיין הנ"ל ועיין בסי' ס"ח הנ"ל אם יש בו הדינים הצריכים להיות בשטר הנ"ל ואם חסר מאלה אז אם אפי' בדיניהם גובים מהם מ"מ לדידן בדיננו פסול א"כ ממילא אין כאן מכירה רק הלואה מגוי. ויש לסמוך ע"ד נה"כ. ואפשר עוד דאיירי הש"ך שקנה מן הגוי בלא מכירה רק בקניני' הנוהגים בדיניהם שאינן כלום כדיני' ש"נ בשטרות הנכרי ובזה אין בידי לדון כי אין אתנו יודע האיך תואר' של הפאטהעקענשיין. וגם אינו ידוע האיך נקנה להישראל. ואפשר למצא דרכים דימסור השטר ליד קטן להוליך לישראל ולא יהי' אפי' מסירה כהוגן ועיין בתומים סי' ס"ו הנ"ל דהניח בצ"ע ובלא כתו"מ ה"ו ספיקא דדינא ועיי' בש"ך ח"מ סי' קכ"ח ס"ק ב' שם. ואפשר ג"כ למצא דרך עפ"י דבריו בסי' קכ"ח הנ"ל דמתן הכסף יהא שלא לשם קנין רק בתורת תשלומים בעד ישראל ראשון:

והנה כתבת אם יש סניף להתיר במה שהוא מומר לכה"ת.

והנה אם שביק התיר' ועביד איסור' דה' להכעיס והו' ממורידים וככופר כמ"ש המהר"ם שיק בח"מ סי' ס"א בתשובה שם וראי יש סניף וסניף דהא המחבר בסי' קנ"ט פסק בפשיטות כרוב הפוסקים דמותר להלות לו ברבית דלאו אחיך ביוצות הוא וק"ו מגופו דמאבדן כש"כ ממונו וגם הרמ"א שהביא ת' רש"י ז"ל במרדכי רק לחומרא בעלמא במקום דאפשר להשמט ממנו ובפ"ת בשם תפארת צבי מביא שמסתפק ברבית דרבנן

והכא לכאורא לפימ"ש החוו"ד בסי' קס"ט הנ"ל שם בדברי ט"ז כיון דמכירת שטרות דרבנן ומה"ת הי' כמלו' א"כ אין כאן רבית דרבנן. ועיי' בת' ח"צ סי' מ"ג נוטה ג"כ להתיר וגם השב"י ח"ב סי' ע"ג לא פליג עלי' רק במסור עיי"ש. והנה בפ"ת שם הביא ג"כ בשם ח"צ הנ"ל דבלא רבית ודאי אסור להכותם שזה אסור מדינ' דעיקר כדעת הפוסקים דלית בי' משום איסור רבית וז"ש הרמ"א אם אפשר להשמט כלומר דלא ילוה לו כלל. ומעתה יש ללמוד מדברי' דאם כבר לוה לו באם אי אפשר להשמט ושוב מותר אז צריך ליקח ממנו וא"כ בנידון זה אם כבר לקח הפאטהעקנע- שיין אפשר לצדד בהיתר גמור. ועוד לקנות לכתחילה י"ל דאין כאן הערמת רבית כי כדי לקח ולקנות הפאטהעקען וגם כדי שישלם מיד וכגון דאוזיל לגבי' נכרי או שכבר עלה בו רבית דמתיר הט"ז וח"א ליקח אותם רבית וא"כ שוב אם לא ישלם מיד שוב הו' דיעבד וא"א להשמט ממנו מקרי זה הי' לענ"ד אם כי דבר חדש היא ולא מצאתי בדברי אחרונים אשר בעניי לא הכינותי לעיין בהם לכן אם יסכים אתי א' מבעלי ההוראה הגדולים גם אני נמטי שיבא כמכשירו אוה"נ דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צב

נשאלתי בא' שלוה מפלוני בלא רבית והמלוה נתן השטר להבאנק וקבל סך חוב' אם מותר ללוה לשלם להבאנק קרן ורבית שנותן כפי סדר הבאנק, והשבתי לאיסורא חדא דהמלוה הראשון ערב ואסור להיות ערב בעד ישראל נגד הנכרי המלוה כמבואר בב"מ ד' ע"א ובט"ז סי' ק"ע הוכיח שהוא אסור מדאורי', וניהו דבמהר"ם שיק סי' ק"ס למד היתר על ערב קבלן לכתחלה וערב שלוף ורוץ רק לכתחלה אסור, מ"מ בנדון הוא תרתי לריעות' דהא קיימ"ל ביו"ד סי' קע"ג דמכירת שטרות אסור בפחות משוי' רק אם כל האחריות על הלוקח אבל אם המוכר באחריות ג"כ הוה המעות כמלוה בידו ואסור, וא"כ הכא המלוה הראשון שנתן להבאנק נעשה ג"כ לוה בבאנק ואם הלוה שלו ישלם הרבית א"כ הוה כמו ראובן המלוה לשמעון אומר לו תן רבית בעדי לנכרי וזה אסור לכ"ע עיי' תוס' בב"מ דף ע', ועשי' דל"ש היתר מהר"ם שיק כלל דהוא אמר דערבו' אין אסור רק דהלוה הוה כשלוח' והוה שלד"ע וגם צריכי' לבריר' דרק אם הערב ישלם הוברר דנעשה שלוח' אבל הכא דהמלוה הוא ערב בדיני' באנק והוא שקבל המעות בעד השטר בבאנק נעשה רק כלוה עי"כ דמכירת שטרות דרבנן כמ"ש במהר"ם שיק עי"כ ג"כ כמלוה וגם כל אחריות עליו וא"כ בהדי' נעשה מלוה לישראל ולוה שוב מנכרי וישראל הלוה משלם בעד מלוה ישראל רבית וזהו אסור מדאורי' כמ"ש תו' בב"מ ד' ע"א ע"ב

ד"ה מצאו ישראל דהוה מדין ערבות דמחויב לישראל ליתן בעדו רבית והתקנה רק שיתן שטר חדש לבאנק ועי"כ יפטור ישראל המלוה מכל וכל ואז יכול לעשות התיר' כנלע"ד:

סימן צג

ב"ה יום ה' פ' שמות בנ"י תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. החו"ש לכבוד ידידי הרבני החו"ב שנתו כעמר נקי יראת ה' אוצרו כש"ת מו"ה עקיבא בלויא נ"י. בדבר אשר העיר מה שנוהגים הסוחרים שקונים בהקפה בח"ר ליד המוכר ועם הזשירא שלו הולך לבאנק ולווה עד"ז ברבית כידוע והאחריות על המוכר וא"כ אם גם מפרש דבריו שמוכר ח"כ זה להבאנק מה מועיל בזה הלא קיי"ל בסי' קע"ג דהא דנאמר בש"ס לענין מכירת שטרות אשר מסתמא בפחות מס"ך השואה דלאו בשופטני עסקינן לתן כסף מלא היינו דוקא אם האחריות על הלוקח כידוע, וכ"ת פלפל בחמודות והביא דברי ר"ת שהביא בתוס' מס' בב"ב ד' ע"ז דס"ל קנין שטרות מה"ת דהא בתוס' הטעם דאין יכול למכור קרקע שנכתב בשט"ח לשיעבודי' היינו משום דהוה דבר שאינו ברשותו ע"כ מכירת שט"ח דרבנן והא במרדכי איתא חד דעה לענין דשלבל"ע דאם מקנה עם דבר הבל"ע אמרינן אגב דקנה דהבל"ע קנה נמי דשלבל"ע ולדידי' ודאי הכי דינ' ג"כ בדבר שאינ' ברשותו וא"כ י"ל דהא מקנה לי' נמי גוף הנייר של השט"ח דהוה ברשות וקונה אגבה. והנה יש להעיר דהא סתם נייר של שטרות בזה"ז אינ' שוי' פרוטה ולא שייך בי' קנין כמ"ש רשיז"ל במס' סוכה פ"ב גבי סוכה של שותפי' דכל אזרח וגו' דמשמע כיי ולא מגיע לכל או"א ש"פ וכן משמע בתוס' מס' גיטין דף מ"ג ד"ה מי עיישה ועי"י באחרונים מ"ש בענין ערבות דהאיך קרינן "לכם" שלכם אלא די"ל דהא שט"ח צריך "שטעמפעל" דשוה כמה פרוטות, ושוב שדא בי' נרגא דאין קנינן שוה דהשטר צריך כתיב' ומסיר' או מסיר' לחוד למר כדא"ל ולמר כדא"ל ואלו הנייר במשיכ', אלא דבזה גופא קשי' דהא בסי' ר"ג לענין מטבע דא"נ חליפין הביא הרמ"א שם הג' דעות ובסי' ר"ט לא הביא רק דעת רש"י וע"י בסמ"ע וש"ך סי' ר"ג הנ"ל א"כ אדרבה נימא מגו דקנה הנייר היינו במסירה לידו בלבד אגבי' גם הקרקע במסיר' השטר ולא אדע מ"ש זה מזה, אלא דלפענ"ד כי התוס' דייק' ואמרו הקרקע שנכתב בשטר והוא דבזמנ' וכש"כ בזמן הש"ס דהי' שיעבוד קרקעות משועבדים להחוב כדיב' דהי' מוציאים מיד הלקוחות וא"א להבריח' א"כ שייכי' שפיר במכירה משא"כ בזה"ז ע"י דינ' דמלכות' וחקי המדינ' ידוע דבלא "אינטאבילא- ציאן" מה שמוכר הלוה בין בקרקע בין בבתים מה שמכור הוא מכור ואין מוציאים מיד הלקוחות ואית' בטעמי' בהרמב"ן וריטב"א דהיינו דמשו"ה במטלטלין אין מוציאים מיד הלקוחות משום דבידם להבריח' ולא סמכ' דעתי' עליו א"כ הה"ד קרקעות אם בידם להבריחי' ואין ידינו

תקופו' בעוה"ר לעכבם ודאי לא סמכ' דעתי', ומעתה הא קיי"ל בסי' ר"ט בשם פוסקים ראשונים דדשלבל"ע יכול לשעבדם דשיעבוד חל על דבר שלבל"ע ועי"י בב"ב פ' ג"פ לענין דאקנ' ובתוס' שם, ועכ"ז בדבר שבידו להבריח' לא חל השיעבוד א"כ פשיטא היכא דאיכא תרתי דבר שאגב"ר וגם בידו להבריח' דאין בידו להקנות, ואפשר דגם ר"מ מודה דאיכא כמה מי יימר דלמא ישלים חוב' וישאר הקרקע בידו ואת"ל לא ישלים דלמא יבריח' ע"י מכיר' לאח' ועי"י במס' גיטין ד' מ"ב ע"ב, ע"כ לענ"ד דבזה לכ"ע אין בידו להקנות אפי' בדרך אגב דבהל"ע דרק דשלבל"ע דלר"מ עכ"פ בידו להקנות בזה מעלינן דרג' משא"כ דגם לר"מ אין בידו להקנותן, ועוד מה נעשה בשטרות שאין בעליה' בעלי קרקע ולא בעלי בתים מה תקנה ימצא להם דהא ודאי התשלומי' כסף שישלם הלוה אין קנין חל עליה' דמטבע אינ' נקנה במסיר' השטר ולא בכסף שנתן הקונה, ולענ"ד הכוונה בתוס' שיקנה הקרקע הכתוב בשט"ח היינו ע"י כסף שנותן הקונה ליד המלוה דשדות בכסף יקנו אבל מסירת שט"ח מה שייטי' לענין קניית הקרקע, ולפ"ז מ"ש כ"ת לתרץ דברי המרדכי דהמקנה חוב' בקנין אגב א"י למחול וה"ק עליו דהחוב א"י להקנות באגב, ולדברי כ"ת עפי' שיטת התוס' בטעמי' משום דהוה דבר שאינ' ברשות אתי שפיר כהנ"ל, ולדברינו בפי' דברי התוס' דקאי רק על שיעבוד הקרקעות ל"ש זה בזה כלל דהא המרדכי סתמא בכל ענין קאמר דיני' ועי"י בחו"מ סי' ס"ו סעי' כ"ו ברמ"א וסמ"ך והש"ע שם. ומ"ש כ"ת להתיר' בזה"ז דהוה כמכירת מטלטלים בזול דמותר כמ"ש בפ"ת סעי' קע"ד בשם ת' צ"צ ומה בין זה למכירת שטרות אלא דעכ"ח היינו טעמא דשם הוה שפיר מכירה דחייב הלוקח עכ"פ באחריות דגניב' ואבידה משא"כ במכירת שטרות בשטרות דדהו ומשא"כ בהני שטרות שאין שם המלוה עליו והאריך בזה בראיות דנאבד בזה סך ההלואה, א"כ בדרך מכירה ומקבלים עלי' הבאנק אחריות דגויא לדעת ס"ת יהא היתר גמור:

ולענ"ד אינ' דומה כלל אחריות דדא לאחריות דשם דהא כל טעמי' דצריך הלוקח לקבל האחריות דהיינו אם העני הלוה או לא יפרע מטעם אחר, הוא משום דכך הוא בכל דבר שהוא של אדם דמה שאירע בחפץ זה ההפסד שלו הוא ג"כ כלומר בעליה כמ"ש במתניתן במס' קידושין כיצד החליף שור בפרה כיון שמשך זה נתחייב זה בחליפי' וכן הוא בכמה מתני' דזה מהות הקנין לבעלי', והנה במכירת חפצים ומטלטלים ליכא אחריות כי אם גניבה ואבידה והיזק בגוף החפץ ומה אחריות שייך יותר בהם משא"כ בלקיחת שט"ח דהיינו ההלואה וודאי שכיח יותר חסרון הפרעון מגו"א וא"כ מה יוסף תת כח אם מקבל עליו אחריות גו"א אם עיקר האחריות של הלואה על המוכר וחויב

אחריות דגו"א אינ' רק חיוב חדש ועי"י בחו"ה סי' ש"א דבשטרות ליכא דינ' שומרים דאין גופן ממון ורק בקנין מידו אית בהו דינ' שמירה. והנה לענ"ד בנד"ז הדרך המרווח הוא כמ"ש מרן חת"ס ח"ו סי' כ"ו דלאחר פלפול ארוך לא מצא תקון רק באמצעות נכרי דהיינו המלוה ישראל ראשון ימכור לנכרי אלף זוז בעד תתק"צ זוז ויכתוב עליו שיראי לישראל שני שהנכרי שוב ימכור לו דהוה ישראל לוה מנכרי ונכרי מישראל ואי משום ערב ישראל דאסור גם בהלואה מנכרי יתנה תנאי דהיינו עם ישראל שני שלא יתבע לערב תחילה, וכתב שם שזה ההיתר מצוה לפרסם, ומהרמש"יק ות' כת"ס בזמן ההוא שכתב' תשובותיה' לא יצא עוד לאור' שו"ת חת"ס ח"ו כידוע ע"כ לא הביא', ועיי"ש בסוף התשובה ד"ה "והדרך", ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"ע:

סימן צד

ב"ה יום י' עש"ק תולדות עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר להרבני המופלג בתוי"ש מו"ה שמואל וואלף קראקאוויטש נ"י מטארנאליא בדבר הנשאל בישראל שיש כו חוב אצל העכו"ם והעכו"ם יש לו תבואה בשבלים ולישראל הצריך למעות וביקש מישראל אחר שישלם החוב מה שיש לו אצל הגוי והגוי יתן לו בעוד ב' שבועות התבואה בזול י' פרוטות לכל מעטערצענטען עד חמשים מט"צ והמעות יהי' רק כמו ערבון. והישראל זה ערב עבור המעות אם מותר או לאו משום רבית. והנה בישראל מישראל כה"ג וודאי איכא משום רבית ואפי' אם קונה ממנו התבואה שיש בידו בפחות מהשער דאם התבואה מצוי' בידו מותר כמ"ש ביו"ד סי' קע"ג סעי' ז' היינו כמ"ש הב"י בשם הריב"ש הטעם כיון דמה"ט מעו"ק ליכא משום רבית. אבל בנד"ז שאין דבור' עם הגוי כלל ולא פסק עמו ליכא קנין כלל א"כ לכאור' הוה רבית גוי בכש"כ שדבר לו כי יתן לו חמשים מט"צ דוודאי סך זה עולה יותר מסך המעות שנותן לישראל:

אלא שיש לדון דהא כאן העכו"ם יתן הרבית והישראל ערב מהו דינ'. והנה בסי' ק"ע מבואר דאסור לישראל להיות ערב בעד עכו"ם בקרן ורבית וברמ"א שם דוקא אם הישראל ערב בעד קרן ורבית אבל ערב בעד הקרן לבד מותר רק שהתנה שהגוי יקח מעות ההלואה מישראל אבל הישראל שערב אסור לקח המעות מן המלוה ישראל אעפ"י שהוא בשביל הגוי אפי' ערב עבור הקרן לבד ואפי' בלא ערבות רק בתורת שליח אסור דאין שליחות לגוי והוה כמו הלוה לישראל אלא שבש"ך סק"ו מסיק דדוקא אם הישראל נותן הרבית אבל אם הגוי נותן הרבית מותר דכן משמע בת"ה וכ' עוד שזה כמו הילך זוז ותלוה לפלוני י' זוז דמותר כמ"ש בסי' ק"ס סעיף י"ג. א"כ אם הישראל אינ' ערב רק בעד הקרן מותר בזה. וא"כ ה"נ בנד"ז דישראל הערב ולו יהי' הוה כמו לוה עצמו והגוי

יתן הרבית מותר לדעת הש"ך אם כי לעיל סי' ק"ס סעיף י"ג פסק המחבר דדוקא אם הלוה כ"א לאחד לתן וגם לא יפייסנו לתן וגם לא יאמר למלוה כי פלוני יתן. מ"מ כתב הש"ך להקל בזה כמ"ש בחוו"ד שם וא"כ בנד"ז שהכל מיד ישראל שהוא מפייס לגוי שיתן וגם אומר למלוה ישראל אפשר דכה"ג אסור מ"מ דאינו רק ערב ובעד הקרן לבד אינו לוה ממש כי אם הגוי הלוה ונהו דאין שליחותו שליחות עכ"פ ס"ס הישראל אינ' רק גוב' חובו וערב בעד לוה גוי דקיל טפי כמ"ש בש"ך הנ"ל כנלענ"ד. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צה

ב"ה אול"י ג' פ' נצבים תרס"ה לפ"ק מאד יצ"ו. בספרן של צדיקים. יכתוב ויחתום לאלתר לחיים טובים כבוד הרב המאוה"ג מו"ה יוסף ברודא נ"י אבדק"ק מיאווא יצ"ו ע"ד השאלה מי שנותן מעות בעיסק' דהיינו למחצית שכר והפסד ולא עשה ע"ז שטר ועכשיו בשעת חלוקה מה יעשה. והנה הדבר מבואר ביו"ד סי' קע"ז סעיף ב' דכל עיסק' מחצה מלוה ומחצה פקדון וממילא צריך ליתן שכר טרח' כפועל בטול כמ"ש שם דאל"כ מטריח בחלק פקדון בחנם והוה רבית. ואלו הי' פסק עמו בתחלת העסק בשכר טורח' אפי' בדינר שפיר דמי כמ"ש שם סעיף ג'. אבל כיון שלא פסק עמו בתחלה צריך ליתן לו כפועל בטול. ופי' פועל בטל האריך בט"ז סק"ג עיי"ש רק שיש עוד קולא דאם יש למתעסק עוד עסק אחר שאין צריך לבטל מעסקו של עצמ' ע"י מעות עיסק' סגי' נמי בדינר או זהב לכל ימי השותפי'. ועי' בש"ך סק"ז ובב"י בשם הרמב"ם. ועתה יראה מעל' במה שלפני' אם יש לו עסק אחר להמתעסק די בכך שנותן לו כנ"ל. וגם יש מקנה כמ"ש שם בסעיף ד' דהיינו שיטול המתעסק ב' שליש ריוח עיי"ש: וע"ד כי לא נכתב שטר על העיסק' לענ"ד מבואר בסי' קע"ז סעיף כ"ד דזה אינו מזיק כלל כמ"ש הש"ך בשם הב"ח בס"ק מ"ט דיכול ליתן חצי הריוח עפ"י הוצאות עצמ' או עפ"י עדים דחשבי' כמ"ש בשטר ומוציאים ממנו עפ"י עדים וגם מסעיף כ"א מוכח כן עי"ש. ואע"ג דבס' חכמת אדם כלל קל"ח סעי' ג' מבואר דצריך מפורש הכל בשטר היינו בהיתר עיסק' שנעשה ונתקן בקונט' מבעל הסמ"ע דידוע ההיתר שנותן דבר קצוב מחדש לחדש עפ"י התנאי' ושמוחל לו השבוע' דה"ה ההיתרי' ותנאי' דצריכ' להיות יודעי' מזה דאל"כ נותן סתמא כרבית להכי צריכי' לידע המלוה והלוה על מה נותן הלוה כך וכך דבר קצוב מחדש לחדש. ועי' בש"ך סי' קס"ב סק"ז וסק"ט דידיעה זו היינו לכתחלה ומשם ראיי' החכ"א אבל לא בדיעבד. וכ"כ בס' חתן סופר בסו"ס ח"א שהעתיק נוסח שטר היתר עיסקא וכ' דאם הדבר נחוץ ודחוק יכול להתנות הכל בע"פ. וכ"ז בשטר היתר עיסקא אבל בנד"ז אין

צריך לכל הנ"ל דהא אין כאן דבר קצוב שיתן הלוה אך ורק מעות לעיסק' שידוע והותנ' לכל ידוע ואין כאן צורך ידיע' כמה נותן דודאי ידע וידע וכבר מבואר לעיל דמוכח ממ"ש הש"ך בשם הב"ח ופשיט' דמהני בע"פ: וע"ד נוסח שטר עיסק' שכ' מע"כ. הנה בחכ"א כלל קל"ח בסופ' מבוארין כל השטרות הנ"ל אך ורק לענין היתר הנ"ל. ובחתן סופר בסוף הספר מבואר הכל בקצרה אבל עיסק' סתמ' לא מצאתי בהם אלא דבר פשוט מ"ש שהמתעסק כותב מודה אני ח"מ שקבלתי ס"ך כך וכך מעות מפלוני להתעסק ולחצי מלוה וחצי פקדון והכל למחצית ריוח ולמחצית הפסד ח"ו והנותן מחויב ליתן לו שכר טירח' על מחצית הפקדון ס"ך כך וכך. והנה אין בידי להעתיק כדין שופר' דשטר' ויכול ללמוד זה מנוסח שכ' החכ"א וחתן סופר דהדו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צו

ב"ה אול"י ג' פ' וירא תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר לכבוד האברך החריף ובקי מו"ה שרגא וויזענבערג נ"י בק"ק קאשוי יע"א ע"ד כי שלחת ליד אביך ח"כ להניח בבאנק כדרך שנוהגים היתר עפ"י תשו' אחרונים ות' מהר"ם שיק סי' קנ"ח ואביך לא עשה כן רק מסר הוועקסעל לישראל עקסקאמטער והיא שלח המעות לידך בנכיון הרווחי' והחזקת בידך המעות. ועתה נתעוררת האיך להנצל מאיסור רבית אם יועיל לעשות שטר היתר עסק' כנהוג. והנה פשיטא דלאחר כל המעשים הללו ל"מ כלום להפוך מאסור להיתר וכמ"ש ביו"ד סי' קע"ז סעיף כ"ה בשטר שכתב בו פלג' באגר והפסד אשר באדם פשוט דנין לי' כפשט' דאסור בעסק' בלא שכר כפועל ואם יש ריוח לא יקבל הנותן כלום ופי' הש"ך ס"ק נ"ב דל"מ אפי' אם ירצה ליתן שכר כפועל כיון דכתב בשטר מחזי טפי כרבית וברמ"א שם דכן הדין בכל עסקי' שנעשה באיסור וכן משמעו' דברי טו"ז ס"ק כ"ו וכן פסק בחכ"א כלל קל"ז סעיף כ"ד להדי' עי"ש בסי' כ' וא"כ ק"ו הוא אם בעסק' שנעשה באסור לא מהני שום תקון כש"כ ברבית גמור'. וכן הוא נלמד ממ"ש המחבר סעיף כ"ד דלא יכתוב בשטר עיסק' הקרן עם הריוח ובב"ח שם דאם התנ' כן בפני עדים חשבי' כאלו העסק' בשטר ובט"ז חולק ע"ז ועי' בחכ"א סי' י"ג דבדיעבד יש לסמוך אהש"ך וב"ח אם התנ' עונו ההיתר עסק'. אבל אם המלוה הי' כוונתו באמת אם יהי' הפסד יטמון השטר עיסק' ויתביענו על השטר או וועקסעל אסור לטול הריבית וא"כ בנד"ז שהי' ב' כל הריעותית. ועוד יותר מזה פשיטא כי כוונת מלוה זה לגבות ע"י שט"ח. ואפי' יכתוב על השט"ח שהוא עפ"י שה"ע ידוע כי לפני ערכאו' לא יועיל כלום ועי' ת' מהר"ם שיק סי' קס"א. ועוד כיון שנעשה ע"י שטר ברבית גמור בלא שום תנאי הלא דינ' מפורש בסעי' כ"ה כמ"ש לעיל שהוא ק"ו בנדון דהוה רבית גמור:

ומעיקר' אמרתי בדעתי ללמוד התיר' עפימ"ש הרמ"א סי' ק"ס סעי' ט"ז בענין הלואת רבית ע"י שליח דנאמר אין שליח לדבר עביר' והכא עדיף דהא גלית דעתך ללות בבאנק שהוא בהיתר עי' ת' מהר"ם שיק סי' קנ"ח הנ"ל והוא שנה מדעת המשלח א"כ פשיט' דבטל השליחות ואפי' החולקת על הרמ"א יוד' בזה אלא כיון שמלוה בעצמו שלא בירך ע"י בי"ד וקבלת בידך. ואפשר דהוה שליחות מעלי' ולא רק לחומרא לומר יש שליחות גוי' וכשיטת רש"י דבי"ד דהוה בשכירות ודינ' דמלכותא יש שליחות יותר לענין ממונו' וכמ"ש מחנה אפרים כידוע דפועל ידו כיד בע"ב והכא עדיפ' כנ"ל. ועוד הא גם לדעת מהרי"ק בעפ"י שטר שמוזכר שם הלוה ל"ש סבר' רש"י והרמ"א דהשולח מוכח בהזכרת שמם דהשליח רק מעשה קוף בעלמ'. ואפשר דלענין שנוי שליחות נמי קאמר סבר' זו וצ"ע:

ע"כ לענ"ד אין תקנה רק שתחזיר ההלואה בסך ששלח לידך ויפסל השטר ערי נקב גדול. ושוב תכתוב השטר היתר עיסק' כנהוג וג"כ תכתוב על השטר מאחורי' שהוא עפ"י אופן המבואר בשטר עסקי' נוסח שטר עסקא תכתוב עפימ"ש בחכ"א כלל קל"ח סי' כ' אות א' או עפימ"ש בס' חתן סופר בסוף הספר חלק א'. ואם א"א להחזיר המעות ע"י עצמ' אפשר כי יועיל לעשות המלוה שליח מיוחד בקאשוי והשליח הנ"ל יקבל סך הלואה כנ"ל מידך ותזכה למלוה החוב וכמ"ש בח"מ סי' קכ"א ולאחר שזכ' יכתוב השטר הע"י וגם עד"ז יעשה שליח. או טוב הדבר לשולחו ע"י המלוה על בי"ד. והנה תעיין כל הנ"ל בחכ"א כלל קל"ז וקל"ח ותחכם עוד לעשות כהלכה:

ועוד הי' תקנה לנד"ז כי איש אח' או אביך ישלם הסך שעלה לרבית כמ"ש בסי' ק"ס דמותר לומר הן לך ד' זהובי' ולוה לפלוני ק' זוז דלא אסר' תורה אלא רבית הבא מלוה למלוה אלא ששוב אסר' שיחזור הלוה לשלם לנותן ומי יעשה כיו"ב ועי' בזה בחו"ד סימן ק"ס סק"ו ובחכ"א כלל קכ"ז הביא יש מתירים. אלא שבנד"ז אחרי שכבר קבע הרבית בשטר דהא צירף הרבית לקרן כנהוג בהבאנק א"כ היאך ומה ישלם האח' ולמי ישלם וכי יחזור המלוה הרבית והאח' ישלם. ע"כ אין בידי כעת עצה בזה וגם הדרך שכתבתי לעיל לא באתי לפסוק מדעתי כי אין ברור אצלי בפרט בזה"ז אשר בעיני ההמון עם מקילי' בעוה"ר. וכאשר שמעתי כ"נ במדינ' גאליציען ועפ"י המנהג הנ"ל כתבתי כל הנ"ל או"נ דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צז

שרו"ט לכבוד ידידי הרב הגאון בנש"ק מו"ה נח ברוך פישער נ"י אבדק"ק עפעריעס יצ"ו. מ"ש כת"ה בסוגי' בב"ק ד' צ"ד אברייתי' דת"ר הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין

מקבלי' מהם והמקבל וכו' ופריך בגמרא מבריית' הגזלני' ומלוי ברבית אעפ"י שגבו מחזירי' ומסיק בפי' הבריית' הגזלני' ומאי ניהו מלוי ברבית אלמא דחזירי'. וק"ל לפמ"ש רשיז"ל לקמן בבריית' אחרית' הרועי' והגבאים ומוכסי' תשובתן קשה דמשו"ה תשובתן קשה שגזלו הרבי' ולא ידעו למי להחזיר שאינ' מכירי' וא"כ עכ"פ חזינן דצריכי' להחזיר ואינ' כהפקיר' ודלמא הלוה הי' נוטל ממנו אם כי אין דעת חכמי' נוחי' ממנו ושפיר קתני בבריית' דלעיל אעפ"י שגבו מחזירי':

ונלע"ד דהא בגמ' מפרש אהאי ברייתא דמחזירי' לצאת ידי שמים והסבר' נותנת דאין זה מעכב תשובה. ועיי' בפירשיז"ל לקמן ד' ק"ד אדברי ר' טרפון בהודה שגזל לא' משניים ואינ' יודע למי גזל דס"ל דנותן לזה מנה ולזה מנה לצאת י"ש ופירשיז"ל להציל מן העונש כלומר דהוה כשאר עונשים בעבר' שבין אדם למקום שצריך תענית או פדיון לצדקה כמ"ש בד' ק"ח בגוזל אביו ואין כו יורשי' אפי' לארנקי של צדקה נותן וזה ודאי משום כפרה ותקון התשובה דהא כיון שאין אבי' קיים וגם אין כאן יורשי' חוץ ממנו ובסוגי' דלקמן ד' ק"ד בתוס' ד"ה שכבר הקש' לר"ט דמוד' אם הודה שאינו יודע למי חייב שנותן לזה מנה ולזה מנה מ"ט בהאי חסיד אמר שמניח המעות ומסתלק כיון שהוד' מפי עצמ' ותי' דמתחילה באו לדין ושוב מ"ש עשה משמע מדבריהם ששוב אי"צ ל"ל שום דבר כי שאר תקונים יעשה לעצמו. ובתי' ב' חלקו בין מקח לגזל דבגזל דעביד אסור' קנסו משא"כ במקח ואם נאמר דלצאת י"ש חשבינן כממון חבירו בידו מה בין גזל למקח. אלא וודאי רק מפני שעביד איסור' צריך תשובה יותר. אבל חלילה שיעכב התשובה שקשה עלי' התשובה. ועיי' בב"מ ד' ל"ז ובכללי הרא"ש דנשמע בהדי' דכל לצאת י"ש אינו מעכב התשובה כמו בממון שנחשב בשאר גזל שבידו דלא מהני שוב תשובה עד שיחזור אשר גזל דהא רבא מחלק התם בפקדון בין הוה לי' למידק ולא הוה לי' למידק עיי"ש. ואם נחשוב כממון של אחרים בידו מנהו הסברא לחלק בזה ועיי' במ' יבמות ד' קי"ח דלרשב"ח אפי' ר"ע מודה במקח דל"צ לתן לזה מנה ולזה מנה אלא מניח המעות ביניהם ומסתלק א"כ משמע כמ"ש. ובשמעתי' גופי' פי' הרא"ש לפי דברי התוס' דרבי לא תקן שלא לקבל רק מי שעסק' כ"י ברבית וגזל דאם יצטרכו להחזיר יהא תשובתן קשה ואם לצאת י"ש מעכב התשובה א"כ מה תקן והשתא שפיר פריך הגמ' דבתר דמתרץ דמחזיר לצאת י"ש א"כ למה תשובתן קשה וכהנ"ל. ועוד לסברת כת"ה דזה שאינ' יכול להחזיר מעכב התשובה אפי' בבא לצאת י"ש. מי פריך בגמ' מבריית' ועוד דבאין מכירי' יעשה צרכי רבים ופירשיז"ל אלמא דבעי להדורי דלא כתקנת רבי ואם לצאת י"ש מעכב התשובה היינו דצריך להנ"ל אלא ש"מ דלתקנת רבי די במה שמתחרט ומקבל עליו על

העתיד שלא לחטוא עוד בגזל ורבית ושאר תצדוקי תשובה יעשה לעצמ' אבל לפמ"ש שפיר פריך דמשמע לי' מבריית' דכן פסקינן לי' מדינ' עפ"י ב"ד ש"מ דלא כרבי ומשו"ה צריך לאסוקי כאן קודם תקנה כאן לאח' תקנה:

שוב ראיתי מ"ש כת"ה מה פריך בגמרא מבריית' דמלוי ברבית אעפ"י שגבו מחזירי' דלמא גבו עפ"י טעות בי"ד דקיי"ל ביו"ד סי' קס"א סעיף ד' דאפי' רבית דרבנן אם אכל המלוה של"מ הלוה רק הוציא ממנו בעכ"ח עפ"י ערכאות או טעות דין דמוצאי' ממנו והעלה מרגנית' עפי"ד הרשב"א דבריבת' קנה המלוה ומשו"ה קתני מחזירין ולא קתני חייבי' להחזיר ואי של"מ הלוה ודאי לא קנה א"כ שוב יתנה חייבי' להחזיר עכ"ד. עי' בהריטב"א מ' קדושין בסוגי' דהנאת מלוה ובתו"ח מפרש דלהכי לא קתני חייבי' דמיירי עשו תשובה ובפשיטות נלע"ד דסתמא מלוי ברבית הוא רבית קצוצה דברבית דרבנן סתמא ע"י מקח וממכר הוא ולא שייך לשון מלוי ברבית:

ומעתה אי נימא דאיירי בגבו בטעות ושל"מ הלוה הא אפי' ברבית דרבנן מחזירי' למה קתני מלוי. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. מאד:

סימן צח

ב"ה י' ו' עש"ק שמיני עתר"ל מאר יצ"ו. לכבוד הב' המופלג כ"ה ברוך נ"י עתה באתי ע"ד מה שהקשית בדברי שעה"מ בפ"א ה"ג מהל' חו"מ מלאו דרבית דאין לוקין למ"ד דיוצא בדיינים רבית קצוצה אע"ג דהוה תרי לאוין. אין לדקדק עליו בזה כיון בלאו"ה מסיק בסוף בטעמי' משום דנתן לתשלומין וא"כ ה"נ ברבית היינו טעמא כיון דנתן לתשלומי' אין נ"מ בין תרי לאוין ללאו א' עיי"ש:

וע"ד הקושי' בדברי רשיז"ל מס' מלקות ד' ט"ו שפי' אדברי רבה ב"ח אר"י לאו שקדמ' עשה לוקי' עליו דלא סגי בקיום העשה לאחר הלאו בקדמ' עשה. וק"ל דהא לר"י קיימינן והא ס"ל לקמן בלאו שנתק לעשה דתלי' בבטלו ולא בטלו ור"ל הוא דס"ל קיימ' ולא קיימ'. ונלענ"ד לתרץ בפשיטות דהא פי' בסבר' דלהכי לוקי' בקדמ' עשה משום דאפשר לקיים העשה קודם העברת הלאו ועיי' בפנ"י שהאריך בסברא זו. ומעתה י"ל דאפי' לר"י דס"ל בלאו הנתק לעשה שלא קדמ' העשה. תלי' בבול"ב מ"מ בלאו שקדמ' עשה אי הוה ס"ל דאין לוקין ודאי הי' מעלינן דרגא דתלי' בקיימ' ול"ק כלומר דהוה נטה לס' הר"ל דהא ס"ס הי' אפשר לקיים גם מקודם א"כ סוף דינ' כתחיל' דינ' בסבר' דאפשר לקיים והוה אמרינן דמשו"ה קדמ' לומר דתלי' בקיל"ק ודו"ק: ועוד נלע"ד דהא בהרי"ף בס' מי חולין הגירס' להיפך ר"י ס"ל קול"ק אלא דרשיז"ל דוח' גירס' זו משום הפי' בגמרא דפריך באונס שגירש דקאמר דלא הוה קדמ' עשה דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי הניח' למ"ד

בול"ב וקאמר דר"י לשיטתי' דס"ל בול"ב וגם תלינן בגמ' בהתראת ספק ור"י לשיטתי' דס"ל התר"ס שמה התראה אבל הא לא משכח בגמ' באונס שגירש בול"ב אלא בהדיר' ע"ד רבים וכמ"ד שאין לו הפרה. וכ"ז בשקיל וטרי' בגמ' אבל לקמן בלאו"ה מסקינן דאנן קיימ"ל כמ"ד דלדבר מצוה יש לו הפר' א"כ עכ"ח צ"ל דר"ל חזר בו כמו דס"ל לרבה מעיקר' משום אונס שגירש דהוה נמי קדמו עשה אלא דבגמ' מתרץ דכל ימיו בעמוד והחזיר דהוא פי' הקרא כל ימיו דכתיב דאונס. אבל להלכתא בלאו"ה צ"ל דחזר מסברת דבול"ב משום דלא שייך כלל בול"ב וס"ל קול"ק וגם ס"ל כעולא שם דילפי' אונס ממוש"ר א"כ לפי הלכה שפיר פירשיז"ל אליבא דר"י בלאו שקדמ' עשה משום שיכול לקיים העשה קודם וק"ל. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צט

בהי"ת אול"י ב' דר"ח אדר תרעא"ל מאד יצ"ו. שוי"ר לכבוד האברך המופלג החרוץ מו"ה משה קליין נ"י מסערענטש. במה שהקשה בגמ' מ' כריתות דף ה' (והוריות י"ב) מ"ש חכמז"ל בקרא כשמן הטוב וכו' כשתי טיפות מרגליות וכו' וכשהי' מספר עולי' בעקרי זקנו ופירש א' ברשיז"ל כשהי' מסתפר שקול במזיי', ותימה בעיניו וכי אהרן כה"ג ח"ו הי' נוהג כן נגד מ"ש הבאה"ט בשם הר"י הק' (בסי' קפ"א סק"ה) שאוסר בכל דבר ליגע בשערות הזקן. והנה בעיקר הדבר דהבו בזה בשו"ת קדמאי ובתראי בת' דברי יוסף סי' ל"ו שהי' מחכמי איטאלי' ועוד בת' שמש צדקה סי' ס"א ושם בענין מה שגזרו חכמי ורבני סלונקיא, על האורחים וסוחרים שבאים מארצות שנהגו בגלוח זקנם שלא נהגו כן במקהלתם ומי שיעשה כן ויעבור על גזירתם ירדפו אותם עד ח' אם יש כח לגזור עליהם ובת' דברי יוסף דעתו לאשר ולקיים גזירתם ובת' שמש צדקה מסקנתו שאין בגזירתם ממש שכיון שאינ' אסור לא מדאורי' ולא מדרבנן ובלבד שלא יגלחו אפי' במספרים כעין תער שזה יש לאסור או מפני גזיר' כמ"ש בתה"ד דילמא יגלחו בחלק התחתון לבד והוה כתער ממש, וגם דבריו שם מ"ש עפ"י דברי קבלה למי שבאו לחקור ולדרוש בסודות עפ"י נסתרות ומסקנתו ממ"ש בת' רדב"ז שאעפ"י שאם דברי בעלי קבלה אינ' חולקים על תלמוד' דידן יש לנהוג כבעלי קבלה אבל אין בידינו לכוף אותן לנהוג כן כיון שאינ' עובר על שום איסור עפ"י גמר' דילן, ושם הביא הגמ' ממ' הוריות שדרשו על הקרא כשמן הטוב כשהי' מספר עלה על עיקר זקנו א"כ ראינו שאהרן הי' וספר זקנו ורק בעקרו לא הי' מסתפר מפני דשם ישנו אזהרה עפ"י סוד כמבואר שם וס"ל פשטות הגמ' כפיר"שיזל במ' כריתות ומ"מ חידוש שלא הביא משם ועכ"פ ס"ל דאפי' לחומר הנושא אינ' רק במגלח עיקר' השער אבל בקצירת הזקן אין כאן זהירות לפי"ד, ועיי' בת' מרן

חת"ס או"ח סי' קנ"ט מה שהשיב לרב גדול (וכמדומה שהוא הג' בעל אהל דוד) אשר הרעיש מאוד על מנהגי אשכנז שאינ' זהירים בגלוח זקנם והיינ' גם ע"י מ"ש בספרים הק' עפ"י סוד, ומרן חת"ס מלמד כותה עליהם ומביא סמוכי' על מנהגם במעשי נפלאי' שהוכרח' לבא לידי כך ושם האריך לבאר שאין בזה משום חוקת הגוים כיון שע"י הכרח באו לידי כך, ולפני כמה מאות שנים אדרבה באנשי אוה"ע הי' מגדלים זקינם וכמעשי ישמעלי' גם בזה"ז, וכן העיר בת' דברי יוסף והביא מעשה נפלא' מ"ש כתוב כי בעל מנחם עזרי' בעה"מ ת' רמ"ע מפאנו הי' מגלח זקנו ולא הניח אפי' שערה א' והי' אומר כי גידול זקן אין ח"ל ראוי' לכך וידוע שהי' רבינו עזרי' בעלי מאמרי' אבי המקובלים עיי"ש. ולפי"ז הי' מיושב ממ"ש במ' כריתות דלפי"ז מ"ש בשם הריה"ק הוא בא"י ועפ"י סוד והוא הי' באה"ק אבל בח"ל אינו בכלל זה להתנהג בסוד זה א"כ אהרן כה"ג קדוש ה' שהי' שקול במזיי' לא בא"י כי אם במדבר הי' ע"כ שפיר נאמר שאינ' נגד דברי הריה"ק. דהדו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ק

ב"ה י' ו' עש"ק פ' עקב תרס"ג לפ"ק מאד יצ"ו. שוכט"ס על ראש ידידי.. בני הגדול בתורה ובמע"ט מוה' יוסף כ"ץ נ"י בדבר שאלתו במי שעלה על פניו הני כתמי אדומים (זאממער שפראססען) אם מותר להעבירן ע"י סמים הנלקחים באפאטהעקען, האם יש לחוש משום לא ילבש גבר שמלת אשה, ומע"כ הראה מקום בספרי שו"ת דברי חיים ושו"מ ומהר"ם שיק המדברים כיו"ב ע"ד מי שזקנו נעשה חציו לבון שערות אם לצבוע שחור, והנה בנדון דידן יש לחקור אם הדרך ומנהג גם באנשים להעביר הני כתמים ע"י סמים הנ"ל דבזה קיימ"ל להתיר' כמ"ש הרמב"ם פי"ז מה' ע"ז והר"ן מ' ע"ז ד' כ"ט גבי אסור לראות במראה שאין נמנעים לראות רק החברים ועי' רמ"א סי' קנ"ו ובדרישה סי' קפ"ב כ' אפי' אם דרך גוים זכרים מקרי מ"מ מנהג אנשים ג"כ משא"כ בשערות לבנות פשיטא דאין דרך לצבוע אותן רק בנשים ורק התואר בחצי' כבן הוא הדבר המתבייש פני האדם וזה לא שכיח. שנית נלע"ד עפי' מה דאיתא מ' שבת ד' כ' בעובדא דמר זוטרא ור"א דמ"ז לא רצה לממשי ידי' בברדא משום דס"ל כהא דתני' בברייתא מגרר אדם גלדי מכה וצואה מעל בשרו משום צערו ואם משום יפי' אסור דל"ת גבר ש"א, ור' אשי משי ידי' דס"ל כהאי דתני' רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום מפני כבוד קונו שנא' כל פעל ד' למענהו ומביאו במג"א סי' ד' סק"א כמ"ש הרמב"ם בה' תפלה, ועיי' במאירי שם דע"כ נוהגין לרחוץ בסובי' לעדן וללבן, וי"ל לפי"ז למה לא נאמר כן לענין צביעת שערות לבנות, אלא שהחלוק פשוט בשערות לבנות אשר בזה סוף כל אדם מתחלת

בריאתו בטבעו ואין כאן שום שנוי בטבעו ואדרבה בצביע' מוסיף לשנות מה שנברא בטבעי כדי ליפות בה ודאי דרך נשים משום כי ויפי' ויש בו משום לא ילבש גבר ש"א, וכן לענין לקוט שערות לבנות היינו טעמא, משא"כ לגרר גלדי מכה וצואה או להעביר איזה לכלוך הו' להיפך שאינ' עושה כלום רק להעביר מה שנסתופף על בריאת טבעו שזה אינו מעצם אדם ואדרבה הוא מחזיר עצמו כאשר נעשה וכבר' ומסיר התוספ' הבא עליו ממקרה וז"ש ממקרא כל פעל ה' למענהו כלומר כך פעלו ה' מתחילה בריאת רוב בני אדם. וא"כ בהני כתמים שבא מלקוי החמה הוא בדבר שנתחדש ונסתופף בשנוי הבריא' ולהסי' הו' כמו רחיצה וגלדי מכה שמותר לגורר', ועיי' בברכות ד' כ"ח הרואה אחור מברך משנה הבריות, ופירשיז"ל גחור אדום הרבה אלמא דזה הו' שנוי' הבריאה ולהסירם הו' לכבוד קונו ובוחן כליות יודע כמ"ש התוס' מס' ע"ז ד' כ"ט לענין מראה אם למען שלא יחבול ומשום מיחוש עין מותר מה"ט וברמ"א סי קנ"ו בשם הסמ"ג דלהעביר כתמים ג"כ מותר לראות במראה, וז"פ לענ"ד:

ועוד יש טעם להתיר' אם הני כתמים הם אדומים ביותר כמו שני דהו' מום לכהנים כמ"ש בבכורות ר' מ"ה הגחור שאדום ביותר וכ"פ הרמב"ם בפ"ח מה' ביאת מקדש והעברת מום הו' בכלל רפואה כמ"ש במ' כתובות ד' ע"ה במומי איש ואשה הלכה אצל רופא הלך אצל רופא וריפא אותה והתם במומי' שפוסלי' בכהנים אתמר כדקתני במתני' שם כל המומים הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים והא גחור שהוא אדום ביותר הוה מום בכהנים וברפואה ל"ש משום ל"ת גבר כמ"ש בחי' הרשב"א דאפי' שערות בית השחי וב"ע מותר לספר משום רפואת המכה וכן מסקנת התוס' מס' יבמות ד' מ"ח וכן פסקינן בש"ע יו"ד סי' קפ"ב ובתוס' ע"ז ד' כ"ט דאפי' משום מחוש עין מותר לראות במראה, כ"ז להלכה, ולמעשה לא יערב לבי כי לא מצאתי בספרי' שמדברי' בענין זה, וע"כ רק אם יסכימו ב' גדולי הוראה ובתוכם כבוד חמיו הגאון המובהק נ"י, ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קא

שוי"ר לכבוד הרב האברך חי"ב משנתו כעמר נקי יו"ש מו"ה דוד ליב זילברשטיין נ"י.

ע"ד אשר הציע לפני לתרץ דברי הטור יו"ד סי' קפ"ד במ"ש באם היתי' במחב' דרק בדיעבד אם לא בדק' טהור' אבל לכתחילה צריכ' בדיקה, והקש' עליו בב"י דהא בגמ' ד' מ' יליף מעובר ומנחב' ובמעוברת פסיק דאי"צ בדיקה אפי' לכתחילה וא"כ אמאי נחלוק ביניי' לדינ', והטו"ז כ' כי החשש דילמא בעת עונה הלך החרד', ועד"ז הרבה מעכ"ת להקשו' עליו ועי"י בחו"ד והג"ה מהרב"פ ג"כ הקשה עליו כמ"כ, וראיתי מע"כ

שכ' לחלק עפי' פלוגת' ר"מ ור"י באם דם נעכר ונעשה חלב או איברי' מתפרקי' ובמ"ש התו' חדשים וחת"ס לבאר פלוגתתן לאמור כי ר"י ג"כ ס"ל דמהדם נעשה חלב אלא שלא נתבשל הליחות כ"כ ולא נעשה דם עד שנעשה חלב כידוע, ועד"ז בנה מעכ"ת יסודו לאמור כי ר"י יליף ממחב ור"מ לשיטתי', ותמה אני מה שייכא דמעובר' להכא הם פליגי במינקת בטעמי' דמסולק' דמים שם הפלוגת' או משום דדם נעכר ונעשה חלב ע"י הנקה או איברי' מתפרקי' ע"י הלידה אבל במעוברת שפשוט ר"י ממחב' הא מפורש בגמר' דטעמ' משום דראשה ואיבריה כבדים דבזה הכל שוים ולא מצינו פלוגת' בזה אם נעשה דבר מן הדמי'. וא"כ לא אדע כוונתו בזה הדבר ועי"י בסדרי טהרה בחדוד הלכה מ"ש על דברי הטור דברים נחמדים ויקרים וכן בכו"פ סי' קפ"ד כיו"ב עיי"ש:

ולולא דמסתפינ' הייתי אומר כעין דברי ט"ז עפ"י מה דאמרינן במ' שבת ד' מ"א דעי' ביעותת' לא אתי להרהורי עיי"ש, מ"ש בהגדה בבעהמ"ח בעקידה פ' יתרו בטבע הפחד והחרד' מסלקים תאות המתאוה ע"י יצר לב האדם וזה בא בנסיון כידוע, וע"כ הי' במתן תוה"ק הקולו' והברקי' ע"ד שחרדו העם מאוד, ומעתה בעת התשמיש מסתמ' אשר יש בו התעורר' התאוה והחמוד ודאי יש לחוש שכבר סר ממנו החרדה, והאיבעי' בגמ' לענין טהרות אתמר דסמכו לי' לענין מעל"ע דהיינו לטהרות דלא שייך הנ"ל אבל לבעל' צריכ' בדיקה לפני העונה דילמא עי"כ שמכנת עצמו לזה יש לחוש לוסת כנלענ"ד בדעת הטור ועי"י בס' לבנון נטע ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קב

ב"ה אול"י ג' פ' תולדות תרס"ז לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש ה"ה כבוד הרבני חריף ובקי ירא ושלם מו"ה ישכר שלמה טייכטהאל נ"י בק"ק בוסערמין יצ"ו. מעל' הביא דברי ב"א שהעלה דבר חדש דבשעת וסת' הוה מה"ת. והשיב כי דבריו הם נגד דעת הרשב"א בתוה"ב הביא' התני' בשו"ע. וכבר העיר' האחרונים בזה כי דעת הרא"ה כסברת הב"א עיין במחה"ש על ה' נדה ובהגה' בשם הג' ר"ש הכהן מו"ץ ק"ק ווילנא ועי' בחת"ס סי' קמ"ב וסי' ק"ע קע"ה וקע"ט - ומ"ש מעל' דא"כ למה לא צריך לפרוש משאר קריבו' ג"כ להנ"ל. עיי' בחת"ס סי' ק"ע הנ"ל בשם רבו הגאון מהר"ן זצ"ל שחילק משום דאם תרגיש תאמר לו ליפרוש ואין אסור בפריש' משא"כ בביא' שאסור לפרוש בא"ח וקשה לסמוך שיעמוד א"ע עד שימ' האבר כמובן וכן י"ל מדברי הנוב"י סימן נ"ו עייש"ה. ומ"ש מדברי הפוסקי' ביוצא לדרך המתירי' אף בתשמיש וכן מפלוגת' רבי ורשב"ג ברואה מחמת ונכה אפי' בשעת וסת'. כל הני ראיות מביא הרשב"א עצמ' במסמרת הבית נגד דעת הרא"ה:

ומ"ש מעל' ע"ד חו"ד ופ"ת בסי' קפ"ד דאם י"ל דהיתה איזה הרגשה בד"א אינ' טהורה לאחר וסתות וקשה לו א"כ אמאי תלינן במכה בשעת וסתה. עיין בסד"ט ריש סי' קפ"ג באורך דאם יש לתלות בד"א כגון מכה או מאכולת תלינן אם כי דהי' איזה דבר כגון בדיקת עד וכיו"ב דסבר' הרגשת דבר ההיא הוה משום דלאו דבר ברור הוא שלא תדע להבחין בין הרגשה להרגשה ואיכא ס"ס ומביא ראיי' מדברי ט"ז סי' ק"צ סקכ"ג עיי"ש ועוד דבר ידוע בפסקי אחרונים בענין טריפות דכל היכא דאיכא למתלי יש להקל יותר והביא' בזה דברי ר"י הידועין בשבירת ארכוב' יעיי"ש בסי' כ'. א"כ החלוק מבואר דהחו"ד ופ"ת איירי שאין שום דבר לפנינו לתלות איזה דמים דהא קחי על אשה שבדקה בשעת וסת ונאבד העד דליכ' ראיי' משום דלא ארגשה כמו אם לא הית' בדקה כלל דדילמא הרגשת עד הוא אבל במכה שיש בו דם הא יש לנו שפיר לתלות בדם מכה וכמ"ש דלענין טריפות תלינן אפי' בדאורייתא:

שוב הביא דברי נוב"י סי' כ"ה דלאח"ז וסת איכא חזקת טהרה והקשה מדברי תוס' דף ט"ו ד"ה אפי' דהקש' אדברי רבב"ח שפי' אמתנית' דהבא מן הדרך כשיה' להן בחזקת טהרה אפי' הגיע זמן וסת אמאי מותרים הא דרשינן והזהרתם את בנ"י שצריך להפריש סמוך לוסתן ותי' דדברי רבב"ח הם כששהה' ז' ימים דיכולים לטבול וקשי' לי' למעל' למה צריך להמתין ז' ימים ולדעת הנוב"י מיד תהי' מותרת משום חזקת טהרה. ועד"ז העלה פרפרת נאה. אלא דתמיה' בעיני מה זה קושי' הנוב"י לא קאמר רק מ"מ וסתות דרבנן ולא דאורייי' דאורח בזמנו בא חזקה אלימתא היא וע"ז קאמר דלאח"ז איכא חזקת טהרה דלעבר אמרינן חזקה כמ"ש ולהכי הוה רק דרבנן וא"כ ס"ס למה תהי' מותרת עכ"פ ומדרבנן אסור ע"כ צריך לתירוץ התוס' דבאמת אינה מותרת רק לאחר ז' דספיק' הוה ומוציא מידי ספיק' כסוגי' הנ"ל וז"פ:

ושוב הקשה ע"ד הנונ"י מדידי' אדידי' ממ"ש באות' תשובה בפירו' דברי ר"ח דם הנמצא בפרוזדור. כיון דדם עכ"פ טמא שוב ליכא חזקת טהרה וא"כ קשה מהברייתא הנ"ל איך תולין בשעת וסת'. והנה בכלל זה שחדש הגאון נוב"י דמחזיקי' מטומאה לטומאה כבר הרעישו עליו באחרונים עיי"ש חו"ד סי' קפ"ב ובת' ברית אברהם בפתחי נדה ובפרט בחת"ס בסי' קמ"ב והנוב"י בעצמ' נראה דחזר בו עיי' בסי' כ"ז ועיין במהדו"ת סי' קכ"ז ועיין במהר"מ שיק סי' קע"ז דפירש פלוגת' רשב"ג ורבי דף ט"ז דפליגו בסבר' נוב"י דרבי קאמר אי חיישת לוסת וכו' דאם הדם טונא גם האשה טמאה דמחזיקים מטומאה לטומא' ורשב"ג סבר דאין מחזיקין ובאמת פלוגת' הוא בנזיר ר"י כיהה וטהור. ובלא"ה י"ל הא הנוב"י בסי' מ"א בתירוצ' ע"ד הרשב"א שמתיר אפי' באינו ידוע שמכת' מוציא'

דם ומסקנת הנוב"י דאיירי באינו ידוע לה שמכה' במקור אומן הצדדים ואיכא ס"ס וא"כ ה"נ צ"ל לדידי' דבאופן זה מיירי פלוגת' רבי ורשב"ג דהא ע"ז פירש הרשב"א שלא כד' התוס' אלא דאיירי באינו יודע' שמכת' מוציא דם ומ"מ טהורה מטעם ס"ס וכ"ז לענין האשה אבל לענין הדם עצמו אינו רק ספק א' כמובן ולהכ' מספיק' מטמא א"כ שוב ליכא למימר דמחזיקי' דהא ליכא רק ספיקא ולא חזק'. וכמדומה לי שראיתי באיזה תשובה לפרש כן פלוגת' רבי ורשב"ג. ומ"ש אדברי הנוב"י בסי' נ"ג ממ"ש טעם לכתמי' שאינ' מטמאים רק ע"ד שמקבל טומאה כל קושי' מעל' העיר בחו"ד סי' ק"צ סק"ח עיי"ש:

ומ"ש מעל' אדברי תוס' מגמר' דכל"ח מגבו אי מקבל כתמים ומ"ש משתות' משום דמקבל טומא' נגעים. ודאי כי יש לחלק בזה כיון דמ"מ מקבל איז' טומאה מה לי זו או זו. ולא אדע למה תולה הטעם "אם באיזה פעם" דזה כמו זה שכיח משא"כ כלי חרס מגבו ובלא"ה שם בחו"ד מפרש גם לדברי תוס' דהך נשתית' משום טומאת נגעים הוא מטעמי דלא פלוג וזה כהנ"ל משא"כ מגבו פלוג ופלוג הוא בלא"ה שאינו מקבל טומאה מגבו בשום אופן:

מ"ש עוד ע"ד ב"א והלא הוא בעצמו אומר דלאח"ז ודאי דרבנן כיון דלא ארגשה ודאי זו סבר' דאוריית' למ"ד דאינ' מטמאה למפרע וכמ"ש הפוסקים דרוב דמים בא בהרגשה אבל בעוד זמן הגעת וסתה אין ראיי' מהרגשה דילמא תרגיש ותראה בזמן ביאתו כמ"ש כנ"ל. ודניחוש דלמא ארגשה ולא אדעתי' ודאי אינו רק חומר' דרבנן. דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קג

שלמא רבא לכבוד ידידי הרב הגדול מו"ה משה שוואַרטץ נ"י

מכתבך הנעי' הגיעני וגם לרבות מנחת ברכה למען בחורי חמד בני ענייי' שמהם תצא תורה והשוא' חן תן כך וכו'. הנה מה דפשיטא לך בנד"ז אשר האורח וסת' לא בא עד כ' יום ומכאן והלאה פעמי' מקדמ' ופעמים מאחר' ובזה לא קביע' וסת' ועכ"פ פחות מל"א יום לא ראת' אם צריך לחוש לעונה ביניכו'. ואמרת שלא מצאת הלכ' זו. והנה כן דעתו של החו"ד בסי' קפ"י בהאי בדיש לה עד זמן י"ד ימים שלא תראה ואח"כ לא קביע' וסת' דחשיב לי' להמחבר כאשה שיש לה וסת לענין דינ' שא"צ לנהוג כאשה שאין לה וסת קבוע לענין בדיקה לפ"ת ומפקפק ע"ז דקשי' לי' הא גופא מי לא תחוש לעונה בינוני' והביא ראי' מדברי ש"ך סי' קפ"ט ס"ק כ' עיי"ש. ובנ"ד הא בלאו"ה יש לדון באותן הימים ועוד הא כתבת' דפחות מל"א לא ראת' וא"כ לכמה דעות וסת ההפלגה מובלע בעונה

בינינו רק לפי מסקנת הש"ך בס"ק ל' דאזלי' בזה בתר ימי החדש בין מלא בין חסר חין נ"מ רק יום א' לפעמים ועי' בחו"ד שם:

ושוב באת' לדון על אות' ימים שפעמים מאחר' והבאת' דברי רמ"א סי' קפ"ד עמ"ש בשם הגה"מ פ"א מה' א"ב וכל הפירושי' שנאמרו עלי' לא השמיטו קולמוס'. והנה מ"ש ע"ד מע"ג כמה איחר להקשות מדברי רמ"א סי' קפ"ט באשה שיש וסת הדלוג על אופן זה שראה' ט"ו ט"ז י"ז ודילג' לראות שאז י"ז י"ח ושוב דלגה על י"ז י"ח י"ט דפסק דלא כרמב"ן דס"ל שצריכ' לחוש לבד מהדלוג י"ח י"ט ליום י"ז דהיינו וסת' השוה דראת' ביום ההוא ג"פ ומעוני' כמ"ש הב"י דהרמב"ן לשי' דס"ל דלא כדעת הרז"ה הנ"ל דאזלי' בתר תחילת הוסת ואם לא ראת' כסדר הזה שוב פסק הוסת אלא כדעת הראב"ד דצריכ' לחוש גם למשיכת זמן הוסת ע"כ נעשה יום י"ז וסת השוה אבל לדעת הרז"ה אין כאן וסת השוה והלא ממקומ' הוא מוכרע דהמחבר שפסק בסי' קפ"ד סעיף י' כדעת הרז"ה דאזלי' בתר תחילת הוסת ולא הזמן שנמשכ' והרמ"א שתק לי' ש"מ דקבל דברי' לפסוק כן הלכה וא"כ סותר עצמו מכי' ובי' האיך פסק שוב כדברי הגה"מ וראיתי כי כן הקשה החכמ"א בכלל ק"ג סי' ו' עי"ש בהג"ה:

ולנע"ד דברי המע"מ מדויקי' היטב דהא העמיד דבריו ע"ד הרא"ש ס"פ האשה שהביא דברי הרז"ה הה"ד הנזכר סי' קפ"ד סעיף ו' דאזלי' בתר תחילת הוסת. והנה שם מיירי דלא שינת' עד הנה בדלוג לקבוע וסת' בדלוגי' וע"ז העמיד דבריו המע"מ אות כ"ט ואמר "וכן" כשדלגה דהיינו מ"ש בסי' קפ"ט ברמ"א דהיינו שראת' ט"ז עד י"ז ואח"כ ט"ז י"ז ואח"כ י"ז ח"י דהכריע רמ"א ג"כ בזה דאזלי' בתר תחילת הוסת וקבע' לדלוגים ודלא כרמב"ן דס"ל דיום י"ז ממ"נ נקבע בתוך ימי הדילוג כי הוא שוה בראיי' ובב"י, ור"מ ס"ל דכ"ז לשי' דלא אזל בתר תחילת הוסת כרז"ה אלא כדעת הראב"ד כמ"ש הרא"ש שם ס"פ האשה אבל הב"ח בסי' קפ"ט הביא דברי הראב"ד מס' בעה"נ שכ' כיון דרוב נשים דרכן בכך שמשני' בדלוגי' והכי הלא אנו רואי' שמשני' וסת' כדרך הוסת סבא בדלוג לא אזלי' בתר משיכת הוסת אלא קבע' בדלוגי', ולא נחוש למשיכ' י"ז וכן מסיק להפכה כן נראה ומדעתו א"כ בפשיטות ליה מצי להקשות מני' ובי' דברי הרמ"א מ"ש בס' הגה"מ ומ"ש המחבר סעיף ו' בשם רז"ה דשאני רגיל' לשנות לדלוגי' להקדים אי לאחר (עי' בש"ך סי' קפ"ט ס"ק ט' דלמפרע נמי שייך דילוג) משא"כ דברי הרז"ה נאמרו על ראיי' שבעת' וזמנ' לתחילת ראייה' וכיון שעבר' מה שראוי' לראות אינ' חוששי' וא"כ שני ושני. אבל הב"י ור"מ דדייק בלישנ' משום דאזלי' בתר תחילת הראיי' גם בהך דסי' קפ"ט ודחי' קשי' דידי' אדידי' וע"כ דייק במע"מ בלישנא וכן (ולא הי' לפניו מ"ש בש"ע החדשי' ציון הרז"ה

והרא"ש בשם הראב"ד מבע"נ כי כן ציינו אח"כ) הכלל העולה מסברת הב"ח דיש לחלק בין אשה שראת' בוסת השוה ב' או ג' ימים דאז בהגיע' וסת' אי"צ לחוש לדעת הרז"ה רק לתחילת הוסת ולדעת הרמב"ן והראב"ד לזמן כל ימי משך הוסת ולא מהני שעבר יו' א' אבל אם מדלג' יום יומים מזמן לזמן ורק יום א' שוה לראות בזה גם הראב"ד מודה דאזלי' בתר הדלוג ולא לזמן ששוה בה כי דרכ' דרך דלוג א"כ לכ"ע לדידי' אזלי' בתר תחילת הוסת אבל הב"י ס"ל דגם בזה דעת הראב"ד שוה עם דעת הרמב"ן וגם בזה הכריע הרמ"א דאזלי' בתר תחילת הוסת וחושש' לימי הדלוג כרז"ה ובסי' קפ"ד דפסק כהג"מ דחושש' להקדמ' ולאחר' הימים דבזה לא אזיל בתר תחילת הוסת אלא חושש' לכולן ולא לדלוגי' וזה דמי' לאהדדי ומ"ש הפירו' בדברי הש"ך ורמ"א לענין לחוש להקדים גם בימים שלא ראת' אלא בהגעת וסת צריכ' להקדים ג"כ כמו בוסת הדלוג לאחריו. כבר רמזתי כי דעת הש"ך סי' קפ"ט ס"ק ט' דשייך גם וסת הדלוג למפרע אבל הכו"פ חולק עלי' דזה נגד הטבע דלבסוף יזדמנ' הימים לאהדדי. והנה הפי' בהג"מ נראה דאיירי באשה שאין לה וסת קבוע כמ"ש הפלתי וכן סיים במע"מ ועי' בחכ"א הנ"ל. ולהלכה מסקנת' דבנזדמן לה טביל' או יוצא לדרך אפשר להקל כדעת שהביא בש"ג וביוצא לדרך וסיים דודאי יש לסמוך אמתירי' וכן אם וסת' רק בלילה ולא ביום אפי' פ"א או תמיד ביום אז מותר בלילה ואם בלילה מותר ביום ועי' חת"ס יו"ד סי' קס"ו כיו"ב. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"ס מאד:

סימן קד

בהי"ת יום ה' פ' תרומה תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו, לכבוד הרב הגאון המפו' בנש"ק מו"ה משה שמואל גלאזנער נ"י אב"ד דק"ק קלויזענבורג יצ"ו. בדבר אשר הציע לפני האי מרגנית' טבא אשר העלה ע"ד חוו"ד במה שהשיג ע"ד ט"ז סי' קפ"ה ע"ד הרמ"א בתשוב' סי' ב' באיש ואשה אשר מפני מ"ע הסתיר' טהרת' פני שכינה' בלביש' בגדי נדות אם יש להתיר' ע"י אמתל' זו, והשיב הט"ז דבנדון זה פשיטא דמותרי' כיון דגלתה דבריה' מעיקר' על דעת זה הוה כמו מוסר מודע' בגטין וכן באיש ואשה שדרים זה עם זה דאמרי' במס' קידושין דהורגי' עפ"י חזק' דודאי אם גלו לפני עדים מעיקר' ומעידי' בעתו וזמנו ודאי אין הורגים על החזק' זו והיינו נמי טעמי' גבי יצחק שהביא ממנו הרמ"א ראייתו, וע"ז השיב בחוו"ד דשא"ה דוודאי עדים נאמנים משא"כ הכא עפ"י דבוריהם לבד מנ"ל דנאמני', וכ"ת דעתו כי גם הכא אם טוענת ברי לא דני' אות' במלקות או מיתת ב"ד משום הך חזקה כמ"ש הפנ"י בסוגי' דשמא יחפה דברי מהני לבע"ד נגד חזקה עכ"ד והנה כבר יושב על מדוכה זו בסדרי טהרה סי' קפ"ה ובחת"ס באה"ע סי' ס"ח ובס"ט הביא דברי

המהרש"א מ' יבמות ד' פ' בסוגי' דתרי ותרי אלא שדעת הס"ט כחלק בין חזק' לחזק' דדוק' בחזק' דמעיקר' אמרי' כן אבל חזקה זו שלפנינו לא מהני ברי נגד חזקת המנהג, ועי' בנוב"י מהדו"ק באה"ע סי' נ"ד דמחלק ג"כ בחזקות דחזק' דהשתא כלומר דהחזקה עוד לפנינו כמו אין אדם פורע ת"ז עדיפ' מחזק' דמעיקר' דילפי' מנגע וגם חזק' זו דאיש ואשה שהוא חזקת המנהג העולם עדיפ' עיי"ש, ובאמת תמי' לי בדברי ס"ט וחת"ס שלא הזכיר' דברי הרמ"א עצמ' בתשו' שכ' לתרץ בתי' א' למה נאמר בגמ' בעלה לוק' ולא אמר' היא לוקה ותי' דהיא יודעת בבירור טהרה' ואם היא יודעת אנן מהיכ' ידעי' ועכ"ח דטוענת ברי לפנינו. ומ"ש כ"ת דעכ"ח הרמ"א לא ס"ל כסברת חוו"ד דהא מביא ראי' מיצחק אע"ה דהא ודאי הי' ידוע בעולם ועפ"י עדות ברורים הי' עומד להתברר דלא אחות' היא, תמה אני כי כ"ת העלים עין מדברי ה הרמ"א הלא הוא עצמ' השיב כן על ראיי' זו דשאני התם דיש להכחיש דברי' עפ"י עדים. אלא שדעתו כי אין חלוק כיון שהאנינת' תורה מוספר' לה הוה הכחש' דידה ג"כ כעדים ועכ"פ צריכ' לפלפול' וז"ש בחו"ד. ומ"ש כ"ת בלשונו דא"כ הדק"ל מה חלוק בין עובד' דרמ"א והך דלבש' בגדי נדה, לשון זה אינ' מבין משמע דקשי' להו לאחרונים על עובד' הרמ"א וכ"ת מתרצ', ותימא דהא כל דברי ת' הרמ"א עד"ז סובבי' אם יש להתיר בעובד' זו ומ"ש מלבש' בגדי נדה דבעלי' לוקה ולא מהני אמתל' לדעת הרמב"ן וע"ז מסיק לחלק דאמתל' זו טוב' דשם בלבש' לא הית' צריכ' למעשה דלביש' משא"כ הכא דהית' מכוונת מפני מ"ע פני השכנים וכמ"ש הש"ך בשמו. וראיתי כי כ"ת מתרץ עפ"י דברי הרמב"ם מה' סנהדרין דאסור עצמ' הוחזק עפ"י כ"א וכיון שהוחזק שוב אם א' עבר ואכל האסור מפקי' אותו כידוע' וא"כ הך דהוחזק' נדה בשכנתי' אייריי שהוחזק' ע"י שפורשי' זמ"ז בנגיע' וכיו"ב שאוסרי' בימי נדות' וע"כ לא מהני אמתל' משא"כ בעובד' דרמיא שלא הוחזק' לענין זה בינ' לבינ' וכיון שכן דנין בו דבורי' שסותרי' ומכחישים זא"ז כמו שאר ספק בהכחשת עד בעד ומהני שפיר אמתל' לספיק' ולפי"ז הי' יוצא לנו דבר חדש דאם בעלה אינ' בבית' ממילא ל"ש הוחזק' ע"י פריש' ובבוא' לבית' בא אלי' לא ילק' עפ"י אמתל' ולא שמענו חלוק בזה, וגם מ"ש דבלא הוחזק' הוה כספיק' ולפי"ז אם הית' אומרת שראת' כתם שאינ' אלא מדרבנן וכי נימא ספיק' דרבנן לקולא ול"צ. אפי' לאמתל' או שהית' אמר' שנטמא' בספיק' נימא דהוה ס"ס, זה ג"כ לא שמענו וסתומ' קתני, ועי' בתפארת ישראל שאצל הכו"פ מה' נדה שמקש' באמת למה בעל' לוקה דילמ' הוחזק' ע"י שראת' כתם וגם הוה התראת ספק עי"ש ועי' בכו"פ אסר דעתו דבלא אמתל' הוה דברי' שסותרי'

ומכחישים זא"ז כמו לא אמרו כלום ודני' עפ"י חזקה דמעיקר' עיי"ש, ועיי' חת"ס אבה"ע ח"ב סי' צ"א דג"כ לא חשבה לספיקא ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קה

בהי"ת יום עש"ק פ' בשלח עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר לכבוד הרב הגדול מו"ה שבתי פריעדמאנן בק"ק גאראני יצ"ו. הנני ע"ד מ"ש באשה אשר שמשה שלא בשעת וסת' וכ"פ מרגשת זיבת דבר לח אשר לרוב ראיות הנ"ל היא ליחה לבנה, ולאחר התשמיש מצאה טמאה וגם הוא מצא במכנסיים שלו טיפת דמים, והנה הי' דין פשוט דשלא בש"ו הוה אנוסי' כמ"ש בסי' קפ"ה רק דא עקת' שהית' לחה (לשון זה אינו מובן ואפשר דעתו כי היתה מרגשת במשמוש ידיה או ע"י נגיעת בשר בבשר שיש מקומי שה' לחין) ולא בדקה עצמ' קודם תשמיש, אם צריכ' כפרה יען שלא בדק' עצמ' קודם מפני הלחות ונפלי' ברברבות' במ"ש בחכ"א כלל כ"ח דברגילים לראות זיבת דבר לח ועל רוב היא ליחה לבנה אי"צ בדיקה על הרגשה זו ובתשו' דברי חיים סי' ל"ד ח"א וסי' ס"ו ח"ב התיר ג"כ אפי' בהרגש' פיהמק"ל, אך בתש' בית שלמה חולק עליו דבכגון זו אין תולין במצוי', ומע"כ פלפל להביא ראי' לדעת המתירים ממס' נדה דף נ"ז במ"ש בבריית' ובמגעות והיסטות הלך אחר הרוב. ומסיק בגמר' דהיינו אם רוב ימיה טמאים טמאות ופליגו רש"י ותוס' לדעת רשיז"ל מיירו בלא מצא' כתם כלל והתוס' פי' בענין אחר דאירי במציאת כתם רק לפי שרוב ימיה טמאים לא תלי' אפי' עברה בשוק של מבחי' ודייק מע"כ דוודאי הלך אחה"ר הוא גם על ההיפך דאם רוב ימי' טהורי' וע"ז הק' דאם יש במה לתלות למ"ל רוב ימי' בלאו"ה הילי' ועכ"ח שאין במה לתלות וא"כ למה אינ' טמאה דהא דינ' הכי אפי' ברוב ימי' טהורי' ועד"ז מסיק דהכא איירי דאין במה לתלות ועכ"ז טהורה, ואמר בזה פרפרת נאה דמשום חזק' טהרה דטהרות דרק לגבי אשה אתרע חזקתי דרוב דמים ממקור כמ"ש מעיד הכ"מ בטעמי' דכתם דל"א ס"ס, וכ"ז אם דנין רק על האשה אבל אם כבר נגע' בטהרות וצריכין לדון עלי' והא לטהרות יש להם חזקת טהרה, ואי תימא כיון שאנו מטמאי' האשה האיך נטהרו הטהרות ע"ז הביא דברי נוב"י במ"ש סי' נ"ה לפרש דברי הגמ' דדם הנמצא בפרוזדור דחייבי' עלי' על ביאת מקדש אע"ג דיש לאשה חזקת טהר' כיון דדם עכ"ח טמא טומאת ערב דמקור מקומ' טמא שוב איתרע גם חזקת טהרה דאשה, וע"ז הק' מע"כ דהא הפרוזדור הוה מגע בית הסתרי' ולא מטמא רק אחר צאתו והאיך טמאה האשה למפרע ואלא עכ"ח כיון שבא לפנינו לע"ע אחר שיצא לחוץ הכי דייניגן הה"ד הכא במגעות והיסטות עכתו"ד בקיצור. והנה בראשון במ"ש דנוקמ' הטהרות בחזקת טהרה ומזה נדון גם על האשה הנה עי' במהרש"ל ריש מס' נדה דקשי'

לי' כמ"כ ותירץ דחזקת טהרה של הטהרות אינ' מבוררים כ"כ ועי' בפרמ"ג יו"ד סי' א' גבי שוחט שנמצא א"י לדעת המחברים דלמפרע אסור הכל ולא אזלי' בתר חזקת הכלים וע"ז דן אם אזלי' בזה בתר הנגרר ממעשה שנעשה או על עיקר הדבר ועי' בשע"ת ח"ב כלל גדול בזה וכן בס' גינת ורדים, ועכ"פ בדברי טו"ז שם סק"ו מוכח בהדי' דל"א בתר חזקת דבר הנגרור ממנו אך בתר חזקת ניקר הדבר שנעשה בו. ומ"ש מע"כ ע"ד הנוב"י במ"ש דהדם עכ"ח טמא מפני שמקור מקומ' טמא ועי"כ איתרע ג"כ חזקת האשה והק' דהא הפרוזדור מגע ביהס"ת ולא מטמא עד אחר צאתו מפרוזדור ועי' בתוס' דף מ"ו שהק' כן למה הדם טמא הא מגע ביהס"ת הוא במקור מ"ט ותי' דכך הלל"מ וא"כ כל דייק' דמע"כ אינן, ובלאו"ה צווחו על דברי נוב"י עי' בחת"ס סי' קס"ז ומהר"ם שיק סי' קע"ד עיי"ש. והנה ראיתי בת' בית שלמה סי' ל"ו הנ"ל שהביא ראי' מברייתא זו לדינא דמפני מה לא פירש בגמ' להיפך בפשיטות דאם רוב ימיה טהורין כגון בזה גופ' שראת' רוב ימי' בהרגשת זיבת דל"ח ורוב' מראה טהורה אלא ש"מ דלא תלי' בזה, ולענ"ד אין ראי' זו מספקת דהא בברייתא כולל ג' ספיקות ביחד על בגדיה ס' טהור ועל בשרה ס' טמא והאיך נימא ס' ג' בדבר חדש שאינ' שייך כלל לס' הראשוני' דהם בלא הרגשה וכאן בהרגשה. ועוד לדברי התוס' איירו במצא' כתם ויש במה לתלות דבלאו"ה הית' טהורה אפי' ברוב ימי' טמאי'. ומעתה לדבריה' נימא דאיירי ברוב ימי' טהורי' פשיטא דתלי' ואי בדליכא לתלות אמאי טהור' ואי דעתי' דנימא דלא נצא' כלום דלא בדקה ואפי' בהרגשה טהורה עד"ז. נלע"ד לתרץ דהא יש לדקדק מ"ש רישא דנקט סתמא ס' טהור ס' טמא ואיירי בין לבעלה ובין לטהרות. ובסיפ' בס' ג' נקט ובמגעות והיסטות משמע דרק מזה איירי לא לענין בעלה וכמ"ש ג"כ לדעת מע"כ. והנה לדעתי היינו שפי' בגמ' דאייר' ברוב ימי' הם טמאי' ופשיט' דאיירי בלא וסת כמ"ש רשיז"ל והא לר"מ דס"ל דאסור' לבעלה אפי' בבדיקה וגם לרחב"א עכ"פ צריכ' לבדיק' לפני תשמיש ולאח"כ עי' בסי' קפ"ו דכן ס"ל רוב הפוסקי' ועי' בחו"ד שם וא"כ בבדק' ל"ש שום פירוש על רוב ימי' מאי היא דהא במצא' טהורה פשיטא דטהורה ואם מצא' טמא' פשיטא להיפך א"כ עכ"ח לבעלה בלא וסת ל"ש לומר ולתלות ברוב ימי' וז"ש הברייתא ומגעות והיסטות הלך אחר הרוב ימי' דדוקא בזה שייך לילך אחר רוב ימים דהיינו לענין דיעבד בטהרות שנגעו בהם אבל לבעלה ל"ש דיעבד ולענין קרבן הא כבר תני' לי' במתני' ותלי' אם מצא' מיד אותיות או לאח"ז. וא"כ אזד' לי' הוכחת' ת' בית שלמה דלבריו דנימא בפשיטות דרוב ימי' בטהרה בהרגשת זיבת מראה טהורה הו"ל למינקט כמו בריש' סתמא ומ"ש מגעות והיסטות דנקטו ועכ"ח פי' הגמ' כמ"ש וזה לענ"ד דבר ברור בס"ד. והנה בימים

אלו כתוב אלי שאלה כזו במעוברת אם צריכ' לבדוק ברוב ימי' בהרגשת ליחה לבנה (עי' בסי' קט"ז) בזה סמכתי ע"ד ת' דברי חיים וחכ"א הנ"ל בצירוף מ"ש בשבו"י דבזה מודה התה"ד דאם בדקה ולא מצאה כלום טהורה ואם כי בת' בית שלמה השיב דדוק' בבדק' ולא מצאה אבל לעולם צריכי בדיק' דלמא נמצא מראה טמאה באמת לפמ"ש בשבו"י הנ"ל לדמות כוסת' וכמ"ש בתה"ד וסיים הה"ד הכא והא במעוברת אפי' בדיק' ל"צ בזמן וסת רק לדעת הטור לכתחילה וא"כ בזה יש לסמוך אם תבחין ג"פ ע"י מוך לאות' מקום וכמ"ש בד"ח אבל בלא מעוברת ומניקת ל"ה מלאני לבי להקל נגד דעה תשו' ב"ש כמ"ש כנלענ"ד. והנה לענין אי בעי תשובה וכפרה כיון שהי' בתוך ימי שלא בשעת וסת' זה לענין כפרה דידי' דאונס הוא ועיי' בחת"ס סי' קס"ג עוד כיו"ב אבל לענין כפרה תשובה דידה לענ"ד צריכ' וצריכ' כיון שהי' לחה ואינ' פשוט כ"כ דל"צ בדיקה ובפרט שהי' נוהגת כן לבדוק בזיבת דל"ח ולא גרע ממה דס"ל להרמב"ם דצנועי', בודקים לפני תשמיש וכא"ת וכ' בכ"מ דע"כ אם לא בדק' לא מקרי אונס וחייב' חטאת, כש"כ בנד"ז, ע"כ תקבלה עליה לפי ראות מע"כ שתוכל שאת בתענית' המבוארים ואם א"א עכ"פ תפדה במעות כמ"ש במג"א סי' של"ו, ותשובה ה"ה עיקר וכמ"ש מרן חת"ס באות' תשו' דגם הוא עכ"פ לב' ימים ב' וה' לתענית, דמ"ש מע"כ דטיפת דם במכנסיים אינ' הוכחה שהי' בשעת תשמיש לענ"ד כינו שהיא תולה בבעלה לקול' וכמ"ש במהרי"ט אם רגיל ביציאת דמים מפי האמה כש"כ לחומר' שיהי' הוא תולה בה, ולענ"ד דמכאן והלאה תבדוק בעת הרגשות הנ"ל כיון שנהג' כך הוה כנדר, וכדעת הפוסקים להחמיר ולדעת מג"א סי' תקנ"א, ולהרבה פוסקי' אחרונים לא מהני התרה, ועי' בסי' רי"ד ביו"ד ומהר"ם שוק באו"ח סי' רמ"ט דס"ל כה"ג ל"מ התרה במי שנהג שלא לשאוב טאבאק ביו"ט וה"נ דכוותי' ובפרט שאירע המכשול הנ"ל, וה' יצילנו ממכשולי' ישיבנו בתשובה שלמה לפני' והוא רחום יכפר בעדן ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קו

ב"ה אול"י ב' תבא עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו החו"ש לכבוד הרב הגדול מו"ה יושיע העשיל ראזנער נ"י רב בטארצאל יצ"ו:

בדבר השאל' באשה אחת שראת' אחר התשמיש מחמת תשמיש והאשה שים כה וסת היא ואמר' ברי לה שאינ' מן המקור רק מן הצדדים כעת בשהת"ש וגם מראה הדם משונה מהרגילות. והנה פתח דבריו שראת' אחר תשמיש מחמת תשמיש. וצריך ביאור כי מעל' מסתים סתים האיך יודע' שהי' לאחר תשמיש מיד וכי בדקה או ארגש' וראת' דם דכיון שיש לה וסת ודאי לא צריך בדיקה כמ"ש בסי' קפ"ו ואי דעתו שנצא' דם לעת קומ'

בבקר מה מחמת תשמיש שייך בזה הא צריך כשיעור וסת ואם כי כתוב בהרמ"א בסי' קפ"ז שאין אנו בקיאים בשיעור זה דהיינו כדי שתושיט ידה וכו' ועכ"ז סמוך בעינן אבל מופלג וודאי כא מצטרף לענין רואה מהת"ם ועי' בחו"ד דמ"מ צריכ' בדיק' בתשמיש ב' דאיכא עכ"פ ריעותא וגם רחוק הדבר לומר שהתשמיש הי' קרוב לאור הבוקר בשעת זמן הטבילה כמובן. ועכ"פ לענ"ד דסמוך כא מקרי יותר מחצי שעה כמ"ש בערבי פסחים סמוך למנחה חצי שעה. ועתה נראה אם ונ"ח הי' סמוך ממש כגון שבדק' או שהרגיש' מיד לכלוך דמים:

ומעל' מהדר אהתיי' לפי"ד הרמ"א סי' קפ"ז סעיף ו' דבאומרת ברי לי שאינ' מן המקור נאמנת ובענ"י ובדגו'נו וחו"ד פקפקו בזה וכן בס"ט. ולענ"ד גם הרמ"א לא קאמר אלא באשה דעלמ' שראת' שאינ' יכולה לטהר וכיו"ב אבל כא קאי ברוא' מחמת תשמיש דהאיך יכולה לידע זאת בשלמא בזמנים אחרים יכולי' לנסות ע"י משמוש ידיים ושאר הרגשת כדרך הוצאת דמים שונרגישי' בני אדם מקום יציאת' אבר בשעת תשמיש עת חמוד וחמום האיך נותני דעתי' מאין ביאת הדמים ועי' בחת"ס סי' קמ"ב דבשעת תשמיש עפ"י רוב כסתמ' העורק והרגש' דנותנ' עינה ולב' להתשמיש וגם מפני החמוד בא' עפ"י רוב הדם מהמקור עי"ש דבריו היקרים וע"כ לענ"ד אין מזה סניף להתיר' וכ"ש שאין להתיר לבעלה בלא ז' נקיים חלילה: ומ"ש מעלתו דדם זה משונה משאר דמים עי' בחת"ס סי' קמ"ב הנ"ל יונה שפי' בזה דברי הרשב"א שסובר באמת דהא דאמרי' בגמ' אם דם מכת' משונה פי' אנו תולי' בוסת' כלומר להחמיר שמהר הוסת' לבא מפני חמום התשמיש אלא כיון שמשוב' אין תולי' בוסת רק במכה. אבל ידוע מ"ש באחרונים בפי' דברי הרשב"א ובפוסקים הראשוני' שוני' רובא ככולי פי' כפשוט' דם משונה להחמיר דהיינו שאין תולין במכה. והרא"ש הביא וברי הרמב"ן בסוגי' דרואה מ"ת דמחמיר בזה"ז שאין תולי' במכה דהא בזה"ז אין בקיאים במראות הדמים והא הי' צריך לראות אם אינ' משונה ואנן אינן בקיאים. והרא"ש פליג עליו מתרי טעמי' וחד מנהון לענין בקיאות מראות הדמים אם שניהם לפנינו להבדיל ביניהם בין מראה למרא' גם אנו בקיאים וגם כי לראות אם הם שוי' במראה דמסתמ' הם שוי' כמ"ש הרא"ש שם. משא"כ בנד"ז הוא הכל להיפך שאין לפנינו רק דם זה ולא דם של ראיי' שהי' מקודם שאירע לה מקר' זה וגם לדין ולומר שזה אינו דם נדות רק דם מכה מפני שהוא משונה בזה וודאי יודה הרא"ש לכ"ע כיון דבזה"ז מטמאים כל המראות שנוטה לאדמימות האיך נימא שזה דם מכה מפני שמשונה אפי' בזמן הש"ס הי' כמה אמוראי שהי' אומרים שאין להם בקיאות במראות כנ"ל ועוד אדרב' אדום בדם המכה הוא שבא ע"י סכין בתחילת הכאה ובמתני'

שם די"ט איזה אדום כדם המכה עי"ש ומה שמרגשת כאב ידוע דכאב אינו כמכה ועי' בח"ס סי' ק"ס דעכ"פ מהני לענין דתועיל בדיקת אמונת שמואל ולענין עדות הרופאים, ובל"ס דהאשה טוענת ברי זו משום הכאב וכיון דכאב אינ' כמכה אדרבה ברי שלה ונגר' גרע כמובן. ומעתה איני יודע שום קוכא באשה זו בעל ננה"ת וכש"כ שצי סצוייכ' ז' נקיים שוב ראיתי בכו"פ סי' קפ"ז במ"ש על דברי ננח"י לחלק בין רואה לרואה מחמית ונחומית להיפך דהתם בונשתנת דם איירי שראת' עם ונ"ר דאפשר בבדיקה משא"כ הכא דרנוהר בראיי' זי לבעלי' ל"מ שפופרת רק לענין שכא לאסרה לבעלה מפני מוחזק שרא' רחוו"ת. והנה עוד שם במנח"י משום דשמא אין אשה בקיאה בכך לידע א"ב וודאי הסברא כמ"ש דווח"ת ודאי ליכ' בקיאות לפי סברת חת"ס כדאמרן ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קז

ב"ה י' ג' פ' בא תרס"א לפ"ק מאד יצ"ו לחתני כבני הגאון מו"ה יוסף צבי נ"י אב"ד ק"ק גאלאנטא יצ"ו ראיתי דברי כנים ואמתים ע"ד איש א' אשר אירע לו מקר' לא טהור שלא בשעת וסת ומע"כ הביא דברי המרדכי הביא' הב"י סי' קפ"ה במ"ש על סוגי' דשבועות דף ח"י דבשל' שעת וסת אנוס הוא ועוד מפ"ק דנדה די"ב דלא תבדוק שלב"ש וסת דלמא לבו נוקפו ופורש ועוד כמ"ש הנוב"י מהדו"ת סי' פ"ה וכ"ת מפרש' כפשוט' כלומר דלהחמיר עלי' אינ' רשאי' מה"ט ג"כ דילמא לבו נוקפו וקצת מרומז סבר' זו ג"כ בדברי הר"מ שהביא הב"י ומ"ש כ"ת אפי' לדעת הרמב"ם דס"ל דצנועות בודקת ואפי' בוסת קבוע לבעל' מ"מ לא מקרי משו"ה שוגג ולא אנוס משום מילי דחסידות'. והנה לא כן דעת הס"ט כידוע שמפרש בזה הסוגי' ואשר לענ"ד נראה לפרש דברי המרדכי וישוב הסוגי' שעמדו עלי' בנוב"י וס"ט דהא קשי' אהדדי דבמ' שבועות פ' ידיעות דמסיק שם בגמ' דהך מתני' דמ' נדה י"ד אותיום חייבי' בקרבן היינו סמוך לוסת אבל של"ב וסת אנוס הוא וא"כ הכ' במ' נדה ד' י"ב דבעי מיני' ר' זיר' מר"י ומה שתבדוק עצמ' לבעל' כדי לחייבו חטאת אם תמצא לאח"ת ומסיק דלא תבדוק דילמא לבו נוקפו ופורש ואכ"ק האיך איירי אי סמוך לוסת יפרוש ויפרוש ואי של"ב וסת האיך יתחייב חטאת דהא במס' שבועות בסוגי' הנ"ל חשבו לאונס ועי' בנוב"י מהדו"ת ובחת"ס בכמה תשו' בפרט בסי' קס"ג והוא קושי' מפורסמת ונ"ל עפימ"ש בגמ' פסחים ע"ג רי"א יבמה בעל נדה פטור אשתו נדה חייב ופריך מ"ש יבמתו דעביד מצוה אשתו נמי כלו' משום פ"ו ותי' במעוברת ותו פריך מ"מ משום חיוב עונה איכ' מצוה ותי' שכב"ש עונה ותו פריך דמ"מ איכ' מצו' כשמח' כדרבא האיך שרואה שמתאוות כפירשיז"ל שם. ומסיק דבסמוך לוסת' עסקי'

ובאשתו הוה לי' למשאל משא"כ יבמתו דבזיז מנה ועי' בתוס' וברש"י שם דגם למסקנ' בסמוך לוסת' דוקא במעוברת חיי' אבל בלאו"ה פטור משום טעה בד"מ והרמב"ם בפ"ז מהל' שגגות ס"ל דלמסקנ' בכל ענין איירי כמ"ש בכ"מ שם. והנה צריך לדייק בגמ' מ"ט לא מוקמי' לי' דאיירי באינ' מתאוות כמו דאוקמי של"ב עונתה או במעובר' וצ"ל כיון דע"כ איירי דהיא יודעת כמש"ס דהו"ל כתשולי לה וא"כ אם היא אינ' אומרת ואינ' מונעת ממנו עכ"ח היא מתאוית ומתאוית. ומעתה הא י"ל דשם בשבועות כדמוקי לי' בת"ח א"כ י"ל לכול' ת"ח דאינ' בא אלא בעונת ת"ח או משום לשמח' בדבר מצוה וא"כ הו"ל טעה בד"מ משו"ה מקרי אנוס. אבל שם בנדה דנקט מהו דתבדוק עצמ' לחיי' בעלה בחטאת ולשון חכמי' מרפא דלא נקט בעל לא יבעול עד דתבדוק אלא דמיירי להיפך הוא מתאוה ולא היא משו"ה דאינ' הומה לביתה עד דתחמיר ע"ע למצא עת רצונה לבדוק וא"כ לאו מקום מצוה איכא ול"ש טעה בד"מ וליכא אונס וע"ז מסיק דלא תבדוק דלבו נוקפו ופורש ע"כ לא תבדוק וזהו גזירה בלא פלוג משום שארית אנשים דאפי' במקום מצוה ובטול פ"ו יפרשו כמ"ש בדברי ב"ש בר"פ דמס' נדה ובתוס' שם:

וז"ש המרדכי אשר השאלה היתי' מסתמא כפירוש' שאפי' במקום מצוה ע"ז מביא הגמ' שבועו' דהוה אנוס ועוד דאפי' פי' באופן שלב"מ מצוה וליכ' אנוס משו"ה מ"מ מה הווה לי' למיעבד והא אמרו חכז"ל דלא תבדוק משום לבו נוקפו ופורש לכן באמת פטור בכל ענין. ואפשר ג"כ דגמ' מ' שבועות איירי לפי"ז אפי' באשה עסוק' בטהרות וצריכה בדיקה ומ"מ פטור משום טרדה דמצוה ובפרט דאיירי שם באמצע התשמיש דאפי' הוה בדקה ל"ה מועלת כמ"ש הנוב"י שם כנלע"ד. חותנו או"נ דוש"ת:

סימן קח

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ב"ה אול"י ד' ויצא תרע"א לפ"ק מאר יצ"ו שוי"ר לכבוד הרב הגדול מוה' מרדכי בריסק נ"י דומ"ץ במארגארעטן יצ"ו: ע"ד שאלתך. בענין המאורע באחד שבא על אשתו בסמוך לוסת' לדעת הא"ז כ"ד שעות קודם ואח"ז בדק' ומצא' דם אם צריכ' כפרה. והנה מה שכתבת ע"ד גמ' מ' פסחים ד' ע"ב הבא על יבמתו נדה שפטור מחטאת דבזיז מיני' ולא הוה ביד' לשאל' וכן בא על אשתו של"ב וסת דפטור דמקרי אנוס וכן מה דקתני במתני' שחט הק"פ בשבת ונמצא שמשכו בעליה' דפטור מה"ט. וקשי' לך מזה דקיימ"ל פ"ז מ' יבמות באשה שהלך בעלה למדה"י ובאו עדים שמת ונשא' עפ"י ואח"כ חזר בעלה דחייבי' בקרבן וכ"פ הרמב"ם פ"ה מה' שגגות וקשי' אהדדי לענ"ד נראה בפשיטות לחלק דבכול' עשה המעשה כמען דבר מצוה ומה הי' לו להמתין בדבר מצוה ובזה חשיב שפיר אנוס כמו גבי ק"פ ויבמת' ובא על אשתו שלב"ש וסת כגון

בעונת' שחייב מדינ' כמ"ש שם בפסחים וכגון שבדק' לשיטת הרמב"ם כמ"ש בב"י וכ"מ אבל באשה שהלך בעלה וכו' מה מצוה איכא הא לא מפקד' אפ"ו והבעל שנשא' הא אפשכ"ק פ"ו ע"י כמה נשים בעולם המותרים בכי פקפוק כמ"ש התוס' ובכמה דוכת' גבי חעוחב"ח דאסור מה"ט לישא דלא שייך דידח' עשה דפ"ו ללאו דלא יהי' קדש: ומ"ש בדברי נוב"י מהדו"ת סי' צ"ו עיי' בס' סד"ט ות' מרן חת"ס. ומכבר אמרתי בס"ד לתרץ הסוגי' עפ"י הגמ' דמ' פסחים ד' ע"ב הנ"ל דשם במ' שבועות בלאו"ה מהדר לאוקמי בת"ח או בת"ח על הביא' ולא על הפריש'. וא"כ י"ל דלענין שמירת עונ' הוה ת"ח כלומר שאינ' בא על אשתו רק בזמן שחייב בעונת' ועביד מצוה והוה אנוס ע"י המצוה. אבל במ' נדה השאלה בכלל' אתמר מהו לעשות בבדיקת' וגם למה לה לבדקה אם לא תרגיש כי בעלה ברצונ' לביא'. וגם לשון לחייב בעל' קרבן משמע הכי כמובן אשר בזה לא מצוה חשיב' ולא הוה אנוס ואיך שיהי' עכ"פ איכא גוונ' דלאו מצוה קעביד וא"כ עכ"פ משכחת חיוב קרבן בעולם וגם פסק הרמ"א י"ל על אופן הנ"ל. וא"כ אפשר בנד"ז נמי בהכי תלי' אם הי' זמן עונה י"ל דאנוס הוא וכהנ"ל ואם לאו יש מקום לכפרתן:

והנה בלאו"ה נלע"ד דצריכ' כפרה כיון שהי' נוהגין עד הנה לפרוש סמוך לווסתן כמ"ש בא"ז ופשיט' דמנהג טוב הוא להיות נוהגים לבדוק לפני התשמיש והא ביו"ד סי' רי"ד קיימ"ל דכל התנהגות של מצוה ודבר טוב הוי כנדר וצריך התרה. ואפשר בנד"ז לא מהני התרה בין לענין הפריש' ובין לענין הבדיקה כיון דאיכ' פוסקים דס"ל הכי לא מהני התרה כמ"ש המג"א סי' תקנ"א ועי' בת' מהר"ם שיק לענין עשון ביו"ט דל"מ התרה מה"ט וא"כ צריכ' עכ"פ כפרה עד"ז וכש"כ שאירע להם ספיק' הנ"ל ודאי טוב וישר אם אין בידם להתענות לפרוש סך מה לצדקה וכמ"ש מהרמב"ב במרדכי הובא בב"י וודאי די בפחות מסך הנ"ל כמובן וגם יקבל עליהם להתנהג מכאן ולהבא כמה שנהגו מקדמ' דנא וזה עיקר של תשוב' חרטה ודוי וקבלה ואז לא יזכיר ולא יפקד שום חו"ע ויצאו בנקיים. אוה"נ דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קט

לכבוד הרבני הגדול בתו"י מו"ה יושיע נ"י בוקסבוים. אשיבו ע"ד מ"ש בדברי חו"ד סי' קפ"ו במה שפסק השו"ע דינ' של תה"ד דאשה שאינ' רואה בתוך י"ד ימים ומשם ואילך בלא זמן קבוע דדינ' לענין בדיקה עכ"פ כאשה שיש לה וסת ואי"צ בדיקה. והוא ז"ל חולק עלי' משום דוודאי לענין שמירת עונה בינוני' ודאי כאין לה וסת קבוע חשבי' לה והביא ראי' ע"ז. ושאלת כת"ר אם יש הוכח' לזה מדברי תה"ד כי אינ' ת"י. והנה בתה"ד סי' רמ"ז הוא גופ' מו"ה דאינ' כוסת קבוע לשאר דיני' דודאי צריך קביעת זמן ממש לא פחות

ולא יותר כמ"ש בפ"ק דנדה ד' ט' לענין ט' מעל"ע בעברו עלי' ג' עונות כשכוונ' הוה וסת קבוע לענין וסת קבוע שאי"מ מעל"ע לר' דוסא בלא טעמ' עברת ג' עונות ובפיחת' צריך טעמי' העברת ג' עונות אלמא לענין זה לא חשבינן קבוע רק כוסת שאי"ק אלא דמחלק שוב דשאני התם דיש ריעות' לפניו' דהא ראתה משא"כ לענין בדיקה דאין ריעות' לפניו' וא"כ הי' מקום לדייק לענין עונה בינוני' דג"כ אין ריעות' לפנינו אי"צ לחוש אלא דשוב סיים דאין זה סבר' לחלק להקל דבלאו"ה לשיטת הרשב"ם והגאונים דעמיה ל"צ בדיקה כלל ע"כ יש כדי להקל בכה"ג אפי' לשיטת המחמירים וא"כ בעונה בינוני' דליכא מ"ד שמקיל צריכי' לחוש וכדברי חוו"ד:

והנה מדברי כו"פ בסי' קפ"ד שהשיג על הש"ך שחשב לעונה בינוני' באין לה וסת קבוע דבתוך ל' מותרת כוסת קבוע והקש' הוא ז"ל א"כ לדברי ר"ח והרמב"ם דמצריך בדיקה באין לה וסת כרחב"א האיך משכחת לה דהא באין לה וסת חשבינ' עונ' בינוני' כוסת קבוע ולמה צריכי' בדיקה ואם כדברי חו"ד דפשיטא לי' דצריכי' לחוש לעונ' בינוני' גם לדברי שו"ע ורק דאי"צ בדיקה וא"כ למה לא המציא לדעת הש"ך חשש עונ' בינוני' כה"ג דאי"צ בדיקה לסברת תה"ד גם לשיטת המחמירים ומ"מ יהא צריכי' לחוש פע"ב. וגם בשו"ע תני' שתי' קושי' הכו"פ דמשכחת לה בוסת שבא ע"י מעשה ולא משכחת בגוונ' אחריתא וכנ"ל ש"מ דלי"ל דינ' דחוו"ד. וגם מ"ש החו"ד מדברי הש"ך סי' קפ"ט ס"ק ל' לא זכיתי להבין דשם הא אירי סתמ' דלא קבעה עוד וסת כלל. וגם מ"ש מדברי הרשב"א דשלילת הענין לא חשבינ' חזקה וה"נ מה שאינ' רואה לא חשבינ' לחזקה. לענ"ד תלי' באשלי רברבי בתש' הרא"ש כלל נ"ב במי שמוחזק מכמה ימים שאין לו אחי' הוה חזקה להתיר' לשוק דזה מקרי חזקה. וידוע מה שהאריך בזה בת' מהרי"ט והבאים אחרי' בת' מרן חת"ס אה"ע סי' מ"א הוכיח בראיות הרבה דזה מקרי חזקה ותלו על דברי שלטי הגבורים מהגאונים שהי' בזה"ז. עיין עלי' בת' שבעה עיניים מהגאון מהרש"ק שם רב פנינים בענין נכבד זה ואכמ"ל ולהלכה ולמעשה מ"מ מי יקל ראש נגד דברי הגאון חו"ד דלא מצינו בדברי אחרונים מי שיחלוק עלי' בהדי': ומ"ש כת"ר מה היא באותן הימים שרגילים לראות אך ורק בלא יום קבוע רק פעמים מקדמת ופעמים מאחרת. והנה זה דברי הרמ"א בסי' קפ"ד וקפ"ט שהקש' במע"מ אהדדי ורבו הפירושים בנוב"י וס"ט וחו"ד וכבר הארכתי בזה בס"ד בתשו' (עי' לעיל סי' ק"ג) ולהלכה כבר הכריע בחכמת אדם כלל ק"ד עי"ש. ידידוש"ט ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קי

בענין מראות הדמים ראיתי דברים תמוהי' לענ"ד בהגה' יד שאול ביו"ד החדשי' סי' קפ"ח והיינו לענין שאר מראות דמים שאינן ירוק ולבן ולא אדום יש להסתפק בפלוגת' התבו"ש ונוב"י בענין מראות הריאה ויש להחמיר כאן עכ"ד. והנה זה הפסק מתנגד במה שהביאו בשם מ"כ דהא בתבו"ש שם בסי' ל"ח מנה בכלל המראות שאינן מן הכשרים ולא מן הפסולי' גרוי וברוין, ובמ"ך מביא להכשיר ברוין, ותמיה' בעיני על הגאון ז"ל שלא הביא דברי ב"י כאן שמפרש דלאו דוק' מראות לבן וירק כשר דכ"כ שאר מראות שאינן נוטין לאדמומית וכן הר"ן בשבועות הביאו ג"כ הב"י כאן ובאמת לענ"ד ספיקת' של התבו"ש לא שייך כלל כאן חדא דהא התבו"ש גופי' רצה לדקדק מדברי רמב"ם שם דמנה מנין מראות מכלל דאידך כשרים דכל מנין דוק' כדאית' בדוכת' טוב' בש"ס אלא דתו סותר דקדוק זה דהא גם מראות כשרים מנה במנין אשאכי"ה במראות דמים דנדה דהא במתניתן תנן ה' מראות דמים טמאים ולא תנה כלל הכשרי' ואדרב' לא מייתי להו כלל במתניתן רק הירוק משום פלוגת' דעקבי' וכן בגמ' ד' מ"א אהא דאמר ר"י מקור שהזיע שני טיפי' ופריך בגמ' סתם ה' מראות תנן ותו לא משמע דליכא שום מראה טמאה אלא הנך וכן הרמב"ם מה' איסורי ביאה מנה ה' מראות ושאר מראות כשרים ותו כא, ועוד הא כל עצמו של ספיק' דתבו"ש שם משום די"ל דהני מראות דלא חשיב גבי ריאה פשיטא דפסולי' אלא דחשיב מראות הפסולים משום דס"ד דהם בכלל הכשרים דבבשר' בכלל אדום וכו' שם והא הכ' פשיטא דליכ' למימר הכ' דהא ודאי אין כאן טפי מה' מראות מקרא דדמיה דדמיה' כדאית' בגמ' דמהכ' יליף ולעקבי' דב"ש דמטמ' טפי פריך בגמ' בפשיט ור"י ל"ל דמיה דמי' ומסיק דל"ל או דלקי והא אנן כר"י וכב"ה וא"כ מהיכ' נימא לטמאם כיון דנ"ל טפי מדמיה דמיה, ועוד בלא"ה אין לומר כלל כאן סברא זו דהא ודאי עיקר דם אדום כדיליף בגמ' מקרא דמי מואב אדמומים כללא כיילי כל המפרשים דמראה כל הנוטה לאדמומית ואם ברור שזה מראה באנפי נפשי' האיך שיהי' אינה בכלל דם כיון דאינה נוטה לאדמומי' משא"כ בריא' מצד מראה לקות' אתינן עלה, אבל הכ' מצד מראה אדמומית' אתינן עלה. ועוד הא בתבו"ש עוד מטעם אחר אתי' עלה להחמיר, והיינו די"ל דשאר מראות אשר לא הוזכר' בגמר' גבי ריאה י"ל דבכלל פסולי' דקחשבי בגמ' הן נכללו ואכתי לא ידעי' להי מנייהו דומי'. וא"כ ודאי הדמיון נפרך מני' ובי' דאם גם כאן נימא הכא דהשאר מראות נדה נכללו בכלל הטמאים והוא אדום והא הספק של התבו"ש כן במראה ברוין וגרוי ואם נימא גבי נדה דדומי' לאדום ומשו"ה טמאי' והא בריאה אדום כשר וא"כ האיך יש לקיים השני ההפכים להחמיר בדסתרי

אהדדי, ואם נימ' דע"מ מידי ספיק' לא נפקא ודלמא יש להחמיר בנדה, ובריאה באמת כשר. זה וודאי לא נתן להאמר דהא בריאה דברי תבו"ש כנים מכל הני דקדוקי. אשר דקדוק דהא חשבו מראות כשרות ומראות פסולי' ולא נדע הי' מנייהו דוקא ניזל לחומרא משא"כ הכ' להיפך הוא המראות פסולים קחשיב ולא טהורים פשיט' ופשיט' דלא נימ' דהכ' פסול ובריאה כשר. ואי דנימא דכל שאר מראות אדום אלא שלקה הא במתני' לא קחשיב אלא שחור וכן בריאה לא אתינן אלא מטעם שלקה. ואם נאמר דכן בשאר מראות לא צריכנ' לכל דקדוק של התבו"ש דכל מרא' נאמר שלק' וזה לא מצינו אלא בשחור ובגמ' לא מצינו אלא אליב' דב"ש ועקבי' בן מהללאל בחד תירוץ ובחד תירוץ דל"ל דמיה דמיה וא"כ ודאי דיש לעשות כמה ס"ס לטהר. ועוד הא בגמ' דשחור דיהה מכאן טהור. אפי' ככחול והא ברוין וגרוי דיהה ודיה' מכל הלינ' לענ"ד דאין להחמיר באשה לבעלה נגד דעת ר"ן וב"י וש"ך וטו"ז אשר בפי' פסקו דל"ד מראות ירוק ולבן. וכן בשאר אחרונים כמה מראות בס"ט במראה זאפרע וקאסטאניען ומראנצען. ופלא בעיני כי הגאון ז"ל לא הרגיש בזה. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"ס מ' טעלעגד:

סימן קיא

ב"ה יום א' ויגש תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו ראיתי דברי ידידי הגאון נ"י דומ"ץ $$ (וז"ל במכתבו אלי הן בא לידי תשו' (בסי' הנ"ל) וראיתי מה שהשיג ה' ע"ד הגהת יד שאול. באמת המעיין בהגה' יד"ש הנדפסים ביו"ד החדשים עם הוספות יראה שהגאון ז"ל בעצמו הרגיש מדברי הב"י ומבטל דעתו יעיי"ש. וגוף הדין מבואר בתשו' יעב"ץ ח"א סי' מ"ד וכן בסד"ט ר"ס קפ"ח ועיי' בפת"ש שם ואכן ברא"פ על ה' טריפות סי' הנ"ל ס"ק י"ד וס"ק נ"ט וכן בחכ"א כלל קי"א והעצי לבונה העלו להלכה להחמיר במראה ברוין וכ' דמה ענין ברוין לשחור וקליפת הערמונים נוטה לאדום יותר משחור ואפי' נימא שנוטה לשחור המצוחצח מ"מ ג"ז טמא וגם קיי"ל לטמא כל מראה שחור בנדה אפי' דיהה כמ"ש הרמב"ן והר"ן פ"ב דשבועות עיי"ש כ"ז באורך וכן פסקו הגאונים הבאי' אחרי' בתשו' בית שלמה ח"ב יו"ד סי' ד' ובס' לחם ושמלה להחמיר במראה ברוין וכ"כ בס' בית דוד הנד"מ מהגאון מהר"ד ביסטריץ שהי' אבד"פ ז"ל להחמיר בזה עיי"ש כי מאוד מסתברין דבריהם. והנה אף כי המעיין בלשון היעב"ץ שם יראה שנשמר מקושייתם כמ"ש שם ואינו שחור ולא אפי' דיהה דדיהה וכו'. ונראה מזה דכוונתו דגם הרמב"ן והר"ן יודה בזה דלא גרע ממראה געהל שנוטה) $$ שהביא להקת נביאים אחרונים שמחמירים במראה ברוין נגד דברי מ"כ שהביא בס"ט. והנה באמת כאשר כתבתי דברי השגות הנ"ל בימי חרפי לפני כ"ו שנים אז לא נתגלו דברי האחרונים הנ"ל ואח"כ כאשר

באו לידי וראיתי דבריהם עכ"ז לא יזיז' דברי ממקומן כי מטעמים שמחמירים במראה ברוין אינ' מעלה ארוכ' מהשגות לדברי הגאון י"ש ז"ל דהא גם בתבו"ש גופ' סי' ל"ח שהביא דברי הגמ' מ' נדה ד' כ' הנ"ל נו"נ במראה שחור ושאין אנו בקיאין במראה דיות' עכ"ז אין להחמיר בהפ"מ רק כמראה זפת ושם סיים דברי' דאם כי בענין מראות הדמים לנדה מחמירי' אפי' בדיהה ודיהה שאני אסור כרת וגם משום דנמסר לנשים וא"כ שוב כשבא לדון במראות לגבי ריא' שאינ' מן הכשרות ולא מן הפסולות להחמיר בהם חשוב ג"כ מראה ברוין. ומעתה אם דעתו הי' כדעת האחרונים כי ברוין הוא נוטה למראה שחור או אדום מה טיב' להחמיר בריאה הא הוא עצמ' מיקיל עד כמראה זפת ומראה ברוין ודאי אינ' מגיע כשחרות' של זפת ואפי' דיה' ודיה' ממנו א"כ ש"מ דס"ל כי מראה ברוין הוא אינ' לא תולדות השחרות ולא תולד' דאדמימות כי מראה בפני עצמ' הוא וא"כ הדר' הק"ל וגם התמיה' על האחרונים המחמירים שאינ' רק משום דס"ל דנוטה למראה שחור אבל לא משום דדנין להחמיר במראות האחרות וגם עליהם כמ"כ קשה מאוד שלא הביא תבו"ש הנ"ל אשר מדבריו מוכח להדי' דמרא' ברוין היא מרא' בפ"ע ולא דכין משום שחרות או אדמימות דאל"כ הי' סותר ד"ע כהנ"ל. והא בחי' הרמב"ן מ' נדה ד' י"ט אשר שם ביאר דבריו להחמיר כדעת הראב"ד להחמיר בשחור אפי' דיה' ודיהה בזה"ז עכ"ז סיים דכ"ז מה שהוא מתולדות אדמימות ושחרו' אבל מה שאינ' מתולדותי' מקילי' ומתירי' גם בזה"ז: ובאמת מ"ש כת"ה דברי חכ"א שהוא מן המחמירי' במרא' ברוין. לענ"ד כראה להיפך דבפנים כ' בפי' להקל ורק במוסגר הקשה ע"ד ס"ט שטהר משום דיה' ע"ז השיג דבמרא' שחור אפי' דיה' מטמאתן. אבל לעולם במרא' ברוין שהיא מרא' בפ"ע ס"ל דאל"כ לא הי' נתן מקום לטעות בדבריו ע"ש בפנים: והנה לדינ' מ"ש ברוין כמו קאסטאמען או קאפפע חרוך וכן מ"ש שווארצען קאפפע בלא תערוב' חלב ודאי יש להחמיר וכן אני נוהג. אבל מראה קאפפע כמ"ש בא מחנות או מראה קאפפע בתערוב' חלב שהוא כמ"ש הש"ך בלבן שהוכה' לבנוה' ע"י עפר פשיטא שאין מקום להחמיר שאין בזה לא שחרות ולא אדמומית כלל הנלע"ד כמ"ש. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קיב

שיל"ת אול"י ו' עש"ק וארא תרמ"ה ברעזאוו יצ"ו. שאלה בא לפני באשה א' אשר חלתה בחולת הסבירה שקורין (פארפאל) דהיינו שנשתרבב המקור ויוצא לחוץ וכבר עשו לה איזה ענול כמין טבעת להחזיק אות' מקום אלא שעי"ז הי' מכאובה גדול מנשוא והסיר' מעלי' ועי"כ אם היא עוסקת בצרכי הבית בנעה ונדה ע"י טורח גופ' באותן הימים המקור

משתרבב ויוצא לחוץ וכאשר יושבת היא מרגישת אות' ממש ע"י דחיקת רגליים וגם מרגשת כאב גדול וזב ממנה מותרי דמיה ומרגשת זיבת דבר לח ולא הרגישה מהם כשעת וסתה כי לה וסת קבוע וגם יכול' לטהר בספירת ז' נקיים ורק כיום ויומיים אחר טבילתה חוזר עקירת הרחם בטורח גופה וגם המי מקוה גורמים כי הם מלחלחים אות' וכחלש' העורקי' וחוזר למטה. ועתה היא שואלת אם לטהר אותה לבעלה בראיית הימים חוץ לוסתה הבא ע"י עקירת הרחם. והנה בדבר שאל הכזו כבר הולכ' בו נמושות מראשונים עד אחרוני אחרונים ולכולם אב א' להם שי' הרא"ש בשם הר"ש ר"פ המפלת שחולק שם עפ"י רש"י ותוס' בפלוגת' דר"א וחכמים במפלת חתיכ' ושפיר דר"א ס"ל טעמי' בקרא בבשרה ולא בחתיכה משום חציצה ובפלוי' פלויי טמא וחכמים מטהרים שאין זה דם נדה כלומר אין זה דרך ראיי' בנשי' וזה שאמר' אין דרכ' של אשה לראות דם בחתיכה כיון שאין דרכ' איי"ז דם נדה שטמאת' התורה ומתוך כך התיר ג"כ באשה שנעקר מקורה וכמין חתיכת בשר הי' יוצא בביה"ח וכיון שאין דרכ' בכך טהורה. אלא שבטור סי' קפ"ח הוסיף מילת ולא הית' פוסקת לראות כ"ז שאות' חתיכות בבי"ח ופליגו הב"י וד"מ בפי' דברי הטור כי הב"י פ' דקאי ראיי' אחתיכ' אבל בדם ממש טמאה הוה מסמי לה, אבל בד"מ ס"ל כי בדם ממש ג"כ טהורה כמו דתלי' במכ' אפי' במקור ובמתני' דקאמר אם יש עמ' דם טמא' שאני הכ' דודאי נעקר המקור משו"ה טהור כיון שאין דרכ' בכך. והק' עלי' בתרי טעמ' משום מכה ואין דרכ' בכך ובט"ז פשט לי' לטהר בלא טעם תליית מכה אלא כיון שאין המקור במקומ' אין דרך ראיי' בכך וטהור' מ"מ וע"י החזיק תשובת אחרונים לטהר כמ"ש בשם המעיל צדקה ושבו"י ופ"י וכן בפלתי בת"י סי' כך דהך חתיכ' קאי ארחם. והנה אם כי אין לנו לחדש ע"ד הגאונים ודי לסדר מה הם אומרים בדבר גדול כזה. מ"מ נ"ל דברי ד"מ כי גם דעתו לכך הית' ומה שצריך ס' לתלות במכ' והוא עקירות הרחם כפי מ"ד שהסביר בת' מרן חת"ס סי' קמ"ה וסי' קע"א עפי' דברי חי' ר"נ בריש הרואה כתם דקאמר בגמר' דמבשר תרתי ש"מ דהיינו הרגשה ומיעוט של חתיכ'. ופי' החי' הר"ן כיון שראה' בחתיכ' וספופרת אין זה הרגשת הדם אלא הרגשת החתיכ' ולפי הנ"ל פי' החת"ס לתרץ קושי' הנוב"י דמ"ש מקפיצה ודומ' דחשבי' לרוא' אכפי' שאין דרכ' בכך ולפי הנ"ל מתיישב דהתם היא הגורם לעורר ולדחות בכח ההנוע' הדם והיא גורם ההרגשה אבל בחתיכ' ההיפך כי החתיכ' פותח הרחם וגורם ההרגש והדם המוביל עמ' אינו גורם שום הרגשה והיינו טעמ' דטהור בחתיכ' לרבנן דפליגו אר"א אלא ששם נדחק לתרץ קושי' סיט דעכ"פ לטמא משום כתם ולדברי ד"מ מתורצים שפיר דבאמת בחתיכ' אם מובילה דם עמה כאשר נאמר בסתמ' דמתני' טמ' משום דאין לתלות בשום דבר אבל

בחתיכ' עצמה י"ל אע"ג דמטהרי רבנן משום אין דרכ' בכך וכא משום דם חתיכ' כאשר לר"א ושאר תנאים מ"מ וכי לא סגי' לתלות בחתיכ' ג"כ וכי אין דרך חתיכות בשר הבא מפנימית הגוף להתקבץ דם בתוכ' ולא גרע משאר דברי' דתולי' בכתמים אפי' בכתב ומשו"ה בדם בחתיכ' עצמ' אפי' בפלוי ופלוי טהור לגמרי אפי' משום כתם דתלי' נמי בדם חתיכ'. ואפשר זה שהוסיפו עוד לומר אין זה דם נדה כלומ' דיש לתלות נמי בחתיכה וע"ז קאמר דעקיר' מקור עדיף מני' כיון שודאי נעקר המקור ועי"כ בא הדם תלי' בי' כמו $$ (קצת לאדמימות כדמוכח מדברי התוס' שם בנדה י"ט ואפי"ה מקילין בזה א"כ הה"ד במראה ברוין דאינ' אפי' דיהה ודיה' ממנו רק שעמוק שלו נוטה קצת לשחרות הדיה', וכ"ה בהדי' בס' פתח"ז בכוונת היעב"ץ ע"ש וע' תשו' מהרי"א הלוי סי' קט"ו מש"ש. ובכ"ז לדינ' מי יקל ראש נגד כל הני גדולים המחמירין ובפרט באיסור נדה וגם המורה המובהק בדורינו בשו"ת תשורת ש"י ח"א סי' קל"ו הסכים לד' האחרונים הנ"ל דאין להקל במראה ברוין וסיים ואפשר לחלושי הראות כבזה"ז גם סד"ט ויעב"ץ יודו ואין להביא ראי' מהם דרב גובריהו והי' זכו הראות להבחין במראות ואפשר גם בכתם כיון דהוי מחמת חסרון בקיאות עי"ש. ובאמת שגם מדברי הרא"פ ות' ב"ש הנ"ל משמע קצת שיש להחמיר במראה ברוין אף בכתם עי"ש. וכ"מ בשו"ת מראה יחזקאל סי' נ"ב ע"ש. ואין דבריהם מוכרחים ועי' בפתח"ז ובס' מנח"פ שם ושו"ת יד יצחק ח"ג סי' קמ"ה ואכמ"ל ועכ"פ אם אינו נוטה לאדמימות כלל רק כמשקה קאפפע בתערובות חלב יש מקום להקל בכתם לאחר ג"י שוא' נקיים בפרט בנשים שדרכן בכך דבזה ודאי כדאי הם היעב"ץ ומ"כ שבס"ט הנ"ל לסמוך עליהם אפי' שלבשה"ד, ובבדיקת הפסק טהרה ודאי יש להחמיר כמ"ש בחכ"א כלל קי"ז סק"ט לענין מראה געהל וז"פ. עכ"ד:) $$במכה דא"א עקיר' מקור בלא מכ' כמו דאית' בס"ט ובלאו"ה תמהני אמאי דדחיק לפי סברתו בקושי' הס"ט דהא רשיז"ל פי' בריש הרואה כתם במסקנ' דטעמ' שגזרו בכתם דדילמא ארגש' ולאו אדעתי' וכ"ז בעלמא דבא הדם שעפי' רוב בא בהרגשה אלא שהוא מדרבנן דנגד זה יש סבר' שעפי' רוב יודעת בהרגשה אבל הכ' מה גזיר' דארגש' ולאו אדעתא שייך דודאי ארגש' אלא שהיא הרגשת חתיכ' ושפופרת ולא שייך שום גזיר' כמובן אלא דק"ל לפי סברתו האי כללא דאמרו א"א פתיחת קבר בלא דם מה הוה דבאת' דם מ"מ כיון דע"י חתיכה או שום דבר שהפיל' היא בא א"כ אין כא הרגשת הדם אלא הרגשת אות' חתיכה דהא משמע הלשון א"א לפתיחת קבר בלא דם היינו שבא דם ע"י אות' דבר המפלת, ואפשר לומר דדרך מפולי' כמו יולדות דבא הדם מקודם כמ"ש בשבת דשותה הדם הי' בכלל יולדת ודם קושי כה"ג וא"כ כיון דם מעיקר' בא א"כ מרגשת הרגשת דם והחתיכ'

גורמת לדחות הדם וכיון שכן הוה הרגשת הדם כמו ע"י קפיצי ושאר דבר הגורמים לדחות בצוחם הדם וא"כ מרגשת בפתיחת הרחם ע"י דם ומשו"ה אמרי א"א לפתיחת הקבר בל"ד כלומר ודאי מעיקר' את' הדם אבל בעקירת המקור ושרבוב אין צריך לכל זה דהמקור אינ' נפתח מעיקר' וליכ' שום גורם אלא שלאחר בבא לביה"ח שאינ' מקומו' ואין כוחו עצום כ"כ אלא נפתח מאליו וכיון שאינ' במקומ' שוב אינ' מטמא' שאין דרכ' בכך. וראיתי בתש' אמרי אש סי' קע"א שהוכיח דע"כ דעת הרא"ש אינ' כדעת הר"ש דא"ל מאי קשי' לי' למסקנא דרבא דא"א לפתיחת קבר בלא דם הא לדברי הר"ש ופי' האחרונים כ"ש א"א לפתי"ק בלא דם. ואני בעניי אין בידי תשו' אחרונים לעיין בהם אבל איך אפשר לומר כן דבר שהוא נגד התלמוד דמשמע בפשיטות דבכל דבר המפלת שייך א"א לפתי"ק בל"ד ומחויבי' חטאת לר"י דס"ל א"א לפתי"ק בל"ד ורק בעקירת המקור לא שייך והא בגמ' לא דברו מזה אלא במפלת חתיכ' דעלמא ואדרבה הא משמע מר"ש דרבנן דסברי אין דרכה של אשה לראות בחתיכ' לא אמרו אלא בפלוי פלוי אבל ביוצא דם עמה טמאה כסתמא דמתנית' אלא שהאחרונים הוסיפו דבמעשה כהר"ש ל"ש פתיח"ק בל"ד אלא אפי' ראתה להדי' טהורה או כתירץ ד"מ משום תליית במכה או כסברת ט"ז כיון דאינ' במקומי או כסברת החת"ס שאין כאן הרגשה כיון דלא את' דם עד שבא לבי"ח ואז הרגש' ע"י דחיקת רגליים אבל בחתיכ' דעלמא וודאי לא אפלגו שום מ"ד אסתמ' דמתני' ופשטות התלמוד בפי' שא"א לפתי"ק בל"ד. והנה באשה זו אשר קרה כה כזה ובתשו' אחרונים אין א' מהם שראיתי סומך על עצמ' להתיר רק בכו"פ ע"י בדיקת עד ובחת"ס בהרגש', זיבת לח שאינ' הרגשה לשיטתו כ"פ בחבורו ובסד"ט באין ברירה שלא לגר' מבעל' מתיר במקום עגון. והנה באשה זו לכאורה תקנתה קלקלת' דהיא הא יכול' לספור ז' נקיים אלא שבמעט ימים בלא עת וסת' בא האורח ע"י חולי זו וא"כ אין כאן אין ברירה או עגון אלא שצריך לחוש בזה"ז שלא תבא ח"ו לידי קלקולי' אחרים מצוה לחפש כדי לסמוך בסמך ועזר הפוסקי' המתירי' הא יש לה עוד סעד להתיר דהיא מרגשת כאב גדול וא"כ מסקנת האחרונים דכאב ודאי אינה כמכה כאשר האריך בתשו' חכ"צ סי' ע"ג לחלוק על טו"ז ורמ"א ג"כ לא ס"ל אלא בכתם או לענין בדיקת שפופרת בסי' קפ"ז אלא דגם שם ראיתי בה"ט דאע"ג דכאב אינ' כמכה מ"מ אם נראה שיש מכה כגון בהרגשת ישיב' בכאב גדול ובהרגשת הכאב בא הדם יש לסמוך לתלות במכ' וא"כ אשה זו נראי' הדברים כי יש שם במשה דכאשר יושבת דוקא מרגשת כאב גדול ואז דוקא בא זיבת דם א"כ כדי לצרף ג"כ לסברת המקילים בשירבוב המקור וסבר' המקילי' האומרי' דהרגשת זיבת לח אינ' הרגשה ואינ' אלא ככתם מדרבנן ופשיט' דמהני לתלות

בכאב כמכה וגם היא בלא עת וסת' וי"ל וסת קבוע ויש לנו ג"כ צירוף דעת המרדכי. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. והצעתי הדברים פני הגאון המובהק מוה"ד שיק זצ"ל שהי' אב"ד ק"ק טאקאי ואמר בתשובה פא"פ להתיר' ואח"כ יצא לאור' ת' מהר"ם שיק וראיתי בסי' ק"פ שלא ערב להתיר ואם יש רבנים הג' להתיר אינ' אוסר, ואפשר בנד"ז דיש רגליים לדבר שמרגשת הכאב גם הוא יודה להתיר, וכעת הרא' לי תלמיד מופל' א' בס' ששה זרעוני ערוגה מהגאון מוהז"ע האריך בכח' דהתיר' עיי"ש שהוכיח כי גם הרמב"ם לא יחלוק על הר"ש בשיטתו:

סימן קיג

בהי"ת אול"י ד' פ' בשלח תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. שוי"ר לכבוד הרב האברך חו"ב טובא יו"ש מו"ה משה אהרן כ"ץ קרויס נ"י דומ"ץ בלאקענבאך ומצ"פ לק' נ' סאלאק יצ"ו. מאז בא לידי יק"מ ומפני טרדות רבות בפרט בלימוד עם בני הישיבה לא הי' עת כשרון לבא בתשוב' שאלה חמורה וכיו"ב. ולבד מזה תימה בעיני אשר נשא עיניו בי בדבר אשר שו"ת אחרונים מלאי' בזה ואחרוני אחרונים ג"כ בהגיע' לפרק זה עצרו כחם לאמור ברור התיר' ואם בארזי' נפלה ספיק' בהוראה זו מה אעשה מך ערך כונוני' ולמען שלא להשיב' ריקם עתה באתי. באשה זו אשר לפי"ד חדל להיות לה אורח כנשים משלש שנים וע"י מקרה לא טוב היא השבירה במקור דמי' שקורין בפארפאל' רואה תמיד טיפות דמי' מעור' עם לחי לבנה וכיו"ב וידוע כי כול' כתלי' בדברי הר"ש שהביא הרא"ש ר"פ המפלת אשר לפי פירושו בפלוגת' ר"א וחכמים במפלת חתיכה פלוי ופלוי' שעפ"י פירש"י ז"ל דסברו חכמי' לטהר משום שאינ' ד"נ אלא דם חתיכ' והר"ש שהק' על פיר' ופי' שאין דרכה לראות ואפי' הוה ד"נ טהורה מגזה"כ ע"כ עשה מעשה באשה שנעקר מקור' וכמי' חתיכה נפלה לביה"ח והטור ורי"ו הוסיפו שלא פסקו לראות כ"ז שהחתיכות בביה"ח ועד"ז פליגו הב"י ורמ"א הב"י אינ' מתיר רק בנפלה לבה"ק שדמי' בתוכה אבל ברואה דם להדי' גם הר"ש לא התיר ורמ"א הק' עליו כמה קושי' והתיר מטעם תוכי' במכה. וע"ז הק' הלח"מ וט"ז כמה קושי' עד שחדש הט"ז ומעיל צדקה סי' ל"ד וביאר יותר הכו"פ בתפ"י דהר"ש קאי על הפארפאל דשכיח בנשים בזה"ז ועיקר דבריה' כיון שהמקור אינ' במקומ' אין זה ד"נ שטמ' הכתוב ובחת"ס סימן קמ"ה הוסיף טעם לשבח עפ"י דברי חי' ר"ן שאין זה הרגש' שנאמרי' בתור' כי זה רק הרגש' החתיכ' ואינו דומה לקפיצה וחמוד כמבואר בדברי' ובת' דברי חיים סי' ס"ג ס"ל דהוא כמו הפסק שפופרת דטהור כיון שכל המקור ירד למטה אם כן חתיכ' המקור עצמ' מפסיק המקום נזילת הדם בין המקום של פי המקור כאשר בו עיקר' הרגשה. והנה ודאי לפי"ד סרה קושי' הנוב"י מהדו"ק סי' נ"ח

כידוע, ולפענ"ד מוכרח פי' הט"ז ומ"צ וכו"פ דהא על קושי' שהק' בלח"מ מה בין פי' הר"ש ופירשיז"ל לענין הלכה דלרש"י דאין זה ד"נ ג"כ טהורה ועוד וכי בדקי החתיכ' שהדם בתוכ' כפלוי פלוי ועכצ"ל כמ"ש דלרשיז"ל דוקא פ"פ והדם בתוך החתיכה טהורה אבל בחתיכ' שיע' ועלי' דם טמא' ולר"ש כיון שאין דרכה בכך גם בשיע' טהורה אם מפני חסרון הרגשה כמ"ש החת"ס בת' הנ"ל א"כ האיך יפרנס מתני' דריש מפלת דמפלת חתיכ' דאם יש עמה דם טמא' לכ"ע. וכבר עמד בזה בסדרי טהרה בת' השואל שם וכן החת"ס עצמ' בחי' למס' נדה דאם נאמר דחכמי' פליגי על סתמא דמתני' האיך פסק הרא"ש למעשה דלא כסתמא דמתני'. ונדחק שם לומר דמתני' לא קאמר רק טמא' לענין הדם דקיימ"ל מקוו"ט ולא טומאה זו ושוב חזר בזה והניח בצ"ע. ובסד"ט תי' השואל דמתני' איירי שלא הי' טח על פני חתיכ' אלא דם בפ"ע. וראיתי בס' שבילי דוד שהק' ע"ז דא"כ נטהר דם שנמצא על העד שבדק' עצמ' דהדם נוח עלי' ומה לי חתיכ' ומה לי עד ועוד הוסיף להקשות הא בנמצא על עד שלו לכ"ע הם חייבין קרבן חטאת ודלמא נכנס האבר בבית הרחם והוציא הדם. והנה קושי' זו ודאי י"ל דהא כ' הרמב"ם דהאבר אינו נכנס ולא מגיע למקום ההוא וכמ"ש בגמר' במקום שהשוו' דש וכו' וכן העד אינו מכניסו לעד לפני לבית הרחם כמ"ש בת' מ"ב סי' מ"ט אבל ממתני' הנ"ל ודאי קשי' לבד אם כפרש כפי' הב"י לחד פירוש' שנבדק' החתיכה והדם הי' בתוכה וקשי' שוב קושי' הלח"מ הנ"ל. לבד אם נאמר כמ"ש בת' הר המור סי' י"ט דאם נמצא דם הרבה אגור לשיט' רשיז"ל טמאה דזה ודאי ד"נ הוא ולר"ש כיון דאין דרך לראות כן טהורה ועי"ש פלפול עמוק ועצום בסוגי' הלכה זו, והנה דעתו ג"כ להקל בזקנה וכמ"ש השבו"י ח"ב סי' ע"ה דזקנה עדיפ' מבשלא שעת וסת' ובנוב"י מהד"ת סי' קי"ד ג"כ דעתו להקל בזקנה מפני שהדעת מוכח שבא מדחיקת הצדדי' ואיכ' נמי ס"ס ועי"ש בהג"ה מבן המחבר. ומ"ש מעל' מתשו' זכרון יוסף סי' ב' דרק מששים שנים חשובה זקנה. אפשר לומר שם איירי דעוד לא פסק' לראות מימי נעורי' א"כ איזה זמן נתן בה אבל בפסק' לראות מזמן שלש שנים אפשר דגם המחברי' שהזכירו ס' שנים יודו. אלא כמ"ש בש"ע סי' קפ"ט סעי' כ"ט מגמר' מס' נדה דף ט' כל שקורין אותה אמא אמא ואינה בושה וגם יש לצרף במ"ש הרמ"א דתולי' במכה אם כי בת' ח"צ סי' מ"ו וכן בת' צ"צ החמיר' בזה לבד אם יש איזה בליטה בתוך הרחם וכאב במקום ידוע. והרי בנ"ד לפי"ד מעל' ליכ' כל הני, הנה בתשו' יעב"ץ ח"ב סי' ע"ג הסיב דעת אביו בח"צ שאין דברי' בשביר' גמורה אך ורק בשנוי ורפיון קצת בנטיית הרחם אבל בשבירה דאז נתקו ונפרק' קשריה ועורקי' שלה ודאי יש לדון כמכה וקרוב הדבר שמוציאי' דם ואין זה העורקי' המפליטי' ד"נ שהזכיר

הרמב"ם בפיה"מ דמתני' משל משלו באשה עיישה"ה ובתשו' אמרי אש סי' ס"ג נוטה להקל בשביר' גדולה עד שמגיע לבין רגלי' ומעכב הכוכ' באין מרגשת רק זיבת דבר לח שלדעת כמה פוסקי' אין זה הרגשה גמורה. ובנ"ד לא אדע אם הגיע השביר' עד גבול זה. ובת' דברי חיים סי' ס"ג דעתו להקל אם השבירה כ"כ עד שנעקר כל המקור למטה לביה"ח שאז הוה כמו שפופרת כמ"ש לעיל. אלא שיש להסתפק בדבר אם היקל דוקא בלא הרגשה כמו העובד' שם שנשאל עלי' או דעתו להקל בכל גוונ' כמ"ש ממשמעו' סוף דבריו. ובתשו' עטרת חכמי' סי' ח"י ראיתי שהאריך לבאר ענין הפארפאל בכל אופני' עפי"ד הרופאי' נאמנים שקראו לפני' בספרים של הנתוח שלהם וסיום דבריו שלא ערב בשום פעם להוציא להתיר' אך ורק ב"פ בזקנות שהעמיד רופא מומח' כי רק הפרוזדור נשתרבב וכמ"ש הנוב"י סי' נ"ח ונראה לעין שעי"כ נעשה איזה פצע וחבורה ורקק או נפח שמוציא את הדם, וא"כ בנ"ד ג"כ יש לשאול לרופ' מומח' אם המקור עצמ' נעקר ויצא למטה או רק הפרוזדור וכמ"ש הנוב"י סי' נ"ח כי לדעת הרופא מומחי' עפ"י רוב כך הוא דרך השבירה בפארפאל. והנה דעת סד"ט להלכה בחתיכ' שנעקר ממקור זה חשיב' כמכה לרמ"א משא"כ בפארפאל אם אינ' רק שנשתרבב המקור לביה"ח אין כאן מכה דאין כאן תליש' וחבור' אבל בנתק המקור ממקומ' למטה ומעכב ההלוך וע"י ובע' חזר' למעלה זה מקום שנתק קשרי האם חשיב כמכה דמשם בא הדם ולא מווירידי' של המקור וכ"כ בצ"צ סי' פ"ו ורק לדידי' בעי נמי כאב ובזה מיקל הסד"ט אם בא לביה"ח אבל אם יוצא חוץ לגופ' לא בעי כאב אף דא"י אם המכה מוציא דם מ"מ בין וסב לוסת מקילי' שלא תאסור לבעלה וכ"ש בזקינה דל"ב שידע שמוציא דם. ועי' בשבילי דוד כ"כ הוציא' הדינים מההלכות הפוסקי' והא דמקילי' ביש לה וסת. עכ"פ בעי ז"נ ע"כ מזהר תזהר בהליכ' וע"י שכיב' שחזרה האם ואינ' רואה עי"כ תוכל אז להפסיק בטהרות ולמנות יום א' עכ"פ בטהרה דבזה לא מהני מכה אפי' ודאי מוציא דם דבעי טהרה ברור'. אך ראיתי בס' חכמת אדם אשר דעתו להקל רק אם בא הדם שלא בהרגש' וציין בזה כופ'. הנה הוא מיקל אפי' בבדיק' בצירוף דעת מהר"ם שאין זה הרגש' מה"ת ובסד"ט משמע דאפי' בהרגש' כתב הלכה זו בשו"ת עיי"ש בדברי השואל ד"ה ומה שרוצ' לעשות סמוכי' ובדברי ס"ט בהשיב' ד"ה ומ"ש מעל' וז"ל ומה שרוצה לעשות סמוכין וכ"נ מדברי שבילי דוד בסי' קפ"ח הנ"ל עי"ש. והנה עד כאן באתי רק להציע לפניו מה נצא' ידי יד כהה לדעת בדברי' העומדי' ברומו של עולם בדברי פוסקי' האחרונים אשר נטו להקל באשה עלובה כנ"ל אבל מה אעשה בראותי גדולי האחרונים שהי' בדורינ' הגאון מהר"ם שיק סי' ק"פ אשר לא ערב לבו לנטות מדברי מרן חת"ס ושלא להכניס בדבר חמור כזה ואין

חבוק בין זקנה ובין מניק' ושפב"ש וסת ואם הרבנים מובהקים יתיר' אינ' מן האוסרי' כי עיקר הפי' כמ"ש הכו"פ. ויען כי הרמב"ם חולק כמ"ש החת"ס אין בידי להקל וכבר הזכרתי לעיל כי בת' הר המור מתרץ כי גם לדעת הרמב"ם יש מקום לדברי הר"ש ודנו מי אני להכריע בפרט לפמ"ש מעל' כי הרופא שפט כי הדמי' באי' משורייק' סומקי דאית' במקור וכן הזכיר דעה זו בח' הרי בשמים סי' קכ"א שקורין בלוטפאזערן' וא"כ אפשר בתוכ' עורקי' המפריטי' ד"נ. ולדעתי אפשר לומר דתשאל ברופאים גדולי' שבעיירות גדולי' שקורין פראפעסארען'. ולפימ"ש המג"א בה' יוה"כ בשם הרמב"ן דמופל' בחכמי' נחמן להכחיש את הרופא שאינ' מובהק כ"כ ואפשר ע"י רב בקיאותן ימצא איזה פצעי' וחבורי' שמוציאי' דם וגם תשאל אם המקור עצמ' נעקר או רק הפרוזדור דמזה לא דברו רק הנוב"י ות' עטרת חכמים. ואפשר דבזה גם המהר"ם שיק יודה. ועכ"פ לא דבר בזה א"כ יש לנו עמוד גדול לסמוך על הגאון ז"ל. ומ"ש מעל' בענין הרפוא' ע"י טבעת שי"ל מפני הטבילה לא אדע למה נחוש לסמוך על דברי מרן חת"ס סי' קצ"ב וקצ"ג וכן הוא בת' שערי צדק קמ"א עיי"ש. בפרט בנדון זה ודאי יש לסמוך בזה וכת' במהר"ם שיק הנ"ל ג"כ עצתו שתקל עליה רפואה ע"י שימת טבעת הנ"ל. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קיד

לחכם א' מה שהק' לפי שיטת הר"ש ז"ל הביאו הרא"ש ר"פ המפלת דף כ"א אמאי לא אמר בגמ' שם דפליגי רשב"י ור"א וחכמי' בהני סברו' כלומר דרשב"י מטמ' בכל חתיכות משום דמב"מ אינו חוצץ ור"א מטהר בחתיכ' משום דאין דרך לראות בכך וכסברת הר"ש ז"ל ורבנן פליגי ולומ' דאין זה דם נדה ונ"מ דלר"א טהור' בשרבוב המקור דזה נמי מקרי חתיכה כפירשיז"ל ד' מ"א ע"ב בהאי דר"ל במקור שנפל לארץ ולרבנן בכ' חתוכ' דעלמא טהור שאי"ז ד"נ אבל שרבוב טמא דל"ל סברת הר"ש נלע"ד כיון דבדברי ר"א נזכר נמי שפיר והוא העור של וכד וישנ' נמי שפיר דטמא' לידה כמ"ש לקמן בגמרא ברקימת העור או בעכור כמ"ש ד' כ"ה וכי אין דרך לראות בולד הא ודאי דרכה בכך ואדרבה הא הולד נוצר מד"נ כמ"ש בגמרא ועיי' בתשו' נוב"י מהד"ת סי' קי"ד בהג"ה מבן המחבר ול"ל כיון דיש לחוש לולד מנ"מ דמעטה רחמנא משום נדה י"ל דנ"מ לשי' רשיז"ל דפסקי' כוותי' דאינ' מבה כזיב' אלא אחר כלות ימי נדה ממש. ומעתה משום לידה לא מקרי זבה בתוך י"ד לנקבה או בספק' משא"כ אי הוי מטמאי' משום נדה הוה זבה אבל לרבנן דלא מוזכר בדבריהם אלא חתיכה להכ' לדידי' שפיר אמר אביי דטעמייהו משום אין דרכ' ורבא דמוקי פלוגתיי' לענין מקור מקומ' ואשה לכ"ע טהור' כיון דנחית לאקומתי'

מוקמי' באמת בשפיר בגוונ' דאינ' חשש משום לידי' ולהכ' אינו מוזכר בדבריה' ג"כ רק לשון חתיכ' דאות' שפיר ג"כ אינ' אלא חתיכה בעלמא ואין דרכ' לראות בכך: ובזה י"ל ג"כ דברי רשיז"ל שם דף כ"א אשר מתמיה עלי' בתשו' חת"ס דפי' על דרשה דבבשרה ולא בשפופרת דההיא בפרש' נדה כתיב ופרש' שניי' בזבה מה שני לי' אם בנדה או בזבה לענין הך דינ' לדרשי. ולהנ"ל אתי שפיר דצריך לפרש כן לאביי דאמרי' דמשמע לי' שפיר מ"מ אפי' היכ' דראוי' לחוש לולד ובכה"ג הא ליכא משום זבה דדם קושי רחמנא בלאו"ה טהרה והאיך נמעט מהך כשזבה ולמה הזכיר שפיר ולמסקנא אליבא דרב' באמת אינ' נ"מ כלום ונכון בעזהי"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן קטו

ש"ר לכבוד ידידי הרב המאוה"ג חו"ב מגזע קדושים מו"ה עקיבא כ"ץ שטראססער נ"י אבדק"ק מיאווא כעת אבדק"ק טאקאי) יצ"ו. מ"ש ע"ד אשה שהית' למודה לראות אחר י"א יום לטבילתה ואחרי הימים שינתה לראות כ"ב או כ"ג כ"ד כ"ו וכיו"ב אחרי ראי' אחרונה והוא י"ד יום או ט"ו אחרי טבילתן. והדר"כ הראה מקום מקור הדין בש"ג אצל הרי"ף לה' נדה שהביא ג"כ דינ' דתרה"ד סי' רמ"ז וע"ז דן שם אי דינ' כוסת באות' ימים לחוש בכל יום ויום שהיא עלולה כראות שהביא הרמ"א סי' קפ"ד והך דתרה"ד הביא המחבר סי' קפ"ו. והנה היטב אשר דבר מעכ"ת כי מהך דש"ג אינ' אלא לענין לחוש לכל הימים שרגילה לראות ול"א דבתחלת הוסת כשלא תראה עקרה כל הימים כדין שופעת או מזלפ' ימים רבים דפסקי' כדעת הרא"ש והובא הך דעה בראב"ד לס' בע"נ דבתחלת הוסת נעקר כולה אבל לענין שיהי' דינ' כוסת קבוע דצריכ' לעקור ג"פ זה לא שמענו מהך דש"ג וכן מתפרשי' דברי הגה"מ פ"ז מה' א"ב וגם הרמ"א בסי' קפ"ד לא דיבר מזה. וראיתי בסד"ט שמפרש הך דרמ"א שה"ה דברי הש"ג והגהמי"י. אבל אין בדבריו הכרע במ"ש שאינה נעקר בפ"א אם נתכוין דצריך עקירה ג"פ כמו וסת קבוע או כמו שהוא לפנינו דאינ' נעקר בפ"א כלומר מתחלת הוסת שלא ראתה בה עוד לא נעקר' כולם וצריכ' לחוש להם כמ"ש בש"ג אלא דבסוף חזר בו ומפרש הך דרמ"א ע"ד הראב"ד כמ"ש ג"כ החו"ד בסי' קפ"ד אלא שהחו"ד פי' דבריו להדי' דמיירי שהוקבע:

ג"פ אלא שמתחלה הי' תחילת הוסת וע"י שינוי נעשה תחלת הוסת אמצע הוסת ואשמעי' דלא אבדה מעלתה מכח זה אלא הוה כתחילת הוסת דצריך ג"פ לעקרו לכל יום ויום אבל מ"מ צריך כ"א מהימי' לקבוע בג' פעמים. ובס' כו"פ בס' תפארת ישראל פי' ג"כ באופן הנ"ל מסבר' וטעמ' אחרינ' אלא שבסוף חזר בו ופי' לחומר' ממש להחמיר אפי' באינ' וסת קבוע מטעמ' כיון דלר"מ בלאו"ה כל אשה שאין לה וסת אסורה לבעלה

ורק רחב"א פליג משום דלא תשארנה עגונה וגלמודה מבעלה אבל באופן זה הלא יש לה ימים שהם מתוקנים לה דאותן הימים שאינ' רגילה לראות מותר' לבעלה לכ"ע ואפי' בדיקה אי"צ לדעת תה"ד כת"ד. א"כ שוב אין כאן חשש עגון וגלמוד' דגם רחב"א נחית לסברת ר"מ דאותן הימים שרגילה לראות בהם אסור לבעלה אפי' בלא וסת קבוע. ובסד"ט השיב עליו דל"ש מאחרת להני פי' ויש ליישב דבריו כמובן:

שוב ראיתי בשו"ת מרן חת"ס סי' קס"ו שנשאל על כיו"ב באשה ששינתה וסת מיום ליום ונעקר' פ"א אם מותר לבעלה שלא לחוש לוסת' מחמת עקיר' זו ומתחלה דן בזה בדוקא שנקבע ג"פ א' מהם אז אינ' נעקר' בפ"א. וכן בס"ט ג"כ להחמיר אפי' בוסת דרבנן בספיק' להחמיר בדבר דלא לית' לידי חיוב חטאת אבל בסוף מחמיר בכ"פ מטעם הנ"ל שהוא בכו"פ קרוב לזה דאשה שאין לה וסת בלאו"ה אין לה חזק' טהרה. ונהו דהש"ך האריך למעני' הסוברי' דאי"צ בדיקה לבעלה מ"מ בהגוו"נ בימים שעלולה לראות בהם יש להחמיר אלא שסומך להקל נגד דעת הא"ז שהחמיר בעונה שלפני וסת בזה יש להקל דאם כל פעם אינ' רואה רק ביום מותר' בלילה אם נעקר הוסת פ"א ונפלאתי כי בת' זו לא הזכיר א' מהנך ראשונים ואחרונים שדבר' בזה ע"ד הגהמי"י וש"ג בשם תה"ד ופי' האחרונים ע"ז בדברי רמ"א הנ"ל ורק מסברא אמר להלכה ולמעשה:

והנה עיינתי בת' תה"ד סי' רמ"ז אשר שם תשו' עיקר' לענין דינ' באשה שאין לה וסת קבוע ורק באופן שאינ' רואה לעולם לפני י"ד יום לאחר הטבילה שאי"צ בדיקה שהביא' המחבר סי' קפ"ו והחזיק בראי' גמורות שאי"צ בדיקה כי בסברא כ"ד מקילין בזה אע"ג דלענין מעל"ע ונטמאין למפרע ול"א די' שעת' כמ"ש בגמר' פ"ק דנדה ד' ט' ע"ב מ"מ לענין בדיקה בחשש שמא תראה קיל להתיר' בלא בדיקה והביא שם ראי' גמורה מגמר' ד' ל"ט אהך דתנן התם במתנית' כל י"א יום בחזקת טהרה דאפי' לר"מ לא צריך בעלה לפרוש ולענין מעל"ע ל"א די' שעת' וכן מהך דלענין וסת קבוע רבנן דפליגי על ר"ד דל"א די' שעת' ולענין דאין צריכ' בדיקה לבעלה ליכ' מאן דפליג אלא דשאני מעל"ע משום דהרי דם לפנינו שפיר חיישינ' למפרע מטעם ריעותא זו אבל לשמא תרא' דאין ריעות' לפנינו למה ניחוש כי הסברא בימים שאינ' רגילה לראות חזקה שלא תראה ומסיק דמהני הך סברא להקל אפי' לדעת המחמירים כיון דבלאו"ה ישנו סוברים דאי"צ בדיקה לדינ' דפסקינ' כרחב"א. ולפי"ז נפלאתי מאוד על החוו"ד בסי' קפ"ו שהרבה להקשות עד"ז מהך דמעל"ע ומעונה בינוני' והמעיין בגוף תשו' תרה"ד יראה דל"ק כלום כי מהך דמעל"ע הוא בעצמ' הקש' ותי' בטוטו"ד כהנ"ל והביא ראי' מגמ' ד' ל"ט כי יש לחלק ביניהם והוא ראי' גמורה וגם לענין עונ' בינוני' אם צריכי' אפי' לחוש אינ' ראי' כי התה"ד

לא בא לומר רק דלענין בדיקה שהוא חומרא מהני הך וסת שלא להצריך בדיקה אבל לענין עונ' בינוני' י"ל כי גם התה"ד מודה דצריכי' לחוש ולא חשבו לוסת קבוע רק לענין שלא להצריך בדיקה וכמ"ש כיון דבלאו"ה ישנו סוברים דל"צ אפי' בוסת שאינ' קבוע ממש והא ראיי' דלענין מעל"ע לא חשבה כלל לוסת קבוע ועוד הא טעמ' קאמר כיון דיש סוברי' דל"צ בדיקה כלל יש לסמוך בסניף כ"ד על סברא זו וממילא גם מ"ש בנוב"י סי' מ"ו ללמוד בק"ו באשה שנתחזק' ברואה בתוך ז' נקיים דצריכי' בדיקה בבא' לספור ז' נקיים אינ' תולה זב"ז דדוקא לענין חומרי הבדיקה הוה וסת אבל לא להחזיק בוסת ממש כמ"ש לעיל הבאתי כל התשו' כלפי הסוברי' ללמוד בשאר הל' מהך דתה"ד ולהנ"ל לכולן ים תשו': והנה שם סיים בתה"ד ולענין לפרוש מאשה שדרכה לראות בענין זה עונ' א' סמוך לוסת מבואר היטב בסוף פ' האשה. והנה במה שכיון בזה אם לומר במה שמבואר שם דאפי' באין לה וסת קבוע ואפי' ראה פ"א מיחוש מיה' חיישינן אלא דל"צ לעקר' ג"פ מה קמנסמ"ל בזה ומה נשתנה אשה זו מכל הנשים דצריכי' לחוש אפי' בפ"א כמבואר למעיין שם במשנה ואדרבה הא גרע דחשובה עכ"פ לקצת וסת. ועוד ק' להבין במה שאמר שדרכה לראות בענין זה. אלא דלענ"ד פשוט שנתכוין למ"ש שם בגמר' היתה למודה לראות בט"ו ודלג'לט"ז וי"ז הותר ט"ו ונאסר בט"ז וי"ז אלמ' דט"ו הותר אפי' בלא קבעה עוד לוסת הדלוג מ"מ בפ"א נעקר לט"ו וה"נ באשה זו שרגילה שלא לראות בתוך י"ד ואח"כ פ"א כך ופ"א כך בזה אינ' חשוב לוסת קבוע דצריכי' לעקר' בג"פ אלא בפ"א נעקר כשאר וסת לא קבוע וא"כ הרי מבואר דדעתו שאינ' כוסת קבוע אותן ימים שרגילי' לראות בשינוי לחשוב כה"י לוסת קבוע אלא נעקר בפ"א והלא תה"ד וש"ג כאחדים לענין מקור דין זה. הלא מפני שאנו מדמינן נעשה מעשה חלילה לי במקום שאחרונים הלא כו"פ וחת"ס מן המחמירי' וגם הדר"ם העיד שראה בח"א וקש"ע להחמיר ג"כ. ומ"מ כמה גדול כוח' מרן חת"ס לסמוך להקל נגד עונ' שהחמיר באביאסף שהם רוא' בכ"פ רק ביום מותר' בלילה ועתה אם בעובד' הבא' לפני מעכ"ת יש לדמות עם הך דת' זקנו מרן חת"ס הלא ידעתי' כי רב חילי בסברא לדמות מילת' למילת' או אם לחלק ביניהם. ידידוש"ט. בעה"ח פק"ק ברעזאווא יצ"ו י"ד אדר ראשון תרמ"ט לפ"ק ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קטז

ב"ה יום ב' בשלח עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש האברך החריף ובקי יו"ש מוה' עקיבא בלוי נ"י מקראסנא אשר שאל באשה מעוברת מסולקת דמים מרגשת כ"פ פתה"מ וכשבדק' עצמ' ומצא' רק ליחה לבנה וקשה עליה לבדוק בכ"פ כידוע בפרט

כשהיא בין אנשים אם צריכ' וזקוקה לבדיק' זו. ומעל' פתח בחכמ' ע"ד תה"ד הובא בסי' קפ"ח וק"ץ דבהרגש' פה"מ ובדק' ולא מצא כלום דטמא' כמו בתוך וסת' וראי' מר"פ הרואה דפריך בגמר' דמצא' לאח"ז דפטורי' מקרבן ואי דארגש' אמאי פטורי' אלמא שע"י הרגשה מחייבי' קרבן יל"ח משום חולין בעזרה אלמא דאוריי' הוא. ובד"מ הק' עליו דשאני התם בראת' עכ"פ אח"כ ותלינן בהרגשה שכבר הית' הדם בבה"ח. והאחרונים מתרצי' הדברי' כידוע וכן הביאו בשם הרדב"ז חולק בזה ואין חוששי' במדינת' לחומרא דתה"ד וכן בת' יעב"ץ ח"ב סי' ה' ו' ז' פלפול רב בדברי תה"ד הנ"ל ומסקנתו שהוא מור' ובא הלכה למעשה דלא כתה"ד כש"כ במסולקת דמים. וכדברי תוה"ש שהביא מעל' אשר לדעתו גם לדעת תה"ד אין לחוש ובסד"ט וכן בחת"ס סי' קס"ח הק' עליו מה דמיון במסולקת דמים בשעת וסת' להרגש' פה"מ דשם לא איתרע חזקת' משא"כ בהרגשת פה"מ ובזמן ההוא לא ראה מרן חת"ס דברי סד"ט כמ"ש בתשוב' אחרת שם דבסד"ט מיישב דברי תוה"ש דבמסולקת דמים תלינן בדמי' טהורים דהא במצא' דמים מראו' טהורים תלי' הרגש' בהם כמ"ש בתה"ד בעצמ' ומעל' הוסיף עוד לומר דניהו דע"י הרגשת פה"מ איתרע חזקת' היינו חזקת מסולקת דמים אבל מ"מ חזק' טהרה וחזק' היתר שלה וודאי לא הפסיד' דעכ"פ אינ' עלוב' לראות כשאר נשים אשר בהם נאמר בריש מ' נדה דעלול' לראות ודייק' במפרשי' ואחרונים דעי"כ ריע' חזקת טהרה שלה זו וודאי סבר' נכונה. אלא שכל זה ליישב דברי תוה"ש דבבדק' ולא מצא' כלום דנימא מילתא דל"ש הוא שנאבד ונימוק ולתלות לחומר' ודאי סבר' נכונה הוא שלא לחוש אבל לענין שלא תצטרך בדיק' כלל מנ"ל הא דהא אפי' ברוב' היכ' דאיכ' לברורי מברורי' וכ"ש בחזקה ודברי מג"א בהל' ציצית וה' פסח סי' תל"ז ידועי'. וא"כ ה"נ ניהו דאם בדק' ולא מצא' כלום לא ניחוש אבל מנ"ל דאי"צ בדיקה דילמ' אי הוה בדקה הית' מצאה דם טמ' וגם דברי תוה"ש והס"ט אינ' נאמרים שלא לצטריך בדיקה אלא ממה שהביא ראי' מהגיע וסת' במעובר וקאמר הה"ד הכא משמע כמו דשם אי"צ בדיק' ואיכ' חוששי' הה"ד הכא אי"צ אלא שלא פי' בהדי' כמ"ש גבי מעובר' ומניק' בסי' קפ"ד סעיף ז' ובש"ך סק"כ ובסי' קפ"ט סעיף ל"ד. ועוד יש לעיין לפי"ד מעל' דיש לה חזקת טהרה והיתר ולפמ"ש הפרמ"ג בפתיח' להל' טריפות משם פמ"א דבאסור' מיתה לא סמכי' אחזק' מדרבנן עכ"פ ומקורו מדברי רשיז"ל חולין דף קל"ד. ואפשר דחזק' טהרה והיתר אלימ' טפי:

והנה לדינ' גדולי האחרונים בחכמת אדם כלל ק"ח וכן בס' לחם ושמלה הביאו דברי התוה"ש לפסק הלכה ושם ג"כ בחכמ"א משמי' דעצמ' בנשים שרגילות בזיבות דבר לח ליח' לבנה אפי' מרגשת זיבת דבר לח ולא בדק' תלי' במרא' טהורה וכן בת' נטוע

שורק סי' כ"א האריך בפלפול עצום ועמוק דבזיבת דבר לח אפי' לכתחלה בשעת הדחק כגון בנד"ז אי"צ בדיקה א"כ משמע בהדי' דדוקא בהרגש' דבר לח ולא בהרגשת פה"מ אלא דא"ל דבמעובר' דהוה חזקת מסולקת דמים וגם רגילה בזיב' ליח' לבנה דלא איתרע החזק' כ"כ וגם מצורף חזקת טהרה וחזקת היתר שלה גם הם יודו דל"צ בדיקה. והנה לפ"ד כו"פ בדברי תה"ד אינ' נאמרי' רק בבדק' אח"ז אבל בתוך שיעור וסת לא א"כ איכא לתקוני עכ"פ לבדום אח"ז ואם לא תמצא כלום או מרא' טהורה לכ"ע טהור' דהא לסברתי' בלא מסולקת דמים רק לאח"ז חיישי' א"כ במסולקת דמים ע"כ גם לאח"ז לא חיישי' כמובן. אלא שהאחרונים חולקים עליו בזה. ואפשר בנד"ז כ"ע מודים דמהני הבדיקה לאח"ז עכ"פ. ויען כי מרן בדברי חיים ח"א סי' ל"ד פסק להתיר וכן בח"ב סי' ס"ו עכ"פ בימים של טהרתי וכן החזיק אחריו בת' שערי צדק ודאי מי שסומך להקל בזה לא הפסיד. וראיתי בת' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' ל"ו שהביא ת' ד"ח וחכ"א הנ"ל וחולק עליהם מסבר' ושיטת הראב"ד דרוב דמי' באשה טמאי' ומשום חזק' טהרה נמי אין להקל דהא חזי' דכ"פ החמירו חכמים בחזקה ומדרבנן להחמיר. והנה במעובר' דהוה חזק' דמים מסולקי' אפשר דמודה להקל דאדרבה נימא דלא בא מדמי' טמאים כיון דבחזקת דמים מסולקים הוה ועיי' בת' תשורת שי תנ"ז דג"כ נוטה להקל בהרגשת זיבת דבר לח עכ"פ וי"ל ג"כ במעובר' עודה הנ"ל אפי' בהרגשת פהמ"ק ובפרט לפמ"ש בת' שבות יעקב דבזה"ז ההרגשות אינ' רק זיבת דבר לח כמ"ש לפניו נשים זקנות ומ"ש מעל' מדברי חת"ס סי' קס"ח דגם במראו' טהורות בהמצא אחר הרגשה הקשה עלינו להקל. הנה בסי' ק"כ וסי' ק"פ נראה ששוב חוזר להתיר והיא אחרונה:

ומ"ש האחרונים בדברי התוס' בתירוצ' ד' ס' מה שהקשו באותיום אמאי חייבי' קרבן חטאת משום דאמרי' דשמש עכבי' ובטהרות אמרי' מאן עכבי' וקשה גם בשימש דלמא אח"כ בא הדם ותי' דרוב פעמים בא מקודם. ועמדו בזה בס"ט וחת"ס וד"ח סי' הנ"ל בהבנת דבריהם. ולענ"ד בפשיטות לפמ"ש בש"ש שמעתת' א' פ' כ' ושמעתת' ב' פי"ג דלאח' אותיום דחייבי' בא"ת אם כי יש לה חזקת טהרה צ"ל דאיתרע חזקת' עי"ש פלפול נעים ונחמד. והנה שם החקירה אי חזק' דהשתא מהני בלא התנגד חזק' דמעיקרא או נימא דליכ' חזק' כלל והביא דברי התוס' בסוגי' דקדשה אבי' בדרך דמסקנתן דדוקא בבוגר' אמרי' משום דרגילות לבא אצפר' אמרי' הרי בוגר' לפנינו וכן בחזקת ברי דרוב בריאים הם מהני חזק' דהשתא וא"כ ה"נ דהא במ' שבועות מוקי לה הש"ס הך מתני' דאותיום בסמוך לוסת' דאפי' אם מדרבנן עכ"פ עלולה ורגילה לראות בסמוך לוסת' א"כ מצרפי' לחזק' דהשתא והרוב שאמר' בתוס' לא רוב ממש אלא רגילות כמו בבגר' וכן רוב

בריאי' ל"ש ממש רוב במי שמסופקים ע"י שטר' אם שכ"מ או ברי הי' דוודאי גרוע הוא לאדם פרטי שדנין עליו דאל"כ ל"ל חזק' דהשתא. וז"ש בתוס' רוב זה עם חזק' דהשתא וכיון די"ל שמש עכבי ליכא דבר המתנגד לומר מפני מה מעיקר' לא ראת' משא"כ לאחר אותיום הוה כמו טהרות דל"ל שוב שמש עכבי' א"כ אינ' רק בא"ת וז"פ לענ"ד:

והנה בנד"ז אם יסכים אתנו גדול ההוראה שאם תנסה לבדוק במוך ג"פ כמ"ש בת' דברי חיים ולא תרא' רק מרא' לבנה ונוכל לסמוך בבדיק' לאח"ז עכ"פ. ובתנאי שיסכים גם הגאב"ד, נ"י לדברינו. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קיז

ב"ה אול"י ו' עש"ק פ' חיי תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שלמא רבא לגבר בגוברי' ידי"ע וידי"נ כבוד הרב הגאון האמיתי ציס"ע כקש"ת מו"ה אברהם מנחם שטיינבערג שליט"א אב"ד ור"מ קיק בראדי יצ"ו. אחרי מודי' דרבנן מול הדר"ג וכו' והנני אציע בזה שאלה הבא לפני באיש א' אשר ביום שני לאחר העונה מצא לפניו במכנסיים (הנקרא אונטערציג החזען. והוא מפשתן כמו החלוק) שורות שורות אדומים וכאו"א ל"ה כשיעור כתם אך ורק הי' יותר משיעור מאכולת אשר בזמנינו וידוע מ"ש מרן חת"ס ביו"ד סי' ק"ן ומעתה יש לדון עפ"י מחלוקת שהוא באחרונים כי בת' פמ"א ח"ב סי' קכ"ו פשיטא לי' כי אין דין כתם לאסור רק מה שנמצא בבגדי אשה אבל לא בבגדו לבד מעד שמקנח בו אחה"ת והביא' בסד"ט סי' קפ"ז סעיף א' וכן בסי' קצ"ו והסכים אתו אבל בס' לחם ושמלה בסי' ק"צ חולק עליהם דונ"ש ונסרין שמציע תחת"ה או מכס' ב' והביא ראיי' מפורשת מהתוספת' פ"ו נמצא על חלוק בנה השוכב בצדה טמאה מפני וכו' ולא על בנה לבד אמרו אלא על כל אדם אלא שדברו חכמי' בהוה וא"כ ה"נ אם בעלה הי' עמה במטה כך הלכה ע"כ דעתו כאסור'. וכבר עמד בפליא' זו על הפמ"א וסד"ט בפ"ת סי' ק"צ ס"ק ב'.

והנה בתוספת' שלפנינו כתוב באין מבין בזה"ל נמצא על חמיה בנה יושב בצדה. אלא שבהג"ה הגר"א מגיה חלוק במקום חמיה בנה שוכב במקום יושב ולפי"ד הפירו' נמצא על חלוק בנה השוכב בצדה וכן ראיתי שם במצפה שמואל שמכאן סתיר' לדברי ת' פמ"א הנ"ל ומביא בשם ת"ב דכמו שתולין בבנה ובעלה בשנמצא כתם על בגדי' לקולא ה"ה לחומרא בנמצא על בגדיהם לומר שהדם ממנה אלא שלענ"ד קשה הדבר לומר שכזדקר טעות ומכשול פני הגאוני' פמ"א וסד"ט. ויש להביא ראי' קצת מגמ' פ' הרואה שם ד' ס' במתנית' דשלש נשים ששכב' במטה אחת ונמצא תחת ח' מהן כולן טמאי' ובד' ס"א תנן גבי ג' נשים נמצא תח' הפנימות אמצעי' ג"כ טמאה ובגמ' מיישב בו מתנית' הנ"ל דהא דתני כול' טמאות במושלבות ושוכבים ערוונו' והא דרק האמצעי' בצדה טמאה באינ'

משולבות ובכול' משום מילי דסבר' דע"י שדוחקי' זא"ז בזמן שינתן בא' זו במקומה של זו ע"כ בנמצא בסדין שתחתי' במשולבו' כולן טמאות ובאינ' משולבות האמצעי' טמאה אבל מצאת דם על גוף של חברת' כ"ש סבר' הנ"ל וכמ"כ על חלוק של חברת' ואם הי' ההלכה פשוטה כ"כ אמאי צריכ' למימר בסדין שתחתי' והא כש"כ הוא דאם מגוף לגוף מחזיקי' כש"כ בסדין א'. ועוד מה זה שכתו' בתוספ' מפני שמתהפך זו לא שמענו רק בסדין וחלוק שמכס' בו אבל לא בב' גופין ומה הפוך שייך במלבושי' שלבושי' ב' בני אדם ועי' בש"ך ס"ק ס"ח בנשים השוכבות ל"ש מתהפכו' להיות משולבות:

ולולא דמסתפינ' הייתי אומר הפי' בתוספת' בפשיטות והוא עפ"י שנראה וידוע כי בזמן הש"ס הי' דרכן לשכוב ערומות כמו שהתפאר ר"י בגמר' מ' שבת ד' קי"ח מעולם לא ראו קורות ביתו אמרי חלוקי' ופירשיז"ל כי בעודו שוכב הלביש או הפשיט חלוק' ועוד מקצת גופ' מכוס' בסדין ועי' באו"ח סי' ב' וסי' רל"ט בסופ' לענין מלי דצניעות' ועי' בסי' ר"מ במג"א ס"ק כ"ז וכן במתנית' דשלש נשים במשולבות איירי בערומות דבלאו"ה א"א במשולבו' כמובן ומעתה לפענ"ד כך הוא פי' התוספ' והוא עפ"י דינ' דמתני' ר"פ הרואה כתם הית' פושטת' חלוקה ומתכסה בה טמאה בכ"מ שנמצא מפני שמתהפכ' והיינו דתני נתוספ' לנמצא על חלוק בנה שוכב אצל' ושניהם ערומ' ודאי בנה מתכסה בחלוק' ואשמעי' כמו דעל חלוקה אם כי בנמצא ממעל חגורה או בבית יד שאין מגיע לבי"ת דטהורה ובמתכס' בה בכל מקום שנמצא טומאה מפני עשוי' להתהפך כן בכסוי' חלוקי' של בנה או מי ששוכב עמה מחמירי' מפני שעשוי' להתהפך ודילמא על גופן הי' בעת בא זיב' דמיה וכיו"ב כתב הראב"ד בשלש נשים שמתכסי' בסדי' א' כולן טמאי' מה"ט וכן פסק בשו"ע סי' ק"ץ סעיף כ' כן החמיר התוספ' בכסוי' חלוק וכמו היא שמתכס' בחלוקי' לא מפלגי' ובכ"מ שנמצא טמאה וכמ"ש בסעיף י"ד א"כ לפי"ז רק בכהגוו"נ זו יש להחמיר אבל בלבוש חלוק ומכנסיים בלא כסוי או אפי' פושטי' והניחו במקום מסוים בלא כסוי יש לסמוך אדברי פמ"א וסד"ט דל"א עשוי' להתהפך רק בדרך כסוי ורק אפשר אם מונח כלפי בי"ת יש להחמיר דלא גרע משתות' בעובד' דר"י פ' הרואה ד' נ"ח כמובן:

והנה עד כאן באתי רק כמעיין ולמען קיים דברי הגאוני' הפמ"א וסד"ט. ובנד"ז אפשר דיש להקל לכ"ע מפני כמה טעמים דדרכ' להניח המכנסיים למטה מרגלי' וגם כי לא הי' בכלל השריטות אדומו' כשיעור כתם ואם כי החת"ס החמיר בעד שאינ' בדוק ע"י הרגשת זיבת דבר לח שאינ' מטהר רק בשיעור דם מאכולי' בזמנינו היינו ע"י בדיק' והרגשת זיבת דבר לח שלדעת הנוב"י הו' הרגשה. וגם לחוש דילמא בשעת תשמיש

ראת' ואח"ת כשלבש המכנסיי' בא הלכלוכי' דם על הבגד הנה דרכו של האיש לקנח ולרחוץ קצת מקום השמ' א"כ ודאי נתקנח ועוד שבבית זה מצווי' רחש הפשפש ששיעור' כתורמו' ואם כי השריטות האדומים נמצאו משוכי' של"כ דמי הפשפשי' הנמצאי' מ"מ אין לנו אלא מה שאמרו חכמי' ועוד אפשר כי האיש הנ"ל מצא כתמי' הנ"ל בי' שני של אחה"ת וביום שלפניו שהי' אחר ליל העונה בעשיית צרכי' לא ראה אלא שבזה י"ל שלא עיי' אז במילת' דלא רמי' עלי'. זה אשר נו"נ בענין זה בכ"ז אני כמסתפק ועולה ויאבה נא הדר"ג נ"י להודיענו דעתו הרמה. והנני בזה ידידושת"ה ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ.

והשיב לי הגאון נ"י להקל בזה ולהתיר' משום כיון דיש צדדי' להתיר' כמ"ש באחרונים בדברי בן המחבר בי"ש ושערי צדק שהביא' דברי הלחם ושמלה הנ"ל והכא ישצד להתיר כיון דלא הי' א' מן השורות שיעור כתם. והנה בל"ז נמי יש צד להתיר יותר מזה במה שהייתי מרמז במכתבי שדרכו של האיש הנ"ל לקנח ולרחוץ האבר א"כ כמעט א"א לומר דבא מלכלוכי דם שהי' בשהית דודאי הי' מתקנא והראי' מדברי הרשב"א בשם יש מרבותי' הביא' הרה"מ בפ"ט מה' א"ב ה' ח' דהא דקיי"ל בנמצא על קשרי ידיה דטמאה משום דידיים עסקניות ונגעה ידה בב"ת היינו בבדקה עצמה ולא נטלה ידה. אבל מן הסתם ל"א דילמ' נגעה והרמב"ן והרשב"א מחמירי' דילמ' נגעה ולאו אדעת' והיינו בנגיעה ולא נטלה ידה וכמ"ש המ"מ דבשאר גוף נמי י"ל דילמ' נגעה ונתז הדם ממקור ובא על ידה אבל לענין נטילת ידיה לא מצינו שחולק עלי' לאמור דאפי"ה טמאה דילמ' לא נטלה שפיר. א"כ בנד"ז ודאי י"ל דאם הי' בא בשה"ת ודאי הי' מתקנח ונרוץ ודו"ק בזה:

ובסבר' זו יש טעם להקל ג"כ אפי' לדעת ת' הר המור סי' י"ט שהביא ג"כ דברי ת' פמ"א וסד"ט הנ"ל והיינו דברי סד"ט בסי' קפ"ז לענין שלא להחזיק' ברוא' מה"ת משום דל"ש שתשמיש יגרום הראיי' עיי"ש שהאריך ומסיק דלענין לטהר לאשה עכ"פ ל"מ לאמור ולתלות במצא על כתונת שלו דמעלמ' אתי דאין זה עיקר בלא ראיי'. והנה כ"ז שם דאיירי בנמצא על כתונת שלו שהי' מלובש בשהית אבל הני מכנסיי' שדרכ' לפשוט באות' שעה א"א לומר דבא עלי' בשהית ורק לאח"כ ע"י לכלוכי דמים שהי' באבר וכיון שקנח ורחץ בנתיים ודאי יודה דעכ"ח תלינן דבא מעלמ' וכמ"ש הרשב"א הנ"ל בשם יש מרבותי:

אחרי כתבי ראיתי בתשו' מהרש"ם סי' קס"א כתב דבר נפלא שהועד לפני' מפי רב א' כי הגה"ק בעל שו"ת דברי חיים כאשר ראה דברי לו"ש הנ"ל שחק על חומר' זו ואמר שלא להורות כדברי' כי אם כדברי פמ"א וסד"ט ודאי הוא מטעם כיון שהתוספת' צריכ' עכ"ח הג"ה כי כאשר לפנינו אין לה הבנה שוב אין להביא ראי' ממנו. ועי"ש שדעתו

להגי' במקום חמיה חמילה שהוא איזה מצע או ירוב' והג"ה הגר"א אינ' מביא כלל ולענ"ד כמ"ש:

סימן קיח

בבהי"ה יום ו' מש"ק פ' ואתחנן תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט להרב החריף ובקי טובא וכו' מו"ה חיים צבי ליכטענשטיין נ"י אבד"ק בוטשום יצ"ו. בדבר מ"ש ע"ד העובד' אשר צורבא מדרבנן נשא בתולה ובל"ר מצא דם בתולים ופירש ממנה כדינא ואחר טהרת' מב"מ בביא' זו לא מצא דם ואומר' כמדומה של"ה ביאה גמורה וכן בליל של מחרת דומה להנ"ל ואח"ז בא זמן וסת. ואחר טהרתה שבא אליה ג"פ ומצאה דם מיד מהו שנחזיקנ' לרואה מת"ש. ומעל' הביא דברי ש"ע סי' קפ"ז אשר שם מבואר דלא תלי' בד"ב רק אם לא פסק' מלראות וגם הי' לה צער וכאב. והביא שוב דברי הנוביי"ת סי' צ"ד דבביאה שאינה גמורה דלא הוה הפסק ובת' מהרמ"ש סי' קע"ט אפי' באומר' כמדומה ואפי' ביש"ק. והנה ודאי די סמך להתיר עפ"י דברי הגאונים אשר כל ב"י נשען עליהם. אך בנדון זה קשה התיר' עפ"י מ"ש בשו"ת מהרי"א סי' קע"ט אשר נשאל כיו"ב והי' ג"ם בעת עבור' ועד"ז דן כי במעוברת אזלי התיר' הנ"ל הוא עפימ"ש בשביל אמונה דבמעוברת א"א שלא כלו הבתולי' כי אין אופן שתתעבר' בבתולים קיימים כמו שא"א לגדול הפרי בלא נפילת הפרח. וא"כ עכ"ח אין זה דם בתולי' רק ד"נ ובת' הנ"ל מביא ראיי' לדברי ש"א ממ"ד ומ' יבמות ד' ל"ד ע"ב במ"ש שם דאין אשה מתעבר' מביאה ראשונה ופריך הגמר' מתמר ות' שמיעכ' באצבע והיינו שעי"כ נשר' הבתולי' ונתעבר' א"כ משמע דאין אפשרו' להתעבר בלא השרת בתולי'. וראיתי בשו"ת תשורת ש"י שהקש' עלי' דהא אמרינן במ' חגיגה ד' ט"ו גבי בתולה שמבר' שאפשר להתעבר ע"י ביאה מי שבקי בהסיי' כמו שמואל דרב גוברי' וכן אמרינן התם דאפשר דנתעבר' באמבטי ומ"מ היא בתולה דהא בעי שם להתיר' לכה"ג אלמ' דאפשר ואפשר והראיי' שמביא מהך דמ' יבמות השיב עליו דשם אין הטעם דאין אשה מתעבר' בב"ר מפני שהבתולי' מעכבי' דודאי אפשר ע"י שיש פרצ' דחוק' אלא שממילא נושרי' הבתולי' וע"י מעוך מתעבר' ונושרי' הבתולי' ג"כ דאל"כ מה פריך איהוד' דודאי רב גוברי' והי' בקי' בהטיי' כשמואל אלא ודאי אין הטעם שאינ' מתעבר' מביאה ראשונה משום הבתולי' אלא כך הוא בטבע'. וגם כי י"ל דאע"ג דלא נשרו הבתולי' מ"מ נעשה פתח קטן לקליטת הזרע וע"כ מסיק להתיר' והנה בגוף הסבר' והראיי' ממס' חגיגה נראי' דבריו. אבל מה שהשיב על הראיי' ממ' יבמות במכ"ת לא עלה על זכרונו אז מ"ש בנוב"י מהדו"ק סי' כ"ב דהא דא"א מתעבר' בב"ר הפירוש שמן הרוב הוא כן אבל אפשר במעוט' וכ"כ הר"ן בפ"ק דקדושין עיי' בשו"ת שיבת ציון שהביא'

ומעתה הפירוש בקושי' הגמר' מתמר כך הוא האיך סמכ' תמר להפקיר עצמ' משום שהי' משתוקק' להעמיד בנים ממנו הא א"א מתעברו' מביאה ראשונה עפ"י רוב והיאך סמכ' על המעוט. כלומר שהיא מן המיעוט וע"כ לא הקשה הגמר' מלאה שנתעבר' מב"ר כמ"ש התוס' דשם מעשה שהי' כך הי' והית' מן המעוט אבל אין לסמוך על זה לעשות כן. ומעתה אזלי לי' דחיית בעל תשורת ש"י מה דקאמר דיהוד' רב גוברי' ובקי בהטיי' וכי סמכ' על זה שיבא אליה דרך הטיי'. ועוד דהא חשב' לזונה ולא הית' בעיניו בתולה ולמה יבא דרך הטיי' ועיי' בת' אמרי אש סי' ס"ו וסי' ס"ז והנה מדברי הנוב"י הנ"ל מוכח ג"כ דהטעם שא"א מתעבר' מב"ר הוא כמו דס"ל בת' מהרי"א הנ"ל דהבתולי' מעכבי' עיי"ש במהדו"ק סי' כ"ב ובמהדו"ת סי' ל"א. ואפשר דהש"א ס"ל כמ"ש במל"מ בפ' ט"ו מה' אישות דאין אופן שתתעבר באמבטי ודשמואל לא שכיח ואפשר ג"כ דס"ל דעובר לחוד ועובר לחוד דודאי תחילת העובר אפשר ואפשר אבל בנתגדל העובר חדש או ב' חדשים ע"י גדולו דוחק הבתולי' לחוץ. והשאלה במ' חגיגה הוא באופן שנשא' הכה"ג בתחילת עבורו דמותר לקיימ' כמו בבגר' תחתי'. והנה בנדון זה אם יש מציאות לידע שלא ראת' ג"פ בעת עבור' גם בת' מהרי"א מודה שאין לאסר' משום רואה מתים. ולדעת התשורת ש"י אין חלוק ומעתה יש לחקור ולידע זמן הכרת עובר ועי"כ יודע זמן עבור' יזמן ראיית' מת"ש ומ"ש מע"כ להתיר עכ"פ בהוכר עובר' דהוה מסולקת דמים בת' מהרי"א הנ"ל דעתו דלזה לא מהני סברת הוכר עובר'. עיי"ש שהביא כמה ראייות מהפוסקי' אחרונים והנה בנדון זה כבר גליתי דעתי שצריך חקיר' לדעת ת' מהרי"א ואז אם יסכים עוד גדול ההוראה הם אני כמשיב למכשור' והיינו עכ"פ שלא לאסר על בעלה ולהתיר' שלא בליל טבילה כמ"ש כת"ר אבל אם תראה חלילה צריכ' ז' נקיים וטבילה לענ"ד עכ"פ. ואם רצה כת"ר לסמוך ע"ד תשורת ש"י אין בידי לאמר כא או"ה דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קיט

ב"ה אול"י ד' פ' נצבים תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר לכבוד הרבני החריף ובקי יי"ש מו"ה משה סופר נ"י בעובדא חתן שבעל כמה בעילות אלא שלא הי' בעילות גמורות רק זאת ידע כי העטרה היתה מבפנים אך הספק אם הי' יותר מזה מהאבר ג"כ מבפנים אבל בבירור שלא הי' כל האבר מבפנים. ועתה הספק אם תטבול אשתו ויבעול בעילה גמורה אם צריך ג"כ לפרוש ממנה כמו שאר כונס בתולה או נימא דלא דמי' מטעמי' שמפרש מעל' ויבואר לקמן בס"ד. והנה לדינא בספק כמו זו נראה מדברי סד"ט סי' קצ"ג שדעתו לומר דהיא בכלל הערה מה שאינו גמר ביאה ממש ועשה אותו סניף להתיר

עכ"פ בקטנה שלא ראת' א"כ בספק כזה בנדון אפשר דמיקל גם בכבר ראתה וכן ראיתי בס' עצי העולה דבספק אם רק הערה או ביאה ממש יש להקל בבדק' תיכף ולא מצא' דם ודייק כן מדברי הרמ"א שהדיוקים סותרים כמובן. א"כ לפי"ז אפשר שלא הי' צריך לפרוש ממנה עד שיבעול בעילה גמורה וכן נראה מדברי ת' מהר"ם שי"ק סי' קע"ט בנדון שאלה דשם הי' ג"כ מסופק אם בעל בעילה גמורה ודן להתיר לענין רמ"ת בראתה בשאר בעילות והא דרכו בקודש בצדקתי לגעור בדבר שנעשה שלא כהוגן ומדשתיק לי' אפשר דס"ל ג"כ שאי"צ בספיקא פרישה וטבילא בפרט לפמ"ש בנוב"י מהדו"ת חאה"ע סי' כ"ג שהביא מעל' ג"כ דהמראה אינו בשפתי הרחם אלא בנקב שבאמצע הפרוזדור והסכים זקנו מרן חת"ס באה"ע ח"ב סי' צ"ה אתו. א"כ זה החתן אסר מסתפק אם יתר האבר מלמטה מן העטרה הי' מבפנים ודאי אם הי' אפי' לפנים מן השפתי הפרוזדור דבהנקב דאיירי בנוב"י מה ספיקא שייך בזה בבחור וזה תחילתו ודאי אינו מבין ובוחן באפילה כזו א"כ לפי"ז בוודאי שלא הי' רק הראה היינו הכנסת עטרה למקום הנקב שקור' מרן חת"ס בסי' צ"ה הנ"ל פה הרחם וא"כ קשה מאוד שלח יהי פוגע בהשרת בתולים דהבתולים למטה מן המקור כמ"ש מרן חת"ס ביו"ד סי' קמ"ו וגם בנוב"י סי' הנ"ל שהבתולים אצל הנקב שנקוי' משם המי רגליים עכ"ז הקיל הרמ"א כמו דרך פשרה כיון דיש פוסקי' שאפי' בבעילה גמורה בלא ראתה דם בתולי' אי"צ לפרוש וכמ"ש בת' אמרי אש סי' ס"ו שהביא מעל' ג"כ. ואיני מחליט לדינא כי זה רק לפי דבורו של חתן וכלה וגם לפי ראות חקירת עיני המורה לבד. ורק אם בדקה תיכף ולא מצאה דם בבדיקה היטב כבר הזכרתי דבספק כזה מתיר להדי' בעצי העולה. ועתה נבא לנדון אשר מעל' העלה חדשות כי לדעתו כיון שמבואר במ' סנהדרין ד' ע"ג ובתוס' יבמות דף נ"ט ע"ב דבהער' דהיינו הכנסת עטרה שובר את הבתולים א"כ נאבדו הבתולים ולא ראתה דם א"כ דינ' כמו ביאה גמורה ושוב אין לחוש והוה כשאר ביאות שאחר הנשואין, והביא עד"ז דברי ת' אמרי אש ותשו' זקנו מרן החת"ס ז"ל אשר מדבריהם עולה להתיר בכגון זה וכן יש להקל כיון דפליגת' דרבוות' הטו"ז וב"ש פליגי מהו הראה ולדברי הטו"ז ראש העטרה של צד הקרקע היא בכלל הערא' וממילא לצד הגוף כלמעלה הוה ביאה גמורה א"כ כבר אינו בכלל כונס את הבתולה לאמור בזה אין לו אלא בעילת מצו' כבר לפרוש והא בנוב"י מהדו"ת אה"ע סימן כ"ג מבואר שאינו מכריע. והנה בדברים אלו לא הבנתי הכרעתו דהא בכל זה להיפך דהא תרווייהו במסקנתן להתיר רק בשראתה דם אחר בעילות הנ"ל דלא נתחזקה ברואה מ"ת. והקושי' מסנהדרין דמוכח דבהראה נושר' הבתולים אח"כ שוב א"כ נחמיר בראת' דם לאמור דהוה דם נדה והמ"ת ברב בקיאות'

וחריפות' העלו מהתוס' ר"מ כתובות ד"ו ונדה דף ס"ד ומ' חגיגה דף י"ד דתלי' בנטיי' אפי' למאן דליכא גברא רבה כשמואל דבלא גמר ביאה רוב בקיאין וגם מזדמן הטיי' וע"כ תלינן בהדמים שראתה אח"כ בבעיל' גמורה שהוא דם בתולים וא"כ לא הי' כלל השרת בתולים וממילא הוה בכלל כונס את הבתולה דצריך לפרוש. ותדע דהא בת' חת"ס וכן בא"א מהפך ומהדר בהאי גברא כלומר החתן שנשאל עליו למה החמיר בביאה ראשונה לפרוש ונמנה עד שתטבול על בעילות הראה ולמה לא החמיר בבעילות האחרות כמ"כ. ולדברי מעל' הא הדבר פשוט דכבר אבדה הבתולים אלא וודאי לית דין נתן להאמור דהוה כמו תופס החבל בשני ראשין דהרמ"א הקיל בהראה שלא לפרוש ושוב נאמר כיון דע"י הראה נושר הבתולים שוב אינה בתולה ואינו בכלל בועל ב"מ ופורש א"כ בטלה חומרות חכמז"ל לגמרי וכי תימ' נימ' באמת להיפך דתתסור ותטבול גם על הבעילה של הראה משום השרת בתולים מאן ספין ומאן חשיב ליעבד עובד' היפך דברי רבינו הרמ"א. ודברי הרמ"א כבר ישבו באמרי אש. וכש"כ לפמ"ש מרן חת"ס דתלינן בהזדמן הטיי' וכהנ"ל. ועוד לענ"ד דדבעילה זו יותר יש להקל דקרא בעילת מצוה וכמ"ש התוס' בכתובות ד"ו הנ"ל דקר' לי' ב"מ משום דכתיב בועליך עושיך שעשאה כלי ומביא לידי פ"ו ונשא"כ שאר בעילות דנימא דכבר עשאה כלי, וגם מ"ש מעל' דהנוב"י בסי' כ"ג הנ"ל אינו מכריע בין ש"י הטו"ז וב"ש. ג"כ ותמי' בעיני והא אדרבה הוכיח מדברי תוס' בשם ר"ת ועוד דעות כדברי ב"ש וגם טרח הרבה להסביר גם שיטת הרמב"ם בחבורו כדברי ב"ש וכן מסקנתו. ועד"ז תמך להקל בענין הנשאל שם להתיר אשה לבעלה ולא לחוש משום זונה כמבואר שם. ועוד נלע"ד להוסיף להחמיר בזה דהא פשיטא דאם תראה דם בביאה זו ודאי צריך לפרוש לסברא דידן משום דם בתולים וכסבר' מעל' כיון דכבר אבדה הבתולים יחזיקו ראיי' זו משום דם נדה ויהי' נ"מ לענין רמ"ת ושאר חומרות. ועיי' בת' פנים מאירות ח"ג סי' כ"א שהתרעם על רב א' שרצה להתיר בכונס בתולה שלא פסקה מלראות דם וכול' תולי' בבתולים. ורצה להקל דבביאות כזו א"צ לפרוש משום כונס בתולה דדוקא בתולות דכלה החמירו משא"כ בשאר ביאות דלא שכיחי לא גזרי' ותלינן כמו במכה. והוא השיב עלי' משום ל"פ. ועוד הביא ראיות חזקות להחמיר יותר וא"כ אינן דמחמרי' דאפי' לא ראתה הוה כראתה וכי היכא דמחמרי' בביאות האחרות בלא פסק' הה"ד בביאות גמורות שבאו אחרי הראות, וע"כ נלע"ד שאין מקום להקל בביאות גמורות שיבעול אחרי ביאות ההראות כנ"ל ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכ

ב"ה יום א' תענית עשירי תרס"ח לפ"ק מאד יצ"ו שרו"ט לכבוד הרב המאוה"ג מו"ה אשר אנשיל יונגרייז נ"י אבדק"ק מ' קאוועשד יצ"ו ע"ד שאלתו באשה א' אשר ע"י חולה ברחם שלה צוו' הרופאים עשות רפואות באיזה משקאות אשר מהם תמלא כלי שופרת הנקרא איינשפריצונג והיא תאמר שאינו מגיע ע"י לפיה"מ ואפשר ג"כ דלפעמים בלא ראות ודעת יקר' כן וא"כ הא יש לחוש פ' פה"ק ואין בפתה"ק בלא דם כמ"ש ר"פ המפלת לר"י וכן הלכה בסי' קצ"ד וכת"ר מביא על ענין של הלכה זו בפלפולא רבא דברי תשוב' האחרונים וראש המדברים בזה הוא תשו' נחלת שבעה סי' ט' באשה שאחזוהו צירי' וחבלי לידה וקראו לחכמ' לבודקה ולא נמצא דבר ורק שהכניס' אצבע' לאו"מ ועד"ז הביא מנהג פולין אשר כיו"ב חיישי' לפתה"ק וא"א בל"ד וראייתו משבת ס"פ מפנין דקיי"ל לענין חילול שבת דהוה יושבת על המשבר וכו"פ וס"ט וחת"ס בסי' קע"ט חולקי' עלי' בזה: והנה בנ"ד אין ראי' משם הם לא חלקו רק שאין זה בכלל יושבת על המשבר אבל אם ע"י איזה כלי שפופרת מגיע לשם י"כ דחיישי' ולזה אנו צריכין במ"ש הנוב"י מהדו"ת סי' ק"כ דחייש בזה בין שהי' פתה"מ מבפנים ובין שהי' מבחוץ ובבינת אדם סי' כ"ג ושאר אחרונים חולקי' עליו רק בד"ז שאין מגיע ע"י אצבעו למקום הנ"ל כמ"ש בח"ס והב"א עפ"י פיה"מ להרמב"ם ר"פ יוצא דופן ובפ"ה ומה' א"ב בחיבורו וס"ס יש לחוש בנ"ד ע"י ככי הנ"ל דילמ' מגיע לאות' מקום ועד"ז דן בתשו' נהרי אפרסמון סי' ע"ד והוא ז"ל הקש' מנוב"י הנ"ל דידי' אדידי' דבסי' קי"ח הביא ראי' נגד דברי תה"ד במ"ש דבהרגשת פתהמ"ק אפי' לא מצא' דם טמא' וכן קיי"ל בסי' ק"ץ אם כ' בד"מ חולק עליו וכן הקיל בזה בת' יעב"ץ ולפי מסקנת הנוב"י אינה אלא ספיקא ולפי"ז הוה ס"ס במסופקת אם הגיע לשם. ודבריו תמוהים מאוד במה שמדמה דברי תה"ד בענין הרגשת פתהמ"ה לא"א פתה"ק בלא דם דאם זה כהדדי ננהו א"כ דברי תה"ד ה"ה דברי ר"י בגמ' ר"פ המפלת והכי קיי"ל כר"י וא"כ מה חדש התה"ד ולמה פליג עליו בד"מ והמחבר הביא בשם יש מי שאומר אלא דד"ז אינ' כלל לענין פתה"ק הוא ע"י דברי' שחוץ ממנו כגון לידה ומפלת חתיכה ותחיבת שפופרת וכיו"ב בזה אמרי' א"א לפתיחת הרחם שלא יצא דם ממנו כמ"ש שהוא מלא דם אבל מה שנפתח מעצמו בטבע כגון ע"י איזה הרגשה ותנוע' אין בזה נקרא פתה"ק אלא נפתח מעצמו מ"מ אין הכרח שיצא עי"כ דם כי כח המחזיק מעמיד הדם על מקומו כמו בשאר נקבים שאינ' יוצא מהם שום דבר בלא זמנו דהוא ע"י כח המחזיק וכיו"ב איתא בספרי מדרשי רבות וחכז"ל עיין בתבו"ש ובפרמ"ג סי' מ"א וכיו"ב וד"ל ועיין בת' יעב"ץ ח"ב סי' ה' שמחלק ג"כ בין א"א לפתה"ק בלא דם

בין האי דת"ה בדברים פשוטי' ואנו הוספנו בסברא כנ"ל. ועוד הא עכ"פ צריך לחלק בין דברי' גדולים וקטנים ממתני' דמפלת שערות ריבחושי' כמ"ש הרא"ש שם דתטיל מים ואם לא נמוחו טהור' ול"ח לפה"ק וא"כ בהרגשת פתה"ק שהזכיר בתה"ד מנ"ל דהוה פתיחה רחבה כ"כ שהי' די לדבר גדול ואדרבה עפ"י רוב אינ' רק פתיחה קטנה כ"ד וכמ"ש בחת"ס סי' ק"ן אפי' כמו עקיצת מי רגלים הוה הרגשה וא"כ אין זה ענין כלל דא"א לפה"ק בלא דם דבפתיחה כ"ד אינ' מוכרח שיוצא דם והדברי' ק"ו כמובן ואני תמה מאוד ע"ד תשו' נהרי אפרסמון שהק' מזה על הנב"י ועושה ס"ס ס' נפתח ס' ל"נ ואם נפתח שמא לא יצא דם או דם טהור וז"א דבא"א לפה"ק בלא דם אפי' לדעת הראב"ד הוה עכ"פ רוב מדם טמא ולהרז"ה הוי כוודאי וא"כ אא"ל ס"ס כזו:

וראיתי לכ"מ דיש ס"ס דלמא הדם בשפופרת ולדעת החו"ד ליכא בזה חשש' משום דאין דרך ראיי' בכך. והנה אם כי דבר חכמה דיבר מ"מ בשפופרת הנ"ל שקורין שפריטץ אשר פיה קטנה מהכיל אינ' מציא' כלל שיכנס בתוכו דם סמוך ועוד כי ידוע מדברי הש"ך כללי ס"ס סי' כ' דבדבר שהוא מצוי' ביותר לכאן מלאידך גיסא דאין עושין מצד המצוי' כס"ס וכמ"ש התוס' כתובות ט' ברוב ברכון יע"ש ובזה ודאי מצוי' ביותר שהדם יוצא מהצד שפופרת ובפרט אם מיד עשה פעולת השפריט- צען שאיא לכנוס לתוכו כלל וד"ל. ולענ"ד זה גופי' יש לצרף כספיק' כיון דפי השפופרת דק וגם למטה ממנה אינ' עבה כ"כ דילמ' מדברי' קטנים הוא ולא עדיף מעובדא דר"ש שהביא הרא"ש והטור דבחתיכה בשר שנפל לביה"ר חשיב לי קטנים ול"ש למקרי חתיכה בדבר קטן יותר מפי שפופרת הנ"ל וכמ"ש בס"ס קפ"ח שם סעיף ג' וסעיף י' ועוד יש לצרף לס"ס עפ"י מ"ש בחי' ח"ס עמ"ס נדה ד' כ"א שהק' על האבעי' דר' ירמי' בהכניסה שפופרת והוציא' דם וממעט לי' רק מבשרה ולא בשפופרת. ולדעת הרמב"ם דס"ל דס"ד מה"ת לקולא ובעי חתיכה מב' חתיכות א"כ דלמא לא ארגשה ומדי ספיקא לא נפקא עי"ש וא"כ איכא למידרש למעט מקרא הכניסת שפופרת ותי' דר"ז לשי' דס"ל במס' כריתות דל"ב איקבע איסורא היוצא וזה דשייך הכנסת שפופרת בלא הרגש' ואיכ' נמי ספיק' ושפיר הוה ס"ס דלמא לא הגיע כפי הרחם ואת"ל הגיע דלמא לא ארגשה ואין להשיב דאינ' ס"ס המתהפך הא כבר למד לנו הש"ך האיך דמתחילה צריכה לדון אם הריעות' לפנינו כלל כ"ש לומר שצריך להפוך וה"נ האיך נדון אי ארגשה או לא ארגשה הא עוד אין אנו יודעין אם הגיע כלל למקום הרגשה ועוד נ"ל סניף להתיר במ"ש המ"ב בתשו' סי' מ"ט דא"א כלל להגיע כפי הרחם ע"י שפופרת דהרחם מתנונע' אנה ואנה ועפ"י רוב אינ' נגד הפתח הפרוזדור כי אם ע"י החכמה שתערוך אותו ור"י דאבע"ל בגמ' דרכו כן כידוע (עיי' מ' נדה ד' כ"ג ומס' בב"ב

ד' כ"ג) להיות מבעי' לי' אף בדברים שאינם שכיחים כלל ולהגדיל תורה ואם כי נראה דהפריש' פליג עליו באות' תשוב' מ"מ מידי ספיק' לא נפקא עי"ש ולפי"ז הוה ג' ספיקות דמהני לדעת הש"ך בכללי ס"ס אפי' נגד חזקה:

והנה מ"ש מע"כ אם יש לסמוך אפי' בימי לבונה דליכא חזקת טהרה ואדרבה להיפך לפי"ד הנוב"י ול"ש ס"ס כמ"ש בד"מ סי' ק"י בשם האו"ה והטו"ז והש"ך בכלכי' והנה ידועי' כי כל הבאי' אחריו חולקים עליו ובסי' כ"ז מד"ק נראה כי הניח בס' וסיים בצ"ע וכמ"ש בחת"ס סי' קמ"ד. ומ"ש כ"מ לחלק בין היכ' שסותר חזק' לגמרי כמו חזק' שא"ז. הנה ה"ה דברי הטו"ז סי' ק"י ס"ק ט"ו כמ"ש הפרמ"ג שם. וגם מ"ש עוד לחלק דהרי לא נשתנה ואין כאן חזקה שתראה עוד. הנוב"י עצמו הרגיש בזה בסי' נ"ז בשם התוס' ריש גיטין ויבמות פ"ח ולענ"ד דעיקרא דמילתא כמ"ש הפרמ"ג דהאיך דכל ב' ספיקות סותרי' החזקה לכ"ע ס"ס עדיף דרובא דעדיף מחזקה ורק בעובר' דאו"ה שהס' הב' דהיינו התערובות של בהמה שהספק בשחיטה וס' אם הבהמה בתערובות ל"מ דהספק בתערובות לא מסייע כלל לסתור החזקה אבל ס"ס גמור כמו בפ"פ ס' תחתיו ס' אינו תחתיו ספק אונס ספק רצון בזה מהני לכ"ע נגד חזקה וכן דעת הגאון בש"ש ב' פ"י ופי"ז עי"ש. דה"נ בס"ס דידן לכ"ע ספק לא הגיע למקור ס' לא הרגיש' כסברת החת"ס הנ"ל או דלמא השפופרת מדברי' קטנים או דילמא ל"ה הפה של הרחם נגד השפופרת כל הס' הנ"ל סותרין החזקה שלא תראה עוד דהא הנוב"י מתרץ דבריו מדברי תוס' גטין ויבמות הנ"ל שאמרו שאין חזק' שתראה עוד רק לענין נאמנות ע"א אבל לענין ספיק' הוה עכ"פ אתחזיק איסורא הכומר דנחוש שתראה עוד לזה כל הס' סותרין כא' זה הנלפענ"ד אפי' בימי לבונה יש להתיר אלא דג' ימים הראשונים לא תעשה כן אם לא בבירור שלא תגיע למקום ההוא כי בתשו' חת"ס סי' קמ"ד מסתפק בג' ימים ראשונים לענין חזקה ומ"ש כ"מ לחוש ע"י משקאות הנ"ל שעל ידו נפתח המקור ע"ש בפ"ת סי' קצ"ד דבדברים לחין לא חיישי' כלל לפיע"ד ראיית' מדברי תה"ד הנ"ל דבמצא דמים טהורי' לא חייש אפי' בהרגשת פתיה"מ אלמא דאין לומר בזה אין פתיחת הקבר בלא דם וכן מתשו' רמ"א שמביא בטו"ז סי' ק"ץ עי"ש. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ אחרי כותבי תשובה הנ"ל הראה לי בס' בית יצחק (ח"ב סי' י"ד) שנשאל ג"כ בזה. והאריך שם בחריפות ובקיאות נפלא וכן מסקנתו ג"כ להתיר כמ"ש:

סימן קכא

ב"ה אול"י ה' פ' וישלח תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט לידיד הרב הגדול מו"ה ישעי' קליינמאנן נ"י. מו"ה ק"ק שאטמאר יצ"ו. בענין אשר אשה הפסיק' בטהרה לראיית וסת'

כדינ' במוך דחוק כל בהש"מ וביום ב' לספירת' בזמן שחרית כאשר בדק' א"ע כנהוג מצא מראה על העד שהי' ספק אצלה וחשב' אשר בל"ס אטהר אות' המורה והניח' עד למחר וביכ בדק' א"ע בין הערביי' כדינ' וכ"פ ביום ורק מוך דחוק לא הי' לה באשר חשב' שאי"צ וביו' המחר' בא השאל' לפני המורה וטמ' לה, ועתה הספק אם הבדיק' שעשא' בין הערביי' ביום ב' שיעלה לה לפס"ט מפני של"ה במוך דחוק כל ביה"ש. והנה כ"ת הרחיב הדבור בסוגי' הש"ס מ' כדה ד' נ"ג וס"ח ודברי שו"ע סי' קצ"ו בדעת הרמ"א שאפי' בראת' יום א' בדיעבד מהני בדיק' סמוך לביה"ש ואפי' בלא מוך דחוק וחולק על המחבר. והביא כ"ת דברי החוו"ד שהוכיח מדברי התוס' דף ס"ח דגם בדיעבד לא מהני בלא מוך דחוק דהא הקש' דר"י מד' ס"ח המובא בבריית' דמהני בדוק' שחרית מיום ב' עד יום ג' אדר"י דף נ"ג שהשיב לרבנן אלו נדה שלא בדק' ביום ג' ממנח' ולמעלה אלמא דבדיקת שחרית לא מהני. ותירצו דלעיל איירי שראת' באות' יום וכאן מיירי שלא ראת' באות' יום ע"כ מהני הפסק' גם בשחרית. וע"כ הקש' בחוו"ד מה זה ששאלו לרבי ביום א' לא שאלתי וטעיתי תיפוק לי' דל"מ כיון שהפסיק' בי' שראת' אלא ודאי דגם על בדיק' הערביים יש מקום לשאול וכיון דקיימ"ל כדעת המחמירים דלא מהני בי' א' ולא כסבר' רבי עכ"ח דצריך מוך דחוק כל ביה"ש א"ד. וכ"ת פלפל בזה והביא דברי התוס' ד' כ"ג שתי' עוד ת' אחר והביא כל הסוגי' הנ"ל וב' תרוצי התוס' וקושי' המהרש"א שה"ה כדברי החו"ד וגם העיר על סתירת רשיז"ל ועיי"ש פלפול ארוך כדרכו. והנה דעתי ג"כ דלא מהני בראת' יום א' כי אם במוך דחוק כל ביהש"מ אפי' בדיעבד שכן דעת הרמב"ן והרמב"ם והרא' ומ"מ ולמדו הסד"ט מדרך אחר דהא החכמים השיבו לר"י דס"ל דל"מ בדיקה שחרית דלמא עם סלוק ידיה ראת' וכי עיני' וידי' בא"מ כל ביה"ש והקש' התוס' לימא ר' יוסי לנפשי' דהא דפוסק באות' יום גם לר"י אית לי' דל"מ בדיק' שחרית רק מן המנחה ולמעלה כמ"ש בד' נ"ג לעיל וכמו שתי' התוס' א"כ נמי ניחוש וכי עינה לבדוק בכל ביה"ש. ותי' דבשלמא לחכמים דצריך מצד הדין מן המנחה ולמעלה כיון שראת' באות' יום י"ל דתו לא מחמירי' ולא חיישי' להחמיר כ"כ אבל לדידך דחייש אפי' בלא ראת' ומשום חומרא אפי' בדיק' ביה"ש לא מהני דלמא עם סלוק וכו' וכ"ז לדברי התוס' בתי' כאן אבל לעיל בדף נ"ג דתי' עוד דמיירי שלא בדקה וס"ל לסד"ט דמה שאמר התוס' דלא בדקה ב' ג' היינו שלא בדקה כלל ומ"ש בבדק' ב' ג' הוא רק כלפי הדברים שנאמרו בבריית' ד' ס"ח בדק' ז' י' ה' ד' ג' וב' וכמו וכו' וא"כ לדדהו הפירוש אלו נדה שלא בדק' מן המנחה ולמעלה היינו כדינ' שכן צריך להיות הבדיק' לכתחילה דכן ראוי' לעשות כשלא הי' בדיקה מעיקרא כלל בשחרית וא"כ שוב ל"ק קושי' התוס' בד' ס"ח לומר איהו

לנפשי' דהא באמת מהני בדיעבד בדיקת שחרית בכל גוונ' בדיעבד וא"כ שוב הדרי' לסברת חכמי' דהאיך דאיכא למיחש חיישי' דלמא עם סלוק ידי' ראתה וא"כ בראת' בי' א' לבד דפסק הרמב"ן והרמב"ם דלא כרבי וכסת' דמתנית' ביו' שני דוק' לחכמים וכרבנן בתראי וא"כ ודאי חוששי' אפי' מן המנחה ולמעלה. ואין תקון רק אם מוך דחוק כל ביה"ש דזה הוה עיני' וידי' כל ביה"ש בת"ד. ועי"ש עוד שהאריך העתקתי' הדברים כי נראה שאין ספר' סד"ט בבית' מדלא הביא דבריו. והנה חפשתי ומצאתי בספרי אחרונים ולא ראיתי מי שיחלוק עד הסד"ט וחו"ד. עבד זה ראיתי בלחם ושמלה סי' קצ"ו סק"ד בשמלה שאחז להדר אהיתר' בדיעבד ולפי דברי חו"ד שהביא דברי הרשב"א במ"ש דקיי"ל כרבי להקל ואם כי נשי דידן ס' נדה ויש לחוש למעיין פתוח וקשי' ממנ"פ אם נדה היא הא תשב ז' נקיים ואם זבה היא באמ' א"כ ליכא האי חשש'. והפו"ש הוסיף להקשו' על המחמירים בזה הדבר למה מחמירי' דהא נשי דידן בדק' כל ז' ואם היא באמת בימי זיבה א"כ ביום א' אינ' רק שומרת יום והיא תשמור יותר ואם ניחש שמא ראת' ב' ימים מקוד' ממנ"פ אם בימי נדה הרי הוא י' ג' ואם היא זב' גדול' תבדוק בז' נקיים וגם הוא מהני וג"כ הא י' ג' הוא. ותי' ע"ז דהרמב"ן לשי' בחי' דס"ל לחלק ענין הבדיקה דבהפסק טהר' שהוא להעלות מטומא' לטהרה צריכ' בדיק' בחורי' וסדקי' היטב שאין אחריהם ספק אבל בדיק' ז' נקיים שכבר היא בחזקת טהרה בבדקה לכ"ד סגי' וא"כ ממילא הוה חשש' גמיר' כמובן דאין הבדיק' בתוך ימי ספיר' עולה לה להפ"ט אבל לדידן דהבדיק' כולן שווין בחו"ס א"כ הדר' להנ"ל דממנ"פ מהני בין י' א' לי' ב' ואפי' אטיפת דם כחרדל דבפוסק' הדם סופר' ז' נקיים משמע בהדי' בהרמב"ם פ' י"א ה' א"ב דעלה נמי קאי וכן משמע לישנ' דר"ז גופ' בנות ישראל המחמירים ע"ע דאפי' רואו' טיפת דם כחרדל יושבת עלי' ז' נקיים משמע לא יותר לבד מיום שפוסקת בו. וכן הביא כמה פוסקים ראשונים שסדרו לנו סדר הבדיקו' בחומר' דרב' ולא חלקו כלל בין י' א' מלבד יום שפסק' שאינ' עולה עי"ש באריכות ובקיאות רב ובזה סיים דמאן דסמיך אדברי רמ"א בבדיקת' סמוך לביה"ש ובלא מוך דחוק אין מזחיחין אות' והנה באתי להעיר מ"ש כ"ת הפי' בדברי התוס' ד' כ"ג בתי' א' דאיירי בבדקה ביו' שלפניו והיינו ב' וג'. הנני בלא אבין מה עדיפת' בזה ואדרבה דמי יותר לי' א' ומעלתו תלי לי' בפלוגת' הרמב"ן והראב"ד ורז"ה אי אזלי' בתר התחלת הוסת או כל יו"י הוסת בפ"ע. והנה מחולקי' הנ"ל לדעת הש"ך סי' קפ"ט ס"ק ע"א וע"ב דס"ל כהרמב"ן דקביע' וסת בתוך ימי נדה משמע דאין לתלות בהפסק' י' א' או יומיים במחלוק' הנ"ל דהא לדידי' בטלה המחלוק' בזה. דהא בסי' קפ"ד פסק סתמא כדעת המחבר דאזלינן בתר תחלת הוסת. ע"כ להלכה הי' נלענ"ד בזה עפ"י סברת

חו"ד בסי' קפ"ד במ"ש דמחלוקת הרמב"ן והרז"ה אינ' רק כשאין תחילת הראיי' נקבע לוסת' קבוע כגון שראה' בריש ירח' והדר בה' בירח' אבל בראה' ג"פ בריש ירח' ונקבע וסת שלה כן תו לא חיישי' למשיכת וסתה כלל גם לדעת הרמב"ן דחוושש דילמא תחילת הוסת בימי זיבה וראיי' ב' בימי שראוי' לנדות והוה וסת בפ"ע כ"ז באין תחילת הראיי' בקביעו' וסת' אבל בקביעות וסת' בתחילת' ודאי לא נאמר לעשות מהטפל עיקר וכבר הראתי והצעתי לפניו דברי סד"ט דהפירוש בדברי התוס' בפשיטו' דהחילוק אם בדק' כדינ' או שלא בדקה כלל. וא"כ בנד"ז נמי יש להוסיף סניף למה שאמר בלחם ושמלה דודאי הקושית' על הרמב"ן אינ' כ"כ מן הקושי'. ובפשיטות י"ל דהא קיימ"ל דבדיעבד מהני גם בדיק' של י' ז' בימי נקיים והשתא שפיר חיישי' דלמא זה תחלת נדה וא"כ בי' ז' הא הוה כבר בימי זיב' ול"מ הבדיק' לימי בדות' ושפיר גזרי' בי' א' דמעיונ' פתוח ולא יהי' לה בדיק' כלל ועי' בהרמב"ם פ"ו מה' א"ב ה' כ' ושפיר חיישי' לכל החששות ג"כ דלמא בתוך ימי נדה תטבול שלב"ז כמובן כי כיון דבדיקת ימי נקיים אינ' מעכבי' בדיעבד אם בדקה בי' ז' וכ"ז בראת' בשאר ימים שלא בימי וסת' או בקביע' וסת' כדרך שאמר בחוו"ד אבל תחילת הראי' שלה הי' בימי הראיי' לקביעות וסת קבוע שלה א"כ הא כל הפוסקי' דס"ל כדעת הרמב"ן דאין ימי זיבה כי אם לאחר עברת' ימי נדה א"כ כל וסת ווסת הוה בטח ימי נדה ורק אנו חוששׁ כל החומרות דלמא ראת' מכמה ימים ודלמ' לאו דם נדה אבל בקביעות ווסת הא גם החוו"ד מודה בסי' קפ"ד דאין לחוש לכל החומרות דהיינ' לענין לחוש לשאר וסת ה"נ נאמר דאם ראת' י' א' דלא משכחת לדידן כי אם בסותר' בתוך ימי ספירת נקיים וכיון דספיר' זו היא על ימי וסת קבוע אין זה בכלל י' א' אלא או בימי נדה י' א' ו' ז' או בימי זיב' בתחילתן ואין רק שומרת יום ושוב ודאי לא מקרי מעיין פתוח דהא לאו פתח נדה הוא ולא נעשה טפל עיקר. וי"ל דרמ"א ס"ל כן דמסתמ' קאי על רוב נשים דיש להם וסת קבוע והנ"מ להחמיר כדעת המחבר וסד"ט וחו"ד אם ראת' ביום שלא בעת וסת' ובימים של נקיים הי' היום סותר אז ודאי יש להחמיר כדעתם:

ובנד"ז יש עוד להמצא קולא דכנראה שלא הרגיש' ס' המקור ולא זיבת דבר לח ורק שמצא' על עד הבדיק'. והא ידוע במ"ש האחרונים אם דם הנמצא בעד הוא דאורי' לומר דקסבר' הרגשת' עד הוא ועי' בכו"פ סי' קפ"ג דהביא דברי הגה"מ בשם הרמב"ב דנראה מדבריו שהוא רק ככתם אם לא הרגש' והוא מסיק דיש להחמיר כדעת התה"ד דהוה ס' דאורייי' וכן בסד"ט סי' קפ"ג מסיק דהוה ספיק' דאוריי' עיין בלו"ש סי' קפ"ג וסי' ק"צ סק"כ שהביא בשם שו"ת נטע שעשועים דאם נתנה אל לבה בשעת בדיק' ואומר' ברי

לי שלא הרגישו לכ"ע אינ' רק ככתם והא בכתם גם הסד"ט מודה שאי"צ מוך דחוק כל ביה"ש כמ"ש שם בסוף דבריו עי"ש. וגם בבדיקת עד לדידי' ג"כ רק ספיק' ואם מצורף עוד ספק לתלות נחתינן להתיר ע"י ס"ס יהודה לו בח"ס (בחי' לה' נדה) דאם איר' ספק כזה בתוך ימי לבון דכבר יצא' מחז"ט וכיון דספיק' הוא ונוסף לזה כנראה דהמור' לא טמאה לה רק מספיק' דבקיא' דהי' רק נוטה לאדמומית דהא היא הית' סוברת בטח שיטהר והא משמע בגמ' בסוגי' דמראו' דמים דאשה בקיא' קצת ולומר כזה טהור לי חכם וא"כ ודאי כדאי לסמוך בזה שאם בדקה עצמ' כדינ' בחורים וסדקים כדרך שבודקי' בהפ"ט לסמוך ע"ד לו"ש בזה. ואפשר דגם הס"ט וחוו"ד יוד' בבדיק' עד וכנד"ז כנלע"ד אם יסכים מעלתו ובפרט בהסכמת מרי' דאתר' הגאב"ד נ"י ותול"מ. ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכב

ב"ה י' ג' י"ט למב"י תרנ"ח לפ"ק ברעזאווא יע"א בימי העומר יצילהו השומר מגזירת קל וחומר כבוד ידידי וחביבי הרב הנגיד המפואר גדול בתורה ויראה בנש"ק מו"ה יעקב עקיבא סופר נ"י בשבת תחכמוני ק"ק מיאווא יצ"ו יק"מ הגיעני ובתוך הדברים הרבני לשאול ממני דבר דבעי טעמא ובאתי על העיון קצת יען כי דברי רמ"א סי' קצ"ו סעיף י' בהביא דברי תה"ד עלי' להקל עכ"פ בפחות מכגריס משום דאל"כ וכו' וכן בתשו' מעיל צדקה סי' כ"ט ובדגו"מ סי' ק"צ סעי' ל"ד על מ"ש המחבר בעד הבדיק' והניחת' תחת הכר דבפחות מכגריס טהורי' וע"ז בא להחמיר הדגו"מ בתוך ג' ימים ראשונים דלא שייך טעמא דתרה"ד ובמעיל צדקה וס"ט הקילו בזה ועכ"ח הלשון משמע דכגריס ועוד דוקא הוא ואין חילוק בין ג' ימים או אח"כ. מ"מ לדברי מרן חת"ס סי' ק"ן שהביא מעכ"ת ודאי דטעמא בעי כיון שהמציא לפי סבר' חומרא זו בבדק' בעד שאינ' בדוק ובכתונת לאחר הרגש' של נוב"י והוא דבר המובן. א"כ מ"ט לא העיר בזה לפ"ד המרדכי הנ"ל בג' ימים ראשונים ג"כ דוקא בכתם שאינ' רק כמאכולי' המצויי' בזמנינו כמ"ש כת"ר ועי"י בסי' קנ"ו דחשיב לי' דינ' דמרדכי רק לחומר' בעלמא ולא מקרי אתחזיק איסורא. ולפי"ז י"ל דשוב שייך סברת' דכל עצמו חומר' הכתם אינ' רק לטהרות ואגב לבעלי ובזה"ז דלא שייך טהרו' ואינ' רק שלא יזו ממנו נשאר כמקדם כמ"ש בסי' ק"ן הנ"ל ועי"י בת' מעיל צדקה סי' כ"ו שהקש' ג"כ בתמיה' זו הא דם מאכולת בזה"ז אינ' מתפשט כ"כ ותי' דבזמן חכמי הש"ס הי' מאכולת גדולים ואנשים גדולים ולא נשתנו גזירת' מפני זה. והנה ג"כ קשי' לדידי' קושי' כ"ת מ"ט מקילי' לפי"ד המרדכי בג' ימים ראשונים ועכ"ח ג"כ משום דס"ל דאינ' רק חומר' בעלמא כמ"ש בעצמ' בהך דסי' נ"ט ועוד הא עכ"ח דין כתם יש

לו ג"כ לדעת המרדכי דאל"כ אמאי לא הזכיר' הפוסקים להחמיר בג' ימים אם נמצא על דבר שאינ' מק"ט ובגד צבוע דקיי"ל בסי' ק"צ דאינ' מטמאי' משום כתם אלא עכ"ח לומר דדינ' מ"מ כשאר כתם ורק לענין תליי' במכה וכדומה דהוא מצד סברי' יותר יש לתלות מבגופו אבל מה שנאמר בעיקר דין כלומר תחלת הגזירה דהיינו שיעורי' והבגד שתקבל הכתם גם המרדכי מודה דלהקל נאמר ועי"י בסי' ק"צ סעיף ל"ו ובמהר"ם שיק סי' קפ"ד דפעמים תולי' גם בחששא דהרגש' והיכא דאיכ' רגליים לדבר גם בהרגש' דאוריי' כמו גבי ריא' סי' ל"ו ועי"י בחת"ס סי' ק"פ וא"כ אנו רואים דסברת תולי' לא נאמר בעיקר גזירת כתם לבד. אלא דלפי"ז אנו צריכין לומר למרן חת"ס דבר חדש דבעובדא דילי' דהיינו הרגש' הנוב"י בכתונת או עד שאינ' בדוק גם בבגד שאיונ"ט וכן בבגד צבוע והא אינ' טהורה דמטעם תליי' אתינת עלה:

מ"מ בנדון דכ"ת בלאו"ה נלע"ד להקל בפחות מכגריס דהא בכו"פ צוח ככרוכי' על דינ' דהמרדכי האיך אפשר לומר דבג' ימים ראשונים לא תלי' דהא רבי ור"ג פליגי אי תלי' בש"י וטהורה רבי סבר דלא תלי' דד בחזקת טהרה ולדעת המרדכי הא שני ושני היא דהא בחזקת טהרה דתלי' בשוק של טבחי' ובמכ' ובזה לא תלי'. ועוד הא בגמר' ד' ס"ח מסקינן דבנדה דאוריית' בבדק' עצמ' יום שני היא בחזקת טהרה. ותי' בס"ט קושי' ראשונה דשאני שומרת יום דהוה בי"א ימים שבין נדה לנדה דהוה בחזקת מסולק' דמים כמ"ש ד' ל"ט ובזה ל"ש דינ' דמרדכי והמרדכי האי לדידן ואי קשי' ממנ"פ הא לדידן בלאו"ה לחומר' דר"ז אי דנין כזבה הא מסולקת דמים אי נדה הא לא מפסיד מידי דהא לא בעי נקיים לזה אמר דלא פלוג דאפי' בוודאי כדה צריכי' נקיים כזבה וכיון שכן שוב י"ל ג"כ דל"פ בכתמים דהא כל עצמ' אינ' רק משום דר"ז בלא פלוג ועי"י בחת"ס סי' קס"ה דבר נפלא על ב' קושי' הכו"פ ותמצי' דברי' ג"כ דחומר' המרדכי אינ' רק לאחר חומר' ר"ז ור"ז חייש אפי' בטיפת דם כחרדל משום שמא אשתהי' בביה"ח ג' ימים והם י' י"א וי"ב וי"ב תחילת נדה דאז מעיינה פתוח וא"כ קושי' הכו"פ שהוא ממתנית' דעוד לא הי' חומרי ר"ז ל"ק כלום עי"ש וא"כ לדברי' ודאי י"ל כנ"ל כנלע"ד ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכג

בהי"ת אול"י ו' עש"ק פ' וישב תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב הגדול מו"ה יוסף הלוי כ"י דומ"ץ ק"ק האלמין יצ"ו אשר שאל באשה בימי לבונה אם רשאי ליכנס למרחץ משום רפואה או כגון לפי המנהג שטובלי' עיה"כ והביא עד"ז דברי הב"ח בשם מהר' יעקב מרגליות שקבל מהר' דוד לנצהוט בנדון דם שנמצא לבן לאחר רחיצה דחיישי'

שנתלבן ע"י המים והטו"ז השיג עליו. ומעל' עמד על החקיר' בימי לבונ' מהו שתכנס למרחץ ולחוש דילמ' ראת' ואח"כ תמצא לבנה ולטו"ז י"ל דהוה ק"ו דשם הדם לפנינו ומיקל כש"כ שלא ניחוש לכך ושוב מצא בב"ח אשר מצא יסוד למנהג הנשי' שאין נכנסי' למרחץ בימי לבונה מה"ט ולט"ז יש להקל כנ"ל ואח"כ השיב דילמ' גם הט"ז יודה דהוא אייר' בימי טהרת' משא"כ בימי לבונה הוה להיפך חט"מ כמ"ש הנוב"י. ושוב מביא מעל' ראי' להתיר מדברי ר"ת מ' שבת י"ג וכן בכתובות פ' אעפ"י שהי' נוהגי' בזמן הש"ס לטבול ב' פעמים א' לאח' הפסק ימי נדה ולאח' ימי זיב' לטהרת' עכ"פ חזינן דלא חיישי' לכך והנה להלכה ראיתי בס' שערי דעה להג' בעל שמן רוקח בסי' קפ"ח שהביא דברי הב"ח הנ"ל וממנהג הנשים ומסקנת' ואם כי הט"ז חולק עד"ז מ"מ כן יעשה להזהיר הנשים על כך ואם כי עכ"ח רוחצת קודם הטבילה משום חפיפה מ"מ במה דאפשר להזהר תזהר. ועתה מי ירים רחש להקל נגד דברי הגאון רבש"י ועתה נשוב ע"ד מעל' ובראיות' במ"ש דבימי לבונה יש לחוש יותר דהיא בחזק' ט' כמו שכ' הנוב"י כידוע אלא שרבו החולקי' עליו ועיי' בחת"ס סי' קמ"ד וסי' קע"ח בסוף התשובה. ומ"ש כ"ת ראיי' להתיר מדברי התוס' מ' שבת י"ג הנ"ל. הוה לי' להביא ראיי' יותר ממתני' מ' ברכות דף כ"ו דנדה שפלט' חייב' בטבילת תקנת עזר' ומשמע ודאי דעי"כ לא יגרע לה ספירת הימים של נדת'. אלא דלענ"ד להשיב בכמה גוונ' חדא כמ"ש השערי דעה דעכ"ח צריכ' לרחיצה משום חפיפה מ"מ מה דאפשר להזהר תזהר וא"כ ה"נ משום מצוה לקיים תקנת עזר' ולא תתבטל מתפיל' ות"ת עי"כ. ומ"ש להזהר תזהר וא"כ ה"נ האי נביל' שהזכירו בתוס' בשם ר"ת הסביר ברשב"א דהיינו שטובלת כנדת' ואח"כ תספור ז' נקיים משום תקנת ר' זיר' וטבילה ראשונה מטהרת מה"ת שלא תטמא טהרות וא"כ הוה נמי כמו א"א ומה שאפשר תזהר. ועוד לענ"ד לחלק סתם רחיצה בחמין כמ"ש בש"ס בכמה דוכתי וסתם טבילה בצונן כמ"ש בגמ' מ' ברכות ד' כ"ב וכן במ' תענית דקאמר בתימ' טבילה בחמין מי איכא ודלמא דוקא מים חמי' פועלי' בטבעם ללבן האדום ולא הצונן ואדרב' דרך הצונן להצמית הדם כמובן. וא"כ לפי"ז הי' מותר לרחוץ בצונן וכן דייק' דברי הב"ח עי"ש:

ועוד נלע"ד לחלק דדוקא רחיצה שדרכ' בהמשך זמן שעה ושתיים שפיר דיש מקום לחוש דיזדמן הראיי' ובמשך הזמן יעשה המים פעולת' כטבע' אבל טבילה שהיא רגע כמימרא למה ניחוש לומר שבאות' רגע ראתה ונתהפך האדום ללובן ודאי מילת' דלא משכח' כלל לפי"ז טביל' אח' הי' מותר גם בחמין ורחיצה בצונן אפי' במשך זמן. ולפי שדבר חומר' זו גם לפי"ד שער"ד אינ' אלא זהירות בעלמ' נלע"ד להתיר בהני תרי גוונ'

אם יסכים אתי גם כ"ת ובפרט חותנו הגאון אב"ד נ"י אבל רחיצה בחמין במשך זמן יש להזהר כמ"ש בשעריד הנ"ל. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכד

לכבוד אהובי הרבני החו"ש יו"ש מו"ה אשר ווייס נ"י מנ' שאיא יצ"ו שאלתך ע"ד אשר המקוה לטהרת נשים רחוק מאוד ממקומך עד אשר אי אפשר לבוא לביתם בעונת הלילה איך ינהגו. נלע"ד פשוט דטוב יותר לטבול ביום ח' ביום דהא בסי' קצ"ז פסקינן בפשיטות דהיכא דאיכא אונס בדרך כגון גנבים וסגירת שער העיר מותר לטבול ביום ח' מעובד יום והוא מגמר' כדה דף ס"ז ומרחק רב כזה שהי' כמו שמונה פרסאות פשיט' כי במדינת ז"ב שכיח אונס כזה ועוד מה אונס איכ' באונס סגירת שער העיר דקתני ד' ס"ז במ' נדה דמותרת לטבול ביום בי' שמונה דילינו שם במקום שטבלו אלא וודאי דזהו גופא שלא יבוא לביתם ביום הטבילה היא מחשיב אונס ועיין בחת"ס יו"ד סי' קצ"ז דעונה הסמוך לטבילה מצוה אע"ג דהמג"א באו"ח סי' קע"ד השיב ע"ד המחבר דמירושלמי אינו מוכח אלא בדאיכא תרווייהו דהיינו בלא קיים פ"ו ויום טבילה משום דאז אשה מתעברת אבל יום טבילה לחוד לא היינו לענין שמוש בימי הרעבון דיש אסמכת' מקרא לראיי' מיוסף הצדיק אבל וודאי האיכא מצוה גם בקיים מצות פ"ו משום עונה לחוד לגבי בעלה ומשום בערב אל תנח ידך וגו' דהא בש"ע יו"ד משו"ה מתיר לטבול בשבת דאע"ג דפסקי' דטבילה בזמנה לאו מצוה מ"מ בבעלה בעיר טובלת ודחינן שבות דרבנן משום מצוה זו וכמ"ש הטו"ז בשם המרדכי ות"ה וש"ך סק"ג ומשמע מדבריהם דלכ"ע יש מצוה משום עונה לחוד ועיי' בחת"ס סי' ק"ע דכן מסיק להלכה דיש מצוה בקיום עונה ומשום בערב אל תנח ידך ודו"ק ומ"ש אהא דפסקי' בשוחט בסכין שאינו חד דבבהמה לפעמים טריפה כמ"ש סי' כ"ג ס"ד אבל בעוף כשר וטעמ' בבהמה דצריך שני סימנים יש חשש במיעוט בתר' של סימן ראשון בשהיי' אע"ג דפסקי' השוחט בסכין רע' אפי' הוליך והביא כל היום כולו כשר היינו שכא במיעוט בתרא דרוב' קמא שייך לשחיט' אבל לא במיעוט בתרא דאי"צ לשחיטה והוה כמו בשאר דברים משא"כ בעוף דהכשר' בסי' א' ומתונפ"ש כשר והקשת' דהא גם בעוף פסקי' דמיעוט בתרא פוסל בשהיי' ומ"ש זמ"ז וכבר התעורר ע"ז א בש"ך סי' ח"י סקי"א ותי' קשה להבין ולענ"ד הדברים כפשטן ומעיקר' הקושי' ליתא וכך היא ההוצעה דהני תרי חומר' סתרי אהדדי וא"א לאחוז החבל בשני ראשין דהא דפסקינן דה' הלכו' שחיטה פוסל אפי' במיעוט בתרא הוא חומרת רשיז"ל דף ל' ע"ב דפי' הך אבעי' החליד במיעוט סימנים היינו במיעוט בתרא וכיון שנשאר בתיק' פסקינן לחומרא והה"ד הך בדף ל"ב בשהיי' היא לדידי' במיעוט בתרא

לחומרא אבל בתוס' הקשה על פי' זה כמה קושי' ומחמת זה אסיק ר' אושיע' דהך אבעי' שהיי' במיעוט הוא קאי אהך דאמר רבא שם בשוחט בסכין רע' ובבהמה בסי' א' במיעוט בתר' דכיון דשחט סי' א' ברוב' ומעוט' ל"צ שחיטה ועוד יש לפניו סי' א' לשחוט הוה שהיי' משא"כ בעוף וא"כ לפיר' ר' אושעי' אינו מוזכר שהיי' במעוט בתר' היינו מיעוט בתר' בב' סימנים בבהמה או בעוף בסי' א' ולא פסק כוותי' וכלפי זה לפירשיז"ל דהוזכר שהיי' במיעוט בתרא דהיינו אבעי' בגמר' מ"מ הא לדידי' לא הוזכר כלל בגמ' חשש בשוחט סכין רע' ואפי' במיעוט בתר' של סימן א' בבהמה ואדרבה הא פשוט להתיר' בגמ' דלית בי' חשש' וכיון לדידי' לא הוזכר בו כלל חשש שהיי' זו כמ"ש ר' אושעי' אלא האבעי' פשוט במיעוט בתרא של כל שחיטה והיינו שהיי' גמורה אבל סכין רע' כיון דבגמ' אמרי' דלא שהה ולית כאן אפי' צרוף שהיית פשיט' דלדעת רשיז"ל בשוחט סכין רע' אפי' בבהמה לית כאן אסור' כלל דמהיכ' תיתי' לאסרה כיון דלא הוזכ' אלא להתיר' בגמ' וא"כ ניהו דמחמירי' לחוש לדעת רשיז"ל ור' אושעי' היא משום ספק דילמא כרש"י דמיעוט בתר' פסול בכל ענין אפי' בעוף ודילמא כר"י דשוחט בסכין רע' פסול עכ"פ בבהמה אבל לפסול גם בעוף דבין לר' יושעי' כשר משום דשהיי' במיעוט בתר' ליכא שהיי' כלל לדידי' ובין לפירשיז"ל השוחט בסכין רע: ליכא שהיי' כמ"ש לעיל א"כ אי נחמיר בעוף כדעת רש"י ור"י יהי' חומר' דסתרי אהדדי דהא בין לתרווייהו כשר וזה פשוט וברור בעה"י וחדוש שלא התעוררו בזה באחרונים:

ועוד י"ל דהא חשש סכין רע' בבהמה אינו אלא חשש בעלמא דילמא הוליך והביא במיעוט בתר' בסי' א' אבל פשוט דאינ' אלא ס' דהא בגמ' מספק' לי' וניהו דקיימ"ל לחומר' משום דאיכא חזקת אסור שא"ז דאפי' בספק רחוק מחמירי' אפי' בס"ס איכא מחמירי' עיין בסי' ק"י אבל במיעוט בתר' של עוף לענ"ד ל"ל חזקת איסור דהא אי בעי לא שחט טפי ובידו היא ובידו כהגוו"נ דהיינו שלא לעשות מעשה ואי בעי פסק לשחוט פשיטא דמהני וסלק חזקת אסור ואדרבה כבר היא בחזקת היתר בעוף דסגי ברוב סי' א' משא"כ בבהמה ועיי' בש"ש סברא כיו"ב. או"נ דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן קכה

שוכ"ט לכבוד ידידי הרב הגאון מו"ה אברהם יעקב רייניטץ נ"י אב"ד דק"ק ב' באלקאני יע"א. ע"ד העובד' באשה חולנית ששפטו הרופאי' כי מפני שנסדק עצם החזה שלה ציכי' לחגור' על מקום הנ"ל והחגור הוא באופן שעל גופ' נתן סביב מוכין שקורין "וואטא" וע"ז גיפס שעי"כ נעשה חגור' שלה ועתה יש לדון מה תעשה בטבילה בזמנה

ומשום חציצה דחגורה הנ"ל וכ"ת הביא ההלכה בש"ע קצ"ח ברטיי' ואגד שע"ג מכה וקשקשי' דחוצצי' ומצא לחלק דשם פעמי' מסיר' מע"ג מכתה משא"כ הכא צריך לה עפ"ד הרופאים שנה תמימה על גופ' וא"א להסיר' וממילא אינ' מקפיד' וכמ"ש הרמ"א בסי' הנ"ל מדברי המרדכי בסבוך שערות מ"ש קולטניס דאי"ח מה"ט וכן בפ"ת בשם פמ"א במארלאקקען ופ"ד הרופאי'. וכן בנ"ד דהוה ג"כ סכנה להסיר החגור' וגם צריכי' לאומן רופא להסיר'. (ועיי' במעדני יו"ט על הל' מקוואות להרא"ש ס"ק קל"ה) והנה כל דברי מר מילי מעליות' דכן מבואר בת' האחרונים לענין נקבי השניים שמשימי' לתוכ' כסף או עופרת או מן תותבת שאין מסירי' זונן מרוב' כמ"ש בת' אמרי אש סי' ע"ה וסי' ע"ו עי"ש ובס' גדולי טהרה בשו"ת סי' כ"ב מחלק ג"כ בין דצריך אומן להסיר' או די בהדיוט ומביא ראיי' ממ"ש במ' שבת ד' נ"ח עי"ש. והנה ע"ד פמ"א שהביא בפ"ת השיב עליו באמת בסד"ט ס"ק י"ט מהך דרטיי' ואגד שע"ג מכה דחוצץ אם כי דהוה לרפואה ובכת"ס סי' צ"א מחלק בס' כמ"ש כ"ת דשם ברטי' ואגד הדרך להסיר' פעמים ולתחנה ולראות אם מעלה רפואה משא"כ ברטיי' שנותני' הרופאי' על הצעדי' מפני חולי ראש שא"א להסיר ובזה ודאי מסיח' דעתה ואיכ' מקפדת עי"ש במ"ש ע"ד הלבוש בפי' דברי המרדכי. והנה מ"ש כ"ת בשם שו"מ מהדו"ת סי' כ"ח דכל ברפוא' אי"ח השיב' עליו האחרונים מדברי חכ"א כלל קי"ד סי' חי' שהוכיח מדברי הש"ך סי' קצ"ח ס"ק י"ד בשם ה"ג דאדרבה דכל לרפואה חוצץ ולנוי' אע"ח וכעין שהקשה הסד"ט סס"י קי"ט הנ"ל ע"ד ת' פמ"א הנ"ל וראיתי בהגה' יד שאול בש"ע החדשים שהעיר ע"ד חכ"א ובינ"א שער בה"כ סי' י"ב והשיב עליו מדברי המרדכי במ"ש בסביך שערות וכתב שכ"כ בסד"ט ס"ק י"ט. ולא זכיתי להבין דברי' דאדרבה דגם הסד"ט ס"ל דכל דלרפואה חוצץ ובמרדכי הטעם משום דסכנה להסיר' ובזה גם החכ"א ובינ"א מודה עמ"ש בעצמ' בסי' י"ב הנ"ל ואפשר דכונת' דשאני רפואה דהתוך שיניים דרפואה זו אינו כשאר רפואו' דמרפי' בזמן מה משא"כ בהני זהו הרפוא' שישאר כן לעולם והוה דומי' דדינ' דהמרדכי דג"כ מסיח דעתה לעול' ואינ' דומה למ"ש הש"ך דכחול ע"ג עין ומרפא בזמן מה עכ"פ (ועי' בת' מהרש"ם ח"א סי' ע"ט שהביא דברי י"ש הנ"ל וכ' שאין דבריו מוכרחים. והנה בענין רטי' באופן שא"א להסיר' בזמן קבוע ראש המדברים בזה ג"כ בחכ"א כלל קי"ד סי' ב' והניח בצ"ע ורמז לדברי סד"ט ומג"א לענין נט"י דבא"א להסיר' זיעת מג"א בנט"י לקולא ובטבילת' לחומר' ובת' שבו"י וז"א סי' ס"ט הק' עליו דמ"ש דנט"י דרבנן והא במעוט המקפיד בנדה ג"כ רק מדרב' ונימא ג"כ ספיקא לקולא ובאחרונים השיב' עליו דבטבילת נדה הוה אתחזק איסורא. והנה בת' כת"ס סי' צ"א האריך בפלפול רב בהני רטיי' שע"ג

צדעי' שא"א להסיר' ודעתו להקל עי"ש רק בסוף דבריו חזר לפימ"ש בת' ת' מאהבה אשר הורה בענין רטי' הנ"ל להחמיר ושכן הורה הגאון בעל אור חדש וכמה גדולי' וכן בת' יד יצחק ראיתי שהי' מיראי הורא' בענין רטיי' ע"ג צווארי' בסי' ס' עיי"ש. אכן בת' דברי חיים ח"ב סי' ס"ה בענין רטיי' ע"ג צדעי' וקליעת שער אשר כמעט סכנה להסיר' פסק דאי"ח וכן דעת מרן חת"ס בסי' קצ"ב בהנך נשי' שיש להם חולי' פארפאל שצריכי' טבעת עגול להחזיק האם כיון דאיכ' סכנה להסיר' אי"ח וכמ"ש הר"ש בסוף מ' מקוואות לחלק בין חץ מתכות ובין חץ העץ דשל מתכות כיון דסכנה להוציא' אי"ח וכן דעת ת' רע"א בסי' ס' בענין הנ"ל אלא דשם מצורפי' להקל משום דהוה ביהס"ת ודעת הריטב"א בקידושין דהא דצריך ראוי' לבוא מים אינו רק מדרבנן אבל בשאר הגוף דחציצה מה"ת עכ"פ ברוב' המקפיד אין ראוי' להקל אלא שבאמת בסד"טסי' קצ"ח ס"ק י"ט נראה להדי' דגם ברטיי' אם הי' סכנה להסיר' הוה אינ' מקפדת וחזר הדבר כ"פ והכל עפ"י דעת המרדכי שהביא הרמ"א בענין סבוך שערות אלא שהאחרוני' מחלקי' בסבר' דשם הוה מגופ' והוה כרבות' משא"כ מה שעלה על גופ' מדברי אחרי' ועי' בכת"ס הנ"ל ועי' בהג"ה על המחה"ש ה' נדה סי' קצ"ח הנ"ל ועכ"ז דעתם עיקר להקל ביש חשש סכנה וכמ"ש בלבוש בטעם המרדכי. וראיתי בדברי כ"ת דברי' הדברי' מה שאין מובני' לי במ"ש דהוה ראוי' לביאת מים בנד"ז דהמוכין היינו הוואטא מתלחלח במי המרחץ, ולא הבינותי ראוי' לביא' מים לא נאמר' רק בביהס"ת כגון הפה והחוטם וחלולי' אזנים ואות' מקום סמוך לרחם כמ"ש בגמ' מ' נדה ד' מ"ז אבל שטח החזה פשיטא דאין זה בכלל ביהס"ת לא כאצילי' ולא כבין הירכיים הלא מקום גלוי הוא כשאר שטח הגוף דבעי ביאת מים ממש. והנה בנד"ז אם יש מקום להקל מטעם סכנה להסיר ואם נאמין להרופא שהוא סכנה ידוע מ"ש הפוסקי' בנאמנ' הרופאי' בפרט בזה"ז אלא שאי"צ לנאמנות ע"ד זה עצמ' רק אם נאמין להם דעצם החזה נסדק והיינ' שנסדק מעבר לעבר א"כ הוה מכה שבחלל הגוף דקיימ"ל בש"ע או"ח סי' שכ"ח דטל מכה שבחלל הגוף מחללי' עלי' השבת אפי' בלא אמירת הרופאי' שהוא סכנה ועי' בת' שבו"י סי' ע' וד"ז אפשר דנאמין להם דהוה כמילת' דעביד' לגלוי' וגם כי כיון דרופ' מומח' אמר כן וכן דעתו שזה רפואת' ממילא אינ' מקפדת כמ"ש בהאחרונים סבר' כזו בנד"ז ועי' במחה"ש סי' קצ"ח הנ"ל. והנה זה זמן לא כביר שאל א' ממני (עי' לקמן) ע"ד חולי שבר הטבור מ"ש "נאפעלבראך" שנתנו לה רופאי' רטיי' ע"ג הטבור בחוזק וג"כ שצריכ' להעד שנה תמימה ואז נופלת מעצמ' ושם הוי חששא ע"ד הבעל שהוא מן הקלים בארץ שלא יהי' נכשלי' ח"ו שיקרב אלי' בלא טבילה וכגון זה סמכתי להקל אם יסכימו אתי ב' גדולי הוראה. אבל בנד"ז בגליל דמר אשר יראת ד' על פניהם

ואינ' חשש כנ"ל לא מלאני להקל ויעמיד' על עצמן עד כלות השנה לטובה. ועוד דחציצה זו שהוא כעין חגור' אפשר יגרע טפי דהוא דבר תמוה בעיני הרוא' דרטיי' דרך כ"א בלא בוש ע"ג משא"כ חגור' על הגוף ערום בפרט ע"י וואטא וגיפס אפשר דבכה"ג גם בחשש סכנה מיקרי מקפיד וכ"ת מבפנים אם אין לחוש למכשול ח"ו והאיך דרכם ביראת שמים. ומ"ש כ"ת כי הוואטטא מתלחלח בתוך המים. והנה לכאורה הי' מקום להקל מטעם זה דהוה כמו הך דסי' קצ"ח סעי' כ"ח דלא תאחוז חברת' בידה משום חציצה וסיים שאם הדיח' ידי' במים תחיל' שרי דטופח היה חבור למקוה אלא שהש"ך שם בס"ק ל"ח מצריך שיהי' טופח ע"מ להטפיח ומי יימר דהוואטטא מתלחלח כ"כ וגם מי יימר דלא נשאר מקום מה בלא מים דאפי' כ"ש מעכב. והראי' ממאי דקיימ"ל בסי' קצ"ח סעי' מ"ו דנדה מערמת וטובלת בבגדיה ממ' ביצה ד' חי' ופי' הש"ך בשם הראב"ן וכן בס' אסכול להראב"ד דאיירי דוקא בבגדי' רחבים דנכנסי' המים בין הבגדים והא סתם בגדים בין של צמר בין של פשתים וודאי מתלחלחי' במים מעבר לעבר ואמאי הוה חציצה אלא עכ"ח דחיישי' דלמא ל"ה טופח ע"מ להטפיח או שנשאר מקום מה בלא מים וכן ראיתי בבינ"א סי' י"ג בטעם השיטת דס"ל דבמקוה שקרקעית' טיט ורפש אפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה אם כי במטה קיימ"ל במ' מקוואות פ"ז דטהור' במשוקעות רגלי בטיט מפני שהמים מקדימי' היינו טעמא דבאדם חיישי' שנכנס הטיט בין האצבעות והרגליי' ונשאר מקום מה בלא טבילה מבלי מים או טופח שלא ע"מ להטפיח וכמ"ש המחבר סי' קצ"ח סעי' כ"ג ועי' בש"ך שם שמיקל. ובחכ"א ובדג"מ מחמירי' בזה וכן יש להוכיח מדברי ס"ט ס"ק י"ג דפליג אדברי שו"ת משאת בנימין סי' פ"א שמתיר להטביל אשה חולנית עלי מחצלת וחולק עליו דכיון שגופי' מכביד על המחצלת הוה חציצה כמ"ש המרדכי לענין טבילת כלים בצלי ע"י כבידתן הוה חציצה והא מחצלת פשיטא דמלחלחת מעבר לעבר ועכ"ז חשיב חציצה. ומ"ש בסד"ט בעצה היעוצה שיתן מקודם ומחצלת בתוך המקוה עד שיהי' המים שוטפי' עליהן דמהני דאז הוי כמו לחלח ידי' של חברת' דהוה חבור למקוה, ובאמת עיינתי בת' משאת בנימין הנ"ל וראיתי כי כן כוונתו ג"כ דהא קאי התם על דברי מהר"ר ישראל שהתיר לטבול אות' בתוך הסדין והוא חולק עליו בזה דסדין הוה דבר שמקבל טומא' ואסור אפי' בדיעבד כמ"ש בסי' קצ"ח סעי' ל"א ורק במחצית שאימ"ט שרי לטבול והא דומי' דסדין קאמר הוא ז"ל במחצלת והא בדברי מהר"ר ישראל מזכיר שישימו הסדין בתוך המקוה ואח"כ ישכיבו אות' על הסדין א"כ הא בזה לא פליג ורק תחת סדין הוא אומר מחצלת אבל בהקדונ' וודאי דעתו ג"כ כמ"ש הר"ר ישראל וכמ"ש בסד"ט ועי' במס' שבת ר"פ במה אשה דרך ע"ג קשה הוה חציצה

וחוטי צמר על כל הגוף הוה חציצה דהוי רך ע"ג רך וכן רך ע"ג קשה. והנה וואטטא היה רך וחזה בין שהוא קשה ובין שהוא רך הוה חציצה כמו דקיימ"ל בריש סי' קצ"ח בחוטי צמר דרק בחוטי שער ע"ג ראשי הבנות קיימ"ל כר"י דמודי' לי' חכמים וא"כ הא חוטי צמר ג"כ נראה דמתלחלחי' במים ועכ"ז הוה חציצה לבד ע"ג צוואר מפני שאין אשה חונקת עצמ' אבל בשאר גוף חוצצי' אלמ' דל"מ לחלוחי ועכ"ח היינו טעמא כיון שמהודק ואין המים נכנסי' ביניהם חיישי' דלמא לא הוה טופח ע"מ להטפיח או אפשר שנשאר מקום מבלי מים. ומעתה בנ"ד שכל רפואת החגור' כך הוא שע"י שחוגר' העצם בחוזק יתאחדו חלקי העצם החזה זל"ז ויתחברו יחדיו ידובקו א"כ פשיטא דהוה מהודק היטב היטב, ע"כ לענ"ד אין מועיל לחלוח זה. וכבר אמרתי שכת"ה בענין זה מבפני' ואין בידי לומר מותר דהלוי' באשלי רברבי. וד' ינחינו במעגלי צדק. כ"ד הבעה"ת אור"י ה' פ' תצוה עתר"ח לפ"ק פה מאד יצ"ו. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכו

ב"ה אול"י ד' משפטים תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרבני המופלג החו"ש בנש"ק מו"ה משולם זישא גרינפעלד נ"י משגיח כולל בפיאווע יצ"ו. אשר שאל באשה א' אשר מפני חולית התבור (מ"ש נאבעל בראך) הושם עליי' רטייי' בחוזק ומה תעשה בטבילה בזמנה והאשה צוות' ע"ד בעלה אשר ירא' מפני קלות דעת' שלא יקרב אלי' אפי' בלא טבילה. והנה מעל' אינו מוזכר אם יש בה איזה כאב וסכנה או קצת סכנה בהסיר' ממנה לשעה זו ע"כ צריך אני לומר עד"ז מה שמצאתי בת' האחרונים. ומעל' הביא דברי שבט סופר סי' ע"ו. והנה שם ע"ד שנייי' הנתכי' מיד הרופאים דשכיחי מאוד בזה"ז. ובזה דברו בעלי ת' מקדמת דנא וראש המדברים בזה בעל גידולי טהרה בשו"ת סי' כ"ב ובת' אמרי אש סי' ע"ח וסי' ע"ט ות' חסד לאברהם ובת' מהרי"א סי' רכ"ט וכן בת' שו"מ ות' הרי בשמים ות' נטע שורק ות' יד יצחק בכ"מ וכולן נוטי' להקל לבד בחכ"א ובינ"א בסתימ' נקבי השיניים מחמיר מפני שהוא לרפואה ולא לנוי ועמא דבר כמ"ש המקילים ועי' בת מהרש"ם ח"א שגם הגאון ז"ל מן המקילים. וכבר הארכתי בת' א' מזה (עיי' בסי' קכ"ז). אלא דשם יש מקום להקל יותר מפני שיש לצרף דהוה מקום ביהס"ת ניהו דבעי' ראוי' לביאת מים. דעת הרשב"א והריטב"א בקידושין דאינ' אלא דרבנן ומעוט המקפיד ג"כ אינ' רק דרבנן והוה תרתי דרבנן וגם הסבר' נוטה בדבר שאינ' מסורה לעולם ודעתה לבטלה שם במקום שנתך ע"י רופא דהוה אינ' מקפדת:

אבל בנד"ז לא מצאתי רק בדרך אגב שחלקו בחלוקי' לענין שניים הנ"ל כגון בגידולי טהרה הנ"ל מחלק בין לצורך עצמן כגון לתקן הדבר עצמ' כמ"ש בס' מ' מקוואות לחלק

בין תדילי' שטובלין סתומות ובין כרים וכסתות שטובלי' לאחר שנוטל' המוכין מתוכ' וכן מחלק בין הדיוט יכול להחזיר' ובין דוק' אומן צריך לטלו ולהחזיר' עפ"י הגמ' מ' שבת ד' כ"ח ע"ב לענין חבור לטו"ט עי"ש ובין יש להכאיב וכיו"ב אבל ברטיי' עצמ' שהוא הלכה פסוקה בש"ע יו"ד סי' קצ"ח סעיף י' לא ראיתי רק בחכ"א כלל קי"ט סי' ז' כתב בדרך צ"ע ברטיי' שא"א להסיר דמ"ש ממ"ש פילצלייב בא"א להסיר' שאי"ח וכתב לעיין באו"ח סי' קס"א לענין כט"י. ושוב ראיתי בת' כת"ס סי' צ"א שנשאל עד"ז והביא ג"כ דברי חכ"א הנ"ל והאריך בפלפול נפלא' ובכח' דהתיר' ובסוף התשובה חזר בה מפני שבא בידו דברי תשובה מאהבה שפסק להחמיר בפשיטות ושכן הורה הגאון בעה"מ אור חדש ועוד גדולי הדור. ושוב ראיתי בת' דברי חיים ח"ב סי' ס"ה שנשאל ברטיי' שעל הצדעי' שיש כאב ומכאוב להסיר וגם יש חשש סכנה להסיר' ע"כ התיר לענין חפיפה ע"ג רטיי' בחמין במה שבידה וגם לטבול בלא הסרה ונשען ע"ד סד"ט סי' קצ"ח סקי"ט שמחלק בין הך דשער' בת' פנים מאירות ירטיי' דסעי' י' ואגד ע"ג מכה משום דליכא סכנה משמע היכא דאיכא סכנה להסיר גם רטיי' ואגד אי"ח והוא עפימ"ש המרדכי גבי קלועות שעריה שהביא הרמ"א סעי' וכן נוטי דברי שו"ת רע"א ות' חת"ס סימן צ"ב וצ"ג דבאיכא סכנה להסיר לא הוה חציצה וכן בת' שבט סופר שהביא מעל' נראה לו לעיקר סבר' זו ותי' קושי' זקינו ומרן רע"א ז"ל. ומעתה אם יש איזה סכנה בנד"ז להסיר רטיי' זו וודאי מי שסומך ע"ד סד"ט ות' ד"ח לא הפסיד בפרט במקום הדחק ולשמור מן המכשול כגון בזה כמ"ש ואם יסכימו אתי ב' גדולי הורא' להתיר' ג"א כמשיב' למכשירי. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ אחרי כתבי זאת בא לידי שו"ת אבני צדק וראיתי שכתב שם בשם קרבן ראשית שהשיב ע"ד אשה שהי' לה מכה בידה שקורין פיסטל והי' בתוכ' קיטניות ונעכר כאבה להוציא משם. והשיב שאינ' משום חציצה וכמ"ש בג"ט ובאמרי אש גבי שניים הנ"ל ונסתיים לענין הנ"ל:

סימן קכז

ב"ה י' ו' עש"ק נשא תרס"א לפ"ק מאד יצ"ו. שלום על ראש ידי"נ ה"ה כבוד הרב הגאון המובהק ציס"ע מו"ה שמואל ר"ב שליט"א אבדק"ק אונסדארף יצ"ו ענותנו' הרבני ע"ד אשה א' השם טבעת לאות' מקום עפ"י רופא למען החזק נגד שבר' והרופא אומר כי סכנה להסיר:

ורק הוא יסירנ' בעוד חמשה חדשים. ועתה השאלה מה תעשה לטבילת' מפני החציצה וכבר הלכו בו נמושות ראש המדברים בזה בת' זכרון יוסף סי' י' ובנוב"י מהדו"ק סימן ס"ד ובחת"ס סי' קצ"ב וצ"ג אשר באות' תשובה דעתו להקל אפי' אם המקום ס' שהוא

בבית הבלוע אשר לזה צרפו להקל בז"י ובנוב"י מהדו"ק ומהדו"ת דהוה ספיק' דרבנן מעוט מקפיד וגם בית הסתרי' דרבנן לדעת הריטב"א הובא במל"מ ה' מקוואות והדר"ג פקפק ע"ז למ"ש בתי' מ' קידושין דהוה דאורי' וכבר השיב' בזה גם לנוב"י מהדו"ת והשיב לעיין בהשמטות דעיקר סמיכ' שלו דהוה מקום בלוע וגם התוס' מודים בזה. ועוד מורא על ראש הדר"ג לפמ"ש בת' רע"א סי' ס' אשר השיבו שם ע"ד סד"ט סי' קצ"ח וכש"כ ע"ד ת' זכרון יוסף שהביא ראי' דהיכא דאיכ' סכנה להסיר עכ"ח אינו חוצץ ממ"ש פי' הר"ש פ"ט מ' מקוואות בתוספת' בפלוגתא דרבי וחכמים במי שתחוב לו חץ ביריכ' ר' אמר אינו חוצץ וחכ"א חוצץ במד"אבשל מתכות אבל של עץ חוצץ ופי' כחד פירוש' דהטעם בשל מתכות דסכנה טפי להסיר' ואינ' מקפיד עלי' לכן אי"ח וזה הטעם במרדכי ע"ד הקאלטנוס בסבוך השערו' דהוה כמו רבית' דסכנה להסיר' הקאלטנוס והביא ראי' מיבמות ד' ע"ח דעובר במעי אמו שנתגייר' בנה אי"צ טבילה דהוה כבריית' דתינוק וע"ז קשה כברזל מה ראיי' מתוספת' דהא הא טעמי' אליבא דרבי קאמר לי' שאמר במד"א בשל מתכת אבל בשל עץ חוצץ ועכ"ח למ"ד אינ' חוצץ קאי דאל"כ מה שייך לומר במד"א אבל של עץ חוצץ דהא חכמי' סתמא אמרו חוצץ ועכ"ח לרבי דסתמא קאמר אינ' חוצץ ע"ז ק' במד"א בשל מתכת אבל של עץ חוצץ וכיון דקיי"ל כרבנן כמ"ש הרמב"ם ובש"ע הא הוה שלא אליבא דהלכת' ע"כ מחלק בתשו' רע"א דודאי אינ' סכנה בודאי או אפי' ספיק' כמ"ש הלשון דבשל מתכת איכ' סכנה טפי והיינו דאפ"ל דודאי אם מסיר' מיד איכ' ספיק סכנה אבל אם ע"י איזה תחבול' מזמן לזמן לאט לאט להסיר' ליכ' סכנה לכן ס"ל לחכמים כשדעתו להסיר' לאח"ז הוי חציצה אבל בהך עגול של הטבעת במקום דאיכ' סכנה להסיר' לעולם ודעתו להניחה שם לכ"ע גם לחכמים אינ' חוצץ וכמ"ש הלבוש בטעם המרדכי לגבי הני קאלטנות משום דדעתו להניח' כן לעולם והוה משו"ה דבר שאינ' מקפיד ועל דא עקתא להקל קפיד מר בנ"ד כיון שרופא אומר להסיר הטבעת בעוד חמשה חדשים הוה חציצה לכ"ע לס' ת' רע"א: והנה בעיקר סברי' זו כבר ישב על מדוכ' זו מרא דהאי דינ' בזכרון יוסף הנ"ל והביא ע"ז ראייו' חזקות כראי מוצקות דגם אם לזמן קבוע באינ' מקפיד ל"ה הציצ' ממה דקיי"ל במי שאומנתו להיות טבח וקצב גם דם יבש אינ' חוצץ שאינ' מקפיד וכי אינ' עשוי' להסיר ולרחוץ מהרבב לכבוד שבת ויו"ט ועוד התוספת' שהביא הר"ש סוף פ"ח מ' מקוואות בית הסתרים בנשוא' חוצץ בפנוי' אי"ח וכי אין דעת להיות נשואה לעולם ועוד ממה שהביא המרדכי גופא לראי' מהא שנתגייר' מעוברת בנה אין צריך טבילה והלא סופ' להולד ולהסיר חציצה זו. וכמ"כ החזיק אחריו בת' כת"ס סי' צ"א דגם לזמן אי"ח והך דטבע' ונזמים דקיי"ל כהראב"ד

והרשב"א בטעמ' דחוצץ מפני שפעמי' מסיר' בעת לישה או ד"א המלכלך הוא מפני שכל עת שיזדמן לה מלאכה הנ"ל תעשה אות' ותהי' מקפדת. אבל במקום שזמן קבוע שלא תסור בשו"א אי"ח והנה מ"ש בת' רע"א לתרץ בזה עכ"ח לי"ל בת' ז"י וגם מ"ש דלזמן הוה חציצה כדעת הסמ"ק בגלד וגרב של מכה משום דדעתו להסיר' הא איכ' רק לחומרא ולא מדינ' לדעתו וכי החכמים דפליגי ארבי רק מחומר' בעלמא פליגי ודאי מדינ' פליגי. ובת' כת"ס תירץ בטוטו"ד והוא די"ל דפליגי רבי וחכמים בפלוגת' דר"א וחכמי' בפ"ט מ"ג דס"ל לחכמים ביהס"ת באנש אי"ח באשה חוצץ ור"א ס"ל א' איש וא' אשה כל המקפיד עלי' חוצץ שאי"מ אי"ח ופי' בת"ה דפליגו אי אזלי' בת"ר דעלמ' כן דעת החכמים ור"א סבר דאזלי' בתר האדם אם הוא מן המקפידים או לא ורבי ס"ל כר"א לכן בחץ דאיכ' סכנה טפי כלומר חשש' רחוקה לסכנה כמ"ש רע"א מ"מ הוא ירא לנפשו להסיר והוה אינו מקפיד וחכמים ס"ל דאזלי' בת"ר דעלמ' שאינ' יראי' בחשש' רחוקה כזו וממילא הוא בכלל מקפידי' כיון דדעתן להסיר אבל במקום דאיכ' ודאי או אפי' ספיק' דסכנת' דחמיר' אשר כל עולם בכלל מן היראים להסיר לכ"ע אי"ח דודאי אינ' מקפידי'. ולענ"ד עוד יש לחלק דהתם בחץ שאינ' מועיל לו כלום במה שהוא בגופ' ואדרב' הלוי' של"ה מעולם. אבל בהך טבעת כשהוא כרפוא' ורוצה לשעתה שתשאר על גופה עד שתתרפא הסבר' ששייך כמו לגופ' ואינ' מקפיד ועל החולה גופה אין לומר שהוא רוצה שלא הי' חולה שהוא סיבה ראשונ' מקדמ' הרפואה שהוא כרצונה ע"ז לא כאמר ניח' שלא הי' ודוגמ' לזה ממ"ש התוס' לענין מלאכה שאצל"ג דבדבר שכבר נעשה לסיב' זו ועתה צריכ' לשעת' לגופא מקרי אלא דלמה לן להדר אתירוצי בפירוק קושי' זו האמת יורה דרכו דהלא מקור ההיתר ממ"ש במרדכי אהני קאלנונות וכן פסקי' בש"ע דל"ה חציצה ובטעוני' משום סכנה וא"כ יוקשה על המרדכי דסברא זו רבי הוא דאית לי' אבל הא במרדכי שהביא ג"כ תוספתא גירסא אחרת לי' והכי קאמרי' התם בחץ רבי אומר אי"ח וחכ"א חוצץ קרם עלי' עור לכ"ע אינ' חוצץ במד"א בשל עץ אבל בשל מתכת אי"ח א"כ אדרב' מהדרי' דבקרם לכ"ע אי"ח גם לחכמי' וע"ז קאמרי במד"א בשל מתכת אבל של עץ חוצץ והא במרדכי איכ' נמי טעוני' בשל מתכת לחד פירוש' משום סכנה וא"כ הדבר מפורש דאליב' דחכמי' דקיימ"ל כוותייהו דס"ל האיך דאיכ' סכנה להסיר אי"ח וא"כ לפמ"ש בת' רע"א דבשל מתכת דעתו להסיר' לאח"ז אדרבה מוכח דגם לזמן היכ' דאיכ' סכנה להסיר' אי"ח ועיי' בהג"ה מהרלנ"ח שמיישב בדברי המרדכי דברי הב"י והא עובד' דהמרדכי קיימ"ל להלכה בשו"ע ועוד סברת הלבוש בהמרדכי משום שדעתה להניח' כך לעולם השיב עליו תשוב' נוצחת בפ"מ ח"ב סי' קמ"ז דעכ"ח

אין הטעם משום שאינ' מקפיד דהא איירי ברוב שער והוא מן הדעות דס"ל דשער חלק בפ"ע ורוב שלהם אינ' נחשב למעוט מן הגוף כמ"ש התוס' בסוכה ד' ו' עיי"ש. ועכ"ח משום דהוה רבית ובמעיט שער סמך ע"ז בעובד' דידי' י' במארלאקען שהי' צריך לסונים אע"ג דהיה דבר שחוץ לגופו ול"ש רבית' אלא דמשום סכנה להסיר' אינ' מקפיד ועכ"ח ראיי' מחץ הנ"ל וכגירס' המרדכי והנה גם בת' רע"א הלא במסקנת' כתב דכ"ז בנראה מבחוץ אבל בביה"ס גם הגאון בעל חו"ד סמך להתיר דכבר הורה גאון בעל ז"י להתיר ושם משום דהוה ספיק' בדרבנן והמקום ספק בפלוגת' דרבוותא הנ"ל אם הוה מקפיד במקום סכנה ולפימ"ש לעיל דלפי גי' המרדכי בתוספת' חכמי' קאמרי לי' א"כ הוה ספיק' דדינ' כספק דעלמא דבגירס' הברייתי' גם בזמן הגמ' הי' מספקי' כמ"ש התוס' במ' ביצה בסוגי' דבכור שנפל לבור אבל מ"ש לפי"ד דפלוגת' דרבוות' היא היינו ת' ז"י וסד"ט לא אדע דהא לפי"ד מוקשה הוא ובת' ז"י עשה הספק דשמא בכנסי' המים גם בין הטבעת דגם בדם הסמוך מספקינן כש"כ במים דקלישי. וכמעט דאיכא ס"ס כמובן ועוד יש לנו עמוד גדול לסמוך להקל ממ"ש בת' מנחם עזרי' סי' ק"י אשר עליו רמז בחת"ס בבא"ט וראיתי שם מהמתבאר דליכ' מקום חוצץ בביה"ס רק במקום שדרכן לפעמים להתגלות אבל בגובה האוזן וכיו"ב ליכ' חציצה ומזה למד בבינת אדם במי שיש לו כאב בעומק האוזן אשר עי"כ א"א לנקות דלא חוצץ. לכן לענ"ד בנ"ד ודאי אם הטבעת במקום שנראה בתנוקת כשהן יושבין ודאי אין לעשות מעשה דזה מקרי מקום גלוי לר"י במ' נדה ד' ונ"ב אבל למעלה מזה עד שיש מקום להסתפק שהוא במקום בלוע יש לנו לסמוך אדברי מרן בחת"ס בת' סי' קצ"ג דהספיקו' יתבטלו ברובן בדרבנן וכבר הורה זקן (ועי' בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' כ'):

ומ"ש הדר"ג אם יש מקום לחוש בשעה שמסיר הרופא הטבעת משום א"א לפתי"ק בלא דם ותמה על דברי נוב"י מהדו"ת סי' קכ"ח דהא כל הבדיקות הם על אופן זה עצהיו"ט בכל הבדיקות. כבר עמד ע"ז בבינת אדם ומשו"ה חולק על רבו בזה וכ' שהי' כותב ד"ז אגב שוטפי'. וגם בשו"ת נהרי אפרסמון מביא תשו' האחרונים אשר כולם דעתם להלכה ולמעשה שלא לחוש בזה. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכח

בהי"ת צום ד' מהרה יהפוך לנו ד' לששון ולשמחה תרסז"ל.

שוכ"ט על ראש ידידי הרב הגאון מו"ה שלמה שטראסטער הכהן כ"י אבדק"ק דעברעצין יצ"ו. ע"ד שאלתו בהתכת שיניים שחסרו ממנ' מקצת' ומתיכי' עליו עופרת או כסף להשלימ' אי הוה חציצה בטבילה וכבר הלכו בו נמישות ועי' בת' אמרי אש וחם א.

והנה ראש המדברים בזה ראית' בת' גדולי טהרה סי' כ"ב כי כן שמע גם בפאריס משמי' דשאג"א ז"ל שהורה להיתר בפשיטות והראי' הביא משן תות' במתני' פ' ב"א דרבי מתיר ומ"ט לא חיישי' דלמא אתרמי לה טבילת מצוה. וכת עד"ז אפשר דאין העדות מכוונת כי שאל לבנו הג' מהר"א ז"ל והשיב שאינ' ידוע לו. ואפשר דעובד' הי' בשן שמהודק מאוד בין השניים ונשאר שם לעולם וכעין שמפרש הרמב"ם שם וזה ודאי אינו חוצץ וממילא אין ראיי' לשון שדרכו כלהסיר' לפרקי'. ובלאו"ה השיב על עיקר ראיי' ממתני' הנ"ל דהא כתבו התוס' ברישׁ פרקין דלא חיישי' לאתרמי טבילת מצוה אלא בדברים קטנים שדרכן לנשאן גם בידן וא"כ שן כזה שאין דרכו לישא ביד ליכא חשש הנ"ל וח"כ אין כאן ראיי' כלל. וחדוש בעיני ע"ד ת' האחרונים שסמכו ראייתן על מתני' הנ"ל ולא העירו על מה שהשיב הגאון ג"ט בת' הנ"ל והאריך בתשובה הנ"ל ומסקנתו בדבר שדרכו להניח שם זמן רב אפי' אם לפרקים צריך להסירם כגון בהשניים הנ"ל מפני עפוש ורקבון מ"מ אם צריכין אומן לזה אינ' חוצצין ואם ההסרה מצער בכאב ומכאוב אפי' ע"י מעשה הדיוט לא מקרי חציצה והביא ע"ז ראיות נכוחות וכן הורה כ"פ להתיר' ובת' מהרי"א סי' רכ"ט ג"כ הביאו לסמוך עליו ההוראה עיי"ש. וכתבתי כ"ז מפני ב' דברים א' כי בשן כזה שדעתו להניח שם לעולם ליכא ספיקא כלל ופשיטא ליה להתיר בלא שו"ת ב' דל"ח מפני רקבון ועפוש שהצורך להסיר ול"ח דמחכי עלה כמ"ש הג' מהר"פ דאם יזיז דמינ' כן וכי א"א לתקן ע"י לכאזור חדש ובודאי לפני התקון י"ל דלא תטבול ואם הג"ט לא חשש דלמא תטבול קודם תיקון מפני הרקבון ועפוש כש"כ דלא ניחוש בנד"ז וכמ"ש הדר"כ דחשש רחוק הוא. ולענ"ד בנד"ז ישנו ג"כ התיר' דהא אית' בס' מ' מקואות בתותפת' שהביא הר"ש לענין חץ של מתכת בבשר' שבבשרה שאינ' מסירה מפני הסכנה משו"ה ל"ה חציצה. וה"נ דהא פסקי' באו"ח סי' שכ"ח סעי' ג' דמכה לפנים מהשניים והשניים בכלל מחללין עליו את השבת. ובל"ס כי שן כנ"ל אשר נתך בשורש השן בהסרתו עכ"ח ח עושין איזה חבור' עכ"פ חשש' ודאי דאיכא כמובן וכמ"ש בת' רע"א שהביא מר ניהו רבה ג"כ לענין חץ דהוה רק חששא דסכנת' וכן דעת הג"ט דאח"ז ודאי יסיר' ע"י איזה מעשה אומן. והנה כ"ת חושש במ"ש בת' בית יצחק שאין דעתו להתיר אך ורק אם העופרת וכיו"ב שנתך בתוך נקבי השן אינ' גבוה מהשן בעצמ'. והנה בנ"ד ליתא הנ"ל דשם השן בגובה' ורחב' כמקדם אך שסותמי' איזה נקב ודאי דהוי דומי דחץ שזה הדבר חוצצי' אבל בנ"ד שההתכה גופ' נעשה שן מה לי אם מתחילת' נעשה ביד הצורף כא' אשר גם שם מרכיבי' ומתיכי' זב"ז ומה לי אם נעשה כן בפה האדם ס"ס הוה כך וכמו שמתירי' בשן תוחב' ה"נ לא גרע ממנו ומ"ש ע"ד ב"י מדברי הרא"ש

שנתן טעם בנראות מבחוץ משום דאז א"א שלא יהי' חוצץ בבשר מש"א בשן שהוא עצם קשה ולענ"ד י"ל דודאי לא חלק' חכמי' בזה וכי נימא אם החץ ירד לעצם הרגל אשר שם רק עורו ועצם ובקלות ע"י חבורה נפשט אור מעל עצם וכי נימא דבזה אינו חוצץ אפי' בנראה. וגדולה מזה כתב הב"י סי' קצ"ח בדעת התוספת' דאפי בשוה עם הבשר ונראה חוצץ דגזרי' אטו גבוה ונראה לחץ כש"כ דנגזר כה"ג ועי' בש"ך ס"ק ט"ז דאוסר בשוין בנראה ועכ"ח מטעמי' דב"י כנ"ל אלא דבנדון ל"ש כנ"ל. והנה הלכה כל האחרונים באי' בכח' דהתיר' וכ"פ בת' נטע שורק סי' מ"ז להקל אפי' כעובד' דבינת אדם כש"כ בנ"ד. ומ"ש כ"ת לענין דיעבד ולכתחילה בית דן צריך בושש דלהסר השניים שכבר נעשו לה אין לך דיעבד גדול מזה. וכנראה לענ"ד איכא ג"כ חשש סכנה חלילה. אך ורק לענין השניים אשר שואלת עליהם לעת עתה זה ודאי מקרי לכתחילה ואם אפשר ע"י שניים אשר בידה להסיר בשעת טבילה כמ"ש הגאון בית יצחק מה טוב ונעים אם הרופא אומר שנחוץ לה שניים כחסר הוא מתקנם ובשנייי' הנטלי' יהי' לה צער וכאב גדול הלא גם הגאון מסיים בכח' דהתיר' וכן חזר יפסק בת' הרי בסמים בראיות נכוחות ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קכט

לכבוד הרבני המופלג מו"ה עקיבא בלויה נ"י. ראיתי מ"ש מעלתו לצדד להתיר' לטבול בי' ז' כמו בי' ח' מפני איזה אונס ומפני בטול עונה כדעת הסדרי טהרה וח"א ומעל' בא בכח' דהתור' מפני ס"ס והק' על הרז"ה דמתיר' מטעם ג' ספיקות דילמ' אינ' זבה וס' דלא תשמש וס' דלא תראה ותסתר. וע"ז הקש' הגם לענין תשמיש איכ' ס"ס דלמ' לאו זבה היא ולא תסתר וע"ז תי' דעומד להתברר. וכיו"ב כתב המרי"ט לענין סד"א לקולא דהיכ' דיש לחוש לברור לא חוגרי' ס"ד לקול' וה"נ בס"ס לדעת הרמב"ם הנ"ל. ושוב הביא מעל' דברי חכמת אדם בשם סדרי טהרה דהאיך דיש לחוש לבטול עונה ח' והנה דינ' של סדרי טהרה הוא ת' עבודת הגרשוני סי' כ' שם באורך להוכיח כן מש"כ ותוס' ועיי' ת' מרן חת"ס יו"ד סי' קצ"ז שלא ערב לחלוק עליהם בסמוך לשקיעת החמה עיי"ש ג"כ עצה הגינה ליושב הכפרים בענין זה. וגם מיש דאם בדיעבד עלת' לה טבילה בי' ז' למה לא נתיר לכתחילה היכ' דיש אונס כן הוכיח גם ת' עבודת הגרשוני. רק מ"ש מעל' ראיי' מתוס' פסחים ד' ל"י דבכלי חרם כיון שאין לי תקנה חשוב דיעבד לענין בטול משהו לכתחילה. לענ"ד לא דמי' דשם יפסיד לגמרי משא"כ הכי אינ' רק להעביר יום טביל' עד אח' זמן. ובאמת ענין הס"ס אינ' מובן לענ"ד האיך אפסר לומר שמא אינ' זבה וכי אינ' זבה בעולם ואם נתיר לטבול ביום ז' כל הנשים יעשו כן וא"כ יתבטל הגזרה לגמרי

וכיון דאנן אינ' בקיאי' א"כ מתוך חסרון ידיעה יבא לידי קולא. ואנן איפכ' שמעינן מתוך חסרון ידיעה אינ' מחשיב ס"ס ועיין בר"ן פסחי' בסוגי' דחמץ שלב"ז דאי אפשר לומר דע"י גזרה דרבנן נבא להקל לענין דבר שיל"מ וכש"כ הכא דהרי עכ"פ יש צד אפשר לברר חם הוא בזמן זיבה או לאו כמובן, ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכט

בהי"ת אול"י פ' עת"ר לפ"ק פה מאד יצ"ו שוכ"ט לכבוד הרב האברך החריף ובקי ירא ושלם כש"ת מו"ה שמואל מנחם קליין נ"י עתה באתי מ"ש ע"ד ט"ז סי' קצ"ח ס"ק כ"ז במ"ש ע"ד הרשב"א וטור דס"ל פלוגת' ת"ק ור"ש באוחז בכלים ואדם במקוה פלוגתתן לקולא דסגי' או בהדחת ידי' או ברפיון ידים דכדי לסמוך עליהם במעוט המקפיד דמדרבנן ומע"כ הרחיב הדיבור בזה לומר דלפי מ"ש רשיז"ל במ' סוכה דף י' וכן בריש פ' במה אשה דטעמי' דרובא שאינ' מקפיד שאינ' חוצץ מה"ת דבטל לי' לגבי גופא וכן וודאי הטעם במעוט המקפיד וכ"ז בדבר ששייך בי ביטול אבל באוחז בידו כלים ואדם מה ביטול שייך בי' מגוף לגוף. והביא ע"ז כמה ראיות לדברי' כמו קרצה שפתיה דטעמי' בפשיטו' דל"ה בתוך המים והא דרשי' כל בשר' שצריך כל בשר' במים ולא יהי' מקצת' מלחוץ ממים אפי' כ"ש ולפי סברתו לדברי רשיז"ל מ"ש בחציצה דעכ"ח בדבר שאינ' חוצץ מטעם בטול קאתינן עלי' והנה אם כי דבר נחמד הוא. עכ"ז לענ"ד קשה הדבר לומר במעוט' המקפיד למה יהי' בטל ס"ס קשי' כיון דמקפיד להסיר דבר הנ"ל למה יבטל לגבי' לגופ' מ"ש ונקרצ' שפתיה וקרצה ידי' וכדומה לסברת מע"כ. ועוד בקשור שערה מה שייך בטול בזה וברש"י מ' יבמות דף ע"ה גבי גיורות מעוברת שטבל' פי' דל"ה חציצה משום דהיינו רביות' אלא דהוה רש"י קשי' לי' בתימ' לומר דרוב' שאינ' מקפיד לא יהי' חוצץ דבכל התורה קיימ"ל רובא ככול' עי' בחולין בכ"מ ופ' בהמה המקשה ד' ע' ועכ"ח יהי' סתירה גדולה לקרא דכל בשר' שצריך ביאת מים ולא יהי' חוצץ אפי' רוב' מהלכה נגד קרח הנ"ל אבל במעוט' המקפיד אינ' קשי' דאדרבה אמרה הלכ' דרוב' ככול' כבכל התורה. ויש לדמות דבר זה כמ"ש מרן חת"ס באו"ח ובכ"מ בענין רובא ככול' בשיעורי' דהיינו היכא דאיכ' כיל' רק שהוא מדבר שאינ' ראוי' וכשר לאות' דבר כגון מ' סאה במקוה חסר קורטב פסול דליכ' כול' כלל וברוב מים כשרים ומעוט' אינ' כשרים כגון האובי' כשר מה"ת דרוב' ככול', וה"נ שאני כאם מקצתו מן הגוף אינ' במים כלל אין כאן כולה משא"כ אם דבר בינ' ובין המים ואינ' נוגע דשפיר שייך בי' רובא ככול' כמובן. ועוד לפימ"ש הר"ן בסוכה פ"ג דחציצה אינ' פוטל בלולב דדוק' בטביל' ותפילין דדרשי' מהראי אבל בלולב אינ' משום חציצה. והא דאמרי' בכמה דברי' לפסול משום חציצה

היינו רק משום שאינ' לקיחה חמה ואינ' חציצה ממשש ועי' במג"א תי' תנ"א ס"ק נ"ז וס"ה ח"י ובטו"ז שם וא"כ מה קשי' אם הלכה אומר' מעוטי המקפיד אינ' חוצץ אין לך בו אלא מ"ש תורה עפ"י הלכה. זה נלענ"ד בדעת הטו"ז וישוב מקושי' כ"ת. ובאמת בכל הפלפול הזה כבר נגעי' במה דחקר בת' זכרון יוסף חיו"ד סי' י' במה דממעטי' מ' קידושין ד' כ"ה ובכ"מ בית הסתרים מביאת מים ודרשי' מקרא דבשר' מאבראי או מידיו לא שטף במים מה ידיו מאבראי תיפוק לי' דכל בית הסתרים יחדיו אינ' מגיע לרוב' של גופ' ורק הגוף יחשב והא מעוט' גם מאבראי אינ' חוצץ ועיי' בסד"ט סי' קצ"ח שמביא' ובזכרון יוסף דבית הסתרים בלא ביאת מים כלל חשיב כמו מקצת גופ' בלא מים. והאחרונים נתקשו בזה דס"ס קרצ' שפתיה והידים ורגלים אינן רק כמפסיקין בין המים לביהס"ת ושוב אינ' רק כחציצה ועי' בת' יד יצחק. ובס"ט תירץ דמצריך קרא למעט היינ' אם הי' החציצה בגופ' מאבראי במעוט' וע"י ביה"ס יחדיו בצרופ' יהא רוב גופ' בחציצה. כבר ראיתי בפנ"י מ' סוכה ד' ו' שנתקשה ג"כ כקושי' ז"י ותי' כמו בסד"ט אלא שסיים דזה דוחק עיי"ש. ולע"ד דברי ז"י על מכונו ויש להוסיף תבלי' ע"ד עפימ"ש הגאונים והראב"ד הביא' הב"י סי' קצ"ח דחשבו השערות שבראש לחלק בפ"ע ואם יש חציצה ברוב שער' אם מקפיד חוצץ מה"ת ואינ' מצורף מן הגוף א"כ י"ל ניהו דהרמב"ם חולק עליהם מ"מ בחלקי ביה"ס דחזי' דהתור' מיעטו מביאת מנים אמאי לא נימא דהיינו שהוא מחלקי הגוף שנחשבי' בפ"ע ולא מצורף לגוף מה"ת וא"כ קולו חומר' כיון דחלק בפ"ע הוא אם הי' צריכים לביאת מנים א"כ אפי' במיעוט' הוה חשבי' כמו שהי' דבר חוצץ בינ' למקוה עצמ' וכס' הז"י הנ"ל והשת' דרבת' תורה דבעי עכ"פ ראוי' לביאת מים ע"כ בקרצ' שפתי' ועצמ' עיני' הוה כמו ל"ה בתוך מי מקוה ומה לי אם הי' מקצת שערות או איזה כ"ש מי האבר חוץ למקוה או הלשון בתוך הפה דהו' כמו בחדר בפ"ע. ועי' בת' יד יצחק שנתקש' בס' ז"י הרבה ולהנ"ל על מכונו שפיר. ועוד נלענ"ד שי"ל בפשיטו' עפימ"ש הר"ן מ' שבועות דהיינו טעמן של הגאונים שחשבו השערות בפ"ע משום דילפי' מתרי קראי וא"כ הה"ד הטעם בביה"ס כיון דילפי' מכל בשר' לרבות ביה"ס ואם לאו דרשה דבשרה או ידיו לא שטף במים ודאי דהוה מרבינן דצריך ביאת מים ממש והי' כמו חמר דרוב' חוצצין מה"ת וא"כ הה"ד ביה"ס ברוב ביה"ס הי' חוצץ מה"ת כנלענ"ד בס"ד וראיתי דברי מעל' מ"ש בענין מב"מ דאינ' חוצץ בכמה מקומות בש"ס בסוכה ד' ל"ז ופ"ק דבכורות חולין ד' כ' זבחים דף ק"י לענ"ד דל"ש בטביל' סברת מב"מ דבזה הדרי' לסבר' קמא כמ"ש מעל' ג"כ בתחילת דבריו כיון דדרשי' כל בשר' דאפי כ"ש חוצץ למקוה ומעכב וכל חציצה הכי הו' דלית' שם ביאת מים רק דהלכ' גלת' דלענין חציצה שאני

אבל היכא דחוצץ תו הדרינן דהוה כמו חוץ למקוה. ועוד דשאני גבי הני דעשה הפעולה של מצוה על ידו ממש רק שיש דבר חוצץ דאל"כ נימא להיפך ניהו דלא חשיב חציצה לענין הדבר שעושי' בו המצוה משוה דהוה מב"מ דלמ' נימ' דלגבי ידו הוה מבשא"מ ועי' בר"ן מ' סוכה בסוגי' הנ"ל אלא כיון דידו מ"מ עושה הפעולה לא דבר החוצץ ע"כ חשבי' דבר החוצץ לענין מב"מ בדבר שנעשה בו פעולת המצוה דהדבר הזה אינ' פועל ועושה כלום משא"כ בטביל' הוה להפך דאין כאן פעולת האדם בטביל' דהא בפ"ה מ' מקוואות משנה ו' בגל שנתלש ועבר על האדם וכלי' טהורי' אלמא דהמים הם נעשה בהם הפעול' א"כ הדבר החוצץ תשבי' לצד חלק מי מקוה ול"ש בזה מב"מ רק מים במים כמובן דדבר החוצץ הוה אי"מ דמים ומ"ש ע"ד מרן חת"ס חיו"ד סי' רנ"ו במ"ש לענין דיו מב"מ גרע משום דאינ' ראוי' לכך והק' מעל' מסוכה ד' כ"ז דהוצין לא חשיב חציצה דהוה מב"מ א"כ אינ' ראוי' למצוה בזה י"ל דעכ"פ מינ' ראוי' למצוה משא"כ בדיו במינ' שאינ' ראי' ומ"ש מת' זבחים ד' ק"י דחשבי' בשר לגבי אימורים מב"מ אם כי אי"ר, יש לחלק ולומר דעכ"פ ראוי' הם בעולה דהוה כליל ולא תקרי עליו שם פסול משא"כ דיו פסול במינו בסת"ם כנלענ"ד. אם כי עוד יש לגמגם במ"ש מעל' בתעצומו' אלא דשם נראה הי' פלא גדול בדברי מהרש"ק ומרן כתב בקצירת אומר כדרכו בקודש. ועיי' בת' מהרי"א סי' ער"ב חיו"ד. דוש"ת ה"ק ומרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קל

ב"ה י' ו' עש"ק פ' פנחס עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב הגדול מו"ה אברהם ליב שפרייער נ"י מ"ש ע"ד שהכשי' נוהגי' בחפיפה עם הבורית שקורי' זייפען אם אין חוששי' משום מסתבך השערות. הנה דברי הש"ך סי' קצ"ט ידועים כי המנהג כשר בעיני'. וגם ראיתי גדול האחרונים ה"ה בעהמח"ס לחם ושמלה בסי' קצ"ט הביא דברי הש"ך בסתמא ולא פקפק עליו דבר. וכמדומה לי כאשר הייתי בק"ק הוניאד בבית חמי זצ"ל והי' השאלה הלזו לפני הגאון אב"ד ז"ל ופסק להתיר כדברי הש"ך. וגם ק"ק פה נוהגין כן. ומעלתך הביא דברי ת' שערי צדק סי' ק"נ וכמ"ש דעתו להתיר ובפרט כי הרבני מו"ה ברוך מרדכי נ"י בעל המקוה ק"ק פה אמר לי שהנשים אשר מלאכתם ביד' יום יום בכמה דברים ועי"כ בין קמי ידיהם מלא רבב ושאר דברים הנדבקים וכמעט א"א לנקות בלא בורית הנ"ל וע"כ למצוה יחשב להנהג החפיפה על אופן הנ"ל. ודרך אגב ראיתי להעיר במ"ש הגאון בעל שערי צדק עם השואל מה זה החפיפה אם הוא ע"י נתר וגרירה או מים חמים ומסרק. וחדוש גדול בעיני שלא עיין בדברי ערוך ערך חף חף דעל כל הנ"ל הביא מקומות מש"ס כי הכל בכלל חפיפה כי שני מסרק קרואי' חפי במ' עדיות ומ'

כלים וכן במ' שבת ד' פ"א ריי"א עצים לעשות ממנה חף אם כי שם אינו של מסרק עכ"ז הוא בכלל שכל עצמ' הסריקה ע"י שני מסרק כידוע. וכן חף גורר (קראצען) הביא מגמ' מ' בב"ק פ"ב ואשבת ד' נ' נזיר חופף ומפספס ומ' ביצה ד' ל"ה נזיר כא יחוף באדמה וכמ"ש ג"כ במ' נזיר ומ"ג וגם לערך חף הוא על רחיצה כי כן תרגום על ושטף במים אלמ' דכול' אתניה' בי' ועכ"פ צריכ' האשה להיות מגרר ומשפשף בגופ' כיון דבזה ודאי בכלל חפיפה ג"כ וע"י בורית הנ"ל מתקיים שפיר כהנ"ל כמובן ורק אותן הנשי' צריכי' להזהיר שלא ישאר עליהם מגוף הבורית משום חשש חציצה אלא צריכי' להשטתף אחרי גרידת הבורית היטב והיהודית העומדי' ע"ג צריכי' לעיין בזה:

הדו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלא

ב"ה אול"י ו' עש"ק פ' ויצא עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש ידידי ה"ה כבוד הרה"ג החו"ב מו"ה דוד דובערויש מייזעלס נ"י דומ"ץ דק"ק ספרדי' באוהעלי יצ"ו הלום באתי להעלות דבר בענין זה ממ"ש יחדיו ע"ד באה"ג שהחמיר להיות חצי אמה למעל' מהטבור וכבר מתדנזין בזה בדור שלפנינו כמ"ש בת' אמרי אש סי' ע"ח שהגיד צערו לפני מרן חת"ס והוכר לפניו שאינ' חמור כ"כ בעיני' והי' תימ' בעיני' ה"ה מדברי הרשב"א ומהרי"ו באין חולק ושוב הביא דברי התוס' מ' יומא ד' ל"א ד"ה אמה חולק עד"ז דהא ס"ל דכה"ג הי' יכול לטבול בישיבה ובשבת אדם במים החוש מעיד כי יותר מקמיט משחיית' אם המים מגיעי' לכה"פ עד הטבור וא"כ הא דאמרי' בפ"ב דיומא דנדה צריכה לישב במים עד צוואר' ג"כ ישיבה ממש ואיכ' ראיי' שפיר כש"כ לפי מה דמסיק שם בגמר' דלית הלכת' כר"י אכן לפימ"ש בט"ז סי' קצ"ח ס"ק ל"ח דבאם מתחילה נתלחלח בתוך הקונטיי' בעמידת' בתוך המים מהני וכמו גבי מטה שהמים מקדימי' בסוף פ' ז' וג' מקוואות ולהכי אין שוב ראיי' מהתוס' ולא מדברי ר"י אבל לפימ"ש הש"ך בנק"כ לחלוק ע"ד ט"ז שוב יש ראיי' מדברי התוס' ומר"י אם כן אם מתחילה יתלחלח בית הקמטי' היטב שוב מהני הטבילה ממנפ"ש וכן מסקנת הסד"ט:

וע"ד רצפת אבנים בתוך קרקעי' המקוה אשר לדעתו כקובע דרך בנין. ידוע כי בכל ספרי' שו"ת מראשונים ואחרונים אחזו זה השער בנין מבטל תורת כלי וק"ט ועיי' בסד"ט סי' קצ"ח ס"ק ס"ג מה שהאריך בענינו של דבר זה והביא שם דברי מהרמ"פ שהוכיח ממשנה שלמה פ"כ דמ' כלים משנה ה' בכופת שקבע' ולא בנה עליו או בנה ולא קבע' מקבלי' ט' קבע' ובנה עליו אינ' מק"ט אלמ' דבנין וקביעות מבטל לגמרי מק"ט ושם חדש דמים שבמקוה שהוא בתדיר' על הרצפה הוה כבנין ובזה הייתי ממליץ זכות במה

שנוהגי' בכמ' מקומות לקח גיגית (קאסטען) שנוקבי' אות' בתחיל' ואח"כ קובעי' בארץ ושוב סותמי' הנקב דעי"כ נעשה קבעו ולבסוף חקק' דחשבינן כמחובר בב"ב בסיגי' דצנור ומהרח"ש ונוב"י מהדו"ת סי' קמ"ב צווח' ככרוכי' דשם דוק' בשאובי' דרבנן דהיינו לפסול המקוה ע"י צנור אבל לטבול בתוך הכלי הא פסול מה"ת כמ"ש הר"ש והרא"ש ועיי' בחת"ס יו"ד סימן קצ"ח ובדברי חיים על ה' מקואות מ"ש להעמיד מנהגן ש"י ולדברי מהרמ"פ ה"ה בפשיטות דשם בצבור המים אינ' מקלחי' תדיר רק בעת צורך למקוה וזמן גשמים משא"כ במקוה שהיא תדיר' ננלא' מים ורק לעתים רחוקי' שמנקי' אות' א"כ זה חשוב כבנין על הקבו' ע"כ לכ"ע כלומר גם לרבנן בטל מתורת כלי כמ"ש במתניתן הנ"ל משא"כ בצינור אינ' חשוב כבנין ואינ' רק כקבעו בלא בנין עליו. ותמיה' בעיני כי לא הערו בזה בתשובות האחרונים הנ"ל ועכ"פ חזינן חשיבות הבנין וכמ"ש הטור בסי' ר"א. עוד באתי להעיר ע"ד באה"ג דבמנחות ד' י"א משמע דמלת "זרת" הוא כמ"ש הערוך (שפאן) דקאמר התם למדוד החשן ובב"י הביא דברי הרשב"א ב' פי' א' מ"ש שצריך להיות זרת למעל' מהטבור ב' שהוא עד חצי החזה ומטבור עד חצי החזה כמדומ' שאינ' חצי אמה. ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. אחר כותבי ראיתי בשו"ת בית יצחק ח"ב סי' ל"ה שהשיג ע"ד ת' אמרי אש כי מתוס' הנ"ל אינ' ראי' דוודאי החששא של כקוה"כ דילמא ע"י קמטים לא יגעו המים למי המקוה הוא רק חששא דרבנן ובכה"ג התיר' כמ"ש שאר שבותי' עיי"ש פלפול גדול. ולענ"ד שאין זה מהשגה דכל כהאי הוה לי' לפרושי דמשום שבות התיר' במקדש והא לקמן ד' ל"ד במחלוק' רש"י ותוס' אי גרסי' אי"ש במקדש או כ"ג ואם בדברי הש"ס יש לדייק כן אי פרוש או לא כש"כ בקושי' התוס' הוה לי' לפרושי. ועוד האיך שייך בקושי' בלשון תימ' ידוע כי אין לשון זה משתמש בתוס' רק אם הקושי' אין לה תי' רק בדוחק והכא הוה להיפך דבקושי' צריך להוסיף בטעמי' משום אין שבות וכצ"ל בתי' התוס' דמסתמ' הי' עושים משום חולש' דכה"ג להיות טובל בקל משמע דהי' עושי' כן בכיון יותר משאר מקוואו' ודברי ת' א"א על מכונן:

סימן קלב

ב"ה אול"י ד' פ' קרח תרנ"ח לפ"ק ברעזאווא יצ"ו שוכ"ט ע"ר חתני כבני הרב המאוה"ג חריף ובקי מו"ה יוסף צבי נ"י אבדק"ק גאלאכטא יצ"ו בסוגי' דיומא (מ' חולין ד' י') אמרתי לת' קושי' התוס' דילמ' טעמא משום ס"ט ברה"י ונלע"ד דהא ר"ש ס"ל דאינ' רק ספיק' ותולי' משום דשאני סוטה דרגליים לדבר א"כ י"ל דרבנן נמי ל"ק דילפי' לודאי משום דאיכ' חזק' טהרה גבי ס' ג"כ כמ"ש התוס' דודאי לא איתרע דמה"ט ילפי' לרה"י

אפי' נגד חזק' טהרה. וא"כ הא במ' נזיר במתני' נקרא חזק' ג"כ רגליי' לדבר וראוי להיות ספק' ומ"מ הוה כודאי לכן אין לחלק בין רגליי' או לא אבל אי לא אזלי' בתר חזק' א"כ מסברא דרגליים לדבר שהוא גבי ס' דלהוה כודאי ומי' מודי' לר"ש דבשאר ט' ברה"י אינ' רק ספיק' והכ' גם לענין הבאת קרבן כמ"ש התוס' לקמן ועכ"ח מטעם חזק' כנלע"ד: ועתה אבא על דבריו במה שעורר הדר"ג להקשו' ממתנ' מ' נדה קו' חזק' דהא שם מפורש בגמ' ד' כ"ז דזה הכלל לאתוי' שחשודי' יי"נ גבי כותיי' א"כ דברי ר"מ במ' חולין ד' ו' מתניתן היא וכת"ה אתא למימר כי מתניתן אחרי דברי ר"מ נשנית. והנה ודאי כן צ"ל לדעתו הרמ' כמ"כ לענין מתניתן עצמ' דמ' דמאי פ"ז הלוקח יין מבין הכותיים ובכמה מקומו' בגמ' הובא משנה זו לענין ברירה ובכול' פירשיז"ל כי קודם גזיר' על יינם נשנה וכן פי' בבע"נ במקומ'. ובמה דקשי' לי' מ"מ ממתניתן לדברי תוס' דרבי שנה מתניתן לא כר"ג זקנו דהכל שוחטי' את' לרבו' כותים. והנה אם לא נתקבל הגזיר' לק"מ אלא דהא נתקבל במתניתן לענין יי"נ ומשום גזיר' ר"מ וההי"ד הי' לי' לסתום לענין שחיט'. וראיתי בס' לב ארי' שהרגיש בזה לתרץ דברי רש"י בהאי דיוק' דמשו"ה פירשיז"ל ר"ג בנו של ר"י הנשיא שהי' אחרי המשנה. אלא דלא דמי לענ"ד דהאי משום מיעוט היא ולא חיישי' כהלכת' דאזלינן בתר רוב' והא דלענין יי"נ סתם במתניתן מ' נדה היא ענין א' לענ"ד כדבעינן למימר לקמן בס"ד דהא הקושי' הולך וחזק' מר' אבוה ומה גזר' ר"א ור"א עד דקבלו מני' דהא הלכת' היא לדינ' בהך מתניתן דמ' נדה והיאך נעלם מר"א משנה זו וקושי' זו לר"א ור"א קשה ג"כ שהקש' בתוס' מערובין ד' ס"ו האיך איכ' למימר דלא קבלו מני' כיון דלכ"ע דינ' הכ' וכמ"ש המרמ"ל: אלא דלענ"ד הוא דהענינים חלוקי' דודאי מעולם לא הי' נאמני' בכל מה שהוא מדרבנן כמ"ש שם בנדה דאשכח לכולן גוונ' שהוא מדאוריית' ומשום דכתיבי' אבל בלא"ה אי"נ כלל. והא שם פירשיז"ל דחשודי' על מגע נכרי והוא מדרבנן ובערוך לנר דייק שם דבא למעט יי"נ ממש דודאי אינ' חשודי' וא"כ לפי"ז אם ידוע כי הם עצמן עשאו ודרכו ונגעו ביינם לא יאסר דהא ודאי משום דחשודי' על מגע נכרי לשתות, משו"ה אינ' עושה יי"נ במגעו והוה כשאר חשודי' בישראל דאי"נ משום חשודי' על אות' דבר ואינ' ראוי' להיות שומר וכיו"ב אבל מ"מ פשיטא דמגעו אינו אוסר וגם הא פשיטא דיין הנמצא בעיירות שלהם דלא שכיח' נכרי' דלא חיישינן למגע נכרי דהוה רוב וקרוב לכ"ע וכמ"ש בב"ב בסוגי' דרו"ק וא"כ בגמ' דדייק ר"מ שלא לאתוי' חמרא מבי כותאי דהיינו מקומות שלהם דלא דיירי נכרי' ול"ק מכותיי' וכן הוא בעובדא דר"א לקמן. וכן יש לדייק במתניתן דקתני הלוקח יין "מבין" הכותיי' ול"נ מפותיי' והוא כנ"ל ואין סתיר' כלל ממתניתן אהדדי ור"מ דגזר על יינם משום דמצא' דמות הנ"ל גזר

יינם לגמרי כשאר סתם יין ומגע נכרי ול"ק עד שבא ר"א ור"א וקבלו לאסור סתם יינם ומגעם כשאר נכרי ומתניתן דנדה לא אירי בי' כלל אלא שאינ' נאמנין לענין אם יש חשש' אם נגע נכרי דעלמ' אבל בבטח דלא נגע נכרי לא אתסר כלל כנלענ"ד ברור ומ"ש כת"ה לחלק ולומר דבשחיט' ל"ג כיון דאחזיק' משא"כ ביי"נ. והלא פירש' התוס' בעירובי' ר"פ הדר כיון דגזר משום דמות לע"ז א"כ מה"ט נפסלו לשחיט' כמו שאר מומר לע"ז וחדושי רשב"א בשם הרמב"ן תי' די"ל דר"מ כר' ענן ס"כ דמכשיר מומר לע"ז לשחיט':

ואגב אומר מ"ש מדקדק באמרי דוד מהו דקאמר לר"מ דגזר רוב' אטו מיעוט' לומ' בפשיטות דחייש למיעוט'. ולפענ"ד בפשיטות כמ"ש בתוס' יבמות ד' קי"ט דלענין להחזיק בחשוד לא שייך לחוש למיעוט' דכיוו' דאיכ' נגדו חזק' כשרו' וכמ"ש בסוף דברי' גבי דמאי דבלאו גזיר' חכמי' לא שייך לחוש למיעוט' אפי' לר"מ והוא פשוט דצ"ל דוק' דגזר משום מיעוט'. חותנו אוה"נ כבנו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלג

ב"ה יום ב' פ' עקב תרס"ח לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרבני החרוץ ובקי מהו' שמעון גוטמאן נ"י מו"ץ בישוב דיאסעג יצ"ו ע"ד המקוה אשר נתמעטו מימיו אם מותר להוסיף ע"י פלומפען ומע"כ האריך בהלכה זו ובאמת כבר הלכו בו נמושות וראש המדברים בזה הוא בעל ת' זכרון יוסף יו"ד סי' י"ג והוא מן המקילי' באם נתברר שאינו משתמש ע"י איזה כלי קיבול בשאיבת המים מתיר אפי' לכתחילה דהיינו שלא יופסקו המים הנשאבים ע"י דליי' בעול' ויורד עד שירדו למקוה ואם יש לחוש שהופסקו יעשה כן לבסוף לחברו בדליי' בתכיפ' אחת ואם יש כחוש שנעשה ע"י איזה שמוש כלי קבול אינו מותר רק בשעת הדחק באופן הנ"ל דהיינו דליי' בתכיפ' אחת. אבל האחרונים הבאי' אחריו כולם חולקים עליו הלא הגאון בעל גדולי טהרה סי' חי"ד ורק במקוה מעיין נראה דמתיר למלאות אם רוב מים כשרים דהיינו מי מעיין ולמען להשלים יש להקל לדבריו אבל בת' הר המור גם בזה אין דעתו להקל אך ורק ע"י המשכה כדינא בקרקע בולע עיי"ש ועיי' בת' אהל אברהם סי' ל"ה. לענ"ד ודאי יש להחמיר כדעת הר המור בדבר חמור שהוא שורש' קדושת ישראל כמ"ש הרשב"א בפתיח' לשער המים: שנית מ"ש בענין המקוה שהיא עגולה היאך לשער ומע"כ בקש חשבונות רבות ודאי הדבר הפשוט לשער כמ"ש עפ"י מ"ש מס' עירובין דף י"ד בים שעשה שלמה דיוצא בפירוש כי העגול מתמעט רביע משטח מרובע ועיי' בתוס' פ' בכל מערבין ומס' סוכה דף ח' מבואר דמרובע יתר על העגול רביע וא"כ קל לשער כלומר אם הי' מוסיפי' שויות להעגיל הי' שיעור מקוה היינו מ"ד אלפי' קי"ח וחצי אצבע השתא דעגיל צריך תוכ' של הבור רביע יותר ולבא

על קו המדה בצמצום צריך לעיין היטב בתשב"ץ סי' קכ"ט וסי' קפ"ג עד קפ"ז וכן בא על החשבון בזה בס' חושב מחשבות מבעה"מ משנת חסידים ועיין בלחם ושמלה ריש ה' מקואות היאך במקוה עגול להוסיף הרביעי' ועיי"ש בטעם נכון בשם הגאון מהראו"ו למה שיערו חכמים אע"א ברום ג' א' ובמקוה מרובע אבל ראיתי בס' גדולי טהרה ס"ק ד' במ"ש כי מי שבקי במדידה יבין מעצמו ומי שאינו אין תועלת בדברי ספרים המבוארים כלומר בקל יבא לידי טעות ומע"כ הודיע כי קבל מיד הרב הגאון אב"ד דק"ק גרוו"ד נ"י שהוא ערך 700-702 ליטער ועד"ז בא ליד חשבון כפי מדת המעטער. וגם בזה נאמר אם מע"כ יודע בעצמו שבקי במדידת חשבון ודאי יבין ואם לאו צריך לשמור בשמירה רבה לסמוך על החשבונות כי בדבר קל יכול לבא לידי טעות ומקוה שחסר ממנו קורטוב פסולה ועי"כ קשה עלי מאוד ותמיה' רבתי מ"ש לערך 700-702 ליטער וכי יש לפזר במדות אכלו לפי שעה ע"כ בכל זמן שבאתי לשער שיעור' דמקוה לא שערתי ע"י איזה מדה אך ורק לפי מדת שטח וגובה עד כי באתי לידי מדה מ"ד הכפים קי"ח וחצי אצבע ועוד יותר כמ"ש בסי' ר"א שלא יתחסר בב' טובלין וכך היא המדה לשער למשל מקוה שיש ארכו 40 אצבעות ורחבו 30 אצבעות וצריך לכפול ארכו עם רחבו (מולטיפליציירען) ועולה השטח הרבוע (קוואדראט) 1200 ועיין במהר"ם שיק יו"ד סי' קצ"ט ואם גובה המים מגיעין עד 40 אצבעות שצריך ג"כ לכפול עם (הקוואדראט) ועולה עד 48000 ויש כאן שיעור מקוה ויותר איזה אלפי' וכן צריך לחשוב כל ענינו של מקוה וכן כתב במהר"ם שיק ואין כאן מכשול ושיעור אצבע במה שמדדתי טפח של מרן חת"ס אשר שלח לי נכדו הגאון מהו' שמחה בונם זצ"ל ומדדתי על הצענטי מעטער וראיתי מכוון מאוד ששיעור הנ"ל היא 11 צענטימעטער. וא"כ אצבע 3/4 2 צענטימעטער או שמודדין בפשיטות כמה צענטימעטער האורך ורוחב וגובה וכל 11 צענט"מ עושין אות' טפח והא כל טפח ה"ה ד' אצבעות א"כ בקל יש למדוד כנ"ל:

והנה לענין מקוה עגולה כבר הלכו בראשונים כמ"ש לעיל. ועתה ראיתי בת' פרשת מרדכי סי' ח"י שלמד לשער עגול דמקוה מסוכ' עגולה באו"ח סי' תרל"ד. ולא זכיתי לעמוד על חשבונו אבל מבואר מדבריו שצריך הקיפו כדרך אלכסון ברבוע דהיינו ב' חומשין לכל טפח ועל זה להוסיף ג' פעמים מים בהיקפ' כמבואר בסוכ' דף ד' ובס' תרל"ד הנ"ל והא שם מבואר דהיקף עגול שיש בו לרבע ז' על ז' שיעור סוכה כמ"ש מס' סוכה דף ד' ע"ב והשת' הה"ד במקוה עגולה צריך מתחילה לשער היקיפו כמו אלכסון דרבוע דהיינו להוסיף ב' חומשין על כל טפח ויהי' היקיפ' ג' פעמים בשטח ואח"כ לעשות רבוע בתוך העגול ולשער אם יש בתוך הרבוע שיעור מקוה כדרך החשבון הנאמר

לעיל דהיינו ע"י כפל (מולטיפליצירען) האורך עם הרוחב ומה שיעלה בחשבון השטח דהיינו קרקעית שוב יכפיל עם הגובה אם יגיע למ"ד אלפים קי"ח וח"א ועוד יותר יצאנו מכל החששות כנלענ"ד ויראה כ"ז לכבוד הגאון אב"ד דק"ק גרוו"ד אם יסכים אתי לרב חכמתו וגדולתו. דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלד

ב"ה יום א' פ' שלח תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד האברך החריף ובקי מהו' נתן פראנקפורטער נ"י בק"ק ש' טאריאן יצ"ו. ע"ד אשר הרבני לשאול ממני בעניני של דבר שעומד ברומ' של עולם והוא כי המקוה במקומ' שם נפל בה תיוה' עד כי בא הפקידה מהשרר' שלא לטבול בתוכ' ועי"כ הוכרח' הנשים לנסוע חוץ למקומ' ברבוי' ההוצאות אשר בעניות' אין בידן כ"כ וגם אפשר כי חלילה עי"כ יבא לידי מכשולי' ולזה בא בשאלה על הענין כי יש שם נהר קטן ומי מעיינות שאינו ראוי' לטבול בהם ורק שנעשה שם מקום רחצה שווימשול, והוא מתקבץ עוד ע"י נהר שני והוא בא מחפירה עמוק' של הקאהלגרובען אשר שם בעומק' רבו מי תמצית ומעיינות ולמען לא ישטפו דרך העוברי' שם נבנה בנין אפלטין ובתוכ' דאמפף פומפען אשר תמיד לילה ויום לא ישבות לשאוב מימות מאותן מי מעיינות ואח"כ נשפך מתוכו ע"י פומפען הנ"ל חוצה דלי' של הר והולך כמ"כ ע"י צינורו' קבועי' בקרקע ומתחבר עם הנהר א' וכן ב' נהרות אשר יחדיו מצומדי' נשפכי' לתוך חפירת הרחצה שוויישולע הנ"ל ומתחת הבית רחצה יש מקום פתוח אשר ע"י זוחפי' חוצה כדרכ' בזה מצד זה באו ולצד א' ילכו הלוך להלן. והנה אין כאן חששא אך ורק משום חששא דזוחלי' דאינו מטהר רק המעיינות ונהרות שלא רבו הנוטפי' על הזוחלי' כידוע: והנה מע"כ התחיל לדון מטעם הפומפען אם נעשה ע"י שאובי' וידוע כי בת' זכרון יוסף סי' י"ג מתיר בשעת הדחק אפי' אם יש חשש כלי ובתנאי שיהי' השאיב' ודחיפ' כאחת בלא הפסק שיהי' מחובר למעיין. ובת' הר המור סי' כ"ב הוסיף עוד חששא משום תפיסת ידי אדם והאריך שם בעומק דבריו ומסקנתו שאין להתיר אך ורק אם כבר יש כאן כא"ס מים כשרים דהיא רוב המקוה בכשרות ומעוט' מדרבנן יש להשלים ע"י פלוונפען הנ"ל ע"י המשכה לומר דגם לתעי"א מהני המשכה ובס' גדולי טהרה בחלק השו"ת ג"כ היקל על אופן זה ועוד איזה קילו' במעיין עיי"ש ועיי' בת' אהל אברהם סי' כ"ה הרחיב פלפול' עצום בזה. ומ"מ כל האחרונים פליגו עליו לענין לעשות מקוה מתחילה. והנה בנדון זה פשיטא דלא צריכי' לכל הנ"ל דהא לפי דברי מע"כ נהר קטן א' הוא אך ורק ממי מעיינות ופשיטא דיש בו שיעור טביל' והא אפי' מקוה של מי גשמים אם יש בו מ' סאה כל מימות שמרב' אין פוסלי' כמ"ש סעי' ט"ו א"כ כש"כ בנהר

שנמשך ממעיי' אפי' לרמ"א שמחמי' בשם שאלתות בסעיף מ' אין כאן חששא משום שאובי' אלא דהכ' החששא כיון דנפסק המעייני' ע"י הדאמפפומפען לדעת הש"ך סק"ל בטל ממנו שם מעיין והוא הדין שהובא בסעיף י' מעיין שהמושך לבריכ' אם הופסק הקלוח דין הבריכ' כמקוה וניהו דהוה מים כשרים לטבול היינו כמקוה דעלמא שצריך להיות אשבורין ולא עדיף מנוטפי' וא"כ בנדון זה לפ"ד מע"כ נהר זה שבא ע"י הפומפען גדול יותר מנהר ב' שהיא מן המעיינות א"כ הוה רבו נוטפין על הזוחלי' והא כל נהרות נפסלו ע"י הנוטפין כמ"ש בסעיף ב' אלא שיש לומר דהא דרך מלאכת הפומפען היא בסוגר ופותח כידוע שוב הוה כחזר והמשיכ' חזר להיות דין מעיין כמ"ש בסעיף הנ"ל וכיון לפי דבריו הפומפען הנ"ל לא ישבות יומם ולילה א"כ אי אפשר דבשעת טביל כמ"ש שלא יהי' באות' רגע כמימר' גם פתוח' הוועטילען וא"כ שוב הוה כמעיין ולא יפסל בזוחלין. אלא דכל זאת לא יועיל לענ"ד דניהו מה שהקילו בפומפען שלא יהי שאובי' מ"מ אתי' עליו בת' מהר"ם בהר המור גם מטעמי' דתפיס' יד אדם וכן בס' גדולי טהרה וע"כ מצריך בת' הר המור עכ"פ המשכה להטהר מידי תי"א והא כל עצמ' החלוק בין מעיין לבור יליף בתו"כ מה מעיין בידי שמים גם מקוה בידי שמים יכול כשם שמעיין מטהר בכ"ש וזוחלין כן המקוה ת"ל אך מעיין. מעיין מטהר בזוחלין וכיון דהאחרונים שמקילי' היינו ע"י המשכה א"כ פשיטא דדין נוטפי' יש להם ירבו נוטפי' ומ"ש בט"ז ן"ה היא לשיטתי' בסעיף ב' וא"כ אפי' לדידי' אין היתר דדוקא גבי מעיין מתיר לבריכ' אבל בנהרות הא גזר דילמא יטבול בדלי' של ההר במקום שאין חבור כש"כ הכא ודאי יש לגזור ולגזור יותר א"כ לדידי' נמי אסור לטבול מטעמי' דידי':

ומ"ש מע"כ לחלק בין פונפען שהוא ע"י אנשים ששואבי' בין שהיא ע"י דאמפף חלוק זה ודאי נכון וכן איתא במהר"מ שיק יו"ד סי' רצ"ו בעובד' דידי' שהי' ע"י דאמפף מגלגל גלגלי' ועי"כ באו מים מנהר כחפיר' וע"י המשכה מסיק להתיר' דזה שאנשים מולידי' הקיטור ע"י עשיית אש חשוב כח כוח' ושוב לא הוה מעשה ע"י אדם עיי"ש מ"מ מסיק דלפ"ד הר"ש במניח קנקנים דהדין במתניתן להתיר בשביר' וכפיי' דאינו ג"כ ככחו וגרם מ"מ דטעמי' משום דמתניתן ס"ל דמקוה שהמשיכ' כול' כשרה ולדידן פסול' ומ"מ הא עדיפ' וגם הר"ש יוד' דע"י המשכ' כשרה כול' וכיון דבעי עכ"פ המשכה עכ"ח דשוב לא הוה רק נוטפי' וגם כי י"ל כיון דהפומפען עושה הפעולה היפך הטבע שמעלה המים לרום הוה כמו הופסק ואינו דומה לגל שנתלש שהוב' בסעיף ה' דמטהר בזולחי' עכ"פ דזה טבע' של ים משא"כ הכא כמובן. ועוד לפי"ד האחרונים וגם כן בת' אמרי אש דהפומפען אינ' לשמש הקרקע וכ"כ בגדולי טהרה א"כ שם כלי עליו והוה

כמעיין שהעבירה ע"ג כלים דקיי"ל בסעיף י"ב דבהעבירה אפי' ע"ג אחורי כלים הוה דין מקוה ופי' שם דהיינו שהעבירו כל המעיי' ע"ג כלי' שלא יקש' מהאי דשוקת וחוצה לה והכא הא העבירו ע"ג כלי כל המעיין ועיי' בת' שואל ומשיב והרי בשמים שמחמירי' מאוד בפומפען להיות כמו טיטרוס במ' כלים וכמ"ש באו"ח סי' קנ"ט סעי' ה' עיי"ש בט"ז סק"ז. ועוד מי יודע אם המים שנשאבו מעומק קאהל גרובען אם יש להם דין מעיין כלל דאפשר דכול' מתמצה מגרונדוואססער כמימי גבי' וכבר חשש במהרי"ט ובת' דברי חיים בבארות שלנו אם יש להם דין מעיין ובס' גדולי טהרה נתן בהם סימני' ומי ירד לעומק הגרובען לראות אם יש בהם סימני' הנ"ל. סוף דבר לענ"ד המים ההם פשיט' ופשיט' שאין להם דין מעיין וכיון שרבו על הנהר הקטן לא אדע על מה לסמוך אם פתח פתוח למטה בשווימשול הנ"ל אשר דרך שם זוחלי':

ומ"ש מע"כ בשם ת' נטע שורק סי' פ"ב בשם ת' הרא"ש כלל נ"א דגם מתחתית המקוה אינו פוסל זוחלי'. מהראיי' שמביא מגודר כלים וטובל דודאי לא טח בטיט. ובמחילת כ"ת המחבר כי רבה נתן מקום לטעות למעיין בעניני דבריו דשם הרא"ש כלל ל"א סי' ד' בא לחלוק על הר"ש בשני דברים א' במה שחשוב לי' זוחלי' בנסדק כותל המקוה דאז המים רק מטפטפי' המים ואין זה זחילה ואז ודאי אין חלוק בין למעלה בין למטה בין באמצע. ושנית הוא אם זוחל למעלה מן המקוה אם נשאר' מ' סאה במקוה לא מפסל הזחיל' כמ"ש. וכמ"ש המחבר סעיף כ' והרמ"א מחמיר כר"ש אבל למטה או באמצע ודאי פוסל דזה זחילה בהדי' משל צד כמובן. וא"כ הכ' בנדון זה דהוה זחילה ממש ולא רק מטפטף פשיטא דפוסל. ומ"ש מע"כ מדברי נטע שורק בשם הנוב"י מהדו"ת סי' קל"ו ורצה לומר דכאן יש מקום לטבול במקום שאינו זוחל. והנה גם כאן מסתם סתים דשם איירי דכל המקוה היה אשבורן אלא שחסר ממנו מ' סאה ולזה צירף המעיין הבאים לתוכ' למ' סאה אם כי מי המעיין הם זוחלי' ממקום שבאו לצרף (כנראה שזה הי' מדברי השואל אבל הנוב"י מחמי' גם בזה עיי"ש). אבל אם הזחיל' הוא בגוף המקוה שטובל חלילה לומר כן לומר כאן אינה זוחל הא כל המים מעורבי' והאיך שייך לומר מקומי' מקומי' פשיטא דכל המים מתעוררי' ע"י זחיל' שיש בפתח' פתוח למטה שזוחלי' ממש כדרך השווימשול. וע"ש לענ"ד אין היתר אפי' בשעת הדחק לטבול בחפיר' הנ"ל וידוע כי חשש זוחלי' יש בו לתא דאוריית' ובת' דברי חיים מחמיר מאוד בדין זוחלי' כידוע והנני לסיים בברכה כי המקום יהי' בעזרו ויבנה ערי יהוד' בקרב הימים. והנני באשר אמר מע"כ כי הגאב"ד ני' אינ' מקפיד בשאלות ממקום מורי' חוץ לגבול כ"ד ידידו דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלה

ב"ה יום ב' פ' פנחס תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. שו"כט לכבוד הרב הגאון מהו' משה דייטש נ"י אב"ד דק"ק שאלגאטאריאן יצ"ו. הנני במודע כי יק"וו כבודו בא לידי והייתי מיצר מאוד עד"ז שאם ידעתי אם כבודו יורה בדבר זה וכש"כ כי כבר חל' הוראתו חלילה לקטן ערך כמוני להתערב במקום מרי דאתרי' אך ורק הרבני ונה' נתן פ"פ נ"י הבטיח כי אין לכבוד ת"ה שום הקפדה כי מפני טרד' רבה וחולש' כח' אין די לבא על המעיי'. ועתה אשר באו דברי מ"כ ועיינתי בו וכבר הואלתי לדבר הנני כמצווה ועומד לגלות דעתי ע"ד:

א) במ"ש כ"ת דאין בהפומפען הנ"ל חשש שאובי' דאינ' לצרכו כמ"ש בסעי' ל"ד וכוונתו ודאי ע"ד הש"ך ס"ק ע"ה דמפרש לדעת מלצרכו' והכא בנ"ד יען כי אין צורך רק למען לנקות את החפירה בקאהלען גרוב' ולדעתי גם זה גופ' מקרי כצרכ' דהא בסעי' מ' מצריכי' במחבר ורמ"א לנקוב הכלי' ששואבי' בהם מהמקוה למען לנקות' ואם כי שופכי' החוצה וכן מבואר לענ"ד בפ"ז מ' מקוואות גבי שק וקופה שהטביל' דמגביהי' דרך שוליה שלא יפסל המקוה והתם מה צורך שייך אלא דשם י"ל משום הגבה' הצורך אלא שבנדון זה אין נ"מ לענין שאובי' כמ"ש במכתבי הקדום דהמעיין ודאי לא נפסל בשאובין. וכל עצמ' בנדון מקוה זו משום רבוי הנוטפין דהמים הבאי' ע"י הפומפען. לע"ד מכמה טעמים דדינ' כנוטפי' כמ"ש במכתבי הקדום ועד"ז דעת כ"ת לסמוך על דברי ט"ז ס"ק כ"ב דבמעיין המושך אפי' ברבוי השאובין כשר לטבול בו אפי' בזחיל'. ולע"ד כיון דהש"ך שם ס"ק כ"ב ול"ג מתרץ קושי' הט"ז באופן אח' עכ"ח לא ס"ל לחלק בהכי והא הך דבריכ' ממעיין השוקת ודאי הוה מעיין מושך ועל כ"ז יהיב טעמי' דכשר חוצה לה אפי' בבריכ' משום דמי השוקת גופו ממעיין וגם מים הנ"ל לא נפסל' רק מדרבנן כמ"ש הר"ש והרא"ש במ' מקוואות. משא"כ בנדון דידן מים שבאו ע"י פומפען זו לדעת כמה אחרונים בתשובותי' בשואל ומשיב והרי בשמים הוה כלי ממש וגם כי הופסק' בכל רגע ורגע ממעיין וגם המים שבקאהלען גרוב מי יודע אם אינ' רק מי' תמצית כמו שקורין גרונדוואססער וכל האחרנים כמו ס' גדולי טהרה בתשובתי' ושו"ת הר המור לא סמכו להקל רק לענין לפסול בג' לוגי' או מעוט מקוה ע"י המשכה א"כ פשיט' כהו דלא הוה מי מעיין א"כ עכ"פ חשיבי כנוטפין ולדעת הש"ך אליב' דרמ"א פסול בזוחלי' ועיי' בת' נטע שורק סי' פ"ד מ"ש ג"כ דאין לסמוך על דברי ט"ז הנ"ל דאין מי שיתרץ קושי' הנ"ל כמ"ש הט"ז ש"מ דלא ס"ל כנ"ל. אח"כ מצאתי בש"ע החדשים שנדפס כקוה"כ בשלמות שחולק ע"ד הט"ז להדי'. ועוד אפי' לדעת הט"ז ודאי לא מהני הטבילה כי אם במקום שהי' המעיין מהלך בתחילת' כמו שמסיק הש"ך בס"ק י' דאפי' לר"ת דס"ל

דקיימ"ל כשמואל דנהר' מכיפי' מתברך דעל זה סומכי' העולם לטבול בנהרות במקום שאין מקוה מצוי היינו במקום שהי' הנהר מהלך בתחילתו ועתה שני נהרות אלו נהר של מעיין קטן ומן הנהר שני שבא מהפומפען וכי אפשר לשער ולצמצם המקום שהי' הנהר של מעיין מהלך בתחילתו דהיינו אם הי' הולך כלל במקום השווימשוהלע וגם כי ודאי השווימשוהלע רחבה מן הנהר והאשה הטובל' תטבול מקום שתמצא' לה וגם כי אפשר אינ' מי שיודע לצמצם המקום ועל זה לא נמצא בט"ז שיחלוק על הש"ך:

ג) דעת פ"ת דאפי' בלא דברי ט"ז דהיינו לדעת רמ"א הא לא קאמר רק דדין נהרות יש לו שרבו עליו הנוטפין והא בסעי' ב' דבעת הרמ"א דהעולם נהגו לטבול בנהרות במקום שאין מקוה. ולענ"ד דהרמ"א ודאי לא נתכוון על הקל רק על החמור דהא סמיכת העולם אינ' רק משום דעת ר"ת במ' שבת פ' במה אשה ומ' בכורות ד' נ"ה דקיימ"ל כשמואל דנהרה מכיפ' מתברך והא אית' בפרישׁ' וחת"ס סי' ר"ב ביאר' בארוכ' בטעמי' משום דע"י מי גשמים אויר העולם מתלחלח וכן ע"י הפשרת השלגים אית' בהגה' פרישׁ' דכן הוא וע"כ אמרינן דמכיפו מתברך וכמ"ש במ' תענית דאין טיפה יורד' מלמעלה שאין טפחיים עולי' כנגדו מלמטה וכאשר עינינו רואות דבימי גשמים מרובי' אז במקומות העמוקי' כגון במרתפות המים באי' תחיל' אם כי שע"י כסוי הגגות לא הגיע להם מי הגשמים וכן הסכימו חכמי הטבע המים השוטפי' יותר באי' מלמטה למעלה כמ"ש במקרא תהום אל תהום קור' וכן הסביר תשוב' הרא"ש הא המעיינות מתיבשים בימי הקיץ ובבא הגשמים מתרבי' ועולי' לא עי"כ נאמר שאינ' מ' מעיינות אלא שכן טבע המעיינות שע"י הגשמים מתלחלחי' ומתעוררי' גידי מעיינות וממקורו נובע ועולה. משא"כ בנדון זה שהרבוי הנהר אינ' ע"י גשמים אלא ע"י נהר שבא מהקאהלען גרוב לא שייך בזה רבוי מכיפי' וממקורו א"כ לא שייך כלל היתר לסמוך ע"ד ר"ת וסמ"ג הנ"ל וז"ש הרמ"א דלא יטבול רק באשבורן דלא עדיפ' מנהרות שרבו דלמ"ד דלאו מכיפי' מתברך אסור מדינ' ואפי' בדיעבד רק שסומכי' העולם בשעת הדחק ע"ד ר"ת וא"כ ממילא לא רבו הנוטפין אבל מעיין שרבו עליה' מים שאובי' דלא שייך מכיפ' מתברך אסור לכ"ע ע"כ סתים דלא עדיף. ובלא"ה הסכימו האחרונים להלכה שלא להתיר רק אם רבו השאובי' בתוך גומת המעיין שוב מותר גם הנגרר אבל אם נתרבה השאובי' אי הנוטפי' רבו במקום שרק נגררין מן המעיין לא חשיבי לבטל הנוטפי' כן מסקנת הס' לחם ושמלה. ולזה אפשר גם הט"ז יודה דזה שיטת הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והריטב"א וכמ"ש הר"ן מ' נדר' ומ' שבת. א"כ בנדון זה שהנהר מהקאהלען גנוב איכ' בא לעיקר נביעת המעיין כלומר בגומ' המעיין שממנו נגרר הנהר אלא בהלוך ונגרר מן המעיין לא מהני כלל

להנ"ל ועיי' ת' מהר"ם שיק סי' קצ"ב וסי' ר"ג. ד') כתב כ"ת לפמ"ש בסעי' נ' מקוה של גשמים שנפרץ א' מכותליו אם נשארו מ' סאה אח' שיצא קצתן שעד הסדק כשר (שם כתב רמ"א להתיר רק בדיעבד ולא לכתחיל' ואם בשעת הדחק מתיר גם לכתחיל' כמו בנהרות אני מסתפק) וכאן בשארי' אפי' ק' פעמים מ' סאה. והנה לפי"ז עכ"ח הנקב שיוצאי' המים לחוץ משווימשוהלע עכ"ח הוא בגובה הכותל. והרבני מו"ה נתן פ"פ נ"י כתב אלי שהנקב שיוצאי' המים על ידו הוא בתחתיות בארץ וא"כ האיך אפשר בזה שישארו מ' סאה למטה מהנקב. והנה אם הנקב בגובה הכותל כ"כ שנשארו מ' סאה כתבו האחרונים ג"כ שצריך הטובל להרכין ראשו למען שיטבול רק במים שהם למטה מן הנקב שהוא כולו אשבורן אבל בלא הרכנת ראשו פסול אפי' בדיעבד. והנה כללו של דבר אם הנקב למטה כ"כ עד שאין מ' סאה למטה מן הנקב לענ"ד פסול לטבול אפי' בדיעבד ואם הנקב בגובה הכותל עד שנשארו מ' סאה למטה מן הנקב וגם מרכין ראשו הטובל שבשעה שטובל הוא כולו בתוך אשבורן בדיעבד כשרה הטבילה'. ומיהו לענין לעשות כן תחיל' אינ' אומר דבר ועיי' בחת"ס סי' ר"ב הנ"ל אחרי שמהדר אהתיר' בטבילת הנהר מ"מ מסיק להיות פועל ביד חזקה לילך וליסע למקום שישנו מקוה כמו מקוואות שלנו באשבורן ועיי"ש. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלו

ב"ה יום ג' בשלח עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. שוי"ר לכבוד הרב המאוה"ג מו"ה יודא ליב ווינבערגער נ"י אבדק"ק ניגרעשד יצ"ו. יק"מ הגיעני ולא השבתי כי קש' עלי להכניס עצמי במחלוקת אמרתי כי יציע הדברים פני הרבנים הגנ"י הסמוכי' ובבא מכתב ב' אמרתי עתה באתי על ד"ת. והנה בעובר' זו שבנה מקוה חדשה ונמצא מעיין ונבנה עלי' היסוד ע"י "בעטאן" ולמען הגבה המים שיגיע למעלה מהטבור זרת כמ"ש בשו"ע ובבאה"ג ע"כ שופכין לתוכ' שאובי' ג"כ ולעת ימים טובים שהוצרכו למלאו' עוד שאובי' למען מלאות הוואנען וגם מלאו שוב המקוה במים שאובים למען יגיע לשיעור טבילה הנ"ל ואז אמר א' מבעה"ב כי ראה מים זוחלין חוץ למקוה. ואח"כ לא נראה בשום מקוה איזה זחילה וע"י עוררי' שבקשו למלאו' שוב המקוה על גדותי' ולהבחי' עי"ז אם ישנו הזחילה וכ"ת הסכים לעשות כן וכאשר נתמלא המקוה באמ' נראה זוחלי' להדי' לתחת כותלי המקוה עד ששבו המים לכמו שהי' ואז פסק' הזחיל' לגמרי. והנה כ"ת הביא דברי השו"ע סעי' נ' דהמחב' פוסק כדעת הרא"ש בת' דאם נשארו מ' סאה במקוה אפי' אם למעלה מסדק זוחל אינ' פוסל וברמ"א מחמיר כדעת הר"ש עכ"פ לחוש לכתחילה. ושוב הביא דברי הש"ך ס"ק כ"ך דבנדון זה אפי' להר"ש כשר דעתה אינ' זוחל רק שיש לחוש

שע"י טבילת הטובלי' יעלו המים הגבה למעל' ושוב יהי' זוחלי' והא כתב הש"ך ס"ק הנ"ל דאם ע"י טבילת אדם זוחלי' לחוץ אם נשאר מ' סאה במקוה גם הרמ"א יודה שאין להחמיר בזה ודוק' בסעי' נ"ה בג' מקוואות שבכל א' מהם רק כ' סאה בעינן כשישוב' המים לתוך המקוה וכמ"ש הרמ"א בסעי' נ' הנ"ל אבל בתרתי לטיבות' בנשאר מ' סאה וגם ע"י טבילת אדם הוא זוחל משא"כ בסעי' נ' שזוחל מעצמ' כן תו"ד כ"ת. והנה אמת הדבר כי כן דעת הש"ך אבל הבאי' באחרונים חולקי' עליו בזה ושיש להחמיר באיסור תורה. ועי' בס' דברי חיים שהשיב ע"ד הש"ך דמ"ש ראיי' מת' הריב"ש סי' רצ"ב אינ' ראיי' דעובר' השואל הכי הוה שלא כשאר מ' סאה ופסל' הריב"ש מטעם חסר מ' סאה ומטעם זוחלין אם אינ' שבין למקוה ומנ"ל דאם הי' נשארים מ' סאה ל"ה ג"כ פוסל מטעם זוחלין עכ"פ וכן בס' לחם ושמלה ס"ק פ"ח וס"ק קצ"ו השיג על הש"ך שאין מדברי הריב"ש ראי' לחלוק על מהרי"ק והביא דברי התשב"ץ ח"ג סי' ל"ד שכ' להדי' שאפי' אם נשארו מ' ס' במקוה וזוחלין לחוץ ע"י טבילת אדם מ"מ אם כותלי המקוה שחוץ לעוקה אינ' מעכבים זחילת המים פסולה המקוה וע"כ סמך הלחם ושמלה שיש להחמיר כדעת התשב"ץ באיסור תורה. וראיתי בס' רז"ה פי' רחב על הל' מקוואות שהשיב ע"ד לו"ש ומיישב דברי הש"ך שאינו נגד דעת התשב"ץ דהתשב"ץ איירי שטובל גם במקום שזוחל למעל' והש"ך איירי שטובל למטה במקום אשבורי כלומר ששוקע ראשו וגופ' למטה מהסדק ששם אינ' זוחל דבזה מהני סברת' כיון דבא ע"י הטובל. ולדידי' ישנ' ג' חילוקים דאם זוחל ע"י עצמו אפי' בשאר אפי' אלף סא' לא מהני אפי' טובל למטה במקום שאינ' זוחל ואם ע"י טבילת אדם זוחל אם נשארו נ' ס' וגם טובל למטה באשבורן אע"ג דזוחלי' למעל' כשר אפי' לכתחיל' ואם לא נשאר נ' ס' צריך שיהי' המים שבי' למקוה וע"י עכוב מקוואות וא"כ לפי"ז הי' כאן תקנה להזהיר לטובלי' שיהי' טובלים באופן זה להשתקע וככפוף גופן לעומק המים שיהי' בטח במקום אשבורן לפי שיעור המקוה בלא טבילת אדם. אלא שראיתי בדברי התשב"ץ ח"ג סי' ל"ד שם אין זכר לחלוק הנ"ל דהא שם מביא דברי הר"ש לראיי' כי גם בנשאר מ' סאה נפסל המקוה משום זוחלי' והוא בעובד' דילי' איירי שזוחלי' ע"י טבילת אדם ומה ראיי' דהא חלוק רב ביניהם דשם בר"ש איירי בזוחל ע"י עצמ' ול"מ אפי' טובל במקו' אשבורן למטה ועובד' דתשב"ץ הוה שזוחלים ע"י טבילת אדם דמהני עכ"פ לדברי הרז"ה בטובל במקום אשבורן ובתשב"ץ משוי להו אהדדי א"כ דברי התשב"ץ אינ' מתפרשי' רק כדברי הלחם ושמלה. ועוד באמת אין זה תקון לנשי' הטובלי' האיך ישארו בטבילתן לכפוף ראשון וגופן כ"כ ידוע שטובלי' במהירות וכמעט שנתכס' ראשיהם. העומדת ע"ג אומרת טהור טהור. והא אפי' אם שער

הראש א' למעל' במקום זוחלי ל"מ אפי' לדעת הרז"ה הנ"ל ועוד האשה העומדת ע"ג אין בידה לשמור ולראות ד"ז ועוד אם תעשה הטובלות כן אפסיד' הקמיית' כי למה שפכו במקוה שיהי' יותר משיעור' הרבה כדי שיעל' למעלה הטבור זרת ככתוב בש"ע והוא מדברי הרשב"א וטעמי' דאם אין המי מקוה גבוה כ"כ צריך הטבולי' לכפוף ראש ואברי' ביותר ועי"כ מקומו' הקמטים ובית הסתרים א"ר לביאת מים ולא עלת' הטבילה ועתה צדיק מה פעל בהגבהת המים אם צריכ' לכפוף ראש' וגופ' למטה למקום אשבורן הא במקום הזה אין הגובה מים כ"כ שיגיע למעל' מהטבור זרת כמובן:

שוב ראיתי גם בת' מעיל צדקה סי' ט"ל שפוסל גם בזוחלי' שבא' ע"י טבילת אדם והביא דברי הש"ך סע"ק כ' שמשמעו' דבריו להיפך ממ"ש בס"ק ק"ך. ע"כ לענ"ד בהבחנת מקוה זו דהיינו אם יש להסתפק כי ע"י הטובלי', הגבה' המים ועי"כ זוחלי' לנסות באופן זה כי יכנסו במקוה. אנשים וטובלי' כדרך שרגלי' להיות מנין הטובלי' ויטבלו ובשעת טבילו' הנ"ל בעת שנסכסו ממי מקוה חיש מהר יעשה העומד ע"ג איזה רושם הנראה בכותלי המקוה ועי"כ יראה כמה הוגבה' המים וכאשר יצאו מן המקוה יראה כמה נחסרו מן המים ע"י שיצאו מן המקוה ואח"כ ישפכ' מים לתוך המקוה עד שיגיע המים עד הרשימה שעלה העע"ג ויראה לפי"ז אם ע"י טבילת הטובלי' הוגבה המים כ"כ שיהי' זוחלי' ואם יש בידו לתקן שלא יהי' טובלי' במקוה רק אדם א' והנשארי' טובלי' סירוגי' סירוגי' יש להבחין ע"י טובל א' באופן הנ"ל וטוב מזה ומזה לבדוק המקוה ע"י אינזשאכיר הבקי בטבעית המים והבעטאן כי גם אפשר כי יש סדק קטן למטה ואין גובה המים גורמי' רק כבידת המים ע"י משקלם דוחקי' תמים שלמטה לחוץ ואז ודאי אין תקנה רק לסתום ולתקן הבעטאן. וגם כי בגוף התקון לעיל אני מסתפק כלומר אם זה מקרי כלל שזוחל מפני טבילת הטובלי' כיון שזוחל ע"י איזה סדק ופשיט' שאין כח הטובלי' דוחי' המים דרך סדק משא"כ בעובד' דריב"ש אשר עלי' דברי הש"ך ס"ק ק"כ מיוסדי' ועוד כי דרך הסדק מוסיף והולך ע"כ לענ"ד לעשות ולתקן ע"י אומן בקי היטב. ידידו"ש ה"ק ומרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלז

בהי"ת אול"י ג' עי"ת עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. בין כס' לעשור.

החתימה לטובה יגמור על ראש הרבני האברך החריף ובקי מו"ה שמואל מנחם קניין כ"י:

ראיתי מעל' דבר קשות ע"ד ת' מרן חת"ס סי' קצ"ט אות ג' במ"ש לתרץ קושי' התויו"ט על הרמב"ם דס"ל בפי' על המתני' פ"ו מ' ה' נוטפין שעשא' בזחלי' דהיינו שנוטפין טיפות

טיפות ולפי"ז לא בעי הוויית' ע"י טהרה רק להיות מעין מים חיים כזב וכיו"ב אבל בהוייות מקוואות להיות מים כשרים לא בעי הוויית' עי"ט כמ"ש גם הרא"ש ממ"ש בפ' ט"ו מקוואות. והקש' התוי"ט דקש' ע"ז מקרא דדרשי' מני' בזבחים ד' כ"ה אך מעיי' וגו' טהור יהי' דבעי הווייתן ע"י טהרה א"כ דרשי' לי' אלפני פניו דהיינו מעיין ולא על בור ומקוה שלפניו וסמיך לי' ולא מצינו כיו"ב. ותי' החת"ס עפי"ד ת"כ פ' שמיני יליף מני' טהור דהיינו אם נטמא המקוה וטהרנו ממעיין ופי' בז"ר במ' ילקוט דהיינו שאם חסרו' יטהר להכשירן ממעיין וכיון דהכי מדרש מתפרש כמו הך דמתני' דפ"ו דמקוואות וכפי' שרוצה לעשות מנוטפין טיפות טיפות להיות זוחלין וע"ז תמה מע"כ דהא מסיים שם בת"כ אין לי אלא מעיין את המקוה מקוה את המקוה בור את המקוה בור את בור מניין ת"ל מעיין יהי' טהור בור יהא טהור מקוה יה' טהור אלמא דבכול' איירי לטהר אם הם חסרו' ולדברי מרן חת"ס לא איירי רק מקוה המתקוה להיות מעיין. והוא לכאור' קושי' עצומ' וכמדומה כי מכמה זמנים הרא' לי למדן א' בתמיה זו. ולענ"ד דברי מרן חת"ס מזוקקי' ומדויקים וחס להזכיר' לומר כי ראה דברי ת"כ והעלים עין מסופ' אלא שקצר בלשונו קצת וגם איזה ט"ס דמ"ש בשם ז"ר בילקוט אינו שם ומפרש כפשוט' דקאי לענין לטהרן ממש ע"י השקה ובקרבן אהרן על הת"כ מביא פי' זה ודחי' בב' יד‘יים דהא מים מחוברי' אימ"ט עד שיתלשו ופי' לעיקר דאיירי במקוה חסר להכשירו ע"י חבור והשקה וע"כ צ"ל בחת"ס קרבן אהרן במקום ז"ר. והנה ידוע שי' הרא"ש בה' מקוואות סי' מ' דהא דבעי הווייתו עי"ט היינו דוקא אם בא להמשיך מי גשמים בעלמ' שאינו מעיין ולא מקוה אבל ממעיין ומקוה שלמה למקוה חסר' ופסולה לא בעי הוויית' עי"ט ופליג על הרשב"א וכן פסק המחבר סעי' מ"ט לעיקר כדברי הרא"ש ודברי הרשב"א כתב בשם יש מי שאומר שאין לחלק ואם דברי הגמ' מ' זבחים דדרשי' יהי' טהור בגוונ' זו דהיינו להשלים החסרון ממעין ומקוה והא בזה לא בעי הווייתו עי"ט בשום פנים דהא פי' הרא"ש שם בטעמי' כיון דמחוברים הם מה הווייתי עי"ט שייך בי' דכול' חדא הוה וזה פ' וגם כשרות' מוכשר מחבור' למעיין ומקוה שלמה אלא דכ"ז לענין כשרות וטבי‘ל שאר טמאים אבל לענין להיות מים חיים לטבילת זב דנעשה ונוסף פעולה חדשה וזה רק ע"י מעיין בזה צריך הווייתו ע"י טהר', ומעתה אם יהי' הפי' בת"כ כפשוט' גם ברישא שמחבר המעיין למקוה חסר' ג"כ קשי' הלא המעיין בא לתוכ' ומה פיסק' שפוסל ועיין בר"ש פ"ח דמ' פרה שמכשיר מי נהרות למים חיים אם אין בהם חשש לרבו נוטפין וא"כ הה"ד מעין שמחובר למקוה אם לא רבו מי מקוה וא"כ אין כאן משום הוית' בטהרה אלא דעכ"ח דאיירי הדרש יהי' טהור הוייתו עי"ט רק כפי' הרמב"ם שרוצה לעשות מנוטפין

טיפות טיפות להיות זוחלין שזה הווי' ממש וזה שדייק החת"ס כיון דהכי מדרש מתפרש כמ"ש הרמב"ם בהך מתני' כלומר לפי הדרשות הת"כ שבא להשלים החסרון שוב א"א להתקיים לדרוש הווייתו עי"ט לשי' וסברת הרא"ש רק כפי' הרמב"ם וכנ"ל. שנית הקש' מע"כ דברי חת"ס מדידי' אדידי' דבסי' קצ"ט צווח ככרוכי' ע"ד השואל דבעי למימר דהווייתו עי"ט אינה מה"ת ומדרבנן והא בסי' רי"ג הביא ראיות ונוכיח' דפי' הקרא יהי' טהור היינו המי מקוה אימ"ט שכן פי' הרמב"ם והוכיח כן מכמה מקומות בש"ס וא"כ האיך נדרש הווייתו עי"ט וכן מים הנמשך ע"ד שמק"ט וקבל המעיין ט'. ואינו מבין דבריו בזה האיך תלי' זב"ז זה דרש' בפ"ע וכמ"ש בקרבן אהרן דאם המקרא ילמדנו רק שטהור ואימק"ט הי' נאמר יהי' לשון רבים אלא כדרש' בא וה"נ הי' די לכתוב טהור ויהי' כדרש' בא וכל חד וחד לשי' מר כדאית לי' הרמב"ם להיות מים חיים ולשאר פוסקי' לכול' מדרש למקוה ובור כל שצריך להכשיר' לטהרת הטובלי' והא בגמ' שם בזבחים דרשי' טהור יהי' הוויית' עי"ט וכי תימא שהיא טהור יהי' כשר לטבילה להיפך אמרי' להיות כשר לטבול צריך שלא יהי' מק"ט. אבל מ"ש מעל' ממעיין. לא אדע כלל כוונתו דהא זה שייך להקשות לשי' הרמב"ם והיינו להיות מים חיים בזה מהו לתלות בק"ו דהא באמת כל המקוואות כשרים אפי' מי גשמים אימק"ט ועכ"ח אינו בכלל מים חיים רק מי מעיין וכיו"ב שחשוב בפ"ח דמ' פרה עיי"ש. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלח

ב"ה יום ה' פ' שופטים עת"ר לפ"ק מרחץ אובן יצ"ו לכבוד ידי"נ הרב הגאון המפורסים ציס"ע וכו' מהו' יודא גרינוואלד שליט"א אב"ד ק"ק סאטמאר יצ"ו. הנני ע"ד אשר הדרג"ק מתודע ע"ד ארטעזישע מעיין עשות עי"כ מקוה טהרה. הנה במקומנו אינ' מהם רק מקוה ישנה שבא ע"י מעיין מוריק מים ממעלה למטה כי מעיין הנ"ל איננו רחוק משטח פני הארץ רק כמו ג' וד' טפחים ואינני יודע מטיב מלאכת ארנועזיש רק עפ"י מה שנודע לי ממי שאמרי' שנודע להם מטיב הארנועזיש הנ"ל כי באו המים מעמוק עמוק מי ימצאנו וקורין מקורו תהום המים מקום רחובות מים רבים אשר ע"י הקנים שעושי' האומני' ובצבצי' ורוגש' מלמטה למעלה ונשפכי' לרוב על פני חוצות. ואם כן הדבר לא אדע על מה חושש הדרג"ק ע"ד מים שאובין שיפסלו ע"י שאיבת בעלי מלאכה כיון שהמים רבים ע"פ תהום הנ"ל יותר ויותר משיעורי המקוה שהם במקום תהום הנ"ל והם במקום א' ולא ע"י חלחולי ארץ כשאר מעיינות אם כן אפי' אלף סא' מ"ש אין פוסלי' כמ"ש הרמב"ם והרא"ש ממתניתן פ"א דמ' מקוואות וכן במ"ג פ"ה שם ופסקו בש"ע סעי' ט"ו ואפשר כי לאו כל המקומות שוין. ונודע לכבוד הדר"ג שאינ' רק כשאר

מעיינות במקום חפיר' מקוה הנ"ל ואם ישנו מקום ספק עד"ז הלא דעת הרמ"א בסעי' מ' אשר שם מחמיר כדעת השאלתות דגם במעיין פוסלי' ג' לוגי' מ"ש מ"מ בספיק' מסיק להקל א"כ אין חששא משום חששא הנ"ל להכשיר ע"י יין אדום או חלב. וראיתי מ"ש הדר"ג שלא לחוש דמעיין מטהר בכ"ש. והנה בלי ספק שדעתו כי כן מעיקר' דדינ' דרוב הפוסקי' הכא ס"ל אבל הא איכ' דעת השאלתות במרדכי מ' שבועו' שהחמיר גם במעיין וביאר דבריו במהרי"ק שורש נ"ה דסברתו משום דס"ל כדעת הר"י בעל התוס' דלאדם בעינן מ' סאה גם במעיין וע"כ נפסל בפחות ממ' סאה ע"י ג"ל מ"ש והך מתניתן דמעיין מטהר בכ"ש ואינ' נפסל ע"י שאובין היינו לכלים דלא בעי' מ' סאה. וע"י בת' א"א מ"ש עליו והדברי' עתיקי'. והנה הרמ"א סעי' מ' פסק להחמיר לכתחילה ובטורח גדול לנקות המקוה אפי' לכתחיל' מכשיר ועיי' בת' מרן חת"ס סי' רט"ז בעובד' שם שקדוו' המים שאובים בטרם באו מי מעיין. ג"כ דעתו להקל רק מצריך שם אם ההוצאה מרוב' או בטול פ"ו ובנדון זה ודאי אין לך טורח גדול והוצאה מרוב' לירד לתחתית התהום למען להכשיר הנ"ל. ולדעתי כמעט דבר שאי אפשר להתקיים דאין עיני אדם שולטו' שם לראות וכבר גלתי דעתי דלפי מ"ש דבאי' ממי תהום מקום מים רבי' א"כ אין ספק כלל וכהנ"ל. ועוד ראיתי מ"ש הדר"ג בטעם להקל משום המשכה בא למעלה ורבייי' ודאי איכ'. ולענ"ד דזה לא מקרי המשכה דאל"כ במקוה שנפסל' ע"י ג"ל מ"ש למה מצריך במתניתן עד שיוצא מלוא' ועוד דהא בזמן שהוגבה למעלה במים שניים הבאים ע"י מים כשרים בשעה שהם למעלה מג' טפחים כשיעור המשכה יוכשר' אי איכא רבייי ג"כ אלא ודאי המשכה ליכ' כי אם בזחיל' ונזיל' כדרך המים שהולכי' מעצמ' למקום כמ"ש במ' תענית (דף ז') למה נמשלו דברי תור' למים וכו' אבל מה שמגביה' עצמ' למעלה היפך טבעם והוא בא ע"י דחיקת המים התחתונים או ע"י הריקת האויר מחלל הקני' או איז' כח אח' עכ"פ אינ' כדרך נהרות המושכי' ובמרדכי פ"ב דמ' שבועו' וברוקח נתן טעם להכשר המשכה דהוה כמו נזרעו בקרקע ובטל אגב קרקע והגבהה למעלה הא הוה היפך הזריע' ואדרב' הוא דרך תלוש בקרקע כמ"ש במתניתן גבי קנקני' שסדר' ע"ג גג ונתמלאו מים ישבר או יכפה ולא יגביה' וכן בפ"ז דמ' מקוואות גבי סגו' שהגבי' הוה כנתלש' והוה שאוב או תפיסת ידי אדם בהם. ועוד נלענ"ד מטעם אח' דאינ' מטהרת מטעם המשכה כזו דהא בפ"ב אמרינן דמקוה שנפסל' ע"י ג"ל מ"ש וחלקו עודנו בפסול' עד שיצא ממנו מלוא' ועוד אם כי בנחלק ונחסר ממנו בג' לוגין מ"מ פסול מפני שנקר' עליה שם פסול כלומר דחשבינן כהלו כול' מים שאובי' ולהכי צריך לצאת ממנו מלוא' ועוד וא"כ כל מה שהוא בכלל מקוה זו בפסול' עומד ולא מהני המשכה בתוך מקוה עצמ'

כלומר מה שהוא בתוך העוקה. וא"כ היינו נמי טעמי' שייך בקנה זו שיוצא מתוך המקוה דאם יש בחללו כשפה"נ דחשבינן שיעור נקב זה כחדא עם המקוה כגון במקוה שחסר' וכיו"ב וא"כ זה נמי בכלל עוקת המקוה ועומד בפסול משא"כ בהמשכ' דעלמ' שהוא חוץ למקוה. ואם כי מדברי תה"ד אשר עצתו במקוה שנקוה' ויש חשש' שנשאר שם ג' לוגין מ"ש כאשר נחסר' להטיל חול או עפר עד שנתייבש ואם אח"כ המים מבצבצי' ובאי' דרך העפר וחול הוה לי' כהמשכה שנכשר' המים וא"כ משמע אפי' במעיין או באר שבאי' המים מלמטה למעלה ג"כ מהני שם ענין אחר כיון שנתייבש ונעשה קרקע ממש ודאי בטל' להו אגב קרקע ופנים חדשות באו לכאן דהא כל טעם המשכה לפ"ד המרדכי והרוקח מטעם זריע' ובטול אגב קרקע ושם ודאי אית בי' דקרקע ממש נעשה משא"כ המשכה דעלמ' מים במים אצל הקרקע בצדה וכמ"ש דהוה היפך הזריע' אבל בהך דתה"ד דנותן עלי' עפר עד שנתייבש א"כ המים תחתיו דזה זריע' ממש ועוד מנ"ל דהמשכה מהני בדבר שבא ע"י כח אח' דהא נאמר כבר שבא ע"י כח הדוחק או הרקת האויר מתוך הקנה כמו בפלומפ וצוג- העבער כמ"ש הנוב"י במהדו"ק בה' יי"ני. ומ"ש הדרג"ק עפ"י דברי האגודה שמחלק בין יוצאי' מעצמ' דמהני מלוא ועוד אבל ע"י שאיבת הכלי י"ל דלא אמרינן שיוצאי' הפסולי' וא"כ הכא בארטעזישע בארות שיוצאי' מעצו' שוב שפיר יש לחשוב ביציאת מלוא' ועוד דבר נכון היא מאוד ואפי' באי' מכח אח' מ"מ פשיט' דראשונים דוח' לחוץ כמובן. ואפריון נמטי לו בסבר' זו. כללו של דבר לענ"ד להסכים אתו בנדון זה להקל. ואם שייך בהני ארטעזישע בארות משום תפיסת ידי אדם דהיינו אם המים באו ע"י הרקת האויר וא"כ הוה כמו פלומפף והעבער כבר הלכו בזה נמושות עיי' בת' נטע שורק סי' ע"ד וסי' ע"ה ודברי לחם ושמלה עפ"י ת' אמרי אש ידועי' בהני דרוק מקוה. אלא שאיני יודע טיב מלאכה זו כי גם שמעתי אומרים הטעם שהמים באי' למעלה מעצמ' הוא נסיב' כי מקור המים באי' מדליו של הר וכאשר משם באו הגבה למעלה כמ"כ למקום שהלכ' כמו שידוע ממלאכת וואסערלייטונג אם כן לא שייך כלל תפיסת ידי אדם דאינ' רק כמסיר המניע' וכמ"ש הט"ז בסעי' מ' ועיי' בחת"ס סי' קצ"ט וסי' ר'. וכבוד הדרג"ק בל"ס ידוע לפניו ברב חכמתו מלאכת ארטעזישע באר הנ"ל ומאוד אשמח כי יבינני בענין זה מהו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער מק"ק מאד:

סימן קלט

בהי"ת יום ב' פ' דברים תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב הגדול מהו' חיים ליב טייטעלבוים נ"י אבדק"ק קאבא יצ"ו עתה באתי ע"ד עובדא במקום כבודו במקוה של באר ארטהעזי' אשר תכונת מלאכת' ידוע כי מעומק מקום מים רבים יריק מימיו

בשטף ע"י קנים העשוי' להנ"ל והקנה שמוביל מים למקוה פוגט תחילה בעוקה הנקר' רעזערוואד אשר בה כמה שיעורי מקוואות ונשפך מימיו ע"י קנה העולה כמו אנה ממעל שטח הארץ וכפופה כמו ארכוב' ומשם ימשך למקוה ונתקן הכל עצהיו"ט ע"י הגאון אב"ד ק"ק גרוו"ד זצ"ל וכמ"כ תקן בחבור' קנה של עץ על קצה הסכון קנה הנ"ל למען שלא יהי' חששא משום דבר המק"ט ויהי' הוויית' בטהרה כמ"ש בש"ע יו"ד סי' ר"א סעיף מ"ט כידוע ועתה נבדק הרעזארוואר ונמצא בקנה של עץ הנ"ל מקומות מקומות נרקבי' ויש בזה חשש בית קבול שחוששין עד"ז משום שאובי' כמ"ש במרדכי ובמהרי"ק וכן בת' מרן חת"ס סימן ר"א החזיק אחריה' ויען כי כמעט א"א להיות יושב ומשמר לבדוק לפרקי' בקנה ש"ע הנ"ל כי על הרעזערוואר עליו כסוי כבדה למען יתקבץ בתוכו כח "גאז" להשתמש לאורו כידוע א"כ החששא במקומ' עומד. וע"כ עמד כ"ת עד"ז לאמור כי הקנה ש"ע בלא צורך בנדון זה דהא בעוק' זו אין מקום טבילה ורק ממשיך ממנו מים למקוה שהיא מקום טבילה וא"כ המקוה לא נתהוה כלל ע"י איז' דבר המק"ט. וכן שמע כי הגאון ז"ל העלה בדעתו שאי"ל רק ליתר שאת. וחד מבי דינ' דק"ק גרוו"ד טען כי צריכה רבה יען כי עכ"פ המים שבתוך הרעזערוואר נפסלי', ע"י שנתהוי' מנדשונק"ט והוה כשאובי' דצריך רביי' והמשכה למקוה. ומע"כ דעתו שאין בזה משום פסול בגוף כמו שאובי' והאריך בראיי' מדברי רשיז"ל במקור הלכה מ' זבחים ד' כ"ה אשר לקמן בס"ד נבא למשקל ולמטר' בדבריו:

והנה לדינ' הי' נלענ"ד דתלי' במחלוקת בעל גדולי טהרה ובעל לחם ושמלה ועיי' בגדולי טהרה בגבא ס"ק מ"ג ודעתו שם כי מים שאינ' הוויית' ע"י טהרה אינ' פסול רק או בכול' או ברוב' של המקוה אבל ג' לוגי' אינ' פוסלי' כמו שאובי' דהא מה"ת ברוב מים כשרים ממלא בכתף להשלים שיעור מ' סאה ואין כאן הוויית' בטהרה למעוט' של המי מקוה דהא באו ע"י אדם ורק חכמים גזרו בג' לוגי' ובשאובי' גזרו אבל לענין הוויית בטהרה לא שמענו והשיג לפי"ז ע"ד הש' ס"ק ק"ג שנקט לשון פוסלי' שאין כגון זה פוסל ודי שאינ' עולה ומשלים למ"ס ובלו"ש פליג עליו ודעתו שיש לו דין שאובי' לפסול בג"כ ואח"כ ראיתי בס' רז"ה על ח' מקוואות שהאריך מאוד בהלכה זו. וצווח בתוניה' ונ"ט לא ביארו בפוסקי' רו"א האיך וכמה בפסיל' במים שאינ' הוויית' בטהר' ואם פוסלי' בשיעור ג"כ הצריך להכשיר שיצא ממנו מלוא' ועוד כמו בשאובי'. ולדעתו טעם פסולן כמו במים טמאי' שמוכח מפ"א דמ' מקוואות גבי גבא שנפלו בתוכ' מים טמאי' דאית' בתוספת' שאין עולי' למ"ס ואם אינ' שאובי' אינ' פוסלי' כן הדבר במים שאין באי' בהווייי' דטהרה ומעתה לפ"ד הג"ט ורז"ה הסברא נותנת שאין כאן פסול הגוף שלא גזר' בזה לפסול אבל

לדעת הפו"ש שפוסל בג' לוגי' כמו שאובי' וכמו שמשמע לשון הש"ך ס"ק ק"ג הה"ד לענין להכשיר דצריך שיצא ממנו מלוא' ועוד משא"כ אם אינ' פוסלי' רק שאינ' עולי' ומשלימו' ולדעת בעל ג"ט אי"צ רק להרבות מים כשרים עד מ"ס. א"כ הה"ד לנדון זה הי' הסבר' כמ"ש כ"ע כיון שבמקוה שטובלי' בה לא נתהוה ע"י דמק"ט והמים הא לא נקר' עליהם שם פסול. אלא שמצינו לבעל ג"ט בשו"ת שלו סי' ט"ו נראה דלא תלי' זב"ז לגמרי אשר שם כן כמו בנדון זה דהעוק' אשר הרצפה שלה נסתם הנקב בשוליים ע"י ברזא שמק"ט אשר לדעת הר"ש דבכל דבר שמק"ט אין מזחיכי' כלומר להעמיד הזחיל' דהוה הוויית' שלא בטהרה כמ"ש בש"ע סעיף נ' ועד"ז קאמר כיון דעוק' זה אינ' לטביל' רק הוא ציסטערנע שמקבצי' בו מים ומשם ממשיך למקוה אין כאן משום הוויית' שלא בטהרה. ושוב חזר בו והביא דברי התוספת' שהביא הר"ש פ"ב (י' מקוואות מ"ג בבור גת וסיד אשר מימי נגררי' ע"ג גסטרא שמקבל טומא' כל המים שאובי' שנגררי' ע"ג כלים ופי' הר"ש שאין המים מחזיקי' עצמ' רק ע"י גסטר' וא"כ הוה הוויית' שלא בטהר' וכן הביא' הר"ש תוספת' זו בפ"ו מ"ו. וס"ל לבעל ג"ט דודאי אין טובלי' בגת זה רק ממשיכי' ממנו מים למקוה ומ"מ פסולי' מה"ט דאין הווייתן בטהרה. ע"כ בקל יש לתקן להיות דבר מה בין העוקה למקוה שלא יפלו מימיו למקוה להדי' וא"כ ס"ל במקצת כמו הדיין חד מב"ד דס"ל דהמים פסולי' אפי' ממקום שאין טובלי' למקום שטובלי' אבל מ"מ אינ' מצריך רביי' והמשכה. והסבר' נותנת שכן דלא עדיפ' מאבוה' וכמו האיך שבאי ע"י דבר שסוונק"י סגי' בתקון זה שיפלו המים חוץ למקוה ושוב אין כאן הוויי' שלא עי"ט הה"ד אם כבר נפסלו ובאי' משם למקוה כנדון זה ג"כ סגי' בתקון וסופן כתחילתן. ומעתה ודאי יש לסמוך ע"ד כי הי' גדול בדור שלפנינו כידוע כמ"ש בכמ' תשובו' מהרי"א לסמוך עלי' כי רב חילו וספרו הנ"ל מפורסם לשבח ותהילה. ואם כי דיוק' מדברי הר"ש אין מובן לענ"ד היאך מוכח מדברי' דמטעם הוויית' אתי' עלי' דהא הזכיר טעם שאובי' וכן בפ"ו מ"י אשר משם דייק הג"ט ג"כ דמטעם שאובי' אתי' עלה. רק די"ל להקשות לדברי הר"ש דס"ל להעמיד הזחיל' בדבר שמק"ט הוה כמו הוויית' שלא עי"ט למה לא פסול משו"ה ואם כי י"ל דשאובי' חמורי' וחלוקן בדינן כהנ"ל עכ"פ הי' לו להזכיר' ומעתה מע"כ עיניו רואות האיך אפשר לתקן כהנ"ל:

ולענין הקנים אם עשוי' לשמש הקרקע מתחילה ודאי יש לסמוך כמ"ש בכת"ס שהביא כ"ת מסי' צ"ז דהקנים ניכרים בתוארן אם הם מתחילתן עשוי' לשמש את הקרקע דאז אין כאן חשש כלל משום שמק"ט וכן דעת בעל גדולי' טהרה בשו"ת שלו סי' ט'. ועוד דעתו לדון עפ"י רוב' אם רובן של קנים כנ"ל נעשי' לקרקע הוה כמו שאר רוב דניזל בתרי'

וראיתי בשו"ת דברי חיים ח"ב סי' צ"ח שנשאל ע"ד קנה של עץ שנעשי' בו ע"י רקבי' בית קבול. והשיב כי יש מקומות שמכיני' מים כשרי' ברעזערוואר ומשם נמשכי' ע"י סלונית וקנה ש"ע הנ"ל למקוה ואז אין כאן חששא משום בית קבול דנטהרו ע"י השקה בחבורן להרעזער- וואר הנ"ל. ובנדון זה שהמים באים מלמטה למעלה הי' מקום להתיר מה"ט למ"ד דאמרינן גוד אסיק ותלי' אי הוה דאוריית' או דרבנן עיי' בת' מרן חת"ס סי' ר"י וטוב מזה ומזה הי' אם בידו לעשות ע"י קנה של חרס מ"ש "טאהן רעהר" דישנו ב' מעלות דלא שליט בי' רקבון וגם כי בית קבול שלו שיעורו ברביעית ולזה ודאי אין לחוש וכן עשיתי בק"ק ברעזאווא יצ"ו שהי' מוליך המים מבאר למקוה ע"י קנה חרס כנ"ל:

ועתה נבא ע"ד פלפול' בדברי רשיז"ל מ' זבחים ד' כ"ה אשר מלשונו דייק כי מים שאינ' הוויית' בטהרה אינ' בו פסול הגוף דברי' ונתקבלי' הם אך מ"ש רא י' מפירשיז"ל שם גבי אבעי' אי אויר הכלי שאין סופ' לנוח ככלי דפשוט מחביות שנתונ' תחת הזינוק מים שבתוכ' ושחוצה לה פסולי' למי חטאת ופירשיז"ל דאיירי שנתונה תחת הזינוק ומקבל ע"י כלי שבתוך אויר חביות או חוצה לה ממעל לאוגנ' נגד האויר והחביות לא נתנ' שם לשם קדוש' ומשו"ה פסול דבעי מים חיים בתוך כלי ולא מכלי לכלי וכיון שאויר הכלי ככלי הוה ממילא שלא בתוך כלי ראשונה דהוא כמו נתקבל בחביות ומחביות לכלי והקש' מע"כ למה לא מפרש כפשוט' כיון דאויר הכלי ככלי א"כ הא אין הוויית' בטהרה דהא חביות כלי שמק"ט אלא ודאי אי לאו מטעם פסול משום דהוה מכלי לכלי לא מפסל בהכי כיון דהחביות שלא לשם קדוש הוה ורק הכלי שני שמקבל ממנו בתוך אויר' בזה הוה מפסל משום הוויית' ע"י דבר שמק"ט. והנה דבריו בזה איכ' תובני' כלל דאומר על האחרון ראשון ועל ראשון אחרון דודאי אם הי' מתקבלי' בחביות ע"י דבר שמק"ט וממנו לכלי הי' מקום לדבריו אבל הכי נהפוך דהכא החביות מקבל כדינ' וכהלכה ע"י טהרה ורק המקבל הוא ראוי' לק"ט וא"כ אם שוב מקבל ע"י כלי אח' עתה בעת הזאת בא ע"י דבר שמק"ט. וא"כ אדרבה ס"ס הקושי' במקומ' עומדת למה לא יפסלו המים משום הוויית' שלא עי"ט. וכי מפני שהחביות אינו לשם קדוש יהי' עדיף דהא כל הכלי' שע"י באו המים אינ' לקדוש רק בכלי שמקבלי'. ע"כ דברי' בלא מבין לענ"ד. ואפשר שיש איז' חסרון בדבריו. ועיקר הדברי' שאין כאן משום הוויית' כלל דניהו דאויר הכלי ככלי היינו לענין שיהי' כמונחי' בתוכ' אבל לא לענין שיהי' איז' הוויית' על ידו כיון שאינ' פועל מאומה הוויית' לא מקרי רק אם מהוה איז' דבר ע"י. ועוד הא קיימ"ל בסי' ר"א סעי' ל"ה דאין משום הוויית' עי"ט רק אם אין המים הי' באים רק ע"י דבר זה שמק"ט

אבל אם בל"ז הי' המים באי' לתוך המקוה אינ' פוסל דאין זה נקרא איז' הוויית' והדברי' ק"ו לדברינו ותול"מ. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קמ

ב"ה יום ו' עש"ק וארא תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב הגדול מו"ה יושיע בוקסבוים נ"י. ראיתי מ"ש ע"ד הב"י סי' ר"א מ"ש דברי הרוקח שמביא ראיי' כי גם כלים גדולים הבאים במדה פוסלים את המקוה מדברי הירושלמי מ' יומא שהק' שם במ"ש כי בים שעשה שלמה כהנים טובלים בו והלא כלי הוא ומתרץ דרגלי השוורים הי' מנוקבין כרמון והלא ים הנ"ל הי' כמה שיעור מקוואות כמ"ש בספ"ק דעירובין וכלי גדול ודאי היא שבא בעדה. ומ"מ צריך לתר' דרגלי השוורים הי' מנוקבים. ועד"ז התפלא כת"ר דהא דוקא בכלי עץ דאיתקש לשק דבעי מטלטל מלא וריקן משא"כ כלי מתכת. וע"ז הביא כ"ת בקיאות נפלא ויותר תימא על ת' מרי"ט סי' י"ב שהביא ג"כ ראיי' זו שמביא הב"י בשם הרוקח. והיא קושי' שקשה כברזל. וכבר עמד בזה הס' גדולי טהרה בכ"מ עיי"ש. וכיו"ב מצאתי ע"ד הראב"ד בפ"ג דהל' כלים בהשגות על הרמב"ם אהא דפסק דכלי העשוי' לנחת אמק"ט דהוא ג"כ מה"ט דאיתקש לשק ולהרמב"ם שם חד טעמי' בכלי הבא' במדה וכלי העל"נ הכל משום דגם כלי' שהם גדולים עשוי' לנחת עי' בגדולי טהרה בחלק התשו' סי' ז' ודעת הראב"ד בזה דדוקא בפ"ב דחגיגה אמרי' דשלחן ומנורה טהורי' מטעמי' דעשוין לנחת משום דאסור לטלטלן משא"כ בשאר מקומות והק' עליו מפ"ב דמ' מגילה מהאי תיבה דבי כנישתא דס"ל לרבא דחוצץ בפני הטומאה מפני שאמק"ט אם כי דמותר לטלטל כמ"ש רבא שם דוטלטליהו למקום דצריך לחצוץ שלא יכנוס הטומאה. ועוד הק' עליו בטורי אבן מה זה דנקט מנורה דהא מנורה של מתכות הי' ומתכות אינו איתקש לשק ול"ש לומר דעשויין לנחת. ולזה י"ל דראב"ד הוכיח דבריו לר"י דס"ל במנחות ומס' ר"ה כ"ב דגם מנורה של עץ כשר ומ"מ טהורה דמשו' איסור לטילטול הוי כלי העשוי' לנחת:

והנה חפשתי בדברי הרוקח אשר בידי נראה כי בדבריו הפכים ממ"ש הב"י רק דיש בתוכו איז' ט"ס וז"ל אחרי שהביא מתני' דמ' מקוואות אחד כלים גדולים וכו' דמוכח דגם כלים הבאים במדה פוסלים המקוה אעפ"י דאמק"ט אח"כ כ' וכן כלי מתכות אם מחזיקים יותר מכוריים אין תורת כלי עליהם דדוקא כלי עץ דאיתקש לשק אבל שאר כלים אפי' גדולים מק"ט כדאמר בשבת בפ' רע"ק ומנחות פרק שתי הלחם ובשלהי חגיגה גבי שלחן דהא ים שעשה שלמה של מתכות הי' ומקש' בירושלמי יומא ולא כלי הי' והוצרך לת' פתוחי' כרמונים הי' ע"כ הצריך לענייננו. ואח"כ מסיק דהי' די כשפופרת

הנוד אלא משום דהי' נראה ככלי ולא הי' משוקעי' במים. והנה אם הדברים כהווייתן יש סתירה מני' ובי' דמעיקרא דכלי מתכות אם מחזיק יותר מכוריים אין תורת כלי עליו ונתן טעם לדבר דדוקא כלי עץ איתקש לשק אבל שאר כלי אפי' גדולים מקבלים טומאה אח"כ בפירוש חזר ושנה דהוה כלי ממש אפי' לענין קבלת טומאה וכמ"ש בשם התוס' פסחים דף ק"ט ע"ב. ע"כ נלפע"ד דהאי אין ט"ס וצ"ל אדרבה תורת כלי עלי' ולהחזיק הדבר דאפי' לענין קבלת טומאה תורת כלי עלי'. ועוד הא י"ל דהא דכלים שאימק"ט לרוב הפוסקי' אינ' פוסלת המקוה רק מדרבנן ואפשר דבימי שלמה עוד לא נגזרה גזרה זו ע"כ הסביר הרוקח דבלא נקיב' כרימון הי' פוסל' מדאורי' משום כלי מתכות דלא איתקש לשק ולא בעי מטלטל מלא וריקן אלא אח"כ מסיק דהוה סגי לבטל מתורת כלי בנוקב כשפופרת הנוד אלא מפני שלא הי' משוקעים במים צריך כמוציא רימון שלא יהא נראה ככלי ודברים אחדים הם במ"ש חי' ריטב"א מס' מכות ד"ד וכמ"ש הב"י בשם המרדכי. כנלפע"ד לתרץ ולהקם דברי הראשונים אך דברי הב"י ות' מרי"ט אין בידי ליישב ומי שדעתו רחבה מדעתינו יבא על כוונתן. ומה שהעלה כ"ת להעיר דכלי אפי' של מתכות אם אינו מטלטל אפי' ריקם מפני גודלן וכברן אמק"ט אפי' הוה כלי דלא איתקש לשק יש לעיין מסוג' דשבת ד' פ"ג דהא ספינת החרם כחנני' באינ' מטלטל ריקם מ"מ ס"ל דאינו טהור מפני שאינו איתקש לשק. ולע"ד הפירש בדברי הרוקח כמ"ש. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קמא

ב"ה אול"י ד' ל"א למב"י תרנ"ט לפ"ק ברעזאווא יצ"ו. לחתני כבני כבוד הרב הגאון מה' יוסף צבי שליט"א אב"ד ק"ק גאלאכטא יע"א. ולזוגהו בתי מ' שינדל תחי' ברכת שלום וחיים. אשר הביא פריוועכ"ת מדברי אמרי אש סי' פ"ו לתרץ קושי' העצומה ע"ד מהרי"ק שור' נ"ו ע"ד הרא"ש בתשו' כלל ל' סי' ד' וכלל ל"א סי' ב' וסי' ט' דמעיין אינ' נפסל בשאובי' ואדרב' פסק כי ממלא שאובי' וטובל בו כמ"ש שם סי' ד' בשם הר"ם מר"ב שהסכי' אליו והביא ראיי' ממשנ' פ"ב דמקוואות מעי' שמימי' מועטי' ורבו עלי' מים שאובי' מטהר בכ"ש אלמ' דאי"נ בשאובי' והא לדידי' ס"ל דמעיין בעי' מ' סאה והיינו טעמי' דשאלתות ד"ג לוגי' פוסלי' כיון דלאדם בעי מ' סאה אינ' מקוה לאדם והא להרא"ש ג"כ ס"ל דבעי מ' סאה ולדידי' עכ"ח הא דמעי' מטהר בכ"ש היינו לכלי' כמ"ש בב"ק א"כ מה ראיי'. וע"ז מתרץ במהרי"ק דהכי קאמר דמ"ט איכ' המעיי' לכלי' דהא מב"מ ברוב' בטל וע"כ מטעם זריע' א"כ הה"ד לאדם אינ' פוסל מהך טעמי' אם ממלא עד מ' סא' והכל לשיטתי' וע"ז הקש' בת' א"א א"כ גם כל רביעי' דמקוה דכשר מה"ת לכלים

יטהר המים השאובי' מטעם זריע' והשקה וא"כ האיך משכחת רוב שאובי' דאוריית' ולמה כתב הטור בסי' ר"א דאם יש ס' מים שאובי' קודם שבאו הכשרים פסול מספק דהא ראשון ראשון נכשרו בהשקה והביא שם כי אמר דברים אלו לפני מרן חת"ס וחכמי פ"ב ואמרו כי זה קושי' על הטור כלומר דמהרי"ק באמת י"ל דס"ל דרק מדרבנן. וגם י"כ דהחמירו בספק זה כמ"ש בס"ד בת' א' דס' מים טמאי' ליטמא טמאי כמ"ש במ' טהרות וכש"כ בס' להעלות מטומאתן כמ"ש ר"י לקמן א"כ די לבא מה"ד להיות כנדון בס' השקה דמים שאובי' אבר הטור שכתב בפרוש שהוא מה"ת מנהו מה"ת וע"ז תי' די"ל מטעם בטול ובמעיין לא שייך בטול דחלחולי מחלחל ויש רוב כנגדו בצירוף. והנה כמדומ' לי כאשר הייתי עומד לפני מ"ו הגאון זצ"ל הי' שאלה בבאר של מים שנפל לתוכ' דבר א' והי' ס' כבוש והי' מו"מ של הלכה בסברא זו לבטל' מטעם הנ"ל. ועתה ראיתי בפ"ת סי' צ"ט שהביא בשם ת' בית אפרים בעובד' שנמצא באר גוי מת ושם צירוף היתרי' בדין ס' כבוש ולא העיר בסבר' הנ"ל. ואפשר דלענין בטול טעם לא שייך דהא חזינן דאדרבה דרק גידי המעיין לכנוס לתוך הבאר ולא להוציא דכך טבע כוח' של המעיין ואין כאן התפשטות הטעם של אסור אבל לענין בטול שאובי' שפיר י"ל סברא הנ"ל. והנה לנדון דידן אשר פרימעכ"ת המציא המצאה חדשה שיהי' מי הפלומפען מקלחי' על כותל ג' טפחים סמוך לבאר ויהיי' להם דין המשכה וכיון שרוב' מי מעיין עכ"פ ע"י חלחולי מחלחל הוה רביי' והמשכה וכשר אליב' דכ"ע כלומר אפי' למ"ש בגדולי טהרה על דברי הרא"ש. והנה צריך אני לפרש שיחתו דהא מ"ש זה ממקוה שלימה שנתרב' עלי' מים שאובי' או נטל סאה לדעת הראב"ד דל"ל טעמי' דזריע'. אלא די"ל לפי"ד הראב"ד עצמ' דס"ל בטעם בפ"ב דמ' מקוואות מתניתן דהמסדר קנקני' משום ר"א דפוסל כולה בהמשכה הוכיח דמסכת' תמורה ד' י"ב דאע"ג דאינ' פוסל בהמשכה אפי' בכולה מ"מ אינ' כשר לטבול דלא כל שאינ' פוסלי' כשר לטבול בהן. וא"כ לפי"ז י"ל דעד כאן לא החמיר רבינו ירוחם להראב"ד אלא מים שאובי' להדי' שפוסלין אבל אם השאובי' אינ' פוסלי' רק שאינ' כשרים לטבילה א"כ אין בהם פסול הגוף י"ל לכ"ע מהני שוב זריע' אפי' לטבילה ואפשר דבזה גם בגדולי טהרה מודה. ואפשר דזה כוונתו אלא שקצר ברב הבנתו דאל"כ מה צריך רביי' הא המעיין כפי מ"ש יש בהם מ' סאה ולמה לי' רביי' ולמה המשכה ואם בעוקה מה מהני דשם אינ' ברבי' אלא כמ"ש ולענ"ד הוא סברא די להפיס דעת המחמירי' והנה ראיתי במ"ש לי מעכ"ת לעיין בת' נובי"ת סי' קמ"א אשר השוו' דהכ' דש"ך ס"ק מ"א במ"ש ס"ק קי"ב ולפ"ד גד"נו אינ' שוי' והנה הנוב"י חפש למצא יש אוסרי' מדאמר בשם רי"ו ג"כ יש מתירי'. והתפלא על הש"ך דבס"ק

קי"ב הביא בפירו' בשם ריר"ו יש אוסרי'. ובאמת בתשו' הרא"ש כלל ל"א סי' ט' הביא בפירוש יש אוסרי' בדינ' דש"ך שהוא בס"ק מ' והוא בשם רבי' מצליח שאמר המקוה שהשליכו לתוך מעיין מים שאובי' עד שהלכו למקום שאינ' כלום ואמר דהך שאמרו מעיין שרבו עלי' מים שאובי' רבו' אמרו בדיעבד ולא לכתחיל' והמה עושי' לכתחילה לחלוק עלי' והרא"ש השיב על דבריו לפי טעמו כידוע. והנה נראה בל"ס דלזה נתכוון רבינו ירוחם מדיוק שאמר יש מתירין דהיינו לכתחילה ועכ"פ יש ללמוד בדיעבד ג"כ אינ' אוסרי' בזה. והנה בדברי גדולי טהרה ראיתי בת' אהל אברהם סי' ל"ו אשר ייחד תשו' זו לתקן מקוואות ושם פלפול עצים לחלוק ע"ד גדולי טהרה ואמר כי מ"ש לחלק בין השקה לנטבלו וגם לטהר מים ע"י זריע' בעינן ערוב בכולה כתב בקצור כי אין שורש לדבר זה ובן המחבר ביאר דבריו בטוב טעמו. ולענ"ד דיש להוכיח עכ"פ חלוק מה בין השקה כל דהו לזריע' ממש ע"י ערוב כי הרא"ש בתשו' כלל יב' סי' ד' דייק ואמר מהך דשוקת שהעביר' עלי' המעיין דלא לפסל כמ"ש רבינו שמשון דאפי' בחבור אינ' פוסל כש"כ בנפלו ונתערבו מים שאובין במעיין דכשר לטבול בו אלמ' דמכח כש"כ אתי אלמ' דלא דמי להדדי לגמרי וישנ' הלכות שאינ' שוין להדדי. והנה בת' א"א הנ"ל הביא הך דת"כ מצאו בסמה"ג לענין טהרת המים מעיין למקוה מקוה למקוה מקוה לבור מעיין יהי' טהור. והנה באמת בת' הרא"ש כלל ל"א סי' ב' הביא ג"כ הך דת"כ ללמוד לענין השקה כי מ"ש בת"כ שאם היא טמא יטהרנו היינו שאם היא חסרה ומדהביא בלשון יטהרנו משמע כמו טהרת מים טמאי' בהשקה כל שהוא. אלא דצ"ע דכל מו"מ בתשו' זו הוא דאפי' אם נפסק' ההשקה נשארו השאובי'כשרי' והא בחסר' ודאי לא מהני הפסקי כמ"ש לעיל מניה בעצמו וצ"ל דכל עצמ' לא בא אלא להוציא מסברא דאית' בג"ט דטעמי' דשפופרת הנוד להכשיר החסרון הוא משום דהוה כמקוה א' והה"ד לענין הכשר מים שאובין וכיון דנפסק' ההשקה בטלה התיחדות ע"ז הוכיח דגם לענין שלמות החסרון והוא מטעם השקה כמו לטהר מים מטומאתן והא דלענין חסרון לא מהני בנפסק' היינו סברת חוץ דמ"מ אין גופ' מתכסה במ' סאה או י"ל דהיינו דאסבר' לי' הרא"ש שהביא מתוספת' במים שהגלידו ואח"כ הופשרו חזרו לטומאתן ושאובי' נשארו כשרין וק"ו להשקה שנפסק' דגם מים טמאי' חזרו לטהרתן. וגם י"ל מים שאובין דעיקר שרשן הי' מחוברי' מעולם בכשרותן או מי מעיין או מי גשמים וחזרו לכשרן הראשון שהי' להם שעת הכשר ואין לך תלושי' מעולם משא"כ שלמים מ' סאה לא שייך להחזיר לשלימתן. ועוד צריך למודעה הא דכתב הרא"ש דמשמע השקה כל דהוא כמו השקה דטהרה והא הרא"ש בפסקי' מסקנת' דבעי גם במים שאובי' בשפופרת הנוד אלא דזה אינ' דהיינו

אם נפסקו ונחלקו לשניים ע"י מחיצה אבל השקת עצמן כמו השקה דמים לטהר ודאי אי"צ רק כל דהוא והא בפירוש תנן מעיין מטהר בכ"ש וכן מפורש להדי' בפירושי דהך מתניתן דמעיין שהביר' על גבי שוקת. ואינ' עולה בזכרוני אם הגד"ט הביא הך דת' הרא"ש בהוכח' זו מת"כ. והנה שם בת' א"א יליף מהך דת"כ לתרץ הקושי' שהקש' באמרי אש אשר הוא הקש' אלי' מימים ימימה עפי"ד מהרי"ק הנ"ל. ותי' כיון דיליף בת"כ מקרא דמקוה מים טהור דמטהר מקוה ובור היינו כל חדא דשייך גבי' ומקוה מטהר לענינו היינו לאדם ע"י מ' סאה דבעי הכא אבל רביעי' דלא מטהר רק לכלים אינ' מטהר רק לדידי' ג"כ לכלים דודאי לא עדיף מאבוהו. ולדעת מהרי"ק מתרץ ג"כ בסברא דבטול והוא כי במעיין לא שייך בטול דלית לי' שיעורי' משא"כ רביעי' דמקוה כיון דתלי' בשיעור' וכל דתלי' בשיעורי' שייך בי' בטול. ולענ"ד ודאי החלוק שמחלק זולת דעת המהרי"ק הוא מוכח בפירוש ר"ש במתניתן דמקוואות דהך שוקת וכן ברא"ש מ' ב"ק דאם לאדם איירי לא קשי' להו מהך דתוספת דתלמי לברכה וכן מעיין שהעביר' ע"ג שוקת די"ל דאין ממקום המעיין עד התלמי ושוקת מ' סאה ורק לכלים מהני וא"כ עכ"ח איירי דבברכ' ושכ' מ' סאה כמ"ש הר"ש להדי' (ודברי רא"ש בב"ק צ"ע) ומעתה אם נאמר דמעיין כ"ש שבעצמ' אינ' רק לכלים מ"מ מטהר כל מים שאובי' א"כ הדרה קושי' לדוכי' ס"ס יטהר המי ברכה ע"י השקה לפני התלמי וממנו לברכה וכמו ממעיין לשוקת ומשוקת חוצה לו כיון ששוקת שופך מימי' לחוץ. אלא ודאי כיון שכבר הופסק ע"י כלי ומחיצה תו אין דין מעיין עלי' משוקת ותלמי להלן כמ"ש בסיפא דמתניתן כיון שאינ' נוזלין להדי' פסק דין ושם מעיין מעלי' ואינ' מטהר, אלא ע"י השקה והשקה אינ' מועיל יותר מאבוהן כיון דעצמ' אינ' מטהר לאדם רק במ' סאה אינ' פועל בהשקתו יותר. ובזה יש להבין ג"כ דברי הרא"ש מ"ש ע"ד הר"ש דל"ק כלום והוא כיון שהפסיק' בכלים אינ' מועיל ושאני מעיין ששפך בו מים שאובי' דשם מעיין לא בטל והך דטובלי' כלי בתוך כלי' מתרץ בסברא עד דמסיק דשאני כלי' תלושי' ממחוברי' דגזרינן דילמ' יטביל בתוך כלי' בלא חבור וכמדומ' לי שנתקשה בו מ"ו הגאון ז"ל דמתחיל' משמע דבא עלי' מסבר' דאוריית' לחלק בין תערוב' מים בתוך מעיין בין מעיין שנפסק ואינ' רק השקה ולבסוף מסיק דמשום גזר' וכעין תיר' הר"ש. ולהנ"ל אתי שפיר דמתחילה ודאי אתי' עלי' בסברא דאוריית' דמעיין גוע' לא בטל לעולם ומהני אפי' ברוב שאובי' עד מ' סאה לאדם כמ"ש בת' הרא"ש הנ"ל כי רבו מהר"מ הודה לו. אבל אם אינ' רק ע"י השקה כלומר אפי' לא הוה שוקת כלי אלא רק מחיצה כסל וגורגתני מ"מ כיון שהופסק והוחלק המעיין ואין בו מ' סאה אינ' מועיל לטבילת אדם דלא עדיף מאבוהי. ובזה י"ל קצת דברי

הרא"ש בב"ק ג"כ דזה שאמר בסברא זולת תירוץ לדברי ר"ש ואח"כ מושך דהכ' אעפ"י שיש בפיו בשפופרת הנוד והוה חבור וכשוק גמור עכ"פ לכלים מ"מ יש גזרה שלא לטבול בכלים מחוברי' שמא לא יהי' מחובר כשפופרת הנוד וכיון שפסל בתוך הכלי פסול גם חוצה לה לאפוקי מס' הרשב"א ממ"ש הב"י עם הר"י טייטצאק וה"ט דכסות דרבנן עצמ' ג"כ חשוב לומר גבי' כיון דפסול מצד גזר' אין כחו להכשיר אפי' חוצה דלא שייכ' גזר' זו מ"מ כיון דהפסק' מילת' היא זה לענ"ד נראה בפירוש דברי הרא"ש. והא דבמעיין עצמ' לא מפסלי כל שאובי' שבעולם מטעם זריע' הכא דברי הרא"ש ברור מללו דשם מעיין לא בטל כלומר דאם נאמר דפסול עכ"ח יבטל המעיין לגמרי וזה אי אפשר דשם מעיין לא בטל אבל אם מים שאובי' יעמדו בפסולן ע"י השקה למעיין לא יבטל שם מעיין דבמקומה עומד. ועוד לענ"ד בפשיטות ג"כ בהך סברא דקלחולי' מחלחל דניהו לענין מ' סאה הוה חלוק והפסק דחסר מקוה בעי שפוה"נ אבל שאובי' נכשרו בכל שהו וא"כ חלחולי עכ"פ כ"ש הוה להכשיר השאובי' ואפי' לדעת הרח"ש בפס דבעי להכשיר שאובי' ג"כ כשפה"נ מ"מ בזה כ"ע מודה וכויו נקבי' דקין כס' הראבי' גם לענין חסר מקוה ואפי' הח"צ סי' מ' יודה לענין הכשר שאובי' והא במתניתן פ"ו תנן השק וקופה מטבילי' כדרכן. והכ' לא שייך תשוב' ח"צ דאיירי במקוה מצומצם. ויעלה לנו לפי"ז דבר חדש דמקוה שחלקו בסל וגרגיתכ' אינ' נפסלת בג' לוגין. ומתורצי' ג"כ דברי מהרי"ק כהנ"ל כמובן. וגם קושי' ותמיה' דגו"מ על הש"ך ס"ק ל' מתורצי' מהך דג' מקוואות דדי בב' מקוואות דאי איירי במעיין גמור אינ' נפסל בשאובין דשם אינ' רק השקה וכיון שאין במקוה מעיין רק כ' סאה לא מהני לאדם ואין בכח בהשקה בעלמ' להכשיר בצרוף לאדם אם לא במעיין גופא. חותנו אוה"נ כבנו ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. אחרי הדברים נלענ"ד בעיקר עשיית המקוה אי"ה הלא עיניו הטהורים יראוה אם יזדמן מקום כריית הבאר כי המים אשר ימצאו יעלה סמוך לשטח הקרקע למעלה אפי' אם יצטרך לירד לעומק י"א מדרגות כמו ק"ק פה ודאי טב מני' לעשותו כמו פה לגמרי באורך ורוחב ועפ"י ב' נקבים לעוקה. ואם לאו ודאי צורך הדבר להחכים לעשות' כמ"ש מר ניהו רבה והחכם עיניו בראשי. ובענין עשיית מקוה ע"י מי גשמים כבר עמדתי על הדרישה בזה"ז אשר שכיח בנין ע"י צעמענט למה סומכין לעשות' ע"י סילונות מתכת אשר כמעט אי אפשר בלא עכבת מים וגם יש עקולי ופשורי בדבר משום הוויית' עי"ט. והלא אפשר בגב ושטח הכותלים ומעלה להעמיק ולהשקיע הבנין כעין מרזבות ויהי' מבנין עצמה והיינו ע"י טיח הצעמענט ולא יפסיד עצם הכותלים מפני זלוף גשמים וגם הפתח אשר בו יוזלו וישפכו המים לתוך הרעזרוואר אפשר לעשותן עי"כ ופשיטא דאז צריך שפת

הגג לכלות מגובה הכותלים להלאה ולכנוס לפנים כידוע וקצת כמו הגגות בארצות המזרח וכמדומ' שראיתי באופן זה מקוה כזו מקדמונים בק"ק נאדאודווהר אשר כמעט לא נראה גג מלפנים. הנ"ל:

סימן קמב

לכבוד הגאבד"ק ש"ב יצ"ו. אחדש"ה הנני במודע כי מכתב מע"כ בא לידי ובמוש"ק כאשר פתחתי וקראתי איז' שורות אותיות נבהלתי מראות נ"ש בשמי להכשיר מקוה ע"י פומפע כאשר הוזכר במכתבו וחלילה וחס לי להורות חדשות בדבר אשר גאוני עולם מתדהנזי' ומפקפקי' בה ובפרט כי גדול האחרונים בשו"ת אמרי אש סי' פ"ו העמיק והרחיב בתשוב' ארוכה להאיר מכל צד וצדדי' לפסל' אפי' בשעת הדחק. והרב הנ"ל או שלא הבין דברי מע"כ או שחשב דשם פומפע חד הוא. ועובדי הכ' הוה כי רק נקראתי לקהיל' הנ"ל לעמוד על שיעור המקוה עד היכן יגיע ועשיית והכשר מקוה גופ' העיד' אנשי' מהימני' כי כך הי' עוד בימי הגאון מהרי"א ז"ל כאשר הי' שם. ומקוה הנ"ל נהירנ' הוא על אופן זה שישנ' שם ב' בארות ואחת ע"י פומפע משמשת חוץ למקוה בחצר ובאר א' סמוך למקוה הבאזין. ויען כי רצון אנשי הקהיל' מפני המפונקי' כידוע לכסי' בזה"ז מבקשי' נקיון ומים צלולי' וגם בלא מדרגות רבות לירד לתוכ' וע"כ נעשה על אופן הנ"ל כי מן הבאר אשר סמוך לבאזין הוא המקלח מים לבאזין ויען כי עפ"י רוב המי באר אינ' עולי' כ"כ למעלה עד כי די להוריד מים די שיעור' לכן צריכי' לפומפען הנ"ל שהיא שואבת מים לרוב ע"י צנור לבאר הנ"ל עד כי יתמלא ודי למלאות המקוה כלומר מ"ש באזין והלא בזה אין שום פקפוק ומשנה שלמה הי' בפ"ו דמקוואות מ"ח הי' בעליון מ' סא' ובתחתון אינ' כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה והלא בת' הר המור הביא משנה זו שהוא לכ"ע אפי' לדעת הראב"ד וי"א כשר' משום דבשעה שממלא בידי אדם המקוה שלמה ולא נפסל' בשום דבר ולא יגרע ממ"ש החת"ס סי' ר"ג במקוואות של גשמים שנוהגי' עד היום בק"ק פ"ב ושארית ק"ק ועיי' עוד בסי' רי"ב רי"ד ממש כעובד' זו וליתר שאת אמרתי לערב היטב מלמטה למעלה מי באר השני הסמוך למקוה. ומעתה יבין מע"כ היאך שרחוק ממ"ל העניני' זמ"ז ואין צורך להאריך לפני חכם בדבר פשוט:

ועתה באתי רק בדברי' אחדים מ"ש מע"כ ע"ד הר המור סי' כ"ב דהביא ראי' מדברי הראב"ד דלא מהני השקה לפסול מים שבאו ע"י תפיסת אדם דאל"כ מה הביא ראיי' ממתניתן דסילון דמטהר עליון מן התחתון והיאך יטהרו הא הוה תפיס' עי"א אלא ש"מ דתפיס' עי"א אינ' פוסל בג' לוגין. ואי מהני השקה מה ראיי' הא הוה ע"י השקה כת"ד

ועד"ז ה"ה מע"כ דעכ"ח אינ' מפרש דברי הראב"ד בענין עשיית המקוה ע"י אדם בלא כלי כפי פי' הט"ז ס"ק כ"ח דלפי"ד אינ' הוכח' דלא מהני השקה דהוא לא אמר רק דאינ' ככלי ע"י י"א דאל"כ לא מהני השקה כמו מעיין ע"ג השוק' דפ"ה. והנה מע"כ מסתם לן סתום יותר מדי כי לא ראיתי בט"ז פירוש ה ולא פיר' א' בדברי הראב"ד רק אהא ממ"ש דר"י שפוסל היינו שהי' שאובי' מתחילה וקמשמ"ל דפסול אע"ג דבלא כלי למקוה אלא בידי' פסלו מ"מ שאינ' בהכשר המשכה ובסיפא דמכשיר לכתחיל' לעשות מקוה כול' ע"י זילוף היינו ע"י המשכ' כדינ' בקרקע' דאע"ג דבשאובין ממש לא מהני בכולה ובלא המשכה מכשיר עד מחצה האיך דלא היה בכלי מעיקר' זו תוכן כוונת הט"ז לפרש דברי הראב"ד. אבל הוכחת הראב"ד מהך מתני' דסילון ולדחות דברי י"א שפוסלי' אפי' ג' לוגי' בלא שאובי' רק בי"א לא מצאתי כי בזה אינ' רק רמיז' מדברי' וא"כ מ"ש מע"כ להעמיס בדברי ט"ז עיקר חסר. ועוד מ"ש בדברי מע"ב בסבר' הראב"ד בס"ד וז"ל "אלא ודאי דהוי רק שלא בידי שמים ולא הוי כפסול כלי אלא שלא נעשה אכתי בהכשר ולזה שפיר מהני השקה:

עכ"ד ולא ירדתי לסוף דעתו וכי לפסול שאובי' לא מהני השקה והלא המשניות והפוסקים מלאי' מזה והך מתניתן גופ' דסלון פ"ו מ"ח הא בהכ' איירי כמ"ש הר"ש ואדרב' משו"ה מיקל אפי' כחוט השערה דלשאר פסולי' בעי' כשפופרת הנוד ועיי' במ"ג שם גבי ג' מקוואות ושאוב מן הצד. ועיי' בש"ע סעיף כ"ג ובש"ך ס"ק קי"ד קט"ו קט"ז:

והנה מצאתי מקום לדברי מע"כ והוא בדברי ראב"ד בבעלי נפש גופ' שהביא בב"י והוכחתו ממתניתן דסילון כך הוא מפני דסלון אינ' כלי לכן אין חוששי' לירידת המים למקוה מתוך ידי'. ומעתה לפי"ז יש לכוון דברי' לדברי כ"ת דאם הסלון הי' כלי א"כ הי' ממש דומי' דכלי שהעביר' ע"ג שוקת דמתניתן ולא מהני השקה אבל מפני שאינ' כלי אין חוששי' ולעולם משום השקה כדברי מע"כ. ובאמת הוא הוא קושי' הב"י מ"ש הש"ך ס"ק ק"ו על הרא"ש דמכשיר להביא מים ממעיין ומקוה שלמה אפי' הווייתן שלא ע"י טהרה ומטעם השקה והקש' עליו מהך דשוקת ותי' לחלק דהכ' קיל מכלי שיש לו ב"ק משא"כ הת' עיי"ש אלא דבאמת אי אפשר לפרש כוונת הראב"ד על אופן זה דא"כ ל"ל לאסוק' בדברי ר"י בתוספת' דאיירי שהי' שאובי' לימ' בלא שאוב' וע"י אדם מ"מ פסול דהא שם אין כאן השקה ועוד דהא מודה ובא לי"א דרוב' ע"י אדם פסול ורק בהמשכה מכשיר וא"כ משמע דג' לוגי' מכשיר לגמרי דאל"כ במה חולק אי"א דהא הם ג"כ לא אמרו רק דפסלו המקוה כשאובי' וא"כ כמו השאובי' מהני להו השקה (בלא הפסק כלי) הה"ד בהני שהן ע"י אדם ועכ"ח דברי הראב"ד כפשטן דג' לוגין ע"י אדם כשר לדידי'

ואינ' דומ' לכלי כמ"ש הב"י לדעת הרא"ש ובפרט לפימ"ש הר"ש והרא"ש בהך דשוקת דשם משום גזר' דרבנן לא שייך הכ' כלל. וא"כ דברי הר המור עולי' בפשיטות מה הוכח' ממתניתן דסלון דע"י אדם אינ' פוסל כלל דילמ' שם מטעם השקה כמ"ש הרא"ש לענין הווייתן ע"י טהרה אלא ודאי דס"ל דלא מהני השקה לענין פסול ע"י אדם כמו הווייתן ע"י טהרה להרשב"א זה נלענ"ד בפשיטות לכן לא אדע כוונת מע"כ בזה:

ומ"ש מע"כ לתקן ע"י שיהי' נמשכי' מי ממעיין ע"י שפופר' הנוד וכמ"ש החת"ס בסי' ר"ח להשיג על הנוב"י מה"ת ודגו"מ. עיי' במהר"ם שיק סי' ק"צ שמתרץ דברי הדוג"מ על נכון מאוד ומ"מ לא אדע באופן היאך יתוקן דאם המעיי' בעצמ' ילך בשוה כלומר בלא קטפרס למקוה למה צריך לפומפען ולהכשיר' אח"כ ע"י המשכ' המעיי' והלא המעיי' בעצמ' יכול עשות המקוה ועוד הא עי"כ יתקרר טובא ואם להשיק בפ"א ודיו כמו הך דסילון הלא כבר פקפקו בזה האחרונים שקש' לסמוך ע"ד הרא"ש בזה כמ"ש בגדולי טהרה בתשו' סי' י' ובפרט היכ' דאיכ' חשש דאוריית' והכ' הא כול' ע"י אדם איכ' חשש הנ"ל. וגם צריך לזהר שלא יהי' השפופרת ממעיין הפוונפען עצמ' דאז הולך המים מלמטה למעלה וזהו קטפרס כמ"ש בגדולי טהרה ג"כ מה"ט להשיג על ת' זכרון יוסף בזה. ועיין בת' מהר"ם שיק סי' קצ"ה שהי' ממש עובד' כזו דהיינו ע"י פומפען וגם צנור כשפופרת הנוד ממעיין זה עצמ' ומסיק לאסור שא"א בלא קטפרס ובפומ- פען הו' חשש' דאוריית' ובגדולי טהרה מסיק כמה פרטי' האיך דיש להועיל ע"י פומפען והמה כול' משום דרבנן לכן לענ"ד טוב מזה לתקן המקוה כמ"ש בתחילת דברי' שגם בקהיל' הנ"ל הוא כן עוד מימי הגאונים שהי' שם דהיינו מפומפען לבאר ומבאר למקוה (אם לא שנשתנ' שם עד הלום) :

והנה עוד ראיתי בדברי מע"כ להעיר במ"ש בדברי הגאון הר המור דלא מהני השקה במה שהוא ע"י אדם או הווייתן שלא עי"ט ומשו"ה נתלו בהיתר החת"ס. ולא אדע לכוון הדברי' הלא לכל פסולי המקוה מהני השקה וכי הני שאובי' שנזכרו בתוספת' ובג' מקוואות וכל מה שהביא הרא"ש בב"ק ועיי' בתשו' חת"ס סי' רי"ד שהביא דברי הגה' מרדכי אהא דמ' תענית טביל' בחמין מי איכ' והקשה דהא אפשר להשיקן למעיין ומסיק משום גזרות מרחצאו' והא להחם המקוה ע"י דוד ויור' חם לדעתי אי אפשר שלא ע"י אדם וע"י הווייתי' בטהרה ולהנ"ל הא לא מהני השקה. ועוד הא כמה כרכחו המפרשי' אהך קושי' דתה"ד אמאי ברבו נוטפי' על הזוחלי' לא מהני השקה. לכן לענ"ד דסברת הר המור אליב' דהראב"ד והרשב"א אינ' רק בשעת עשיית המקוה דהשקה זו בשעתו דנימ' עי"כ חבור וזריע' בשעת דנעשה בפסול זה לא מהני השקה דס"ס הווי' זו נעשה

ע"י אדם או שלא בטהרה אבל אם אחר שנעשה המקוה במקומה והיא רק פסול' משום ע"י אדם או שלא ע"י"ט אבל המקוה כבר נחה במקומ' דבר חדש הוא שלא יהני השקה וחפשתי ולא מצאתי גלוי לדין זה ואדרבה הא הר"ש טעמי' דכול' שאובי' הוא משום לתא דהוויית' ע"י טהרה וא"כ לא אדע מה גרע זמ"ז וכי משום דהיא דאוריית' הא חסר מקוה ג"כ פסול מה"ת ומהני השקה וכש"כ אם בשעת טבילה היא מושק וכמ"ש הגדולי טהרה וכמ"ש הש"ך דראוי לעשות כן ובג"ט הנ"ל דבדאוריית' אפי' בדיעבד מעכב א"כ אמאי לא מהני דהא כמקוה אחת חשבינן לי' רק לדעת הרא"ש דמטעם זרוע' דמשו"ה מקילי' לסתום יש פנים לומר דשאובי' הוה כזרועי' ופסק ממנו שם שאובי' אבל אם הנקב פתוח דאז לאו מטעם זריע' אלא שהיא כמו מקוה ארוכ' וכחד חשיב' כמ"ש בגדולי טהרה סי' י' להני לכל הנ"ל. וא"כ מ"ש מע"כ לפקפק על השפופרת מדברי הגאון הר המור לא אדע לכוון דבריו אחרי כל ההוצעו' הנ"ל ועיי' בלחם ושמלה ע"ד קושי' התה"ד ברבי נוטפי' על הזוחכי'. והנה איני מחליט לעמוד ע"ד ח"ו:

והנה ראיתי שם בת' הר המור מוקף בין ב' חצי לבנה שהקש' על מה שדחה הראב"ד ראיי' האיכ' מ"ד מהתוספת' דסחט כסות' ושער' דפוסל בג' לוגין משום דאיירי בשאובי' מתחיל'. והקש' הוא ז"ל א"כ כשטבל במקוה מצומצמ' אז נטהר' בהשקה ושוב כשסוחט אינ' רק בי"א. וראיתי בת' אהל אברהם סי' ל"ה שמתרץ דמשכחת להראב"ד לשיטתו דס"ל דהשקה אינ' מטעם זריע' ומשו"ה פוסל בנטל סאה ונתן סאה א"כ הה"ד דפוסל אם המים שאובי' רבי' על מי מקוה א"כ בישנ' במקוה מ' סאה כשרים ומ' ס' חסר ג' לוגין שאובי' ואם אח"כ סחט סער' נמצא דמים שאובי' רבי' וי"ל דהא מים כשרים נמי איכ' בשער' דהם לא נפסל' לדעת הראב"ד בי"א. ועוד הא ל"ל הג' לוגין דהא כבר נפסלו ע"י מ' שאובי' חסר ג' לוגין לאחר שטבל שנחסר' המ' כשרים וצ"ל דזה אינ' פוסל עד מחצה כמו נתן סאה ונטל סאה. אלא דלפי"ד לא צריך להנ"ל הא בלא"ה לשיטת הראב"ד כיון דלית לי' זריע' א"כ כל מקום שהם השאובי' פסולי' אלא דלא החמיר' חכמים עד מחצה וכיון דהג' לוגין מים נשארו בשערו שוב חוזרי' לפסולי' וזה פשוט. ואפשר משום הכי הוגה להקיף בב' חצי לבנה. ועוד י"ל כיון שהם בשערן למה דאמרינן בפ"ו דמ"ד מ' מקוואות כמו ספוג ודלי בטעמן שאינן פוסלי' כיון דבלועי' הן כמ"ש הרא"ש והרמב"ם וא"כ הה"ד להכשירן ע"י זריע' איכ' למימר הכי דלא מהני להשלים כיון דבלועי' הן כ"ד הבעה"ח פה ברעזאווא יום ג' פ' וישלח תרנ"ט לפ"ק. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווע:

סימן קמג

להה"ג הנ"ל עתה באתי רק למען העמיד הדברים על האמת במ"ש מעכ"ת לתמוה עלי ע"כ אמרתי דעל המקוה הנ"ל אין בה פקפוק וגם בהר המור נתרצה לזה והראיי' גם מחת"ס סי' ר"ג ומעכ"ת השיב ע"ז דשם המקוה שלמה ול"נ בשום דבר אבל בנדון דאזלי' דתפיס' י"א פוסל א"כ הבאר הסמוך למקוה גם בפקפוק:

לפי"ד. ממוצא דבריו נשמע כי הבין אשר הבאר הסמוך למקוה הוא בור ריק אין בו מים רק שנתמלא ע"י צינור המקלח מהפונפען לתוכה ואז יש מקום לדברי מעכ"ת. אבל הדבר אינו כן כי הבאר ההיא יש בו מים ובל"ס יש בו כמה שיעורי מקוה מעצמ' והצינור אשר להוכ' מקלח מים מהפומנפען אינו משתמש רק למלאות כלומר כי המעיין של הבאר לא הי' מעלה כ"כ על מימיו כדי למלאות המקוה באזען אלא אם גם הבאזען הי' עמוק עמוק והי' צריכין למדרגות רבות כמובן ע"כ צריכין כוולאות הבאר מימי הפומפען א"כ הבאר ה הסמיך למקוה באזען למקוה שלמה בפ"ע. וכבר רמזתי במכתבי הקדום במ"ש החת"ס סי' ריי"ב ממש כעובד' זו ושם מדמה ג"כ למקוה מי גשמים אשר בק"ק פ"ב. ואני אמרתי לערב המים היטב מלמטה למעלה מפני כמה טעמי' כי הבאר ההיא בנוי' ע"י לבנים וצימענט כנען לא יתפשטו מימיו וגם בנוי סביב סביב למעלה מן השטח הארץ גבוה גבוה. ואם כי קיי"ל בר"ה ובכמ"ק כל דבר לח יש בילה מ"מ הלא כתב הטו"ז בה' פסח סי' תס"ז וביו"ד סי' צ"ב דבלא ניעור וערוי נשאר למעלה. וא"כ למה לא נסמוך לכתחלה ע"ד הפוסקים להכשיר מטעם זריע'. וכבר ראה מע"כ נ"ש בזה בג"ט:

ואגב לא אוכל להתאפק ולומר במה דצריך לי עיון טובא ע"ד הר המור כי לא זכיתי להבין במ"ש לישב משנה זו דנותן לעליין עד שירדו לתחתון לדעת הראב"ד דל"ל השקה בפסול ע"י תי"א הכא הב"י הביא דברי הראב"ד מס' בעה"ח שמישב שיטתו דל"ל טעמא דזריע' גב' נתן סאה ונטל סאה ביבמות דף פ"ב ופוסל עד רובא ורק במחצה על מחצה מכשיר דלא נפסול בג' לוגין רק ביותר ממחצה פסול וע"ז קאמר דהך מתנית' דנותן לעליון ג"כ כשר מה"ט דמחצה כשרין יורדין עם שאובין א"כ בלאו"ה מתרץ משנה זו בלא טעמא דהשקה ואפשר דזה בכלל דברי הר המור דהתם הוה מקוה שלמה ול"נ בשום דבר:

ומ"ש מעל' ע"ד הר"ש דס"ל מים שאובין פסולי' שאין הווייתן עי"ט גם במקוה בעי מה"ת א"כ מאי קאמר בת"כ אי מקוה מים טהור ה"א ממלא בכתף האי בעי עי"ט ומעל' סיים וי"ל. והנה בפשיטות הא יש אופן דהווייתי' עי"ט ומ"מ מלא בכתף כמ"ש הרא"ש האיך דבאו המים מהסלון חוץ למקוה ולא להדי' לתוך המקוה ועוד הא הר"ש בפ"ב ודאי

מסקנתו דהך דת"כ אסמכתא בדרשא דקרא דהא לא תוציא רק הקנקני' שהעמידן בראש הגג לנגבן ומשמע דשלא לנגבן פסולים מן התורה אפי' כלי אבנים וכ"ג דלא מק"ט ודעת הר"ש דכלים שאין מק"ט שאובין ע"י אינו מה"ת. ועיין בנוב"י מהדו"ת סי' קל"ב. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קמד

שלום וכל טוב על ראש כבוד הרב הגאון מו"ה שמעון פאללאק נ"י אב"ד ק"ק בעלעניעש יע"א. הנני במודע כי מוצש"ק בא לידי יק"מ עם ההעתק ת' שו"מ ע"ד נקיון המקוה ע"י פלומפען ועיינתי בת' הרי בשמים ג"כ סי' קל"ג שהוא מצדד צדדי היתר מ"מ רק שלא מלאו לבו להקל אחרי שיעור מל' סאה והנה באמת במה שהפליג בשו"מ להחמיר כ"כ כמה דברים לא זכיתי להבינו במה שכתב ע"ד ת' זכרון יוסף משום כלי קיבול. והנה בזכרון יוסף נסתפק לפי מ"ש לו כי בסוף הכלונס יש לו כמו מעשה גבוע ומקבל מים וע"ז דן משום כלי קבול ובת' הר המור מהגאון מהר"מ באנעט ז"ל סי' כ"ב כתב שהגיד' לו ע"י אומנים שאין במעשה פלומפין כלי קבול ושוב כתב בשו"מ דאם יש פתח בהשוליים יהי' כלי מנוקב וכו' א"כ לא על כלי קבול של ת' זכרון יוסף שייך זה והאיך תלי תחילת דברי' נשים כלי קבול שכתב בזכרון יוסף. ומה שכתב דהוי מ"מ כלי קבול כיון שדרך תשמישו כך ודומה למ"ש באו"ח סי' קנ"ט לענין נט"י חל כד' הנוב"י ומה"ת ועי"י בחת"ס סי' קצ"ט גם בזה לא זכיתי להבין דשם נעשה לקבל על דרך זה משא"כ הכא בנידון דידן כל עצמות' לא נעשה אלא להוריק ולשאוב דרך חללו והרי זה דומה למ"ש מס' מקוואות פרק ד' משנה ג' סילון שהיא צר מכאן וכו' מפני שלא נעשה לקבלה וידוע פלוגת' הרמב"ם והראב"ד בזה והרמב"ם והרוב פוסקים פסקו דסילון עקום ג"כ אינ' פוסל והראי' מפ"ב דמס' כלים והראב"ד הביא דברי התוספות להחמיר והקש' עלי' ממתני' דמקוואות ועי"י בתשו' חסד לאברהם ח' ב' סי' מ"ח שמיישב ברי הראב"ד ועכ"פ להלכה קיי"ל כהרמב"ם א"כ מה פסול שייך משום כלי קבול בזה. ושוב ראיתי בת' הרי בשמים הנ"ל שזה אחד מצדדי היתר שלו. ובאמת כי בת' ז"י ובת' גדולי טהרה סי' י"ד ובת' הר המור סי' כ"ב ות' אוהל אברהם מהגאון מו"ה א"צ שהי' אב"ד דק"ק קאבעלסדארף ז"ל שכתבו על עשיית המקוה ע"י פלומפין לא הזכיר' כלל שיהי' בו חשש משום דהוי כלי קבול בדרך תשמישו ש"מ דסביר' להו כנ"ל ובת' גדולי טהרה הנ"ל אם כי חולק על זכרון יוסף מ"מ סיים דעכ"פ בזה יש להקל דאם יש כ"א סאה במקוה דאז ג' לוגין ודאי מדרבנן אם באו ע"י פלומפין המקוה כשרה ובמקוה של מעיין ממש אם יש כ"א סאה יכול להשלים לכתחילה עד מ' סאה. ושוב נזכרתי כי גם מהרמשי"ק תולה לענין פלומפין בהא דסי'

קנ"ט אלא דסמך על דברי מרן חת"ס הידוע. ומ"ש במהר"ם שיק שצריך לעשות כמ"ש בג"ט להיות הדליי' בתכיפ' א' עכ"פ לבסוף לא ידעתי האין שייך לכאן דשם טעמי' משום השקה כמבואר בת' זכרון יוסף. והנה בנידון דידן לשאוב מן המקוה מאי השקה שייך אחרי שחסר מן המקוה ממ' סאה ואפשר דנתכוון לדברי הט"ז בסי' ר"א ס"ק מ"ז לענין שאיבת המקוה ע"י כלים כקובי' דאע"ג שע"י אדם נשפכי' למקוה מן הכלים מ"מ אמרינן גוד אחית לענין זה שלא יעשו שאובים כיון שלא הופסק'. ומ"ש בדברי פמ"ג סי' קנ"ט ס"ק י"א במשבצות זהב שם כתב שלא ראה מלאכת' בפלימפין אם הכלי ששואב ע"י שם וחם אינו נקוב משמע מיני' ג"כ שהוא מסתפק שיש על כלונוס בסוף כלי ממש כמ"ש בת' זכרון יוסף הנ"ל. אך לפי מה שהגיד' לי שראו הפלומפין בזמן הזה אין בו שום כלי קבול כמ"ש בת' הר המור הנ"ל:

הנה לדינ' לא יערב לבי לומר דבר בין לאיסור ובין להיתר כי מי אני להכריע וגם לא לאסור כי האיך נוציא לע"ז על כמה מקוואות מימי הגאונים בדור שלפנינו שהשתמשו בשאובת פלומפין לנקות המקוה וגם עתה הגיד' לי כי בק"ק ליסקא עומד פלומפין בתוך המקוה. בפרט עד מ' סאה ודאי יש לסמוך ע"ד ת' הרי בשמים. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ואח' כותבי ונעתק מכתבי זה הראה לי הבחו' החשוב חוב"ק מהו' שמואל כ"ץ ני' תשובת גאון מיוחד שו"ת הרד"ם (שאלה מ"א) אשר האריך מאוד בענין זה. ודעתו ג"כ כי מעשה הפלומפען הוא דומ' לטטרות וכיורות שבאו"ח סי' קנ"ט וכדברי שו"מ והעיר ג"כ מ"ש ומ"ש בת' הרי בשמים דדומה לסילונות דפ"ב מ' כלים וחלק ביניהם דשם לא ניח' לי' כלל שישאר איזה מעט מים בסילון אפי' רגע כמימר' משא"כ הכ' כך מעשה הפלומפען בב' סלונות סלון א' ארוך וקצר הוא העליון ובטרם יגיע' לסלון ב' ינוח' כרגע בסלון הארוך ומביא ראיי' לזה במ"ש על נקיון המקוה ע"י כלים דחיישינן משום ג' לוגין שאובין אם כי דעתן לשופכ' מיד ועוד הביא ראיי' ממרחק מדברי ט"ז או"ח סס"י ש"כ ס"ק י"ב דאסור לשאוב בכף ממשקי' הנשפכי' דכיון ששאב בכף כבר הוה ניח' לי' ולא מקרי לאבוד אם כי שנשפכי' מיד:

והנה לענ"ד אינ' תלוי' לעיקר על הנחת המים רק כוונת עשיית הכלי למה נעשה כמ"ש בפיה"מ פ"ב מ' כ' להדי' שכוונת אלו הכלים לגרור המים לא לקבל' וה"נ אם כי נחים המים מעט בסלון א' אבל אין כוונת מעשה הסלון רק להמשיך המים למעלה. ועוד הא הוסיף הרמב"ם בפ"ד מ' מקוואות דהני סילונות צורתן מוכיחו' שלא נעשה לקבלה וה"נ כן צורתן. א"כ אזד' לי' הראיי' ממה שמפקפקי' בנקיון המקוה ע"י כלים דשם כלים ממש בצורתן וגם כוונתן במלאכתן בעלמ' לקבלה ממש. א"כ בנקיון אין כוונת המנקה

לקבלה אבל צורתן וכוונת מלאכתן הוה לקבלה ומהך דט"ז סי' ש"כ לפי"ז אין מקום לנדון לפי הוצעה זו. והנה גם הגאון מסיים להחמיר רק אם אין שיעור מ"ס במקוה ועד דתתייבש ואז פשיט' דאין חשש' כלל וכמ"ש. הנ"ל:

סימן קמה

שוי"ר להרבני החו"ב מו"ה מנחם מענדל פריימאנן נ"י מגאלפאלווא יצ"ו. תוכן שאלתו על המקוה שנעשה ממילא ע"י מים מוכין מדלי' של הר ע"י קנה צינור עץ תחוב בארץ וע"י נתמלאו חפירות לג' קנים חלקים המתחברי' ע"י נקבים והם מרוצפים ע"י קרשים ויתידות נסרים למטה. והנה החששות מ"ש מעל' לפע"ד אין לחוש. במ"ש כי שמו מרחץ ומשום גזירות מרחצאות אין לנו אלא מ"ש חכמים שלא יטבול ע"ג כלי. ומ"ש ע"ג ומטמ' מדרס וכו' אבל השם אינו גורם והראי' מפ"י. מ' מקוואות "האביק שבמרחץ" מטהרת שבמרחץ ולא הוזכר פסול משום שם מרחץ ופוק חזי שטובלי' במרחצאות המפורסמים כחמי טברי' וכדומה ועיי' מס' תענית ד' י"ג וח"ס סי' רי"ד. ומ"ש משום בטול הצנור תמה אני וכי כל המחובר לקרקע משום בטול נגעו בה הלא טעמי' בפשיטות דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי ולר"א אפי' בדאורי' ולחכמי' בדרבנן לענין טו"ט עיי' בסוגי' בב"ב דך ס"ה וס"ו פלוגת' והלא הדלת והנגר ובית בבנינו שרק המעוט מחובר לקרקע ולכ"ע חבורן חבור לכמה דברים עיי"ש ואין להאריך בזה. ובפרט בצנור או קנה זה שפתוח מב' צדדים אין עליו דין כלי קבול הלא מבואר במ' מקוואות פ"ד דוקא אם יש לו ד' לבזבזים ולדעת הרוקח ג' אבל בפתוח מב' צדדים לכ"ע אין עליו רק דין פשוט' כלי עץ ומעשים בכל יום במקוואות שנעשה ע"י סלונות וכדומ'. וגם משום היתידות אין לפסול כמ"ש מעל' מדברי הנוב"י והובא בח"ס ובפרט במעיין כמובן. ולקמן אי"ה נדבר בו אם יש לה דין מעיין. אך מ"ש מעל' משום שאינו ידועה האיך נעשה מתחילת' אם בהכשר אם לאו וגם משום חשש שאובים שממלאים בכל יום ויום ע"י כלי שאינו מנוקבים. זה צריך עיונא רבה האיך להכשירו. הנה במקוה שנעשה ע"י נכרי ומרחץ וכדומה הובא ברמ"א בסעי' ד' בשם התוס' דפסול' דדוקא בישראל חזקה שנעשה בחזקת כשרות וגם צ"ל שנעשה לשם מקוה אבל לשם מרחץ מי יימר דעשאו בכשירות ומשנה שלימה שנינו בפ"ח דמקוואות מקוואות העממים פסולים ופסקו הרמב"ם בפ"י מה' מקוואות. וגם בנדון שיש צינור מוכח על כשרות לא מהני בדאורי' עמ"ש בתשובת הרשב"א שצדד להקל כהגו"ו משום דס"ל דכול' שאוב ג"כ מדרבנן (ומ"מ סיים המחמיר תע"ב) אבל לדידן דקיימ"ל כשי' הפוסקים דכול' שאוב דאורי' א"כ בכה"ג אם כי שהצנור מוכח לא מהני כמ"ש מהרשב"א הנ"ל. ועיי' בתשו' מהרי"ט סי' י"ח וי"ט ותמה אני על מה

סמכו לטבול שם אם אינו ידועה האיך נעשה. וגם כפי הנראה לא מדדו שיעור' עד היכן מגיע אם ראוי' להסתפק בזה ולפי"ז גם החשש משום שאיבה בכלים יש לחוש בפרט אם שאובים בדלי שהוא כלי גדול וודאי יש לחוש דבשניים ושלשה פעמים יפסול בג' לוגין ומעשים בכל יום בדרך שעושים במרחצאו' א"כ לא עדיף ממקוה שמימיו עשוים להתמעט הובא בש"ע סעי' ה' דלא מהני טבילה עד שידוע שבוודאי הי' מ' סאה בעת שטבל דאין לה חזקה כיון שדרכ' להתמעט כמ"ש בת' הר"ן ופסקו בש"ע דצריך לטבול פ"א כש"כ הכא שלא נמדד מעולם ודרכו להתמעט ע"י שאיבה א"כ חשש חסירה המקוה. ואפי' במעיין גמור הא קיימ"ל בריש סי' ר"א כדעת הפוסקים דלאדם בעינן מ' סאה אפי' במקוה מעיין וא"כ לפימ"ש מעל' שחסרו משיעור יש לחוש ע"י שאיבה הנ"ל א"כ לפי"ז צריכין הטובלין טבילה שנית. ואינ' יודע אמה סמכו לטבול שם במקוה או במרחץ כזו ולמה לא מיחו הרבנים היושבים שם לדגלם. והנה יש לעיין עתה משום חשש שאיב' לג' לוגין שנפסלו ע"י שאיבת כלים הנ"ל וברמ"א הביא דין השאלתות דאפי' במעיין חיישי' לג' לוגין וכן הוא בתה"ד ומהרי"ק והכי נוהגין. אלא בספיקא וודאי יש להקל כש"כ שלא להצריך טבילה אחרת כמש"כ בנובי"ת סי' קמ"ו דאפי' בודאי יש לסמוך שלא להצריך טבילה שנית. אלא כאן בנידון יש לדין עוד אם מקוה זו יש לה דין מעיין בין לענין מ' סאה בין לענין חשש שאובים. הנה מעיין זו היוצא מראש ההר ע"י קנה אם בשום פעם לא פסק בעת הטבילה ודאי יש לו דין מעיין לבד בעת שנפסק כמ"ש בריש סי' ר"א סעי' י' אלא הא נראה מתוך דברי' כי הקנה הנ"ל המוצא מי מעיין הוא בגובה ההר והחפירה וודאי למטה בשטח הארץ א"כ אין בשוה עם מי המקוה אלא הוא נצוק או קטפרס כמ"ש בחגיגה דף י"ט ובפ"ב דגיטין. ואפשר שהוא נצוק דיותר גרוע מקטפרס כמ"ש התוס' גיטין וחגיגה הנ"ל, ונצוק ידוע שהוא מים היורד באמצע האויר למדרון. וקטפורס הוא המגיע בארץ בכל שטחי' אלא שהוא דרך מדרון. והנה לזה יש לדון אם קטפרוס חבור עכ"פ למעיין. הנה דעת הש"ך ס"ק פ' וס"ק קכ"ח דבמעיין לכ"ע קטפרוס חבור. אבל במבי"ט סי' קל"ו ובדגו"מ ס"ל דאין חלוק במעיין למקוה ובחת"ס סי' ר"ח ור"י חולק עליו בזה ומי יכנס ראשו בין ההרים. ובאמת בב"י שהביא דברי הראב"י שבמרדכי ושיט' ר"ת בבכורות משמע דאין חילוק לענין קטפרס דהיכא דשייך קטפרס גם במעיין לא אמרי' חבור וכ"נ דעת מהרי"ט בת' י"ז וח"י. שוב ראיתי בת' מהר"ם שיק סי' ק"צ וסי' קצ"ה שמיישב ג"כ דברי נוב"י וכ' דבמעיין ג"כ אין קטפרס חבור ודוקא בפסול דאוריי' אבל בדרבנן כגון בג' לוגין נראה דעתו להקל. ועמ"ש בפנ"י רפ"ב גיטין וח"ס סי' ר"י. ויש לסמוך במעיין בדרבנן כיון שהח"ס הכשיר בפשיטות וכתב

שאין להרהר אחר מקוה כזו אלא כי במהרי"ט בת' י"ז וח"י כ' דהוא דוקא אם יש ממשכי מעיין עד המקוה השאובה וד' סאה כמש"כ ג"כ הר"ש והרא"ש בפי' המשנה דשוקת מ' מקוואות פד אבל בלאו"ה לא מהני לטהר מקוה שאיבה. דהא גם מעיין צריך מ' סאה לדידן וכן דעת מהר"ם שיק סי' ק"ץ א"כ לא משכחת לה האי דינ' רק בבאר שנוזל ממנו מימיו או נהר או שקלוח המעיין ממקום נביעתו עד המקוה ויהי' מ' סאה אבל מעיין בעלמא לא ומע"כ יודע באיזה אופן הוא. ועוד נראה מהמהר"ם שיק בסימן הנ"ל דדוקא בקטפרוס יש להקל בדרבנן אבל לא בנצוק דהיינו אם הקלוח בא באויר וכן נראה מדברי תוס' גיטין ותוס' חגיגה ד' י"ט. ותמהני על מהרי"ט בתשובה שלא חלק בזה בת' סי' ח"י כדעת התוס' הנ"ל. ועוד יש לי תמיה' בדבריו כי בסי' ח"י הביא להקל כחד תירוצא בתוס' דהך דנצוק וקטפרוס רק להשקת מים טמאים כדמשמע בהך מתניתן דטהרות ובסי' י"ב עושה מזה רק ספיקא ועכ"פ הכא מקום לחלק בין נצוק לקנופרוס כמ"ש. ועוד נראה ממהר"ם שיק דהא דמעיין מטהר השאובין דוקא באין נגררים ע"ג כלי אבל אם נגררים אפי' ע"ג כלי עץ פשוט דאין שם מעיין עליו כדמוכח מ' מקוואות פ"ה מ"ב וכן פסקינן בש"ע. והנה נסתפק לי' אם הכלי קבוע בקרקע האיך נדוני' האי דין. ולכאור' משמע מדבריו דאין חלוק דהא מתרץ בזה דברי דגו"מ ונוב"י ושם איירי אדברי הש"ך ס"ק פ' דקאי אדין דרמ"א ששם המרדכי דאיירי בגלל של רחיים שהוא קבוע כמ"ש בת' גדולי טהרה ומ"מ חשבי' לכלי לענין שבטול ממנו שם מעיין וחדוש כי החת"ס בתשו' ר"ח הנ"ל בעובד' דידי' הוי מעיין שמקלח ע"י צינור ולפחות הוה פשוטי כלי עץ א"כ בטל ממנו דין מעיין ואפשר דאיירי בכ"ח שאימק"ט אפי' מדרבנן. והנה לכאור' י"ל מדברי טו"ז ס"ק כ"ג וש"ך ס"ק ל"ה דפירש דדוקא אם נמשך המעיין על שטח כלי עץ אבל בצדדיו נשאר דין מעיין כמו ג' שוקת רפ"ה דעל השקת כשר חוצה לו ומנה ראיי' התם בקבוע איירי כמ"ש הר"ש אלא עכ"ח דאין חלוק. וכ"נ מלשון המשנה העבירו ע"ג כלים ריי"א הרי הוא כמקוה ובלבד שלא יטבול ע"ג ספסל והך לא יטביל הא איירי אפי' בקבוע דהא הטעם משום גזירות מרחצאות ואין חלוק בין קבוע ללא קבוע כמ"ש בש"ע קצ"ח סעיף ל"ב בשם הרשב"א עיי"ש לענין שליבות. א"כ בנידון דידן שהעבירו המעיין ע"ג צנור של עץ שיש לו דין כלי עץ פשוט בטל שם מעיין לכן לא אדע עד מה להקל אפי' בשאוב' דרבנן. והנה היוצא מדברינו א') אם המרחץ או החפירה נעשה ע"י נכרי ואינו ידועה האיך נעשה פסול לענ"ד כמ"ש ברמ"א בשם התוס' וממתניתן דמ' מקוואות פ"ח וכש"כ אם הוא ביד עכו"ם דאפי' מרתת ביום אם נעשה כשם מקוה בלילה פסולו כמ"ש בתוס' הנ"ל ואין מקום להתיר רק משום דהמעיין מטהר בלא הפסק מימיו לזה

צריך שיהי' המעיין מ' סאה ממקום מוצאו עד החפירה של המקוואות וגם על הצנור של עץ יש לדון וקרוב הדבר שצריכא טביל' פ"א. ב') יש לחוש שנחסרו המים למטה מן הנקבים עד פחות מכשיעור אפי' אם המעיין מחזיק מ' סאה לא מהני כי הוא דאורייתא וכמ"ש המהר"ם שיק וכש"כ אם אין המעיין מחזיק מ' סאה ודאי צריכי' טביל' אחרת וכש"כ בנצוק דצריכא ט"א אפי' מחזיק מ' סאה במעיין ג') אם אין חשש משום חסר רק משום שאובין יש להקל שלא להצריך טבילה אחרת כמ"ש הנוב"י דמעיין כהגוו"נ יש לסמוך דאין נפסל בג' לוגין אם כי דסובר דמעיין אינו מטהר בקטפרס בזה נסמוך עכ"פ אדברי חת"ס סי' ר"ח ורי"ז. אלא שלא אדע עד מה אם להקל בזה בקביעות כ"מ פשוט. ומפשטות דברי חת"ס ונוב"י משמע דאין לחוש משו"ה כיון דקבוע כקרקע דמי גם לענין זה אם כי הדקדוק שאמרנו לעיל ממתניתן משמע דלא מהני קביעות ד' דאם יש לחוש שגם נחסרו עד מעט מכ"א סאה דאז שאובין פוסלין מה"ת בפשיטות דיש להחמיר גם בנידון דמעיין ע"י קטפרוס וכש"כ נצוק להצריך טבילה אחרת:

והנה כבר אמרנו דמקוה זו אם לא נעשה ע"י ישראל וגם דרכו לחסור עד פחות מכשיעור אין לו חזקת טהרה ופשיטא דאין להאמין הנשים ע"ז עד כמה הגיע המים עד שלא יסתפק שיעורו דהוה מלתא דלא רמי' עלי' כיון דדמו בנפשם בל"ס ישנן כשיעור' ואפי' נמדד לבת כזאת עד כמה השיעור אין להאמין לכן בע"נ יחמיר בכל ענין כנ"ל. ע"כ לענ"ד ואין אני אומר קבלו דעתי ומי שדעתו רחבה מדעתינו יורה יורה על מה שעבר ואין אחריות עלי אבל לעתיד פשיטא ופשיטא דלא יטבול במרחץ זה אם לא שימדוד השיעור עד כמה מגיע ולעשות סימן רושם עד מקום הנ"ל ויהי' ישראל יוצא ונכנס לשמור שלא יחסר המזג ולתקן זה צריך לענ"ד לנקותו מעיקרא מכל המים למען נהי' תחילתו וסופו בכשרות וזולת זה ודאי לא יסמוך שום אדם מישראל על טבילה במרחץ מקוה זה. כ"ד דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן קמו

בת"ת (מחברת ג' סי' כ"א) הציע הה"ג מו"ה זעקל באמבערגער נ"י משרים שאלה גדולה וז"ל שם המעיין להמקוה דפה הוא עמוק מאד מאד והיה צורך לעשות תיקון להעלות המים כי טורח רב לנשים לירד מטה ונעשה התיקון ע"י עאשינע פולזאמעטער בדרך שאבאר. הנה יש כאן יורה גדולה ובתוכה מים שאובין וע"י שמבעיר האש תחתיו נהפכו המים לאדים (דאמפף) ועוד יש כאן הפולזא- מעטער שהוא ג' אוירים כעין ג' תיבות ובתחתית כל תיבה יש נקב כשפופרת הנוד אכן על נקב הזה יש דף של גוממי (גוממי- פלאטטע) ועליו שרויבע הדוחקת את הגומוני פלאטטע על הנקב שלא תשמט משם

וכאשר בא לחץ של העשן להעלות המים עולה ויורד הגוממי פלאטטע קצת כדי שיכול המים לזוב להפולזאמעטטער ומשם למרזבות ומשם למקוה ובכל זמן שהגוממיפלאטטע האחת נפתחה האחרת סגורה ומלבד זה נעשה בצדדי כל תיבה ותיבה נקב אכן אינו כשפופרת הנוד. כי זה אי אפשר וגם אי אפשר לעשותו בתחתית התיבה כי שם נקב הנ"ל עם הגוממיפלאטע. והנה מצד הוויתו ע"י תפיסת יד אדם לענ"ד אין כאן כי האדם אינו עושה כלל רק מבעיר האש תחת היורה. ע"כ קיצור מדבריו:

והשבתי הנלע"ד בגוף הדין מה שע"י היסק האש מתהוה קיטור דאנוס ועי"כ נסאובים מים למקוה אם יש בה משום תפיסת יד אדם כבר נשאל עליו במהר"ם שיק קצ"ו ומסקנתו להתיר בצירף טעמים רבים ותוכן דבריו שאין בו משום תפיס' יד"א דהוה ככח כחו עפ"י גוונ' מסנהדרין ד' ע"ז האי מאן דאשקיל לבדק' דמי' ותו' ד"ה כפ' גיגות עיי"ש אלא דעובד' דילי' הוה הכי שהדאמפף בכחו הניע גלגלים שהי' קבועים בנהר והגלגלים דחקו המים לתוך סילונות לשפוך למקוה וחשב דאמפף לכך ראשון והגלגלים כח כחי ולענין נפשות והיזקות פטור וכן לענין שחיטה ל"ח כח אדם וגם נסתעי' מת' מהרי"ט סימן י"ח דלא פקפק על המקוה שעשוים ע"י גלגלים ברחיים דמים רק משום דהוה עליו כלים קבועים בלא נקבים אבל בלא"ה הי' פשוט בעיניו להתיר [בזה דבריו קצת תמוהים דמשמע דלא איירי בגלגלים בלא כלי ובאמת ראשית עיקר השאלה הי' בגלגלים שלא ע"י כלי וע"ז השיב אם יש לדון בי' משום תפיסה עי"א מסיק מגמ' חולין ט"ו בכח שני הוה כח כחו ולא חשיב תפיסה עי"א ורק דרך אגב הביא ג"כ מקוה כזו בכלים קבועים בלא נקיבה ותמה ע"ז ואביו הגאון תשו' מבי"ט הי' חתום על היתר מקוה זו. ובנדון דידן אם פעולת הדאמפף אינו עד"ז רק הדאמפף בעצמו שואב המים ע"י סילונות ופולזאמענוער פשיטא דהוה כח ראשון דאשו משום חצו ויש בו משום תפיסת יד"א כמ"ש במהר"ם שיק הנ"ל ובפרט אם כבר נתהוה הקיטור וצריך המסיק להחזיקו עוד בעצמו וכדומה דכבר התחיל הכח שהוא בעולם דלענין ניזקין ונפשות הוה ככפתובמקום חמה וצנה עיי"ש דלכ"ע למעשה ידי אדם נחשב:

והנה ראיתי בתשובת הה"ג אב"ד כיי ווייטצען) שחקר על מלאכת הפולזא- מעמער כי מעשהו הוא שע"י הקיטור נעשה מקום פנוי מאויר ועי"ז נמשך המים למעלה כדרך כל דבר ריקן כגון העבער ומעתה יש לדון אם זה חשוב כחו או כח כחו. וראיתי בנובי"ק סי' ל"ב בעובדא שנכרי הוציא יין מחביות ע"י מנקת (העבער) אם זה חשוב מגע יין והביא ד' הרשב"א מגמ' ע"ז ע"ב ודעתו כי המציצה ע"י מנקת לא אסרו רק משום נגיעת פיו ולא משום מציצה דאינו כלום וכיון דלהרשב"א כחו ביי"נ אסור אפי' בהנאה

עכ"ח זה אינו רק ככח כחו והסביר הוא ז"ל ג"כ ע"י המצאה כהנ"ל כי ההוצאה ע"י מנקת אינו בא מכח שאיבת רוח האדם אלא ע"י ששואף ממנו הרוח ונתרוקן ממילא מתמלא כי אין ריקות בעולם וא"כ אינו רק ככח כח ולכאורה בנ"ד ג"כ דומה לזה אלא דבאמת לא דמי אפי' כעוכלא לדנא דביין אסור הנגיעה ואגבה הכח ולכן גם השפיכה והכנסה של היין מחביות לחביות לא חשוב רק כח בגמ' שם דהא לא הוה כאן נגיע' כלל וכלפי הנגיעה ל"ח רק כח כחו אבל במקוה ממעט תפיסת יד אדם מקרא דמעיין ובור והלשון בת"כ ופוסקים לאפוקי תפיסה ע"י אדם וכנוס המים הוא המעשה גופא. א"כ בנ"ד ליכא רק כח א' והוא הדאמפף ע"י אש והוה אשו משום חצו חד כח והצלת המים לתוך הפולזאמעטער הוה המעשה עצמו. ומעתה אם כך הוא הפולזאוונעטער יש בו משום תפיסת יד"א והמקוה פסולה לענ"ד ולא כמו שפשוט בעיני הה"ג השואל נ"י שאין כאן מעשה ע"י אדם והלא במהר"ם שיק לא הותר רק משום כח שני של הגלגלים והלא הכלל בתשוב' רדב"ז וח"צ כי אין לסמוך על תשובת המשיב אם לא כל הסניפים משתטפים להתיר עיי' מחה"ש ה' פסח סימן תנ"ג. ודע כי במהרי"ט הנ"ל הסביר מה שיש לדון בתפיסת י"א וכי בהעמדת הסילונות המעבירים מים למקוה ע"י שנתכוננו בידי אדם נחשוב לכח יד"א כמו בגלגל ותי' דשם הסילונות מעבירים המים כדרכם אבל להיות פועל להעלות מים ממטה למעלה שזה היפך טבעם חשוב ע"י אדם ועיין תשו' אמרי אש סי' פ"ו שהסביר כן מדעתו בפומפען: ולענין קבעו ולב"ח ודאי הסברא כי גם הנוב"י ת' קמ"ב יודה בנדון זה דהא כמה פוסקים ס"ל דכולי שאובים ע"י המשכה לכ"ע דרבנן וכן מסקנת דברי חיים בפתיחה לה' מקוואות וכן בגד"ט וכש"כ דאיכא לצרף דעת הראב"ד דשאובים בכלים שלא ע"י מעשה ידי אדם לכ"ע דרבנן כגון בקנקנים בחצר בשעת גשמים והא לענין פסול שאובים פסק הנוב"י דבדיעבד עלתה טבילה דילמא כמד"א דכולו שאוב מדרבנן ודילמא כמד"א הוא הרשב"ם ור"ח דפסקו כר"א דמחובר לקרקע כקרקע גם לענין דאורייתא וכש"כ היכי דאיכא ספיקא טובא למעליותא:

ובענין הקביעות שטען הג' השואל לסמוך על ת' ג"ט סי' ה'. הה"ג אב"ד נ"י השיב בפלפול עצום דצריך דוקא קביעת ע"י בנין. הנה כן ראיתי בכל תשוב' אחרונים שהם אתי דסתם קבעו בגמ' היינו ע"י בנין וכולם נתלים במתני' דמ' כלים פ"כ כופת שקבעו בכדבך קבעו ולא בנה בנה ולא קבעו ועיין בס"ט סי' קצ"ח שהביא שם תו' מהרמ"פ דלבטל מטומאה דרבנן די' בקביע' בנין לבד ולבטל מידי קבלת טומאה דאורייתא צריך גם בנין על הכלי והביא הסוגי' בב"ב גבי דף ש"נ דסגי קבעו בבנין לבד ותמהני על דברי תשובת שו"מ סי' פ"ד שחשיב לבטל שליב' ע"י קביעות לבד דאינו רק טומאה דרבנן דהוה פשוטי כלי עץ

ונסתייע' מהך דמהרמ"פ והא אדרבה המהרמ"פ חשש לסברת הראב"ד והרשב"א דנסרי' במקוה הוה משום לתא טומאת מדרס ומשום גזירות מרחצאות והוה ק"ט דאורייתא וצריך קביעות ובנין] וכן דעת ת' פרשת מרדכי סי' י"ב מהך מתני' והוכיח כן בהדי' משבת נ"ח דאפי' קביעות במסמרים דחשיב קביעות יותר משרויבען עיין ג"ט ומהר"ם שיק מ"מ אין הכלי מתבטל רק ע"י מעשה בנין וכן דעת תשו' מהרי"א רי"ד ואחרון הכביד בתשו' כתב סופר צ"ח וק' האריך שם כי כל המפרשים לא מצאו פירוש קביעות רק ע"י בנין דאל"כ הי' לנו פירוש מרווח בסוגי' אלא ש"מ אם הקביעות למעלה כגון מקוה של כה"ג צריך בנין צרורו' ואבנים או למטה משוקעי' בעומק הארץ ועיי' בחת"ס סי' ר"ו א"כ מי ירום ראש להקל נגד כל הגאונים שפירשו כן הסוגי'. והג' השואל טוען כי בנ"ד אינו רק משום שאובין בהמשכה ומדרבנן והא בב"ב מסיק בגמ' דשאני שאוב' דרבנן ומ"מ הך קבעו ובס"ח פירשו כולן קביעות בבנין דומי' דדף ש"נ ומתחילה הוה קש' לי' מדלת ונגר דחשבינין להו מחובר לקרקע אפי' ע"י צירים ומסמורים וכדומה אלא שזה אינו דהתם טעמי' משום תחילת עשייתן להשתמש בקרקע ואפי' בתלוש אינו מק"ט ועוד שאין להם שימש אחר וצורתן ג"כ מוכח עליו משא"כ בפולזאמעטער. ומ"ש הג' השואל נ"י דנעשה מתחילה לשמש את הקרקע. והנה בתשו' פרשת מרדכי וחת"ס קצ"ח ור"ו מבואר דבזה מגרע גרע עפ"י תוס' חדשים פ"ו דמקוואות גבי אביק שבתוספתא מפורש דאינו רק לשמש את הקרקע והק' בתויו"ט דהא אדרבה משו"ה לא יפסול דהא אמק"ט ותי' בתוס"ח דלענין שאובים אין חילוק ולא תלה בק"ט ובאמת הוא סברת הראב"ד גבי סילונות הכפופים ויפה פי' הפר"מ דבסוגי' דמדמי לר"א קבעו מק"ט לענין שאובים דבשלמא לר"א דאפי' כלי גמור בטל קב"ט בחבירו לקרקע א"כ כקרקע הוא ומעתה לענין מה יהי' כלי כלל וכקרקע חשוב אבל לרבנן דלא תלי' רק ע"מ לשמש הקרקע ואפי' בתלוש א"כ הקביעת פועל רק לענין הכלי וכן בחת"ס עצתו כי יותר טוב לגמור הכלי ע"מ שלא לשמש הקרקע:

וראיתי להגאון אב"ד נ"י שמחלק בין כותל לבית. והא בש"ך סי' צ"ה מבואר דזה אינו רק לענין ממונא ולא לענין איסור כמ"ש חולין ט"ז דהא מחלק שם בין כותל בית לכותל מערה לפלוג ולתנ' בדידה בין כותל לבית עיין בתוס' שם דהך כותל בית הוה טפי מחובר מאצטרובלא. ובאמת לנ"ד לא אדע וכי א"א לתקן ע"י אומן שיסור הגומי פלאטטוע לפי שעה ויבנה בטיט ובאבנים סביבו בתחתיתו וקצת בצדדין כמ"ש החת"ס סי' ר"ו דל"צ דדוקא שקוע בקרקע וגם שם מבאר דוקא בנין מבטל ומ"ש הג' השואל כי הפולזאמעטער מחובר לסילון שבנוי בקרקע ע"י אבנים וטיט. הנה אם כי הב"י פי' בד' הרא"ש דגם מה

שמחובר למחובר לקרקע מהני לבטל כגון טבעת לדלת זהו דווקא מה שהוא טפל לדבר המחובר לקרקע כמ"ש רש"י שבת נ"ח המחובר לטהור אבל הכי להיפך הפולזאמעטער הוא העיקר ויש לו שם בפני עצמו עיין בת' מהרי"א רי"ז בשם פמ"א ודו"ק:

ובענין הפתיחה וסגירה של הגוממי פבאטע והנובי"ת קמ"ב הוכיח מאו"ח קנ"ט גבי נט"י מטיטרוס וחביות ע"י ברזא וכיור דגם לנט"י וכהנים הוה כלי. הנה בת' בית אפרים וח"ס קצ"ח דחו דבריו דודאי כל זמן שהנקב פתוח לא מקרי כלי לענין שאובים וגם בטטרוס אם נוטל ידו ממעלה בעת שהנקב שלמטה פתוח ג"כ לא יצא לענין נט"י עוד מחלק בח"ס דלנט"י ל"צ רק מתוך כלי ולא תוך כלי וכן הביא באמרי אש ד' פמ"א שעשה מעשה שלא כד' נוב"י ומחלק ג"כ דלענין נט"י עיקר הדבר שצריך כלי הראוי לקבל אע"פ שבעת הנטילה אינו מקבל כגון כיור וכדומה אבל לענין שאובים בעינן בשעתו שיקבל ממש ובעת שהכלי פתוח אינו פסול משום שאובים וכמ"ש בג"ט לענין וועטעל. ובאמת לפי"ד אמרי אש יל"פ ד' הנוב"י דקאי שם לענין טבילה בכלי ולא משום שאובים ובזה י"ל ג"כ הסברא כיון שהוא כלי הראוי לקבל לא הי' דומי' דמעיין ובור אבל לענין שאובים מה שאיבה שייך בכלי שאינו מקבל כמו הסילונות שאינם פוסלין מה"ט. ואפשר אם כולו שאוב דרבנן הוא להיפך לחומרא דהא כ' התוס' בב"ב דגזרו אטו טבילה בכלים וא"כ דומי' דאיסור טבילה בכלים פסלו ג"כ הכלים לענין שאיבה אבל אי שאיבה דאורייתא א"כ הוא פסול בפני עצמו ואז י"ל דדוקא כלים המקבלים פסלו. ושם בנוב"י כ' דעתו עיקר כהמחבר דכולו שאוב דרבנן לכן מדמה להו שפיר לנט"י והנה בנדון הסתימה ע"י גועמיפלאסע שעולה ויורד לפתוח ולסגור מעצמו ע"י הקיטור ול"צ למעשה יד"א מגרע גרע ואפשר דגם החולקין על הנוב"י מודה הכא דשם צריך איזה מעשה וכיון שמחוסר מעשה הסתימה אינו כלי משא"כ הכא שסתימה מעלי' הוא רק שנפתח כשנתרוקן האויר וכלל גדול הוא המעשה לענין קבלת טומאה וכש"כ כי גם החולקים חששו למעשה ולתקן כד' הנוב"י כמבואר בחת"ס ואחרונים. אלא שיש לדון על הסתימה עצמה אם הגוממי פלאנוטע מקרי סתימה כלל. ויען כי ראיתי בט"ז סימן קנ"ט והנוב"י ת'... מביא ד' הראב"ד פי"ד מכלים שפי' מהתוספת' דלא מהני שום סתימה בכלים רק זפת לכלי חרס דווקא. ומאוד תמוה לי דשם לענין צמיד פתיל להציל מידי כ"ח אבל בסתימת נקב הכלי להחזירו לידי קב"ט הלא דינו מבואר ברמב"ם פ' י"ט מה' כלים כי שם ביתו מפ' ג' מסכת' כלים ומבואר כי לכל הכלים מהני סתימה אפי' בפת לכלי נחושת אם תשמישו בצונן לבד הנקובים מידי אומן דרך מלאכתו פוסק כר"ע דלעץ מהני סתימה בזפת ולכ"ח ל"מ ופי' המפורשים שם כי בקב שהוא מדרך

מלאכתו מסתמה נחלק ונגמר היטב לכן לא מהני סתימה רק לעץ בזפת שהוא מינו כי זפת יוצא מעץ ולא לכ"ח וא"כ נהפך הוא דלכל מהני סתימה אפי' שלא במינן רק מנקב שהוא מעשה ידי אומן לא מהני רק במינו לכן ד' מג"א ס"ק ה' מחוורין ועיין בל"ש ומחה"ש שם שכ"ע ע"ז. וכן בחת"ס עצה היעוצה לסתום בסתימה שלא במינו ולהנ"ל דוקא בנקב שע"י אומן. ובנדון דידן שהפולזא- מעטער נקב שלו ודאי ע"י אומן צריך דוקא ממינו והגוממי אינו מינו וא"כ לכאורה אין כאן סתימה כלל אלא ממ"ש הג' השואל כי השרויבע דוחקת את הגוממי בזה יש לדון אם לא שייך ביה משום הכל הולך אחר המעמיד ועוד י"ל דהא הגוממי פלאטטע כ' שאינו סותם הנקב בצדדיו רק מונח על הנקב וזה נקרא כסוי ולא סתימה. והנה במהר"ם שיק קצ"א יעץ גבי גיגית לסתום הנקב ע"י כסוי רפוי ויכול לחזקו ג"כ במסמורים הנעשים לשמש את הקרקע כמ"ש בת' רע"א סי' מ"ו וכן ראיתי בת' פרשת מרדכי עצה נכונה לענין כלים הקבועים בגלגל לרחיים של מים כנקבם כשפ"ה ולסתוום בברזל רפוי ואח"כ לנקב הסתימה גופא נקב ככונס משקן ומהני לב' דברים הנקב כשפ"ה לבטל מתורת כלי והנקב ככונס משקה מהני לענין שאובים וגם להיות חבור למקוה שלם כס' הר"ש פ"ו מ"מ ועתה בנ"ד ג"כ אם הגומוניפלאטטע כסוי' רפוי' ויכול לנקוב הגוממי פלאטטע עצמה בנקב ככונס משקה יש לצרפו להיתר כס' הר"ש פ"ו מקוואות ומהר"ם שיק ובפרט כי דעת אחרונים בת' חת"ס ורע"א דשלא לפסול בשאובים עיקר כדעת הרא"ש והר"ש דסגי בנקב ככונס משקה. ולענין הנקבים שבצדדים ודאי עיקר כד' הגאב"ד נ"י ובפרט אם מקבלים מים מתחתית הנקבים ה"ה מבואר בתוספת' שהביא הר"ש אפי' בנקב כשפ"ה והכא הא הוה בצדדים ולכ"ע צריך כשפה"נ. ולענין לצרפן הנה הח"צ סי' מ' חולק דלא מצרפי ואפי' המקילין דווקא כשאין בין נקב לנקב כמלא נקב דומי' דשק ונפה וכמו גבי נקבי גרגרת עיין אא"ש סי' פ"ב: ובענין מ"ש הגאב"ד והג' השוחט נ"י אם הפולזאמעטער מקרי כלי העשוי' לקבלה אי דומה לסלונות קצר מכאן ורחב באמצע המוזכר בפ"ד מס' מקוואות היו צריך לידע מעשהו בצורתו ומלאכתו מ"מ אעתיק מ"ש בדברי חיים בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד אם הסלון כפוף לא מהני משום בית קבול כמ"ש בתוספתא והק' עליו למה אינו משיג עליו גם בפ"ו גבי' סלון הרחב באמצע וגם הוא נגד מתניתן ותי' בטוב טעם ותוכן דבריו לחלק בין תכלית הכלי ותכלית מעשיהו שם בפ"ו תכלית הכלי וגם מעשה רק להגיר ולהעלות מים אבל בפ"ח לענין שצריך להשיק מקוה שאוב לאינו שאוב עיקר תכלית הכלי ודאי להעביר מים אבל כיון שצריך עתה להשקת המקוה אין תכלית המעשה להעביר רק לקבל כדי שיגיע מים למים דהא אח"כ מניחו כמו שהוא והרמב"ם אזיל רק בתר תכלית

הכלי משו"ה מכשיר גם בכפופים והתוספתא איירי בכלי קיבל גמור ובנ"ד אפשר כי הפולזאמעטער כלי קבול גמור בבא מעשה הסלונות אפשר שגם להעביר המים פסול ואין להאריך בזה דאם הוא כדבר הגאב"ד נ"י שצריך לקבלת מים עד בא יבא קלוח הקיטור פשיטא שמקרי נעשה לקבלה. ובענין המים שמתהוין ע"י אדם ודאי כן הוא כמ"ש הגאב"ד נ"י שמים גמורים מקרי וכן עלה במחשבתי תחלה וכמדומה שכן ראית' בס' מי השליח ומ"מ מ"ש ד' הש"ך דג' לוגין מים שאובים שבאו מתחלה למקוה ע"י המשכה אם באו אח"כ מי גשמים עד מ' סאה לא מהני אפי' המשיך כולם למקום אחר הנה בג"ט דחה דברי הש"ך שהם ד' עט"ז בב' ידים וכ' בדברי חיים כ' לו ברור שלא כד' הש"ך ועט"ז שהוא נגד ד' הר"ש להדי' אלא שלא מלאו לבם להקל כנגדו לכן סתם בפנים אלא שלענ"ד הבו דלא לוסיף עלה אם באו תחילה למקוה שראוי' לטבול בתוכו דומי' דג"כ מים שאובים לפחות מ' סאה אפי' נחלק לשנים פסול בפ"ג מפני שנקרא עליהם שם פסול אבל אם נתערב במקום שאינה ראוי לטבול כגון בחצר בעוקא ובמעלות המקוה כמ"ש במתני' כ"ש שם פסול ובמתנית' דקתני שנתערבו סתמא קתני וכי ראו שנתערבו דוקא הפסול בכשרה ועיין ר"פ כל הזבחים בגמ'. והכא הפולזאוועטער עם הסילונות אינן ראוי' לטבילה ועוד כי אינו ברור אם לא נטהרו פעם א' הג"כ ע"י השקה למקוה התחתונה ע"י פתיחת הגוממיפלאטטע והיה ספק ג"ל מ"ש לקולא אם המקוה התחתונה שלם:

המורם מכל מ"ש נראה כי נתחלק דיני מקוה זו לז' חלקים. א) אם הדאמפף פועל להעלות המים בלא גלגל פסולה משום תפיסת יד"א אפי' אם הוא ע"י ריקת האויר מ"מ לא הי' רק כח א' כמ"ש במהר"ם שיק קצ"ו ותדע דאל"כ וכי נעשה מקוה ע"י גישתא ובת גישתא המוזכר בע"ז ע"ב. ע"י צוגהעבער או ע"י גוונוני שכייסען המעלים מים מעומק לרום - ואם ע"י גלגל או איזה כח שני אז. ב) משום קבעו ולבס"ח יש להכשיר ג' לד' כובי"ת. ג) בכדין שתשמישו מעצמו ע"י סגירה ופתיחה לכ"ע הוה ככי. ד) משום חבור לקרקע אינו בטל כלל מתורת כלי אם לא יתקן ע"י הסרת הגוווונוניפלאטטע ולקבעו בבנין. ה"א הסתימה אם שהיא רפוי' שלב"מ ונקבוה בכונס משקה בתוך הגוונמי פלאטטע עצמה ואז לא הוה סתימת וגם חבור ונצוק למקוה שלם. ו) אם נדונת כסלון שאין עשוי לקבלה תלי באם צריך לקבלת מים קודם בא קלוח יש בו משום שאובים אם לא מתקנה כנ"ל. ז) משום ג' לוגין שנתהוו' ונקוטר יש להכשיר ע"י המשכה כמ"ש לעיל ובתנאי שיסכים אתי בתקוני אשר כתבתי גדול אחד. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן קמז

עוד בענין הנ"ל מ"ש הה"ג משרים בסי' נ"ג להחזיק היתר הפולזאונעטער עפ"י ד' המהרי"ט י"ב בכח שני המים מאליהם בא וה"נ דכוות' והנה אפי' לדבריו עכ"פ הכח ראשון והיינו מים ראשנים שנתמלאו מהם הסילונות והפולזאמעטער פסולים משום עי"א דהא דומי' הך דשקל בידקא דמיא בסנהדרין וחולין דחייב לענין נפשות בכח ראשון וח"כ צריך לחשוב אם אין הסילנות מחזיקים חצי שיעור מקוה דאם מחזיק לא הוה מיעוט בהמשכה כמבואר בפוסקים והא לדעתו הרקת האויר הוה כמו שקל בידקא דהא מוכרח להריק כל האויר שבסיכונות ופולזאמעטער עד קצהו כמובן ועוד אפי' בג' לוגין לא אדע איך אפשר להכשיר נגד דעת הרמ"א סעיף מ"ד דאם קדמו מים פסולים לא מהני המשכה ובג"ט סי' י"ד לא סמך להכשיר בג' לוגין אפי' בהמשכה ע"י פוונפע אם המקוה ריק לגמרי כיון דאיכא לתא דאורייתא לשיטת ר"ת (וצ"ע בדבריו אם אינם סותרים כמ"ש בנחל) והפוסקים שמתירין מקוה ע"י גלגל ברחיים של מים שם ברחיים אשר תמיד מתנוע הגלגל ובתוך כך הועמד המקוה ולא היה כח ראשון מעולם כמ"ש הפרמ"ג סי' ר"ו. ועוד דשאני התם כי בעוד שכח ראשון לא המשיך במקוה כבר בא גלגל שני בכח שני וכבר נתערבו קודם שבאו למקוה דלכ"ע כשר משא"כ בנקבו הסילונות פולז' פשיטא דאינו באופן הנ"ל. וכ"ז לדעת הג' השואל אבל כבר כתבתי בתחילת דברי דכאן כיון שהמים הולכים מנמוך לגובה היפך טבעם כמ"ש במהרי"ט ות' אמרי אש גבי פומפען אין לך כח אדם יותר מזה משא"כ בנהר המים לאחר שנפתך מקום לצאת שוב שולט המים בכח עצמם. ועיין במהר"ם שיק או"ח קנ"ז ג"כ סברא זו. ועובדא דמהרי"ט ענין אחר הוא שהוא דן על העמדת הגלגל שמהדק המים ונכמוך לגובה לענין מעשה י"א וע"ז הביא הך דחולין מכח שני ואילך לא חשיב עי"א. וע"ז שפיר הסביר במהר"ש דטעמו כיון דהמים מהפכין הגלגל והגלגל שוב עי"כ מהפך המים מנמוך לגבוה הוא כח כחו אבל בנ"ד וכי כח המים גורמים ריקת האויר הקיטור שעי"א הוא הגורם וא"כ אדרבה הוה תרתי לריעותא הקיטור והעמדת הפולזאמעטער וסילונות באופן כזה שיעלה המים מנמוך לגבוה היפך טבעם כל אלה מעשה יד"א. גם החדשות מסנהדרין גבי הכיש בו הנחש דמה"ט לא חשוב חצו כיון שאין הארס בעולם ונסתייג ג"כ מת' ריב"א סי' ו' תמה אני וכי נעלה כ"ז ממרן מהר"ם שיק הכא עוסק בו באו"ח סי' קנ"ז וכאן בנ"ד הא השיב לחלק ביניהם ממ"ש הרמב"ם מה' רוצח פ"ג כר"ז דמדליק שרגא בביתו באשישא חייב לענין נפשות וע"כ משום דמיד לאחר שהדליק מתחיל ההבל שמוסיף והלך אח"כ ולכן לענין הוויית בקיטור ג"כ לא חשיב רק גרמא אלא כח מעשה יד"א. ומ"ש הג' משרים נ"י

לסעיית' מג"ט ומהר"ם שיק הנ"ל כי מה שהוא משום עי"א מהני המשכה בכולא לכל הפוסקים לבד מדעת הר"ש. הנה מ"ש מג"ט במכ"ת שגה ברואה מפני ערבוב דברים שבת' הנ"ל כי לא כ' על ד' ב"ה רק מ"ש כי בשעת הדחק יש לסמוך אפוסקים דלא בעי המשכה ע"ג קרקע ע"ז קאמר ויפה כתב' אבל מ"ש לסמוך אד' הטו"ז דמהני המשכה אפי' בכולה מקוה הלא לפני זה ואח"כ חזר ושנה שאין לסמוך אטו"ז בזה אפי' בשעת הדחק כי גם הראב"ד לא הכשיר רק דומי' דלגיון דהוה המשכה שלא בכוונה וכן כתב בת' א"א סי' פ"ו בשם הב"ח וכן דייקא מד' ש"ך ס"ק צ"ו ולבד מזה הוכיח שם הגיטו ות' א"א כי בשאר דפוסים של בעה"נ מהראב"ד כא הוזכר מזה כלום רק גירס' הב"י היה כן לפניו וזהו הגהה והשגה מרז"ה אבל הראב"ד אדרבה הלא כ"פ דעתו עיקר כי רק מעשה עי"א הוא מה"ת לענין שאובין כי כלי לא כתיב בתורה רק בור דומי' דמעיין בידי שמים והאיך חזר וכ' לחלק ולהקל עי"א יותר מבכלי וכן דעת הרשב"א והרמב"ן ומשו"ה מסקנתו לאסור מקוה ע"י פומפין. ופלא ע"ד ת' מהרמ"ש שכ' כי רק דעת הר"ש לאסור והאיך לא הביא ד' הגאונים הנ"ל ובפרט דעת הב"ח שכ' כי גם לפי גירס' הב"י דוקא שלא בכוונה אשר לפי"ז גם דיוקא של מהר"ם שיק בתוספת' אינו מוכח כי שפיר מדמה דין מניח קנקנין לנגבן להך דלגיון דתרווייהו משום דהוה שלא בכוונה ואי משום דכפיית הקנקנים ע"י אדם בכוונה כבר תירוץ שם ת' א"א דזה לא חשיב כח דאינה רק מסייע ועפ"י דופני קנקנים שלא יתפזרו המים אבל להעלות מים ממש וכש"כ מנמוך לגבוה אין לך כח גדול מזה:

ועתה באתי להשיב ג"כ מ"ש הג' משרים נ"י מד' מהרמ"ש דלפי רוב הפוסקי' לבד מדעת הר"ש מה שבא ע"י כח אדם כשרה בהמשכה. והנה כבר כתבתי כי למסקנא לא הותר רק בכח כחו אם צירף טעמים הנ"ל וגם רמזתי כי אין לסמוך על בעל המשיב רק אם כל הסניפים מסתעיי' לנ"ד. ולדעתי אפי' צירופי טעמים הנ"ל ל"ש בנ"ד דעובדא דידי אייריי שלא היה שום כלי קיבול כאשר ביאור שם משא"כ הפולזאמעטער אפי' אם נסמוך להכשר משום כ"ק ע"י נקבים וקביעת בקרקע מ"מ בצירוף מעשה יד"א אין לסמוך להתיר כמ"ש בפר"מ סי' ר"ו במקוה ע"י גלגל של רחיים וזה חדא. אבל העיקר לענ"ד כי עד כאן לא התיר במהר"ם שיק רק בעובד' דליה שלא הותלשו ולא הוגבהו המים מעל הארץ רק הגלגלים ע"י הקיטור מעבירים אותם ממקום למקום אבל אבל אם ע"י תלישה והגבהה מן הקרקע. הוחשבו לכ"ע להיות שאובין כמו שחזר ושנה כ"פ "לא הותלשו. לא הוגבהו ולא נשא אותן" ועכ"ח צ"ל כן דהא הוכיח דינא של הרמב"ם שמתיר הך דלגיון אפי' בלא המשכה משום דבתוספתא מדמה הך דקנקנים ללגיון וס"ל להרמב"ם דקנקנים

יש בו כח אדם ע"י שכופה אותן ובלא המשכה וגם ראייתו מג' מקוואות. וא"כ קשיא טובא האיך יפרנס הרמב"ם מתני' דהמסלק את הטיט ומשכו ממנו ג' לוגין. הסוחט את כסותו הסוחט שערו בתוספתא אלא ודאי זהו החילוק ביניהם דהנך מיירי בהדי' שנתלשו והוגבהו מעל הארץ לכן אע"ג דלא בא רק ע"י סחיטה ונתיזה שאינו רק ככחו מ"מ פוסלין משא"כ בקנקנים ולגיון. וכן עובדא דהמהרמ"ש אינו רק העברה ממקום למקום ועיקר השאיבה היא התלישה ע"י מעשה י"א כמ"ש הראב"ד משא"כ בנ"ד ועוד דאל"כ א"כ כבר התיר מקוה ע"י פומפין דהא לכ"ע אינו רק כחו ולדעתי לכ"ע לבד מדעת הר"ש יהא כשרים והאיך לא הזכיר במהרמ"ש דבר חדש כזה נגד דעת האוסרים הלא הביא אותה תשובה בג"ט לאסרו אפי' בשעת הדחק ועוד מוכח כן מדבריו על ד' מהרי"ט שהסביר דהטעם בגלגלים של רחיים משום כח כחו ושוב חזר דאין לסמוך ע"ז ומה בין נדון של מהרי"ט לנדון דידן הא גם בעובדא דמהרי"ט הי' ע"י המשכה אלא ש"מ כי החילוק כמו שאמרנו ולפי"ז אפשר ג"כ לתרץ התמיה' דלעיל בדברינו וכמ"ש:

והנה כבר רמזתי בפרט א' מה שיש להזהר בשאלה דידן ממכשול אשר נקל לצאת מזה שיעלה על הדעת ח"ו להתיר גישתא וב"ג (צוגהעבער וגווני שלויכען) ואמרתי אז סמי קילתא מקמי חמירתא אבל הרואה יראה אם נאמר כי הכח ע"י אדם כשר בהמשכה מקוה כולה לבד מדעת הר"ש א"כ מה חסר להתיר חלילה מקוה ע"י פומפען אשר בדור שלפנינו הגאונים ז"ל טרחו ובטלו דבר זה מישראל הגאון בת' ח"א סי' פ"ו האריך לסתור כל ההתירים וסיים לבסוף ה' יצילנו משעת הדחק, וכש"כ בזמן הזה (בקונטספומפען לופטפוווסען) שאין בהם משום חשש כ"ק יקילו ראש להתיר. ועל הכלל כ' לענ"ד שאין לסמוך בדיני תה"ק עפ"י מחקרי סתרי הטבע בדברים שאין חוש ראות העין שולט כי מי יימר כי כך הוא הטבע שאל מקום ריק מאויר המים מאליהם עולים אולי כך הוא הטבע שהכלי שהוא ריק מאויר שואב לתוכו המים כמו שנראה בקרנא דאומני. ע"כ תבנא לדינא שאין בדינו להתיר מקוה ע"י הפולזאוועטער מטעם הנ"ל. ומי יתן אם גדולי דורינו הי"ו יעיינו בענין הדאמפף אם יש לחלק בין הנושאים ולא תצא ח"ו תקלת הפומפען מזה ולמען יצא לאור משפט הפול- זאמעטער ואפשר להמציא תיקון כמ"ש בדברינו הקודמין וכעת נ"כ עוד באופן שנים שהם ארבע. והוא כי ההסקה תהא ע"י איזה כח בהמה שמותר לכ"ע ע"י המשכה. או ע"י איזה כלי (מעכאניק) כמו שהמציאו במראה שעה שמדלקת אש מאליה עיין מהר"ם שיק או"ח סי' קנ"ו דאינו רק גרמא ויכול להעמיד בתנור כלי כנ"ל. אי (דינאמיד קאפסעל) שמדליק מעצמו לאחר זמן ועוד כזה יש להמציא אופן אחר דהיינו שעל עין התנור שדרך שם יוצא העשן יעשו טס לסגרו ואז

יניח עצים וגחלים בתנור ודרך האש להכבה כשאין שם נקב פתוח ואמרינן בב"ק י"ג דכה"ג כלה חציו כמו בדליקה בחצירו וגדר מפסיק ואח"כ נפל הגדר אינו חייב משום חיצו רק משום ממונו וא"כ ה"נ דכוותיה ולאחר שהניח שמה העצים והגחלים בעוד הנקב סגור שוב יכול ע"י כח בהמה לפתוח או ע"י כלי שהוערך לפני זה שיפתח מעצמו. עוד לדעת כי היורה אשר בו נתהוה האיד יש לו ברזא (וועכסעל) שעשוי לפתוח ולסגור להוליך האיד אל הפולזאמעטער וזה ג"כ הוה מעשה יד"א וכחציו ממש דומי' דכופף קמתו של חבירו לפני אש בב"ק נ"ו ע"ש. ולזה פשיטא דל"מ ההיתר מתו' גבי הכיס את הנחש דהכא כבר נתהוה הקיטור ול"מ תקונים הנ"ל אלא כיון דבשעת הסקה והויות הקיטור הברזא סגורה וא"כ עי"כ הוה שוב כלה חציוורק בשעה שפותח מתחיל חציו ומעשה יד"א א"כ אם אפשר לעשות א' מן התקונים הנ"ל לפתיחת הברזא מעצמו סגי' בזה. והג' דשרים יושב בארץ אשר שם אומנים מובהקים ב"ס ימציאו לו הכנות כאלה. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

סימן קמח

ב"ה יום ה' פ' וישלח תרנ"ט לפ"ק ברעזאווא יצ"ו. שוכ"ט לחתני כבני הרב הגאון מהו' יוסף צבי שליט"א אב"ד ק"ק באלאנטא יע"א. עתה באתי רק להעיר ע"ד הנעימי' אשר צלל במים אדירי' ע"ד חדושי הר"ן בחולין ד' ט"ו וט"ז דשם נראה מדבריו דתלוש ולבסוף חברו הוה כמו ע"י אדם וקשי' לר"א למה כשר לדידי' בקבעו ולבסוף חקקו דמ"מ הא הוה תפיס' עי"א. ואפ"ל כי כמו גבי קנקנים בראש הגג לנגב' בפ"ב דמ' מקוואות שהביא שם הר"מ דברי ספרי אך מעיין ובור יכול ימלא בכתף ת"ל מעיין יכול אפי' הניח קנקנים לנגב' ת"ל בור ומשו"ה הם שותפי משפט ג"כ דלא צריך לגמרי בידי שמים ולא יהא לגמרי בי"א וא"כ הה"ד לענין חבור לקרקע אפשר לומר דאם הוא עץ או אבן מששת ימי בראשי' כמו הר וכותל שמביא שם בחולין ד' פ"ו וט"ז הרי הוא כמעיין לגמרי וחבור לקרקע איז' דבר שיהי' מ"מ היה דין מעיין אם לא הי' חקיק' כלל ומשו"ה גם לרבנן בקבנע' ולבסוף חקקו יש להסתפק אם צריך להיות דומ' למעיין בזה אלא שכיון שמקבל ט' פשיטא דלית כאן חבור כלל אבל לר"א דאימ"ט. תו יש לומר כיון דאי"צ דומ' למעיין לגמרי לענין כלים בראש הגג ותפיסת י"א בזה אינ' מפסיד הה"ד לענין מקוה אפשר שאין מפעל אדם בזה ולא מגרע כחה. וראיתי כת"ר הבי ראיי' לשיטת הר"ש דטעמי' דכול' שאובי' מה"ת משום הווייתי' עי"ט בענין ובזה מתרץ בדרך נפלא הסוגי'. והנה ידוע לפני' כי דעת הרמב"ם דלא בעי הווייתי' עי"ט רק למים חיים. וראיתי כת"ר שכל ידי' כי ע"י חטיטה מק"ט ואין הווייתי' עי"ט. חדוש בעיני שלא הביא דברי מרן חת"ס סי'

קצ"ט אות ט' דמשו"ה לא מפרשי בתוס' בד' לבזבזי' דא"כ הוה מדאוריית' משום הוויתן עי"ט בעינן משא"כ ע"י חטיטה. רחוק מקצהו דנשאר בו יותר כידות הכלים. ובס' גדו"ט ראיתי שמפרש להיפך בדברי טור מפני שאמר שכ' הצנור נעשה כלי שיר דכול' נעשה כלי לק"ט ג"כ ונ"מ לענין הווייתו עי"ט ושוב פיר' פרוש ב' ועיין בט"ז סי' ר"א. והנה גם לדעת הרא"ש דמחמי' בהווייתו עי"ט גם במקוה מ"מ אם אינ' מגיעי' לאויר המקוה מכשיר כמו גבי מי"ח בזבחים ד' כ"ה א"כ הגמ' מסתם לן סתים כול' האי וידוע מ"ש הרמב"ם בפיה"מ דאינ' רק פשוטי כלי עץ דזהו שאמרו שאינ' רק תורת כלי עלי' בתלוש ומדרבנן וידוע דלכמ' דעות הוה הווייתי' עי"ט. ומ"ש כת"ר על דברי תוס' בב"ב רלא ניח' להו לאוקמי בצנור של ד' לבזבזי' ובב"ק ניח' להו בזה. ועל זה באר בדרך חורפ' עפ"י דברי מהרשש"ך שאינ' תח"י. ומאז אמרתי עפ"י מ"ש מהרמ"פ הביא' הס"ט סי' קצ"ט ללמד זכות במה שנוהגי' במקוואות שמרוצפי' בנסרי' שמקב"ט מדרס עכ"פ ואין טובלי' משום גזרות מרחצאות כמ"ש במ' נדה ס"ו. ע"ז הביא ממתניתן דמ' כלים פ' כ' כופת שקבע' לנדבק קבעו ולא בנה עלי' טמא בנו ולא קבעו ג"כ ט' אבל קבעו ובנה טהור אלמא דבבנין וקביעות וכמ"ש הרמב"ם במסמרי' הוה בטול לכ"ע. ולפי"ז אמר במקוה שתמיד מים ע"ג הנסרים הוה כבנה עלי' וגם כקבע' לכן בטל' לגמרי מטומא' כבד המדרג שאין תמיד מים ע"ג ל"י לטבול ע"ג. ועפי"ז אמרתי ג"כ ללמד זכות על מקוואות שעשוי' ע"י תיב' קיסטען שנוקבי' כדי טהרת' וקובעי' בארץ וא"כ סותמים בפקק דלהוה קבעו ואח"כ חקק' והרעיש' עליו הגאוני' ובפרט הנוב"י מהדו"ת דהא לרבנן דקיימ"ל כוותיי' אינ' רק משום דשאובי' דרבנן. ולהנ"ל אתי שפיר דשם בצנור שאינ' רק לפרקים לקלח ע"י מים למקוה ופשיט' דאין זה חשיב כבנין קבע ורק דרך עראי יחשב אבל במקוואות אשר כמה חדשים וזמן זמנים טוב' המים ע"ג ובתוכם טובלי' ורק לפרקי' מריקי' ממנו לנקיון שפיר חשיב בנין כמ"ש מהרמ"פ לענין נסרים ולכ"ע חבור' חבור דהוה בנין וקביעות. ולפי"ז י"ל ג"כ לענין צנור כאשר נעשה בד לבזבזין וא"כ אינ' עשוי' לשפוך כל מימיו למקוה דאיך אפשר. ועוד מסתמא עשאו להשאר מימיו בו דאל"כ למה עשא' כך וא"כ שוב הוה כבנין וגם לרבנן בטל מתורת כלי. לכן שם בב"ב דשו"ט בגמ' אי ר"א או רבנן עכ"ח לאו בהכי מיירי אבל שם בב"ק דלא אתי' עלה רק מטעם שנוי ולא כלל כמאן מתוקמי ואפשר דגם לרבנן מתוקמי ובשאיב' דאורייתא' כגון בכול' וכר"ת וכדס"ל בס"ד שם בב"ק לכן ניח' להו לאוקמי בכל גוונ' כלומר בין לר"א ושאיב' דאוריית' או כרבנן ומ"מ אינ' פוסל משום דהוה כבנין. ורק מטעם שנוי' אתי' עלה דלכ"ע לפסול משו"ה ורק עי"כ מסיק משום דשאיב' דרבנן. בת' הר המור סי' כ"ב ראיתי בשבוע זו דבר שלא זכיתי

להבינן ע"ד הראב"ד שמדחה דעת האיכ' מ"ד בס' בעלי נפש דג' לוגין אפי' שלא בכלי רק בתפיסת ידי אדם פוסל המקוה ממתניתן דפ"ו מטהרי' את המקוואות העליון מהתחתון דשם מביא סלון ומניח ידי' תחתי' עד שישיק כשער' ודיו והא הכ' מביא בידי' והוה ע"י אדם ומתוך כך הוכיח הגאון הר המור דלדידי' עכ"ח לא מהני השקה מה שפוסל משום תפיס' עי"א (ונפק"מ אם רוב' עי"א דגם הראב"ד מודה שם דאינ' בידי שמים) כמו הווייתו שלא ע"י טהרה להרשב"א לא מהני השקה ועיי' בש"ע סעי' מ"ח ומ"ט ושוב חוזר לתרץ לסברא זו הא דקתני בהך מתניתן גופ' הי' בעליון מ' סא' ובתחתון אינ' כלום ממלא בכתף ונותן לעליון ע"ד שירד לתחתון מ' סאה והיא השקה. והשיב דשם בשעה שממלא בכתף המקוה שממלא לתוכ' שלמה ולא נפסל' בשום דבר. ולא אבין מה צריך לתירוץ הא בב"י מביא דברי הראב"ד בבעלי נפש מה שסבר גבי נתן ס' ונטל סאה דפסל עד רוב' אפי' במים דלית לי' טעמי' דזריע' כמ"ש הרא"ש בב"ק אלא שאינ' פוסל כגוונ' זו עד מחצה וע"ז מביא כגון הך דנותן לעליון דבשוה נופל למקוה תחתונה והוה מחצה על מאצה וא"כ לאו מתורת השקה אתי' עלה רק משום דהוה מחעמ"ח ואינ' פוסל במקוה שלימה אפי' אח' שסלקו כמו נתן ס' ונטל סאה וצל"ע. ואם יש את כת"ר דבר להביננו ימחול להודיענו מרב ווב'. חותנו אוה"נ כבנו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קמט

ב"ה יום ו' עש"ק פ' מטות עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידידי ה"ה כבוד הרבני הנגיד חו"ב טובא מו"ה יעקב צימערמאן נ"י בק"ק ס' פעטער יצ"ו. עתה באתי ע"ד המקוה בטשעטניק (במחוז געמער) אשר נעשה ע"י קאסטען עפ"י מעיין קטן אשר לא יכיל שיעור מקוה ומתמלא עי"כ בצנורו' מנהר הסמוך. ומע"כ פקפק עד"ז שאינ' עשוי' כתקונה של רבותינו ע"י בנין וגם כי הצנורות אינ' עשוי' מתחיל' לקבוע בקרקע. והנה לענ"ד ג"כ עוד לחוש לשלישי מ"ש מע"כ כי הקאסטען ע"י קרשי' ויחדי' יעמדו ע"י מסמרים של ברזל כידוע. והנני בס"ד לבא לבאר לפני מע"כ לפי מעוט ידיעתי אח' אל אח'. א') שאינ' ע"י דרך בנין בנקב הנעש' למטה בשוליים והנני ידוע מקור מקומו' במ"ש בת' מרח"ש לפי מסקנת הסוגי' בב"ב ד' ס"ו בצינור שקבעו ולבסוף חקקו דלא מהני רק בשאיב' דרבנן אבל בדאורייתא לא מהני לאמור דהוה כמחובר לקרקע וא"כ לפימ"ש הרמ"א בסי' ר"א דכולי שאוב מה"ת ועכ"ח לדידי' הסוגי' בב"ב היינו במקוה שיש בה כ"א סאה מים כשרים ממי גשמים א"כ בקאסטען שנוהגין לנקוב אות' בתלוש ואח"כ לקבוע בקרקע ושוב סותמי' אות' בפקקי' של עץ א"כ שוב יש לדון על כולי שאוב דמה"ת דהוה כתלוש ונעש' כלי וא"כ פסול מה"ת וכן הביא בד"ח על ה' מקוואות ובתשובותיו

בכמ' סימנים שכן העיר הרמב"ן בב"ב והוכיח מזה דכולי שאוב ג"כ מדרבנן כסתימ' הרמב"ם. ובנוב"י מהדו"ת סי' קמ"ב הרעיש העולם עד"ז והאריך מאוד בזה והעמיד י"ב פרטים בדינים הנ"ל עיי"ש והוסיף לחוש לפסול מה"ת לכ"ע דהא לפי דעת התוס' פסחי' ד' י"ז והר"ש פ"ב דמ' מקוואות דלטבול בכלי אפי' לדעת הר"י דכולי שאוב ג"כ מדרבנן עכ"ז טבילה בכלי לכ"ע פסול מה"ת דאיכ' דומי' דבור ומעיין דהוה הפסק בין המים לקרקע וכמ"ש במרדכי ג"כ או אם הוא כלי שמקבל טומא' אין הווייתי' ע"י טהרה א"כ גיגית וחביות או קאסטען פסול לכ"ע מה"ת דלדאוריית' לא מהני קבעו ולבס"ח והוסיף עוד לומר דאפי' נוטל ופותח הפקק' בשעת טבילה לא מהני כיון דכן דרך תשמישו אין נטל ממנו תורת כלי כמ"ש באו"ח סי' קנ"ט דמותר לטול ידיים מאבנים שחקק' וקבעו בכותל ע"י ברזות שקורין תרנגולי' (האהנען) אם כי פתוח בשעת נטילת ידיים ועכ"ח דזה מקרי כלי בדרך תשמיש' בכך דלנטילת ידיים הא צריך כלי וכן הי' הכיור בבהמ"ק ע"י י"ב דדי' כמ"ש במס' יומא וע"כ לדעתו אפי' בדיעבד לא עלת' הטבילה לנדה דאוריית' וצריכי' טבילה אחרת ודוחה בזה דברי הש"ך סי' ר"א סעי"ק כ"א מהלכה שדייק מדברי הטור דבקבעו ולבס"ח מותר לטבול בכלי כזה ודברי הראשונים וטור תי' ע"ד דוחק גדול דאיירי בכלי הצריכי' טבילה מדרבנן או לבעלת כתם ומדרבנן עיש"ה והנה כל הבאים אחריו בת' בית אפרים סי' נ"ג ובת' חת"ס סי' קצ"ח וסי' ר"ה ור"ו וריז כול' האריכו מאוד לקיים מנהג הראשונים וכן בבאר יעקב ובדברי חיים על ה' מקוואות העמיק בחריפות ובקיאות נפלא להעמיד ג"כ דברי הראשונים ובפנים הביא לפסוק הלכה כמ"ש בחת"ס וב"א והסוגי' דבב"ב הנ"ל תירצו בתי' בכמה אנפין ואין כמה יריעות מכילי' להציע דבריהם. ובת' רע"א סי' ל"ו שלא הביא דברי הנוב"י עכ"ז העיר ג"כ בדבר זה ובסי' ל"ט פוסל בדיעבד ג"כ אם סותם הנקב ובסי' מ' העיר בעצה אחרת עיי"ש שלדעתי עצה זו אי אפשר בכמה מקומות. והנה בחת"ס סי' ר"ו ובת' בית אפרים לאחרי שדעתם שלא להוציא לע"ז על המקוואות הראשונים עכ"ז לחוש לכתחיל' לדעת הנוב"י עצתם לעשות שני נקבים והיינו א' כמוציא רמון שהוא לדעת התני' הביא בת' אמרי אש סי' ע"ט טפח על טפח ברבוע עיי"ש (ועיי' בשו"ת קול ארי' סימן ס"א). ונקב זה צריך לסותמ' באבן או בסיד וצרורו' דרך בנין ועוד נקב ב' כשפה"נ ויהי' נקב זה פתוח עכ"פ בשעת טבילה ועיין במהר"ם שיק סי' קצ"א שצוה ג"כ לעשות כן לכתחילה ובת' ד"ח ח"א סי' מ"ו וסי' מ"ז משמע לצאת כל הדעות צריכי' ב' נקבים וכמ"ש בחת"ס וב"א הנ"ל אם כי בספרי ד"ח על ה' מקוואות יישב מנהג הראשונים עכ"ז צריכי' לצאת דעת הנוב"י ומשמע שם בדברי' דכל נקב צריך להיות כמוציא רימון ועיי' בת' ח"ב סי' פ"ד. והנה הסברא שיוצאי'

עי"כ דעת הנוב"י נלענ"ד דהא כל חשש הוא מפני שחקקה ולבס"ק לא חשוב חבור מה"ת והא בנשאר פתוח לעולם גם לרעת הנוב"י עלת' הטבילה עכ"פ לדעת הרשב"א והרא"ש ולדדהו אבן או סיד וצרורו' לא חשיב סתימ' כלל והוה כמו נקוב לעולם ושוב בעושה עוד נקב ע"י פקק עץ ואם בשעת טבילה פתוח עכ"ז לדעת הנוב"י כיון שדרך תשמישי בכך הוה כלי אפי' בפתוח והשת' כיון שסותמ' בצרורו' וסיד בדרך בנין שאין זה סתימ' כלל וגם אין כאן שום תשמיש דרך נקב זה וא"כ אין כאן שום חקיקה וכיון דהוה כמוציא רימון דהיינו לצאת ידי דעת הריטב"א במ' מכות שהצריך נקב גדול כזה כמ"ש בד"מ סי' ר"מ שזה כדי טהרת כל הכלים וכמ"ש בלשון הרמב"ם נקב המטהרו א"כ אין כאן שום דין כלי ורק שברי הכלי והא לזה מהני שהוא דרך בנין וכמ"ש בהרמב"ם לפי פירוש' בהתוספת' וא"כ הנקב ב' שהוא משתמש ע"י הפקק וגם פתוח בעת הטבילה אשר לפי"ד הב"א וחת"ס אינה כלי בשעת פתיח ושאני כיור שמשתמש דרך הדד וכן בסי' קנ"ט נוטל דרך הברזא אבל אם נוטל דרך פיו ודאי אין כאן נטילה בכלי אם פתוח הברז' וה"נ כן הוא שאין כאן שמוש דרך נקב זה וא"כ כשר לכ"ע ולדעת החת"ס הפתיח' אינ' רק חומרא בעלמא ואינה מעכב בדיעבד רק בקאסטען שתלוי' בשלשלאות בעולה ויורד צריך להיות פתוח מדינ' ואפי' בדיעבד דאינה בטל כלל לגבי קרקע עיי"ש בסי' ר"ו דשם כולל כל הנ"ל ועיי' היטב בת' מהר"ם שיק סי קצ"א וסי' קצ"ד בסופ' שהצריך ג"כ כמוציא רימון וכמ"ש ג"כ בגדולי טהרה בשו"ת סי' ו' שלדעתו אינה מועיל ככל בכלי עץ כשפה"נ רק כמוציא רימון הנ"ל וע"י עץ ערוך שיהי' בוקע' מתחת הקאסטען לתוך עומק הארץ דהוה ודאי דרך בנין ושכן עשה מעשה בק"ק פיורד' והסכים עמו במהר"ם שיק סי' קצ"ד הנ"ל:

ועתה בנדון זה סתם מע"כ הדברים היאך גודל הנקב אם הוא סתום או פתוח לעולם ואם הוא פתוח לעולם א"כ גם לדעת הנוב"י כשר כמ"ש שם בסי' קמ"ב אות ג' והסכים אתובווהר"ם שיק סי' קצ"א הנ"ל עיי"ש ד"ה עכ"פ. ומעתה לא הי' חשש אלא כיון דבקל יכול לעשות תקנת הגאוני' ולעשות נקב המטוהר' דהיינו כמוציא רימון או כמ"ש בגדולי טהרה שחשש גם בזה משום שיטת הראב"ד דעכ"פ ראוי' למדרס יעשה כתקנת הגאוני' הנ"ל ואם נסתם הנקב אם גם בשעת טבילה ג"כ סתום לדעת הנוב"י ות' רע"א נראה דאפי' בדיעבד פסול ואם פתוח הי' בשעת טבילה אין להוציא לע"ז חיו רק לתקנו לכתחיל' כנ"ל ובדרך בנין יקבוע בחבור גמור כשקובע לקרקע ועיי"ש בת' כת"ס סי' צ"א מהנ"ל ועיי' בת' חת"ס סי' רי"ז ועכ"פ מדינ' צריך לתקן ככל הנ"ל אלא שבנדון זה באתי לחוש בנקב זה אפי' לדעת החולקי' על הנוב"י לאמור כי בשעת פתיחה עכ"פ איז כאן

משום דין כלי כל זה אם הנקב אינה משתמש כלל בפתיחה רק לבטל מתורת כלי מכגון במקוה שא"צ לפתיחת הנקב להכניס מים כגון שבאו המים ע"י מי גשמים או ע"י נהר. אבל בנדון זה כראה כי הנקב שהוא מכוון למי המים ולמלאות עי"ז המקוה ברוב' עכ"פ א"כ ודאי לכ"ע הוה דומי' לכיורי' וחקיקת אבנים בכותל המוזכר בסי' קנ"ט דגם כאן משתמש לכניסת המים וכיו"ב כתב בת' אהל אברהם להגאון מהרא"ש שהי' אב"ד ק"ק ק"ד (ומנוחת' כבוד בעיה"ק) ושם ע"ד הקנה המוליך מים ממעיין למקוה וע"י וועכסעל שקורין פיפען בפתיח' ונעילה כידוע העיר בזה דבכגון זה גם לדעת הבי"א וחת"ס ודאי מקרי כלי גם בשעת פתיחה וא"כ הה"ד בנדון זה אם ע"י נקב זה משתמש להכנסת המים ממעיין קטן זה א"כ מה מהני תקנות הגאוני' ולא מהני רק הנקב שיוסתם ע"י צרורות וסיד אבל הנקב אח' מה מהני וחפשתי ומצאתי בת' דברי חיים סי' פ"ד הנ"ל אשר שם העיר עד"ז השואל והשיב שלא ידע מדבר זה שהנקב משתמש לכניסת המים ע"כ צוה להכניס המים ע"י נקב ממקום אח' שבשולי הגיגית ולא אדע בנדון זה אם לא יופסל אפי' בדיעבד ולהצריך טבילה אחרת להנשים ואפשר שישנו עוד נקבים קטני' כרגילי' להיות בקאסטען ומע"כ והמורה גיסו מבפנים לידע ולהודע מהות הדברים:

ועתה נבא לחשש ב') מפני צנורות שחשש מע"כ שלא נעש' מתחילה לקבוע בקרקע הנה דבר זה העיר בדגו"מ שם בסי' ר"א סעיף מ"ח הנ"ל וכן בנוב"י סי' צ"ד ומהדו"ת סי' קל"ז והיא מת' הרא"ש סי' ל"ז וראיתי בד"ח על ה' מקוואות שנראה לו משיטת הרמב"ם להכשיר בזה אם נקבעו בבנין גמור תחת הקרקע אכן בת' ח"א סי' מ"ה נראה לקבוע הלכה כדעת הנוב"י וכן דעת חת"ס ות' א"א וכן פוסק בלחם ושמלה כדברי הנוב"י הנ"ל. אלא שלענ"ד בנדון זה כיון דרוב מים באים ממעיין וא"כ ליכ' רק משום פסול דג' לוגין וא"כ בדיעבד לא גרע מעי ג' לוגין שאובין במעיין דבדיעבד יש לסמוך להכשיר. בלחם ושמלה הביא בשם מי השלוח וכן בגדולי טהרה לחלק דדוקא בשאובי' פוסל ג' לוגין אבל הווייתו ע"י טהרה דוקא כל המקוה או רובא פסול ובלחם ושמלה הוכיח משיטת הראשונים וכן מהש"ך סעי"ק ק' דדינ' כמים שאובי' לפסול בג' לוגין עכ"פ ברוב' של מי מעיין אין לפסול בדיעבד רק פשיטא שצריך לתקן דהיינו באופן זה כי שפת הסילונות לא יגיעו לאויר המקוה ולמען יגיעו המים לתוך המקוה יצרף לסילונות הנ"ל סילון קטן של עץ מחובר בנסרים שניים ולא יהי' מדובקי' ע"י חשוקי' של ברזל משום דבר המעמיד וכמ"ש בחת"ס סי' רי"ז בד"ה אמנם עיי"ש. ובלחם ושמלה הוסיף שלא יהי' מדובקי' ע"י מסמרי' של ברזל ועיי' בחת"ס סי' קצ"ט וסי' ר"א שהזהיר שלא ידבק סילון של עץ קטן הנ"ל להסילונות של ברזל באופן שאין הסילון של עץ יכול להעמיד את עצמ'

בלא הסילונות של ברזל דא"כ הוה כמו תפיס' אדם שאוחז במקל דמבואר במתניתן דמקוואות דהוה ג"כ הווייתו שלא בטהרה וא"כ הה"ד הכי סילונות ברזל שמק"ט הוה כאוחז בסלון של עץ ע"כ צריך הסלון של עץ לחזקו ולדבקו שלא בחזק' ודבוק גמור על הסלונות של ברזל כמובן וכן הסכים בס' כו"ש וכן יעשה כתקון הסלונות הנ"ל:

ועתה נבא בחשש ג') שהקאסטען מדובק בנסרים ע"י מסמרי' ברזל. והנה דברי הנוב"י מהדו"ת סי' קל"ז ידועים במ"ש ע"ד השאלה במקוה שהם ע"י נסרים וקרשים מרוצפי' וע"ד כי המקוה דרכ' להתחסר מעט מעט בזחיל' שאינ' נכרת ע"כ צריכי' לחזק הנסרים ע"י מסמרי' של ברזל אם אין חשש משום מהוה ע"י דבר המק"ט והשיב דאם ע"י מסמרי' חדשי' ליכא חששא דאינה כלים ורק ע"י מסמרי' שנשתמש' כבר בכלים בזה נעשה כלי אלא דעל כ"ז הכשיר בנדון הנ"ל דע"כ לא החמיר הרמ"א בסי' ר"א סעיף נ' כדעת הר"ש שלא לסתום סדק המקוה למנוע הזחיל' בדבר המק"ט דוקא אם הפסול זחיל' הוא בזמנו ושעתו מיד משום זוחלי'. אבל בנדון הנ"ל שאין זחיל' ניכר' ואינה פוסל והמוסמרי' רק משום לעתיד שלא יחסר השיעור אין זה בכלל הווי' ע"י ד' מק"ט ועיי' בחת"ס סי' ד"ר שקלסי' בסברא זו ושיש לסמוך בזה לדינא והנה בנדון זה שהקאסטען מדובק ע"י מסמרי' לענ"ד אם הקאסטען בארץ משוקע' דהיינו דעפ"י הרוב כן הוא דבלא הקאסטען הי' המים מתפשטין ולא ישאר שיעור טבילה או הי' זוחלי' אם כן אין לך מהוה ע"י דבר המק"ט יותר מזה ועי' בחת"ס סי' ר"ו דשם בנדון הנ"ל לא שייך חשש הנ"ל כמובן ורק משום דבר המעמיד, משא"כ בנדון זה ודאי אם הקאסטען משוק' בחפיר' שהוא בבנין כותל צעמענט וכיו"ב שאין מימיו מתפשטין וזוחלי' ליכא חששא זה אבל בלא"ה למה יגרע ממ"ש החת"ס סי' ריי"ד שהסילון של עץ לא יהי' מדובקי' חשוקי' של ברזל והוסיף בלחו"ש גם שלא יהי' מסמורי' של ברזל וא"כ כש"כ בקאסטען זה. וע"כ לענ"ד צריך לעשות קאסטען אח' מדובק ומחוזק ע"י מסמרי' של עץ ואפי' אם הם מסמרי' חדשים מ"מ דבוק הנסרים והקרשי' הא נעשי' בתלושי' א"כ כבר נעשו' כלים אם לא שמחזק הקאסטען בשקוע לחפיר' מקודם כאשר באמת דעת התני' לעשות השוליים בתוך החפירה. והנה תמיה לי שלא ראיתי באחרונים להזהיר עד"ז ואין אתי יודע עד מה. והנה המורה צריך לראות אופן חפירה הנ"ל וכאשר אמרתי. ועוד ראיתי להעיר כי טוב לעשות ברז' ארוכ' כמקל ולמעל' מן המים כראות' שימצא בעת הטבילה לפתוח וכן ראיתי כאשר הייתי נער קטן במקום יישב מולדתי שהי' הברז' בולט' ממעל למי מקוה ועיין חת"ס סי' ר"ו מהנ"ל וכמדומ' שכן התקין הגה"צ מהרי"פ זי"ע שהי' אבדק"ק נייטרא בימים ההם ואז הכל בטהרה. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. אחרי כותבי

זאת עיינתי בת' מהרי"א סי' רי"ד וסי' רכ"ה שמסכים ג"כ לתקן ע"י ברז' ארוכ' כדברי גדולי טהרה. ומ"ש להדק הגיגית גם ע"י טסי' ברזל צ"ל כי קודם לזה הי' הגיגית בלא"ה ע"י מסמרי עץ או רייפען של עץ או שהוא בין כותלי צימענט כנ"ל. ועיי' בנהרי אפרסמון סי' קל"ב:

סימן קנ

ב"ה יום ד' תבא עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. ברכת כוח"ט לכבוד הרבני החרוץ מו"ה מתתי' ראטה נ"י בטשעטניק. אשר מע"כ תמה על דברי (בתשובה הנ"ל) האיך אפשר לומר כן אם תמיד הנקב פתוח מ"ש מסילונות דעלמ' המביאים מים דג"כ דרך תשמישם בכך ועכ"ח כיון שאינ' מקבלי' אינ' כלים משא"כ בהך דסימן קנ"ט באו"ח בהני כיורות לענין נטילה שמקבלי'. והנה עיינתי בהעתק התשובה אשר לפני ולא מצאתי דבר זה להחמיר אפי' אם אין סותמי' הנקב בשום פעם רק אם פעמים סותמים לצורך מה ורק פותח' בשעת טבילה או לצורך כניסת המים דאז מקרי כלי כמ"ש בנוב"י בהדי' בסי' קמ"ב אלא שבתשו' בית אפרים השיב עליו משום דדרך תשמישו בנקב הזה לצורך נטילה להכי מקרי כלי גם בעת פתוחת' משא"כ בגיגות אינ' דרך תשמישו ומזה יליף הגאון באהל אברהם סי' ל"ד לענין קנה הברזל שמוליך מים ממעיין למקוה ובסוף הקנה ברזא שקורין פיפען שנועל ופותח כיון שדרך תשמישו בכך הוה כלי אפי' בשעה שהוא פתוחה וכן בת' דברי חיים סי' פ"ד גבי גיגית דאם הנקב לצורך כניסת המים אינו מבטל' מתורת כלי כיון דדרך תשמישו היא ועיי"ש בדברים קצרים שצוה לעשות נקב במקום אחר לצורך תשמיש זה:

מ"ש מעל' מסילונות דעלמ' המוליכי' מים ובאין להם לבזבזי' אינ' פוסלים והנה גם בת' חת"ס סי' ר"ו עמד בזה ועכ"ז דעתו להחמיר ולעשות שני נקבים כמ"ש ג"כ בב"א, אלא דלענ"ד אינו קושי' מהנך סילונות וקנים המוליכי' מים ממקום למקום וכבר תי' הרמב"ם בפ"ב דמס' כלים בפירוש' וכן במ' מקוואות פ"ד מ"ה דשאני כלים אלו שאינ' עשוים אך לגרר המים ממקום למקום ונכנסים ויוצאים מפה אל פה למקום אחר וע"כ אפי' הם רחבים באמצע וקצרים בקציהם ואפי' הם עקומות עכ"ז אינ' פוסלי' מפני שאינ' עשוי' רק לגרר המים בשטף אבל גיגית הנ"ל ודאי עשוי' להיות המים נשארים בתוכ' והנקב מכנסן לתכלית זה ודאי דומה ודומה להאי דסימן קנ"ט ובאמת לפי"ז לא זכיתי להבין דברי מרן חת"ס בסי' ר"י הנ"ל מה שהביא ראי' מדברי המבי"ט סי' ע"א ח"ג וכן מה שתמיה לפני' וכי נימא חבית שנטל' שולי' והמים הולכים מפה לפה וכי קרוי' כלי הואיל דדרך תשמיש' בכך והא לדברי הרמב"ם במ' כלים פ"ב ומ' מקוואות פ"ג שמחלק

בין עשוי' לגרר המים למקום א' ובין שעושי' כקבל' דהיינו שנשארי' המים בתוכ' וכמו חקיקת האבנים בס' קנ"ט וכמו גיגית הנ"ל לעולם דמקרי כלי וכמ"ש הנוב"י וא"כ האיך דתשמישו בכך כלומר לכנוס המים אפשר גם החולקים על הנוב"י מקרי כלי וכמ"ש בת' אהל אברהם ות' ד"ח הנ"ל. ואגב באתי כמודע כי גם דבריו בת' חת"ס הנ"ל במ"ש אדברי כ"מ בפ"ו מה' כלים שפסק התוספת' בפלחץ וכו שמתחיל' נעשי' כקובי' כמוצי' רמוני' דמקבלי' ט' ובכ"מ מדמי להו לכלים שתשמישן מסומכו' דג"כ מק"ט אם כי בשאר כלים דוק' שלא מסומכי' ובזה פליג ע"ד הראב"ד שהשיג על הרמב"ם. והחת"ס תי' דבגירס' פליגי בתוספת' איירי שהם כלים לקבל דברים גדולים יותר מרימונים והוה כסלון של כיכרים ששיעורם כמוצא ככר וצ"ע דא"כ למה מסיים הרמב"ם עד שיגרע רוב' לימא כמוציא אות' דבר שעשוי' לכך כמו גבי סלון של ככרו':

ומ"ש מעל' דזה הנקב שעשוי' להכניס המים הוה היפך הכלי. אין בידי לחלק בסבר' דקה אלא דא"כ ל"ה צריך הרמב"ם לחלק בקנים הנ"ל מפני שעשוי' לגרר המים לימא דהנקבי' מבטלי' מתורת כלי כיון שנקב א' עשוי' להכניס המים ואדרבה מצינו להיפך דכל כלי קבול צריך נקב לקבל המים אלא שזה למעלה וזה למטה ומאן פליג לן לחלק ביניהם וגם מ"ש מעל' דא"כ אפי' עשה נקב לבטלו מתורת כלי ולא להכניס מים להוה כלי משום שמועיל למקוה בהכשיר זה אינו מובן לענ"ד דוודאי דכל הדברים לענין קבלת ט' ותורת כלי אזלי' בתר מיד' דעלמ' האיך הצורך ולא למען עשות הכשר מצוה והרי בגיגית שעשוי' להכניס מים וכי דוקא להכשר טבילה מועיל' והא למען רחיצה גופו שלא לטהר' מהני לי' ג"כ או למען הוכן מים לפני כצרכי' וכיו"ב וז"פ ותל"מ. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קנא

לכבוד הרה"ג וכו' מו"ה עקיבא שטראססער נ"י אב"ד ק"ק מיאווא יצ"ו. אשר בדק לן בנדון המקוה שנעשה ע"י מג"ש כעצת מרן זקינו החת"ס ז"ל ומעכ"ת יצא לתקן גם לדעת הראב"ד ורי"ו שהביא הש"ך ס"ק מ"א וכגון שמחובר תמיד לעיק' מלא מים כשרים ע"י נקב כשפופרת הנוד. וחשש כת"ר שוב מטעמי הזוחלים בשעת טבילה כמ"ש מדברי מהרי"ק שהאריך הש"ך בדברי' בס"ק כ' דדוקא מעיי' שהופסקו ועדיין זוחלי' שם מעיין עליו ולא נפסל בזוחלין. והנה יש אתי ס' ת' שבעה עיניים מהגאון מהרש"ק אשר בבראד הי' המקוה נחלקת לשניים א' קטנה וא' גדולה וע"י נקבים שביניהם חוזרים ובאים מזל"ז והג' אב"ד שם ז"ל רצה לפסל' מטעם זוחלי' כי ע"י הטביל' בשעתו זוחלי' מזל"ז ונסתעיי' מדברי מהרי"ק הנ"ל. והוא האריך להשיב עליו דגם דברי מהרי"ק אינ' נאמרים רק אם

בשעת טבילה לבד יתחברו יחדיו אבל אם קודם לזה ג"כ מחוברי' לית דן צריך בושש ומ"מ כ' שם כי דעת הש"ך עיקר כדברי הריב"ש דבמקום שהמים הולכים ושבים וע"י אדם הטובל ל"ש זוחלין כמ"ש בס"ק ל' וס"ק ק"כ. והנה כתב דעתו נוטה כי אין הכרח שהמהרי"ק חולק על הריב"ש רק שלא רצ' לאוקמ' הך דג' מקוואות כס' הריב"ש שיש חומה סביב ג' מקוואות לבד מחומ' נמוכה בין מקוה למקוה. ואפשר דיוד' להריב"ש באופן ובגוונ' הנ"ל, והנה הביא שם דברי הגאון מוהר"ז מרגליות כי דברי מהרי"ק סובבי' רק לומר דמים שפסקו ממקור' מ"מ בעוד זוחלי' אינם פוסלים בזוחלים והוכיח כן ממים שיצאו לשפת המקוה אבל לא מיירי מדין ואוקמת' דהריב"ש והוא השיב עליהם דמהמהרי"ק הוכיח דמ"מ אף בחומה סביב לדעת הריב"ש דאל"כ חסרה מ' סאה כמ"ש הש"ך ס"ק ק"כ. והנה עיינתי בת' מהרי"ק שורש קנ"ה נראים בפי' כדברי הגאון מהר"ז דהוכיח לדעת המרדכי דס"ל דגם למעלה ממ' סאה פוסלי' זוחלים וא"כ האיך יפרנס הך דג' מקוואות דבשלמ' לדעת הרא"ש המים היוצאים לחוץ כיון דמעעל למ' סאה הם. ומצטרפי' למ' סאה ובטלו ברובן לא פוסל ג"כ מטעם זוחלים כלומ' כיון דרוב' אינם זוחלים משא"כ לדעת המרדכי. והנה אין זכר שם מחומ' סביב ועוד למה לנו הצירוף כיון דמקוה חדא היא כשאר השקה בשפופרת הנוד כש"כ חבור מכל צדדי' אלא ש"מ דאיירי בפשיטות ומ"מ נוגעי' מבחוץ למי מקוה בעוק' כדרך המים אש ברוע כמימר' שעת' דטבילה עור לא יופסק' ממקום כניס' כמש"כ בג' שטבלו. והנה בל"ס כי ע"ד הנ"ל סובבים דברי זקנו מרן חת"ס ז"ל בסי' ר"ט אשר להגאון מוהר"ז ערוכי' וא"כ הדבר מפורש בדברי מרן חת"ס שתי' דבריו דס"ל כהרמב"ם שפי' התוספת' בב' מקואות וכן הך דג' מקוואות בשאוב באמצע דמקוואות נפסלו מאז ע"כ לא ס"ל כהריב"ש לאוקמ' בחומ' דא"כ אמאי נפסלו הא מים שכשרים רוב' מבטלים השאובים ועכ"ח בלא חומה וא"כ שוב קשי' עלי' בשאוב מן הצד דכשרים ועלת' טבילה לטובלים ואמאי הא הדר' קושי' הריב"ש דהי"ל זוחלי'. ודוחק לאוקמ' דמשפת המקוה היא במדרון וקטפרוס. מכאן הוכיח מהרי"ק דינ'. וא"כ מפורש יוצא מפ"ק וד"ק דאיירי בלא חומה וע"ז סובב דברי מהרי"ק אבל אם הי' ניחא לי' לאוקמ' בחומה סביב לא נעשה מחלוקת ביניהם כן מוכיחם בהדי' דברי מרן חת"ס וכדעת הגאון מוהר"ז. והנה בי"כ ובי"כ הלא די לנו לסמוך ע"ד הרמ"א שהביא דברי הריב"ש לפסק הלכה בסעיף כ' והש"ך החליט כדבריו בס"ק כ' וס"ק ק"כ כ"ש דלדברי ב' מאורות הגדולים דגם מהרי"ק מודה לדבריהם ומ"מ אין אתי אם מעכ"ת יתקן הדבר לשוה להכל כי ישנו גוף גדול אשר יגביה' ע"י המים ולא כן גוף קטן:

ומ"ש לדברי הריב"ש שאין במים הנוגעים למים משום זוחלים ומ"ש כל נהרות שזוחלי' לים הגדול. לענ"ד שאני כי הים הגדול אינו מעמיד הזחיל' משא"כ הכא ברגעי' אחדים אחר הטביל' ינוחו המים ועכ"ח המים שבאו לים גם שם זוחלי' או הים הוא ג"כ זוחל ועיי' בר"ב מ' מקוואות מ' ד' פ"ה ובתויו"ט שם וגם מ"ח פ"ח דגם הים זוחל. וברש"י בקהלת כל הימים הולכי' אל הים והי' אינ' מלא ששבין ללכת מתח' לרקיע א"כ הוא פשוט דהכל בזחילה כמובן. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

סימן קנב

ב"ה אול"י ג' ר"ח סיון מ"ה למב"י תרנד"ל ברעזאווא שוי"ר על ראש ידידי הרב המחוה"ג חו"ב מו"ה דוד פראנקפורטער כ"י מורה ודאין ק"ק האלנעשוי יע"א. בנדון אשר מע"כ ברצונו לתקן מקוה חדשה ע"י מי גשמים כמבואר בתשוב' מרן חת"ס סי' ר"ג אשר כה אמר כי ליה טב מנהון. והנה מי יבא אחרי המלך אשר כבר עשהו בכמה ק"ק על פיו יבאו ויצא' בטהרה. רק לזאת צריך לזריזות וזהירות להיותן הסלונות חלקים בלא שום דבר הגורם עכוב מים וגם הגג ע"י שיפפער שאין בו חשש משום כלי קבול. ועוד טוב הדבר לצאת לידי כל חששות לעשות ביד האומן ולאמור כי לתכלית זה יהא נעשים כלומר לקבעם בבנין למען יהי' מתחיל' נעשים לקבעם בבנין ואח"כ לקבעם בקביעות גמור ע"י מסמרים ובנין חזק שלא יהא יכולים לתלשם ע"י מעשה הדיוט ועיי' בחת"ס סימן רי"ח רי"ד קצ"ט קצ"ח שם ימצא כל המבקש לידע בענין פשוט' כלי מתכת להציל מדבר למען הוויית' ע"י טהרה וגם זאת כי מקוה מי גשמים ידוע כי צריכי לב' מקוואות זו אצל זו למען לא יחסר המזג ומקוה א' יהא תמיד מים כשרים ובעת הגשמים הבאים יכול לנקות המקוה א' ומלאות א' ע"י מי גשמים כשרים ומקוה זו (רעזערוו) יהא בו כמה שיעורי מקוואות ד' וה' פעמים כמו השיעור הראוי למען עת הצורך והוא ימי הגריד ויובש ומ"מ צריכי' לנקות המקוה וכדומה אז אפשר למלאות מקוה זו גם ע"י שאובין וע"י פומפען ומחברים מים למים כשרים ונטהרים ע"י זריעה וממילא אפשר להיות נשפכים לתוך המקוה נקוי' והכל טהור או שיהא מקוה זו מחובר למקוה כשרה כשפה"נ. ואם כי בל"ס נודע זאת לכ"ת מ"מ חשבתי להעתיק משנלע"ד כי בכמה מקומות ראיתי נשתרבב המנהג זו ואין להם זכר מסלונות מי גשמים רק בתחילת העשיי' הי' מים כשרים ועי"כ משיקים ומחברים מקוה למקוה ע"י זריעה עד כמעט ע"י שאיבות רבות לנקות המקוה לא נראה אפי' טפה א' ממים כשרים רק הכל ע"י השקה וזריע'. ובמקום א' קהלה גדולה ראיתי כזה כי עד הלום מ' שנים לא נראה במקוה מי גשמים רק מתחילה נעשה במי גשמים בב' מקוואות ועד כה משיקי' מים למים. וזה לא נראה מידוע לדעת הראב"ד

ורי"ו וגם לחד דג' לפי"ד הרמב"ם לא יאה. ומעתה מע"כ שרצה לתקן מקוה ממי"ג והוא לדורות ומתחיל' צריך לצאת לידי כל החששות. וגם כי ראיתי בס' בית הלל וכן בס' גדולי טהרה להיות נזהר בתקונו של המקוה לכתחיל' כמו כל לכתחיל' שבפוסקים וכש"כ וק"ו בדבר חמור כזה. לכן בל"ס יעשה מע"כ רק על אופן הנאמר לעול:

ועתה בעזה"י בא אבא על שאלותי' וספיקותי' מ"ש כי בזוית הבית יהא נקוב ע"י בנין ורצפת אבנים. ודאי לית טב מנהון בפרט כי ג"י רצפת אבנים כמו אמה יהא על קרקע הבית להיות משם נשפכים למקוה - ומ"ש מע"כ כמסתפק משום ראוי' לבלוע בקרקע. לא אדע האיך מצא מקום לחומר' זו מה שייך כאן ראוי' לבלוע היה מי גשמים הם ומים כשרים ראוי' לבלוע לא נאמר רק במים שהם שאובי' ובמקוה רוב מים כשרים ולמען שלא לפסול ע"י ג' לוגין מים שאובים מותר לכ"ע ע"י המשכה ע"ג קרקע ולזה החמיר רמ"א בשם המרדכי דצריך ראוי' לבלוע והוא בסעי' מ"ו. אבל במי גשמים ע"י סלונות הוא בסעי' מ"ח מה צריך ראוי' לבלוע לא צריכ' רק שיהא הוויי' ע"י טהרה ומשום דפשוטי כלי מתכת מקבלי' טומא' לכן עושי' דבר שאימק"ט בסוף הסלון של דבר ומה שאימק"ט כמ"ש הרא"ש בה' מקוואות, ועיקר הדבר כי הדבר המק"ט לא יהא נשפך ממנו למקוה להדי' לתוך אויר המקוה ולא יהא נרא' בתוכ' ודי לזה כמ"ש ג"כ בחת"ס סי' קצ"ח:

ורצפת אבנים טהור הוא לכ"ע אפי' כפשוטי' כלי עץ אינ' וטב לית מנהון ולדעתי נתחלף לו סעיף מ"ו בסעיף מ"ח ואין דומ' זל"ז כלל. כלל הדבר כי ע"י רצפת האבנים לפני המקוה אשר המים יהי' נגררים לית כאן חששא כלל ולית טב מנהון:

ומ"ש מעכ"ת ע"ד הוועטיל הנה במקומינו כאן אינ' רק שמעתי כי בק"ק מיאווא וועריבוי עשו עי"כ. וכבר נשאל ע"ז בת' מהרי"א סי' רי"ב וכבר הורה זקן לטהרה וכן בת' כת"ס סי' ק"א ובת' מהר"ם שיק ר"ד והכלל בזה ג"כ לצאת מידי כל החששות כמ"ש בתחילה בסילונות כלומר לאמר לאומן לעשות ווענטיל לתכלית זה כלומר לקבען בבנין בקרקע ולשמש בקרקע ולקבעם בטסין ומסמרוה היטב היטב בחוזק לא בשרויסען למען לא יכול לנתק ע"י מעשה הדיוט כמ"ש בגדולי טהרה כק"מ ואז יצא מידי טומא' ונכנס להווייתי' בטהרה וכמ"ש הח"ס בסימני' הנ"ל. וגם צריך להזהר שיהא הוועטיל חלק ושוה על גבו ולא חלוכי' חלוכי' המקבלי' כי אז יש חשש שאובים ורוב הוועטלען עשוי' כך לכן צריך לאמור לאומן לעשות אות' שוה וחלק על גבו. ומ"ש על הקויטשאק. הנה לא אדע מה מעשהו וע"י מה נגמר. הנה לכלי מתכת פשיט' שאינ' דומה ופשיט' שאר כלים הא טהורים מדאורי'. ואפשר כי יש לדון בו מדין טוי וארוג אם הוא רך. ומעתה

כיון שאינ' צמר ופשטי' הא בעי ג' אצבעות וודאי אינ' גדול כ"כ וביי"כ וביי"כ הא אם קבעו בקרקע כמו לעיל פשיט' שטהור ולא גרע מכלי מתכת. ולא אאריך בזה כיון שאינ' נודע לי מעשהו וגם הא יש תקון כמו שכתבתי גבי וועגטיל:

ומ"ש כי האומן רצה לעשות מלאכתו שבאופן אם המקוה תהי' מלאה על גדותי' יהא נשפכי' חוצה. פשיטא כי יש חשש משום זוחלי' ובכל מקומו' נזהרים בזה. אלא שיש תקון כי בעת הטבילה לסתום הנקב בדבר שאיונק"ט כמו כאן יש מגופה ושטאפפערא של עץ פשוט ויען כי כמעט א"א להיות מכוון כ"כ להיות בחוזק עד שיעכב הזחילי' צריך להיות מצופה ע"י סמרטוטי בלוי בגדים פחות מג' אצבעות שאימק"ט וטהור הוא:

ומ"ש מעכ"ת בשיעור מקוה והביא דברי כרם שלמה חלילה וחלילה לסמוך וכבר צוח' עליו בת' מהרי"א סי' ר"ד ור"ה ובת' מהר"ם שיק סי' קצ"ט. והנה בת' מהרי"א מסיק דשיעור מקוה ט' עממער ט' הין מעהריש ומהר"ם שיק כ' י"ג עונווער ורביעי עממער זיידעל וחצי ומ"מ מסיק כי טוב מכ"ז למדוד ע"י אצבעות וראה כי הגאונים חשבו זה ט' עממער וי"ג עמונער עד י"ד וכדומה והאיך יש לסמוך בדבר שאפי' חסר קורטב פוסל. לכן כאשר עשו כאן מקוה לא סמכתי על השיעורין הנאמרים במדידת מדה כנגד מדה רק בשיעורי אצבעות ומ"ש מעכ"ת כי לא עלה בידכם בק"ק ס"ט. הנה בקשתי מהגאון אבדק"ק פ"ב ני"ו לשלוח לי שיעור אצבע כאשר מדד זקנו מרן חת"ס והטיב עמי לשלח' כל שיעורי' וכעת קשה עלי לבקשם רק כי בעזה"י הייתי אז זריז למדוד הטפח על הצענטימעטער. והנה מדדתי בכל זהירות וזרירות ושיעור טפח הוא י"א 11 צט"מ, וכיון שטפח הוא ד' אצבעות א"כ אצבע הוא ב' וג' רביעי צט"מ 3/4 2 א"כ בכל יכול למדוד שיעור מקוה והיינו בדרך זה כי הכל עפ"י מולטי- פליציערען למשל אם אורך המקוה הוא חמשים אצבעות ורחבו ארבעים יחשב ע"י מולטיפליצערען האורך עם הרוחב ידע הקוואדראט 40$50=2000 שטח המקוה הקוואדראט כלומר קרקעית' ואחרי כן הגובה הוא הקוביק למשל כ"ה אצבע 2000$25=50000 א"כ לפי חשבון זה ימדוד שיעור מקוה מ"ד אלף קי"ח וחצי אצבעות ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

סימן קנג

לכבוד הרב הגדול מו"ה אשר אנשיל יודא ווייללער נ"י אבדק"ק פעטראזשעני יצ"ו:

הגיעני יקרתו וגוף הדבר ל"צ שאלה כי פשיט' ופשיט' כי באר מים חיים אשר ירד לתוכ' מי גשמים ועי"כ עולין המים לתוך המקוה ודאי כשרה בלא פקפוק וגדולה מזו כ' הרא"ש בתשו' על המעיין שנתיבש וע"י מים שאובים שנתמלאו בור רחוק ועי"כ באו

למקוה מתחת לקרקע כשר וכו' והובא דבריו בשו"ע סעי' מ"ז ועיי' בחת"ס סי' רי"ב כענין זה וא"כ כש"כ הכא שנתמלא ע"י מי גשמים הכשירים למקוה ודאי עדיפ' ממי גשמים לחוד כמובן:

רק מ"ש כת"ה ואי"צ לבעטאנראהרען וכמדומ' שאינ' מעלה ולא מוריד ודאי בזה הענין לא מעל' ולא מוריד וגם אינ' יודע למה יצטרך בזה לתאראהרען כלל רק הסכין שמושך המים מן הבור למקוה ודאי טוב יותר בעטאן ראהר כי שאר סילונות כמעט א"א להמציא בלא חקיקה וגומא כ"ש כידוע, וא"כ לעת הזאת אשר בכמה קהלות מוכרחים לעשות המקוואות ע"י מי גשמים עושין משיכת המי גשמים ע"י בנין ממש ע"ג הכותלי' בנוי ע"י בעטאן צימעבט שאין כאן חשש כלל משא"כ בשאר סילונות יש חששות משום חטיטה וגומא ויותר מזה שע"כ צריכי' להיות הסילונות כפופין בזויות הבית ובמקום שנכנסי' לחצר המקוה דרך הכותל וזהו הסילונות הכפופים שנזכרו במתני' דמס' כלים פ"ב מ"ג דאין מקבלין ט' ומשו"ה הכשירו הרמב"ם ג"כ לענין מי שאובים שלא נעשה לקבלה ואין צורתן מוכחי' להיות עשוי' לקבלה והוא בפ"ח מה' מקוואות אבל הראב"ד שם חולק בזה על הרמב"ם והביא דברי התוספת' שפוסל סלון כפוף ומחלק הראב"ד בין הלכות ק"ט ובין הלכות שאובים וכמו כלי גללים אם כי אין מקבלים ט' עכ"ז פוסלין המקוה כמ"ש בפ"ד מ' מקוואות ובשו"ע סעי' מ"א ועי' בר"ש פ"ו מ' מקואות שהביא ג"כ דברי תוספת' הנ"ל ואין כאן מקום להאריך וע"כ אם עושים מקוה מי גשמים לבד בזה"ז שהמצאת מלאכת הבעטאן לפנינו החיוב לתקן כן ואי"צ להאריך לפניו:

דוש"ט. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קנד

ב"ה י' ו' עש"ק פ' דברים תרנ"ט לפ"ק ברעזאווא יע"א.

שוכ"ט לידי"נ חתני כבני הה"ג ציס"ע מו"ה יוסף צבי דושינסקי שליט"א אב"ד ור"מ גאלאנטא יע"א ולזוגתו בתי מ' שינדל תי' אחדש"ה וכו' באתי רק לעורר ד"א ע"ד הסילונות כי ע"י דבוק במסמרי' ועופרת של חתיכות חתיכו' המתכ' כמעט אי אפשר להיות בלא קבלת מים כ"ש. ושמעתי כי ישנו בזה"ז מתכת שקורי' צינק בלעך אשר אפשר לעשות הכל מחתיכ'. א'. וגם מ"ש במכתבי לעשות הצינורות על הגג וע"י הצימענט. וכמדומה לי כי מעכ"ת השיב לי אזכי א"א שלא ילקה הכותל, ולא אדע הלא כל הגגות באה"ק על אופן הנ"ל והבורות מתמלאי' וכן המקוות ממי גשמים אלו וגם אם הסילון שמנשיכי' המים למקוה עצמ' שהיא מגג לחדר לתוכ' ממהכ' בזקיפה אין חשש

כ"כ כמובן שאינ' עומד דרך קבלה כלל אבל על הגג משום ניחות' בקבלת צרורו' איכא חשש טפי כמ"ש המרדכי פ"ב קידושין והאריך בחת"ס כידוע:
וע"ד אשר העיר כת"ר אם גם בב"ח שייך שיעור ששים מגזה"כ לס' רשיז"ל, והנה בסוגי' דטיפת חלב שמפרש אליבא דאביי דלאו חדוש ולהכי ילפי' מזרוע בשלה א"כ אין חלוק, אבל לרבא דס"ל דהוה חדוש ורק משום דרך בשול צריך נתי"ט. ודאי הסבר' נוטה כמ"ש כת"ר, וגם בכול' סוגי' משמע כן מפירשיז"ל. חותנו אוה"נ ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קנה

להרב הג' מו"ה נח ברוך פישער נ"י אבדק"ק פישטיאן יצ"ו:
ע"ד אשר נדברנו יחדיו על הניסלונות של מתכת אם נפסל בעכבת מים כ"ש לפי"ד טו"ז בסי' ר"א בטעמי' של עץ בכ"ש משום ע"י לחלוח ורקבון בזמן הבא ובא לידי רביעי'. משא"כ בשל חרס א"כ ק"ו לשל מתכת כמ"ש בחת"ס סי' ר"א ע"ד אשר פליגי המרדכי עם ר' שמעי' אם יש לחוש לרקבון וחטיטות גבי אבנים אשר המרדכי פוסל גם ממילא ולזה חשש המרדכי גבי של עץ שיהי' הסילונות משופים בלא חממו ור' שמעי' הקיל ב' קולות כי דוק' בשל עץ בכ"ש משום דכיון שבעצמה חטט כ"ש דעתו כי יגיע לרביעית ע"י לחלוח המים ובשל אבנים לא שייך לחלח נמצא למדי' כי ממילא אינו פוסל ובאבנים לא שייך חשש הנ"ל וא"כ לפי"ז היה דברי ט"ז כי אינ' פוסל בכ"ש וא"כ לפמ"ש בחת"ס שם כי בשל מתכת גם דעה ראשונה מודה דלא שייך לחלוח ורקבון כמ"ש בראייות מוצקות דדוקא כי מים שחקו אבנים א"כ לכ"ע לא יפסל בכ"ש, אלא דתמיה' לי טובא האיך נפרנס לפי"ז משנה שלימה פ"ו מ"י דמ' מקוואות אביק באמבטי דמסיים ראב"ד דאם מקבלת כ"ש פסול וגם חכמי' ל"פ רק לחלק בין באמצע למן הצד אבל לכ"ע בכ"ש ובשל מתכת איירי כמ"ש כל המפרשים:
ואפשר לומר דשאני אביק שהוא באמת כלי בפ"ע משא"כ הצנורות אין עקרו לקבלה רק לקלח ועיי' בתויו"ט פ"ב דכלים מ"ב לא משמע דמחלק בכך ועיי' אלי' רבה מהגר"א דמחלק בהא בסל סלונות דאמרי' במ' כלים אעפ"י שמקבלים היינו אפי' בקרקעותי' התם מעצמ' נעשה ולא ע"י אדם והכא ע"י אדם, ואפשר דגם בכוונה תלי' כמ"ש בש"ע סעי' ל"ו: וע"ד מקוה מי גשמים שנוהגים בעואב"י וכמה ק"ק עפי"ד מרן חת"ס סי' ר"ג וכיו"ב רמזתי לו ע"ד תשובתו סי' רי"ד להג' מהר"וו ה"ב ז"ל וכמה חפש זכות כי צריך הי' מפני דוחק הזמן ופלא בעיני אשר שם בא לאמור לתקן גם מפני דעת הראב"ד שמוקי הך דנטל סאה במים שאובים שפוסל עד מחצה וקאמר כי במקוואות של מי

גשמים הם שנוטלים ממנו יום יום מ"מ לא יגיע עד חציו כי טרם זה יתמלא ע"י גשמים ושלגים א"כ משמע שלא הי' כמו עתה שנוהגים להכשיר בפעם ראשונה ע"י מי גשמים ואח"כ אוריקי' אותם לעת הצורך ונותנים למלאה מים בכתף ועד שיורד כעוק' אחר' ואח"כ נשאר' בטהרה לעולם כל לא יחסר המזג והכל מפני טעם זריע' ומסלקים לגמרי הסילונות, וא"כ מה זה דקאמר כי בטרם יגיע לחציו עפ"י חשבון יתמלא ע"י גשמים הא לעולם עומדת בלא מי גשמים חוץ מפ"א, וגם מדברי מהרי"ק שורש כ"ו שהביא שם משמע כי הסילונות הי' תמיד לעת הצורך מאשר צוה כי ירום ראש א' למעלה למען ילך במהירות ולא ישלוט רקבון בתוך הזמן ואם מפני פ"א מה ללחלוח ורקבון יש לחוש ועי' מ"ש שם ע"ד רעפי' לכאור' כי הוא ככלי חרס וודאי אינ' פוסל רק ברביעית לת"ק דקיי"ל כוותי' והא דמביא בש"ע בשם ת"ה שאין לחוש לסדקי' וגומו' משום דשלא בכוונ' אפשר שם גם בחקק וגומ' של רביעי' בא למעט, והנה לפי"ד טוב להעמיד רעזערוואר כמ"ש אשר תמיד לא יחסר מ' סאה מים כשרים וישק לעוקת המקוה להכשיר. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן קנו

ב"ה אול"י ה' פקודי עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו להבח' החרוץ ושנון מו"ה מתתי' ווינבערגער נ"י:

מ"ש על דברי ב"י במ"ש על הרמב"ם שפסק כראב"י שהובא במ' תמורה מבריית' דתוספת' בי"ט ס' שאובי' שהמשיכ' למקוה כ"ח ס' מי גשמים כשר לטבול וגם פסק סתמ' דמתני' דמ' מקואות פ"ד בנתערבו בחצר והיינו שקורא לו הרמב"ם שאובים שהמשיכ' כולה כשר מדר' אבין אר"י והאיך יפרנס סוגי' דתמורה דמסיק לפי תי' רחב"א אר"י אמתני' אין מים שאובי' פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון כלי' ורבנן פסלו ומתני' כראב"י ור' אבין משמי' דר"י דלא כמאן והאיך מזכ' שטר' לבי תרי ותי' הב"י דאדרב' הא עדיפא דליכא מאן דפליג כיון דהכא הוה ע"י משיכ', והקש' מעל' דא"כ למה חזר מתי' לפי חשבון לענין המשכה לימא כהנ"ל וכ"ע היא. ותי' ב' בב"י דלראב"י דוק' בי"ט סא' כשר בהמשכה אבל אם נתערבו בתוך החצ' הכ"א סאה כבר נפסלו קודם המשכה ע"י י"ט סאה הנ"ל ולא מהני שוב המשכ' ורבנן לקולא פליגי וכר' אבין אר"י וכרבי' דפליגי עלי' א"כ יותר קשה למה חזר מתי' זה לוקמי' כרבנן ולפי חשבון הנ"ל והנה כבר עמדו ע"ז בס' האחרונים עיי' בס' לחם ושמלה בשם מרכבת המשנה ועיי' ברז"ה על מ' מקוואות שהשקש' כמ"כ. ובס' לי"ש מתרץ על נכון דמתני' משמע דתנא קתני לקולא כלומר שאין פוסלי' רק באופן זה ומשמע ג"כ דאיכא מאן דפליג כן פירש' גם

הראב"ד בבע"נ והרז"ה. א"כ לתי' א' וודאי לק"מ אב"י כיון דכ"ע היא מה זה דתני במתני' לקולא דמשמע דיש פלוגת' והא כ"ע היא. וגם לתי' ב' לא קשי' דהאיך נוקמי כרבנן דמקילי' ואיכ' מ"ד דפליג לחומר' והיינו כראב"י דהא דיוקא דמתני' לקולא משום דתני אלא לפי חשבון והא גם לראב"י צריך חשבון וא"כ אין כאן דיוק' וע"כ חזר מאוקימת' זו ומוקי לה לפי חשבון הכלים. (ועיי' ברז"ה שהניח תי' ב' של ב"י בתימ' כמ"ש מעל') ועוד הקשה מעל' דהאיך אפשר לומר דראב"י לא הכשיר בנתערבו בחצר והא מפורש בתוספת' כן לראב"י דמכשיר כהגוו"נ בנתערבו בגג. גם בזה כבר עמד התויו"ט בלחם חמודות ע"ד הרא"ש בפ' התינוקת עיי"ש. ואפשר דבזה י"ל כמ"ש הרא"ש שם דבריית' אחריתי בתמורה ובתר' היא לרחב"א אר"י: עוד הקש' למה לא מוקמי' הך דר' אבין אר"י כר"י פ"ב משנה ב' מ' מקוואות במניח קנקנים. הנה כבר עמד בקושי' זו בס' גידולי טהרה ותי' דדוק' שם מכשיר ר"י במשיכ' כול' דלא נשאבו ממש ובלא כוונ' ומשבר הקנקנים או כופ' אותן ולא בשאובי' ממש והא ר"א אר"י מתיר בכל גוונ' ועיי' בתוס' רע"א במשניות במתני' הנ"ל:

ומה שהביא דברי רשיז"ל מ' בכורות ד' נ"ה גבי חשש' דרבו נוטפי' על הזוחלי' דמשמע מיני' דנוטפין מטהרין ע"י המשכה. עיי' בחת"ס סי' ר"ב שהביא דברי רש"י ז"ל הנ"ל ופי' דטעמי' דרשיז"ל בנוטפין שיש בהם חששא דשאובי' והיינו ע"י צנורות וכן פירש"י ז"ל להדי' במס' שבת דף ס"ו עיי"ש. ונראה דהי' חשש' בצנורות שנחטט' בהם גוינו' כמ"ש במ' מקוואות פ"ד מ"ג עיי"ש. ועיי' בתוס' מ' נדה ד' ס"ו ד"ה אשה דפיר' חשש שאובי' בנהרות משום שנמשכי' לתוכ' ע"י צנורות וכלים שחקקו ואח"כ רבעו וחדוש שלא הביא בחת"ס תוס'. הנ"ל - ומ"ש ע"ד רשיז"ל מ' נזיר ד' ל"ח דפריך בגמ' והאיכא רביעי' דמקוה ופי' בחד לישנא דהיינו ר"א דפוסל רביעית מים שאובים בתחיל' ולמה תי' בגמ' דבטילה בטל' דהא חכמים פליגי עלי' והא י"ל כמ"ש לעיל בפלוגת' לא קמיירי. זה וודאי קושי'. ואפשר לומר דהא הרא"ש פי' בטעמי' דר"א משום דרביעי' מים חשוב מקוה להטביל בו מחטי' וצנורות ע"כ חשוב נמי לפסול המקוה ברביעי' שאובי' א"כ קודם שבטלו י"ל דגם רבנן מוד' דהי' פוסלי' ורק כיון דפסול שאובי' ער מחצה לכ"ע מדרבנן הם אמרו והם אמרו. וא"כ י"ל דמקשה ס"ד דכל רביעי' דמקשה בגמרא הוה מה"ת או מתחילתן תקנתן וא"כ עכצ"ל דבטלו כנ"ל. ומה שהקש' ע"ד הב"י מ"ש ע"ד הרמב"ם בגל שנתלש מן הים כיון דס"ל דכול' שאובי' מדרבנן למה יגזר' בגל מן הים משום זוחלי' האיך שייך זל"ז כבר עמד בזה בלחם ושמלה וצ"ל דס"ל דשי' הסוברים

דפסול זוחלי' ג"כ מדרבנן ע"כ בים לא גזרו כיון דאינ' רק משום לת' דשאובי' עיי"ש בשם הפנ"י ועי' בחת"ס סי' ר"ב:

ושוב הביא להקשות ע"ד רשיז"ל בחולין ד' כ"ח גבי האי בר אווזא דל"ח משום דריסה כמ"ש לקמן ספק קני'. ספק שונר' אמר' קני'. וק"ל דשם על רבי קניא ואיכא למתלי בקני' משא"כ הכא. וכבר עמד בזה הרשב"א בחי' בפא"ט דף כ"ז ומחלוקות גדולה היא בין הפוסקי' עי' ביו"ד סימן נ"ז. ומ"ש להק' דקשיא גם לפי ריב"א דמשום חשש דרוסה דהי' לו לומר דלמא במקום דריסה שחטו. והנה לפ"ד לב ארי' דגם לריב"א יש לחוש לנקב במסמס קועי' דמי אלא דיש לו בדיקה גם בעור החצון וא"כ שפיר קאמר מקמי' דלבדקי' דלמא במקום נקב קשחיט אלא דבפ' א"ט ד' מ"ג בתוס' ד"ה ההוא דפירש' דלפימ"ש דבס' דרוסה איירי לא יתכן לומר דבדרוסה ניכר משמע בהדי' דהאי במקום נקב היינו דריסה. וי"ל לפענ"ד דוודאי ל"פ במציאות דלרש"י ניכר הדריסה גם לאחה"ש ולס' התוס' אינו ניכר אלא דס"ל לתוס' דלמא כבר מקלי קלי הארס עד שנעשה נקב ושפיר י"ל גם בדריס' דילמא במקום נקב קשחיט וע"כ דברי' מדויקי' גם לשי' ריב"א וק"ל:

דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קנז

ב"ה אול"י ה' לסדר שמות תרסב"ל מאד יצ"ו. לכבוד הרב הגדול החו"ב מו"ה חיים אפרים באלאיטי נ"י דומ"ץ בק"ק טארנאליא יצ"ו. בדבר אשר שאל כ"ת ממני ע"ד המקוה אשר ע"י עמקה הצורך אלי' שליבות רבות עם הפרוזדור שעי"כ הוא קטנה מהכל יותר מג' וד' טובלי'. וע"כ נשאל מכתיר אם יש תקנה בכסוי טבלא מרובעת על פני הפרוזדור ע"י נקב כשפוה"נ וימלאנה בשאובי' ויושק למי מעיין ואז ממילא ירחב להם המקום. והנה מדין השקה כשפה"נ רוב הפוסקי' אפי' בכלי מתירי' אבל בח' גדולי טהרה סי' ד' וכן בת' אמרי אש סי' פ"א מצריך כמוציא רימון שיהי' בטל ממנו שם כלי דטבילה בכלים הוא מה"ת לאסור אפי' למ"ד שאובי' דרבנן כמ"ש בתוס' פסחים ט"ז וברא"ש ומרדכי וכיון שאין שם כלי בטל רק כמ"ר ע"כ צריך לשיעור זה (וזה כשיעור ראשו של תינוק קטן) וכן דעת הריטב"א והרא"ה. אלא שבנדון דידן ל"צ לכ"ז וכן בת' חת"ס סי' ר"ו ודברי חיים סימן ל"ח לענין טבילה בגיגית התלוי בשלשלאות מצריך כמ"ר אבל בטבלא זו שאין בתוך כלי רק על הכלי בפרט אם היא מחובר היטב לקרקע בבנין כאשר נבאר בס"ד ואינה רק להשיק ולהכשיר מים השאובין פשיטא דלכ"ע סגי כשפ"ה. אלא שיש לדקדק במ"ש החת"ס סימן ריב"ב מדברי רא"ה בשמ"ק מ' ביצה דאין משיקין שאובין במעין דהוה עין בשא"מ ומסיק ג"כ אם מי המעיין מרודדין שאין גוף אדם מכוסה בב"א

וגם הם מעיין גרע ולא משיקין כי יחוברו וחדש ב' חומרות הנ"ל עיי"ש. והנה לא אדע אם מקוה של מעיין הוא באופן הנ"ל אבל הא אז הי' החשש זה גם לעת כזאת. ואפשר כי דעת מרן דוקא אם נטהרו רק פ"א בתורת זריע' כמו בעובד' הנ"ל שהלכ' המים למ"א אבל בתערובות לא החמיר אבל בנדון זה שרצו לעשות טבלא ומושקי' רק כשפה"נ צריך להזהר בזה. ועוד צריך להזהר כפי הנראה שיורדין מן הפרוזדור על השליבות לתוך המקוה ועתה אם יעשה הטבלא בפרוזדור ממש יהי' החיבור דרך מדרון וצריך לראות שלא יהי' משום קטפרוס ועיי' בחת"ס סי' ר"ו ות' דברי חיים ח"ב סימן כ"ח ומהר"ם שיק סימן ק"ץ וקצ"ה ובנטע שורק סימן ע"ב. וע"ד כי אין לפני לצייר תכונת ותבנית המקוה לא אדבר בזה:

וע"ד הנסרים אשר לזה עיקר הנשאל עלי' במה שראה ע"ש ת' רע"א דלפ"ד אם אינם מחוברים עדיף טפי דלא שייך גזרות מרחצאות. וכיו"ב ראיתי בת' נטע שורק סימן פ"ה ע"ד השרויפען אשר בס' ג"ט חושבי' שאינ' מחובר כיון שהדיוט יכול לפרקן ולפי"ד ת' רע"א הוה ממנ"פ בכשרו' דאי הוה חבור אית לן התיר דמהרמ"פ ואי לאו חבור יש התיר' דת' רע"א. ואני עומד ומשתאה. א"כ נפל האי דינא בבירא. והלא הראב"ד איירי בהדי' ע"ג כלי בתלוש נימא נמי דלא דרך מרחצאות היא. אלא דהך דרע"א הוא ענין א' בעובדא דיביה שהי' שידה [קאסטען] צפה על פני המים אם מותר לטבול בתוכו בנקיב' כשפה"נ בזה שפיה קאמר כיון דכל המקוה הוא צפה ע"פ המים ממעל ודאי אין דרך מרחצאות שעיקר בקביעו' דלהקביעות הוא דקבעי אבל בנסרים שתחתיו וכי משום דלא הוה חבור משום דבר הלכה אפי' הוא מה"ת וכי משו"ה לא נגזר וכי כ"ע דיני' גמורי ועוד וכי דרך מרחצאות אין דרכן בחבור זה. א"כ פשיטא לענ"ד שאין היתר משום דהשרויפען אינ' חבור מה"ת שלא יהי' שייך משו"ה גזרת מרחצאות ועיקר ההיתר צריכי' למ"ש המרמ"פ וכמ"ש בס"ט ובגדולי טהרה דעיקר הדבר אם ראוי לקבל טומאת מדרס דגזרינן משום ג' מרחצאו'. וראייתם ה"ה משנה מפורשת מו' כלים פ' כ' מ"ה כופת שקבעו בנדבך קבעו ולא בנה טמא בנה ול"ק טמא קבעו ובנה טהור. ומים שעל הנסרים מחשב מהרמ"פ כבנין. ולפי"ד אמרתי לתרץ בפשיטות במה שהרעישו המרמ"פ ונובי"ת על הטור למנהג העולם שקבען קאסטין מנוקב כשפ"ה מתוך הקרקע ואח"כ סותמין בברזא דהוה כקבעו ובסוף חקקו והקשה ע"ז דהא הסוגיא מפורשת א' ב"ב בסוגיא דצנור דרק בשאובי' דרבנן אמרי' חבור משא"כ לכול' שאובי' למ"ד מה"ת וכש"כ לטבול בכלי דלכ"ע מה"ת (ועיי' לעיל סי' קמ"ח) ולהנ"ל א"ש דהני מקוואות דידן אשר לעולם לא יחסר מזג המים ורק במקרה עתי' רחוקי' הוה המים כבנין עליו ולכ"ע הוה חבור כמ"ש במתני' דכלים

הנ"ל אבל התם איירי רק בצנור ששופך מים למקוה ופשיטא דאין מניחי' לעולם לשפוך ולקלח לתוך המקוה ורק בדבר הצורך לעתים רחוקי' והוא מהיפוך להיפוך למקוה מש"ה פליגי רבנן ור"א ומסקינן בזה דלשאובי' דרבנן קבעו ולבס"ח מהני לא לדבר תור'. והנה בעובד' דכת"ר אם הטבלא ישאר שם לעולם לית דין צריך בושש לסמוך על מהרמ"פ וס"ט אבל אם הוא רק דרך עת ועונה בזמן הצורך מסתפק אני אם זה מקר' דרך בנין ופשיט' דאינ' דומה לכופת דהך מתני'. ולענין קביעות הטבלא שהזכר שיהי' ע"י אנגלען אם זה מקרי קביעות. נ"ל דדינם כמו השרויפען דהכא ודאי הדיוט בידו לפרקו אם הם כמו דלתות שלנו ואם כי הדלת וכו' אפי' קודם חבורן אינ' מטמא כמ"ש הרמב"ם ופלפלו בתשו' אחרונים ומ"מ במהרמ"פ חושש לדברי תוס' דבדבר שראוי' להניח עליו שום חפן קודם חבור' מקרי כלי לענין קבלת טומאה וע"כ מצריך קביעות במסמרים. ומ"ש שיהי' קבועי' במסמרי' מצד א' לא הבנתי א"כ א"א להפתח. ולענ"ד לעשותו כמ"ש בתשו' אחרונים לעשות ראשי האנגלען דרך כפתורים עבים שא"א להשמט ממנו רק ע"י אומני' וגם האומן יעשה אותן מתחילת מחשבתו למען לקבוע ולחברו בקרקע ומ"ש לדקדק כ"כ בקביעות וחבורן מפני מ"ש המרדכי ומפרשי הראשונים בטעם שאין טובלי' בכלים לכ"ע מפני שאין דומה למעיין דהוה כקרקע ועיין באמרי אש סי' פ"א ודברי חיים סימן ונ"ו שהאריכו בזה. וח"כ כל עצמו של הקביעות דלהוה בטל לגבי קרקע. ואם כי הדברים רק בשאר כלים שיש להם תוך ובית קבול שמועיל הכלי להכיר המקוה כול' משא"כ לטבול בע"ג כלי הרי קמן שהראב"ד לא אסרו רק משום גזרה דמרחצאות וצריך עכ"ח לחלק בהכי. מ"מ אפשר לומר דקרקע המקוה שנושא עליו כל המים ג"כ צריך חבור משו"ה משא"כ ע"ג כלי שמונח ע"ג קרקע המקוה כמובן. ול"ק ממתני' דמקוואות פ"ו דשיד' ותיב' שבים כבר חלק בזה באמרי אש דשם הים מקיפו כמ"ש הר"ש שם לחלק בין שוקת למתני' הנ"ל. והדברים עתיקים ולענ"ד כתבתי:

ולברורי מילת' בענין זה אני מודיע לכ"ת כי פ"א הי' בק"ק ברעזאווא יצ"ו אשר בשלהו קייטא מקוה של מעיין הי' הלך וחסר עד שא"א לטבול בתוכ' ואוצר לי הבעל מקוה כי תחת המקוה מקום מים אשר עליו בנוי קרקע המקוה ומדדתי ושיערתי כי יש מ' סאה לבד מעט מים אשר ממעט הקרקע ועשיתי תחבולות בו לשפוך מים שאובי' כדי שיגדלו ויגבהו כי הי' שם נקבים רבים מכל צדדים וגם כשפ"ה והי' מתחלה דומה לדעתי כי יהי' די באיזה חביות מים אבל לא כן הי' כי כמעט כל היום הי' שואבי' ושופכי' וכלא הי' ורק לעת ערב נתערבו עד כי אפשר הי' לטבול בתוכה עם החמי' ששפכו לתוכה אם

כי המקוה היתה קצרה כי המים הנשפכי' המה מבצבצי' ומפעפ' בתוך הקרקע ונמשכי' למטה למעיין כמובן: (ועיי' במפתחות) דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קנח

ב"ה אול"י ג' פ' בא תרנ"ט לפ"ק ברעזאווא יע"א. לחתני כבני הגאון מו"ה יוסף צבי ב"י אבדק"ק גאלאנטא יע"א עד"ש אשר בדק לן לדעת החולקי' על הרמב"ם בפ"א מ' מקוואות גבי ויי גבי' וס"ל דמ"מ אימק"ט. קשה הך דפסחים דפ"ק שם בסוגי' דרחסה"כ דמשק' בית המטבחיים דכן כלומר טהורי' ובמקדש דוקא. והנה הלא לד"ה אחר שיתלשו מקבלי' ט' דהא שתה טהור טו' מלא בכלי ט' כמ"ש דאחשבי' ונעור אות' טפה והא שם בפסחים דאם נטמא' בפנים והוציא' לחוץ ג"כ טהור מפני שנטמ' בפנים. וכבר אמרנו שטהורים מי בית הטבחי' אלמא דאפי' לאחר שיתלשו טהורין מפני דאוקמי' אדאוריית' וכבר נתבטלו ברוב וכמו כן אינו חוזר ונעור רק מדרבנן ולזה אוקמי' אדאוריית':

ומ"ש כת"ר דמה"ט גם הטפה כטהר' ורק מדרבנן צריך למי תמצית ושוטפי'. והנה בח' מהרי"ק שורש נ"ו עכ"ח לומר כן דמפרש למ"ד דס"ל דגם מעיין נפסל בג' לוגין הך מתני' דספ"ק דמקוואות מעיי' שרבו עליו מי שאובים איירי לכלים ורק לאדם שצריך מ' סאה לגבי' פוסלי' ג' לוגין אבל לכלי' אין פוסלי'. ושוב הקשה דנימא עכ"פ דיבטלו השאובי' ושהם רוב' את מי' מעיין המועטים ותי' דס"ל כס' ר"מ והרא"ש דנטהרו מטעם זריע' כמו דמהני לענין טומאה וא"כ עכ"ח דס"ל הכ' דמועיל השקה מה"ת ברביעי'. אלא די"ל דהיינו במעיין דלא גרע ממי תמצית עכ"פ. אבל כנראה מדברי אמרי אש סי' פ"ו נראה דס"ל דכל רביעי' מטהרי' בזריע' דכן הקשה לפי"ז לדברי מהרי"ק לא משכחת ברוב' שאוב מדאוריית' רק בקדמ' רביעי' שאוב אבל בקדמת רביעי' כשרים שוב כל מימי שבעול' יטהרו ולא יפסלו רק מדרבנן ולמה פסק הטור דדוקא ברוב' אינ' שאוב' ספי' מדרבנן. ואמר כי הציע לפני מרן חת"ס וחכמ' פ"ב והעלו בקושי' על הטור א"כ נראה כן והסבר' נותנת דמה טעם לענין זריע' דוקא צריכי' למי בוצצי' כיון דל"ד מ' סאה מדאוריית' רק רביעי' מי' כשרים לכלים ולמה לא מהני ג"כ לענין השקת מים והא קמן דבטלו רביעי' לענין כלים ולא להשקת מים. וכי נימא דחמור עוד ממה שהי' מח"ת:

ומ"ש כת"ר על לשון זוחלי' במי תמציות. לא מצאתי לשון זה. ואפשר לפרש במ"ש בכ"מ בהך דינ' דמ' מכשירי' פ"ב מ"ג בטעמי' דמי שפיכו' שקדוו' ואח"כ באו מי גשמים נטהרו ולהיפך אדרב' נטמא' הני גשמים משום שדרך כן שהגשמים שבאו באחרונ' ישטפו

הראשונים וא"כ זהו מעלת הזחיל' דנשטפו המי גבי' אשר הם בחזקת ט' בזמן פריקת הגשמים הזחיל' מעיד עליהם:

מ"ש ממ' נזיר דל"ח רביעי' דבטלו והא מהני לענין השקה למים דודאי צריך רביעי'. ואפשר משום טעם זה כיון דצריך שטיפ' וזחיל' לחוץ א"כ כבר הי' רביעי' במי גבי' וממילא נעשי' יותר מרביעי'. ובלאו"ה י"ל כיון דצריך תנאי שלא פסקו הגשמים פשיט' דהוה יותר ועוד דהחבור מטהרן. חותנו אוה"נ כבנו המצפה לתושיי'. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קנט

בעהי"ת אול"י ג' כ"ד למב"י תרס"ז לפ"ק פה מאד יצ"ו.

החו"ש לכבוד הרב הגאון מו"ה עקיבא כ"ץ שטראסספער נ"י אבדק"ק טאקאי יצ"ו. מ"ש ע"ד המקוה אשר לא נזהרו בעת החפירה ובנין קירות הבור לשאוב ע"י כלים נקובים אפי' במקוה מעין. וגם כי אשר חפרו בעומק לתגבורת המים עי"כ זרקו במים הנ"ל גל של אבנים בלי סדור וחבור למען לא יסתמו נקבי הנביעה ועל ממעל האבנים עשו כמו גשר מחוזק ע"י מסמרים וכיו"ב ראוי' לטבול עלי' והמי מעיי' מבצבצי' ובאי' דרך הגל אבנים ונקבי נסרי הגשר הנ"ל. ועי"כ פקפק מעכ"ת להכשיר ולתקן ע"י מי פירות כגון יין וחלב כנהוג כי האיך יראה מה בין הזויות וסדקי אבנים ולא מה שתחתיה' כלומר דילמא לא הגיע עליהם המי פירות ולא נשתנו וע"כ דעתו הרמה לעשות כמ"ש התה"ד סי' רנ"ח וכן בת' דברי חיים סי' צ"א להטיל עפר עפ"י המים עד שנעשה יבש כמ"ש שם ואח"כ בעת אשר יעל' המים למעלה מן העפר יהי' הממשכה ברובו. אך ורק פקפק שוב דהרי בנ"ד אינו דומי' דהא א"א להטיל עפר בין הצדדי' וסדיקים שבין האבנים וכן מתחתיה'. משא"כ בהך דתה"ד ודברי חיים. ושוב כתב להקל כי עכ"פ אם למנעל האבנים יתן העפר עכ"פ א"א למים לבוא כי אם ע"י המשכה:

והנה אם כי דבריו נכונים. מ"מ בהא צריך עכ"פ ג' טפחים כהמשנה דעלמא כמ"ש בשו"ע סעי' מ"ה דהאי דתה"ד אשי הגיע הסתיכ' של העפר עד קרקעי' המים א"כ כול' המשכה נחשב ע"ג קרקע. משא"כ בנ"ד אשר נחוש כי נשאר מים בפ"ע בלא המשכ' ואין כאן המשכ' אך ורק מה יבצבצו דרך העפר א"כ הוה כמו שפיכת וזריקת מים מחוץ למקוה כמובן. ואם כי בהמשכה דעלמא לא חיישי' כמה הוא גובה המים על פני הארץ היינו משום דכול' המשכ' הוה דרך זחילה ונזילה וצריכי' כקרקע משא"כ הכא הוה מקוה בפ"ע ואינו זוחל על שום דבר כי הגבהת המים ל"ש בו לומר המשכה ומשו"ה הצריך התה"ד להטיל עפר עד שיעשה יבש כיום א' בד"ח כתב ל"ד יום. אבל עכ"פ צריך

להתיבש ומה שמים דוחקים עצמם ומבצבצי' דרך העפר שפיר הוה כמו המשכה כלומר דהמשכה דעלמא משום דבטל לגבי קרקע משא"כ אם המקוה עומד' בפ"ע וכי מפני שמגביה' א"ע יבטל טפי ע"כ לפענ"ד צריך תקון הנ"ל. וממילא צריך עכ"פ ג' טפחים דלא עדיף משאר המשכה כנלענ"ד. והחכם עיניו בראשו אם יש אפשרות במקוה הנ"ל להטיל עפר כ"כ או אפי' רגבי אדמה על שטח אבנים עד שיגביה ג' טפחים ממעל ודאי יעשה רפש וטיט, ולענ"ד א"א שיתיבש. ועוד הא א"א שלא ישאר מים וטיט הנרוק עכ"פ שחשוב כמים מלמטה וצדי האבנים והמה ישארו על מקומן. וא"כ אפי' נימא כי המים אשר יבואו עתה דרך העפר וחול יוכשר' ע"י המשכ' זו מ"מ אחרי הזמן אשר ישאבו מן המקוה ויחליפו המים כנהוג יבצבצו המים שנשארו בפסולן והוה כמו מקו שנפסל בג' לוגין מים שאובין ומקוה שחלקי דתרווייה' פסולים כמ"ש בסעי' י"ט והכי נימא דתרוויי' פסול אלא דשוב ישוב' במקום מקוה העבר' ויעי' בש"ך ס"ק נ"ח ובשם אגודה דמשמע ממנו דבמקוה שמחזיק יותר ממה שנפסל אמרי' שכל מה שנפסל נשאר בתוכ' וגם כי אין הכשר רק בנתיבש ע"י סדינים או חול דנבלעין ממש ונעשה כקרקע. ועכ"ח הוא מטעמי' דאמרי' לעיל דאין זה כהמשנה דעלמ' אלא כקרקע ממש אבל מה שנשאר ממים ומה שחשוב כמים לעולם בפסול'. ע"כ לענ"ד אם א"א למלאו' עפר מכל וכל אין תקון זה מועיל:

ולענ"ד יותר מועיל תקון יין אדום וחלב. כי מ"ש כת"ר מפני שאין המים נראי' מתחתי' ומצדדי האבנים כלומר דלמא לא הגיע אליהם המי פירות ולא נשתנו מלמט' למה ניחוש להכי הא קיימ"ל יש בילה בלח בתוך לח ואם נפל יין אסור לתוך יין היתר ויש כדי לבטל לא ניחוש דלמא נשאר האיסור במקו"א ורק בים הגדול אמרי' כן במס' מכות ובטעמי' אית' בהריטב"א דטבע מי ים הגדול כך דווקו' וקיימי' עיי"ש ועי' בטו"ז סי' צ"ב בדברי הרמב"ם וטור לענין נעור טיפת חלב דחייש לזה וכן בט"ז באו"ח סי' תס"ז ס"ק ח"י שם בהגעיל' יורה מחומצת ונשפך לבור דאם לא שאבו ממנו חייש דלמא נשאר למעל' והביא ראי' מהך דסימן צ"ב. אבל ראיתי בפרמ"ג שהשיב עליו דשם בסי' צ"ב מיירי שנפל על חתיכ' לכך צריך נעור יפה משא"כ במים עם מים בלא שאיבה ג"כ נתערב היטב, נשמע מיני' להדי' דאפי' שם בסי' צ"ב אם הטיפת חלב הי' נופל לרוטב ל"ה צריך נעור רק דאין החתיכות מערבות להתערב הכח שבלח וא"כ נשמע בב' מינים ג"כ אמרי' כן דהיינו חלב לרוטב וא"כ למה לא נימא הכי לענין השתנות המראה דאם נשתנה המראה לפנינו בכ"מ שאפשר לראות ומערבי' ג"כ במקום שידינו מגעת דנשתנה בכ"מ כיון דהאבנים אינו סדורים ולא חבורי'. א"כ וודאי יש מקום להכניס החלב או יין במקום מים ועי' במס'

חולין פ"ו בסוגי' דרואי' ה"נ יש לנסות כמה מים ונשתני' ע"י חלב ולפי ערך הנ"ל יש לשפוך במקוה הנ"ל:

והנה אין אני מחליט לדעתי כי מי אכי ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות וכת"ר מבפנים ובלאו ו"ה האי דינ' במעיין [אם אינו סומך לנהר כמובן] חומרא בעלא כמ"ש הרמ"א עצמו דהיכא דיש לחוש לבטל פ"ו והוצא' וטירח' יש לסמוך אמקילין ועי' בחת"ס סי' רט"ז שמיקל ג"כ בהוצא' וטירח' אפי' בהקדימ' השאובים. רק בטירחא לבד הו מחמיר בכה"ג דהקדמ' שאובים עי"ש וכש"כ אם יש לחוש למכשולי' ח"ו כמ"ש כ"ת. ודאי צריכי' אנו לחוש ולסמוך ע"ד רוב הפוסקים ורק לתקן מה שבידו לתקן:

ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. נ"ב ואח"כ ראיתי בס' שו"ת מנחת אלעזר סי' מ"ב. מו"מ של הלכה כיו"ב ודעת המחבר כי הפרמ"ג רק לענין התפשטות הטעם קאמר ולא לענין מראה וחזותא. והנה הפרמ"ג תולה סברתו לחלק בין לח בלח ויבש בלח דהיינו שם בסי' צ"ב שנפל הטפה על החתיכה שהוא דבר גוש והא במ' ר"ה ד' י"ג אמרי' דלח בלח יש בילה לענין מעשר ובמ' זבחים ד' פ' לענין הזאה ועכ"ח לענין נתינת והפרשת מעשר מניה ובי' לא תלי' בטעמי' וכן בהזאה שנתערב' המתנות והזאות זב"ז צריך דבר ממש ולא טעמי' ומ"מ אמרי' יש בילה. ולענין מ"ש המחבר לענין ספיק' דמעיין בשם משכנות יעקב. עי' בגדולי טהרה בשו"ת שלו שנותן בהם סימני' ומה שהוא נובע תמיד היא א' מסימני מעיין עיי"ש. הנ"ל:

סימן קס

בעהי"ת יום ה' נשא תרס"ז לפ"ק פה מאד יצ"ו. שלמא רבא וחיי אריכא לכבוד ידידי הרב הגאון מו"ה יוסף אלימלך כהנא נ"י אבדק"ק זשאדאני יצ"ו:

ע"ד מ"ש בעת נקיון המקוה באם יש חשש לג' לוגין מ"ש להכשיר ע"י חרב וכיו"ב במי פירות וברז"ה מפקפק עד"ז דמדברי רמ"א סעי' כ"ט משמע דוקא אם נשלם שיעור מקוה מקודם ואח"כ או כאח' חזרו למראה מים משא"כ אם קדם מראה מים דלא נטהר' עוד ע"י שיעור' דמקוה חזר ונעורו הג' לוגין לפסול. והנה בהלכה פ"ד שם ביאר באר יותר קצת. ותלי' לי' בשיטת הראב"ד והרמב"ם בנתן סאה ונטל סאה אפי' במים לא פסל דוקא עד רובא אלמא דלא בטלי מים שאובים ונפסולי לגמרי מטעם זרוע' כמ"ש הרא"ש ע"כ ה"נ חזרו ונעור כפסולי וכן תלי' לי' במ"ש בסעי' ל"א במים שהגליד' ואח"כ נמוח' דאפי' שאובי' נעשו כשרים. ויש ב' דעות בסמ"ג בפי' התוס' זו דאין כשרים לטבול בתוכה רה שאינ' פוסלים. ופי' הב' דאפי' לטבול בתוכה כשרים וא"כ היינו הפלוגתא אם בטלו מפסולם או חו"נ ועד"ז כ' מדשינה הרמ"א בסעי' כ"ט למראה מים ובתוספת'.

כתב מקודם חזרו למראה מים נתכוון הרמ"א לדברים הנ"ל דבעינן השלמת המקוה קודם לחזרו מראה מים משום דחושש לפי' א' דסמ"ג כמ"ש שהגלידה אינו כשרים לטבול בהם דחו"נ:

והנה לענ"ד א"א לקיים דבריו דהא בסעי' כ"ד דפסק המחבר דלא כהרמב"ם ונתן סאה ונטל סאה לעולם כשר וכן בסעי' ל"א במים שהגלידו כשר להקוו' ופירשו בש"ך ס"ק ע"ג דכשרים לטבול והרמ"א לא הגיה כלום בב' מקומות הנ"ל ש"מ דהסכים להמחבר ובד"מ כ' להדי' דלדידן במים שהגלידו' ונמוחו כשרים לטבול בתוכו וא"כ האיך אפשר לומר בדברי רמ"ח סעי' כ"ט משו"ה היפך דברי התוספת' דחשש לשיטת הרמב"ם או לפירש א' בסמ"ג. והנה ראיתי בגדולי טהרה בנחל ס"ק כ"ח שדייק כמ"כ בדברי התוספת' לאמור מה שכפל ג' לוגין ומ"ש שאינו פוסלי' במקוה שנשתנה ליין ולא עוד אלא שאם חזרו למראה מים וכו' טובלים למה חזר וכפל ולא עוד:

ה"ה היא היא ותי' בחד תירוצא דנתכוון דאפי' חזרו למראה מים קודם השלמ' שיעור המקוה אפי"ה כשר לטבול בו דל"א חו"נ ומשמע מיני' דגם דעת הרמ"א כן והא כמ"כ נתפשט הלכה במדינתינו כדעת הר"ש והרא"ש בנתן סאה ונטל סאה כשר אפי' יותר מרובא וע"ז סמכו בכ"מ במקואות של מי גשמים כמ"ש ומרן חת"ס בכמה ת'. וכאשר ראיתי דבזה"ז באשר עושי' מקואות נמשכים מבאר מים חיים שדינ' כמעין כמ"ש מהרי"ק מ"מ הא מתקנים מפני הנקיון לעשות באזין ע"י טיחה של צימנעכט ובעטאן שאינה מאבד טיפה וסותמי' הנקב אשר ע"י נמשכין המים מן הבאר ההוא. ומעתה אם מחממין את המקוה ע"י יורה מים רותחי' כלומר שלא ע"י דאמפף או סעמיוואר ועי"כ עכ"ח צריכין לשאוב מהמקוה ולמלאות שוב ע"י מי יורה שהם שאובי' וכן חוזרין חלילה חדש וחדשים אשר בלי ספק בתוך הזמן ההוא נעשה נתן סאה ונטל סאה יותר מרובא ופשיטא דלאחר סתימת הנקב מהאי באר שנשאר סתום בתוך הזמן הנ"ל כי מי מקוה הנ"ל אין לו דין מעין כלל לכל הדעות ועיי' בש"ך סק"ל. ועכ"ח צריכי' אנו לסמוך גם בזה על שי' הר"ש והרא"ש דבמי שאובי' כשר נתן סאה ונטל סאה אפי' יותר מרובא וכדעת המחבר סעי' כ"ד הנ"ל ואין מקום שנחוש שוב לדברי הרז"ה הנ"ל. ושוב מצאתי בתשו' שערי צדק (להגאון וודעש ז"ל) סי' נ"ג שיש להמחבר רז"ה תשוב' באות' ענין ודעת הת' שערי צדק כי לא נתכוון הרמ"א לכך מדמסיים וחזרו למראה מים וי"ו דוחזרו לפי"ד הרז"ה מיותר ואדרבה לדעת הרז"ה דהוה הכרח דצריך השלמת השיעור קודם לחזרו מראה מים הכי הול"ל אם כי נשלם שיעור המקוה חזרו למראה מים אלא ש"מ דהרמ"א לא בא להשמיענו רק היפך התוספת' וכ' אם נשלמה מ' סאה וחזרו דצריכי לב'

ענינים אלו השלמת שיעור המקוה וחזרו למראה מים ושפיר כ' בוי"ו. וזה דקדוק נכון מאוד ומסקנתו דאין חלוק בין חזרו קודם או לאח"כ א"כ יש רגליים וידיים למנהגן ש"י שלא לחוש בזה:

והנה כשהייתי בק"ק ברעזאווא דשם נעשה מקוה נמשכ' מבאר מעין והמקוה עצמה באזין ע"י טיחה של צימענט כנ"ל לא סמכתי כלל על הכשיר' בכלים נקובים או הכשר יין וחלב אשר בל"ז מפוקפק כמ"ש בת' שו"מ ובסוף ת' אבני צדק חיו"ד והא במקוה כגון זו אפשר בקל לנקות עד גמיר' וכמעט נעשה יבש ממש. אבל מקום ק"ק פה אי"כ וע"כ מנקים רק הבאר מקום מעין ממש ושם א"א לנקות עד גמיר' ע"כ אם צריך ב' תקוני' לשאוב ע"י כלים נקובים ובשגם זה מפוקפק כמ"ש בטו"ז והש"ך ע"כ בנשאר שם מעט מים מכשירים אותן שוב ע"י חלב והלא במעין שיפסלו בשאובין הוא חומרא בעלמא כמ"ש ברמ"א בא"א אלא ע"י טירח' וההוצאות סומכין על הפוסקי' דלא כשאלתין וכן דעת מרן חת"ס סי' רט"ז ובגידולי טהרה מיקל לגמרי א"כ בכגון זה די לסמוך אתיקונים הנ"ל:

ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קסא

לכבוד הרה"ג בנש"ק מהו' חיים צבי עהרענרייך ב"י דומ"ץ ק"ק פה יצ"ו. אחדש"ת הנני לאמור כי ס' שושנת העמקים (להגאון בעל פרמ"ג ז"ל) בא לידי ומפני אפס פנאי לא עיינתי במכתבו עד הלום באשון לילה. מ"ש ע"ד מה דקאמר בלישנ' בכלל כ"ג כיון דעקר' דלא מצי למיעבד דרבנן ומשמע לי' דכל עצמ' הלכה זו אינ' רק מדרבנן. ועד"ז הקשה כ"ת מנזיר י"ב דפליגי בקראי אם לא נאמר כי דברי ש"ע קאי בנשתטה כלומר לפימ"ש הב"ש דאם בעת בריאות' מינה שליח ואח"כ נשתטה בעת נתינת' הוא מדרבנן והנה לא משמע כן ממרוצת דבריו דלא קאי בהאי דינ' השתא. מ"מ מה דק"ל מנזיר לענ"ד משום הא לא ארי' דשם אינ' רק דיוק' מהא דאמר ר"י אישה יקימנ' דהיינו בעיקר הפרת נדרים ס"ל דגזה"כ הוא דאינ' יכול להפר ע"י שליח ופליג אר' יונתן דס"ל מצינו בכה"ת ששא"כ והוא בין דמצי למיפר בעצמ' כגון לר"א או לרבנן בנדרים שכבר נדרו והוה איהו מצי להיפר מ"מ גזה"כ אישה יקימנה וא"י דלא מצי מיפר רק בעצמ' לזה קאי הכתוב אבל לא איירי ממה דלא מצי למיעבד בנפשי'. ורק ע"ז דייק הגמרא משום דס"ד דקאי אליב' דרבנן דלא מצי למיפר הנדרים שתדור אח"כ משמע דאי לאו קרא הוה מצי למיפר הא בלא"ה לא מצי מיפר ע"י שליח כיון דאיהו לא מיפר משום דאין הנדרים עוד בעולם והשת' אפי' אי נימא דאינ' רק מדרבנן הך סברא דאיהו לא מצי מיעבד מ"מ הא

בדינ' ולהלכה פליגי וכיון דבלא"ה לא מצי מיפר ומדרבנן מצד דאיהו לא מצי מיעבד א"כ למה לו להוכיח מקרא דהפרת נדרים איכ' בתורת שליחות מצד מעוטי דקרא הא בל"ז אינ' מן הדין להפר ע"י שליח אפי' הי' בתורת שליחות מ"מ בכה"ג מדרבנן אין כאן הפר'. ועיי' ת' מרן חת"ס אה"ע סי' י"א דהקש' דנימ' בהא גופ' פליגי: אבל עיקר כוונת הש"ע נלענ"ד דקאי שם אמה דסליק מני' דהיינו במ"ש המל"מ פ' ט' מה' אישות בס' קדושין אי מצי שוי' שליח לאח' שתתגרש. וע"ז מחלק הש"ע כיון דמצינ' לאוקמ' אחזקת פנוי' מדאורייתא וא"כ מדאורייתא מצי למיעבד השת' ורק מדרבנן מעכב זה כוונתו עיקר' מדרבנן דלא מצי למיעבד כלומר דעיקר דלא מצי למיעבד היינו אסור' דרבנן א"כ אין דרבנן מעכב השליחות ואדרב' נימ' מדאורייתא מקודשת ע"י שליח או דילמא דאין חלוק כיון דרבנן מעכב לא מצי למיעבד שליח. (ועי' במל"מ פ"ב מה' ביאת מקדש הל' ו' שכ' להדי' דהיכי דאיהו ל"מ עביד רק מחמת איסור דרבנן מצי משוי שליח. אבל נראה כמסתפק קצת בזה יע"ש). ואפשר הספק' שלו דאז גם מדאורייתא אינ' מקודשת כיון דלא מצי למיעבד הוא סברא בפני עצמ' ס"ס לא מצי למיעבד דרבנן ואין בידו והי זה ספק עצום. והנה כבר האריכו בזה בהגה' מל"מ ואורח מישור בנוב"י וחת"ס סי' י"א הנ"ל וכן בסימן ד' הזכיר סבר' חדשה בזה:

ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קסב

ב"ה אולי"ב פ' חק"ב תרנ"ו לפ"ק ברעזאווא יע"א. שלום וישע רב על ראש ידי"נ וחמדת לבבי ה"ה חתני כבני כבוד הרב הגאון הצדיק כקש"ת מהו' יוסף צבי נ"י אב"ד ק"ק גאלאנטא יע"א. ראיתי מה דבדק לן מר כת"ר בהתעורר מ"ש על דברי תוס' ריש מ' נדרים דידות אינ' בשבועו' ועיינתי בקונטרסי אשר עמדתי בס"ד על רזא דנא והבאתי דברי הריטב"א דחשיב ואזיל הידות השייכי' והך דרמב"ן דס"ל שבוע' שאמר בלשון נדר כלומר שאסר ע"ע החפץ ומתניתן ד' ט' כנדרי וכו' "והן הן" "לאו לאו" דמוזכר במ' שבועו'. והנה על דברי רמב"ן הא פליגי התוס' בכמה דוכתי במ' ר"ה ולקמן והך דשבועו' הא שם פירש' דאינ' אלא זהירו בעלמ' ורק הך דמתניתן כנדרי. ומ"ש כת"ר מדלקמן כנדר גדול. הנה שם מקשי' באמת אהך פירוש' ומסקי' דהזכיר ג"כ שבוע' ורק ממתניתן קשי' והעלה בדעתו הרמ' בסבר' כי דרך להזכיר בתחיל' שבוע' כמ"ש הר"ן דאין דרך לחסור בתחיל' דברי' וה"נ. והנה באמת התוס' עצמ' אומרי' כן במ"ש הר"ן גבי שאינ' אוכל דנימא דלהוה יד לשבוע' ותי' דרגיל להזכיר מילת שבוע'. ועיין בתוס' ר"מ שבועות

שם תירצ' דמשו"ה לא תני כנוי' משום דמונ' מכות קסליק וצריך לפתח בב' שהן ד' וכיון דלא תני לי' בתחילת' שוב לא מהדר עלי':

ועלה בדעתי לומר דבר חדש בעה"י כי דין ידות לא שייך בדין שבוע' בטוי רק על להבא אבל בשעבר דמרבינן מרבוי דכל אשר יבטא דמניה מרבינן ידות לא קאי רק על מה שנאמר בפירוש לא מה דילפינן מרבוי והקיש' כמ"ש ג"כ התוס' במ' יומא ובכמה דוכתי סברא כזו ושם גבי יין ע"ג קנקנו ובשר אגב עור' לענין מעשר שני והר"ן גופ' באבעי' דלקמן יש יד לפאה וצדקה פירש' כן לענין אין היקש למחצה דלא אמרינן רק ע"ש בפירוש וא"כ הא מתניתן דהתם דחשיב ב' שהן ד' וב' מהן היינו שלעבר דמתניתן כר"ע ובלעבר לא שייך ידות כנ"ל ואפשר נמי דזה כוונת התוס' שם כיון דממס' מכות סליק ומתחיל ב' שהן ד' כא תני כנויי רק משום ידות וידות לא שייך רק בב' מהן דהיינו לעתיד ולא על עבר וכיון דלא מתני לי' מתחילת המס' תו לא מהדר לפרוט משום ב' דלעתיד:

ועוד י"ל כיון דכל עצמ' של ידות לא ילפינן רק מנדרים ונזירות ובהן רק להבא דין שיהא כמוהן ואפשר דיש לתלות בפלוגת' אי דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתר'. ובזה אפשר לכוון ג"כ דברי מרן חת"ס שהביא כת"ר. ועוד הא פירשו בטעמי' דידות כיון דפיו ולבו שוין לאסור על עצמו די בידות לבד וכ"ז להבא משא"כ לעבר כמובן:

חותנו דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קסג

ב"ה. שוי"ר לכבוד ידידי הרב החריף ובקי מהו' משה ווייס נ"י מ"ץ לעדתו יאבלאוניטץ יצ"ו. בזכרוני כי הקשה דברי רמב"ם אהדדי כי בפ"ג מחלק בין נדר דחל על מצוה שבוע' דלא חל משום דבשבוע' כתיב להרע או להטיב והוא דבר רשות אבל בנדר כתיב ככל היוצא מפיו יעשה משמע ככל אשר ידור יקיים נדרו ובפ"א מה"נ מונה מצות עשה דכל אשר יוצא מפיו יעשה לגבי שבועה ג"כ אלמ' דבדידי' נמי מוקמי' קרא דכל היוצא מפיו. ולענ"ד לק"מ וכי עדיפ' דברי הרמב"ם מדברי הגמרא בנדרים ד' ט"ז דמקש' מ"ש נדר דכתוב כי ידור נדר לה' בשבוע' נמי או השבע שבוע' לד' ופי' הר"ן דלה' קאי נמי אשבועה. והנה פשוט דכל מה דכתיב בנדר לדינא הה"ד בשבועה. ויעיין בר"ן נדרים ד' ו' שם דמבעי' לי' בצדקה ופא' אי יש יד כמו נדר ופי' הר"ן דבשבועה לא קמבעי' לי' דפשיט' דמקשינן שבועה לנדר וכן בשבועות בסוגי' דמתפיס שקיל וטרי' הר"ן התם טוב' דאמאי לא נילף שבועה מנדר לענין ומתפיס בשבועה כשבועה דהא לענין ידית פשיטא כן דשבועה כנדרים ומטעם הקיש' רק הא לענין דבר מצוה הא טעמ' קאמר בגמרא אביי ורבא הא דקאמר קונם ישיבת סוכה עלי הא דאומר קונם שלא חשב כלומר שהוא

אחפצא ע"כ חל דמצוה אגבר' אבל שבוע' דהוא אגבר' וכן המצוה לא חל ויעיין בר"ן נדרים ד' י"ח באורך וצ"ל ע"כ היכ' דאיכא סברא לחלק לא מקשינן אהדדי וכמ"ש הפנ"י בוו' קדושין פ' א"מ דהאיך דאיכ' סברא לחלק לא אמרינן אין היקש למחצה כמו גיטין לקדושין דילפינן בכמה דוכתי מהדדי בהקיש ויצאה והית' מקיש הויי' ליציא' ולענין כמה דברים הלא חלוקי' הם ולא ילפינן מהדדי והכל מסבר' וא"כ דברי הרמב"ם הכי מתפרשים דהא הקדם בה' ז' שם בטעם הסברא לחלק דנדר אחפצ' ושבוע' אגבר' אלא שבה' ח' א' כשתתבונן בקר' מסמיך לי' אקרא נמי בלשון הכתוב אבל לענין דין אסור עשה שהוא בנדר דכל היוצא מפיו יעשה ואין שום טעם וסברא לחלק ביניה' פשיט' דילפינן כמה דאיכ' בזה איכא נמי בזה:

אלא דק"ל מה ראה הרמב"ם לבחור בקרא לעצמ' ולא מ"ש בגמ' והוא דבגמ' משמע דילפינן מקרא דלה' דכתיב בנדר ולא בשבוע' ובהרמב"ם הטעם דכל היוצא. וצ"ל דהא בגמ' שם מקשה שם מהכ' נפק' לי' מהתם נפק' כפי' להרע או להטיב וע"ז מת' שם חדא לפטור מקרבן וחדא לפטור מלאו דב"י א"כ עיקר הלמוד מלהרע או להטיב דזה ילפות' שגור מ' שבועות לענין שבוע' שאינ' חל לבטל ולא לקיים רק דצריכ' תרווייה' למפטר נמי מלאו דב"י ונגד עיקר ילפות' שהוא להרע או להטיב כלומר דבר רשות כלפי זה בנדר לא חלק הכתוב בנדרים מכל היוצא מפיו יעשה. וראיתי בירושלמי פ"ב דנדרים אמתניתן זה חומר בנדרים מבשבועות כיצד או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרע' רשות יצא דבר של אסור בדבר של מצוה וכו' אדשכח תני ר' ישמעאל אומר ככל היוצא מפיו יעשה לא היוצא מפי שמים ומר אף בהקדש כן ר"י בשם ר' הילא שכן אדם מקדיש סוכת' לשמים. הנה יש לומר דס"ל להרמב"ם דהך דרשה דר"י קאי אנדר והכ' הצע' דשמעת' דבשבוע' דכתיב להרע או להטיב ודרש הירושלמי לא דבר של אסור בדבר מצוה כלומר דדבר של אסור שהיא השבועה לא שייך בדבר מצוה דאין שבועה חל על דבר מצוה ור"י בא ותני כנוי רבוי לנדרים דחל על דבר מצוה והוא דרשה משמעות דקרא דכל היוצא מפיו יעשה היפך מנדרים שהוא קאי על הנדר כלומר שקיים ויעשה נדרו כלומר היוצא מפיו יעשה מכל מקום ולא היוצא מפי שמים שאם נדרו לבטל את המצוה יעשה נדרו ולא המצוה שנדרים חלי' ע"ד מצוה וכן מוכח דהך דרש' קאי לנדר שאח"כ קאמר אף בהקדש כן ור"י בשם ר' אילא שכן אדם מקדיש סוכת' לשמים אלמ' דהקדש שמים חל אמצוה ולא יקיים המצוה אלא נדר הקדשו הלא מבואר דברי הרמב"ם שהם דברי ירושלמי ובדרש דקרא מצינו להרמב"ם שבוחר אפי' בטעם מדרש ושאר ספרי' אעפ"י דבגמ' בבלי ילפות' אחרינ'. ולא תקשו

מזה דהניח דברי גמר' בבלי דהאיך דאין נפק"מ לדינ' נקט מה שהוא יותר פשוט בעיניו ויעיין בהרמב"ם מה' מ"א לענין ילפות' דבהמו' שאינ' טהורות בחסר להם שני סימני טהרה ולענין בב"ח באסור אכיל' ובמ"מ שם ודו"ק:

ומ"ש בחנוך פ' יתרו בטעמי' דאין העשה של מצוה דוח' אסור נדר משום דכל נדר הוה עול"ת ובפ"ד למל"מ מקשה הא ביבמות ד' ה' אמרינן דמנזיר מצור' לא גמרינן דנזיר אית' בשאלה ומשו"ה עשה דמצור' היינו התגלח' דוחה אפי' עשה ול"ת דנזיר א"כ נדר הא נמי אית' בשאל'. הנה כבר נגעי' במה דפליגי הרמב"ם והראב"ד בס' פ' ל"ז מה' נזירות שהרמב"ם נתן טעם דמשו"ה נזיר מצור' מותר בהתגלח' דנזירו' מחוללי ע"י טומא' מצור' ובהראב"ד הטעם משום דאית' בשאלה ועיין בשעה"מ פ"ג ה' נ' כי בספרי תו"כ מוכח כטעם הרמב"ם וא"כ גם הרשב"א הכי ס"ל וכבר כתוב' אצלי בחדושי בסוגי' דעדל"ת ליישב סוגי' הגמ' ביבמות גם אליב' דהרמב"ם ואין מקום להאריך כאן:

וע"ד הרשב"א הקשתי מדידי' אדידי' דבפ' אלו נערות ס"ל דאפי' באסור עשה כגון מצרי ואדומי צריך קרא דלא דחי העשה ולו תהי' לאשה אע"ג דהאי והאי עשה ומאי אולמי שאני הך עשה דהוא בשוא"ת והוה כל"ת דעלמ' דנדח' מפני העשה וא"כ הא נדר נמי העשה בשוא"ת אמאי לא דחי וצ"ל דעשה ול"ת אלים אפי' בעול"ת דשוא"ת לא נדח' כמ"ד בשבת ובביצה יו"ט עול"ת. וכבר הארכתי בפרט זה במ"א ויעיין בנוב"י מהדו"ק בסי' הספר ובש"א על דברי הרמב"ם לענין יבום דס"ל דאיסור עשה נדח' בדיעבד וע"כ צ"ל כמ"ש ותל"מ דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן קסד

בעהי"ת אול"י ו' עש"ק פ' בראשית תער"ב לפ"ק מאד. שוכ"ט לכבוד הרב הגדול מו"ה אברהם יהוד' שפרייער נ"י:

עתה באתי ע"ד במה דק"ל ע"ד הרב חתנו של הגאון נוב"י שמביא דבריו בס' הספר מהדו"ק במ"ש נגד דברי התוס' מס' נדרים ד' י' דס"ל דבשלמים ניהו דמעילה ליכא איסורא מיהו איכא מדאורייתא ועד"ז דברי הרב הנ"ל סובבי' דמנ"ל הא כיון דליכ' מעילה מה"ת דאסור' להנות הוא מה"ת והוקש' כך הא גמ' מפורשת היא מ' ביצה דכ"ט ובסוכ' בכ"מ דקאמר בגמ' לילפות' דאסור סוכת החג מקרא חג הסוכ' כד' כשם שחל ש"ש על החגיגה כך חל ש"ש על הסוכ' והא קרבן חגיגה זבחי שלמים הם ועכ"ח אסורי' מה"ת דילפי' מניה סוכ' החג וכמ"ש במ' ביצה שם וכן במ' שבת דאסור מה"ת לר"ת עכ"פ מה שצריך לסוכ' ולהר"י כ"ז שעומד'. והיא לכאורה הערה עצומה:

ולענ"ד התירוץ בפשיטות דהא במ' שבת ד' כ"ב מסיק ר' יוסף דהא דאסור להרצות מעות נגד נ"ח ולהסתפק מנוי סוכ' אבוה כול' דם והק' בתוס' שם אמאי ל"ק אבוה דכולה' סוכת החג כלומר דילפינן נמי מקרא הנ"ל ותי' דשם איירי להסתפק מהסוכ' שעי"כ יבטל מצות סוכה דנוטל ממנה עצים ובטלי הסוכה משא"כ רצות מעות נגד נ"ח שעי"כ אינ' מבטל מצות נ"ח ע"ט אמר אבוה' דכולה' דם דג"כ אינו בטול מצוה במה שאינ' מכסה בידו. וא"כ בוודאי גם בקרבן שלמים אפי' נימא דלית בי' חסורא דאורייתא להנות ממנו מ"מ ודאי אסור לעשות בו דברים ולהסתפק ממנו אשר עי"כ יבטל מצות קרבן דהא מחויב לעשות כדינ' וכאשר נדר להקריב' לעזר' ולעשות בו ע"י כהנים מעשה הקרבנות כאשר צוה תה"ק וכל עבודתם לגבוה לענין זה וודאי ש"ש חל על הקרבן שלא יבטל מצותו משם שמים. וז"ש כשם שחל שיש על החגיגה שאסור להסתפק ממנו באופן שיבטל קרבנו וזהו הוא דילפי' לסוכ' שאסור להסתפק ממנו אשר עי"כ יבטל הסוכ' אלא צריך להניח ולהעמיד' לש"ש ולא יטול ממנו לצרכ'. וז"ש רשיז"ל במ' ביצה ד' כ"ט חל ש"ש על החגיגה ליאסר משהוקדש' ולא פירש כלום במה אסור' ואין דרכ' של רשיז"ל לקצר ולסתום כ"כ למה אסור' ולא פירש דאסור בהנאה. אלא ודאי שאר הנאות י"ל דמותר מה"ת היינו שאינ' בטל ממצות קרבן כגון לסמוך עליו או לחמם בו וכיו"ב שהיב' בטל ע"י הקרבן. ודברי הרב מיושבים:

ומ"ש ע"ד התוס' מ' תמורה ד' ג' במ"ש דממ' מעילה ד' ז' מוכח דבשכווי ישראל אם כי אין מועלי' מה"ת מ"מ אסורי' להנות מדאורייתא. וק"ל דבא ראית משם שום משמעות. ולענ"ד המשמעות כפשוט' דשם פריך בגמ' בקדשים קלים אמתני' לאחר זריקת דמי מעילה הוא דליכא הא אסור' איכא ואמאי ממון בעלי' הוא ואי מדרבנן מה זו קשי' וכי משום דממון בעלי' הוא אין כח ביד חכמים לאסור הלא כמה דברים שאסרו חכמים שהוא ממון בעלים ממש אם כי רש"י פירש שם דהקושי' היא יאסר לאכול א"כ י"ל דפשיטא לי' למקשן דחכמים לא יאסרו אכילת קדשים קלים שמצוה מה"ת לאכל' כגון חגיגה ושלמי שמחה כמ"ש בגמ' בכמה דוכתי עיי' במס' פסחים ד' ע"א ומ' חגיגה ד' ו' וכן שאר שלמי נדבה בכל השנה מצוה לאכלן ולא להפסיד קדשים מ"מ אין זה בכח דברי המקשן דהי' לו לפרש ומי אסר' חכמים כגון זה אבל ובמ"ש ממון בעלי' משמע דרק משויה קשי' ליה וזה אינו קושי' על גזרות ואסורי דרבנן אלא ש"מ דפריך על אסורי' דמשמע לי' דמה"ת אסור ועד"ז פריך שפיר מני' ובי' דממון בעלי' הוא דהא התיר' וצות' תורה באכילת בעלים והאיך א"ל שאסרה תורה וכמו דפריך לעיל על ק"ק באשם דממון כהנים דודאי מה"ת קשי' דמצות כהנים הוא בעכ"ח דאכלו אשר כפר בהם כתיב דכהנים

אוכלי' ובעלי' מתכפרים דבזה וודאי ל"ל דאדרבנן פריך דכמה דברים אסרו חכמים גם בקדשים כגון מעלות דחשיב במ' חגיגה בפ' חמר בקדש וכן בקדשים קלים. אשר מזה לענ"ד מוכח בבירור דאסור' מה"ת וזה ודאי קשי' על הרב שלא העיר מגמ' הנ"ל ודברי התוס' על מכונן בס"ד:

דהדו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קסה

להנ"ל ע"ד אשר חזר והקש' על דברי הנאמרי' מדברי רשיז"ל סוכה ד' ל"ז הדס אסור להריח ופירש"י דילפינן מסוכה לאסור בהנאה וכו' אלמא דגם היכ' דליכא בטול מצוה אסור בהנאה בסוכ'. והנה להלכה ה"ה דברי ט"ז סי' תרל"ח מבוארי' כאשר גם בפרמ"ג הוכיח מש"ס דליכא בסוכ' שום אסה"נ רק מה שהוא בטול מצוה וכמ"ש ברמ"א שם עיי"ש. והנה ע"ד פירשיז"ל כבר עמד בזה בכ"ת דהאיך נילף מסוכ' דנוהג כל ז' ועוד פשטות הגמ' משמע דמשום דהוקצ' למצוות' אסור והביא דברי הרשב"א שפי' כן דמשום הוקצ' למצוות' וכן סיים רשיז"ל:

ולולא דמסתפינ' הייתי מפרש בדברי רש"י פירוש חדש דהא בלא"ה קש' האיך שייך לילף מסוכה דשם גילת' תורה מלשון חג עיי' בפרמ"ג סי' תרל"ח הנ"ל. ע"כ לענ"ד דהא בסוכ' יש ב' אסורי' אסור שחל עלי' כמו בחגיגה ומשום הוקצ' למצוות' עיין בתוס' במ' שבת וכ"מ למה צריך תרווייה'. ולענ"ד הא בהא תלי' דודאי במצוה שעיקר' משום להנות ממנו לא שייך בי' הוקצ' למצוות' לענין הנאה כמ"ש הר"ן לחלק שם בין נר שבת לנר חנוכ' דנחשב עיקר' לראות בהם וכן מצינו מחלוקת בזה לענין ציצית שחולק הטור בסי' כ"א עם השאלתות דהשאלתות אוסר להנות מציצית בשעת מצוותן ומשום בזוי מצוה והטור מחלק ביניה' ועיי' בט"ז שם מה שמחלק בין אתרוג ועצי סוכה וכיו"ב. ולענ"ד הדבר פשוט דציצית הוה דומי' דנר שבת שאמרה תורה עיקר על טלית ומלבוש ללובש שנתן להנות והציצית ודאי בטלי' לגבי בגד ומן חלק הבגד הוה והחיך דהבגד בר הנאה הה"ד ציצית ועיי' בתוס' מ' נדה שעיקר לבגד שנתן להנות ועיי' בחת"ס סי' ס"ט ביו"ד ובמהר"ם שיק או"ח והדברים עתיקי'. ע"כ כ ס"ל להטור דלא שייך בי' הוקצ' למצוותי' לענין הנאת שמוש וכן נלענ"ד בסוכ' החג דהתורה אמר' תשבו כעין תדור' לענין אכילה ושתייה ושינה וטיול והסכך ודפני' ונגיני' מפני שו"ש ס"ד דאין כאן הוקצה למצוות' דדוקא במצוה שלא נתנ' בענין הנאת הגוף שייך הוקצ' למצוות' ע"כ צריכא קרא דחל ש"ש על הסוכה וממילא הוקצה למצוות' וגם אסר' בהנאות ששייך בכל מצוות ומדרבנן ועיי' במג"א סי' תק"א ותק"ז לענין אסה"נבמוקצה ובמחצה"ש שם והדברים עתיקי':

וע"כ לבי אומר לי דכאן קאי בהדס של ביהמ"ק שנוהג כל שבע' וכתוב ושמחתם לפני ד' אלקי' ז' ימים דמני' דרשינן ד' מיני' במקדש ז' ימים וכל שמח' שבתורה מצינו בי' הנאת הגוף ג"כ כמ"ש אין שמח' אלא בבשר או יין ובגדי צבעוני' כידוע במצות שמח' יו"ט. ע"כ ה"א דכן ד' מיני' שבמקדש עשוי' להנאה ועיי' בסי' תרי"ג מ"ש בשם הסמ"ק דיש נוהגי' להריח בשעת מצוותן ולזה ילפינן מסוכה דחל ש"ש וממילא הוקצ' למצוות'. וזה שסיים רשיז"ל משום דהוקצ' למצוות' וקשי' טובא וכי מוקצה מה"ת אלא שזה סיום על הדרש הנ"ל דמתוך שחל ש"ש הוה מוקצ' למצוות' ורק משו"ה אסור הנאת ריח ושפיר שייך למילף מסוכה ממ"ש שחל ש"ש כמו בחגיגה כיון דבמקדש קאי מקום קרבנות אלא דממילא לא חלקו חכמים ואסרו גם בגבולי' עכ"פ דמדרבנן נוהג. ולפי' זה אתי שפיר ג"כ דלפימ"ד דלא שייך הזמנה בהושענ' והה"ד בד' מינים האיך תמצא בטול מצוה בזה דקודם נטיל' ליד רק הזמנ' ולאח' המצוה כבר עבר המצוה דהא בגבולין ונהת"ר אינ' נוהג רק יום א' ולהנ"ל כ"נ בעה"י:

דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קסו

ב"ה אול"י ד' ב' דר"ח כסליו תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו. להרב הגדול אהובי מו"ה משה שווארטץ נ"י מו"ה ק"ק באזעל יצ"ו. מ"ש על דברי הר"ן מ' נדרים דף כ"א דקאמר בגמ' אמתני' דנדרי זירוזי' שם מאן תנא ר"י היא דסובר בנזירו' שלא נתנ' אלא להפלא' ופי' דכל נדר שהוא על תנאי אינ' נדר. וק"ל א"כ למה קרי לי' נדרי זרוזי' דהא כל תנאי דעלמ' נמי מבטל הנדר כגון אם ירדו גשמים וכיו"ב. והנה לכאורה קושי' עצומ' היא. אבל לענ"ד לפי מה שכבר בארתי בס"ד בסוגי' דתנאי כפול ממ"ש הר"ן במ' קדושין פ"ג בעובד' שם במוכר נכסים ע"מ דלסליק לא"י שם אקושי' דלא בעי תנאי כפול ושאר דיני' תנאי' דהאי תנאי אדרבה הוה כאסמכת' ודברי צריכי' באור. ולע"ד הפירוש בד"ק כך דבשאר תנאי' דעלמ' דצריכי' דיני' תנאים היינו שעיקר לפני המעשה שעשה כגון ה"ז גיטך ע"מ כו"כ או הרי מק' ע"מ כך וכך דודאי אין עיקר לפניו התנאי לומר משום הכי מקדש או מגרש מפני תכלית התנאי שאין זה דרך העולם וכמו בתנאי ב"ג וב"ר וכי עיקר התכלית שלהם הי' לעבור חלוצים הלא עיקר דבריה' להיות כהם אחוז' ארץ גלעד כידוע. אבל התנאי שהן להיפך שהעיקר הדברים התנאי ולא המעשה וכגון התם דמכר נכסי' משום שכוונתו ודעתו לילך לדור בא"י כל תכלית' לסליק לאה"ק אבל אין כוונתו למכור כל נכסי' ומי הוא שיעשה כן רק מי שמעתיק ממקומ' ע"כ חלוקי' בדיני תנאי וכמ"ש המפרשי' דע"כ צריכי' לדיני' תנאי' משום דבלא"ה אין בכח דברי תנאי

כבטל המעשה וזה דוק' במקום שהמעשה עיקר אבל אם היפך הדבר שרק התנאי עיקר מה זה שנאמר שלא יבטל המעשה אדרב' המעשה אינ' עיקר וקרוב לאסמכת' כלומר שלא יתקיים כלל דאסמכת' ל"ק מה"ט וכן בכל אסמכתות הכי הוא שעיקר הוא התנאי עיין בתוס' מ' סנהדרין ד' כ"ד ומשחק בקובי' דאם כך וכך יהי' יטול כו"כ כסף דהתנאי הוא שמקדים בקובי' ואז מתקיים המעשה של נתינת כסף שאני התם דאסמכת' גמורה היא אבל במשליש שטרו בב"ב דאם לא ישלם חצי שנשאר מחויב' לשלם כול' וכן בא"נ במשכנת' דשד' דוק ותשכח דהוה כנ"ל. ובזה הוא דאמר ר"י שלא נתן נזירו' אלא להפלא' דעיקר כוונתו להראות שזה שבא כנגדו הוא נזיר או אינ' נזיר שיודע ומכיר אבל אין עיקר כוונתו להיות מקבל עלי' נזירו' וה"נ במתניתן דנדרי זרוזי' שאין כוונתן לעיק' להיות קונם עלי' המכר שהוא המעשה אלא כל כוונתו שלא לתן סלע כדעת המוכר וזה התנאי ולתנאי כזה נתכוון הר"ן ולשיטתו כהנ"ל והא במ' סנהדרין ד' כ"ה הביא הגמ' דברי ר"י לענין אסמכת' כנלענ"ד: ראיתי בד"ת אשר הערת' ע"ד תוס' רע"א מ' ברכות ממ"ש על דברי מג"א סי' רל"ה שדייק מדברי התוס' אברייתי' ל"י אדם אוכל קמע' דדוקא אכיל' אבל טעימ' מותר והקשו ז"ל דאכילה מוכח ממתניתן דמ' שבת מפסיקי' לק"ש ואי"ו לתפיל' וכש"כ להתחיל. אלא ודאי עיקר הוכח' התוס' מברייתי' אטעימ' ותמיה' בעיניך דהא שם מ' שבת מסיק בגמ' דמתניתן בחברי' העוסקי' בתורה כמו רשב"י ובני' שתורתן אומנתן דאי"מ לתפיל' ומפסיקים לק"ש ואי די"ל ק"ו מאכיל' שם הפירוש שיפסיק' מד"ת עד שלא יעבור זמן ק"ש:

והנה דבריך דברי טעם הם. עכ"ז אם כי שיש גמגו' בדברי הגאון שלא הביא דברי הגמ' הנ"ל עכ"ז לענ"ד ניהו דאימ' לתפיל' קשי' לי' בגמ' ועד"ז מסיק בגמ' כן עכ"ז מפסיקי' לק"ש קאי אכול' אמתניתן דהא במ' סוכה ד' ל"ח פשיט' לי' לגמר' דבדאורייתא מפסיקי' ומנ"ל הא אי לאו ממתניתן הנ"ל בפרט לדעת הרמב"ם הביא' המג"א סי' ע' דס"ל דבק"ש של שחרי' אי"מ אפי' לק"ש והטעם במג"א משום דלא שכיח סעוד' והני דקתני במתניתן דמ' שבת ע"כ לא גזר' בשחרית וא"כ לא נזכר בשום מקום הפסק' לדאורייתא אם לא במתניתן הנ"ל ועי' בר"ן אמתניתן דמ' שבת הנ"ל שפיר' להדי' דהך מפסיקי' לק"ש קאי אכולה ענינ' דקתני במתניתן ורק אייוו לתפילה את' לאשמעוני' וכמו בבעל המאור שם דהך אין מפסיקי' לענין חברי' שעוסקי' בתורה היינו לבטל לגמרי אבל מפסיקי' מיירי בפשיטות וגם ודאי לענין זה שוב לא חלקו בין חברי' ובין שאר בני אדם וכן משמע בגמ' פ"ב מ' שבת גבי עובד' דרשב"י כי מטו זמן ק"ש עיי"ש מ"ש בגמ' מ' קדושין דפריך בגמ' ממתניתן דתנן מ' בכורי' אתרוג שוה לאילן דתני דרכי' ולמה לא פריך ממתני' הקודמ'

מתרומ' מעשר דשוה לבכורי' בב' דרכי' ולתרומ' בב' דרכי'. והנה עיינתי בהריטב"א שהקשה כן ותי' משום דיכול לתרץ אגב סיפא ודלדדי' חדא מתניתן הוא) ולאידך תי' משום דאיכא פלוגת' תני דרכי' ממילא ומתורץ נמי מתניתן ברישׁ' וכוונתו דלתי' א' דקאמר דתני דרכי' לפי שדרכ' של אתרוג לגדל על כל המים כירק דתי' זה לא שייך אריש ע"כ צריכי' לאגב וצ"ל דס"ל כמ"ש התוס' בכמה מקומות דגם המקשן ידע תי' הגמר' אלא שסתמ' דגמ' רצה לברר ע"כ נקט לשון קושי' ותי' והבירור בסיפא דמתני' דאתרוג דרכ' לגדל כירק ע"כ העמיד הקושי' אסיפא משא"כ ברישא דאין שום בירור דרק דרך אגב סיפא נקט' דרכים:

דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קסז

ב"ה אולייי ג' פ' חקת עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש ידי"נ ה"ה כבוד הרב הגאון המפורסים הצדיק בנש"ק מו"ה חיים אלעזר שפירא שליט"א ראב"ד ק"ק מונקאטש יצ"ו. מה שתמה בעיני הדר"ג ע"ד הר"ן מ' נדרים ד' ל"ו דה"ט דר"י דמלמד' מקרא אסור במודר הנאה משום דמהני לי' שכר פסוק טעמים דס"ל דלאו דאורייתא והא עכ"ח משום דרבנן ואיכ' בכלל מלל"נ והוא כשיטת הרז"ה בסוגי' דמכב"ב לענין תקיעות דתעניות והא הר"ן פליג עלי' בזה שם דמ"ש ס"ס מצוה איכא וללל"נ. והנה האמת אגיד כי הרבה נתיישבתי בזה אנה כוונת הדר"ג להשיג מסבר' זו על הר"ן בסוגי' זו ממה שייכו' מצלל"נ לענין ללמדו במודר הנאה ודאי הלמוד עם חבירו איכא תרי הנאות הנאת הלמוד גופ' והוא כשאר הנאת הגוף וכיון דלל"נ ליכא הנאה וכמ"ש הר"ן בעצמו הלמוד גופ' מלל"נ. אכן שנית יש כאן הנא' דמרויח לו שכר ממון דמלמדו בחנם והיינו דמוותר לי' עי"כ ממוני' שאי"צ להוציא' וזה תלי' אי מותר ליטול שכר או לא דאם אינ' מותר ליטול שכר אינ' מוותר לי' כלום דהא כל אדם מחויב לו ללמוד עמו בחנם ויזדמן לי' עכ"ח מי שמלמדו. ועי' בט"א מ' ר"ה בסוגי' דמללה"נ ואם מותר לבא בשכרו אסור ללמדו במודר הנאה דשוב מוותר לי' ממונ' וע"ז הדבר תסובב כל הסוגי' שם בנדרים וא"כ דברי הר"ן בפשיטות ע"ד אופן הנאה זו דהיינו ויתור של ממונ' להוצאת ת"ת כיון דפסוק טעמי' לאו דאורייתא ננהו ואינ' בכלל חקים ומשפטים ומותר ליטול עליהם שכר להכי אסור ללמד' מקרא אבל הנאת למוד גופ' דהיינו הנאת המצוה כמו מצות שופר ולולב ודאי גם הר"ן יודה דאפי' במצוה דרבנן וכמו פסוק טעמי' ותקיעות דרבנן ג"כ אמרי' בי' כללא דמללה"נ וכשיטתי'. זה לענ"ד דברי הר"ן מכוונת בפשיטות:

ועוד בימי חרפי נהירנ' עלה בדעתי פרפרת ע"ד הט"א ונ' ר"ה הנ"ל דמקש' על ר"י דס"ל תמן מל"נ האיך יפרנס מתנית' דנדרים דמלמדו מדרש אלמא דמלל"נ ותי' כיון דכל אדם מחויב ללמדו בחינם אין זה הנאה של כלום דהא ודאי ימצא לו מי שילמדנ'. ולפי"ז הוליד דבר חדש דמי שיש לו ב' שופרות א' של אסור הנאה וא' של דבר היתר מותר לתקוע בשופר של אה"נ גם לר"י דאין כאן הנא' של כלום כיון דבלאו"ה יש לו שופר. ושוב חזר מסבר' זו דכי נאמר דמי שיש לו בשמים של אסה"נ ובשמים של היתר יהי' מותר להריח של אסה"נ ס"ס נהנה מאה"נ והניח הקושי' ממתני' דידן לר"י. ולפימ"ש לחלק בין הנאה להנאה דהיינו הנאת הגוף והנאת ייתור ממון א"כ מהקושי' של הנ"ל לא תברא דודאי ריח בשמים שהגוף עצמ' נהנה ממנו בשעתו ל"ש לומר משום דיש לו בשמים של היתר יהי' מותר גם בבשמים של איסור ס"ס גופ' מתהנה וורוה נפשו בריח הנודף אבל בהנאת ייתור ממון שפיר שייך לומר דאם יש לו מקום בלאו"ה להשיג הדבר בלא הוצאת ממון ודאי אין כאן שום הנאה. ומעתה ממתני' דנדרים הנ"ל אינ' מוקשה ע"ז החלק הנא' שמלמדו בחנם כיון דכל אדם מחויב ללמדו תורה כן ימצא לו בלא למוד של המדיר ואינ' הקושי' רק מחלק הנאה של המצות הלמוד גופ' והאיך אלמד' מדרש. לזה י"ל דגם ר"י מודה דמללה"נ וכמ"ש רשיז"ל דמלל"נ אלא לעול על צווארם אלא דס"ל לקושי' התוס' לפי האמת במ' שבועות ד' מ"ט שהק' לר"י דס"ל דעוסק במצוה פטור פרוט' לעני וא"כ הא מוותר לי' פרוט' ותי' דיכול לתקוע במקום שאין עניים שכיח ותי' זה לא ס"כ לר"י ומפני זה ס"ל מל"נ כלומר דמוותר לי' פרוט' דר"י. וא"כ שפיר י"ל שוב אם יש לו ב' שופרות וא' של היתר דמותר לתקוע גם בשל אה"נ דעל חלק הנאה זו שפיר שייך סבר' הנ"ל. והנה לענין העוסק בת"ת חידש בח"י ה' פסח דל"א האי כללא העוסק במצוה פטור מן המצוה כיון דכל עיק' הלמוד לשמור ולעשות ודאי דחייב לתן צדקה בשעת תלמוד' וכן שאר מצות אסור לו לבטל עי"ש שהאריך בסבר' זו. וא"כ הך מתני' דמלמדו מדרש ל"ק לר"י דבת"ת לא פטור מפרוט' דר"י וגם לדידי' מצות ת"ת ללה"נ כנלענ"ד:

מ"ש הדר"ג מגמ' דמ' חגיגה דקאמר ר"ח נ"מ לפסוק טעמי' דמשמע בהדי' דהיה דאורי' וסהדי' במרומים כי גם אני הייתי מעיר מדברי הגמ' הנ"ל וגם לאידך גיס' דאפי' למ"ד דאורייתא היינו הנגינות בכללם הוה דאורייתא אבל מקומותם במקראות האיך לחבר והאיך להפסיק אפשר לומר דנמסר לחכמים דאל"כ מה קאמר נ"מ לפסוק טעמי' דאם הכל מה"ת וכי אנן ניקום ונסמך לה להשיג ומקומן אם קבוע להם מקומות מהלל"מ. וי"ל ג"כ להיפך במה דקאמר לר"י דפסוק טעמי' ל"ד דהיינו פסוק טעמי' דוקא כלומר

האיך להפסיק והאיך לחבר אבל בכלל' גם הוא סבר דהוה מה"ת אלא דכיון דקביעות מקומן דרבנן וזה שמלמדו דבר זה כיון דרבנן שוב מותר לטול שכר עד"ז דהא אינ' מחיוב ללמדו רק בכללן ולא בפרטותי' כהנ"ל ופשיטא מי שלומד חומש עם התלמידים מלמדי' עיקר פסוק טעמי' האיך ואיזה מקומן של המפסיקי' והמשרת' והמחברי' שזה עיקר הלמוד בד"ז וכיון דע"ז מותר לטול שכר אסור במודר הנאה. ואני נותן בלבי שמחה ללמד זכות בהסבר דברי הר"ן רבינו הקדוש ולהוציא מלב המפקרי' אשר שמחו' עלי גיל למצא עילה לפקפק ע"ד דברי דרשות חכז"ל ולתלו' עצמן באילן גדול:

וראיתי מ"ש הדר"ג ע"ד הרמ"א יו"ד סי' רמ"ו במ"ש דמה שחדש' הסופרי' בתקון דרבנן מותר לטול שכר. וציין הגר"א ז"ל דהוא מגמ' דפסוק טעמי' דרבנן ומותר לטול שכר. והק' מר וכי אינ' בכלל חקים ומשפטים כמו הגדות דחשבינן בגמ' בכלל חקי' ומשפטי'. ובאמת זה צריכ' עיונ' רבה. ואפשר דס"ל לרמ"א דכמה אגדות הם פרושי דקרא בלא אסמכתי וכמו הגדות כמשמען דדרשי' והגדת' לבניך דיליף מיני' הרמב"ם ספור יצי"מ למ"ע מה"ת ודאי דמה שדרשו בעל הגדה בשם התנאי' כך פירוש' המקראות כדבריהם וכן ודאי יש למצא כמה הגדות בש"ס. וראיתי באיזה ספר כי מילת משפטי' מורה גם על הנ"ל ואינ' בזכרוני כעת הזאת. והנני לסיים בכל חתמי ברכות ובד"ש בידידות נפש:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קסח

בספרן של צדיקים יכוי"ח הרבני וכו' מו"ה משה שמואל שיכל נ"י בק"ק פרעסבורג יצ"ו:

במ"ש במי שמודר הנאה מחברו אם מותר למול בנו דהא צריך דעת האב. ולפי מ"ש המחבר (בסי' רכ"א) כרמב"ן דאפי' מה שאי"צ שליחות אסור בעשה שליחות'. ותמה מעל' שלא הביא המחבר כלום מזה. והנה בהראב"ד פ"ו מהל' שבועות גבי נדר עד"ר שאין לו הפרה רק ע"ד מצוה סיים שם דאם נדרו הנאה ממנו ימול בניהם בחנם ופי' בלח"מ משום מלל"נ א"כ הביא דין הנ"ל וא"כ כש"כ דקשה כנ"ל וביותר לפמ"ש הד"מ בסי' רס"ד בשם א"ז דאם האב מוהל לא יכבד אחר ותמה עליו הא בכה"ת שכיח' ש"א כעוה' ועיין ש"ך סי' שס"ב דעתו כא"ז ובתבו"ש סי' כ"ח מסיק דמהני שליחו' ובכו"פ דוקא בשליחות גבי מילה וכסוי אבל לא בדרך כבוד. ועיין קצוה"ח סי' שס"ב דמיישב דעת א"ז כס' התוס' רי"ד דבמצוה שבגופ' לא מהני שליחות. ומעתה אם בתורת שליחות כש"כ דקשה על הראב"ד אפי' לדעת הרא"ש דאסר דוקא במקום ששייך שליחות. ואפש"ל להיפך דס"ל כס' תוס' הרי"ד הנ"ל דלא מהני שליחות ועכ"ח במי שאינ' מוהל צריך לכבד אח' בלא שליחות א"כ הוא בתורת ב"ד ולא מהני לי': ומ"ש בשם הג' רב"ד

מהר"ד ל"ב נ"י דהכא כיון שב"ד חייב למול' באין אבי' משתדל לא מחזי כשליחו'. ומעל' פלפל בזה עפ"י מ"ד כהנים שליח' דידן דאסר אע"ג דבלאו"ה צריכי' להקריב. ולדידי הא בפשיטות מופרך במ"ש הרמב"ן דאפי' ללמדו תורה אסור בשליחות והא קיי"ל ביו"ד סי' רמ"ז דכל חכם חייב ללמד לכ"א עיין נדרים ל"ז ראה למדתי וגו' ובב"ב דף כ"א:

ועוד אפש"ל בדעת הראב"ד עפימ"ש הרשב"א וחנוך גבי נדרים דחלי' ע"ד מצוה וקונם סוכ' אסור לישב בסוכה נימא עדל"ת. ותי' דנדרים הוה לתו"ע. לא יחל דברו וכל היוצא מפיו יעשה (ועיי' בשו"ת קול ארי' סי' ד'). והקשה עליו במהר"ם שיק חיו"ד סי' שע"ט דהא בשמ"ק פ"ג דכתובות דעתו דעשה שהוא בשוא"ת נדחה מפני עשה דקו"ע. ותי' דמ"מ עול"ת לא נדחה ולא הביא שום ראיי'. ותימא דגמ' ערוכה בפ"ב דשבת לר"א יו"ט עול"ת משו"ה שריפת קדשים אי"צ קרא וכבר בארתי בחידושי בס"ד עפ"י המכילת' בח"ס או"ח סי' פ"ה דמהני קראי ילפי' דעול"ת אם כי העשה בשוא"ת מ"מ אינ' נדח' ולא הוה כב' לאוין. וא"כ תינח דומי' דיו"ט דהוה הלאו עכ"פ קום ועשה. אבל בנדון דידן ניהו דשליחות אסור גבי מודר מ"מ לאו מעשה קעביד המודר בזה שוב י"ל עשה דלתו"ע דליכ' למילף מהני קראי גבי יו"ט ועוד י"ל בפשיטות דהא מילה דחה שבת ויו"ט אפי' לתו"ע שיש בו ועול"ת כש"כ לו"ע דנדרים. ולפי"ז מילה שלא בזמנה אינ' דוחה וכיון דלהראב"ד פשיט לי' דמותר לימול משום מלל"נ וט"ז מביא' בלי חולק. ולענ"ד להלכה ולמעשה אם יסכים ב"ד הגדול בעו"א בישראל דבלאו"ה אי"ד כלום לפסוק באתריה' אפי' ביצ' בכותח' ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוו:

סימן קסט

לכבוד הרבני החו"ב הנ"ל. ראיתי חוזר על הראשונות. והנה אין אני אומר קבלו דעתי. וגם עתה לא באתי רק להעמיד על האמת ראשון מ"ש מעל' להפליג ע"ד במ"ש כי דעת הראב"ד כס' תוס' רי"ד דבמצוה שבגופ' לא שייך שליחות וכן ס' א"ז וכד' קצוה"ח גבי מילה וע"ז אמר דאם אין האב מוהל עכ"ח שליחות' קעביד. ומ"ש מד' תוס' מ' יומא דף י"ט דאפי' אם כהני שלוח' דרחמנ' מ"מ מהני לי' ואין נ"מ. לא הבנתי כוונתו וכי מי שאינ' יכול להניח תפילין או לישב בסוכה יהני שליחו' ושוב לא מהני לי' מידי ותוס' יומ' ענין א' הוא דשם קאי אם גם שלוח' דרחמנ' וגם שלוח' דידן אבל אם רק שלוח' דרחמנ' לא מהני מידי ומותר במודר הנאה דאל"כ לא משני מידי אהך דנדרים וזה פשוט ולא אדע כוונתו בזה: ומ"ש דעל המחבר דלא הביא דין למול בכו של מודר לא תרצנו מידי. מ"מ כבר תקנ' הגה' רמ"א שהביא דין של ר"י בשם אה"מ דאפי' לשחוט פרתו מותר דהוה מקלקל כונו גבי סכין של ע"ז והט"ז פליג ומודה לי' במילה והא במילה

חשיב לי' מקלקל מ' שבת ד' ק"ו ואפי' לר"י אינ' רק משום תיקון מצוה וגבי מודר הא להנות נתנה וזה מקלקל לענין הנאה ואפי' בשליחות דמהני לי' מ"מ ודאי חשיב קלקול יתר על תקוני דעדיף משחיטת פרתו וכיון דשחיט' מותר כש"כ מילה. וגם י"ל דסמך על מ"ש בסי' י' גבי סכין של ע"ז ולא צריך להביא':

ומ"ש בענין מ"ש דעשה דמילה דוחה לתו"ע דמודר. מחלק מע"כ דהכ' המוהל עושה מצוה וכי ידחה העוכ"ת של המודר האיך מצינו כזאת. והי' לו להביא דברי ת"י כתובות ד' מ' דאי אמר' לא בעינ' ליכא מצוה ופי' משום דעלה ליכא עשה ומ"מ מוזהרת עלי' כדדרשי' בכמה דוכתי לא יקחו לא יקיח'. אבל הא התוס' פליגי עלי' כמ"ש הפלא"ה שם וכן הוכיח בטעם המלך מה' ע"ז פ' י"ב דתגלחת מצור' ע"י כהן ועביד הקפה אלמא דדח' הלאו דלאו דידי' וכן בנזיר ויבום. ועוד לתירוץ הא' איכא למימר דס"ל להראב"ד דשייך שליחות במילה אם היה שלוח' ושא"כ ועביד איה' גופ' המצוה ושפיר הלתו"ע כנ"ל ותל"מ:

דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

סימן קע

לכבוד חתני הגנ"י ע"ד ב' שו"ב אשר א' הדיר לאכול משחיטת חברו עד"ר וכאשר הרגיש בזה שאל אותו ע"כ. וגלה לו שמפני קצירת סכינו אם כי כשיעור יד"א והתיר' לו בג' וחברו יחליף סכינו כמ"כ ואח"כ גלה לו שהי' עד"ר סתם שלא הודע להמתירים וכבוד הדר"ג חושש לדעת הש"ך דלכתחילה אין להתיר אפי' בעד"ר סתם ומפני כי יש לדון דההיתר הי' בטעות י"ל אפי' בדיעבד. ובזה מסבר סבור' דעת ר"א דס"ל בדיעבד מותר שהקשה עליו הש"ך בסי' רכ"ח כידוע: והנה בעיני לא מצאתי כגון זה היתר בטעות וי"ל ראי' גם ממתניתן דנודרת דפריך בגמרא ניחוש דילמא אזלה לגבי חכם ותי' דצריך לפרוט. ולמ"ד דאיצ"ל דמדרינן ברבים. וא"כ עכ"פ חזינן דאם מפרט לא יתיר החכם מפני הפסד היתומים ותקנת חכמים א"כ גם אם לא מפרט לא יהי' מותר דהוה בטעות וכן בכהן שנושא נשים בעבירה דפריך לה בגמרא יל"ק בכה"ג וכן מהך דערכין דף כ"ג המקדיש נכסיו יהי' עליו כתובת אשה ג"כ אמרי' בתוס' שם דאם הי' מפרט אפי' הסיבה לא הי' החכם מתיר' מפני הפסיד' של הקדש ומ"מ השתא דלצ"כ הסיב' ולא יפרוט ודאי מותר בדיעבד. ולא מצאתי רק בסי' רכ"ח ס"ד לענין חרטה ופתח דאם משחר לחכם אין ההיתר כלום היינו כיון שאין כאן חרטה ולא פתח. אבל האיך דלא שרי להתיר לכתחילה ובדיעבד מותר שנאמר דהוה טעות לא אדע מנ"ל ובל"ס יש לפני' ראיות בזה.

ולדעתי לא עדיף מדין בב"ד כמ"ש בנדרים דהפרת נדרים בג' ודאי לא נאמר בב"ד שאם הי' יודעים שהי' על איזה דבר שלא כראוי וכיו"ב שאין פסק שלהם קיים:

ומה שי"ל לענין הלכה בנדון זה. הכה בפנ"י ושעה"מ פ"ו מה' ש' שתי' דעת ר"א מקושי' הש"ך דלא חיישי' דלמא אזל גבי חכם ושרי לי' דאפי' למ"ד אי"צ לפרוט הנדר מ"מ צריך לפרט שהנדר הי' עד"ר שזה וודאי בכלל לשון הנדר וכ"כ בישיע"ק (או"ח סי' קכ"ט) וכ"כ בחי' חת"ס (על הסוגי') דאפי' למ"ד דא"צ לפרט מ"מ צריך לפרט שהי' עד"ר כמ"ש מפיה"מ להרמב"ם בס' פ"ז מס' בכורות אהא דכהן שנושא נשים וכו' דקאמר דלא חיישי' שיבא לחכם שנדר כן עד"ר ונזדמן לו דבר מצוה וכו' דקיי"ל צריך לפרט את הנדר א"כ ויוכח בהדי' דאפי' אי א"צ לפרט הנדר מ"מ אם הי' עד"ר צריך לפרט דהי' עד"ר. א"כ בעובדא זו שהי' עד"ר ולא גילה כן להמתירי' והא פסקינן ביו"ד סי' רכ"ח סעי' י"ד דאם לא פרט אפי' בדיעבד אינו מותר כש"כ הכא שלא פרט אפי' מה שצריך לפרט למ"ד צאיצ"ל לדעת המפרשים האחרונים הנ"ל ושכן דעת הרמב"ם. ע"כ לענ"ד צריך היתר מחדש בפרוט שהי' עד"ר ומ"ש כהדר"ג במ"ש הש"ך לחוש לכתחילה. ודאי יש לצרף להקל שיש בו משום שלמא דצבורא ג"כ כידוע בכגון זה שחולקי' לצדדים זה מחזיק ביד זה וזה ביד זה:

ועוד יש סניף להתיר' ממ"ש הש"ך בסי' ריח דעת המבי"ט במי שנדר שלא לאכול סעודה חוץ לביתו דלא הותר חוץ למדינה משום שאינו במשמע בשני לשונות כמו שאר לשונות בסתם נדרים סי' ר"ח. ומ"מ סיים הש"ך דאם יש הוכחה דלא נתכוון רק למדינה זו כגון שיש אנשים רעי' וכדומה נאמן בזה וכן בסי' רל"ב סעי' י"ט במי שאסר לישא לפלוני שאבי' רע ועשה תשובה דאי"צ התר' דהו' כתולה נדרו באותו דבר והביא הפ"ת בשם מהר"י בשו"ת ראש יוסף דאפי' לא פירש אלא שיש הוכחה וה"נ יש הוכח' דאם אין שום טעם וסברא שיאסר ע"ע שחיטתו ודאי מה"ט הי' דגם אצלו יש פעמים רבות תמיה' זו האיך סגי' לשור גדול סכין כזו אפי' בשיעור' דיד"א ועיי' ברמ"א סי' ר"כ דבנדרי' אי"צ כתנאי' וממש. כנלע"ד דעכ"פ יכולי' להתיר' מחדש כהלכה:

חותנו אוה"נ כבני דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קעא

ב"ה יום א' פ' מו"מ תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. לרב א' אשר שאלה נפשו היפה בדבר הלכה ע"ד בחור א' אשר הפציר בעדו אחי' עשות קשור שדוכי' בנשואי בתו של פלוני והוא שלא ברצונו עשו תנאים ולא נזכר בתנאי' לא חו"ק, ועתה מתחרט על כל הנ"ל מה דינ' לחזור מפני חרם של הקדמונים שלא לחזור מהשדוכי' יען כי שנוא' בעיני' ויש לחוש

לבני שנוא' כמ"ש במ' נדרים, ומע"כ הביא דברי הרמ"א סי' רכ"ח דאפי' בשבוע' כגון זה יכולי' לחזור שלא מדעתו רק צריכ' התרה וכמ"כ הביא דברי טו"ז בסי' רל"ו ונובי"ק סי' ס"ח שהאריך בזה ולכול' כח' דהתיר' עדיף. והנה בהגה' מרדכי פ' החולץ הביא בשם רבינו יחיאל ז"ל ב' דעות. לדעה א' צריך ק' רבנים כמו בחר"ג לגרש בעכ"ח ולדעה ב' ל"צ רק ל' אנשים מג' ארצות, ובד"מ אה"ע סי' נ' מביא באופן אחר דיש לו התרה ע"י הרבה אנשים או ירצו זל"ז ומביא בב"ש אה"ע סי' נ"א סק"י, וכנראה בכוונה שינה לשונו להקל בהתר' הרבה אנשים ובסתמא כמ"ש בב"ש הנ"ל ע"ד מהרי"ו דמשו"ה היקל בזה ע"י נתינת הקנס משום דלא נזכר ח' זה בשאר פוסקים א"כ אפשר משו"ה היקל הרמ"א ג"כ בד"מ דסגי' בסתמא הרבה אנשים וברמ"א בסי' רכ"ח שפסק דינ' בשבועה דיש לה התרה בלא דעתו ומשמע התר' דעלמא כמו שאר שבוע' דסגי' בג' ולא הזכיר כלל משום חו"ק הקדמונים או דלא ס"ל כלל דע"כ לא נזכר בש"ע או דס"ל דבשכוא' בעיני' פשיטא ליה דל"צ התרה כלל, וא"כ בנד"ז שצווח מתחילה ועד סוף למה ניחוש לה ובנובי"ק דהוצרך אמתלא היינו משום דל"ה גילוי דעת מעיקרי' רק עתה אמרה שהי' שנוא' בעיניה ורק משום שלא היתה יכול' להעיז פני אביה, אבל בנד"ז (וגם הנובי"ת סי' ר"ד יו"ד יודה בזה עיי"ש) אם ידוע לכל שהי' בהפצרה קודם ובשעת מעשה למה צריכי' לאמתלא ובפרט לענין זה אדם נאמן ע"ע כמ"ש בב"י סי' רכ"ח בשם הפוסקים ראשונים וכן איתא בת' מהרי"ט בכוונת הנדר לענין נדר, וא"כ פשוט בעיני לענ"ד במ"ש ג"כ ונע"כ. וליתר שאת אם אפשר בהתר' ע"י ל' אנשים אפי' בלא ג' ארצות או ע"י י' אנשים דוודאי י' ג"כ בכלל הרב' כמ"ש במס' גיטין פ' השולח לענין נדר רבים דאפי' למאן דמרב' אינ' מרבי יותר ממנין י' והא בד"מ לא אמר רק הרבה אנשים כנלע"ד. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ק"פ. ולאחר הזמן באו הצדדים לידי פשרה בבד"צ הנ"ל:

סימן קעב

ב"ה אול"י ה' כ"ב למב"י עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. לידידי הרבינו המופלג ומושלם בנש"ק מו"ה א"פ בק"ק א' וו יצ"ו. ענותנו' הרבני לשאול ממני בדבר הלכה בענין בטול השדוכי', ויען כי זה הדבר נוגע גם לד"מ וקשה להשיב מצד א' כמ"ש בשו"ת ובנוב"י מהדו"ק חיו"ד סי' ס"ח ע"כ דברי אינ' רק כתשובה באו"ה ואם יש טענה לצד שכנגדו בדברי קשורי הקנס יעמדו פני בד"צ לדין, ועוד לדעת אם יסכים לדברינו גם הגאון הגדול המובהק אב"ד שליט"א. העובד' אשר קרה מקרה לא טהור שנתקשר א' בבת נגיד א' ואחות המשודכת שהי' א"א בעוה"ר יצא' לתרבות רעות תלת' עצמ' בגוי וגם נכנסה עמו בנמוסי

המדינה צווילעהע ועזב' ב"א ובעל' והלכה עם החשוק הגוי הנ"ל לעיר אחרת וגם כנרא' כי המיר' ותרד פלאי' לטמא' בין הנכרים:

והשאלה אם ביד החתן לבטל השדוכין ולא לחוש לחרם הקדמונים שהובא בד"מ אה"ע סי' כ' ובב"ש סי' נ"א סק"י והובא מהגה"מ מ' יבמות פ' החולץ וכן הובא בטו"ז סי' רל"ו ביו"ד בשם מהרי"ו. והנה בסי' כ' וכן ביו"ד סי' רכ"ח סעי' מ"ג פסק המחבר בהמיר' אחות המשודכת דפטור מקנס והשבועו' וחרם, והנה כ"ז באם המיר' בנד"ז אינ' רק באומדנ' שתעשה כן אבל בכ"ז הא כתב הט"ז באה"ע סי' כ' והביא הב"ש ס"ק י"א דהה"ד אם זינת' אחות' כשהית' א"א דהוה פגם לבטל השדוכי', וא"כ בנד"ז אע"ג דליכא עדים ברורי' על זנות מ"מ אין לך עדות גדולה מזו ואנן סהדי ולמה נכנס עמו בנמוסי צווילעהע ע"ד כן נכנס', והא אפי' בנתיחד' עם נכרי' לשם זנות ישנ' מחמירים בסי' ז' וכש"כ באומדנ' שתמיר, וגם בנתיחד' בזמן מרובה הב"ש מחמיר לאסר' לבעלה ואם כי בדג"מ חולק עליו עי' בחת"ס סי' פ"א וסי' כ"ב שלא ערב לבו להקל בזה, עכ"פ בזה שתלת' עצמ' בגוי לנשואי' וודאי לית כאן מי שיקל וכמ"ש בסי' צ"ו וסי' קמ"ט סעי' ו' בכותי וכותי' שנשאו בנמוסיה' שהביא בשם הריב"ש לענין אם ניחוש בקדושי' וש' הח"מ וב"ש משים דהוה לעיני כל הוה כעדות ודאי שהיה עדי ייחוד ה"ה עדי ביא' ורק משום דוודאי שאין חוששי' לשם קדושין וגם דאין קדושי' קדושין בדונו"י אבל לכ"ע ודאי ברור ואנן סהדי שבא אליה כדרך או"א ועי' בחת"ס (אה"ע סי' צ"ט) ח"ב דאפי' באשה שנשב' בין הגוים דאם עבר' עמם במקום משפטיה' ואם הית' צעק' הית' מושיע לה אם שתקה הוה כמו המיר' ועי' גם בח"א סי' כ"א וסי' כ"ב דעיקר טעם בהמיר' משום דנכנס' לכלל גוים קרי' בה רוב נכרים פרוצים בעריות, כש"כ הכא דכלהו אתנהו בה שתולה עצמ' בנכרי ובנמוסי' נשואיהם ולית ד"ן צריך בושש שדינ' כא"א שזינת' בוודאי, ובפרט לענין פגם משפחה אין לך פגם גדול מזה בכפליים יותר מא"א שזינת' פ"א דוודאי הוא אצל' בזנות יום יום וכמ"ש בתוס' מ' מגילה גבי אחשור' כידוע, ועיי' בת' מהר"ם שיק (אה"ע סי' כ"א) בענין צווילעהע דפשיט לי' ג"כ כמ"ש, ועוד הא ודאי תאמר הן שזינת' עם החשוק הזה והא בסי' קט"ו ובסי' קע"ח בידוע שנתיחד עם א' ואמר' שזינת' עמו חייב להוציא' ובנדון כבר אמרו ואמרו כן במעשיהם ועיי' בת' דברי חיים אה"ע סי' ה' וכיו"ב בת' אבני צדק ושערי צדק עיי"ש. וע"כ לענ"ד יכול החתן לבטל קשר שידוכין הנ"ל ופטור מכל התחייבות ושבועות וחרמות. ועי' בת' חת"ס (אה"ע סי' קל"ג) גדול' מזה להתיר' דבכגון זו לא נתחייב' ולא כשבע ולא עשו קדמונים, ועי' מ' קידושין ד' ע' מ"ש אשה שאינה הוגנת לו אליה' כופתו והקב"ה רוצעו דייק לו כלומר אפי' אם בעצמ' הוגנת

אלא שאינ' הוגנת לו דייק שעלי' פגם משפחה רובצו כנ"ל, וא"כ פשיט' דהקדמונים לא תקנו בזה חלילה, ולדעתי יציע הדבר לפני בד"צ של שלשה ויתירו לו עפ"י שנרא' בעיניה' כדברינו, והכל בהסכמת הגאון המובהק אב"ד שליט"א. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קעג

מה שאמרתי להעיר ע"ד ידידי הגאון אבדק"ק ערלוי נ"י בת"ת סי' נ"ה. מתחילה אמרתי ליישב ד' חת"ס ממ"ש ביו"ד סי' רל"ו דרק ק"פ אפשר להקריב דל"צ לשקלי צבור, וקש' עליו מדברי הרמב"ם פ"ח מה' כלי מקדש שפסק כהך דריא"ש ונ' ר"ה ז' דס"ל דיחיד שהתנדב משלו כשרים בלבד שימסרו' לצבור יפה ועיין במל"מ בפ' ד' מה' שקלים שהאריך בדין זה בביאור כן השיטות והנה לפימ"ש הרמב"ם בפ"א מה' שקלים דאין שקלים נוהגין אלא בפני בית בין בא"י בין בח"ל וסיים אבל בזמן שחרב אפי' בא"י אינו נוהג, והנה מלשון זה משמע דאי"נ כלל והוא ממתניתן דסוף מ' שקלים דשקלים ובכורים אין נוהגין רק בפני בית ושם במתניתן לר"ש דאם קדש בבכורים אינו קדש ושקלים קדוש ובגמ' ר"י בר"ש בשם ר"ש בין שקלים ובין בכורים לא קדשו ושם בגמר' דהלכה כר"ש ופירשו דהיינו ר"ש דמתניתן וא"כ עכ"ח לומר דרק לכתחילה קאמר הרמב"ם דאינו נוהג דלא לימא לבר מהלכתא, אלא שמצינו להרמב"ם בפ"י מה' ערכי' ה' ט"ז פיר' אחר במתניתן זו עיין בברטנורא ותויו"ט והוא שמפרש דהך הקדש בכורים ושקלים איירי שהקדש שקלו שהפריש כבר ע"ז אמר ר"ש דקדשו וא"כ לפ"ז יש מקום לומר דהך אין נוהגין שכ' בפ"א היינו אי"נ כלל כמ"ש בפ"א מה' בכורים ג"כ לשון זה והא לענין בכורים לכ"ע לא קדשו כמ"ש בתוס' מ' מכות ד' י"ט וא"כ בגמרא דקאי ר"י בר"ש לענין הפריש בכורים ושקלים בזה אינו חולק על ר"ש דמתניתן ובמסקנא דקאי הלכתא כר"ש אכולי קאי וגם יכ הסברא נוטה לפי מ"ד במנחות דף כ"א לבן בוכרי דכהנים ולויי' פטורים משקלים ופריך בגמרא דא"כ אמאי אם שוקל אינו חוטא הא הוה חולין לעזרה וע"ז מסיק דמסרו לצבור, ומעתה אם בזמן שאין ב"ה קיים אי"נ שקלים ופטורים מהם והך דמקריבים אע"פ שאין בית היינו בודאי למצוה ולא לחיוב א"כ הצבור פטור ואין קדושה חלה עליהם והוה לכאורה חולין ועוד כיון דאמרינן בגמ' שם וכן בפ"ב דבכורות נ"ג דאין מקדישין בזה"ז וריב"ז בטל רובע שקל לקרבן הגר מפני התקלה כמ"ש במ' ר"ה ד' לא ומ' כריתות ד' ט' ובזמן ר"י ונפאריז שאמר בשם ר"ב שהובא בצפנת פענח ודאי לא היה בטח כי יקבע לדור דור הרשיון להקריב ורק הי' איזה זמן רצון והאיך אפשר לזכות לבן ישראל השקלים ואם יש חשש תקלה אין כאן שום זכות ואפשר דאסור' אית

בי' כן אמרתי מעיקרא אבל אח"כ עיינתי בת' יעבץ סי' פ"ט שממנו דברי חת"ס נובעי' ראיתי שסיים דאפשר שסמך על ר"י ונמוקו עמו ולא חייש למסירה יפה ומחלק שם עוד בחלוקים עפ"י דברי הגמר' יומא דף ל"ה וכן דעתו דר"י נמי לא קאמר רק במכשירי קרבן והוא נגד דברי ירושלמי דס"ל במכשירי קרבן לכ"ע לא חיישינן למסיר' לצבור יפה דהא הי' המתנדבי' לעצי המערכה במס' תענית, וד' ריא"ש מ' ר"ה ופסק הרמב"ם דפסק כוותיה בה' כלי מקדש לא הביא כלל. ומעתה אם יה"ר בס"ד לקנין מקום ב"ה עד שנראה בטח להקריב בתמידין אפשר דאינו בכלל מ"ש חכז"ל אין מקדישין בזה"ז ואיכא נמי זכותי' בגווי' לזכות ולמסור לצבור יפה יפה. ומ"ש הרה"ג דאין בו משום כלאים בבגדי כהונה דמכוון למצוה עיין במהר"ם שיק או"ח סי' ה', ומ"מ נלענ"ד להוסיף ע"ז לפימ"ש רש"י ותוס' זבחים קי"ט דלמ"ד לא קדשה לעתיד לבא יש אחריה היתר' דבמות והיינו דר' יצחק במ' מגילה דף ט"ז דהעיד שמעתי שמקריבין בבית חוניו, ולפי"ז נ"ל דאפי' במה גדולה מותר, ותדע דהא תלה בדר"י ובית חוניו במה גדולה הוה והא בבמה גדולה צריך לבגדי כהונה כדאיתא בזבחים ד' קי"ג ועיין בחדושי הרשב"א מגלה דדעתו ג"כ דאי לא קדשו לעתיד הותר' הבמה, וא"כ הא לכאור' ממנ"פ מקריבים במקום מקדש דלהרמב"ם דקדשה לע"ל ודאי הותר' לבגדי כהונה ומקריבין אע"פ שאין בית ולהראב"ד דל"ק לע"ל הא הותר' הבמות, אלא דמ"מ חזינן דהראב"ד לא השיג בזה על הרמב"ם בה' בית הבחירה משמע דדעתו ג"כ שאין אחרי ירושלים היתר במות היינו משום דס"ל שם בפ"י דאפי' לר"י דס"ל קדשה לע"ל מ"מ אין מקריבין ולדידי' ודאי אין אחריה היתר, מ"מ לפי דברינו הנ"ל דיש לנו ס"ס דלמא קדשה לע"ל ודאי הותר' לבגדי כהונה ואי לא קדש' דלמא כדעת רש"י ותוס' והרשב"א דהותרו הבמות ובבמה גדולה דצריך לבגדי כהונה והותר ג"כ כלאים, ולפי"ז אפשר מטעם זה להתיר אפי' בשבת ויו"ט משום ס"ס, (וגם למ"ש העורך נ"י מפני שחוטי חוץ טעה בזה דאי הותרו הבמה אין בה משום ש"ח) ולענין כלאים י"ל בפשיטות לפימ"ש הט"ז ביו"ד סי' ש"ב דהראב"ד והטור ג"כ ס"ל כהרמב"ם בכלאים דספיקא דאורייתא לקולא ורק מדרבנן א"כ ודאי י"ל כמ"ש הרה"ג עפי' תוספ' מגילה דמשום איסורא דרבנן לא נדח' עבודה דאורייתא והנה מ"ש הרה"ג דדבר זה מסור לחכמים ול"צ להמתין עד אשר יבא אליהו זכור לטוב. הנה בגמר' יומא ד' ה' לכאורה לא משמע הכי דקאמר כיצד מלבישין ופ' בגמ' מה דהוה הוה אלא כיצד מלבישן לע"ל ופריך תו לע"ל נמי יהי' משה ואהרן עמנו אלמא דבאבות העולם הדבר תלויה ללמדינו והא דבבית שני לא בא לברר הלכה בב"ש דילמא לא עבדי אפי' פ"א כסתרו אהדדי, ועוד וכי נתן לו רשות משמים לגלות בכל זמן ובהדי כבשי דרחמנא ל"ל

אלא דהא ודאי איכא למימר דתלו בב"ד גדול הסמוכין שנאמר עפה"ד אשר יורך, לכן לענ"ד סגולת הדבר לעשות מקודם עפ"י ד' הרמב"ם והרלב"ח להושיב סנהדרין סמוכי' וע"פ לצאת ולבא: ומ"ש הרה"ג לתקן במ"ש בחת"ס ע"י עשיית הפרה אדומה ולזרוק עלי' מים טהורים תמיה לי דהא לעשיית פ"א צריכין לאפר הפרה למי"ח ואין לנו בעוה"ר בזמן הזה והלא כתב הרמב"ם בפ"ב מה' פ"א שצריך הפרשה לכהן העושה פ"א ומזין עליו בכ"י ונראה דאינו משום מעלה לבד להוציא מלב הצדוקים דהפרשה צריך מדינ' לר"ל ר"מ יומא ודאורייתא הוא דילפינן ממלואי'. ומ"ש המל"מ עליו מ"ט פסיק כר"ל נגד ר"י, י"ל דהי' לו הגירסא כמו בגמ' דידן ריב"ל במקום ר"ל והלכה כוותי', וברצות ד' דרכי איש גם בזה יש למצא תיקון עפ"י אשר יורו אותנו חכמים סמוכים ויראו עינינו בבי"א. ועתה מצאתי מקום ע"ד אשר הה"ג העיר אשתקד אודות התפילין הגדולים אשר בזה"ז מהדרים עליהם והלא לפי"ד הטו"ז סי' ל"ד אינ' מוכר' דמקום יש בראש להניח ב' תפילין וישנם תפילין שהם יותר גדולים ויוצאים ממקומם ולדברי ט"ז סי' כ"ז אפי' כ"ש לא יסור' ממקומם. והנה המג"א סי' ש"א ס"ק כ"ד תירץ קושית הט"ז שהוא קושי' כלומר דאנן קיימ"ל דשבת לאו זמן תפילין ומ"מ פסק הטור וכן בש"ע סי' ש"א דהמוציא תפילין בשבת מכניסן זוג זוג והוא כת"ק ר"פ המוציא תפילין ולא כר"ג דשרי ב' זוגות ובגמ' שם אי לכ"ע אית להו דמקום יש בראש להניח ב' תפילין עכ"ח בהא פליגי אי שבת זמן תפילין ולר"ג שבת לאו זמן תפילין ומשום תכשיט או משום הצלה התיר' במקום שיש ב' תפילין וא"כ למה דפסקינן זוג א' אין ולא בב' עכ"ח ס"ל כהאי לישנא וכמ"ש בתוס' דאין בו מקום לב' זוגות והמג"א ס"ל דס"ל כסמ"ג דאין אנו בקיאים להניח במקומם במקום ב' זוגות. ועוד הביא שם בשם מהרש"א תירץ א' עיי"ש ועיין בסי' ל"ד. והנה עמדנו על המידה לפי מה שבאת' לידי מידה פ"א עפ"י טפח של מרן חת"ס ראיתי טפח האמת הוא לפי המידה החדשה הנוהגת עפ"י "צענ- טימעטער" הטפח שהוא ד' אצבעות הוא י"א צאנטימעטער ואח"כ הייתי מודד התפילין הגדולים וראיתי כי לא הגיעו אפי' הקציצה עם המעברת' עד חצי אצבע יותר וא"כ יש ללמד זכות על רבותינו הגאונים אשר ראיתי גם בדורות שלפנינו הי' מהדרין אחר תפילין הגדולים כי בודאי שצמצם ב' תפילין יחד להדקם ולהניחם זה אצל זה ממש אשר כמעט פירוד והפסק שביניהם יגיעו חוץ למקומה אבל תפילין שאין להם ד' אצבעות כהנ"ל כיון דשיעור תפילין ב' אצבעות כמ"ש בשמושא רבה והתוס' מה בקיאות שייך בדבר והלא בטוב יש לכוון כי לקצה או לפנים יתחיל ממקום שמתחיל השער וממילא הקצה העליון לא יגיע אפי' עד ד' אצבעות וא"כ על מקום נכון המה מונחים, אלא דא צריכ' עיונא רבה במ"ש ע"ש זקינו

כי תינח על גובה הראש זה למעלה מזה אבל בראש שברחבו מנ"ל שיש מקום להניח ב' תפילין ועכ"ח דאין מקום דאם יש מקום גם ברוחב אם כן יש מקום בראש להניח ד' תפילין ודו"ק. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

סימן קעד

שאול נשאל לפני מגבאי דת"ת ומבני חברת ת"ת דפ"ק ברעזאווא יצ"ו ע"ד אשר משנה לשנה אשר נותר מהכנסת על ההוצאות הת"ת נקנה מכסף המקובץ גורלות (לאאזען) יש מהם עושי' פירות ויש בהם שאין עושי' רק מצפים ע"י לתשלום בעת אשר תפול הגורל על מספר הרשום אשר הריוח עולה למספר רב הנקרא "הויפטטרעפער" ויש בהם על (100.000, 10.000) או איז' ריו"ח. ועתה אם בעה"י יבא לעת ההיא מה תהא על סך ממון הנ"ל אם מותר לשנותו לדבר רשות כלומר לטול חלק כחלק לכל אשר באו בחבר' ת"ת. הנה מקדם אפרש בקצור מה שעלה לפסוק בהלכה זו בס"ד לענ"ד משום שלום רב לאוהבי תורת ה' אם ישיגו להיופטטרעפפער בסך רב קודם כל דבר יוטל מן הס"ך כסף מלא כל כך שיעלו פירו' עד ארבע וחמש מאה זהו"כ רק להספקת ת"ת כלומר לתשלומי מלמדי' גמרא ותנ"ך עם פירשיז"ל ועוד יוקח מס"ך כל כך אשר יעלה פירותי' עד מאה וחמישים כסף מדי שנה בשנה להסתופף לס"ך ספוק הראב"ד והנותר יענו ויאמרו כל בני החבר' דת"ת כי יותן כסף מוכן זה להספקת צרכי רבי' כגון מה ששייך עוד להרב אב"ד וש"ץ ושו"ב והשמש אלא שכסף זה יחלק מקודם שוה בשוה לכל בני החבר' דת"ת בדרך הלואה ושנה בשנה בהגיע זמן הפרעון של סכום הקהילה ינכה להם מסכום זה עפ"י אומדנא כפי חלקו המגיע לכל או"א חלק מסכום הנ"ל יהי' לשם פרעון החוב הנ"ל כלומר מה שצריך מסכום הזה לצרכי הרבים בצרכי העמדת הקהילה כמ"ש לעיל. אבל שאר צרכי הקהיל' כגון השוהל וכדומה לא יבא בתוך חשבון זה אלא על סכום הקצוב והנהוג יחשב כי המנה לאו צרכי רבים דמצוה ננהו'. ועתה בעה"י אפרש שיחתי דהנה בב"ב פ"ק ד' ח' דרשאי' בני העיר לעשות מקופה תמחוי ותמחוי קופ' ולכל מה שירצו, ובמ' ערכי' ד' ו' סלע דצדקה כ"ז שלא בא ליד גבאי מותר לשנות' לאח' שבאו ליד גבאי אסור לשנתו ובנדר מנור' לביהכ"נ לאח' שנשתקע שם בעלי' מותר לשנותו אפי' לדבר רשות, ויש בזה הרבה שיטות המחמיר שבכולן הוא דעת הרימג"ש דס"ל דאפי' צבור אינ' רשאי לשנות אלא לצרכי ענייי' ולא לד"א אפי' דבר מצוה, ודעת הר"י שבמרדכי דלדבר מצוה מותר ולא לדבר רשות והא דמנורה דוק' לביהכ"נ דע"ד צבור הוא והוה כמו ביהכ"נ עצמ' דמותר במעמד אנשי עיר אלא מה שנוהגים עתה לשנות משום דלב ב"ד מתנה עליה', ודעת רבינו יונה דצבור אינ' רשאי לשנות אלא במותר שאין כאן עניים לתן

להם אחר שהפסיק להם מה שראוי להם ובזה מיירי הירושלמי במ' שקלים במותר עניי' דלפרנסי' אין ממחי'. ודעת הרשב"א דצבור יכול לשנות היינו בהלואה ועל מנת לפרוע כן פסק בסי' ר"ד ר"ו ורס"ג בתשוב' והמקילי' שבכולן הוא דעת ר"ת והרמב"ם בפ"ט ה' מ"ע והרא"ש דמותר לשנות' אפי' לדבר רשות ממש, וההיא דמ' שקלים מותר עני' לעני היינו אם קבץ דרך מקר' לאיז' עני זה אסור לשנות אבל דבר קצוב משבוע לשבוע או מחדש לחדש כמו קופה ותמחוי' דאם יחסר שוב יגבה למען הצדקה ולא יחסר המזג רשאי לשנות אפי' לדבר הרשות והאי דערכי' דאסור לשנות בבא ליד גבאי היינו היחיד שהתנדב אבל צבור ברשות' לשנות אפי' לדבר רשות דאין צבור עני ודאי בבא העת הצורך למען הצדקה שוב יגבה כנהוג מזמן כזמן למען הצורך הצדקה. והנה דעת הר"ת והרמב"ם והרא"ש היא הלכה פסוקה בש"ע יו"ד סי' רנ"ו ורנ"ט ובש"ך שם דגם במעות ת"ת כן הדין אם הוא חוק קבוע לקבץ בדרך זה מותר לשנות כמו הצדקה וכן הביא בשם המבי"ט, וא"כ בק"ק פה דיש כאן יסוד החבר' על העמדת ת"ת וכל או"א מבני החבר' משלמי' סך קצוב כאשר התחייב' עצמ' וגם בנדרי' ונדבות וא"כ לפי שורת הדין מותר לשנות לפי הזמן שאינ' מן הצורך ואין כאן בטול מצוה דבזה הי' אסור כמ"ש המהרי"ק שורש קכ"ח אבל הכ' הא ליכ' בטול כלל, אלא שראיתי בתוס' מ' ערכי' ד' ו' דדוקא לצורכי' רבים מותר אבל בלא זה אפי' בהלואה אסור דלא צורכי רבי' נינהו, ובהרשב"א איתי' להיפך דהך דלשנות דוק' בהלואה ולא לשאר צרכי', ואני אמרתי שניהם ביחד לצרכי הרבים ודרך הלואה והי' בזה תרי קולי דסתרי אהדדי לכאור', אלא דלענ"ד דאפי' להמחמירי' ה"ה הרימג"ש והר"י שבמרדכי כולם מודה לסבר' רבינו יונה דבמותר לכ"ע מותר לשנות דהא אפי' לפי תרוצי' הך דערכי' דדוק' בביהכ"נ מותר לשנות דהוא ע"ד הקהל משא"כ צדקה מ"מ האיך יתרצו דברי הגמ' בב"ב ד' ח' בעובד' דאביי בהך ציפי דבי כנישת' דמעיקר' לא יתיב עלי' ואחר ששמע דמותר לשנות לכל מה שירצו יתיב מיתב עלה והאיך פשט מצדקה כהך דבי כנישת' דהא בצדקה לדדהו איירי דוק' לדבר מצוה לדעת הר"י שבמרדכי והרימג"ש דוק' לצורך עניי' אלא דודאי במותר קמיירי דהך ציפי ממותר' הוה אלא דמעיקר' דסבר דאינ' רשאי לשנות דבר דנתפס בקדושתן אפי' מדעת בני העיר ג"כ אינ' רשאי לשנות, א"כ הך דירושלמי דפרנסי' דמתני על הך דמותר עניי' ג"כ בגוונ' זו. קמיירי דהיינו לדבר מצוה או לצורך עניי' אבל לאחר ששמע דרשאי' בני העיר לשנות מקופ' תמחוי ולכל מה שירצו אפי' בקופה עצמ' ולא במותר דוק' א"כ הך דפרנסי' דרשאי' לשנות במותר עניי' למה כי אלא ודאי כדעת ר' יונה דבמותר לכ"ע אפי' לדבר רשות מותר והך דציפי הוה במותר, ותמהני על תשו' מהר"ם שיק חיו"ד סי'

רל"ב שאמר פירוש זה ומעצמו ולא הביא שהיא דעת ר' יונה הביאו הנמו"י ריש בב"ב, וא"כ י"ל דגם התוס' מודה דכלותן מותר אע"ג דליכ' צרכי רבי' וא"כ יש דרך דיוצאי' לכול' דעות ואפי' לדעת המחמירי' בזה. ועוד הא הר"י והסמ"ג דבזה"ז לב ב"ד מתנה עליה' וכן דעת הרמ"א סי' רנ"ו דהאיך דהגבאי ממונה על זה לעשות עפי"ו לפי מה שירא' בעיני' מותר אפי' מדעת הגבאי ובמהרי"ק שורש ז' דהאיך דהגבאי' מטריחי' בדבר ועוסקי' ונותני' בדבר מצוה כפי מה שיראו בעיניהם מותר אפי' מדעת הגבאי. וגם ראיתי בפ"ת שם תשו' חמודי דניאל דבזה"ז שנוהגי' להלוות ממעות הקופ' ות"ת צריך דלב ב"ד מתנה עליה' והאיך שנהגו פ"א כן כתב הש"ך בסי' רנ"ו ס"ק ח' דהוה הגבאי כמו חבר עיר אע"ג דשאר גבאי אינ' רשאי לשנות לדבר רשות כמ"ש המהרי"ק שורש ה' וז'. והנה פה ק"ק נוהגין מקדמת דנא שמלוי מעות מקופת הת"ת וא"כ ע"ד כ' נותנין ונוהגי' א"כ פשיט' ופשיט' דמותר להלות דהא הכי אמרינן דיאמרו כל בני החבר' שהוא לצרכי רבי' חלק הסכום הקצוב על בע"ב להעמדת הקהיל'. ובאמת במקום זה מאוד מאוד משא כבד מספר הסכום על בע"ב עד כמעט בעו"ה בצוק העתים הללון א"א להכיל וא"כ הוא לצרכי הרבים ואחר כן שהוא צרכי רבי' מלוי' לכל או"א בהלואה ומה שהוא לצרכי רבי' שוב אין כאן משום שנוי להלוא'. ועד כאן לא אמרו בתוס' דאסור להלוות אלא בעוד שהוא מוחזק לקופת צדקה דהוה שנוי מצדקה לצורך הלואה שאינ' צרכי רבים אבל אם קובעי' איתי' לצרכי רבי' ואח"כ לוין ממנו והא לא מצינו אסור להלות מעות מה שהוא לצרכי רבי' א"כ לא הוה תרי קולי דסתרי אדרבה תרי קולי דמסייע לאהדדי, ויש לומר דמותר בין לתוס' ובין להרשב"א וכש"כ דהכי עדיף טפי דהא הת"ת מובטח על חלקו כמ"ש שיכינו עד ד' וה' מאות זהו"ם מפירות הכסף ואין כאן רק למותר ומה יעשו בו והא לצורך ת"ת אחרת שאינ' מבני העיר הזאת ג"כ אין היתר פשוט דהא בתוספת' איתי' לעניי אות' עיר אסור לשנות לצורך עניי' אחר' כמו מביהכ"נ לביהכ"נ אחרת. ועוד י"ל דהא הך הגורל (לאאז) אם ייטיב ה' להנחיל י"ש הוא כמו אסמכת' בגורל כמ"ד במ' שבת ד' ק' מפיס עם ב"ב ועיין בח"מ סי' ש"ע דמשחק בקובי' אינ' אסמכת' היינו אם מונח על השלחן אבל באמנה הוה אסמכת' ואם כי פסקינן בש"ע יו"ד סי' רנ"ח כדעת ר"ב דאסמכת' קונה בהקדש היינו כמ"ש הסמ"ע וש"ך וט"ז סי' ר"ז בח"מ דצריך לקיים הנדר ושבוע' אבל אינ' כבא ליד הקדש דהיינו הגזבר ואם כן פשיט' דאינ' כבא ליד גבאי ומותר לשנות ועוד דהוה דשלבל"ע דהרבה מי יימר איכ' דהרבה נומרין יש בסערי"ע וא' מן אלף אשר ישיג הויפטטרעפפער או איז' טרעפפער גדול ובדבר שלבל"ע לדעת הרא"ש אפי' משום נדר ליכא ורק לדעת הרמב"ם הוא משום נדר ועיין בחת"ס סי' רמ"א. ועוד

דהכ' הוה האי גורל כמו שטר חוב ומקדיש שט"ח פסקינן ביו"ד סי' רנ"ח דצריך כתיב' ומסיר' כמו להדיוט והש"ך סותר עצמ' עם מ"ש בח"מ סי' ס"ו ס"ק ב' בשם הריטב"א וכבר התעורר על זה בהגה' מהרב"פ והכ' בהני לאאזען ליכ' אלא מסיר' ולא שום כתיב' עלי' והא בסי' רנ"א ובאו"ח סי' נ"ג חשיב קבלת אב"ד וש"ץ למצוה גדולה וצרכי רבי' הוה כמ"כ השמש הצריך כדי לסמוך לשנות דבר זה המותר מן חלק הת"ת ויעיין במהר"ם שיק יו"ד סי' רל"ב שהתיר ג"כ כמו זה המותר מת"ת לצורך ספוק ראב"ד והלואה כבר אמרנו שכן נוהגי' כאן עפ"י ותיקון. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"ס ברעזאווא:

סימן קעה

ב"ה י' ה' פ' וישלח תרס"א לפ"ק ברעזאווא יצ"ו ברכה תעלה על ראש הרב הגדול מו"ה חיים אפרים באלאיטי נ"י דומו"צ ק"ק טארנאליא יצ"ו. אשר בדק לן מע"כ אם מותר להיות שליח לאשה לפזרון צדקה בלא ידיעת בעלה שהוא מקמץ, והביא מע"כ דברי נובי"ת סי' קנ"ח לאסור' ומצא ביד אברהם אצל יו"ד שהביא דברי ראב"ן הובא בישו"ש מו' ב"ק שמתיר לקבל מאשה אפי' ס"ך מרוב' בזה"ז שהם נו"נ בתוך הבית והם כשלוחי הבעל וכן לענין תביעת ממון פסקי' עוותי' בח"מ סי' צ"ו. והנה אמת הדבר כי כן כתבו בשם הראב"ן והרמב"ב פליג עלי' והכריע המהרי"ק שורש קצ"ב כוותי' דדוקא דבר מעוט לצרכי בית כגון קניית בשר ירק וקמח שאין לומר בזה כי כל פעם ופעם תהי' צריכה לזה רשות הבעל אבל סך מרוב' דבר אשה בלא רשות הבעל אינ' כלים. והנה דעת הישו"ש ב"ק פ' החובל להכריע כדעת הראב"ן לענין מו"מ בעסק סחור' שהוא לתועלת והנאת נכסי'. אבל בצדקה ושכירת מלמד פליג עליו בס' ים התלמוד מ' ב"ק ודעתו כדעת הרא"ש בתשוב' כלל י"ג והוא כפסק השו"ע יו"ד סי' רמ"ח סעי' ד' וסעי' ה' שאין זה בכלל הנאה לנכסי' וכן דברי ת' מהר"מ אלשיך סי' י"ט דצדקה ושכיר' מלמד אינ' בכלל הנאת נכסי' ודעת השך בח"מ סי' צ"ו דכ"ע מודי' שאשה הנו"ב בתוך הבית כי מעשי' קיימי' והבעל צריך לשלם בעבור' דאל"כ וכי יאכל הדא וחדא והיינו בדברים שהם תועלת לנכסי' אבל בפקדון ואבדה וכיו"ב אין הבעל חייב בעבור'. ועיי"ש שהביא דברי יש"ש הנ"ל וכ"ד בס' ים התלמוד מ' ב"ק אשר ז"ל דאם היא אשת חיל וע"י מו"מ שלה מחיי' את בעלה דאז אפי' סך מרוב' מסתמא מרשה לה בעלה וניחא לי' שאם ימח' תפסק מלשא ולתן. סוף דבר הכל לפי ענין והסיבה עכ"ל, והנה אין נוטה גם בזה רק משים טעמי' דמסתמא ניח' לי' אבל בידוע להיפך פשיט' לי' דאסור, וכיון בנדון היא עשתה צדקה ע"י שליח למען לא ידע הבעל וא"כ כבר הודה דלא ניח' ומקפיד והאיך נעשה מעשה נגד פסק הש"ע וכל

פוסקי' אחרוני' כהכרעת הישׁ"ש, ורק לענין מו"מ קיימ"ל כדעת הראב"ן ועיין ת' נובי"ק לענין נאמנות שלה על רצון בעלה. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קעו

ב"ה אול"י ד' פ' תולדות תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב הגדול החו"ב מו"ה מרדכי האבערפעלר נ"י מו"ץ ק"ק ברעזאווא יצ"ו. עתה באתי בעה"י למען ד"ת בהלכה למעשה במי שנהג מעשר כספים ובעת היוקר של"ה אפשר לחלק ונכתב על פנקסי' ובבאו לחשבון עלה יותר על ק' זהו"כ וע"ז הקדיש ב' לאזען וסוף הדבר כי הלאזען באו לידי העניים וזכו בהם. והם שלח' לשלישית ביד' המתנדב אם רשאי לפדותן לעצמו ברצון המקבלי'. והנה לענ"ד לית דין צריך בושש כמ"ש מ"כ בשכבר זכו בו העניי' הוה כשאר דברי רשות ומה לי מוכר' לאח' או להמתנדב והא ביד העני לעשות במתנת' מה שירצה אפי' הי' דעת הנותן לאיז' דבר א' דלא קיימ"ל כר"מ בב"מ ד' ע"ה דאין העני רשאי להעביר ע"ד הנותן וכמ"ש הרמ"א באו"ח סי' תרצ"ד וגם הטור דס"ל בענין מעות פורי' שלא לעשות' בשאר צדקות מודה בזה וכמ"ש בת' בית אפרים הנ"ל בעצמו כנלע"ד בפשיטות. ועתה באתי להשתעשע בפלפול' במ"ש מע"כ דמ"ש בפ"ת בשם ת' בית אפרים שאינו רשאי לשנות ולמכור רק דוקא לדבר מצוה דאם כדר בגדי' לעניים היינו דוק' לעצמ' ומשום חשד. הנה מצינו חשש חשדא בגבאי בסי' רנ"ז סעי' ב' דאם צריכי' למכור דבר מה שגבי לתמחוי מוכרי' לאחרים ולא לעצמן משום חשדא והיא מבריית' דמ' בב"ב ד' ח' אבל בכגון זה לא שמעתי, ועיינתי בת' בית אפרים סי' כ"ו הנ"ל אשר בהדי' השיג על הרמ"א שהביא הלכה זו בשם הג"ה מרדכי ושם נאמר דוקא לשם מצוה והא הרמ"א איירי בהדי' למכור לאחרים וכמ"ש בהגמ"ר הנ"ל ורק שם בהגמ"ר הזכיר חשש השדא אחרת דיאמרו הבריות נדר מלבושי' לעני ולא נתן לו כמ"ש בב"מ ד' ע"ה הנ"ל ולזה אמר בהג"מ דכיון דמוכרים בפני ג' איתי לי' קלא וגם עד"ז תמה בת' בי"א דזה לא נאמר רק בדרך דחיי' בטעמי' דר"מ דאין העני רשאי לשנות מדעת הנותן ולבסוף מסיק בגמ' בטעם אח', ובאמת ראיתי בירושלמי מ' קידושין בסוגי' דקדשה בתמר' דנקט טעם זה בפשיטות לר"מ דאין רשאי לשנות משום משום דלא נתן לו הנותן רק על תנאי זה והוה כגזל' עי"ש, ובאמת מ"ש הת' בי"א ע"ד הרמ"א מהגה"מ קשה לענ"ד להבין השאלה בהגה"מ מי שנדר מעות וכלים לעניים והכבושי' אין די ספיק' לחלקם רק לעניים מועטים אבל המעות בידו לחלק לעניים הרב' וע"ז מסיק דכל הנותן צדקה רשאוי לשנות לדבר מצוה כמו הצבור והיינו לדעתו היא גופ' המצוה דהמעות יחלק לעניים מרובים וכמ"ש המג"א סי' תרצ"ה ס"ק י"ב דמצוה לחלק ועיי"ש במחה"ש בשם הב"ח דמי שיש בידו

ק' זהובים טוב יותר לחלק לעניים הרבה מליתן מתנה גדולה ליחיד. כן נ"ל שראיתי בהרמב"ם דהכל לפי רוב המעשה ועוד שם בהגה"מ דמצוה יותר במזונות יותר מכסות א"כ בל"ס דכן דעת הרמ"א אלא שקיצור בלשונו משום דמעצמו מובן כן כיון שמכר' לאחרי' ועפי' ג' שונאוי', וכמה לי' כולי האי וכי בשופטני עסקינן לטרוח בכדי אלא וודאי משום הני מצות.- ועוד נלע"ד וזה עיקר דהרמ"א חושב מצוה בו יותר במזונות מבכסות כמ"ש בטעם בהגה"מ א"כ המעות שמחלק במקום הבגדים הוא שראוי למצוה זו יותר מהבגדים א"כ היינו בכללא דממילא כיון שמחלק הוא המצוה וכבר הוא לצורך מצוה, ולא זכיתי להבין ד"ק למה מאן הגאון הבי"א ז"ל לכוון כן דעת הרמ"א. ועוד ראיתי שם בבי"א פלפול עצום ע"ד השבו"י סי' פ"ג ופמ"א צ"ב בהאי ענינ' שתוכ' דברי הרמ"א בסוגי' דאצתלא במ' גיטין בפלוגת' דרבנן ורשב"ג אי אצתלא דוקא או אפי' דמיה' והביא דברי הרא"ש בסוגי' דמעמ"ל והביא הגאון בי"א דברי תה"ד סי' שי"א בשניים שקנסו עצמן להחליף נכסיהם ומה שיתיר מנכס' ראובן לתן לצדקה וחקר התה"ד אם די ליתן דמיהן במה שיותר נכסי ראובן מנכסי חבירו דלא נתכוון רק לרווח' ודי בדמיהן לסיים כי הדבר שקול והרמ"א בחו"מ סי' ר"ג פסק בפשיטות דכ"א יעמוד בנכסי' ורק יתן המותר' בדמיה' והק' הוא ז"ל דהא בתה"ד קאי בספיק', ולא זכיתי להבין ג"ה דלמה לא נאמר בדעת רמ"א דמספיק' מוקמי' הנכסי' בחזקת בעלי' כמ"ד בכמה דוכתי' ואפי' אם נאמר דמ' צדקה הוה ס' אסור כמ"ש בת' חת"ס סי' ר"מ דעיקר כאותן דעות היינו לעיקר צדקה אבל לענון נכס' ודמיה' דכבר יש לקיים עני ורש הצדיקו בדמיה' מה לי הן מה לי דמיהן כיון דס"ס ילך לצדקה ואכמ"ל. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קעז

ב"ה אול"י ד' פ' חיי' תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר לכבוד חביבי הרב הגדול מו"ה משה שווארטץ נ"י מו"ה ק"ק באזעל (שווייץ) יצ"ו. ע"ד שאלתך הגונה אם ראי' לעשות פדיון נפש ממעות מעשר כספים הנהוג ואני כמ"כ מסתפק בזה טובא, והנה הטו"ז סי' של"א ס"ק ל"ב הביא בשם הב"ח דמעשר כספי' אינו לא מה"ת ולא מדברי סופרים והוא השיג עליו וכן בת' הבאי' אחרי' אבל בפ"ת הביא בשם הרמב"ב כמ"ש הב"ח שאינ' לא מד"ת ולא מד"ס ורק כשאר מנהג של מצוה שאין לבטלו רק לצורך גדול וכן הביא בשם שאר ת' אחרוני' ועיין בת' מהרי"א סי' של"ד פלפול ארוך בטוב טעם ודעת גדולתו עיש"ה ומעתה בפ"נ וודאי דהוה לצורך גדול וזה הוא לפי"מ דגברא אם אמיד בנכסי' אי לא אמיד. ושוב ראיתי בטו"ז סי' רמ"ט ס"ק א' לענין קנין מצות בביהכ"נ שג"כ ילך לצדקה שכן הי' המנהג בימי' ההם אם בשעת קנין המצוה הי' דעתו לקנות ממע"מ מותר כיון

דבלאו"ה יבא ליד עניים א"כ הה"ד הכא בפ"נ דעיקר לחלק לעניים וכן הביא בסוף הסעי' לענין פדיון שבוי' אם לא פסקי' עליו לתן חלק כחלק כשאר נותני' ואינ' מוטל עליו לפדות' ודאי דמותר דאין צדקה גדולה מזו ועיי' בש"ך שם לענין עשיית מצוה ממעשר כספים ובבאה"ג שמחלקי' בין שהי' החיוב עליו בלאו"ה או הי' פטור ממנו ועי' בת' חת"ס יו"ד סי' רל"א וסי' רל"ב מ"ש על דבריהם, וא"כ בפ"נ האיך נאמר אם הי' מוטל עלי' כמ"ש דברי קבלה צדקה תציל וגו' וכמ"ש בגמ' שבת ד' קנ"ו ע"ב עיי"ש, אלא משם אין ראי' כ"כ שיהי' החיוב עליו לעשות צדקה כ"כ כמנין פ"נ וא"כ כיון דיש לדמות למ"ש הטו"ז ול"ה מחיוב כ"כ אפשר להתיר ועי' בשלה"ק בעמוד צדקה ובה פורים, ואפשר כי סך מה יתן לצדקה לקיים מ"ש וצדקה תציל וגו' ולפ"נ שוב יכול לעשות מהמעשר דומי' דכתב בשלה"ק לענין מעות פורים דמה שמוסיף על המתנות טפי מיכלתו יכול לעשות גם מהמעשר וירש יוצא ידי שניהם. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קעח

לידידי החו"ב מו"ה אלימלך פריעדלאנדער נ"י, מה שהקשה ע"ד המרדכי שהביא הש"ך ביו"ד סי' רנ"ט ס"ק י"א דדוקא בדבר שיש בו קדושה אמרינן מעלין בקודש ולא מורידין ולא בתשמישי מצוה והק' ממנחות ל"ט דאמרינן גבי ציצית לענין מתחיל בלבן משום מין ככף וסיים בלבן משום מעלין בקדש ואי"מ אלמא דמעלין בקודש וכו' ע"ש והא ציצית הוי רק תשמישי מצוה כמבואר במגילה דף כ"ו ע"ב, ולענ"ד נראה דהנה החת"ס יו"ד בתשוב' רמ"ד ביאר סברת המרדכי דהיינו בחפץ עצמו לא שייך מעלין דלית בי' משום קדושה דהא לאחר זמן מצותן נזרקין אבל בגברא שעושה המצוה ודאי אית בי' משום מעלין בקודש ע"כ רק בדאת' ליד גבאי אבל גברא לא יצא ידי נדרו רק במעלי' במצוה רבה דבכלל נדרו הוה אבל במצוה זוטי אינו בכלל במה שנדר, והכי דייקא דברי מהרמ"ז שכ' ראיי' מסנהדרין ד' מ"ח דשם לא איירי במעלין בקודש רק לענין בהזמנה ותיק תפילין לענין לצרור בו מעות ועכ"ח נתכוון להנ"ל וכמ"ש הטו"ז בסי' קנ"ג באו"ח סק"ב ובמג"א שם סק"ה, ולדעת מכ"ת הא יכול להקשות מנר חנוכה דקיימ"ל כב"ה דמוסיף והולך משום מעלין בקודש ולהנ"ל א"ש דבגברא שעושה המצוה ודאי דיש בו מעלין בקודש, ועוד י"ל בפשיטות לפימש"כ הרמב"ן והר"ן במגילה ר"פ בני העיר וכן בשבת כ"ב דמסקנת' דבשעת מצותן דין קדושה יש בו בכל המצות והיינו טעמא דבהכ"נ דאסור להורידן מקדשותן ורק בז' טוב' העיר ומעמד אנשי העיר בנמכר דאחר שתפס פדיונו עבר זמן מצותן ומותר משו"ה לשנות דאית בי' רק משום מצוה יעי"ש ודו"ק, וא"כ ה"נ בכריכות הציצית והדלקת נ"ח בזמן מצותן שייך שפיר מעלין בקודש דאז בזמן

שנעשה בהן מצותן דין דבר שבקדושה יש להן כן נראה לפענ"ד. ב') העיר ע"ד הראב"ד ובעה"מ בסוכ' כתבו דכתיתי מ"ש כמי שאינו כלל דמי ולא כמאירי שרק לנפרך נחשב, והקשה כ"ת מחולין ד' פ"ט דמבואר דמכסין בעפר עהנ"ד משום דכ"כ דכתיש מעלי טפי הרי להדי' דרק לנפרך נחשב וצ"ע על הראב"ד ובעה"מ, ולפיענ"ד נראה דדוקא כמו גבי שופר ולולב דעיקר עשיות המצוה הוא הנטילה ואין שום תכלית מתקיים בעצמותו משא"כ בכסוי הרי עיקר המצוה שיהי' הדם מכוסה והרי הדם מכוסה ואין המצוה מתקיים בעפר בעצמו רק בהצטרפות עם הדם ולכן ל"ש למימר דכמאן דליתא לגמרי דמי כמו בשופר ולולב דהתם כל המצוה הוא רק בלולב ושופר לבד ושייך לומר דלא יצא המצוה בהך לולב ושופר דכמאן דליתא דמי ודו"ק היטב בסברא זו. ג') שוב הקשה כת"ה על הרא"מ שהביא הפר"ח בטעמא דטומטום אינו מוציא אפיל' מינו ולא אמרינן ס"ס משום דהוי מגוף לגוף ול"א ס"ס בתרי גופ' וקשי' לי' מש"ס נדה נ"ט דאמרינן ס"ס באיש ואשה שעשו צרכיהם אף דהוי בתרי גופ'. וימחול מעל' לעיין בש"ך סי' ק"י מאות ד' עד אות ז' שהביא דברי או"ה גבי ביצה בספק מכשרה או מטריפה כיון דעל הביצה איכא עכ"פ ס"ס והאיך דנתערבו התרנגולת שפיר הוי ס"ס דלא דנין בזה מכח מה דאתי ולא הוי מגוף לגוף ועיין בפר"ח שם דפליג על הש"ך וס"ל להיפך דהאיך דלא נתערבו איכא להתיר משום ס"ס הנ"ל ושם הביא ג"כ דברי הרא"ם הנ"ל ועכ"ח צ"ל החילוק בין הך טומטום דהוה מגוף לגוף ממש בהם גופא הס"ס משא"כ היכא שאין אנו דנין רק על גוף א' כמו בדם אם מאיש או מאשה ורק הספק בא אם גוף זה מגוף אחר, ודו"ק. ועוד נראה דהנה החת"ס בחידושיו לנדה הקשה שם דהא הוה ס"ס שא' מהפך, ותי' כיון דאשה בחזקת טהרה עומדת מהני ס"ס כזו כמ"ש בכו"פ, לענין ס"ס מגוף לגוף שהקשה הב"ש מאלמנת עיסה דמבואר בכתובות דמהני ס"ס אף דהוה בתרי גופ' ותי' ג"כ משום חזקת כשרות עיי' בכו"פ סי' ק"י, ומעתה גם קושייתו א"ש דהכא גבי או"א איכ' ג"כ גבה חזקת טהרה ושפיר מהני ס"ס אף דהוה בתרי גופא. ד') וע"ד קושיתו בסוטה ג' ע"א לעולם בהם תעבודו רשות דבר"י רעק"א כו' ור"י כדתניא דר"י כל פרשה שנאמרה ונישנית כו' ע"ש ובע"ב דמוכח דרע"ק לי"ל הך דרשא דתבר"י והקשה מע"כ דבשבועות י"ח ס' ע"א מבואר להדי' דרע"ק ג"כ אית לי' הך דרשא דתדר"י עש והוא קושי' עצומה, ועיין בס' ישמח משה פ' בהר שהקשה קושי' זו ומעל' האריך בדברי התוס' שם. ולענ"ד אפשר לומר לפמש"כ בתוס' שם דנימא לר"י כל היכא דאיכא למדרש דרשינן כמו גבי ק"ו טרח וכתב לה קרא, וראיתי בס' שערי חכמה להגאון בעהמח"ב שו"ת שמן רוקח שהקשה על דברי התוס' למה הקשו ממרחק והיא גופא תקשי ממ"ש מס' חולין ד' ע'

ע"ב כמש"כ רש"י שם אליבא דר' יוסי במתניתן מוכח להדי' בההיא דרבי אקרא אני חי' עיי"ש, ולענ"ד דהא שם פליג הת"ק אר"י ועכ"ח ס"ל דאפי' היכא דאיכ' למדרש אמרינן הך כללא דתדבר"י והתוס' רצה להקשות אליבא דכו"ע הכל מה טעם למה לא נדרש כמו גבי ק"ו ע"כ הקש' באופן הנ"ל ומעתה י"ל דר"י ורע"ק פליג' בפלוגתת דת"ק ור"י דר"ע סובר כר' יוסי שהוא תלמידו דכל היכ' דאיכ' למדרש דרשינן והתם בשבועות פליג אר"א שם סובר דאין לדרוש כר"א כמ"ש בתוס' שם דגבי בהמה טמאה נמי כל דבר טמא כתיב ולהכי לא דרשינן גם שרץ טמא דאיכ' הוכחה להיפך. ועוד הסברא נותנות שלא לדרוש משום דבי"כ ובי"כ ידע בטומאה ומה נ"מ באיזה טומא' כמ"ש בגמר' שם בטעמי' והכא איכא סברא למידרש דאיכ' מצוה, ודו"ק. דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קעט

בהי"ת יום ד' פ' נח תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב הגדול מהו' דוד יהוד' זילבערשטיין נ"י. עתה באתי ע"ד ב' מוהלי' בשבת אשר כבר נוהגי' היער כדברי הרמ"א סי' רס"ו ותשובות האחרונים להתיר' ורק דמעל' מספק לי' הי מנייה' עדיף שני עדיף כס' יש"ש דהראשון לא עשה מצוה וגם דהא להירושלמי ושפוני דאין המצוה נקראת אלא מי שגמר', או דילמא ראשון עדיף דלסבר' לבוש א"א עשות כאח' ולא שייך סבר' שאג"א דבסלק ידיו הוה שני חכולי' דס"ס גם בא' נעשה ב' חלולי' וגם כי הא כ"ז שלא פרע ליכ' תקון מצוה והוה מקלקל. והנה מ"ש לדברי שאג"א סי' כ"ט יש יותר אסור בשני מבראשון לא הבנתי דאדרבה רבה דבשאג"א דעיקר איסור עביד ע"ד שסילק ידו ואפי' במוהל א' לא יסלק ידו א"כ בשני מנה אסור' איכ' דעכ"ח צריך למול. ומ"ש בדברי הלבוש הנה לפי"ז כל דברי שאג"א אין להם מקום דהא בסוף דבריו מסיק דודאי אין בין רבוי מלאכה לרבוי גבר' וכל עצמו' האסור הוא רק משום דאפשר בחד מלאכה בלא סלוק יד משא"כ בב' מוהלים עכ"ח יסלק ידו ואם באמת סילק ידו שוב אין חלוק ומותר גם למוהל ב', וכיון דלא שייכי דברי שאג"א מה לי ראשון מה לי שני דכ"כ יש חלול במוהל א' כמו בב' ועיי' חדושי חת"ס מ' שבת דק"ו הנ"ל בסוגי' דפשיט' לי' דלא כלבו דאפשר חתוך ופריע' ומציצה בלא סלוק, וכברי מעל' היה יותר להיות פורע לבד מלהיות חותך ופורע באח' אלא כיון דא"א בענין אחר א"כ עכ"ח אין כאן אפי' סרח אסור ושוב מה לי רשון או שני ושוב כו"נ מעל' דהראשון דאינ' רק מקלקל, אלא דלפי"ז הקש' מנ"ל לר"ש להוכיח ממיל' דמקלקל בחבור' חייב מדאצטריך קרא להתיר מילה דילמ' משום השני שהוא המתקן וגם הא סבר' ר"א סבר' מעולה היא והנה כן הקשה ג"כ בת' הרמ"א סי' ע"ו הנ"ל, ותי' דקרא עכ"ח במוהל שחותך דזה לשון ימול וכמ"ש התרגום איגזר'

וקושי' שניי' מ"ש ונעל' דלר"י קשה להיפך די"ל דהקרא אינ' בשביל השני הפורע אלא בשביל הראשון דהוה מקלקל ולר"י דס"ל מקלקל פטור ל"צ קרא דברים הללו לא הבנתי אדרבה משום הכי מוקמי' קרא לשני משום דהוא המתקן ובמוהל א' הא ודאי משום הפריע' צרי' קרא ובשני מוהלין משום השני הפורע ומה שפלפל מעל' לשיטת הרמב"ם דחובל משום מפרק ועכ"ח בצריך לדם והנה בפנ"י מ' כתובו' ד' ה' וכן במגן אבות פירשו דצריך משום הטפת דם ברית ובהפלא"ה וכן בישוע"י סי' שט"ז ומשום דצריך לדם כמ"ד בפ' ראד"מ האי אומנ' דכלא מייץ דאיכ' סכנת' וא"כ חזינן דצריך לדם להוצי' משום האי טעמי' ולכאור' יש לעיין אי צריך משום הטפת ד"ב הלא סגי' אם הטיף בחתוך וא"כ בפריע' ל"ל א"כ בפריע' האין כאן משום מפרק והי' השני קיל מן הראשון מ"ש משום דצריך שיעור גרוגרות ואיכ' כ"כ ומשום ח"ש ותי' דאמרינן אחשבי', כבר ישב על מדוכה ז' בס' מגן אבות עיי"ש. ב) השאלה בא' שנהג לתן מעשר מן הריוח אם בידו לתן לקופת הקהל תחת סכום הנהוג או כחברי, והביא מעל' דברי ט"ז סי' רמ"ט דמנה שמחויב לתן בלא"ה אסור לתן מן המעשר, ובת' מרן חת"ס דאם התנה מתחיל' ע"כ דעת מעל' שיתנה מכאן ולהבא, ולכאור' יש לעיין כיון דכל מנהג של מצוה הוה כנדר היאך יחזור בו אלא שבש"ך סי' ר"ד ס"ק ט' כ' דמן הריוח הוה דשלב"ל ויכול לחזור בו א"כ כש"כ במנהג שיכול להתנות מכאן ולהבא אם מטה ידו ועכ"פ ליתר שאת יתיר מנהג נדרו עפי"ג כמ"ש בסי' רנ"ח סעי' ו' אפי' לדעת הרדב"ז שמביא בפ"ת שאוסר להתיר נדרי צדקה מ"מ בזה שיכול לחזור מעיקר' דדינ' וההיתר רק ליתר שאת ודאי לכ"ע יכולי' להתיר' ועיי' בחכ"א. ג') מ"ש בענין להבדיל על השכר במקום שאינ' חמר מדינ' למי שערב לו יותר משכר והביא ראיי' ממוצא' חש"פ ברמ"א שם סי' רצ"ו משום דערב לו אז יותר שכר שם הוה לכ"ע משא"כ ביחיד בטל' דעתו ואין לזוז מהלכה רווח' בישראל להבדיל רק על היין. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קפ

בהי"ת אול"י ד' ב' יה"ג תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד חביבי הב' החתן תמים חו"ב מו"ה שלמה יואל כ"ץ פריעד נ"י בק"ק נאנאש יצ"ו. אשר שאולני ע"ד תנוק בעת אשר הובא למען למול ביום השמיני נראה לכל עיני הבקיאי' כי ירוק הוא היינו ירוק (געהל) ואמרו כי זהו בחולי' געלבעזוכט וצוה הרבהגאב"ד נ"י להמתין והרופא אומר כי התנוק בריא אלא שאי"ל נאמנות נגד דעת רבותינו, ועתה נסתפק בדבר אם דינ' כחול' שחוור' בגמ' ס"פ ר"א דמיל' ובמס' יבמות דצריך ז' ימי' מעל"ע או מיד שימלא בו דמו ימול' אות'. ראיתי דבריך בשם ס' קטן היפך הדברים כי אדרבה דעת הראב"ד בס' תמים דעים

כי אדום וירוק אינ' כחוכ' ומלין מיד כשימלא בו דמו וכן הביא בשם הראבי' וכן דעת הראב"ד באשכול וכ"כ המאירי להדי' במס' שבת וכן דעת הרשב"א במס' יבמות ר"פ הערל וכן פסק בחכ"א ככר קמ"ט אות ד' אכן בס' יד הקטנה פוסק להמתין ז' י' מעל"ע כמו בשאר חול' דכל הגוף וכן פסק בטוטו"ד מהגאון מהרש"ק ועיי' בס' ברית אבות. והנה ראיתי בשו"ת בית יצחק סי' צ"א מהגאון דלבוב ז"ל שחולק ג"כ ע"ד יד הקטנה וטוטו"ד אלא כדברי הפוסקי' ראשונים למול מיד אך אם הוא בלא"ה מילה שלב"ז כמו נדון זה שנמצא ירוק ביום השמיני וכבר נדחה מילתו וגם אם הוא ירוק שקורין (געהל) והוא געהל ביותר בכל הגוף יש להחמיר ושלא למולו עד מעל"ע. ולדעתי הסבר' פשיטא דודאי ירוק גרין ובכוי וגם געהנ מועט זה אינ' בכלל חולי אלא כמ"ש בגמ' שעוד שלא נתמלא בדמו מחסרון יצירתו בלידה וכיו"ב ומעצמו ומטבע' יוסיף וימלא בדמו ואין זה בכלל חולי שצריכ' רפואה אבל געהל ביותר מנ"ל שהוא משום חסרון מינא הדם דילמ' באמת הוא חולת געבזוכט שבא מרוע הסטומכ' ועפ"י רוב ממחלת הכבד כידוע זהו ודאי בכלל חולי שאיר' כן גם באנשים גדולים ופשיטא דצריך להמתין כמו בשאר חולי וכי מפני שהמראות דומי' זכ"ז לא כדון בי' משום חולי וגם כי כבר הקש' ממראה געהל דבריאה טריפה א"כ חזינן דהוא בכלל חולי ולקות' ואדרבה בריאה אינ' כשר רק אדום וירוק גרין ובלוי ועד"ז מביא בגמ' הך עובד' וא"כ הי' מקום לומר דבכל געהל כדון משום חולי. והנה עכ"פ ודאי צריכי' לחוש לדעת ת' בית יצחק שג"כ חולק ע"ד יד הקטנה ומ"מ בגעהל ביות' ומשלב"ז דעתו להמתין ז"י מעל"ע וכאשר אמרת כי בראותם הילד בהתיר הקשרים אמרו הבקיאי' כי הוא געלבזוכט וזה ודאי הי' געהל ביותר וצריך להמתין כנ"ל, וכבר ראיתי מעשה כזה בתנוק ירוק געהל, והי' חולה ממש כנ"ל כנלענ"ד אם יסכים אתנו כבוד הגאב"ד כ"י. ומ"ש עד האומרי' שאי"צ להמתין מדברי הגמ' מ' יבמות ד ע"ז למה לא מוקי לי' כנ"ל כבר כתוב' קושי' זז בס' טוטו"ד והביא' בת' בית יצחק הנ"ב או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קפא

בהי"ת אוכ"י ה' פ' כו"י תרע"א לפאק מאד יצ"ו ברכת כוח"ט לכבוד הב' החרוץ יו"ש בנש"ק כ"ה עקיבא פנחס קארניצער נ"י. א') מה דמספקא לך אי רשאי לקנות עש"ק שפחה עם עובר' דמקנת כסף ונמול בא' שיהי' צריך לחלל עלי' שבת. ותלית במחלוקת הרמב"ן ובעה"מ באשתפך חמימ' כידוע, לא אדע מה ספיק' בזה דוודאי כל שנמול בא' אינ' דוחה שבת כמ"ש במס' שבת דף קל"ה דאפי' נמול לשמונ' תלי' באמו טמא' ליד' עיי"ש ועיי' ביו"ד סי' רס"ו סעי' י' וריש סי' רס"ז דשם מבואר כמ"ש ותול"מ ב') מ"ש

אדברי המחבר בסי' רס"ד שפסק דקטן כשר למול וא"כ עכ"ח שהוא מצוו' ע"כ כמו הב"ד, ולפמ"ש המקנ' בקדושין דעכ"ח אשה בכלל מצות ב"ד דאלכ"ק למ"ד דכשר למול לפמ"ש התוס' גטין דף מ"ה לשיטת ר"ת מדמעטינן אשה וקטן מכתיב' סתו"מ דכל שאינ' בקשיר' אינ' בכתיב' הה"ד דלא תעשה ציצית ולא תאגוד לולב, ובאת' לחלק בין הנושאי' דשם לא תבא לעולם לכלל חיוב משא"כ קטן והנה בזה הדברים ארוכי' מאוד ועיי' בשו"ת כת"ס או"ח סי' א' וסי' ט' שהאריך בתשוב' נפלאות בחלוקי' בין מצוה למצוה ובין דין קטן ובין חיוב' אשה עיש"ה ותרווה צמאונך ולדברי ר"ת הי' מקום ליישב קושי' התוס' בקדושי' שהק' למה נ"מ נקט מעקה גבי מעשלהז"ג דנשים מחויב' תיפוק ליה דאיכ' לאו ל"ת דאשה ודאי חייבת, ולהנ"ל אתי שפיר דאי אינ' מחויב' בעשה דמעק' רק בל"ת דידי' ובאיש איכ' ג"כ מ"ע א"כ אם אשה עשת' מעקה לאיש לא הי' מקיימ' רק הל"ת ואינ' ראוי' לעשות' ע"י אשה קמשמ"ל דחייבת גם בעשה דידי' דלאו זמ"ג וראוי' לעשות המעקה גם ע"י אשה. ג') מ"ש לדעת הרמב"ם פ"י מהל' מלכי' דס"ל דבני קטור' חייבים במילה ונמולי' לשמונה, ומעתה אם קנה מהם מקנת כסף דנמול לא' האיך יעשה אם ימתין עד שמונה כדינה אי כדין מקנת כסף. והנה שפיר קאמרת דאם אין עלינו מצוה למולו בשמונה דהוה כמו מצוה דידי' דעדיף כמ"ש במ' קידושי' הוא ללמוד ושנו ללמוד מצוה דידי' עדיף, ולענ"ד הדבר פשוט כיון שבא לרשות ישראל להיות עבד דינ' כשאר עבד כנעני דנסתלק ממנו דייני בני כח אפי' לקולא כגון לענין לא נאמר שיעורי' לב"נ ואזהרתן זו מ' ולענין כמה דברים, וא"כ הה"ד שנסתלק מזה דין בני קטור' ואין כאן חיוב כלל לעול' לשמוכ' כמו שאר עבדי' כן זה ומה סברא לחלק ביניהם ולענ"ד כי זה האמת ועוד נלע"ד לפמ"ש במל"מ והשאג"א בסי' מ"ט דאפי' לדעת הרמב"ם אינ' חייב ורק בחתוך ולא בפריע' שלא נתנה לאאע"ה ופריע' מהלמ"מ ולנו נתנו א"כ הא מצות פריע' רמי' עלי' מיד כדין מקנ' כסף ומהלמ"מ גם בפריע' שנתחדש' הלכה ולמה יחמיץ מצוה דידי' מה שאי' לולד מב"ק. והנה בזה"ז שנתערבו בני הקטור' וליכ' רק ספיק' גם להרמב"ם ומצות מקנת כסף הוי ודאי הסבר' ודאי כותכ' שאין ספק מוצי' מידי ודאי וכמ"ש בסוף מ' ר"ה ד' ל"ד ע"ב בשני עיירות בא' תוקעים ובא' מברכי' הולכי' למקום שתוקעי' והרי' בגמ' פשיטא הא דאורי' והא דרבנן ומשני דלא כצרכ' אע"ג דהוה ספיק' מ"מ ס' תוקעי' בס' דאוריי' קודם לברכות. ודאי דרבנן א"כ משמע דהיכ' דשינה' לפנינו ודאי מצוה קודם, וז"פ. ד') מ"ש אדברי מנ"ח ושעה"מ דאין עבד חייב למול את בנו, והבאת ע"ז דברי מל"מ דמה שהאשה ממועט להדי' מקרא אין עבד שוה לאשה ותי' בזה קושי' התוס' בקידושין יפה כוונת רק מה שהקשית אדברי מל"מ ממ"ד דעבד חייב

באכילת מצה דאשה ג"כ חייב' והא דאשה חייב' הוא משום הקיש' כל שחייבי' משום אכילת חמץ חייב באכילת מצה והא לענין זה אין ילפות' עבד מאשה. בזה אי"ד מכוונים וכי כתיב בקרא אשה דבקרא אינ' מורה רק מי שחייב משום אכילת חמץ חייב באכילת מצה א"כ עבד גופ' ג"כ בהאי רבוי, ומ"ש הרמב"ם משום דהוקש' לאשה הוא רק משום דהי' פטור משום מעשהז"ג ולזה צריכ' קרא שמו אשה. ועוד לענין חיובי' לחומר' ודאי מקשינן לאשה וק"ו הוא אם הוא חייב מה שאשה פטור' מצד מעוט' דקרא מ"מ העבד חייב דהוה לענין זה כאיש א"כ פשיטא האיך דאשה חייב' עבד כמוה'. או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קפב

ראיתי לעשות סמוכי' למ"ש בת"ת עפ"י בה"ג בטור דמשום שכתב בטעמ' דאין מקבלי' חש"ו דאין להם דעת לקבל וכ"כ בש"ג ברי"ף על מ' יבמות א"כ ש"מ דלאו משום מצות מילה דרמי' על הגר כמ"ש הג' בת"ת, ונלע"ד איזה ראיות דלאו מצוה רמי' על גוף הגר דהא פשיטא לן דגר קטן מטבילי' ע"ד ב"ד והמיל' פשיט' דנעשי' קודם הטבילה כדינ' וכמ"ש המפרשים והא כתב המע"מ על הרא"ש מ' בכורות פ' י"ב בקטן בכור שאין לו אב דהמחוור כמ"ש המהרי"ל לתלות לו ט"ס שהוא ס' בכור לפדיון אבל לזכות לו ע"י ב"ד בפדיונו אינ' תקנה דהקטן אינ' בר חיוב' א"כ לא נתקיים המצוה דלעינן זה וודאי ל"ש זכיי' ושליחות וכי ע"י שליח כעשה בר חיוב ואינ' דומ' למילה שב"ד מצווי' למול' ועיין בחת"ס סי' רצ"ה שהסכי' אלי' ועיין ש"ך וטו"ז סי' ש"ה. ומעתה אם נאמר דהמצוה על גר רמי' האיך מכי' ומטבילי' גר קטן ומבטלי' מצות וחי' ממנו ועיי' בנקה"כ סי' ש"ה שמקשה האיך מכי' ומטבילי' אותו ע"ד ב"ד ולא ממתיני' עד שיגדיל דניח' לי' ליעבד מצוה בגופי' כמי גבי' תורם ע"ד חברו שלא מדעת שהיא איבעי' בנדרים והרב' תירוצי' נאמר' הא' שנפשט האבעי' שם, ועיין בחת"ס סי' רצ"ה בשם הג' מהו' זלמן ליב דחיישי' דעד שיגדיל יטעום טעמ' דאסור' ולא ירצה להתגייר זה ניח' לענין ניחות' בגופי' דזכותי' גדול מזה שהוא בטח לגייר אבל לבטל ממנו המצוה לגמרי מנ"ל, ועוד דלא מצינו שיהא מצוו' כשיגדיל שיטיף ממנו דם ברית למצוה כמו נולד מהול וכדומ' אלא עכ"ח אין המצוה עלי' רמי' אלא על הב"ד בטביל' וקבל' כך המילה, זה הא'. ושנית הא פסקינן בסי' רס"ח דהמל הגרים מברך למול את הגרים בלמ"ד והוא כסברת הרמב"ם ור"ן דכל מצוה שאינ' ע"י שליח כמו ציצית ותפילין וכו' מברך בלמ"ד אלא שבזה מחולקים הרמב"ם ור"ן באבי' של הבן דלהרמב"ם מברך ג"כ בלמ"ד ושלוח' מברך בעל ולהר"ן כיון שא' מברך בעל לא חלק' בברכות בנוסח. אבל בגרים לכ"ע מברך בלמ"ד וכמ"ש הכ"מ פ"ג

מה' מילה ובאה"ג סי' רס"ח דמשו"ה מברך למול דעל כל ישראל המצוה למול (דזה מצוה בכלל ב"ד). ובזה מתורץ בפשיטות קו' הק"נ פ' רא"ד שהקש' על רמ"א שפסק דגם במל האב מברך בעל וחולק על הב"י ובסי' רס"ח גבי מילת גרים לא הגיה כלום, ולהנ"ל א"ש דס"ל כדעת הר"ן דשם כיון דאח' שמל ביש לו אב אין מצוה מוטלת עלי' ומברך בעל להכי לא חלקו בברכות דגה האב מברך בעל אבל במילת גרים דעל גוף כל ישראל רמי' למול' ולא משום שליחו' א"כ ליכ' אופן דיברך בעל רק למול וגם הר"ן מודה וזה פשוט ומעתה עכ"ח אין על הגוף הגר רמי' דאל"כ אדרב' לא הוה שייך למול רק על. ועוד אני תמה האיך איכ' למימר דמצוה על הגר רמי' דהא מסקינן בפסחים שם ד' ו' דאע"ג דכל המצוות מברך עובר לעשייתן הגר בטבילת' אין מברך עד אח' הטבילי' דאינ' גר עד שימול ויטבול והאיך יאמר וצוונו וכ"פ הרמב"ם בסוף ה' ברכות ועיי' בכ"מ דהא אינ' חייב לגייר וממיל' לא למול ולא לטבול רק הב"ד מצווי' לקבל' ולעשות אתו ככתוב וא"כ כש"כ שלא נאמר ששייך מצות מיל' על גופ' כנלע"ד. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן קפג

בהי"ת אוכ"י ו' עש"ק ל"ו למב"י תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו.

שוכ"ט על ראש כבוד הרב המאוה"ג בנש"ק מו"ה שלמה קליין נ"י אבד"ק סי' טעשה יצ"ו. בדבר שבא לפניו בס"ת אשר כמה אותיות שהדיו נקפץ מעליה' ויש מהם שצריכי' תקון בהעבר' קולמוס ועל כמה אותיות שרשומן ניכר היטב אך ורק שאין שחרות שלהם כשאר אותיות ועל ב' דברים סובבי' דברי ש"ח ותשובת' בצדו, א' במה שמבואר בסי' ל"ב סעי' ג' יכתבם בדיו שחור ובקס"ה מוסיף שיהי' בתכלית השחרות א"כ משמע שאין ממנו שחור יותר וכבוד מע"כ הוכיח דודאי אינ' מעכב ורק למצוה קאמר דאל"כ בפ' הבונה מ' שבת שם כתבן שלא בדיו וזהב הר"ז יגנז ואם נאמר דגם בדיו יש חלוק בין שחור לשחור נימא רבות' יותר אפי' בדיו, ואם כי דקדוק נכון הוא מ"מ י"ל דכל א' לפי מינו דכל צבע וצבע צריך להיות בתכלית' למען ירוץ הקורא בו כמ"ש הרמב"ם לענין תמונות האותיות, ועוד הביא ראי' דהא סתם דיו הוא ע"י תערובת מים וא"כ כפי מדת המים כן השחורות והי' לנו ללמוד כמה הוא מדת המים וזה באמת ראי' נכונה, ולענ"ד להוסיף עוד ראי' ממ' נדה ד' כ' אמתני' דתנן שחור כחרת במראי' הדמים וקאמר בגמ' שם כרת לדיו ופריך בגמ' לימא כדיו ותי' דה"א כי פכחות' דדיות' קמשמ"ל כי חרות' דדיות' ופירשיז"ל דפכחות' הוא אשר מקלישות דדיות' דחרת' יורד ושוקע למטה ומעתה חזינן דבקלמרי' של הדיו ג"כ משתנה השחרות וכי נימא דצריך הכותב סת"ם

לשקוע הקולמס עד שיגיע לשוליים מקום חרות' כזאת לא שמענו. ועוד האיך אפשר לומר תכלית השחרות הוא בדיו דהא שם בגמ' כקיר כענב טמא דהא דתנן ועמוק מכן טמאה כלומר שיותר שחור מדיו ומעתה מה הוא השיעור שינתן בתכלית השחרות לענין דיו ואיזה דמיון נערוך לו. ואפשר לומר לפי"ז דאם אינ' שחור יותר מזפת וכחול אינ' בכלל שחרות דדיו דהא שם בגמ' דזפת וכחול הוא בכלל דיהה' מכן וטהור במראות הדמים ועי' בתבו"ש ה"ט סי' ל"ח לענין מראות הריא' דדעתו לשער בזפת לחומר' ושם ביאר דאין אנו בקיאין לשער בדיו כמ"ש בגמר' במרא' שחור בריא' דטריפ' דהוא כדיו. ואפשר דבזמן הגמ' הי' השחרות של דיו יותר מבזמנינו:

וא"כ אם נאמר דהשחרות של דיו צריך להיות ממש שחור שאין שחרות יותר ממנו האיך מצאנו ידינו ורגלינו בכתיבת דיו שלנו אחרי שאין אנו בקיאין לדעת התבו"ש. והנה להלכה למה לו פלפולים הנ"ל הא במג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ח בשם ס' זכרונות נתן בו סימן דאם מתחילת הכתיבה הי' כלבן שהוכה' מראיתו או כאדום הוה שלכ"ס ופסול אלמא דשחור קצת יותר הוא בכלל שחור, אלא דאפ"ל דמזה אינו ראי' כ"כ דלמא רק לענין תקון מהני, אבל ממ"ש בס' מאיר עיני סופרים בשם עקרי דינים הוא ראי' מבוררת שכ' דמראה כעופרת פסול אלמ' דאם שחור יותר כשר, ומ"ש לעיל מהגמ' ונ' נדה ד' כ' דנימא כמרא' זפת וכחול יהי' פסול דאינ' בכלל שחור כיון דהוה בכלל דיהה' מכן וטהור, אין זה דקדוק דלעולם הוה בכלל שחור אלא דלעינן מראה דמים שנימו אדום הוא אלא שלקה צריך דוקא כחרת דדיו דהא קמן רכפכחות' טהור אם כי פשיטא דהוה בכלל דיו, ועוד הא אמרי' דדוקא בדיו יבש משערי' ולא בלחה והוא פשיטא דהכתיב' א"א רק בלחה אלא עכ"ח דלא תלי' זב"ז כלל וא"כ עכ"ח מ"ש בקס"ה בתכלית השחרות כמ"ש כ"ת. ועוד נלע"ד דאין כוונת הקס"ה לדון בשחור עצמ' אם יותר או מעט אלא כוונת' שלא יהי' לדיו שום נטיי' למראה אחרת כגון בזמנינו שרוב דיו הנקח בפאבריקען ובחשיות נוטי' קצת למראה ירוק וכיו"ב ופשיטא דיש לסמוך ע"ד ס' הזכרונות וע"ד עקרי דינים שהביא האחרונים ועיין בתשו' מרן חת"ס יו"ד סי' רנ"ו והנה ראיתי כ"ת בעינן מחזי כמנומר שמביא בקס"ה בצ"ע בהצורך לתקן ברוב אותיות שקפץ מהם הדיו, וכן דעת מקצת אחרונים ועי' בל"ח בה' ס"ת (על הרא"ש) ס"ק מ"ח שדעתו ג"כ כן וכן מוכח מת' הריב"ש סי' ז' מדאמרי' בסוגי' דמנחות ד' יגנז והא אפשר לגרד הכתב ולמעט וישלים בכתיבת החסרון אלא עכ"ח שתקון זה אינו מועיל, ושכן דעת הרמב"ם שחולק על הרשב"א בתשוב', וכ"ת הביא ראי' מפסקי הרי"ף והרא"ש וכן הרמב"ם שלא הביא' הלכ' זו מ' גטין ד' נ"ד בפלוגת' דר"י ורבנן דמסקינן דאפי' ר"י מודה בכל האזכרות דל"מ

הע"ק דמחזי כמנומר, והנה לתרץ דבלאו"ה קיימ"ל כרבנן דר"י לא ניחא לי' למעל' דעכ"פ הוה לי' לאתוי' הך דינ' דנדע דינ' דמנומר והנה באה"ע סי' קל"א פסקינן בגטין ג"כ דכ"מ העברה לשמה כדברי ר"ח מ' גטין ד' כ דכתב ע"ג כתב אינ' כתב ואין חלוק בין כתיבת והעבר' ק' בין כתיב' שה"ק ובין כ"ד דצריך כתיבה לשמה כמ"ש ר"ח שם ד' כ' דבאנו למחלוק' ר"י ורבנן וראב"י פליג התם דטעמי' בשה"ק משום זאו"ע וא"כ אם הי' הרי"ף והרא"ש מביא' הלכה זו היינו טועין דבגט דל"ש מנומר כשר ולדדהו הא אין חלוק ועי' בת' מהרי"א סי' רס"ט שהוכיח בראיות דהגמ' במ' גטין ד' כ"ד הנ"ל אזלא אליבא דר"ח ואי משום דנדע עכ"פ דינ' דמנומר דהא במנחות כ"ט אינו מבואר רק בתלי בין השינוים והחלוק רב ביניהם כמ"ש כ"ת וגם בקס"ה. והנה מדברי הריב"ש הנ"ל גם משם ראי' דהא קאמר דהי' אפשר לתקן לגרוד השורות ולמעט הכתב אלא ודאי דבין השיטי' לאו דוקא דגם גרידד' בכלל מנומר וגם מוכח מהאי דתני סתומ' לא יעשה פתוח' ואם עשה כן הר"ז יגנוז והרי"ף הביא' והא גם אפשר לתקן ע"י גרידד' כמ"ש הרמ"א באמת בסי' ער"ה ולדעת הריב"ש הרי"ף ס"ל כהרמב"ם וא"כ כבר יש ללמוד מדברי' דזה הוה כמנומר, וראיתי בדברי' תירוצים דכ"ת איז' שיש להעיר עליהם במ"ש דיכול הסופר לומר קים לי כר"י ועי' בש"ך יו"ד סי' ד' סק"ה גבי אסר דבר של חברו שיש לו שותפו' דלא מצי למימר קי"ל כמ"ד דאינ' אוסר ובגון זה כלומר דהסופר יתפוס ויאמר קי"ל כר"י וזה שמקשה בגמ' דלא כר"י, א"כ יאמר לו הבע"ב קח לך הסית. ומ"ש כ"ת דברי המחבר אהדדי דבסי' רע"ג כתב גבי לא ימעט הכתב מפני הריוח שבין הפרשיות ובדיעבד כשר וכמ"ש שאינ' רק למצוה וכמ"ש הטו"ז סעי' ג' ובסי' רע"ט בסו' הסימן פסק בדילג ב' וג' שיטות שלא ימחוק ג' ויכתוב ד' וה' במקומ', והנה לא אדע למה דילג מ"כ ולא הק' מסי' ער"ה בטעה בפרשיות סתומ' תחת פתוח' או להיפך דלא ימחוק ולמעט הכתב דהמחבר שם פסק הרמב"ם דיגנז, ועכצ"ל כמ"ש האחרונים דתרתי לריעות' ודאי מחזי כמנומר דהיינו לכתוב על הגרר וגם יצטרך למעט הכתב וכן משמע מת' ריב"ש הנ"ל, ויותר מזה ראיתי בס' מקדש מעט דמסתפק בג' טעיות בכל דף דקיי"ל דתולים אם גם גירוד ומעוט הכתיבה יועיל וזה גרע, וא"כ דברי המחבר נכונים דבסי' רע"ג לא אמר רק דאם מעט הכתב בלא גירוד דהכתיבה מתחיל' כך הית', משא"כ בסי' ער"ה וסי' ער"ט דמיירי שכבר טעה וצריך לגרוד וגם למעט הכתב והדברים פשוטים. וראיתי עוד מ"ש כ"ת בסוגי' דגיטין דמחזי כמנומר אפי' אם כשר בדיעבד כיון שאינ' מהודר עכ"פ לכתחיל' יטעון בע"ב דלזה לא נתן לו לכתוב כמ"ש בכמה מקומו' כן לענין דינא, ועי' בת' התשב"ץ סי' קמ"ט שכתב כעין סברא זו ועי' בת' בית שלמה סי' קמ"ב שהביא' ופי'

בגמ' ג"כ שו"ט דגמר'. ומ"ש כ"ת למה לא הביא הרמב"ם דין הנ"ל דהיינו מחזי כמנומר והיינו דינ' דגמ' במ' מנחות דכ"ט הנ"ל דבד' טעיות מחזי כמנומר דהא אינו בכלל יתר וחסור, ולענ"ד הא כל עצמ' של מנומר פסול דאינ' הדר ומשום זאו"ע כמ"ש הר"ן במ' מגילה פ"ב גבי מגילה שהשמיט בה הסופר אותיות עיי"ש דרק בס"ת החמיר' לפסול משום זאו"ע ולא במגילה והנה מצינו גם גבי אתרוג מ' סוכה ד' ל"ה וגם גבי הדס ד' כ"ג שם דפסול מחזי כמנומר דהיינו אתרוג בעלת' חזזית בג' מקומות ובהדס בענביו מרובי' מעליו דשא"ה דכתוב להדי' הדר ומחלוק' רש"י ותוס' ר"פ לולב ודברי מהרש"א וכ"ת ידועים ועי' בחי' חת"ס שם וכיון דהלכה זו נוהג בכל המצוות כמ"ש במ' שבת דף קל"ג ע"ב ועי' מ' מנחות דף ס"ג וס"ד אלא דבס"ת החמירו יותר לפסול כמה דברים אפי' בדיעבד ובאתרוג וכן בכל ד' מינים משום דכתיב' להדי' הדר תו ל"ש להכניס בכלל ס"ת דגם בשאר מצות שייכי', ולענין הלכה בפרטות דין מנומר כבר נשמע ממ"ש בטעה בפרשיות וכן בד' טעיות דיגנזו ולא מהני תליי' ולא גריד' ולמעט הכת ועכ"ח דאפי' בדיעבד פסול. ועוד נלע"ד כיון דאפי' בדיעבד פסלו מנומר בין שהוא מדאורי' או מדרבנן עיי"ש בת' מהרי"א חיו"ד סי' רע"ב וא"כ היינו מחזי כמנומר כלומר דנראה שאינ' משום אותיות הצריכי' ורק הוה כנמורי' ולא להשלים החסרון א"כ הא הוה בכל חסר אות כמובן. ומ"ש מהו זה מחזי כמנומר ומהו מנומר עצמ'. והנה כבר הראתי לדעת כי בד' מינים ג"כ מצינו פסול מנומר ושם מה שייך מנומר המינים ועכ"ח שאין זה הדר ונוי יופי אם הדבר אינ' בגוון אח' רק כמו מורכב מכמה גווני' ואופני' חלוקי' זה מזה, ולדעתי אין חילוק בין מנומר ובין מחזי כמנומר דכל עצמ' של הפסול משום מחזי כלומר בעיני הרואים וזה גופא הפסול וכמ"ש שם בגמ' גבי אתרוג דעל חוטמ' אפי' בכ"ש ופירשז"ל שם דזה נראה לרוב העולם ועי' בת' מהרי"א סי' הנ"ל. והנה לענין דינ' בנדון ראיתי בספר דעת קדושים (אשר נדפס אצל ס' בני יונה) שעמד ע"ז וכ' שלא שייך כאן משום הג"ה ז' אותיו בכל דף והוה כמנומר כי יש קולא במנומר כמ"ש ססי' רע"ט ונתכוון לדברי הרמ"א שם שחולק על המחבר גבי טעה בשטין, והוסיף עוד דכאן קיל היטב כלומר בנמצא הרבה אותיות בספר שנעשו אדום כי להעביר הקולמוס הוה כתחילת הכתיבה ודאי מאן דסמך עליו לא הפסיד בפרט משום כבוד קדושת ס"ת שלא לגנוז ח"ו. רק בנדון ששואל כ"ת לענין אותיות שאי"צ להעבר' הקולמוס אך ורק שכהו מראה שחרות שלהם משאר אותיות אם זה גופא לא מחזי כמנומר, בזה וודאי אין לחוש דאפי' הבני יונה מודה לזה כמ"ש בעצמ' בסי' רע"ו סעי' ה' דגם בשאר אותיות הם עופר עליהם זהב בהרב' מקומות והעביר' מעליה' אם צריך מפני כן להעביר עליהם הקולמוס מחזי כמנומר אבל

אם אי"צ בהע"ק ורק נשארי' כמו שהן לאחר העברת הזהב אין בזה משום מנומר כיון דליכ' הע"ק ופשיטא דעפרות הזהב עליה' הי' כשהי' האותיות עוד לחי' דאל"כ ודאי אין הזהב מתקיים עליה' כמובן ובזה ודאי א"א שלא נבלע הדיו קצת בהזהב כדרך כל עפר שמפזרי' על המכתבי' שהאותיות קצת כהו ממראיתן ועכ"ז כיון שהשחרות קיים כ"כ שאי"צ להעבר' קולמוס דלא ונחזי כזה כמנומר וסברת' ודאי כמ"ש כ"ת דבהעברת קולמוס ישנו ג"כ שנוי' בכתב כמובן משא"כ בהנ"ל והנני ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קפד

ב"ה אול"י ו' עש"ק פ' בא תער"ב לפ"ק נאד יצ"ו לכבוד הרבני החריף ובקי יראת ד' אוצרו מהו' שלום יוסף נ"י סופר סת"ם בק"ק ניר באטור יצ"ו. ע"ד ס"ת מהודר שאי"ב מטלית אשר הקלף ישן נושן בין האותיות של הוי"ו לתיבת ונח' נקר' הקלף בין "מם" דועשיתם שמקודם האיך לעשות התקון שאין מוקף גויל כלל ועוד נוסף לזה כי הוי"ו של "ונח" נוגע לנו"ן כמו געפלאסען ונראה כמו תי"ו ולדע"ק פסול משום שנוי אות ותחילת דבריו להצדיק את הצדיק רבינו מאור עינינו הט"ז סי' ל"ב ס"ק ח' שחדש דמ"ש הטור עפ"י הירושלמי דתוכ' וחלל' של אות ניקב אם מוק"ג בכל צדדי' כשר ואי"ל פסול:

והטור דנקט כל תוכ' משמע דאם נשאר מקום בלא נקב ורק בצד א' אינ' מוק"ג אינ' פוסל דצד שכנגד' מגין ובקס"ה שפך סולל' דכ"ע בלשון הירושלמי מ' מגילה דמפורש בהדי' אם מוקף גויל בכל צדדים משמע להדי' דלא יחסר היקפ' בכל צדדים ומע"כ הביא גדולי האחרונים שפסק' סתמא כדברי הט"ז וגם הביא לה"ק של בעל ש"ע תני' שמתרץ עפי"ד קושי' הקס"ה דכל צדדים היינו בכלל שאם נשאר מקום היקף גויל הוה מכל צדדים. והנה בהרמ"ג ס"ק י"ד עמד ג"כ בזה דהט"ז לא דייק כן רק מדברי הטור דנקט כל תוכ'. ולזה י"ל דהירושלמי ס"ל כתי' א' בב"י שהקש' בסי' ל"ב במ"ד מ' מנחות ל"ז נקב ירכו של ה"ה אם נשאר כאות קטנה כשר הא לא הוה מוקף גויל ותי' ב' תי' א' דרק בדבוק אותיות פסול ומשום מוק"ג לא בנקב. ותי' ב' דאם נכתב מתחיל' בהק"ג אינו פוסל אם לאח"כ אינו מוק"ג וקשיא לפי"ז דהא לפי הנ"ל ליכא שום פסול בנקב משום היק"ג וכקושי' הנוב"י סי' ע"ה. וע"כ צ"ל דטעמי' בדבוק אותיות משום דאז נתקלקל צורת האות משא"כ בנקב בעלמא א"כ בניקב כל תוכ' י"ל דג"כ נפסד צורת האות ודומ' לדבוק אותיות כן ס"ל להטור, אבל הירושלמי ס"ל כתי' ב' ע"כ בכל צד ונפסל גם בניקב. וכן לדידן מחמירי' כן וסיי' דהטו"ז לדינ' מודה והנה כן בהגר"א מביא דברי הירושלמי דמשמע מכל צד עיי"ש:

והנה בלשון כל לענ"ד יל"פ גם כדעת הט"ז דמצינו דכל משמע ג"כ כל שהוא וכמ"ש רשיז"ל שם מ' בכורות ד' ג' ד"ה לגרועי מביא הפסוק במלכים דאין לשפחתך"כל" בבית דמשמע כל שהוא. ועיי' במ' חולין ד' פ"ח ובמ' סנהדרין ד' ע' פליגי רבנן וריב"ב אי כל כול' משמע או כל דהוא עיי"ש וא"כ בלשון הירושלמי נמי י"ל אם נשאר מוק"ג כל צדדים כלומר מכל צד שיהי' מהני וכשר ואם לאו שלא נשאר שום צד פסול כן הי' מקום לדרש ולתרץ ד' הט"ז אלא שבת' בית אפרים או"ח סי' ג' בלא"ה הוכיח בראיות מוכיחות שלדברי הירושלמי פוסל בכל צד שאינ' מוק"ג עיי"ש וראיתי מ"ש בקושי הט"ז עפ"י דברי ש"ע התניא שכתב דאם ניקב כל עובי האות אם יש בו כשיעור' מוכשר ע"י היק"ג בתחתיות' ועיי' בת' בי"א כיו"ב בשם מאירי עיי"ש שתלי' בקריאת התנוק וכש"כ אם נשאר כשיעור' עיי"ש. והנה בנ"ד מע"כ בא עליו בב' צדדים מה לעשות דאם יניח מטלית למען היקף בין "מם", לוי"ו שיהי' מוקף גויל ומה עשה בנגיע' של הוי"ו לנו"ן דאם יפרד ע"י גרירי' כיון שלא הי' מוק"ג ע"י נקב הוה כתחילת הכתיב' כמ"ש הנבו"י סי' הנ"ל והנה שם חשש לדעת ר"ת דיו"ד בלא ת"ג שמאל אינ' יו"ד ומעתה אם יגרור ויעשה תג הוה כתחילת הכתיב' בלא היק"ג. אבר בנד"ז הא ליכא שום בטול אות רק חסרון מוק"ג א"כ אינ' יודע למה יחשב כתחילת הכתיבה ואי משום ע"י נגיעה הוה לתי"ו ועכשיו עושה ממנו וי"ו נו"ן א"כ בלא"ה אין תקון משום ח"ת ולא מהני גרירי' ואם יש להקל משום דאינ' רק נעפלאסען עיי' בדע"ק סי' רע"ד ובגדולי הקדש שם ס"ק י"ב וכן במקדש מעט מיקל בזה אך אם יש שנוי צורה ע"י נעפלאסען יש להחמיר:

אלא שראיתי בגדולי הקדש ס"ק ט"ז וס"ק כ"ח שדעתו לחלוק על סברא זו לומר, דאם ע"י דבוק יו"ד לרי"ש נראה כדל"ד ל"מ גרירי' והביא כמה ראיות דכלל גדול הוא דכל שהאות בעצמ' כתקנה ורק שע"י דבוק נפסל ותנוק מכיר א"כ מוכח רק מהתנוק שאינ' מגוף האות כלומר כמו הרגל בקוף שנדבקו בעצמן תו מהני גרירה והביא ראיות דבכמה דבוק' אותיות לא ימלט שלא יהי' שנוי בצורת האותיות כגון במ"ש הרשב"א בתשו' בשם הירושלמי ארצות הנו"ן לוי"ו נעשה כמו טי"ת וכיו"ב וכבר הארכתי בתשוב' בזה והבאתי ג"כ ראיות הנ"ל ועוד יותר דוגמ' לזה. ומעתה מי שסומך על הס' גדולי הקדש להכשיר בגרירה וע"י הכר' לתנוק דלחודל"ט לענ"ד לא הפסיד שלא לקדור באותיות הקדושים ולתקן ע"י מטלית ועיי' ת' מהר"ם שיק דבכל האותיות יש לזהר מהיות קודר והביא ראיות לזה. ואם יסכים אתי גדול ההוראה הנני כמשיב' למכשורה:

ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קפה

ראיתי הצורך לעיין בתקוני סתו"ם אשר שכיח אפי' היוצאי' מת"י סופרים מומחי' שאינ' נזהרים בעירוב אותיות היינו עירוב ממש בכתוב' מעור' כגון ראש הלמ"ד נכנס לתוך חלל הדל"ד ורי"ש וכ"ף פשוט' או לחי"ת ונעשה קילקול אותיות ורבי"ש וכ"ף פשוט' נעשה דמיון לה"א או אפי' תגין וזיינ' נכנסי' לתוך הלל ונשתנה וכמה וכמה סת"ם יהא צריכים תקון ובאותיו' שם הקדוש ית"ש או בתפילין ומזוזה אי אפשר לתקן ע"י גרי' משום מחיק' ושלא כסדרן. והנה המקור נפתח להלכה זו ידוע מ' גיטין ד' כ' גמר' שם לא צריכא דמעורה בתוס' שם כ' הריב"ם דקדק מכאן דבגט ל"צ מוקף גויל דמעור' היינו שדבוקי' האותיות והר"י השיב דאין מכאן ראי' דמעור' היינו שנכנס ראש הלמ"ד לתוך חלל החי"ת והה"א וכדומה והרמב"ן והר"ן השיבו דאז קרוב יותר לפסול משום קלקול אותיות א"כ פליגי בזה הר"י עם הר"ן והרמב"ן ובש"ע או"ח סי' כ"ב דכתב יש לזהר וכו' כבר השיג עליו בט"ז דלר"ן פסול אפי' דיעבד ובתשו' הרימ"ט סי' ל"ב השאלה בנכנס הלמ"ד לתוך חלל הרי"ש ונדמה לקו"ף פוסל אפי' לדעת התוס' דדוק' שנכנס מעט דליכא קלקול כ"כ הוא דפליגי דל"צ אלא שיהא מעור אבל לא בנכנס הרבה דמודי דאיכא קלקול אות ואפי' אם גם בזה פליגי מ"מ בכהגוו"נ דבדמי לאות אחר רי"ש כקו"ף ודאי מוד' ולא מהני אפי' בהכרת תינוק והמג"א שהביא בשם כנה"ג דגם בזה יש מכשירים כבר תמהו עליו האחרונים דאדרב' הביא דברי מהרי"ט הנ"ל דבזה כ"ע מודה לפסול וכן פסק הרמ"א סי' קכ"ה באה"ע ועיין בח"מ וב"ש ופר"ח שם וגם בקרבן נתנאל דייק כן ומהרא"ש פ"ב דגיטין מדהביא הדרך שמעור' האותיות לתוך חי"ת וה"א ולא הביא האופן שנכנס לתוך דל"ד וכ"ף פשוט' ש"מ דבכהגוו"רב פוסל. והנה בס' קסת סופר בח' לשכת הסופר חקיר' ג' החמיר בענין כ"ף פשוט' שנכנס לתוך חלל' הראש הלמ"ד דלאר' שהביא תשו' אחרוני' המקילי' בנכנס רק מועט ולא נראה כה"א ובשם ס' שנות חיים אם נכנס לתוך חצי הפנימים אפי' באמצע או לתקן כדי להמשיך גג הכ"ף כדי שיהא בתוך חצי הפנימי' אע"ג דה"א דעלמא כשרה כמש"כ הרמ"א סי' ל"ב מ"מ כהגוו"נ דאשא למימר ג"כ דרישׁ' דלמ"ד בתר סיפא גרירי אינו נדון כה"א והוא ז"ל חולק עליו רואה בסבר' חדשה כיון דדרך הסופרי' להושי ראש הלמ"ד מלמעלה למטה א"ב בתחילת כתיבתו היתה ה"א מעלי' מה יושיענו אם אח"כ מחברי' ללמד ופרח ממנה שם ה"א מ"מ הא הוה כחק תוכות דלא עשה מעשה בגוף אות שיעשה ה"א אלא ע"י חבור ללמד נעשה ממילא ה"א ע"כ א"כ לפי"ז ימשך חומר' גדולה דאפי' מעט כ"ש ואפי' תג יפסל דהא לדעת הרא"ש רגל שמאל אין לו שיעור ואפילו בכ"ש והנה בתשו' מהר"ם שיק סי'

עד"ר מתיר כהגוו"נ למשוך באכלסון ראש הלמ"ד חוצה לה ולא זכר כלל משום ח"ת ולדברי ק"ס כש"כ שתקון זה הוה ח"ת:

וראיתי בתשו' רע"א ח"ב סי' כ"ז אחרי שפלפל בסבר' דגם התוס' מודים להר"ן בסת"ם ורק בגט דפשיט' להו דדבוק אינ' פוסל דלא בעינ' מ"ג משום כתיבה תמה. לכן גם עירוב זה אינ' דהוה כנגיע' אות באות אבל בסת"ם דבעי כתיבה תמה ובעי מ"ג לכן גם זה פוסל, והנה לפי"ז אין בו עכ"פ משום ח"ת דהא פסקינן באו"ח סי' ל"ב ויו"ד רע"ו דבדבוק אותיות שהפרד ע"י גריר' ליכ' משום ח"ת ולא משום שלא כסדרן בתו"מ וכדעת הרא"ש ומרדכי וסייעתי' דאפי' בתחילת כתיבתו קורדם גמר' ואפי' בדבוק גמור כמו שהכריע' הח"מ וב"ש ופרי"ח אה"ע סי' קכ"ה דלא כב"ח וא"כ בערוב אותיו' הנ"ל ג"כ יכול לתקן כגון למשוך הלמ"ד חוצה לה או להמשיך גג הכ"ף כמו שאמר השנות חיים ובנכנס מעט להכשיר לגמרי גם בלא תקון דהא טעמ' דקסת הסופר דפליג אפי' במעט משום דמ"מ כ רגע א' הי' ה"א גם אם חיבר אח"כ ללמ"ד ולית' צורת ה"א זה הוה ח"ת ולס' רע"א דאינו רק כדבוק אותיות הא ליכ' ומשום חק תוכות. והנה נלענ"ד ראיי' דליכ' בזה משום ח"ת מדבוק אותיו' גופא דקיימל"ן כתשוב' הרא"ש דאפי' אם נדבק בתחילת כתיבתו יכול להפריד וליכ' משום חית ובק"נ פ"ב דגיטין הוכיח ג"כ מלשון הרא"ש שם דגם בנדבק לגמרי א"כ כמה אותיות כגון ד' ור' ה' ב' אם נדבק' לו' וכדומה יהא הו' דומה לר' ובז' לד' וכדומה. ועוד דהא אפילו באותיות שם הקדוש קיימל"ן דמותר להפריד א"כ גם ו' ה' בכלל כמ"ש הרא"ש בתשו' כלל ג' א"כ יהא הו' דומה לר' ורק לאח"כ כשגומר הה' נראה וחוזר לו' והא לדעת הקסת סופר יהא זה ח"ת כיון דפעם א' היא רי"ש וכן בשה"ק של ו' ה' דמנה הטור סי רע"ו בין שה"ח שאינ' נמחקי' דהא רגל הרי"ש אי"צ רק כשיעור י' קטנה כמ"ש המרדכי והוא בפרק הקומץ משא"כ בו' צריך שיעור ו' קטנה כמ"ש הב"י סי' ל"ב וגם הסופרי' נוהגין אפי' לכתחיל' בר' ד' ה' לעשות הרגל שיעור אות קטן א"כ גם זה דומה לר' בדבוק בתחילת הכתיבה, וא"כ יהא פסקי הרא"ש ג"כ סותרי' אהדדי דהא כבר נאמר לעיל דהרא"ש מודה בלמ"ד שנכנס לכ' וד' כמ"ש הק"נ והוא ראש המתירין גם בנדבק תחילת הכתיבה ואפי' בדבוק לגמרי ואפי' לדעת הרשב"א בתשו' סי' תרי"א דאינו מכשיר להפר"ד הדבוק בתחילת הכתיבה ונ"יר פסק הב"ח בפשיטות בסי' ל"ב דהא דמצריך הרשב"א לגרור כל האות בכהגוו"נ משום ח"ת היינו אות השני הנדבק ולא אות הקדום שנדבק אליו דזה נגמר בהכשר ולס' קסת הסופר הנ"ל גם זה הי' צריך לגררו משום ח"ת דהא נשתנה צורתה פ"א לפי"ז ואינו בהכשר רק בגמר אות שני וזה גופ' לדידי' חית וגם ראיי' מתשו' רמ"ע סי' ל"ו לאחר אשר הוכיח

כי העיקר שאינ' מועיל תקון גרירה בנדבק בתחילת הכתיב' מ"מ בעובד' שהי' שנדבק נו"ן פשוטה לה' של שה"ק בשיט' אחרונה שהי' מכוונ' אליו כיון דאי אפשר בשעת הדחק כבר הורה זקן הוא הב"י להפריד, ודייקו מזה בתשו' אחרונים דלא חשש למנהג הסופרים ע"פ קבלה לתייג אמצעו גג של ה' משום שהזהיר לגרר רק מרגל הנו"ן ולא מה' כלל ותיפוק לי' דצריך להניח מחלק הגוף הנו"ן משום תג הה' אלמ' דס"ל דלשון ונכוונת לה' הי' באמצע' וא"כ בעת שמשך גג הה' הא כבר נעשה הנו"ן פשוט' כפופה ורק אחרי שגמר הה' חוזר ונראה לפשוט' ולדעת ק"ס הוה ח"ת ולמה לא צוה לגרר רגל הנו"ן לגמר' כדקיימ"ל במ"ם פתוח' שנעשה סתומ' והה"ד הכ' כמובן וכן בגט פשוט סי' קכ"ה הביא עובד' מהרב המנהיר בגט שהי' תיב' דהוית שהיה ה"א דבוק לד' וכמ"כ קודם שנגמרו הח' היה הד' צורת ח' ועוד כדמות ראיי' מתשו' הרא"ש כלל מ"ה שנכתב ישראל אל"ף למ"ד אות א' כזה י והכשיר דאע"ג בס"ת פסול בגט לא בעי כתיבה תמה וליכ' רק משום דביקות ולדברי ק"ס הא הוה ח"ת דגם בגט פסול דהא הלמ"ד בלא אל"ף ואל"ף דלא למ"ד ליכ' צורת אות כלל א"כ השנוים זה ע"י זה נגמרו ועוד אפי' אי לא דייקי כול' האי הא איתי' בהרלב"ח והסכים אליו בחת"ס סי' רס"ז דכל שנוי אות שאינ' שום צור' אות אינ' גרע מדמיון לאות אחר א"כ ברוב אותיות הדבוקו' בתחילות כתיב' יזדמן כן דקודם שנגמר השני אין על הקדום הנדבק לו שום צורת אות כגון א' ב' וכיו"ב ולכל הדעות יצטרכו גריר' ב' אתיות לגמרי לכן נלענ"ד עד"ז דעת המרדכי בהלכות קטנות בטעמ' בפרוד אותיו' דליכא משום ח"ת דזה אינו מתעסק בעשיית אותיו' אלא בהפרדן זה מזה כלומר דוקא אם נתכוון לעשות אות גופ' הוא דשייך וכתב' ולא חקק כמו כן וו' סתומ' לעשות פתוח' אבל האיך דאותיות נגמר בהכשר תו לא שייך עשיית כתיב' אלא הפרדה וה"נ כיון דכבר הכ' וד' נגמר' בהכשר ואין כוונת' לגמרן רק לכתוב אות א' הוא הלמ"ד אע"ג דעי"כ נגמר הכ' לא איכפת לו אם הוא ממילא נגמר דזה אינ' בכלל למעט מוכתב אע"ג דח"ת ג"כ ממילא לא משום זה הוא ממועט, ועוד דה"נ עכ"פ כותב הוא וכל עסקו לכתוב כדינו מתחיל' עד סוף וכי משום דח"ת ג"כ ממילא נפסל אות', ויש להצטרף ג"כ להתיר' במה שראיתי באות' תשוב' רמ"ע דבר חדש והוא בעשה רי"ש ונדל"ד ע"י נטילת תג שלו לא הוה ח"ת אלא חק יריכות כיון שאינו תוך ממש אלא עשה מעשה בחקיקות יריכות אגגו אלא דבס"ת מ"מ פסול דבעי כתיבה ממש ע"י דיו וקולמ' ולפי"ז בגט הי' כשר כהגוו"נ (וזה חדוש שלא הביאו הפוסקי' אחרונים) ועכ"פ חזינו בדעת רמ"ע דלאו בנעשה ממילא תלי' דין ח"ת דאפילו בחקק סביב' הירך מ"מ נעשה ממיל', וכש"כ בנ"ד דכותב ירכות ממש הוא, ולפ"ז י"ל דברי הרשב"א התמוהי' במ' שבת ס"פ הבונה אהא

דתנא מגיה אות א' בשבת חייב ומוקי לי' רבא בנטל תגו של ד' ועשא' ר' ובזה השלים הספר ודייק מזה הרשב"א דכהגוו"נ ליכ' משום ח"ת והקש' עלי' כל המפרשי' דהא הוא מן המחמירי' אפי' בדבוק אותיו' כש"כ הכ' דדומה לאות אח', ולפי הנ"ל י"כ דהא רבא לא בא רק לישב הברייתא וי"ל דס"ל האי תנא כאידך ברייתי' פ' כל כתבי ד' קט"ו דס"ל דשלא בדיו ואשורי' ג"כ כשר וא"כ לית לי' דבעי כתיבה ממש רק כמו גט דלא פסול רק ח"ת ולד' רמ"ע הנ"ל ליכ' בזה משום ח"ת רק לדידן פסול בס"ח משום דליכ' כתב ממש והרשב"א דייק רק לענין ח"ת ונ"מ לדידן לענין גט אע"ג דהרשב"א בתשו' כ' דהוה כח"ת הנה לא אמר ח"ת ממש אלא כח"ת וכן דייק הג"פ סי' קכ"ה ס"ק ל"ח מלשון הסמ"ג וסה"ת. ועוד בדבוק אותיות בתחיל' הכתיב' אפי' תוך אינו אלא כדיוטא בעלמא משא"כ מר' לד' עיין בק"ס סי' ח'. והנה ישנו כאן עמודים לסמוך עליהם בס"ת ת"מ דלא יצטרכו גניז', ומ"ש האחרונים דמקילין בהו טפי מבגט שלא יצטרכו גניז' ועתה השאלה יפרד לארבעה ראשים והוא אם נכנס רוב חלק ראש הל' לתוך ד' ור' וכ' אי מהני תקנה להשמיך הל' חוצה לה' כמ"ש מהר"ם שיק או להמשיך גג הכ' פשוט' כדי שיגיע ראש הלמ"ד לאמצע' לצד חצי הפנימי' ואז לא יהא קלקול אותיו' ואם נכנס מעט עד שאינ' נראה כה' לא יצטרך תקון כלל וכמ"כ בתג וזיון שנכנסה לחללה וארבע במ"ש דאם נחמור כדברי ק"ס א"כ גם בדבוק אותיו' ימשך חומר זו כמו שבארתי בס"ד, ואני מבקש ממורים כהלכה נ"י אם להסכים אם להשיג יודיעו דעתם הרמה להוציא אמת לאמית' של הלכה למען כבוד תוה"ק. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

כ"ב. כעת בשעת הדפסה הרא' לי חביבי הבחו' החשוב החוב"ק מהו' שמואל כ"ץ נ"י בשו"ת שמן ראש (חאו"ח סי' ד') שהאריך ג"כ בענין זה ולא העיר מכל הנאמר בדברי וכן הרא' לי תשוב' הרד"ם סי' ג' שהאריך והרחיב בענין זה בתוקף גדולתי ומסקנה' כי בכ"ף פשוטה שנכנס ראש הלמ"ד בחלל' דכשר דדרך כתיבה בכך ועוד טעמים נמוקי'. ולא באתי רק להעיר כי הראי' ממ' ב"ב ד' קס"ג לא זכיתי להבין אשר שם בגמ' שני שיטין דפסול בשטר היינו ב' ש' וד' אוירי' כגון כך לך זעג"ז משום ראש הלמ"ד בשיט' ב' שפעמים מזדמן לרגל הכ"ף כן ס"ל לריב"א. ורחב"א משמי' דעולא אמר כגון למ"ד מלמעלה וכ"ף למטה דהיינו ג' אוירי' ופי' הרשב"ם דבין שיט' לשיט' די לנו באויר א' שיוכל לאמן את ידו להרחיק ראש הלמ"ד דתחתונה מכנגד רגל כ"ף התחתונה. מזה דייק הרד"ם דלהרחיק כנגד היינו שכותב ראש הלמ"ד בחלל הכ"ף ולענ"ד דלהרחיק מכנגד אי"צ לפרש כך כי אם כותב הלמ"ד סמוך לרגל לפני הכ"ף ג"כ מקרי הרחקה דהיינו רק שלא יפגע ראש הלמ"ד לרגל הכ"ף כמ"ש לעיל דרק לפעמים מתדמין אהדדי.

וכן יש אופן שמושך ראש הלמ"ד באכלסון חוץ לחלל הכ"ף דהא באחרונים כתבו דיש תקון לתקן כך אפי' לאח' שנכנס לחלל כש"כ דכשר אם מתחילה עשה כ"ף כנלע"ד. וחדוש בעיני שלא הביא הראיות שהבאתי וכמ"ש:

סימן קפו

על תשובת הה"ג אב"ד (ווייטצען) נ"י (בת"ת י"ג שנת תרנ"ג) נ"ל להשיג א' האיך נאמר בדעת הרשב"א כהסמ"ק בטור סי' ל"ב ומשום דהי' לו שעת הכשר אין בו משום תולמה"ע דהא בדל"ד ועשאו רי"ש לא הי' לו שעת הכשר. דהרי מלשון הה"ג נ"י עצמו נראה דמפרש' בלא נפילה טיפת דיו רק מעיקר' כתב ד' במקום ר' דהא כתב גבי ח' בז"כ שכך דרכן כשכותבין ב' זייני' ואח"כ עושין חטוטרות ומשו"ה היה מתחיל' בכשרו. ובאמ' כן מורין דברי גמ' גגו של ר' תגו של ד' משמע דהוה אות מעלי' מעיקר' וכן לשון הרשב"א להדי' שכתב שאין בו משום ח"ת דהוה כמו נפל טיפת דיו על האות ומעביר' משמע דכאן איירי בלא נפילת טיפת דיו וא"כ הא לא הי' לו שעת הכשר. ב') להמרדכי וסמ"ג קשה לומ' דטעמייהו לאו משום ח"ת דהמרדכי בפ"ב דגיטין מעמיד דבריו על הסוגי' כתב ולא חקק וכו' כאן ח"ת כאן בחק יריכו' מכאן שאם נפל טיפת דיו א"כ הרי פיר' דבריו דמשום ח"ת אתי' עלה. ג') המרדכי שם פ"ב דגיטין בפירש אמר דלא מהני העברת קולמוס כה"ג וזו היא ג"כ קו' הק"ס על דברי ב"מ הנ"ל. ד') מ"ש הה"ג כ"י דלב' זיינין א"צ העברת קולמוס ממש דא"כ היינו כתב ב' אותיות ממש והיא קוש' אלימת' אלא מ"ש דלא צריך אלא זיין ובהכ' איירי. הנה המרדכי רפ"ק דגיטין מסיק בשם סה"ת דל"צ זי"ן להיות כתב דבלא"ה מקרי כתב לענין כתיב' גט ומבי' ראי' מהא דנטל גגו של ח' ועשאו ב' זייני"ן והא מ"מ לית להו זיינין כדין זי"ן וא"כ ע"כ מוקי לה דלא זי"ן אח"כ וגם מכאן מוכח דאייר בעשא' ח' מתחיל' דאי ע"י נפילת טיפת דיו מה פיסקא דלא הוה זי"ן מעיקר' אלא דלענ"ד גבי ב' זיינין ל"צ להך העבר' קולמוס דמזה ל"ק רק בתיר' המרדכי דמלאכת מחשבת אסרה כלומר אע"ג דהספר אינ' כשר מ"מ ס"ס כתב ב' אותיות דחייב לענין שבת שהוא השיעור מלאכת כותב אבל בנטל תגו של ד' דלא הוה רק אות א'. ובשלמ' אי ע"כ נגמר הספר בטעות שפי' מקרי מלאכה עם צרוף אותיות הספר שנכשר ע"כ אבל אי אינ' כשר א"כ ליכ' שיעור מלאכה כלל לזה צריך להעברת קולמוס לאכשר הספר ושפיר הוה מלאכה אבל נטל גגו של ח' בלא"ה הוה מלאכה דעל ידו נעשה ב' אותיות:

ה') לענין הסברא דטעם המפרשים משום תולמה"ע הואיל הוא דבר חדש ראוי' להאריך בו. הנה בס' מלאכת הקודש נשאל לענין זה האיך כותבי' ס"ת יריעות יריעות ואח"כ

תופרים אות' הא הוה תולמה"ע ובמסכת' סוכה ד' י"א מוכח דאי ילפינן לולב מסוכה ע"כ דבכל המצוות דשייך בהן עשוי' יש בהן תולמה"ע כ|כ הפנ"י והק"ס מביא ראיי' ממנחות ל"ג גבי מזוזה ל"ש אלא העמיד ואח"כ חתך והניח אבל חתך והניח ואח"כהעמיד הוה תולמה"ע אלמא דמזוזה דלא כתיב בי' עשיי' כמו גבי סוכה וציצית מ"מ יש בו משום תולמה"ע ותירץ במלאה"ק דמשו"ה נוהגין הסופרים להניח לעיני כ"י שעי"כ יגמר בתעשה אלמ' ע"י שעשה מעשה לבסוף שוב לא הוה תולמה"ע א"כ באות א' קודם גמר הספר לא הוה בי' משום תולמה"ע אלא שהק"ס הניח בקושי' האיך דיש תיבות ואותיות כפולות דפסול עד שימחקו ע"י גרירה א"כ אם נמצא כן בס"ת שאז אין עושין שום מעשה כתב הא ודאי הוה תולמה"ע. ולענ"ד משום ראיי' הק"ס הי' הסבר' לחלק דודאי גבי מצוה שאין בעשייתו גמר מצותו כמו סוכה ולולב וציצית כמ"ש מנחות מ"ב אז אי לאו דכתב בי' עשיי' מנ"ל דנימא תולמה"ע הא לא אמרה תורה רק בסוכ' תשבו שזה גמר ועיקר מצוה מנ"ל שצריך לעשותו בידיים וע"כ צריך קרא חג הסוכות תעשה אבל במצוה שעשייתן גמר מצוה כמו קביעות מזוזה מסבר' ידעינן אי לא עשאה על דרך חיוב אלא שאח"כ נעשה מאליו וא"כ לא עשה ולא כרכום בלא קרא פשיטא דהוה משום תולמה"ע דאל"כ קשה לומר לגבי כמה מצוה לא נמלט מחשש תולמה"ע כמו פסולי שופר הוסיף כל שהוא נסתם במינו וכי לא יוכשר לתקנו הלא מפורש להדי' דמהני בש"ע סי' תקפ"ו וגבי שופר שייך בי' עשיי'. אלא ודאי כיון דאין בעשיית שופר גמר מצוה וגם לא כתב בי' עשיי' בהדי' לא שייך תולמה"ע: והנה לענין מצות כתיבת ס"ת בחת"ס או"ח סי' נ"ב תלי' בפלוגת' הרמב"ם והרא"ש דלשיטת הרמב"ם דכתיב' ס"ת הו' מצוה בפני עצמו ולא תלי' בלמוד מתוכ' הו' כתיבתו גמר מצוה אבל להרא"ש דעיקר כתיבת ס"ת למען ללמוד מתוכה אין כתיבתו גמר מצוה אלא הלמוד מתוכ' א"כ לדעת הרא"ש לכאור' אין בו משום תולמה"ע והא בש"ע יו"ד פסק כדעת הרא"ש ובפרט בזה"ז לדעת הש"א דמשום דלא בקיאי בחסרות ויתרו' ודאי רק כתיב' ס"ת משום תלמוד' הא בא א"כ מ"ש הה"ג נ"י דגם לדעת הרא"ש הוה משום תולמה"ע צריך עיון וחקור אלא שנראה דעתו דמשום כתיבת אות א' אית בי' משום תולמה"ע ג"כ זה מנ"ל. עד שראיתי בק"ס בשם גן המלך שפסק לענין דבוק תלאי ע"ג נקב היריע' שנוהגי' הסופרים שלא יכתוב האות על התלאי ולדבק אח"כ כי זה תולמה"ע ואין כן דעת מהרי"ק שורש קכ"ב ועיין בת' דברי חיים סי' קכ"ב דלא פסק כדברי גן המלך הנ"ל אלא שעיקר כמ"ש הה"ג דמשום דוכתב ולא שיכתב מעצמ' אלא שזה פלוגת' ישנה בין מהרלב"ח ומהרד"ך הביא' המג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ג ובאה"ע סי' קכ"ה והא שאם נפלה טיפת דיו אם כשר הדבר למשוך ממנו

ולגמור עי"כ צורת אות ועיין בפרי"ח סי' קכ"ה באה"ע שהחליט לאסור והרמב"ן גיטין הביא פלוגת' ירושלמי אם ר"י אמר וכתב ולא נטף ר"י והוא שלא ערב האותיות ואחרינ' א' אפי' ערוב אותיו' וכולן נתלין בתשוב' הרא"ש גבי מ' פתוח' שנסתמ' אם צריך לגרור כול' או די בגרירת חרטים כמ"ש בתה"ד סי' מ"ח הה"ד הכ' א"כ הך דהכ' נמי תליא בפלוגת' זו אם נפרש בטעמי' משום תולמה"ע אלא שהן קורין נפילת דיו ולמשוך ממנו אות הוא ממעוט' דכתב כמ"ש בירושלמי וילפי להו מדברי תשוב' הרא"ש לענין ח"ת ולדברי הה"ג נ"י הלא כולו הוא בחד טעמי ובחדא מחתו מחתנהו:

ו') מ"ש הה"ג דבדחוי מעיקר' לא שייך טעמ' דבידו לתקן תמהני על זה הלא בסוכה דף ל"ב ול"ג איתי' בתוס' דליכא למילף אפי' דחוי מעיקר' דלא הוה דחוי מאשחור מעיו"ט דאם לקטן ביו"ט כשר דשאני התם דבידו לתקן אלמ' דגם בדחוי' מעיקר' שייך בידו לתקן ע"כ: ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזווא:

סימן קפז

על שאלת הה"ג ממילכדארף נ"י בס"ת שנכתב' רוב כפי"ן רבוע בזוית למטה ולמעלה עגולה ראיתי דברי הגאון מטשאטה שליט"א בת"ת (מחברת ג' סי' י"ג) כי דעתו הרמה להכשיר בס"ת אשר כמעט א"א לתקנ' מפני הרבוי' יען כי בדברי הריב"ש ב' דעות לענין תליית קו ההיה"ן ודעת המקילי' שע"י דחטרי' גגו דח' יש סימן ודוק' ספר' דוקנא בהקומץ דעשו תרווייה' ויעיין בחת"ס רנ"ח ורס"ק והריב"ש מחמיר מפ' הבונה שצריך דוקא לתלות כי כן עפ"י קבל' וא"כ יש כאן ס"ס עם דעת הרשב"א בשבת דמהני גרירי' מד' לרי"ש וליכ' משום ח"ת אם כי דלא קיימ"ל הכ' מ"מ מצורף לס"ס דילמ' כדעת המקילי' בריב"ש ואת"ל כדעת ב' מהני עכ"פ גריר' ודעת הרשב"א בת' תרי"א כיון דמהני גריר' ל"צ כדר"ז כל הראוי' וכו', ולענ"ד אם אינ' כדי להשיב מ"ו תור' וללמוד אני צריך. דהא הב"י סי' ל"ב דעתו כי דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, וכן הוא דעת בעה"ת הביא' בביאור מרדכי דצריך דוק' גריר' ומה' דבסי' קמ"ג פסק המג"א לסמוך ע"ד הרשב"א שלא להוציא ס"ת היינו בחד ספיק' אבל להתיר בכהגוו"ל משום ס"ס הא איכ' ס"ס להיפך ולחומור' דילמ' כדעות דל"מ גריר' ואת"ל דמהני וליכ' משום ח"ת דילמ' כדעת החולקי' על הרשב"א דצריך עכ"פ גריר' וא"כ אפי' אם ח"ת כזה מדרבנן מ"מ הוה ס"ס להחמיר לענין דצריך גריר' עכ"פ מדאוריית', ומ"מ בכ"ף אשר עוקצ' אינ' בקרן זויות בקצה הרגל אלא נמשך להלא' לצד שמאל כזה כ בזה נלענ"ד דברי' נכוני' כי אין זה בכלל זויות' ורבוע' כי בקצה' הוא עגולה רק בצד הנמשך י"ל עוקץ והוה כמו עוקץ באמצע והוה כמו מוסיף על האות דאינ' מפסיד צורת' האות כמ"ש בחת"ס סי' רס"ה עיי"ש. כי יש

ללמוד לנדון זה דכ"ף כזה אינ' רק כמו כתיב' דקה במקום גסה כמובן, ומאז אמרתי סבר' זו בענין שבא לפני על הפרשיות של תפילין מסופר יר"ש והי' כתובי' בתכלית ההדור ופסלו סופר אחר משום כפי"ן כנ"ל, והשבתי בסבר' זו לחלק בין קרן זויות לעוקץ כזה דהוה כונו עוקץ באמצע ועיי"ש חת"ס סי' רע"א. ומ"ש הה"ג ממילכדארף נ"י כי צורת אותיות לחלק' מן הדומה ונדונ' הלל"מ, ודאי כן הוא כמבואר בנוב"י בשם מהרא"י וחת"ס רנ"ח ורס"ח דמגט אין ראיי' דלא צריך כתיב' תמה רק להכיר ולקרות האותיות בכתיב' שאר הדיוטו' רק בסתו"מ הלל"מ דדרשינן כתיב' תמה ובא הללמ"מ האיך לחלק השוין ולהפריד' מן הדומ' ונדמ', ומ"מ בכ"ף כזה שנמשך עוקצ' להלן מי יימר דזה הוא בכלל הלמ"מ, והלא בנמ"י מה' ס"ת בדלי"ת ורי"ש ובי"ת אחר שהזהיר בתמונתן כתב דאם יש ספיק' מהני הכרת תנוק דל"ח ול"ט, ונדון דידן ודאי בכלל ספיק'. ומ"ש מד"מ סי' ל"ו הנה מד"מ זו קשה ללמוד ממנו להלכת' כי הן דברי מרדכי בה"ק ולפנינו הלשון במרדכי הכפופין שעשא' עגולות בלי עוקץ כשר ומשמע דלכתחיל' יעשון רבוען וזה מן התימא וכבר עמד עלי' בבאור מרדכי והקש' עלי' מהך דהגה"מ ס"ה תפילין ופי' דאיירי עגולות מבפני'. ואפשר להעמיס בדברי מרדכי נדון דידן כגון כ"ף ונו"ן כפופה עגולי' מאחוריה, ואז כשרה וגם לכתיל' עם עוקץ נמשך להלן ואם עשאו גם בלי עוקץ זה מ"מ כשרה בדיעבד. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן קפח

ב"ה אול"י ג' פ' ראה תרס"ו לפ"ק מרחץ אובן יצ"ו. שוכ"ט על ראש הרה"ג שלשלת היוחסין מו"ה חיים צבי עהרנרייך נ"י דומ"ץ דק"ק מאד יצ"ו:

ראיתי כת"ר מהדר על ענין תיקון ס"ת שבבהכ"נ שבעירנו אשר נמצאים הרבה אותיות שאינם כתובים כדת וכשורה כמו ביתי"ן וכפין קצרים מאוד עד שדומי' לנו"ן וגם כפין עם זוית למטה והנה גם אני באתי בטענה זו כי בכל האותיות הדומו' מהני קריא' תנוק דל"ח ול"ט כמ"ש הריב"ש הובא בבאה"ט סי' ל"ב ממה שמחלק בין אפסק כרע' דוי"ו ובין אפסק י' מאות אלף אלא דמ"מ נראה מדברי הטו"ז ס"ק י' להדי' דדוקא בתפילי' מהני קריאת התנוק משום דא"א לתקן דהוה שלא כסדרן משא"כ בס"ת וכן מוכח להדי' מדברי מג"א ס"ק כ"ו גבי דאם האריך גג של כ"ף פשוט' עד שאין הרגל כפליים כגגו דכן שיעור הרגל ואז מתיר לגרור אפי' באותיות של שה"ק עיי"ש בשם מהרי"ל ומהרמ"ג ובדגו"מ שם הביא בשם הב"י בטעמי' שלא תדמה לרישׁ. א"כ עכ"ח ס"ל ג"כ דעכ"פ צריך תקון או דס"ל דרק בוי"ו שאין שיעורו דוקא בתמונת אותיות שמובא בסי' ל"ו וא"כ מאן מפיס לומר דבתמונ' ב' או כ' אינ' כן כמו כ' פשוטה דשיעור' דוק' ועיין בסעי' כ"ה ובה'

ס"ת סי' רע"ו כמה אותיות דסמכינן אתינוק לענין שיהי' רשאי לתקן בתפילי' ובאותיות של שה"ק דלא יהי' רשאי ואם הט"ז ס"ל הכי בהפסק' וי"ו בש"כ בב' וכו' ומ"ש כת"ר דניכר הב' מפני הזויות. הנה בכ' א"א לומר כן ועוד צריך להבחין אם הבית"ן וכפי"ן אינ' בודאין רק כשיעור נון דאז לא מהני קריאת התינוק כמ"ש הפוסקים דדוקא בספיקא מועיל הבחנת תינוק לא בודאי ועוד הא מצא הסופר כפי"ן בזויות למטה ועד"ז ודאי לא מהני קריא' התנוק ועיי' במקדש מעט אצל דעת קדושים בצורת אותיות של הלבוש דס"ל דמהני הבחנת התינוק אם עגולה למעלה ולא מלמטה וע' בנטע שורק סי' צ"ח שנוטה ג"כ להקל בזה מ"מ שאר אחרונים מחמירי' בזה כידוע. ואם בכ"ז עכ"פ תקון צריך לכ"ע.

ע"כ אינ' יודע מה דעתן של בעלי' ספרי' בק"ק נ"י מה זה יבואו לשנות משאר קהילות קדושות שהניח' לתקן ס"ת מסופר הנ"ל וכן ספרו לי כי בק"ק פעסט בביככ"נ דארטה' הגיה ותקן הספרים. וא' מבע"ב ק"ק טאפאלטשאן יצ"ו אמר לי כי שם אין מקבלי' ס"ת משום אדם אלא א"כ נותן בעת שמכניס הס"ת כ' זהו"כ ליד הקהל להההוצאות ההגהות ותקונים וזה תקנה מעולה מאוד:

והנה ב' ס"ת של הח"ק עכ"פ יתנו ס"ת השייך להם לתקן וזה ודאי החיוב עליה לעשות יותר משאר ההוצאו' ויהי' עכ"פ ב' ס"ת מתוקני' לקרות בהם. וידוע כי זה הסופר מפורסם בבקיאות בענין זה ועל שאר מגיהי' שאין משגיחי' על תמונת אותיו' ודאי אין לסמוך וכן על שאר סופרי' לבד הסופר מק"ק טארנא הידוע. וא"כ מה לעשות בידנו ולמה יונשכ' דבר זה שעומד ברומו ש"ע וכי זוטר מ"ש חכז"ל כל המשה' וכו' והנה בשבוע הבע"ל ברצות ד' אני מוכן לבא לביתי ואשתדל עוד במה שביד'. וגם בבקשה מכת"ר לדבר אליה' דברים שנכנסו ללב וישקיט' הרוגז מעל הסופר וכי מפני זה נניח ח"ו לקיים מה שמוטל עליה' עשות מצוה רבה זו:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער מק"ק מאד:

סימן קפט

ב"ה י' ג' פ' תצא תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו שלמא רבא לכבוד הרב המאוה"ג וכו' מו"ה שלמה זלמן בייטוס נ"י אבדק"ק סעפשי מילדוי יצ"ו: כת"ה הרבני להסכים אתו להתיר' ע"ד האי ספרי בצירי' אשר כ' ד' ה' ת' כמ"ש הב"י באות ד' כי יש אשר להם קבלה לעשות עקב לד' ולא ד' בזויות והביא כמ"כ בספרי אחרונים ה"ה ס' קסת הסופר וס' מאיר עיני סופרים וכן נוהגים אלא שהסופ' הנ"ל הפריז על המדה לכנס בעובי הגג יותר מדי וע"כ נתן לתקן הד' וההי' והת' טוען המתקן שאי"צ תיקון כי רגל השמאל מוכח עליהם. וראיתי כת"ה דעתו להכשיר אפי' תנוק דל"ח וט' לא יקרא אותו והביא ראי'

מדברי ב"י בסי' ל"ו שהביא בשם מ"כ דאם אין החוטר נוגעי' בח' וקורא התינוק כמו ז' אינו מפסיד דכיון דאין התינוק רגיל בח' כנ"ל רק בח' פשוטה כמ"ש בסידורים וה"נ כן הוא דלא רגיל התינוק בכך שאין הה' כתובים לפנינו בקריאת סדורי' וחומשים. ולפע"ד יש להשיב על ראייתו זו דשם ע"כ צריך לומר ולעשות כן לצאת ידי שניהם לצאת גם לשי' ר"ת והא דעת הפרמ"ג בפתיח' שהיא ס' פסול דאם כ' בלא חטוטרות וחולק ע"ד מג"א סי' כ"ו וכן נוהגים כמעט כל הסופרים וכיון שכן אי"ז בכלל הוראה לתנוק כיון דאות זה כך דינו בשינוי ח' בסתם אבל באותיות ד' ה' ת' שאינ' נמצא בשי' ראשונים רק מדרך קבלה וגם אין הסופרים נוהגין להמשיך הרגל ימין כ"כ לגגן והסופר הפריז על מדה יותר ודי וא"כ מנ"ל שאינם בכלל הוראה לתנוק ועוד דינו של המ"כ אינו רק בשלא נגע החטוטר' ועי"כ קורא התינוק ב' זיי"ן שכך הם בלא חטוטרות. אבל היכא שאינם חסר מן האותיות כלום ועכ"ז אינ' מכיר' התינוק פשיטא לע"ד אם התינוק אינו מכירו ע"י שינוי שלהם ודאי לדעת הטור פסול כמ"ש בשם הרלב"ח דכל שע"י שנוי אין צורת אות עלי' דינ' כמו דומ' לאות אחר' ועוד דשם רק משום שלא כסדרן בתפילי' ומזוזות שיכול לתקן כמו גבי א' אם אין היו"ד נוגעי' ולא ניכר פרידתן להדי' אבל מ"מ צריך לתקן וא"כ האיך נילף ממנ' לנ"ד שאי"צ לתקון ודי לבא מן הדין להיות כנדון. אלא שלע"ד לפי מ"ש תמונת הה' ותוי' אם כי אינ' מן המהודרים מ"מ אפי' הנמשכי' יותר מדי אינם יותם משיעור ב' ווי"ן סגורות כמ"ש עפ"י קבלתן ורק משיכתן באלכסון קצת נראה יותר מדי, אבל לפע"ד דכל מה שדבוק לגג אם כי משוך בעקמומיות ואלכסון קצת מ"מ נחשב לגג וגם הראיתיו לסופר בקי בהלכות היטב ואמר לי שאין חשש כלל כי תמונתן עליהם כהלכה וגם הראיתיו לתינוק וקרא כהלכה ה' ת'. ומ"ש כת"ה מדברי הד"מ סי' ל"ו סק"א שקורא תגר על הסופרי' הממשיכי' גג הת' וה' כפליים מהרגל שלהם שהם טפשים וטעות בידם. ודייק כ"ת דמ"מ אינ' פסולי' דלמה לו לומר עליהם טפשי' מה לי טפשי' או חכמים אלא ודאי שאינו רק נפשי' ולא פסול. והנה מדסיים וטעות היא בידם נראה לכאורה קצת שלכ"ד כת"ר, אלא שראיתי בפרמ"ג סי' ל"ב שם בענין תמונת האותיות באות ת' הבין דברי הד"מ הנ"ל דלא קאי על רגל ימין כנדון זה אלא על רגל שמאל וכן מוכח דקאי על דברי ב"י שם שכ' דתי"ו כמו ד' והפוכ') וד' הפוכה ל"ש רק ברגל שמאל, ובתמונת האותיות שניות כתב בשם רוקח שלא יהי' ד' בתוך ד' רק ו' בתוך ד' דהיינו ו' הפוכה ולכן נוהגין הסופר' וכ"ז אינו רק ברגל שמאל כי בימין לא נאמר כלל דין זה דהא כבר כתב שצורת התי"ו כמו ד' ומה לי לחזור ולומר על רגל ימין שהוא כונו ד' וכי דעתי' שתהי' דוקא באמצע הגג ועוד דכבר כלל אותו במ"ש דתמונת ת' כמו ד'

ומה לו לחזור הדברים. ועוד שאין זה בכלל הפוכ' אלא בכלל פשוטה, ועוד הא משוכת הגג אינו כ"כ שיהי' כמו ב' אלא ודאי דקאי על רגל שמאל וע"ז קאי דברי ד"מ וכמ"ש הפרמ"ג, א"כ אין שום קושי' על נ"ד מדברי ד"מ, והא דקרי לי' בב"י ירך שיגרי דלישנא הוא, וכ"ז לענ"ד להכשיר כמ"ש כת"ר בענין זה. אבל ראיתי בירועה זו פקפוקים חמורי' אשר לפע"ד יש לפסול משום זה בלא חקון כי כמה כפי"ן הם כמעט כמו ב' דהיינו דיש להם זויות למטה ופעמי' גם בעוקץ וכמה כפי"ן שכשרים להיות ב' והלא ידוע כי הכ"ף כפופי' בין למעלה בין למטה צריכי' עגולה בלא זויות כלל וכל האחרונים פוסלי' כפי"ן כנ"ל. ועי' בנטע שורק סי' צ"ח שמקיל קצת, אבל בנד"ז שיש כפי"ן ממש כב' וגם יש להם עוקץ גם הוא יודה להחמיר, ובלאו"ה כל האחרוני' מחמירי' בזוית למטה דחמיר טפי מלמעלה, ואופן התקון הוא ע"י הסופ' דיו לעגל דגרי' לא מהני משום חק תוכות כידוע, והראיתי הכפי"ן להסופר ותמה ג"כ מאוד כי ישנם כפי' שכשרי' להיות ב'. ועוד אמר לי כי כמה תיבות אשר בין אות לאות נשאר מקום פנוי לכתוב י' וידוע שצריך תיקון ועי' ביו"ד סי' רע"ז בטו"ז וש"ך בשם הב"ח דמכשיר עכ"פ בקריאות תינוק דלתו"ט, וכעת אין בידי לעיין ולדקדק בתיבות הנ"ל, וכ"ת יראה לתקן עצהיו"ט. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קצ

בהי"ה אול"י ב' פ' ויחי תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב המאוה"ג בנש"ק מהו' נתן צבי בריסק נ"י אבדק"ק מ' טשעקע יצ"ו. מ"ש ע"ד ס"ת מהודר שיש בהם פרשיות פתוחות וסתומות במקום שא"ר וכבר הופסק' הלכה בש"ך וט"ז סי' ער"ה דאם יש שיעור פרש' במקום שא"ר לפסול כדעת הרמב"ם ודלא כדברי הב"ח לדעת הטור ואופן התקון הביא' כ"ת כל דברי האחרונים המדברי' בענין לא הניח מקום להתגדר. ודעת כ"ת לעשות נקבים במקום פנוי וסמך ע"ד הבנ"י שאם יש מקום הפנוי' אינ' ראוי' לכתוב דניכר שלא הי' המכוון לעשות פרש' וכגון במקום תפיר' וכיו"ב אפשר להקל וה"נ יש לעשות נקבים נקבי' ויהי' מקום אי"ר לכתיב' עי"כ אלא שמע"כ מסתפק דהיינו אם מתחילת הכתיב' הי' כך אבל לתקן ע"י אח"כ מי יימר דזה תקונ' לאח"כ והביא ע"ד דברי ת' מהר"מ שיק סי' רע"ט שמקיים דברי בנ"י אפי' בהגוו"ן ומביא ראיי' מדברי התשב"ץ סי' קנ"ה ח"ג שמתיר בשעה"ד אם יש דף א' ארוך מחבר' ונשאר כמו פנוי' דמחזי כפרש' כיון דבשאר שורו' ישנ' משורטט וכאן היתר של דף ארוך אינ' משורטט יש היכר כנ"ל. והנה עיינתי בתשב"ץ שלא הכשיר רק באם אי אפשר לתקן באופן אח' שלא לאבד ס"ת וכיון שיש מקום לתקן באופן אח' כמ"ש בת' מהר"ם שיק

בדעת השואל למה ניקל יותר מהתשב"ץ וגם י"ל שאין הנושאי' שוין ששם יותר ניכר כמובן וגם בנד"ז יש מקום לתקן באופן אח' כמ"ש כת"ה בשם קס"ה וכמ"ש בסי' רע"ה הנ"ל ברמ"א ע"כ לא אדע אם יש היתר לעשות מעשה בתקון הנקבים:

ושוב ראיתי בש"ע החדשים בהגה' רע"א שכתב בפשיטות תקון נקבים הנ"ל וסיים לעיין בגן המלך וכשהייתי בבפעסט חפשתי אח' ספר הנ"ל ולא נמצא ואפשר שנתכוון למ"ש בקס"ה סי' חי' בשמו דאם צריך לדבק מטלית על נקב לא יכתוב עלי' מתחיל' ולדבקו אח"כ דהוה תעשה ולא מה"ע ועיין בת' דברי חיים ח"ב סי' קכ"ב שמביא' אלא שדחי' דבריו דבס"ת כתיב וכתבת' ולא לשון עשוי' כמו גבי סוכה וציצית אלא שראיתי בקס"ה סי' י"ז שמביא בשם מלאכת הקדש ומלא"ש אהא דכותבי' ס"ת יריעות יריעות ואח"כ תופרים אות' הא הוה תולמה"ע והוכיח מדברי פנ"י מ'. סוכה דבכל המצוות שייך הלכה זו דתולמה"ע והשיב דלהכי משיירי' הסופרי' בכתיב' לעיני כ"י כדי לסיים אח' התפיר' בכתיבה זו ושוב סיים בקס"ה בקושי' האיך נוהגין בתיבות כפולות לגרר לבד ובלא כתיב' הא הוה משום תולמה"ע. והנה הקס"ה הביא ראיי' דבכל המצוות שייך תולמה"ע ממ' מנחות ד' ל"ג גבי מזוזה שלא לקבוע המזוזה אלא אח' שהעמיד המזוזות והמשקוף דאל"כ הוה תולמה"ע והא במזוזות לא כתיב עשיי':

והנה כבר הארכתי בתשוב' אח' לחלק ולומר דודאי במצוות שאין בעשייתן גמר מצותן כמ"ש במ' מנחות ד' מ"ב דעשיית הציצית בטלית אינ' גמר מצוה דאין קיום המצוה רק בעטיפת הטלית ולהכי אין מברכי' וכן בעשיית הסוכה אין נגמר הקיום רק בישיבתן א"כ אי לאו דאמר' תורה לעשות ציצית וסוכ' מנ"ל שצריך עשיי' כלל דלא אמרה תורה רק להתעטף בציצית ולישב בסוכה ומנ"ל דאם נעשה מעצמ' או ע"י מי שהוא שאינ' מקיים המצוה בעטיפ' וישיבתן ע"כ צריך לומר תעשו בסוכה ועשו בציצית למעט תולמה"ע אבל במזוזה שנגמר המצוה בקביעתן במעשה זו אם עשא' שלא בשעת חיובן א"כ לא עשה ולא כלום להכי אפי' שלא נאמר בו עשיי' הוה תולמה"ע דלא עשה ולא כלום והדע וכי נימא בשופר דאם נפסל ותקנ' דהוה העולמה"ע דהא בהדי' תנן נקב וסתמ' וכו' כשר ע"כ בס"ת תלי' בשיטת הרמב"ם והרא"ש הרמב"ם דס"ל דכתיבת ס"ת הוה מצוה בפני עצמ' לא רק ללמוד מתוכה א"כ הוה גמר מצוה ושייך בי' תולמה"ע אבל לשיטת הרא"ש דהטעם כדי ללמוד מתוכ' והכ' קיימ"ל ביו"ד סי' ע"ר במחבר ועיי"ש בש"ך ובשאג"א סי' ל"ו ועיי' בבאה"ט בשם הפרישה א"כ לאו גמר מצוה הוה בכתיבת' ולא שייך בי' תולמה"ע. ומעתה גם בעשיית הנקבי' ג"כ לכאור' תלי' בזה דלס' גם המלך הוה תולמה"ע דלאח' שנפסל מתקנ' וחוזר להכשיר' ואפשר דעד"ז נתכוון בהג"ה רע"א:

והנה לפי"ז וגם כי בתשב"ץ ג"כ לא מכשיר רק אם א"א לתקן באופן אח' וכיון דכתב כ"ת שיש לתקן כמ"ש הרמ"א בסי' רע"ה וכמ"ש הקס"ה סי' ט"ו כן יעשה וד' אתו. ידידו דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קצא

ב"ה יום ד' פ' ראה תרס"ח לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ה"ה כבוד הרבני הגדול בנש"ק מהו' משה כהנא נ"י בשבת תחכמוני ק"ק מונקאטש יצ"ו. ע"ד ס"ת אשר היריע' כמו ה' דפין שנכתב כבר ובדק בספר' וראה שטעה במקום שה"ק אלקי' כתב תוס' הנטפלי' כם והוא איש עני קשה עליו להפסיד ולגנוז היריעה. והנה ידוע' כי בזה ג' דרכים לפיד תשו' אחרונים א' עפ"י דברי מג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ו בשם הר"י הלוי לקלוף השם וכן ס"ל להנוב"י מהדו"ק סי' ע"ו וא"כ עכ"ח ס"ל דקליפה עדיף מקדר' דקדרות האזכרות אוסר הר"י משם אביו הרא"ש אלא שהט"ז בסי' רע"ו מביא שכבר נהגו הסופרי' לקדור וכ"כ ספר' סת"ם בקסת סופר סי' י"א וי"ב וכן בס' מאיר עיני סופרי' ובדברי מרן חת"ס נראי' התשובו' כסותרי' דבסי' רנ"ט נראה מדעתו דקדרה עדיף וכן בסי' רס"ד האריך לבאר כי בקדרה אין שום אסור, ובסי' ר"ס מאמצע התשו' נראה מדעתו דהנטפלי' לשי' קליפה עדיף (ועיי' בת' שבות יעקב ח"ב סי' פ"ח) ומסקנתו דהנטפלי' לשה"ק שנכתבו שלא בטעות ודאי אין לקלפו מטעם שכתב הנוב"י בסי' הנ"ל דבזה גרע הקליפה בנטפלי' מקליפ' של שה"ק דהנטפלי' אין להם קדושה רק מחמת השה"ק ושוב אם נקלפי' ושה"ק נשאר במקומ' אם כן בטל עי"כ קדושת הנטפלי' והוה הורדה מקדושתן רק בנטפלין שנכתבו בטעות דלדעת בני יונה נוטה להתיר מחיקת' ניהו דלא נתיר להדי' מ"מ לא שייך הורדה דמעיקר' נמי לא הי' להם שייכות לשה"ק רק לענין אסור מחיק' אבל לא שייך הורדה בזה, ובסי' רע"ד כתב דהסופרי' שסומכי' ע"ד בני יונה לגרר הנטפלי' לשה"ק שנכתבו בטעות אינ' מוח' בידן. וגם נראה כעין סתיר' דבסי' ר"ס נראה דפשיט' לי' דנטפלי' אינ' אלא מדרבנן וכמ"ש בט"ז סי' הנ"ל וכן דעת בני"ו ונוב"י בסי' הנ"ל ובסי' רס"ג גבה דעתו שהוא אסור תורה אלא שאין לוקי' וכד' הלבוש עיי"ש ועיי' במהר"ם שיק סי' רס"ו במ"ש לתרץ דברי' ולחלק בין ע"מ לתקן וכו' (ראיתי בשו"ת יד יצחק ח"א סי' רגל שהק' ג"כ דברי חת"ס אהדדי כמ"ש ולא העיר שהוא הערת הגאון מהר"ם שיק ז"ל). ולענ"ד ק' דבחת"ס בסי' רס"ג ג"כ מיירי ע"מ לתקן. ולענ"ד הדבר בפשיטו' לפימ"ש בסי' ר"ס דאיירי שנכתב בטעות וכמו בנ"ד בזה ס"ל דאינ' רק מדרבנן ועיי' עוד בסימן רס"ו. ושוב ראיתי בשו"ת מהרי"א סי' שצ"ב ארי' שאג הביא ראיות עצומו' בבקיאות נפלא דלקלוף ודאי אסור אך ורק לקדור רוב הפוסקים מתירי' והשיג בד' חת"ס סי' רנ"ט וסי'

ר"ס שהתיר גם לקלוף עיי"ש שהביא ראיות מפירשיזי"ל סנהדרין ומ' שבת פ' כל כתבי דהך קודר שנאמר במ' אחזי' היינו מוחק או קולף גי' אבל לחתוך חתיכ' מהקלף אינ' בכלל זה, ושוב מצא כן בב"ח ומת' ראשונים ואחרונים ועיי' בת' דברי חיים חיב סי' נ"ו שהחמיר בזה גם לקדור ולא הביא דברי הב"ח הנ"ל שהפיר' קודר בסנהדרין אינ' באופן שנוהגים הסופרים. ואפשר כיון שהב"ח שם בסי' רע"ה מסיק דלכתחיל' אין נכון לעשות כן רק בדיעבד שפיר דמי לא חש להביא' מ"מ הא רוב' דרוב' תשו' אחרונים כן בספרי סת"ם מתירי' כמנהג הסופרים. והנה הדרך ג' הוא בת' בית אפרים סי' ס"א וס"ב האריך והעמיד ברב גדולתו להמציא דבר חדש למחוק ע"י גרמא כמו במ' שבת ד' ק"כ הי' שם כתוב על בשרו דקיימ"ל כת"ק דגרמ' מותר וכמ"ש הרמב"ם. ומפני חומר' דדילמ' עכ"פ אסור מדרבנן עכ"פ ע"י תינוק לסבר' הרשב"א במ' יבמות דאסור דרבנן מותר לספות לקטן בידיים. יעשה ע"י קטן שיניח נייר או איז' דבר מלוחלח במים עד שיעבור הכתב שנפסל ואח"כ יתקן ובת' דברי חיים ח"א סי' קי"ט ק"כ השיב' בתשוב' נוצחת מה שייך בזה התיר' לספות לקטן בידיים ממנפ"ש דאם מותר יעשה גדול ועכ"ח משום חשש' להדעות לאסור המחיק' באנו עובד' דידי' דהי' נתגלה השה"ק ע"י הסרת דיו אלא שיש חשש משום חק תוכות ואסר הרמ"ע המחיק' א"כ מה שנותן לתנוק גרע טפי דהא אפי' הרואה חייב לקרוע כמ"ד במ' מועד קטן ד' כ"ו דאפי' בבליעת נעמיתא ההפילי' ור"ה הצילו ואמר אי לאו דהצילו הי' מחייב ב"ק. ועיי' בת' אבני צדק סי' קי"ד שמיישב דברי בי"א בטו"ט דידוע לכל הרואה שעשה משום תקון עיי"ש בסברתו, ומסיק שם בת' אבני צדק כן להלכה ולמעשה דבנטפלי' לשה"ק גם הד"ח יודה דבזה אין כאן חיוב לקרוע דלא מצינו בשום מקום חיוב קר' על הנטפלי'. ואני בעניי לא מצאתי כמ"כ חיוב בקר' על המחיק' כלל דשם במ' מ"ק אמרינן דחייב שתיים על הכתב ועל הגויל בס"ת ג"כ ולהנ"ל לחשוב ג' על השה"ק ג"כ ולא מצאתי, והא שם מיירי בתפילי' בעבוד' זו ומזה למד הרא"ש ג"כ דס"ת לאו דוק' והא בפרשיות תפילין כמה שה"ק יש בהם ומשמע דוק' משום דהוה כמו מגילה ולא קאמר משום שה"ק. ודעת המחבר בסי' ש"מ דדוק' נשרף ולא נמחק אלא שהב"ח והט"ז וש"ך פליגי על הב"י דלמד כן מדברי הירושלמי ומדברי תלמודי בהאי עובד' דנעמות' משמע דבכל שהוא דרך אבוד ע"י חתוך או מחיק' אסור, וא"כ לדעת התשו' ד"ח ואבני צדק הי' אסור קדיר' אפי' ע"מ לתקן והא בסי' קכ"א גם בד"ח מתיר קדרה ע"מ לתקן וכי נימא ע"י קטן אסור. ונראה דעיקר סברת ת' דברי חיים משום בזיון ס"ת שמוסר' ביד קטן וכן משמעות לשונו וצל"ע ומי יתן ואדע דעת קדושים. ועכ"פ אח' אחרון אני בא והוא בעל ת' אבני צדק שנותן ב' דרכים הנ"ל בנטפלין דלרוב

פוסקים אחרונים אינ' רק מדרבנן ומותר לספות לקטן לעשות ע"י גרמא הנ"ל וכן מביא הגאון מהרש"ק על ה' סת"מ שמתיר ע"י קטן ואם מתיירא שע"י לחלוח המים בנייר או איז' דבר יתקלקלו שאר תיבות מותר ע"י קטן גם המחיק' בלא גרמא כיון דטעם וסבר' הבי"א משום דגרמא אינ' רק מדרבנן א"כ ה"ד בננופכי' לשה"ק דכל אסור' של המחיק' אינ' ג"כ רק מדרבנן מותר ע"י קטן ורק כתב שלא יאמר לו אביו עד"ז ולא יעמוד ע"ג כמובן, ועוד כתב שימחק קודם הכ"ף ממ' וכיון שנמחק הכ"ף מהמ"ם שוב המ"ם נתרחק מהשה"ק ולא הוה בכלל נטפלים ולא נקרא השם עליו עיי"ש. ושוב נותן דרך ב' היינו לקדור עם איזה אותיות של אחרי' וכמ"ש החת"ס בכמה תשובו' וכמסקנת המהרי"א זה מה שנלענ"ד ולקטתי מספרי הקדושים ומאיז' מהדרכים הנ"ל שיעשה ישאל להמורים הגדולים במקום תחנות' ואם יסכימ' אתי נמטי כמשיב' למכשור' בס"ד. ויש לי להוסיף התיר' דילמוד עם התינוק פרשה זו ובהגיע להטעות יאמר לו כן וכן צריך להגיה א"כ הוה לחנך הקטן דלדעת התוס' פסחי' מותר לספות לו בידיים כמו גבי בית אבות אפי' אם ל"ד אלא שמחנכו בכך ועיי' בחת"ס ח"ו סי' י"ג עיי"ש. ועתה אבא ע"ד הערות וקושי' עצומו' אשר הרבני להציא לפני מך ערך כמוני א') מ"ש ע"ד דברי רשיז"ל ע' חולין ד' ו' שמפרש אליב' דרבי שהתיר בית שאן דלאו מא"י הא בא"י אסור דקיימ"ל קדושת א"י לא בטל' ובמ' בב"ק קי"ד פיר' עד ריא"ש דרבי העלה לכהונה עפ"י מסלפ"ת דמשני שם בתרומה דרבנן דאיכ' למ"ד דקדוש' ראשונה וכו' וסתר' אהדדי. ע"כ לענ"ד דרשיז"ל נשמר בזה דהכי פירשיז"ל "דקיימ"ל" ולא קאמר דרבי ס"ל הכי אלא דרבי התיר ב"ש ומשמע לכ"ע התיר' פשוט לעלמ' ועכ"ח משום דשאר א"י לא דקיימ"ל קדושת' לא בטלה אבל שם רבי באתרי' והוא בעצמ' ס"ל דבטל' והא בידו לחלוק על החכמים ובאתרי' עבד עובד' כנפשי' כמ"ש בפ"ק דיבמות דעשו ומודיעי' זל"ז בנשואי להאוסרי' צרת הבת ועיי' בחת"ס ח"מ סי' קצ"א אהא דמ' שבת ר"פ ר"א דמיל' במקומ' של ר"א הי' כורתי' לעשות פחוני' במקומ' של ריה"ג הי' אוכלי' בשר עוף בחלב מפני שלא עמדו למנין להכריע הלכה כמו גבי תנור עכנאי אבל בדור שלאחריו אפסק' הלכת' דל"כ וה"נ כן הוא שם בב"ק מיירי באתרי' והוא סבר דלא קדשה כמ"ש בגיטין ד' ל"ו בסוגי' דפרוזבול דרבי סבר שביעי' בזה"ז דרבנן ופירשיז"ל דסבר בטל' קדושת ארץ. והכא בחולין התיר לכ"ע ולזה פירשיז"ל דקיימ"ל כלומר לאנן דקיימ"ל הכי מ"מ התיר שאן דלא מא"י הוא עפ"י ריב"ז משמי' דר"מ וז"פ לענ"ד:

ב') מ"ש לפ"ד תוס' זבחים כ"ב דמ' אחי' מחמ' מילה מותר בקדשים א"כ הוה הותר מכלל' ובפסחי' ד' ס"א ק' דלא מצי לילף אסור טמא דהותר מכלל' ע"כ לענ"ד לא קשור

ועיי' בתוס' חולין ד' קט"ו דלא חשיב בב"ח הותר מכלל גבי בהמה טמאה וחלב טמא' משום דוקא גבי חלב דכתיב כל חלב משמע בין בהמ' בין חי' ושוב הותר כלומר דצריך להתיר וכן טמא דכתיב בקרא כל איש וגו' וכוונאת' עליו ודאי משמע בכל זמן ועת ושוב הותר בצבור וצריך ודאי להתיר' אבל הכ' הא סברת התוס' דמשום אונס הוא כמ"ש בתוס' חגיגה ד' ד' א"כ מעיקר' לא הי' בכלל אסור ואדרבה שם בתוס' דלרשיז"ל צריך לאסרו מכש"כ דלא מקרי הותר מכלל':

ג) מ"ש אדברי מהרש"א מס' שב' ד' ע"ב גבי ידיעות דספח' חרופ' דקאמר מה דלא מצי להתנות על ספק חטאת בשלמים משום דספיק' הוה דוק' באשם תלוי. וק' דהא בל"ז אי"א להתנות דחטאת ונתנות' ארבע ובשמונים בב' מתנות ועיי' בתוס' מ' קדושין כתבו להדי' דרק לאשם מצו להתנות משום דמתנתן שוי'. וכדי שלא להשוות רבינו כטוע' בדבר משנה ח"ו. נלענ"ד דהא התוס' אמרו שם דאע"ג דממעט באכילתן דשלמים נאכל לב' ימים משא"כ אשם ואסור להביא קדשים לבה"פ מ"מ כיון דבדיעבד מהני א"כ לא הוה ידיע' גורם לחלוק קרבנות. והא בזבחים פ' התערוב' דף ע"ט ס"ל לר"א דמתנתו למעלה שנתערבו במתנתן למטה נותן למעלה ורואי' אותן המתנות שנותן מתחתוני' למעלה כאלו הם מים ואח"כ נותן למטה והך מימר' הא לכ"ע נאמרו ומשמע אפי' לר"א והא בידו להתנות ולערב דמן ואז בדיעבד לר"א יש תקנה כנ"ל משו"ה פי' משום דהקפיד' תורה לחייב בספיק' א"ת:

ד) מקשה ע"ד שעה"מ בחופת חתנים סי ה' דס"ל בדעת התוס' מ' יבמות ד' צ"ז ד"ה עריות דאשה ובתה אינ' אסור' אלא אם לכה"פ הוה נשואי' בחופ' עכ"פ דאז מקרי שאר. וק"ל מהא דנזיר ד' י"ב דאר"י האומר לשכוח' צא וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם דדילמ' ישא מקרובותיה. וקאמר רבא ומודה ר"י באשה שאין לה בת וכו' ולדבר השעה"מ מה איכפת לן אפיל' יש לה בת דהא לא היה רק קדושין בל חופה. והנה בפ"ת אה"ע סי' ט"ו כתוב' קושי' זו ואחרי מזה מקשה ממשנה מפורשת מ' קדושין המקדש אשה ובתה אין אח' מהן מקודשת דכל שאינ' בזה אח"ז אפי' בב"א ליכ' ומה בבת אחת איכא דהא עוד לא אסר' זע"ז דלא הי' רק קדושין בלא חופ' ועיי"ש דמפרש ג"כ דברי התוס' דאמרי בקדושין לבד ונשואי' לאו דוק' כמ"ש בד' ג' ועיי' בכת"ס אה"ע סי' כ"ב שמיישב קושיא א' והקושי' מנזיר ג"כ עפיה"ד. ולענ"ד איכ' למימר דהא אית' בתוס' שם דהוה מטעם קנס דאל"כ יאסרו כל הנשים וצ"ל ג"כ דהא ודאי לאו בשופטני עסקינן והאשה שנתקדשה ודאי חקר' ודרש' למי נתקדש' ועיי' במ' קדושין רפ"ב ודאי תבא לפניו ותאמר קדשתני ע"י שליח אך ורק אנו אין מאמיני' אות' ודילמ' בבואה לפניו נכנס. עמו לחצר'

ואיכ' דעת הר"ן שם בפ' נערה דמסתמ' אפי' שלא בכוונ' לשם נשואי' והוה כמו חופ' וכן קיימ"ל באה"ע סי' כ"ז ע"ש ברמ"א ואח"כ כשישאל לב"ד יאמרו דאין להאמינ' וסבר דמותר באמ' ולא יחשוב למאומ' מה שנכנס' לחצרו כנלענ"ד לפי חומר הנושא. וסברת הרמב"ן ידוע דמגוף לגוף ליכ' חזקה ג"כ י"ל כנ"ל כמובן:

ה') מקשה לדעת כו"פ סי' ס"ב אליב' דהרמב"ם דס"ל בה' מלכים דאין אבמה"ח נוהג בעוף לב"נ א"כ הדר' קושי' הגמ' במ' פסחי' ד' כ"ג לדוכתי השוחט בשבת חטאת בחוץ לע"ז מה תקון ותי' הגמר' תקון להוציא' מיד' אבמה"ח ופי' רשיז"ל לב"נ לא שייך להרמב"ם לפמ"ד בגמ' חולין ד' ט"ל דמוקמינן לי' אליב' דר"ה בחטאת העוף (ועיי' בישו"י וחת"ס סי' ע' ובחדושיו למ' חולין שתירצ' בתרוצי' שונים). והפלתי מתרץ דהרמב"ם לא ס"ל כפי' רשיז"ל דתקון לב"נ אלא לישראל דנאסר אבמה"ח במשהו בשר גידין ועצמות ושאר אסורי' הא בעי בכזית. ותמוה עלי' דהא הרמב"ם בפ"ז מה' עכו"ם פסק דתקרוב' עכו"ם לוקי' עליו בכ"ש. וקושי' זו מתבדדין בעלמא ושמעתי כי בכו"פ אשר יצאו לאור מחדש נכתב קושי' זו מבעל הגהות עליו ועיי' בצרור החיים שהביא הקושי' בשם תשוב' מאהבה:

ואפשר לתרץ דהרמב"ם דס"ל אאדשאש"ל ורק להמזבח נאסר כמ"ש מכלים שהזניח אחז והוה כפסולי מוקדשים ואסור ועד"ז פריך מאי תקון ועיי' ברמב"ן מ' נדרי' פ"ג גבי כהנים שפגלו דהוה כלא שחט ושחיטת' כנבלה ולא תקון כלום ומשני תקון להוציא מידי אבמה"ח ועכ"פ ליכ' משום תקרובות ע"ז דיאסר בכ"ש ולר"ה הא י"ל דס"ל כמ"ד מקלקל בחבור' חייב:

ועוד י"ל עפי"ד קרית ספר דהא דס"ל הרמב"ם באוכל כ"ש לוקה איכ' מטעם אסור אכיל' אלא משום הנאה דמאומה וצריך עכ"פ שוה פרוט'. יעיי' בדברי ירמי' ודרך המלך ובמנ"ח דקשי' להו באמת דהא כתוב ויאכלו זבחי מ' או ונקרא אשר חלב זבחי' וגו' יאכלו והיאך דכתיב אכיל' בעי' כזית ולפי"ד קרית ספר ניח' דהוא משום הנאה ולא שייך כזית ועיי' צל"ח פסחי' פ"ב ובפרמ"ג בפתיח' לבב"ח. ודברי ירושלמי (פ"ו ממ' תרומות) ידועי' מוד' ר"ל בח"ש באסור' הנאה. וא"כ בפשיטות מיושב דודאי סתם משהו בשר עם גידין ועצמות לית בי' ש"פ וצריך כזית משום אסור אכיל' למלקות ודברי הפלתי על נכון:

דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קצב

בהי"ת או"לי ו' עש"ק כ"ב למב"י תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הרבני המופלא חו"ש מו"ה שלום יוסף נ"י סופר סת"ם ק"ק נ' באטאר יצ"ו. ע"ד ס"ת שבפ' משפטים בשם האדן התג של הד' יש כגיטה להנון פשוט' וממילא נראה כחי"ת והספק ע"ד כי בנובי"ק סי' ע"ד פסק דבח' שהוא כד' וז' אין להוציא ס' אחרת בקרה"ת בשבת א"כ ס"ל לעיקר שכשר חי"ת כזה ומעתה מה לעשות לתקון זה אם לגרור הוה כחית וגם לגרור לגמרי יש חשש' דלמא הוה בי' משום מחיקת קדושת השם. וראיתי בתשו' הרה"ג מסעמיהאלי נ"י ששלח לי במ"ש ע"ד הק"ס בפ' משפטים שהכריע דהוה משמות הקדושים שאי"נ הביא ראי' נגד דבריו דא"כ אמאי לא חשיב במס' שבועות בבריית' דאלף ד' כ' אינ' נמחק כמ"ש גבי יו"ד ה' ואלף וגם לא דברו הפוסקים מזה ולמה השמיט' אלא ש"מ שאין זה מהשמות שאינ' נמחקים. והנה אם כי הפוסקים ראשונים לא מצאתי שדברו מזה אבל נמצא מגדולי אחרונים ה"ה התו"ח במ' שבועות אשר ביאר כי לאו דוקא צ"ב ושין ד' מהשמות הם אינ' מן שאינ' נמחקים דהה"ד ג' אותיות כגון צדיק ב' א' וכן אלף ד' נ' ובס' בני יונה שהוא ראש הפוסקים האחרונים בעניני סת"ם ג"כ דבר מזה וכמסתפק בדבר ועי' בפ"ת סי' ער"ו ס"ק ט"ו שהביא' ודעת' כי בזה יש להחמיר יותר ועי"ש בטעמי' כיון שהוא ית"ש נקרא ג"כ בשם זה ודאי דיש לחלק דשם קאי בהי' דעתו לכתוב שם הקדוש במלוא' כמו גבי צ"ב ושין ד' משא"כ בשם זה לבד. ועכ"ז חזינן דס"ל דהלשון בגמ' לאו דוקא ב' אותיות וכמ"ש בתו"ח שם א"כ אין ראי' משם:

והנה מעלתו הביא דברי ת' בי"ש סי' קמ"ג שהאריך להביא ראי' מכיחות שאינ' מן השמות שאינ' נמחקים וכמעט אוסר להחמיר ולקדשו ואם כי אינו כדי להכניס עצמי בין ארזי הלבנון הבי"ש וק"ס עכ"פ נראו דברי הבי"ש במ"ש דגם המאיר נתיב ובעל מלה"ק אם כי ס"ל להחמיר וכפשטות הח' סופרים פ' ה' דבפ' ואתחנן שנו אלף ד' כ' י' ומחובר לתיבה שאחרי' כמו לשון זה שהראשון קדש ושני חול והיינו שאינ' נמחק מ"מ יש לחלק דשם נכתב יו"ד והרי השם שלם משא"כ בפ' משפטים ופ' כי תשא גם הה מודים שאינ' מן השמות שאינם נמחקים לענ"ד דברי' מוכיחי' דהא במאיר נתיב אינ' מציין כלל בפ' משפטים ופ' כי תשא והא דרכו בקודש לציין כסדר הפרשיות להבדיל בין הקדש לחול ובפרשיות הנ"ל ג"כ סדר כנ"ל ולא הביא כלל הפוסקים שנזכרו אלף ד' נ' לא בפרש' משפטי' ולא בפרשת כ"ת ובמלה"ק לא העיר כלום ע"ד השמטה זו אלא עכ"ח דס"ל בפשיטות שאינ' מהשמות שאינ' נמחקים ואין לומר להיפך דפשיטי להו דהוה קדש א"כ למה פירש דבריו בפ' ואתחנן דשם פשיטא יותר דהא כתיב כן במ' ס'

וגם כתיב במכוא' וכמ"ש בבי"ש וא"כ ודאי הוה רבותא יותר להקדים בפ' משפטים ופ' כ"ת. ואלא דאין שום ה"א לדדהו דלהוה מהשמות שאינ' נמחקים ולענ"ד זו ראי' נכונה ומ"מ לא ערב לבי להכריע בין ההרים דאסרו כי גם במקדש מעט אשר נתחבר אצל דעה קדושים וכן במאיר עיני סופרים כתבו דנכון להחמיר לעשות ספק וכן הביא מעל' בשם משנת אברהם ומה כחי להכריע. ועכ"פ שפיר קאמר מ"כ דבזה לכ"ע מותר לקרות אפי' לדעת המחמירים כהנ"ל:

ובדברי הרה"ג נ"י ראיתי ג' דרכים ולענ"ד דרך הב' סותר דרך הראשון דהא כל מה שהתיר' ע"י קדיר' הוא משום צורך ותקון שה"ק ית"ש וכמ"ש בת' יעב"ץ סי' קנ"ג הביא' החת"ס סי' רס"ד ועי' בת' שיבת ציון סי' מ"ג וכ"ז אם א"א בע"א הוה לצורך ותקון יותר כסלוק היריעה כמ"ש במהרלב"ח שגם זה אינ' כהוגן להוריד היריעה ממה שהיתה ועי' בתשו' שיבת ציון הנ"ל אבל אם בנדון יש דרך ותקון ע"י הפרדת הדבוק דל"ה כח"ת א"כ ליכא צורך ותיקון. והנה לענ"ד יותר מרווח כדרך הראשון או כדרך ב' אם כי מדברי הנוב"י סי' ע"ד אשר עלי' העמיד מעל' הספק אין כ"כ ראי' דשאני קרה"ת דאפי' בספיק' אין מוציאים אחרת וכמ"ש באחרונים כי תמיד מצרפין שיטת הרמב"ם דקורין בס"ת פסול והוה ס"ס אבל לענין תקון ומצות כתיבת ס"ת או בתו"מ הוה לעולם ספיק' או כשר או פסול. אבל בכל זאת מי יכחיש דהוה עכ"פ תמונ' חי"ת ועי' בד"ק דתו ר' זו יותר כשר מצורת וין או ו' זיי"ן. והא דעת מג"א סי' ל"ב סקל"ו דבאותיות שהם ב' גולמים כגון צדיק שנפרד ונעשה כמו כ' י' דל"מ הבחנת תינוק דהוה עכ"פ ב' אותיות אם כי בתי"ו ושי"ן שאין רגליהם נוגעים מהני אלמ' דדמין צור' גרע טפי וה"נ כן:

ומ"ש מעלתו מדברי ת' מהרש"ם ח"ג סי' רי"ב ראיתי דבריו ולא זכיתי להבינם דמה שייכ' דברי הלבוש בסי' כ"ו לדהכא בנדון דידי' דהוה צורת חי"ת והוה ב' חיתין בצירוף רגל הזיין ונפסד צורתן לגמרי. וגם מ"ש הרה"ג נ"י מס' מ"ה אינם מובנים לי וכי משום הוכח' ואומדנות יצאו מתורת חית כיון שצורה זו כשרה לחי"ת ועוד הה איתא ביד אפרים סי' ל"ו בתגין שאינ' נוגעים לגוף האות משו"ה פסול דנראי' ככתיב' אותיות בין השיטין ואפי' מחברם אח"כ ל"מ דלא פקע שם אות מניה ואינ' חוזר להיות תג אלמ' דשייך צורת אות בתגי' והא פשיטא דבתגין שאינ' נוגעי' שייכי כמה הוכחות שאינ' אותיות וכש"כ בנד"ז וע"כ לענ"ד כי יבחר רק בב' דרכים או לקדור או לגרור ע"י גרוו' כמ"ש בבית אפרים ואפי' החולקים עליו מ"מ בנד"ז אשר נראה להלכה כי אין זה מהשמות שאינ' נמחקים גם החולקי' עליו יוד' ועי' בזה בתשו' ד"ח. ועיי' בפי' הרשב"ם וספורנו בפרשת משפטים בפסוק זה נראה מדבריהם ג"כ שזה שם התואר בפעולות השי"ת הנפלאי':

וע"ד מ"ש בעורו' העבודי' לשם רצועו' ונהג כאשר ראה אצל מורי' כי הנותר מן העורות ישתמשו למנעלי' או למכור לצורך הנ"ל ומע"כ מצא בדברי פרמ"ג סי' כ"ג לאסור והנה בפרמ"ג נראה כמסתפק בזה. והנה בת' צ"צ סי' פ"א מסיק דמותר של רצועו' חולי' אפי' לא התנו וכש"כ בהתנו וטעמי' דבתשמיש ק' הזל"מ ובקסה"ס בחקיר' א' סי' י"ט הקשה עליו ממה דמסקינן בסנהדרין ד' מ"ז דל"צ לא מתפיס דע"כ מותר המ' ליורשי' וא"כ למה לו לפלפל משום הזמל"מ ומשום התנו ועיי"ש מה שתירץ, ובאמת לפענ"ד אין תירוצ' מספיק גבי רצועו' דהא ודאי קיימ"ל כב"ה מ' שקלים פ' ד' מותר שקלי' חולין ושם בטעמי' דשקלי' יש להם קצבה משא"כ קרבן חטאת וא"כ ה"נ דהא רצועות יש להם שיעור בין ברחבן בין באורכ' ושעי"ר עכ"ח יהי' מותר א"כ הוה דומי' דשקלי' לכאור'. אלא שאפשר כיון שאין דרך לדקדק כ"כ ואדרבה המהדרי' מוסיפי' כהנה וכהנה אינ' דומ' לשקלים אלא שעכ"ח יש להם שיעור דכך טיבן שא"א שכל העור כולו יהי' ראוי' לרצועו' כמובן ע"כ צריך לטעמי' דל"צ לא מתפיס מ"מ חזינן דבין למר ובין למר המותר חולין משמע כשאר חולי' ולא מחלקי בין תשמיש לתשמיש דודאי בדברי' שהזמנ' לאו מילת' הוה כמו קודם הזמנה ומותר כשאר חולין, ואינ' דומ' לציצית וביהכ"נ שחרב בסי' קנ"ג דמחמירי' אפי' בבלו מתשמיש מגונה היינו מפני שכבר נעשה בהם מצוה משא"כ הכא, וכיון דהפרמ"ג אינ' מביא דברי צ"צ הנ"ל אפשר שלא הי' תח"י לשעת' ואם הי' לפניו אפשר שהי' מיקל בדבר, ובאמ' מדברי מג"א שהביא אין ראיי' כמ"ש מעכ". דשם עודן בקדושתן. ומ"ש מעכ"ת משמי' הגאונים אשר השיב' מצד שמתנה בשעת עבוד דמה שישתייר לא יחול עליה' קדושה עיין בת' כת"ס או"ח סי' י"א משמע מדבריו דלא שייך עבוד לשמה על מקצת עור ומקצת' לא יהי' לשמה. ואפשר דיש לעשות כמ"ש בת' חת"ס ח"ו סי' כ"ט דשם בעובד' דילי' דהנכרי המעבד כמה וכמה עורות ומהם לשם רצועו' ומהם שישתיירו, דס"ל בפשיטות כיון שהם שלו מה לנו מה שיעשה הנכרי בשלו וא"כ ה"נ יש לנו לומר כן שהמעבד יעכב לעצמ' ולפי ערכו ינכה לו מן הדמים ואם כי שם לא הוקל רק משום שעת הדחק חלוק בין זל"ז כמובן דכאן בלא"ה מקילי' בנותר כנראה מדברי צ"צ וקסה"ס ורק לצאת לידי ספיק' של פרמ"ג יש להקל אפי' שלא בשעת הדחק כנלענ"ד עכ"ז אינ' חולק על המתירי' לגמרי וראוי' לסמוך עליה' אפי' שלא בשעת הדחק. שנית מיש בענין עשיית קשר היו"ד שמחמיר סופר דלבוב שלא לחתוך אמ' עשיית' שיעשה יוד משום ח"ת כמו בשי"ן להיותן קמטי' ומע"כ השיב עלי' מכמה טעמי' ונמוקי' ולענ"ד ג"כ כמ"ש מע"כ דהא ודאי אינ' ככתיב' סתו"מ רק שיהי' האותיות של שה"ק עליהם דאל"כ הי' צריך שיהי' סמוכו' לזה כמו שיעור בין אות לאות

ועכ"ז יש לתקן בכגון זה דלאח שיחתוך מן הרצועה היתיר' על רגל היוד דהיינו שהוא עוקץ ימין ימשך לאחור' הרצוע' עד שלא ישאר מאומה ויתקלקל עי"כ היו"ד ואח"כ ע"י קיסם דק או מוט ברזן דראהטו אי ע"י מחט שכנגד עוקצ' כלומ' במקום שנקוב' ידחוק וימשך הרצועה חוצה ויעשה יו"ד שפיר על חוק ירכות כמובן. דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קצג

שאלה (שכתבתי להגאון בעל חתן סופר ז"ל) בס"ת אשר בשם הקדוש ב' ד' אותיות הה' נדבק' כרע' לגגה מהו התקנה. הנה בפשיטות מבואר הדבר ביו"ד סי' רע"ו בשם ר"י אכסנדרי דאם נדבקה ממש יש לתקנה אבל אם נדבקה מעט יש להסתפק כיון שכל העולם קורין אות' לה'. והנה דבק זה צורת' ח ונפרד למעלה ג"כ מעט, והא לכאור' זה לא נקרא מעט כיון שכל עולם קורא אות' ח' והא בסי' ל"ב במג"א סקכ"ז הביא בשם הב"ח לענין ה' שנדבקה מעט כחוט השערה ותינוק קורא אות' ה' מי שיקל להפריד אינה מוח' משום שלא כסדרן והראנו ג"כ לתינוק וקורא ח', וע"כ מעט היינו שכרע' דידי' כבכל ה' אלא שכחוט השערה עולה ארוך מעט לגגה, וכן במג"א סי' ל"ו סק"א על תיבת צריך שלא יגע בגגה כתב בשם ב"ח דהיינו שיכירנה היטב מרחוק אשר בנ"ז ודאי אינה באופן זה. אלא שראיתי בתש' נוב"י מהדו"ק סי' ע"ח שנשאל על כיו"ב ובשואל שם אם לקלוף או לגרור ולמד שם הנוב"י בדברי השואל כי ספיקתו משום דברי מהרי"ק ומהר"י שהם דעת המכשירי' מדברי תוס' פ' המגרש משמע כי בדיעבד אינו פוסל והוא ז"ל סותר שם ראייתו דהא בתוס' שם פי' כ"כ גבי ו' דיאריך דלא יהי' כמו יו"ד והא זה ודאי בדיעבד פוסל כדמוכח בפ' הקומץ בו' דויהרוג וא"כ ה"ה ה' דנקטי התוס' בחד תכסיס ומסקנתו דדברי אחרונים אלו לענין גט איתמר ולא בס"ת. והנה לכאור' אם באנו לידי מדה זו בתיקון שם הקדוש לחשוש בדעת הפוסקים אשר ע"פ הי' כשר אף דלא פסקינן כוותי' מ"מ כיון דלדידהו כשר אסור לגרור מצד איסור ל"ת כן. א"כ נפלאתי בריש דבריו בדברי מהר"מ פדוא' דסבר דבכ"מ תיקון מקרי אפי' לדברי תוס' והיינו בס"ד שם שסבר מהר"מ פדוא' דאינו כחוק תוכות בהפריד הדבק לבד אבל לבתר דאסיק שם מפי' הסופר דזה כחוק תוכות ודאי דאסור משום איסור מחיק'. ומעתה הא בד"מ סי' רע"ג הביא כמה אחרונים שסוברים כן דאינה חוק תוכות בלא מחיקת רגל כולה כיון דיש מכשירי' והביא שם דעת מהרי"ק ומרדכי וכן הב"י בסי' ל"ב הביא כן בשם המרדכי וכן ראיתי במרדכי גופ' דאינו חוק תוכות וא"כ תו אתינן לידי ספיק' דאם אינו חק תוכות הא אין כאן איסור מחיקה ניהו דאנן לא פסקינן כן אלא לחומר' שצריך למחוק רגל כולה מ"מ

לחומרת איסור מחיקה נחוש לדעת הפוסקים כמו שסבר הנוב"י בתחילת דבריו, ומתו"כ יש תימ' ג"כ לדברי נוב"י שסובר דדברי מהרא"י ומהרי"ק לענין גט תנן ולא בס"ת והא בד"מ לענין ס"ת איתמר. ועוד מצאתי בדברי מרדכי ריש פ' הקומץ סי' ת"ת קנ"ג גבי תלו לכרעי' דה' ז"ל ומפרש בפ' הבונה דתלוי' ואינה נדבקת עם גגו כפירשיז"ל ובשורה ג' ז"ל ואם לא תלה יש לספק אם פסול בהכי מידי דהוי אקוצו של יו"ד או שמא לא פסול בהכי, ויש לדקדק מדקאמר חזינא לספרי דייקבי דתלו וכו' משמע דלאו מגוף האות היא אלא שהי' עושין מצוה מן המובחר. והנה בפי' דברי המרדכי צריכנא לרב להביננו מחמת קוצר דעתי בעו"ה מהו דקאמר אם לא תלה אי נימא דלא תלה כלל ולא צריך לכרעי לא משמע כן מדבריו בריש העמוד גבי פי' דאשיאן בר נדבך בניקב תוכ' של ה' משמע בהדי' שפוסל אם לא תלה כלה דבלא"ה הוה ד' או ר' אדרבה מצדד דבעי שיור כמו רגל ימין ועוד דבגמ' קאמר לספר' דוקנ' דתלו לכרעי' דהא משמע דכרעי' ודאי בעי אלא דקאי ספרי דוקני על תלית הכרעי' דלא ייגע בגגה ופי' זה היטב היטב לפרש דברי מרדכי דקאי באותן שיטות דבדיעבד אינו פוסל נגיעתו לגג, ובאמת דקדוק זה איתא כ"פ בפוסקים דשפרי דוקנא בכל מקום ל"ד אלא למצוה ועוד הא המרדכי מחלק בין נדבק בתחילת הכתיבה בין לאח"כ דדוקא אם נכתב בתחילה כהוגן ונדבקה לאח"כ בשפיכת דיו כעובד' דמס' סופרים דהי' מצוה עליו לתקנה אבל אם בתחילת הכתיבה נדבק' א"א לתקנה ופליג אר"י ורא"ש שמתירין בכל ענין אלא שלענין זה י"ל כמ"ש המג"א בסי' כ"ו לענין תגין שנפרדו דאם סופר מומחי' כותב' תלינן שלאח"כ נפרד והיינו שמוקמינן הסופר בחזקתו שעשה כדין והא זה בזה"ז הסופרים כולם יודעים בתליית כרעי' דה"א וי"ל דנוקמי' בחזקתו ונימא שלאח"כ או בעוד שהדיו היתה לחה נתחבר לגג וא"כ מתחילה נכתב כהוגן והי' מצוה לתקנה וא"כ אף לדעת המרדכי שפיר דמי לתקנו עתה, אלא דלדעת ט"ז בה' ציצית סי' ח' וסי' י"ג דצריך לעיין בציצית קודם עטיפת' אע"ג דעומד בחזקתו משום חומר' דברכה לבטלה משום לאו דל"ת לא סמכינן כלל על החזקה אלמ' במקום דיש לנו לחוש בדבר הנוגע להשם הקדוש אין אין לנו לסמוך על החזקה ואם בלאו דל"ת אשר לדברי ר"ת בסגנון ברכה אינה אלא מדרבנן ק"ו לענין אסור מחיקה שהוא ודאי דאורייתא באותיות שהוא מעיקר השם הקדוש, ובאמת סברת הט"ז נראה לעיין עפי' מ"ש הרמב"ם בפי' המשניות מס' נזיר בטעם החזק' דאל"כ לעולם נעמוד בספק ותורה לבני אדם נתן ולא בשמים היא וכמאמר ר"י בב"מ לא בשמים הוא ואמרינן דנסמוך אחזקה ורוב ואחרי רבים להטות כעובד' דהתם משא"כ באסורין שהם בדבר ברומו של עולם לגבי כל אדם צריכין אנו להיות חושש על כל חומרא וחומרא עד

אמת אמיתת הדבר האיך היא. לכן הדבר אצלי כמסתפק עד שיורנו מורה צדק כבוד הדר"ג האיך נעשה כי לסלק יריע' כולה הפסד גדול וכמעט דימשוך הדבר זמן ארוך עד כי ישכירו סופר לכתוב יריע' חדשה, וקולף או קודר ודאי כי צריך מאוד להתיישב בדבר כמ"ש בט"ז וב"ה בשם הרא"ש. ואגב בתו"כ אציע לפני הדר"ג במה דקשי' לי בדברי אבן עוזר על מג"א סי' ל"ב אשר חקר ודרש שם בחקירה נפלאה להיות שוה דעת הפוסקים כשיטת ירושלמי והיא לענין מוקף גויל בנדבקה האותיות דמחלק בירושלמי דבאם נדבקה למעלה פסול למטה כשר וכי כן דעת הרשב"א דאם נדבק לאח"כ כשר בכ"מ. וזה הוא הפי' בירושלמי, וא"כ לפ"ז אפי' אם לא גרר עוד כשר דעומד לגרור כגרור דמי, ובב"י דהרא"ש ל"ל האי סברא ואין חלוק בין מעיקרא בין לאח"כ אלא מחלק בין דיבוק אותיות או אם נשתנה צורתן להיות נידון בחוק תוכות או שלא כסדרן בתקנתן, ובא"ע משוה כי דעת הרא"ש ג"כ כהרשב"א וכירושלמי וכן המרדכי סובר כן אלא דהא דקאמר דתלמוד שלנו אינה מפליג היינו לחומרא דדילמא נדבק האות קודם שנגמר כיון דהוה בשעת כתיבה אבל אם בבירור דלאח"כ נדבק או בנקב לאח"כ מודה היכ' דאיכא למימר דעומד לגרור כגרור. ועפי"ז מפרש דברי מרדכי במה דסביר' לי' דבכל אותיות בדיעבד אינה פוסל מוקף גויל אלא בשם, ותמה הב"י מה טעמי'. ולהנ"ל מיושב דבכל אותיות י"ל כל עומד לגרור כגרור אבל בשם המרדכי לשיטתו דאסור לגרור ליכא למימר כל עומד לגרור כגרור:

ותמהני הלא אדרבה דהא המרדכי לא פליג על ר"י והרא"ש דאסור לגרור בדיבוק אותיות השם אלא אם מתחילתו לא נכתב כהוגן אבל אם לאח"כ מותר כי זה עובד' במס' סופרים כיון שהי' מצוה עליו לתקנו וא"כ אי דעת המרדכי כירושלמי דלאח"כ אי"צ מוקף גויל גבי שאר אותיות רק באותיות שם הקדוש והא אם לאח"כ נדבק גם דעתו שמותר לגרור והא בשאר אותיות לדבריו אינה משום מוקף גויל רק אם נדבק' לאח"כ. ועוד קשה לי בדבריו מה הוה אם אסור לגרור הלא דעת הב"ח בט"ז דאפי' בשבת אמרי' עומד לגרור דאיסור שבת דרבע עלה אינה מעכב כיון דמ"מ הוה בידו וראוי' לבילה קרינן בי' ואי דנימא דשאני שבת דהוי רק איסורא דיוט' ולמחר הא עומד לגמור משא"כ הכא דאסור לעולם. זה אינה דהא סברת הב"ח איתא ג"כ בתוס' מס' סוכה גבי הדס שענביו מרובי' מעליו דאמרינן כיון דבידו לתקן כשר ופי' בתוס' אפי' ביו"ט דהאיסור אינה מעכב וראוי' לבילה והתם הא יומא דאסור היא ג"כ יומא דמצוה דלמחר שמותר לתקן ושוב אין כאן מצוה וע"כ לא שנא, וא"כ מאי שנא אסורי' זמ"ז, ואפשר דסברת' באיסור מחיקה שהוא איסור במעשה כתיבה גופה דהיינו באות' דבר שנידון שיה' כתב מצד שבידו לתקן מה

שאסור ולא נתן בכהאי גוונא לכתוב ל"א בהא גופ' ראוי' לבילה וזה מובן בסברא. אלא דבגוף המרדכי עיינתי ומפרש דברי ירושלמי בטו"ט והיינו דמחלק במעשה כתיבה בין למעלה בין למטה והיא דאמרינן דבמקום שנדבק הוה כניטל עם חבורו דלא דנין אותו כלל לכתיבה. ומעתה אם למעלה באות אי אמרינן דכניטל דמי אין כאן אות משא"כ למטה דאף אם כניטל מ"מ נשתייר אות בצורה הצריכה לה ועל זה קאמר דבגמר' דידן לא מפליג אלמ' דבמרדכי לאו מטעם עומד לגרור כגרור וראוי' לבילה אתי' עלה אלא מטעם כניטל עם חבורו, ונפלאתי אם נעלם מהגאון דברי מרדכי אלו, ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ וי. טעלעגד:

סימן קצד

ב"ה אול"י ב' ג' דחנוכה תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו. כבוד הרב הגדול מו"ה שמואל מנחם קליין נ"י אבדק"ק שעבעש יצ"ו. שאלתו בס"ת אשר ניקב באמצע אות א' וניכר לנגד השמש אשר בזה מחולק' הב"ח והמג"א וט"ז הנה בא"ר וע"ת וש"ע מהר"ז פסקו כהב"ח ומג"א להקל ועיין בדעת קדושים סי' ל"ב ובמקדש מעט ס"ק ל"ד (ובס' בית מאיר סי' ל"ב סעי' ל"ו): ועתה באתי ע"ד פלפולי דכ"ת במ"ש בדברי רשיז"ל מנחות ד' כ"ט ב' פי' ע"ד אשיאן בר נדבך נקב תוכה של ה' היינו ירך שמאל ופי' ב' חוכ' ממש גויל חלק ודעת הרא"ש דעיקר כלשון א' דלל"ב מ"ש ה' דנקט ועד"ז פלפל כ"ת דעכ"ח מחלוקתן בענין מוקף גויל ובסבר' הנוב"י סי' קפ"ה ולא אדע למה תולה מחלוקתן בב' פי' הנ"ל הלא בת' הרשב"א סי' תרי"א הביא דברי הירושלמי דאשיאן ור"ז ור"י עכ"ח פליגי בענין מוקף גויל דלאשיאן דס"ל סתמ' ניקב ירכו פסול ולא מפליג בין נשאר בו כאות קטנה או לא משמע דבכל ענין פסול וה"ט משום דאינ' מוקף גויל ור"ז ור"י ס"ל דלא בעינן מוקף גויל ותלי לי' שם בירושלמי מ' מגילה ומ' ברכות בפלוגת' דעירוב אותיות דהיינו דבוקות דפליג' בי' רב ור"י וכבר עמד שם הרשב"א בתשוב' דא"כ ר"ז ור"ח ורב דפליגי ע"ד אשיאן והלכת' כוותיי' דרבי' ננהו לא יפסל משום מוקף גויל אפי' בדבוקו' ומסיק עפי"ד הירושלמי מ' ברכות דמחלק בין דבוקי' למעלה ובין דבוקי' למטה דלמעלה כלומר שנדבקו בשעת כתיב' בהתחלת האות פסול אפי' בגרירה דהוה משום ח"ת דמעולם לא הי' עליו שם אות אבל אם נדבקו למטה שנגמר האות אינ' פסול וס"ל להרשב"א דאפי' בעוד' דבוק קורין בס"ת זה דכל הראוי' לבילה אב"מ כידוע ועיי' באחרונים ועיין בק"ע בירושלמי מ' מגילה פ"ק דפי' פי' אחר וכן בת' הרלב"ח בסי' ק"ל מביא לפי פי' התוס' במ' גיטין במעור' דהיינו שנכנס אות אח' לחברת' כגון ראש למ"ד להה"א שלמעלה. אבל האחרונים הכריעו כדברי הרשב"א בתשוב' הנ"ל:

וראיתי במג"א סק"ג סי' ל"ב שהביא בשם הרד"ך וע"ת בטעם דלמטה כשר משום דאיירי דהי' בי' שיעור אות קודם הדבוק אבל בלאו"ה פסול ופסקו כמוה' והמג"א פליג דלדעת הש"ע דאין מחלק בסעי' ח"י אינ' כשר בלא גריר'. ונראה דזה טעמי' דהרא"ש דברגל שמאל כשר בכ"מ דמשום דאי"צ רק רגל כל שהוא וא"כ לפי"ז גם מוקף גויל אינ' מפסיד כיון דאי"צ רק כ"ש הוה נגמר האור. אלא שראיתי באחרונים שפי' דס"ל להרד"ך וע"ת שזה פי' של הרשב"א בהירושלמי דהיינו טעמי' דלמטה כשר משום דאיירי דקודם הדבוק נגמר האות והדבוק הוא כבר יתרון על האות. ולענ"ד א"א לומר כן דהא שם הביא הרשב"א הירושלמי למעלה פסול ולמטה כשר כגון ארצינו ותפארתינו שדבוק סוף הנו"ן אבל ארצך ותפארתך צריכ' כלומר שנדבק' הצדי"ק בכף פשוט או התי"ו בכף פשוטה באמצע הכף דשם מגיע רגל הצדי"ק ותי"ו צריכ' כלומר דאיכ' ספיק'. ולהנ"ל מה ספיק' פשיט' דפסול דלא די דאין כאן יתרון אפי' האות עצמ' אינ' נגמר דבשלימ' בלא"ה יש מקום ספק דילמא אי"צ האות עצמו שהצורך לתיבה זו אלא אות בעלמא כלומר קודם שנגמר הכף פשוטה הוה עכ"פ אות ר' ותו ליכא משום ח"ת אבל לסברתן אין אתי להבין פי' הרשב"א ואין ס' הרד"ך תח"י לעיין בו רק ראיתי באחרונים בפירושן ולפי"ד א"י לפרש דברי הרשב"א כמ"ש:

מ"ש כ"ת אם יש לדון באות א' משום תוך והנה לפמ"ש הב"י בשם הטור להשיב ע"ד הרא"ש מ"ש דלכ"ב קשי' למה נקט א' דוקא די"ל דחד מן האותיות שיש להם תוך נקט משמע דשאר אותיות יש בהם דאין להם תוך ודאי אות א' מהם כמובן ועיין בת' הרלב"ח סי' ק"ל הנ"ל דחשיב לי' אות וייוג"כ בלא תוך עיי"ש. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קצה

ב"ה יום ו' עש"ק פ' ויקהל עתר"ל פה מאד יצ"ו לכבוד הרבני החרוץ יו"ש מהו' זאב וואלף ווייללער נ"י בק' פלאוויניטץ יצ"ו. ע"ד השאלה מי ששנה ביתו מפרוזדור עשה פנים עיקר בית' לתשמיש' ומתחיל' שהי' הפרוזדור לפני הבית פנימ' עשה וקבע המזוזה בימין כמ"ש ביתך דרך ביאתך ולעת כזאת שנשתנה ונעשה שמאל ימין אם מחיוב לטול המזוזה ולקבוע לצד ימין דהשת'. ומע"כ הביא דברי הגה"מ לענין תולמה"ע דהכ' שהי' מתחילה בכשרות שהי' מזוזה ומשקוף ואם כי סתר להו ואח"כ נתקן לא מקרי תעשה ולמה"ע ועיי' בפ"ת סי' רפ"ו ס"ק י' בשם ארבע' טורי אבן לענין סוכת החג שמסירי' הקרוי מן החדר והמזוזה נשאר' כמ"ש גם לאח' שמתקנין הקרוי דל"מ תולמה"ע מה"ט:

הנה מהנ"ל אינ' ראיי' דשם עכ"פ עתה בעת חיוב' הוה כתקונ' ומפני ומפני פסול דלא מן העשוי כיון דבשעת' נעשה כתקונה לא מקרי ולמה"ע אבל כאן שעומד' בפסול מהיכ' תית' להכשיר וכי נכשיר שופר ולולב ושארי מצוות דתלי בשיעורי' הכשרן אם נתקטנ' או נפסלו ח"ו לומר כן. והנה לכאור' הי' ראיי' ממ"ד במנחות ד' מ"ב דצריך קשר אגודל לתליית הציצית ומסיק שם אם לאח"כ נסתר כף הבגד משיעור זה כשר כיון דהי' כשיעור בשעת עשיי' וא"כ חזינן דגם באופן זה דנין לעיקר התחלה וכן קיימ"ל באו"ח סי' י"א סעי' י' אלא דבקל יש לחלק דשם אמר' תור' ועשו להם ציצית תלאו התור' בפירש דבשעת עשיי' בעי למהוי שיעור' הנ"ל ולא איכפת לן מ"ש אח"כ אבל האיך דלא גילת' תורה על התחלתן לא שנא וה"נ הא לא אמר' תורה בלשון תעשה או קביעת מזוזה רק אמרה תורה וכתבתם וזה ודאי לא קאי על עשיי' אך ורק כתיב' זו על מזוזות ביתך דרך ימין וכיון דלא פירש' בקרא בלשון עשיי' וקביעת אין לנו למילף מעשיית ציצית והא מה"ט מחלקינן לענין לקשור ציצית בטלית ע"י אשה פסול' דדרשינן בנ"י ולא בנות ישראל ומ"מ כשרים לטוות ציצית ועיי' באו"ח סי' י"א וסי' י"ד ברמ"א ובמג"א שם ועיי' בס' חיי אדם בשם א"ר והדברים פשוטים לענ"ד ומה"ט נלע"ד לתרץ ממ"ש בחת"ס סי' רנ"ו ביו"ד ממ"ש השואל שם מ"ט קיי"ל דגרדומי ציצית כשרים בר"פ התכלת וגרדומי תפילין פסולים. ומחלק בין מעשה מצוה כגון ציצית ובין תפילין דהם דבר קדושה וכמ"ש במ' מנחות ד' כ"ה ע"ב. ושוב הקשה השואל מלולב ושופר נימא דגרדומי לולב ושופר יהי' כשרים אם מתחיל' הי' בשיעורן ותי' דבציצית כיון דעשייתן לשם מצוה ונעשה עכ"פ איזה מצוה ע"כ נקרא גרדומי כלומר שיורי מצוה משא"כ שופר ולולב דלא נעשה בהם שום מצוה כי אם בתקיעת' ונטילתן לא שייך בי' דין גרדומי ושיורי דכל פעם ופעם דבר חדש הוא אלא ששוב הקשה משיעורי איזוב דכשרים כמ"ש במ' פרה פ' י"א ובסוכה ד' י"ג דג"כ לא נעשה בי' שום מצוה מתחילתן ומחלק בין שיעורי מצוה לשיעורי טהרה ולענ"ד בסברא דידי חילוק א' לכולן דהיינו תפילין שופר ולולב דבציצית ועשו להם וגו' גדילי' תעשה כתיב דאי"צ שיעורי רק בשעת עשיי' דקאי ג"כ על שיעורי דציצית דילפינן מיני לחוטין דבעי שיעור וכיון דהי' כשיעורי' בשעת עשיי' תו לא איכפת לן משא"כ בהנך לא כתב' תורה איז' עשיי' והא הרמב"ם פ"א מה' ציצית ה' ח"י נקט תרווייהו דהיינו שיעורי' דכנף ושיעורי' דאורך הציצית בחד בבא וכתב על אורך הציצית בשיעורן בלשון "וכן. משמע דחד טעמי'. וכן משמע בספרי להדי' פ' שלח ופ' תצא דדריש מגדילי' תעשה שיעורי דציצית ומסיק במד"א בתחילת' אבר שיורי' וגרדומי כ"ש משמע מתעשה נפקי

כמו לענין קשר אגודל בכנף מן ועשו עיי"ש. ותבנ' להלכה לענ"ד שצריך לטול המזוזה ולקבוע לצד ימין הכניס' לעת עתה:

ומ"ש מע"כ אם צריך לקבוע הדפין כמ"כ לצד ימין משום תשווישי' קדושה ומעלי' בקדש ולענ"ד דכאן אינ' משום תשמישי קדושה רק הקנה או השפפרת או הנייר שהמזוזה כרוכ' בו דהוא משמש ונקר' תשמיש למזוזה כמו כיס ובית לתפילין אבל הדבר שצריך למצוה לא מקרי תשמיש מצוה שאין משמש שום דבר למצוה וכי נימא הראש והיד שעליהם עושי' המצוה יהי' כמו תשמישי מצוה של קדושת תפילי' ומעולם לא נשמע כי מי שע"י טעות קבע המזוזה בצד שאינ' כהלכה בבואו לתקן כתקונה שיהי' צריך להחליף הדפין דא"כ כל הבית יהי' כמו תשמיש לקדושה כנלענ"ד. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קצו

לכבוד ידידי הרב החריף ובקי טובא מוה' אלימלך פריעדלאנדער בדבר מה שהעיר כ"ת ע"ד הר"ן פ' שליח הקן ד' ק"מ בהאבעי' דגמ' שם הושיט ידו לתוך הקן ושחט מיעוט סימנים מהו בתר השתא אזלי' והוה כמו נטרפה וממילא פטור משליח או האי אי בעי גמר השחיטה וחייב ונשאר בתיקו. וסבר הר"ן בדברי הרמב"ם פ' י"ג מה' שחיטה דקאי על האם והק' עליו דהא האם אם היא טריפה חייב בשלוח כמ"ש בגמ' מדאיצטריך למעט עוף טמא ודוק' אם האפרוחים טריפה ממועט אתקח לך ולא לכלביך והק' כ"ת דלמא באם ג"כ דוקא בטריפה הניכרת דלא אתי לידי תקלה משא"כ שחיטת מעוט סימנים דהא מה"ט בסי' כ"ג בשה' במעונו סימני' לדידן דא"א בקיאין בבדיקת הושט דהוה טריפה אוסר הרמ"א בשם המרדכי למכור לנכרי דילמא יחזרכ' וימכרכ' לישראל. כלומר משום דיש לחוש דמעלה ארוכה ולא יהי' ניכר ועי' בנוב"י מהדו"ת סי' י"ג. והנה בפשיטות י"ל דהתם במכירת' לנכרי שירצה למכרה לישראל ודאי יעשה איזה רפואה בבדרי כי סמי שיעלה ארוכה בעור הצוואר עד שלא יהי' ניכר לישראל למען יקנ' אותה ולא יתגלה הטריפו' וגם משום שלא יהי' כבעל מום אבל הכא שמשלח' לעלמא דשליט בי' אוירא ובלא שום רפואה ותרופה אין לחוש דודאי אפי' יהי' נדבקים עורות בית השחיטה ודאי יהי' ניכרים ואין לחוש כנלע"ד: ועוד נלע"ד עפי"ד מרן חת"ס בחי' ר"פ שלוה"ק במ"ש רשיז"ל במה דקאמר בגמ' במס' קידושין משו"ה פטור משום דכתיב שלח תשלח וגו' במי שאתה מצווה לשלחו יצא זה שא"א מצווה לשלחו אלא להביא' לגזבר ואמר רבינא הלכך עוף טהור שהרג את הנפש פטור לשלחו שמצוו' להביא' לב"ד ובתוס' שם הגירס' ברשיז"ל להביא' לגזבר דלא אמרה תורה שלח לתקלה והק' בתוס' חדא דלישנ' לא מש

מע הכי ועוד דהא מסיק בגמ' בדרבינא דאיירי בעוף שלא נגמר דינו ומשום דמצווה להביא' לב"ד וכיון שלא נגמר דינ' עוד לא אסור בהנאה ומה תקלה שייך בי' ותי' מרן חת"ס ד"כ מאוד וחידוש נפלא חדש דכאן אין התירוש ל"א תורה שלח לתקלה כמו לעיל ד' קט"ו דיליף מזה דשל ח הקן אינו נאסר וכן בס' פ"ב דקידושין גבי צפורי מצורע דהמשולחת מותר' מה"ט דהתם ע"י שלוח יהי' נולד התקלה אבל הכא וכי ע"י שלוח יעשה התקלה דהא המוקדשי' שאסורי' בהנאה שמוציאי' בשדה ובאיזה מקום שנמצא' גם אם לא ישלחה איכא הך תקלה בהנחתן ג"כ אלא הכא הפי' שמצוו' להסיר התקלה ולשמור ממכשול רבים וע"כ מצווה להביא' לגזבר וכן עוף שהרג הנפש כיון שמעשיו רעים מצווי' להסיר מכשול זה ולהביא' לב"ד לקיים ובערת הרע מקרבך זהו הכוונה לא אמרה תורה שלח לתקלה. והנה לפי"ז צריך עכ"ח לחלק בין אסה"נ לאסורי אכילה דודאי אם ע"י שלוח' יולד התקלה זה לא אמר' תורה אפי' באסורי אכילה שיהי' הוא הגורם ע"י מצוה שעשה דמהטוב לא יצמח רע ח"ו וע"כ שפיר ילפי' ד' קט"ו ובקידושין בי צ"מ דעכ"ח אפי' באכילה מותרי' אבל למען הסיר המכשול שלא יבא לידי תקלה והוא אינ' שום גורם כגון במוקדשי' וכיו"ב שכבר אסורי' מקודם וכגון עוף של עהנ"ד וכיו"ב לקמן שכבר הם אסורי' ועומדי' דאפי' לא ישכח' איכא משום תקלה בזה י"ל שאינו מצוה להסיר המכשול רק באסה"נ לבד דבאסורי אכילה הא לא מצינו בתורה שיהי' עלי' מצות ביעור מן העולם כמ"ש התוס' ריש מ' פסחים והא דאסור למכור כלאים וכיו"ב לנכרי משום שמא יחזור וימכרנה לישראל זה אינ' מה"ת כמ"ש התוס' חולין ד' צ"ה ד"ה ובנמצא עיי"ש וכן ביצי' דטריפ' וכיו"ב דהוא רק מדרבנן אבל אסה"נ בזה המצוה לבערה או בשריפה או בגניז' כמ"ש במס' תמורה. וידוע שיט' רשיז"ל מס' שבת פ"ב דכ"ז מפני התקלה עיין בחת"ס או"ח ובאחרונים והיינו טעמי' דבאה"נ בקל לבא לידי מכשול להנות ממנו משא"כ אכילה דצריך תקון ועפ"י רובא זוכה בו הגוי וכיו"ב א"כ כללא הוא האיך שהוא גורם התקלה אפי' באסורי אכילה יש לאסור כש"כ לגרום ע"י מצוה ולהסיר התקלה אינ' רק באסה"נ. וא"כ שפיר דברי הר"ן על מכונו דבשחט מיעוט סימני' דנעשו טריפ' קודם השלוח ואינ' הגורם בזה לא נאמר לא אמר' תורה של"ת דאפי' יניח' איכא הך חששא ולהסיר אינ' מחיוב מה"ת כנ"ל כנלע"ד ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קצז

שרו"ט לכבוד ידי"נ הרב הגאון מו"ה יעקב שפירא נ"י אבדק"ק טוערצאל יצ"ו. בענין מ"ש בגליל זה בכרם של ערלה למכור על שנה א' כמ"ש שהש"ע סי' רצ"ד דהיינו קודם

שבאו הפירות לעולם, ובאתי בזה על העיון מ"ש הטו"ז דא"כ בשותפו' עם הגוי למה בעי התנו מתחיל' לדעת הרמב"ם למה לא סגי' קודם ביאת הפירות לעולם. ולענ"ד הא פירש' הר"ן שם בספ"ק דע"ז כי דין השותפו' כל או"א זכה שוה בשוה בקנין הגוף ופירות ילידיו חלק כחלק יאכלו שכן אם לא התנו מתחיל' והוה כמחליפי' ממש, ובארתי ב"ה לפמ"ש בחו"מ סי' קע"ו בשם הרמב"ם כי בדבר אשר ראוי' להשתמש בו שניהם יחדיו אין ביד א' לכוף את חבירו להיות הוא משתמש זמן זה לחוד וזה זמן אח' והוסיף בטור כשם שאינ' יכול להפקיע חלקו כך אינ' יכול להפקיע מלהשתמש יחדיו, ומעתה זה מ"ש הר"ן כי יחדיו כא' זכו בגוף ופירו'. ולענ"ד דזה מ"ש אם דלא התנ' מתחילה שזה ישתמש זמן זה וזה זמן אח' אפי' נתרצה חברו מ"מ אם לא הי' קנין ע"ז יכול כ"א לחזור מדבריו כמ"ש בח"מ סי' הנ"ל בשם הרשב"א דבדבר שיש בו די חלוק' וקבלו קנין שלא לחלוק אינ' יכול לחזור אבל בלא קנין יכול לחזור כמ"ש בנתיבות שם דהאיך דצריך להיות חלקו' בגוף הקרקע צריך קנין וביאר שם דזה ג"כ כוונת הש"ך והיינ' דדינ' דכל השותפו' ביש בו די חלוק' ה"א יכול לכוף את חברו לחלוק כמ"ש בריש ה' שותפי' שם ואם קבלו קנין דוקא שלא לחלוק א"י לחזור אבל ברצונו לבד יכול לחזור וא"כ הא דפסק הרמב"ם ובש"ע שם לענין שאין שותף רשאי לתן בהקפה וכדומה לענין שלא להפקיד ואם עבר ע"ז ואמר לחברו להודיעו אין עלי' אחריות ודברים אלו אי"צ קנין כיון שנתרצו והיינו בדברים בעלמא שהוא להתנהג לטובת השותפי' שאין מן הצורך להיות ושייך בי' קנין בגוף הדבר אבל לענין חלק כחלק בגוף הדבר צריך קנין לכ"ע וא"כ בנדון השותפות של כרם אשר דינו להיות משתמש ואכילת פירותי' שוה בשוה יחדיו בזמן אחד אם ירצו לשנותו מדינ' ולחלוק הזמני' פשיטא דצריכי' קנין דזה שייך בגוף הקרקע אם לא התנו מתח ולה להיות הנכרי אוכל שירות בשנה הערל' וישראל בשנת היתר אבל מאחרי כי באו להשתמש בשותפו' אמר זל"ז לחלוק בזמנים אם לא הי' קנין בדבר יכולים לחזור וא"כ אם הישראל עומד ברצונו ואינו חוזר הוה מחליף ממש כיון שהי' בידו לחזור כמ"ד בנדרים ד' מ"ד לר"י דס"ל בהפקר שיכול לחזור הוה המדיר מהני למודר אם זוכה מן פקרו כיון דהי' יכול לחזור. ומעתה בהני מורקיא, סוף פ"ק דמ' ע"ז בעובדא דרבא דלא הוה רק אמירה או מעצמ' נהגו כן הנכרי שנת הערלה וישראל שנת היתר פשיט' דהי' יכול לחזור מרצונו ודאי אם הי' קנין בדבר הוה כמכיר' ומותר דומי' שמכיר' זו קודם שבאו לעולם ודא בשותפו' לא גרע מכי' אבל התנו מתחילה אשר אך ורק על תנאי זה קנו וזכו בשותפו' מתחילת זכיי' שלהם שהי' קנין פשוט לכאו"א והא בכמה דברים מהני התנו מתחיל' בדין שותפו' כמ"ש לענין חלוקת ריוח השותפו' הוא

לפי מנין אנשים לא לפי סך המעות רק בהתנ' מתחיל' יחלוקו כמו שהתנו עי"ש סי' קע"ו ומיושב קושי' הטו"ז: והנה הדר"ג הוסיף בכח' דהתירא למען אשר הנכרי ישלם במיטב תשלומי' מעלי' וימכר באופן אשר הפסוק דמים יהי' לפי מה אשר הגפנים יתנו יבולם ובעת אשר יבאו לידי חשבון אח' הבציר' יחשבו לערך הפערצענט המדות ושער היין ומ"מ הקנין יחול מיד, והגאון מבערזשאן נ"י השיב ע"ז דתלי' בדין ברי' דאל"כ הרי בשעת מכירה ליכא פסוק דמים ול"מ המכירה דלא סמכו דעת' כמ"ש בחו"מ סי' ר"ז ועכצ"ל דרק אח"כ כשגדלו הפירות הוברר למפרע והרי קיי"ל בדאוריי' אין ברירה, (עיי' בספרו שו"ת מהרש"ם ח"א סי' כ"ד) והדר"ג והרה"ג הדיין מפה נ"י הרבו להשיב ע"ז במיטב הגיון. ולענ"ד ראי' מפורשת ממ' בב"מ ד' ס"ה בטורשי דר"ה וכן שאר טרשי שם דמכר לו מיד ע"ז לפרוע לאח"ז כשער זמן הפרעון אעפ"י שאז הוה ביוקר ופשיט' דשם כל המכיר' קיימ' מיד דאל"כ מה ס"ד דר"ה דלא הוה רבית דהא הוה כשאר הלוא' וביו"ד סי' קע"ג בש"ך סק"ג בשם בעל התרומות בשם ר"ת דאם לא אמר לי' אם תתן מעכשיו אלא תתן לי כשער של עיר בסתמא אע"ג דדרכו להתיקר מותר ג"כ אפי' לדידן דלא קיי"ל כטרשי דר"ה ועכצ"ל דכה"ג חל הקנין וראיתי מה שהשיב עלי' הדר"ג דהא דמחלקי' בין דאוריי' לדרבנן משום דברירה הוי ספק ובדאוריי' אזלי' לחומרא וכיון דכאן בספק ערלה מותר שפיר אזלי' כאן לקולא אולם הגאון מואלשווא נ"י השיב ע"ז דאין זה ענין לס' ערלה דעיקר הס' רק על הקנין אם חל למפרע ומזה נמשוך הס' לענין איסור ערלה, ותלי' לי' בפלוגת' הרמב"ן והרשב"א עם הר"ן בנדרים דף ז' גבי יש יד לצדקה דלהרשב"א אזלי' בתר אסורי' ולהר"ן בתר ממוני' (עיי' בספרו יד יצחק ח"ב סי' רכ"ב), ותמהני דלא דמי' כלל בחדא מצוה דשייך בי' אסור וממונו' דס"ל להרשב"א דאזלי' בתר חלק אסור ולהר"נ בתר חלק דממונו' דאית בי' אבל הכא בנדון שני דברים נפרדים דהקנין במכיר' הוא ענין בפ"ע דכול' ממונ' וממילא אח"כ נפק"מ לענין ד"א שישכ' כול' אסור' משום ערלה פשיטא דכה"ג ספיקא דדינ' הוא כמו גבי מכירת בכור אשר בתוס' והרא"ש והטור באו לידי ספק אי כמ"ד משיכ' קני' או מעות קונה וכן בחמץ במג"א סי' תמ"ח וכול' חשבו לספיק' דדינא, ועיי' בחת"ס יו"ד סי' שי"ג במ"ש השואל שם כיון דהוה ספיק' דדינ' לענין איסור בכור להרמב"ם דס"ל ספיקא דאוריי' בקולא ורק מדרבנן לחומר' לזה שוב מהני אם הי' שם גם קנין דרבנן כגון סטומתא אלמא דבכה"ג דממון ואסורי' נפרדים אלא שתלי' זה בזה והוה ספיק' וא"כ שפיר דמי כמ"ש הדר"ג דספק ערלה חשיב' וגם מה שהחזיק אחריו הרה"ג הדיין מהו' חיים צבי נ"י דרוב הדעות נוטים לזה דבדאורי' אין ברירה מטעם ספק דלא כהיש"ש. אך מ"ש הרב הדיין נ"י עוד לפקפק

דאף דחליפי אסה"נ אינ' רק מדרבנן מ"מ המכיר' לרוב הפוסקי' מדאוריי' אסור דילפי' מקרא או מכור לנכרי דילפי' מני' כמ"ש ל"ת אסה"נ במשמע כידוע. לענ"ד גם משום הא לא תבר' דהא לפמ"ש התוס' והרא"ש בפ"ב דע"ז אפי' ע"ז ויי"נ דתופסי' דמים היינו אם מקבל הדמים מיד ליד אבל אם מוכר בהקפה ואח"כ משלם הדמים שנזקף עלי' במלוה אינ' אלא מדרבנן כשאר חליפי אסה"נ משום קנס כמ"ש הש"ך סי' קל"ב סק"ג וא"כ אם בעת יתברר שער היין עוד לא בא לידו מחיר היין אלא ממתין זמן מה שזקוף במלוה אין כאן מכיר' שאסור' מדאוריי' דא"כ למה לא יהי' חליפי' יי"נ שיתפס' דמיה, א"כ המחבר שם בסי' קל"ב הביא בשם יש מי שאומר דדוקא אם הגוי מכר היין לאח' אז מותר הא מסקנת הש"ך דבמקום הפ"מ יש לסמוך על דעת הרא"ש והתוס' דמתיר אפי' אם עומד היין אצל נכרי הקונה א"כ פשיטא דיש לסמוך כגון הא בדרבנן דיש ברירה, ואחר כל שבח הזה לא מלאני לבי למיעבד עובד' כה"ג דבל"ס שיש לחוש בזה משום דהוה מכיר' בערמ' ואפי' בדרבנן כה"ג כמ"ש מס' שבת דף קל"ט דהאיך דמוכח' מילתא דלערמ' נתכוון אסור אפי' בדרבנן. והדר"ג הביא ראיי' מדברי מקור חיים שהתיר המכיר' גבי חמץ לפי מה שיבאו לידי מדידה ה"נ כן הוא. לענ"ד לא דמי כלל דודאי הדרך למדוד ולא למכור באומר כמ"ש בב"מ ד' מ"ז דזה לא שכיח והלא עכ"פ צריך לידע כמה מן המדה שמוכר לו ומה לי אם מודד בעת הקנין או לאח' זמן אין זה שום ערמ' רק לידע ולהודיע כמה סך המכירה, אבל בנדון וכי הדרך למכור בכגון זה שיהי' אחריות יוקר' וזול' ואחריות תבואת הכרם ברב אם מעט עלי' דמוכר, ואדרבה כל מוכר ולוקח נחתו לספיק' זו וכל א' מצפה למען טובת עצמ' ואין כגון זה אלא כחוכר ומקבל ואנן מכיר' בענין, ועיי' בתוס' ר"פ אע"פ מ' כתובות סברא כזו גבי מכיר' וא"כ כל הקנין בנד"ז הוה דרך ערמה כדי להנות יותר צווחי ערלה, לכן אין בידי להור' היתר בנד"ז באופן הנ"ל וחלילה לעשות כן וצריך למחות ביד חזקה ביד הנוהגי' בזה אפי' בדיעבד לאסור הדמים ושאלתי את הראה"ק ק"ק פה ענין מכיר' זו והשיב לי כי כל מוכר מוכר סתמא כפי אשר יתן לעת עתה כדרך כל המוכרי' לזמן, ולא א' מהם אשר ימכור באופן הנ"ל, אלא בסתמ' בין רב או מעט הכל באחריות על הלוקח וכזה ודאי שפיר למיעבד הכי כי מי יחלוק על דין ש"ע ופסקו הש"ך (ובס' מהרי"א חיו"ד סי' שנ"א) ולא ראיתי באחרונים שיפקפק ע"ז, ופשיט' דמכיר' כזו בסתמא ליכא שום ערמ' דלמה לא ימכור על הזמן וכמה מכירות נעשים כענין זה. ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קצח

ב"ה י' ה' פ' בא תרס"ג לפ"ק מאד יצ"ו, ברכה לראש צדיק ונשגב ידי"נ כבוד הרב הגאון המפורסם מו"ה פנחס כ"ץ שטיינער שליט"א אבדק"ק איללאק יצ"ו. עתה באתי ע"ד אשר העיר בענין נטיעת כרמים שמרכיבים שורק דמדינתינו על אווערקאכישע ווילדע רעבען הלא י"ל משום אסור הרכבה שאין במינו שהוא מה"ת גם בח"ל נזכרתי כי כן העיר' ע"ז בתל תלפיות עוד בשנת תרנ"ח והוא במחברת ו' סי' ק"ג קי"א קס"ו ונהרבני מו"ה מיכל אויש נ"י מבאניהאד והעיד כי בא' אחד מאה"ק מבני הקאלאניא אשר גם הגאב"ד ק"ק יפו ת"ו נ"י רצה לאסרן ואח"כ מצא כי גם הרעבען של אמעריקע עושין פירות שמח שמחה גדולה שלא לאסרן והביא ג"כ ממדרש כי הגפן אינ' מקבל הרכבה וכן מצאתי בס' נשמת אדם. והעורך שם העיר שלא נמצא במדרש ואח"כ בסי' קכ"ב מהגאבד"ק אויווארוש נ"י כי כן נמצא בתיקוני זוהר תקון חמיסר והגאון חיד"א השתמש בזה הרבה ובסי' קל"ח מהרה"ג מו"ה עקיבא יוסף שלעזינגער נ"י מעה"ק ירושלים ת"ו הביא שהוא בזוה"ק פ' נשא וכיון שהרעבען הנ"ל מקבלים הרכבה ש"מ מינים כנ"ל וכל האיך דאין הגמר' חולק הלכה כזוהר כמ"ש המג"א סי' כ"ה ולבסוף לסי' קמ"ח מכתב כ"ד הביא דברי הרב מו"ה שלמה אהרן ווערטהיימער נ"י מעה"ק ירושלים תו"ב ומסיק לבסוף שדבר עד"ז עם הג' מעה"ק יפו שהוא משגיח על הקאלאניען וע"ד כי מצא להם עושים פירות ובמדינתינו ודאי עושין פירות ועד"ז סומך להתירא. כ"ז העתקתי לכהדר"ג כי פן ואולי לא נמצא ת"ת בגבולו ועל הג' הנ"ל ודאי יש לסמוך: וראיתי במכתב הדר"ג הביא דברי הכ"ש במ"ש באיזה תפוחים שקוראי' במדינתינו קווסניטצעס שאסור הרכבה שלהם בתפוחים טובים מפני שנוי טעמם ביותר לא נודע לנו. וראיתי בפ"ת החדשות שהביא בשם תשו' משכנות יעקב שהשיג על הכ"ש במ"ש להרכיב הני תפוחי יער עם תפוחים טובים והוא התיר לכתחילה כמנהג העולם. ומ"ש מהרמב"ם פ"ג שתולה בשני טעמים היינו במה שהוא באמת ב' מינים בשמם וטבעם רק שהעלים והפירות דומים משו"ה תולה בשני טעמים. אבל מה שהוא באמת מין אחד בשם וטבע לא הוה ב' מינים משום טעמים רחוקים והראיי' מזוגין וחוטין בנות שוח ותאנים אע"ג דבנות שוח הם תאנים מדברים שטעמים גרועין מאוד וכש"כ שיש שאין ראוים כלל. מ"מ כיון שמין א' לא הוה כלאים כמפורש במתני' פ"א דמ' כלאים. והביא כי גם הגאון מהר"ש מבראד ז"ל השיג על ל"ש בזה:

והנה לענ"ד כי ודאי משום טעם משובח וגרוע עוד לא נקרא שנוי טעמים להיות ב' מינים הלא במין א' ממש מצאנו כן כמו אגסים (שקורים בירן) יש מהם שטעמן משובח

ומתוק מאוד ויש בהם להיפך וכמו בתפוחים יש טובים וגרועים שנוי טעמם אינ' רק אם נחלק מאוד בטעמן ממש בין טוב או גרוע כמו תפוחים טובים ואגסים טובים אעפ"י שטעמם שוין לטובה מ"מ מחולקי' בטעמים שונים במהותם. ומעתה כיון שאנו רואין כי מדינת אמעריקא דורכין ועושין מהן יין ממש וודאי שמברכי' עליו בפה"ג. ניהו כי העידו אשר היין גרוע מאוד וקונין עפ"י רוב ממדינתינו מ"מ שם יין עלי'. וגם מתחילה כאשר בא למדינתינו יין של דאלמנאטציעו ואיטאליען אם כי הי' חזק מ"מ הי' עפוץ בפה כמו חומץ ע"י שלא הרגילו לעשות מהענבים יין וצמח כמו שאר אילנות. ועתה יש מהם שהם מתוקי' ע"י מלאכת עבודה הנצרך להם. ע"כ לענ"ד יש לסמוך על הוראת הגאב"ד מיפו נ"י וגם כי נסתייע מהגאון בעל משכנות יעקב והג' מהר"ש ז"ל. ולענין מנין שנות הערלה, הלא הם דברים פשוטים ומתני' מפורשת פ"א מהל' ערלה מ"ג אילן שנעקר והסלע עמו וכ' אם יכול לחיות פטור. ופירשיז"ל סלע העפר סביב. וא"כ פשיטא ופשיטא הני שתילין שעוקרין ועושין ומרכיבי' אותן בתלוש שדין ערלה יש להם למנות מיום שנוטעים שנית וכן בגליל פה לא עלה על דעת אחד מהם שלא לנהוג כן חלילה. (וכ"כ בשו"ת יד יצחק ח"ב סי' קצ"ד):

ולענין הרכבה במחובר סומכין ממה דקיי"ל בסי' רצ"ד שאין מרכיבים חיוב בערלה בח"ל חם כי הט"א במס' ר"ה האריך לסתור היתר ערלה במבריך ומרכיב, מ"מ נהג עלמא כתלתא סבא הרמב"ן ותשו' הרא"ש ומרדכי וכש"כ כי בתה"ד סי' קצ"ג הסכים לסמוך אהתיר' הנ"ל דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוץ לארץ וראב"י פוטר מו"מ במ' סוטה ד' מ"ג:

ומ"ש הדר"ג משום אסור ב"ת ודאי סברא נכונה דהרי דרכן בכך במלאכה זו מ"מ בחת"ס סי' ק"ב לא סמך ע"ז אפי' במ"ש היעב"ץ סי' ע"ו לעקור שם גוש עפר שלא לצורך אלא אם מרויח יותר ובנ"ד וודאי מרויח יותר דהווילדע רעבען אין בהם מועיל במדינה זו ולמען היטב אותן בל"ס מעולה בדמים ועוד שמעתי כי פירותיהם כמעט אין בהם צורך כלל במדינתי' וגם מעטין המה ואפשר דכלא טועוני' קב'. אלא לפי"ד אין עוקרים השורש כולה מן הארץ רק נטיעות נטיעות שצומחים מן השורש שקורין שטאק וא"כ אינה רק כמו ווזרד ומנכש. ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קצט

לכבוד הרה"ג מו"ה אברהם צבי נ"י קבלתי מכתב מעכ"ת ואדם קשה כברזל הקשה ממ"ש רשיז"ל בע"ז ד' ע"ד ברמוני בדן ואגוזי פרך הראוי' לערלה ערלה והראוי לכ"כ כ"כ דמה כ"כ שייך באילן דהא אין כ"כ רק בזרעי' עם כרם כמ"ש מ' כלאים ובשלמ'

ברשיז"ל י"ל דסמך מ"ש בביצה ד' א' דשם פי' דקאי אשאר' קלחי כרוב וכיו"ב דתנ' התם אבל מ"ש הר"ב במשניות מ' כלים פ' י"ז למה הוזכרו רמוני בדן לקדש ופי' בהדי' דאם ערל' ערל' ואם כ"כ כ"כ קשה כנ"ל:

ונלע"ד לפי חומר הקושי' דאיירי דהאי גזר' שנ' בחט' כגון שהרכיב עץ יחור רמוני בדן באילן גפן שכבר נאסר ע"י כ"כ כגון שזרע תבואה אי חטי' ושעורי' במפול' יד וא"כ אח"כ ודאי נאסרו הפירות שצמחו על היחור של הרימוני' דאפי' למ"ד זוז"ג מותר מ"מ הכא פשיטא דגופ' של עץ גפן חנט ביחור של ערלה והיכ' שגוף האסור בתוכה לא שייך זוז"ג כמ"ש הר"ן בתשוב' סי' ע' עיין מהר"ם שיק או"ח שהביא' ועיי' בטו"ז או"ח סי' שי"ח ועוד י"ל כגון שיחור לבד לא הי' נושא פירות בלא סיוע' הגפן דזה יכול וזה ר"י לכ"ע זוז"ג אסור וכן הוא עכ"פ עפ"י רוב דיחור חדש בתוך הקרק' דשנה ראשונה אינה עושה פירות מעצמ' כידוע ולפעמים עד ג' וע"י שנטע' והרכיב בגפן עשה פירות כידוע. והר"ב דייק לישנ' דגמ' בפ"ב דע"ז דקאמר על הני תרי הראוי' לערל' ערל' הראוי' לכ"כ כ"כ משמע דשייך זה בלא זה. ולהנ"ל ניח' דבנוטע יחור בגפן זקן דקיי"ל דבטל' ילד' בזקנ' ולא שייך ערל' רק אסור כ"כ ומיושב לענ"ד הכל:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

סימן ר

ב"ה אול"י ב' פ' משפטים תר"ס לפ"ק ברעזאווא יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידי"נ חתני כבני כבוד הרב הגאון ציס"ע מהו' יוסף צבי דושינסקיא שליט"א אב"ד ור"מ ק"ק גאלאנטא יע"א. ברכת חיים ושלום לזוגתו בתי מ' שינדל תחי'. עד"ת נהנתי מאור תורת' במ"ש דבסי' ק"י דחשיב ז' דברים החשובים ובהם רמוני בדן וקלחי כרוב דהראוי' לערלה ערלה לכ"כ כ"כ וסתמא נקט משמע דאין חלוק בין א"י לח"ל והא שם ג"כ דאסורי' אפי' לפרוש משום דגזרינן שמא יקח מן הקבוע כמ"ש המחבר בסעי' ו' ובש"ך ס"ק ל"ד ל"ה ל"ו עיי"ש. וקשי' לכת"ה דהא קיי"ל ערל' בח"ל יורד ולוקט ופירשיז"ל במ' קדושין ד' ל"ח דאפי' ידעינן דהגוי לוקט מהפרדס שיש בו ילדות וזקנות וכ"פ הרמב"ם פ"י מה' מ"א ובש"ע סי' רצ"ד וכי גרע מקבוע וא"כ כש"כ שלא נגזר שיקח מן הקבוע ואי דנגזר משום ערל' בא"י דהא ר"פ כל הבשר אמר אביי דוק' תרומת ח"ל בארץ ולא בח"ל ועוד הקשה הדר"ג דערלה הוה הלל"מ ומקילי' בו אפי' באיקבע אסור' ובכ"כ הוה כשאר אסור' דרבנן לזה י"ל דהא בכ"כ קיל יותר דאפי' יורד ולוקט וטעמי' דקיל משאר אסורי דרבנן דמפרש במתניתן דהלכת' מדינ' וכמו מנהג וכך נהגו: והנה נלענ"ד לקושי' א' עפ"י אשר מכבר אמרתי דרך פלפול בלמוד השיעור לישב ג' קושי' מ"ש הפרי"ח דברי הרמ"א בסי' קל"ד

דבעי חביות סתומו' וגדולו' ולמה כ"ה דהא פסק בה' פסח סי' תמ"ב כדברי הרשב"א דיבש ביבש ג"כ במשהו וא"כ הה"ד יי"נ חביות קטנות עכ"פ כמו יב"י. והכו"פ הקש' מ"פ בגמ' לתני כיכרות של בע"ב לענין חמץ בפסח דהא לדברי הרשב"א בלאו ככרות ג"כ אינ' בטל ועוד מ"ש המל"מ בה' טמו"מ ל"ל לאקומתי' בס' מ' תמור' דאורג בבגד שהוא כצפורת' וד"ח דלא בטל והא לא גרע מטומא' משא ועפי"ז תיר' דברי הרמב"ם דלא נקט הך דצפורת' בה' פ"מ והקשה עליו בפרמ"ג ל"ל מלא הסיט אפי' כ"ש לא לבטל.

ולי עוד קשה למה פליגי רבנן אר"מ דיעלה במאתיי' דהא לענין ט' משא אין שיעור:

לכן לענ"ד עפ"י דחזינן בזבחים לאחר המסקנא דבע"ח חשובי' אינ' בטלים פריך נמשוך חד חד ונכבשינה' דניידי' עד דמסיק משום קבוע א"כ הוה ב' גזירות חדא דאינ' בטל ברוב ועוד דנתנו לדבר חשיב כמקום קבוע לענין זה דלא ניזל בתר רובא וא"כ החלוק מבואר דחומר' דיי"נ וחמץ בפסח ניהו דהחמירו משום חומרא דע"ז ומשום דלא בדילי בחב"פ דלא יבטלו ברובו אבל מ"מ מנ"ל דגזר' דלא ניזל בתר רובא ויהי' לו דין קבוע הלא בסי' תס"ז מוכר בכמה דיני' דאזלינן בתר רובא בחב"פ וכן בי"נ אפי' במקום דהוה שייך קבוע אלא ש"מ דדוקא בדבר שאינ' בטל מחמ' חשובות' נתנו לו דין קבוע דחשיב וכעומד בפני עצמ' כמו חנות וכניכר אבל בהני לא א"כ שפיר נקט רמ"א דוקא חביות גדולי' שיהי' חשוב גם לענין קבוע ובגמר' ג"כ שפיר פריך דלתני ככרות של בע"ב לענין חב"פ דלא ניזל בתר רובא אם פירש' לפנינו וכדומה לענין קבוע ובמתניתן הא תני דבר שבמנין וחשיב יי"נ (אם ל"נ כהר"ן שם) ועכ"ח משום חומר' דקבוע היה ככרו' של בע"ב.

ע"כ בגמ' ס' תמור' מוקי לה בצפורת' מה"ט וכמ"ש תוס' יבמות ד' פ"א הנ"ל ד"ה ידלקו ולא מהני דניידי משום קבוע לכן בעי בצפורת' אבל משום דין ט' ונשא פשיטא דלא הוה שייך דין קבוע הנ"ל ולדעת הרמב"ם י"ל בדרך חדוד' דכל הדיוק בתוס' משום ידלקו ולא ימתין עד שיזרוק י"ל דלאו משום מצות הדלקה ושרפה אלא משום תקלה ובגמ' שם בתמורה נראה דפליגי בזה ר"ש ור"א ולר"א לא חייש לתקלה ולדידי' מסיק דאיירי בצפורת' והרמב"ם פ' כר"ש. והנה בהריטב"א שם בקדושין הקשה הא דערלה ספיק' מותר והא בע"ז אמרינן דגזרו בגבינות של גוים משום דמעמידים בשרף של ערלה ורק ספיקא הוה. ותיר' כיון דאסרו בא"י דספיקא אסור הה"ד בחו"ל. ובתוס' רע"א במ' ערלה באר דבריו דבגבינות לא ידעו טעם אסורן לכן אם נתיר בח"ל י"ל גם לגבינו' בא"י משא"כ בערלה ידעו מה חלוק בין ח"ל לא"י. א"כ בנד"ז י"ל ג"כ דעיקר גזיר' היתה שלא יבטל וממילא נמשך ממנו ג"כ גזיר' קבוע כיון דמשום דבר חשיב אתי' עלה ואילא הא לא קיימ' הא דהא חזינן בגמ' דחייש דילמא יקח מו הקבוע אי נתיר לו לכבוש וניידו ובא"י איכא

אסור' דאורייתא ובח"ל עכ"פ גזרו שלא יבטל, אם נתיר לו הקבוע גם בא"י יתירו כיון דקבוע בא מגזירת שלא יבטל. כנלענ"ד ומי שרחבו דעתו מדעתנו וכו'. ועד"ת מ"ש הדר"ג בסבר' כי ע"י בשול לא מקרי ראוי לפרוש גם לדעת הכ"מ פ"ו מה' מ"א דס"ל להרמב"ם דגם לאכול חי הבשר צריך מליחה יפה יפה ובחולט' בחומץ אינ' מצריך כלום. והראב"ד ס"ל דלאכול חי ג"כ ל"צ כלום והרלב"ח הקשה על הרמב"ם דסותר א"ע כיון דחליטה בחומץ ל"צ כלום ועכ"ח משום דם אברי' שלא פירש מותר א"כ מ"ש דלאכול חי' מצריך מליחה. ותירץ הרלב"ח דמליחה לאו דוקא כדינא רק דרך ארעי'. ובכ"מ הקשה עליו דהא קאמר מולח' יפה יפה ותי' לחלק דבשר חי עכ"פ ראוי' לפירוש משא"כ חליטה בחומץ אינ' ראוי' לפרוש דחומץ צומת'. ודאי הסברא נותנ' לומר כן דהוה כמחוסר מעשה בפרט אם דם שבשלו מדרבנן האיך נימ' דיעש' עי"כ מה"ת לבד מדעת הרשב"א ובית יעקב הוב' בפרמ"ג בפתיח' דמתחיל' הבשול הוה מה"ת. ולולא דמסתפינא הייתי אומר דהרמב"ם דייק בלשונו הרוצה לאכול ב"ח שנתכוון בזה מ"ש ס"פ השוחט הרוצה שיבריא והביא' ג"כ בה' ש' ושם המפרשים מ"ש מלחה יפה יפה משום דנחתך בעודנא מפרכס' ע"כ אסור לאכול באומצא וי"ל דהרמב"ם ס"ל בפשיטות מי שרוצ' שיבריא וכי הוא אכיל' אדם לאכול טפל מבלי מלח להבריאו' ואדרבה באחרונים שו"ת פלפלו אי לא הוה שלכה"נ והאיך יביא הבריאות ובצלי מאכל דרוסאי לכה"פ שליש צלי. אלא ודאי שאכל' ע"י מליח כדרך אנשי ארצות שהורגל' בכך לבריאות' וכיון שע"כ צריך למלוח משום אכילה הראוי' ופשיטא כי מיד יוציא המלח זה איזה דם משו"ה צריך שוב למלח' כדין שאר מליחו' לכן סיים ומלחה יפה יפה כלומר כדין שאר מליחות ולעולם י"ל דס"ל ד"א שכ"פ ונותר וז"ש הרוצה דאל"כ אין דרכו לומר ולפסוק דין מה שאינ' מפורש בש"ס כידוע דרכו בקדש כנלענ"ד וע"ד הר"ן בסוגי' דעופות ודגים ודאי צריך פירוש לפרישׁ ושכל ידיו עפי"ד הכ"מ ולענ"ד לומר כי דעת א' הוא שיטת הרא"ה בבד"ה בית ג' שער ג' בב' מקומות שם דחזינן דשיעור מליחה לפ"ד הגאונים כשיעור צלויי' והא חזינן דאם הבשר במלחו יותר משיעור זו עוד נוטף ממנו דם יותר מאדים מבתוך שיעור מליחה אלא ודאי לא הוציא הדם בצוליח' שיעור זה (מלבד אם יהי' במלח' יותר ויותר) רק מע"פ השטח אבל מ"מ מותר לקדר' אפי' במטיל מתחיל' למים קרים כי עד הבשול בפושרי' לא יוציא יותר מהמלח שבתוך שיעור מליחה והרותחי' אח"כ אדרבה חולטי' וזהו תחילת דברי הר"ן מ"ש דהוה דם אברים שכ"פ כלומר דלעולם לא באו לידי פרישׁ אפי' בבשול כנהוג אלא שהרמב"ם תופס רק לחומר' סבר' הרא"ה אבל אינ' מתיר כדרך בשול פשוט אלא מצריך לחלוט ברותחי' בתחילת בשולו ואתרווייהו מסקנת הר"ן שאינ' נכונה וכמ"ש

עליו במשמרת הבית עיי"ש. ומ"ש הדר"ג מחליטת כבדא ברותחי'. גם אני עמדתי ע"ז ובאתי לדייק בד' הר"ן בסוגי' דכבדא דזה שאמר שם אמתניתן דכבד אוסרה ואינה נאסרה דס"ד הכבד דשיע' תהי' נחלט דרך בשול' וקמש"ל דדרך בשול אינ' כן אלמא דדייק כבד דשיע דמשום שיעת' מהני חליט' ברותחי' ולא בשאר בשר דהחליט' הוא רק בחומץ בלא מליחה עיי"ש כי כן כוונת' ושוב ראיתי בראש יוסף שדייק כן בדברי הר"ן וכאמור, מ"ש הדר"ג בכבד י"ל שפירש ממקום למקום מותר. גם בראש יוסף ופרמ"ג מצאתי כן ועלה ברעיוני בדברי הרמב"ם שחשב דם הנמצא בכבד אסור מה"ת. ועמד ע"ז בפרמ"ג ורא"י דבכריתות לא חשיב דם הכבד כקושי' התוס'. ואמרתי לחלק בין דם ממש הנמצא בין דם המובלע בבשר הכבד דרק זה התיר' בכבד לסבר' ר"ת בתוס' אבל דם ממש הבא בחתיכ' גרע משאר דם אברים של"פ ומה"ט גופא דכבד כול' דם והוה גופי פריש כמ"ש המפרשים וא"כ דם שבתוכה ממילא ג"כ כפריש ולפי"ז אם נאמר דדוקא דם המובל' מותר אם כי הוה כפירש אבל לא הנמצא ממש א"כ הוה לא פירש דידי' כפירש דעלמא וע"כ לא מנה התנא במ' כריתות בין דם הטחול ואברים דבדדהו דוקא בפירוש ודכבד' הוה כשאר דם כמ"ש בדם שבשחוטי' ולכן דייק הרמב"ם דם הנמצא בכבד כנלענ"ד. מ"ש ע"ד פלתי בראיות ברורות לישב דברי תה"ד דבריו נכונים מאוד ויכוח"ל. מ"ש ע"ד חת"ס בסוגי' ד' י"א מ' חולין מ"ש רשיז"ל י"ב מזכין והקש' הוא ז"ל למ' ל"א י"ג מחייבי' והקש' מר חתני נ"י הא א"א לדון בזה רק ברוב' דהא קיימ"ל א"א כול' חיי' הוה זכאי וכמ"ש הרמב"ם בפ"ט מה"ס וא"כ האיך מוכח דאזלינן בתר רובא וזה באמת לפלא ואפש"ל בלשון הרמב"ם ב"ד שפותחי' בדינ' תחילה וגו' משמע דווקא אם בתחילת הדין אמרו חייב מטעם דקאמר בגמ' מס' סנהדרין ד' י"ז דבעי הלנת דין משום דיחזו לזכו' וכיון שאמרו כול' חייב תו לא חזו וכו' אבל אם בתחילת הדין ישנו מיעוט מזכי' וע"י שא' אמר אינ' יודע הוסיפ' ובהוספ' אפי' בב"ד שיקול דיינינן כמ"ש בגמ' ובהרמב"ם פ"ט ואם שוב מחצה על מחצה דנין אלו כנגד אלו עד שיטה מי שמזכה למחייבים ושוב יכול לחזור ג"כ מי שלמד זכות כמ"ש בגמ' שם דבגמר דין יכול לחזור ובכהגוו"נ לא שייך טעמי' דתו לא חזו זכות' דהא כבר חזו וא"כ שפיר דקדק מרן חת"ס דבלא"ה קאמר בגמ' שם דא"א נטיי' ע"י ב' רק בהוספ' דהא י"ג וי' הוה בג' יותר ומ"ש ע"ד רשיז"ל דלזכות דאזלינן בתר רובא אינ' מוכח דס' נפשות להקל גם זה י"ל עפ"י הנ"ל עיי"ש בהרמב"ם. וגם אני עמדתי ע"ד רשיז"ל בפשיטות האיך מוכח מזכות דאזלינן בתר רוב' דילמא יהי' ספק הא הוה להקל וכי ניזל בתר מעוט' לחייב. ולהנ"ל אתי שפיר דשייך בהוספה דהיינו דבתר די"א הי' מעוט מזכי' וע"י שא' אמר אינו יודע הוסיפ' ועי"כבאו

לידי רובא כנ"ל דאי לא אזלינן בתר רוב הי' צריכי' עוד להוסיף שיזכו בלא דנין זה כנגד זה ודו"ק:

ועוד אפשר לומר לענ"ד עפ"י מ"ש מהר"ם שיק יו"ד סי' ק"ד וקכ"ט לתרץ קושי' הפרמ"ג האיך אפשר למילף מאחרי רבים להטות בטול ברוב דשאני התם דהרוב מכחיש המעוט כידוע. ותי' דהא חזינן דבא' אומר אינ' יודע הוה כמאן דלית' ופירשיז"ל דמשו"ה מוסיפין דצריך כ"ג ומ"מ ברוב מתנגדים גומרי' הדין ואמאי נימא כמ"כ דכמאן דליתא וליכא כ"ג. אלא עכ"ח דהמעוט נתהפך להרוב. וכעין סברא זו בקונטרס הספיקות ותל"י קיימתי מעצמי ובדרך כלומר כי המעוט ג"כ צריכי' לדון בי' כמו הרוב כגון שברח ואח"כ באו עדים לפני ב"ד שנגמר דינ' כך לפני ב"ד הנ"ל וכמ"ש במ' מכות ד' ז' ואם זה ב"ד האחרון הם מן המעוט הנזכר לעיל מ"מ צריכים לעשות עמו כמו שנגמר דינ' עפ"י רוב וגם לזכות משכח' כגון שנזומ' העדים וכיו"ב. ומעתה שפיר אתי' לד"ה דמ"ש רשיז"ל י"ב מזכי' וי"א מחייבי' אם נימא מטעם ספק נפשות להקל מ"מ בזה לא הי' גמר דין בכ"ג והי' צריכי' להוסיף כמו באינ' יודע עד שיהי' כ"ג מזכי' כי ד"נ בכ"ג אלא ש"מ דאזלינן בתר רובא והוה ככול' מזכי'. ובפשיטות י"ל דרשיז"ל אזכות' קמהדר כמ"ש במ' סנהדרין ד' ל"ד והביא' רשיז"ל במתניתן דהי' בודקים. חותנו אוה"נ כבנו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רא

ב"ה י' ג' א' דר"ח אדר תרס"א לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרב הגאון המובהק המפורסם מו"ה אליעזר זוסמאנן סופר שליט"א אבדק"ק פאקש יצ"ו בעהמח"ס המקנה וע"ס ושאר ס"י. ראיתי הדר"ג הקשה קושי' קשה כברזל לדעת המל"מ פ"ב מה' ת' ה' י"ד שהאריך לדעת התוס' אסה"נ של כלוי אסור בתרומ' מה"ת א"כ בזבחים ד' ק"ז דקאמר בגמ' דלא נילף אזהר' לחלב מק"ו מתרומ' דלא ענש ומ"מ הזהיר דאיכ' למפרך מה לתרומה שכן לא התיר מכללו ולמה לא מפריך בפשיטות דתרומ' אסור בהנאה של כלוי כמ"ש שם אילפוה' מערל' וכ"כ. ואפשר לומר כיון דבכורים וחלה ג"כ ה"ה באזהר' מהאי קרא כמ"ש במ' בכורי' דאקרי תרומה ואזהר' מלא יאכל קדש, וכן בפ"א מ"ה גבי חלה ועיי' בתוס' יו"ט שם ובבכורי' וחלה לא מצינו אסור הנאה של כלוי וי"ל כמ"ש תוס' פסחים ד' ל"ג דתרומ' חמץ לריה"ג דמתיר חמץ בהנאה משום דתרומ' לית בי' אסה"נ של כלוי דבשני תרומ' הכתוב מדבר ולא יותר אם כי המל"מ שם תמה עד"ת אלו מ"מ לענין בכורי' וחלה י"ל סבר התוס' ועיי' במנ"ח דיליף מדברי תוס' הנ"ל לענין טבל של מע"ר דלא אסור בהנא' של כלוי מה"ט, וא"כ אם נפרך כנ"ל אכתי נילף מבכורי' וחלה דגם אזהר' מהאי קרא ואקרי תרומ' והוה בכלל ואינ' בהנאה של כלוי. ועוד אפשר לומר לפמ"ש

התוס' פסחים פ' מקום שנהגו ד' נ"ב אמתני' ד' ור' שביעי' פ"ט בג' מיני' א' כלה וא' לא כלה דלר"י אוכלי' ממין הכלה על מין שלא כלה ולר"ג אוכלי' ממין שלא כלה ובתוס' שם אע"ג דג' מינים שנכבשו יחדי' ואיכ' טעמא מ"מ הטעם חשוב כמבוער וא"כ חזינן אע"ג דלענין אסורי' חשוב טעם כעיקר וע"כ דאוריית' מ"מ לענין ביעור בעינן ממש וא"כ כש"כ לענין הנאה של כלוי די"ל דאם נתן תרומ' טעם בחולין אע"ג דאסור לישראל לאכול משום טע"כ מ"מ לענין הנאה של כלוי מותר דכמו דחשוב כמבוער הה"ד דחשוב ככלה ואין כאן הנאה של כלוי, וא"כ ליכ' למפרך בזבחי' שם מה לתרומ' שכן אסור' הנאה של כלוי דטעם כעיקר של תרומ' יוכיח דאזהר' רחמנ' לע"ד דמה"ת ולוקי' עליו דאהדרי' לאסורי' לס' התוס' ומ"מ אינ' אסוה"נ של כלוי. ועוד דבלאו"ה שם דפריך מנבל' ושרצים ועליה' פריך מה לנבלה ושרצים דמטמאי' והי' צריך למהדר למה הצד עם אסור ערל' וכ"כ לכן פריך מיד בפירכ' דלא הותר מכללו ששייך בכל מה שהביא שם בגמ' כנלע"ד. דברי דו"ש החותם בכל חתמי ברכות. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רב

ב"ה אל"י ה' פ' נצבים תרנ"ה לפ"ק ברע- זאווא יצ"ו. לחתני כבני הרה"ג חריף ובקי מהו' יוסף צבי דושינסקי כ"י אב"ד ק"ק גאלאנטא יע"א ולזוגתו בתי האהובה מ' שינדל תחי' ברכת כתיבה וחתימה טובה. ע"ד השאלה במי שעלי' מצות פדיון בנו הבכור שחל בי' ר"ה והוא הולך למרחקים. ואפשר שיבא בתוך הזמן או אפשר בזמנו ולעשות הפדיון כהוגן או אפשר שישתהה יותר ולענין זמן הפדיון בזה אם הוא בבית' ידוע כי בת' הב"ח סי' קכ"ב דבכגון זה עושי' הפדיון ער"ה שיחול ביום ר"ה דבזה גם מהרי"ו מודה דדוק' בחל בשבת ס"ל הפדיון בי' א' משאכ"ה ישה' המצוה עד ג' ימים ובנובי"ת סי' קפ"ז דיעשה הפדיון בצ"ג, והכא דאפשר כי גם ביום צ"ג לא יהי' בבית' אם יעשה הפדיון ע"י שליח וכדעת הפוסקי' דס"ל דיכול לפדות עי"ש. ועתה באתי להשתעשע בדבריו הנחמדים וראשית דברי' ע"ד ריב"ש בפה"ב עי"ש אשר השואל בת' חת"ס סי' רצ"ג אתי' עלה מטעם שליחי האב בע"כ ומשו"ה א"י לעשות שליח דומי' דנער' שאינ' יכולה לעשות שליח לקבל קדושי' משום דהיא עצמ' שליח' דאב בעכ"ח לקבל קדושי', והחת"ס השיב עליו דל"מ כזה דמה דאיה' ל"מ עביד דהיינו הבן קטן לא מצי משוה שליח, וע"ז מיישב הדר"ג דהוה דומי' מ"ש תוס' קדושין דף כ"ג ויומא י"ט דכהני' שלוח' דידן נמי מלבד שלוח' דרחמ' ומשו"ה אע"ג דאנן לא מצינו למיעבד כיון דגם שליח' דרחמנ' נינהו מצי למהוי גם שליח' דידן, וה"נ האב שליח דבן וגם מצוה עלי' וה"ה ג"כ דברי א"ז בה' מיל' ומשו"ה ג"כ נשתעבדו נכסי' ונעשה מ"מ שליח הבן שפיר. הנה י"ל

בדברי' דא"כ אמאי אינ' יכול שוב לעשות שליח לדעת השואל משום בעכ"ח הא כיון דגם מצוה עלי' מה בעכ"ח שליח דהבן דהוה כמו זה נהנה וזה ל"ח וכי בזה איירי התור'. וגם צ"ל למה משו"ה הוה שליח הבן אפי' מה דלא מצי עביד הא האב אינ' בתורת שליח דרחמנ' כמו כהני' רק מצוה דילי' הוא ואפ"ל דהוה כמו מגו דזכה לנפשי' זכה לבנו, מ"מ הסבר' בפני עצמ' ראוי' לאמר' לענין דמשו"ה משתעבד' נכסי' מ"ש ע"ד חת"ס בענין גז"ש דפדה תפדה כיון דפדיון ע"י עצמ' אי"נ עי"ש דשלוח' ל"ש בגווי' ילפינן בגז"ש לאב, וע"ז השיב דהא מ"מ ישנ' בגווני דשליח ג"כ ל"פ את עצמ' והוא בכור, זה באמת צע"ג דאין זה בכלל דאך קרא ומוקי' וכו' כמו בעלמ' רק שייך גוונ' דאית' בשליחות ומ"מ ליכא גז"ש אלא דהא בלא"ה תבר' לגזיזה בתשו' שניי' לה דמסיק דכהן שייך בשליחות זה כיון דמקבל מתנה של הפדיון כמו איש ואשה לענין גט א"כ כבר יש אופן שליחות גם בפודה עצמ' וליכ' גז"ש ובלא"ה נראין דברי התוס' בכורו' דף מ"ז גבי בן כהן חלל דל"ש הך גז"ש רק באשה דל"ש כלל בפדיון עיי"ש. מ"ש מר חתני נ"י ע"ד מהר"ם שיק סי' ד"ש שתי' דברי יד אלי' שהביא ראיי' ממ' קדושין ד' כ"ט דפליגי ר"י ורבנן אם צריך לעלות לרגל ולפדות בנו איז' קדום ואם אפשר ע"י שליח יעלה לרגל ויעשה הפדיון ע"י שליח אלא ש"מ דא"א עי"ש, והקש' עליו דהפי' בגמ' דאין לו מעות כדי שתיה' ושכ"כ הרמב"ם בהל' בכורו'. וק"ל למהר"ם שיק דהא אפשר מעמ"ל בנ"ז אפי' לכתחיל' רשאוי לעשות כן, ותי' מהר"ם שיק דהסוגי' איירי דחל זמן פדיון ברגל דאם יש לו מעות כדי שתיהן יכול לתן לכהן לפני עלייתו לרגל ויחול הפדיון בזמנו אבל במעמ"ל דאם יחזור לו קודם זמנו לעלות לרגל לא מהני הפדיון קודם זמנו עיי"ש. וע"ז השיב הדר"ג דמ"מ איכ' אופן דיתן מעותיו לאח' ויחכין בממונו והוא יתן עמ"ל ואם כי חריפ' שמעתת' מ"מ ליכ' בזה תפיס' דילמ' ליכ' גבי איש שי"ל מעות או מאמין לכהן עיי"ש פ"ד וו' בב"מ ד' מ"ו גבי עומד בגורן ובנדרי גבי הפקר רמאי שמתיראי עד"ז. ומ"ש כת"ר עי"ד יד אלי' דא"א עי"ש משום דחזקה ל"מ בדאורייתא לומר שליח' עושה שליחות', יפה כתב ותמהני שלא הרגיש' בו הגאונים ואפשר דדייק למ"ד דס"ל דמהני לר"ש. ומ"ש בסבר' הריב"ש דהוה כמו מ"ש בקצו"ח לענין מילה ע"ד א"ז, וכת"ר נחית טפי לומר עפ"י דברי ב"ח סי' תרנ"ח לענין נ"ח ודאי נכון לומר בפרט בדברי א"ז מדויקי' וכנ"ד דעת רש"י בשבת קל"ו בד"ה אי איכ' אח' ליעבד אח' וכ"ד במל"מ, וכעת מילת' בדעתי בדברי ריב"ש עפ"י הסוגי' בקדושין דמצריך קרא דאם ל"פ האב דיפדה א"ע מה צריך קרא והא בר"פ מ' בכורות ד' ד' ילפינן כמה דברים ממעשה הפדיון דבכורי מדבר משעה לדורות ע"י גז"ש והא הוה ל"ב אלף בכורי' וברמב"ן דכל הני שיצאו ממצרים והא ודאי הוה

בהם זקני' שלא הי' לה' אבות ומ"מ מחויבי' הי' לפדות עצמן וא"כ נילף מניה' אלא ע"כ קרא את' לאשמעונין לפדות את עצמ' דייק' וכא ע"י שליח דאי מהתם הוה ס"ד דהוה ע"י שליח דכתוב בקרא כי משרע"ה נתן הכסף וכמ"ש המהרי"א בסי' רס"ה קמשל"ן דל"מ שליחות. ולענין קושי' מהרי"א דחזינן עכ"פ דמהני שליחות בבכורי מדבר ע"י מרע"ה ונילף איפכ'. הנה לפימ"ש החת"ס סי' רצ"ז דאם אין הממון ע"י שליח רק שולח ממונ' עי"ש אין זה לענין שליחו' מ"ש הריב"ש רק מע"ק בעלמ' א"כ אין קושי' כלל דלא כתיב רק שנתן הכסף ומדדהו הוה ולאו מטעמי' דשליחו' ומ"ש עלי' במהר"ם שיק דגם בזה שייך שליחות דעיקר המצוה הנתינה ול"צ הפרש' כמ"ש במתניתן דבכורו' דחייב באחריות בהפרש. הנה ברא"ש מ' בכורת ד' מ"ב משמע דגם הפרשה צריך גבי בן כהן חלל דמדמה לטבלי' שנפל' מב"א כהן וכן במהרי"ט אלגזי אלא דלא פוטרו מאחריות כמו שאר מתנות כהונה. ועיקר לענ"ד דהוה כפריעת בע"ח דמצוה ומ"מ לענין שליחות ביאר בחת"ס או"ח סי' ר"א דגם לזה צ"ל שלוח' שאכ"מ דאל"כ יאמרו לו לאו בע"ד דידי את ולא קבלתי כלום ע"י אבל מ"מ אין ענינ' לשליחות דילפינן מקראי רפ"ב דקדושין דהכ' אפי' ב"נ ומי שאינ' בתורת שליחות ג"כ יכול להיות שליח דשליחות זה מדרך הליכת עולם. וה"נ בנדון שליחת לפה"ב אשר עלי' כ' דברי ת' הריב"ש ודאי לשליחות דילפי' במ' קדושין מקראי אמרי אבל בממונ' של פודה הוה כמו מתנות של בהמה וראשית הגז וכו'. ולענ"ד דברי חת"ס מוכרחי' דהא במ' בכורות ד' כ' אית' עובד' ר"א שדר שיבסר זוזי לר"א כהן בפדיון הבן שדר לי' לחזור ג' זוזי דיתרונהי שלח לי' לשלח ג' אחרינא דאוסיפו עילוייהו ולשון "שדר" מושלח' ודאי משמע בפדי' דהוה ע"י שליח וא"כ האיך יפרנס הריב"ש עובדא זו, וחדוש שלא העירו בתשוב' האחרונים ע"ז, ולפי"ד החת"ס מיושב דמכספו שלח לי' ול"ד לשליחו' שאין זה בכלל הכללי' שכ' בשליחות. ואגב אציע מ"ש לענ"ד לת' אקושי' שעה"מ פ"ו מה' אשות דאם אינ' ע"י שליחות הא ל"מ תנאי והא קמן דמהני מעמ"ל. ולענ"ד עפ"י מ"ש בתוס' בב"מ בסוגי' דתקפ' כהן שהקש' אמאי אין מוציאים מידו דהא יכול לומר לתן לכהן אחר ותי' דאינ' אלא טובת הנאה ואם אינ' ממון ל"ל כלום וא"כ האיך מתנה להחזיר ואם לא יחזיר לא יהי' נפדה במתנה זו דהא אף אם לא יחזיר הא יחזיק בתורת תפיס' דמהני גם בפה"ב כמ"ש ועכ"ח אינ' כשאר תנאי דבבטלו בטל המעשה אלא דקמשל"ן להיפך דאם מקיים תנאו ומחזירו מ"מ בנו פדוי דמעמ"ל שמה מתנה. ומעתה הא בדבר שא"א ע"י שליח היינו בתנאי דעלמ' דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר שכל עצמ' דאם לא יתקיים התנאי בטל המעשה אבל הכא להיפך דודאי המעשה קיים בלא קיום התנאי וכבר בארתי בס"ד הסברא כמו מצוה

שבגוף שא"א ע"י שליא וכמ"ש בקצו"ח בדעת תוס' הרי"ד וחת"ס סי' ר"א הנ"ל דאפי' אם המעשה השליח הוה כמשלח מ"מ על גופ' לא נעשה והדברים עתיקי' וא"כ הה"ד להיפך במצוה שעל גופ' היאך יתבטל ע"י בטול התנאי דהא ס"ס נעשה על גופ' המעשה וכי שייך להתנות על הנחת תפילין וישיבת סוכ' ס"ס הניח תפילין ע"ג כנלענ"ד. והנה להלכה ולמעשה ודאי נראי' דברי כת"ר לסמוך ע"ד מג"א סי' תקס"ח וגם במהרי"א (עיין סי' רס"ז שהביאו מסי' רמ"ט ותקס"ח) מ"מ הא ג"כ קאמר דאם עושה משום הדור ופרסום נס ליום לא עבר משום שהיי' מצוה, וע"ד דמיון המילה שכן כ' במהרי' שאין כ"כ סמך להדור משא"כ מצוה בו יותר, וגם לצאת לד' הריב"ש ורמ"א וט"ז ועוד שאינ' רק שהיי' ב' וג' ימים והא כל עצמ' ראיי' מג"א בסי' כ"ה מיבמות והא פסקינן באה"ע סי' קס"א דוקא מונדינ' אחרת והב"ח הוסיף עד ס' וויל ועיין חת"ס ח' אה"ע סי' פ"א שסמך השיעור על ה' ימים עפ"י ה' ח"צ סי' ק"ו שפוסק עיקר כדעת תה"ד וכ"פ באו"ח סי' תכ"ו לענין קדוש לבנה דל"ח בזמן מועט ועוד בתה"ד משמע דבחל בשבת ויו"ט וכן בתענית לאחרי' דדחינן משום הברכה כמ"ש בחת"ס ח"ו סי' ז' והא בפ"ת בשם ת' פני ארי' וצל"ח ס' פסחי' דהשליח אינ' מברך שהחיינו וד' חת"ס סי' רצ"ח דמברך. אבל בכת"ס סי' ק"ן הרב' להשיב ולפקפק והניח' בספיק' מ"מ מידי ספיקא לא יצא, ובדגו"מ ה' פסח הוכיח דשליח מברך כמ"ש המג"א דאל"כ לחשבי' בהדי חמשה דלא יתרומ' במ' תרומו' והתם סתמ' קאמר משמע אפי' להשהות הנתינה דתרומה וא"כ מ"ש ברכת שהחיינו לשאר ברכות, ובחכמת אדם ראיתי דאם יש חשש דישכח יש לעשות ע"י שליח ואינ' יודע אם משום ישכח לגמרי או לזונכי' ואפשר לעשות באופן השליחות על תנאי דאם לא יבא עד ימים ימימה יהא שליח ואם לאו יתבטל השליחות ויתן המעות בערב ר"ה דיחול בר"ה ולסמוך בזה ע"ד הב"ח ולא יברך ובבא יבא בתוך הזמן ויתבטל ממילא השליחות יעשה הפה"ב כהוגן. אלא שאינ' יודע אם האב בר הכי לידע ענין התנאי (וצ"ע כי דקיימל"ן באה"ע ה' קדושין כר"ן דבשליח לא בעי תנאי כפול) וגם כנראה צריך עפ"י כתב וכת"ר חכם עיניו בראשו כי י"ל ג"כ אם יתפוס הכהן מה דינ' וצריך להיות מממון השליח לכן כ"ז ביד כת"ר לראות אם כשר הדבר, חותנו אוה"נ כבנו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רג

לכבוד הרב האברך החריף ובקי יו"ש מו"ה דוד יודא זילבער שטיין ר"י מ"ש מע"כ ע"ד מרן חת"ס יו"ד סי' רצ"ו במ"ש דלמצות פדיון הבן לא שייך שליחות לגבי בן דל"ש בדנפשי' כמ"כ הי' הדין במילת עצמו בלא שליחות אי לאו דגלי קרא המול דב"ד וכו' מצווי' למול' והכי דלא גלי ל"ש שליחות והק' לפי"ז למה מברכי' בנוסח ברכה בעל והא

במדי דלא איתא בשליחות מברכין בלמ"ד. והנה בסי' רצ"ד תקן בסבר' על קושי' הנ"ל ובסי' רצ"ו הק' לנפשי' קושי' זו דנלמד בנוסח ברכה מעל דישנו בשליחות ותי' דלאו כללא הוא דנוסח על תלי' בזה כמ"ש הרא"ש והר"ן בפ"ק דפסחי' עיי"ש:

ולענ"ד הי' מקום לתרץ במה שאין האב יכול לעשות שליח לפדות הוא עפ"י דברי תוס' רי"ד הידועי' במצוה שבגופו' כגון ישיבת סוכה והנחת תפילין דאין בו שייכות שליחות וביאר דבריו אח"כ דבשלמא בגט וקידושי' תרומה וק"פ נשאר דבר מה לבעלי' בגט כ' אנא פלוני בקדושי' תהי' אשתו לדור עמה ובתרומה ניתן פירותי' לתרום בקרבן פסח יאכל ממנו וא"כ המצוה בעקר' חוזרת לבעלי' משא"כ במצווה שבגופה לא יעש' הבעלי' כלום ע"י עשיית השליח והנה בסי' רצ"ז ביאר מרן חת"ס דאין כוונת עשיית שליח בפדה"ב דאב נותן ס"ך הפדיון לשליח לתן לכהן דאין בזה ענין שליחות דאפי' נותן על הקוף והגיע ליד כהן הוה עשיית ע"י בעלי' עצמן דלא הצריכ' התורה רק שיגיע ליד כהן ס"ך הפדיון ומה נ"מ באיזה אופן הגיע ליד הכהן ואינ' דומה כלל למעשה קידושי' וגיטין דצריכ' אמיר' וכתיב' אבל כל הפלוגתא של הריב"ש והבאי' אחריו היינו לאם השליח רוצה לפדות במעות של עצמו תחת ממון של בעלי' א"כ כל מצות הפדיון עושה השליח וא"כ לפי"ד תוס' רי"ד הנ"ל הא לא נשאר לבעליו דהיינו לאב שום שם וזכר במצוה ולא עשה כלום במצוו' שבגופו'. ושוב ראיתי בקצוה"ח סי' שפ"ב במ"ש לסייע לדברי הש"ך בשם הרא"ש דהאב שהוא מוהל אינ' רשאי לעשו' שליח למול את בנו ובתבו"ש סי' כ"ח חולק עליו ובאמת הוא פלוגת' הא"ז וד"מ סי' רמ"ד והביא הקצו"ח דברי תוס' רי"ד הנ"ל שהיכ' במצות שבגופו' לא נשאר לבעלי' כלום לעשות לא מהני שליחות ה"נ במילת בנו וא"כ הה"ד והוא הטעם בפדה"ב ולענ"ד הוא טעם נכון בדברי הריב"ש:

ועוד י"ל עפ"י מ"ד בב"מ ד' צ"י בשאיל' בבעלים אי מהני שליח דלר"י ל"מ שליח וריו"נ ס"ל מצינו שלשא"כ בכל התורה והגמ' שם מביא פלוגתתן ממ' נדרים ד' ע"ב דפליגי לענין הפר' אי מהני שליח הה"ד לענין שאיל' בבעלי' ובתוס' הקשו עי"ז במה מדמה להו אהדדי ותי' דשם דרשי' משום דכתי' אשה אשה ב' זימנא ה"נ כ' בעליו בעליו ב"פ וא"כ ה"נ בפדה"ב כתיב כ"פ בכור בניך בכור בני כ"פ ואפשר למעט כמ"כ השליח שאין זה בנו וק"ל:

ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן רד

בהי"ת אול"י ה' פרשת וירא תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הרבני הגדול האברך מהו' אברהם ליב שפרייער נ"י בק"ק פאטיק יצ"ו. ע"ד השאלה באשה אשר אביה

נסע לאמעריק' ונשא' לאיש וילד' במבכיר' ואינ' יודע' אם בת ישראל או אבי' כהן או לוי והבאת דברי צ"צ סי' קכ"ה שנשאל שאלה כזאת לפניו ואשה אח' אמרה שאביה כהן והשיב דאשה אי"נ בזה אבל עכ"ז פטור' מפדין בכ' דהמחע"ה ואי דרוב' דעלמ' ישראלים ננהו אהבאה"ר ובשערי דעה מפקפק ע"ד הלכה זו לפי מ"ש התוס' מ' בב"ק דדוק' בפלוגת' רב ושמואל בלוקח שור ונמצא נגחן ס"ל לשמואל דאין הולכי' בממון אחה"ר דרוב גרוע אבל ברוב' דעלמ' הולכי' אחה"ר ע"כ יש לפדות בלא ברכה בנ"ז. וכן הרא' לי בשו"ת בנין ציון סי' ק"ג וק"ד שהשיג בזה על דברי צ"צ בטעם הנ"ל וראיתי בשו"ת קול ארי' סי' פ"ב תשובה נפלאה בענין זה בחוב"ק העמיק והרחיב בענין זה ושם הביא דברי קונטרס הספיקות שהשיג על הצ"צ מעעמי' אחרינ' דמ"מ חולין דף קל"ד מוכח דלענין מתנות כהונ' אזלינן בתר חזקה כש"כ בתר רובא דהא שם רמינן אמתניתן דבגר ששחט פרה ספק קודם שנתגייר או לאח' שנתגייר פטור ממת"כ אספק לקט דחייב מעני ורש הצדיק' ותי' פרה בחזקת פטור' קיימ' קמה בחזקת חיוב' קיימ' אלמ' דדמי אהדדי' והוא ז"ל השיב מדברי התוס' והרא"ש מ' בכורות ד' כ' דקיימ"ל כר' יהושיע דאפי' בעז תוך שנת' אינ' ודאי לכהן דילמא טינפ' כבר וטינוף פוטר בבהמ' דקה ושם בגמ' דטינוף בבהמה הוה מעוט' ומקש' שם בתוס' הא ר"י לא חייש למעוט' ותי' דשאני לענין בכור להוציא מבע"ב דאין הולכין בממון אחה"ר וכן דעת הרא"ש שם וכ"כ הרמב"ן בהלכות' והוסיפ' עוד דאפיל' לענין גיזה ועבוד' לוקי' עליו או לענין הקרב' סמכינן ארובא מ"מ לענין ממון אין הולכין אחר הרוב ובתוס' שם ומסקינן דטעמי' משום דרוב בהמות מתעבר' ויולדת בהגיע זמנן מסייע למעוט עכ"פ חזינן דגם לענין מת"כ נשאר האי כללא (והנה מדברי התוס' אין ראיי' דשאני התם דרוב' מסייע כמ"ש לעיל וכן השיב בבנין ציון) והא דמ' חולין ד' קל"ד הנ"ל צ"ל כמ"ש האחרונים דשם איכ' תרי לישני דבתחילת הסוגיא בל"ק דהרומי' הי' מפרה של גר דמתניתן אבל בל"ב שם דונקונ' אקונ' פריך וא"כ י"ל דללישנא בתר' במת"כ הוה כשאר ממונ' דלא אזלינן בתר רוב' וכמ"ש בת' מרן חת"ס יו"ד סי' ר"מ וכן בברוך טעם בסוף הספר כן השיב בת' קול ארי'. והנה לכאורה הי' מזה ראיי' נגד דברי שערי דעה דהתם רוב מעלי' הוה אלא דבבנין ציון מיישבו כמ"ש התוס' אח"כ דרוב בהמות מתעברות מסייע למעוט אלא דלתוס' משמע שם דאז גם לענין אסור' דהיינו לענין גיז' ועבודה ג"כ אין הולכים אחר הרוב בזה אבל לדברי הרמב"ן והרא"ש משמע דלענין אסורי' הנ"ל אזלינן בתר רובא הנ"ל ורק לענין ממונ' לא מהני רובא ולא הזכירו כלל מסברת התוס' בהלכות הרמב"ן וע"ד הרא"ש שם כבר עמד בהרי"ט אלגזי דהרא"ש עכ"ח ס"ל סברת התוס' והסוגי' שם צריכ' עיון רב

ליישב. ועיין בקול ארי' בסימן הנ"ל שביאר' יפה. והנה בקול ארי' מחלק חלוקי' דודאי היכ' דהי' מקום להסתפק כגון בעובד' דצ"צ דהיתה חוקרו ודורש' על דבר אביה וגם האשה העיד' שהי' כהן שם הסבר' דלא אזלינן בתר רוב' משא"כ היכ' דליכ' שום מקום להסתפק עיי"ש שתי' בזה קושי' השעה"מ והפלא"ה הידועי' והנה בצ"צ אמר בפירוש שאפי' אם לא היתה האשה מעידה הי' פטור מטעמי' דאהבמאחה"ר אלא שי"ל דמ"מ הי' מקום ראוי' להסתפק כיון שהאשה היולד' חוקר' ודורש' עד"ז נראה דיש לפניה מקום ספק ונדכר' ולא מדכר' ועוד מחלק עפ"י דברי הפלא"ה הידוע היאך שהוחזק כבר הרוב לענין שאר דברים באסורי' גם לענין ממון הולכי' אחה"ר. ולפי"ז יש לחלק בין איש המסתפק דכבר הוחזק לישראל להתיר לו מה שאסור לכהן ובין אשה המסתפק' דאין נ"מ וכן מחלק עפ"י דברי ש"ש דס"ל שאין חלוק בין ד"מ לד"נ דלא אזלינן בתר רובא רק אם הוחזק הרוב מקודם ואז אפי' בד"מ אזלינן בתר רובא וא"כ ה"נ יש לומר דהוחזק מקודם שהוא ישראל אם כי לענין כוי אין כאן מוחזק מקודם מיחם כיון דכבר הכרענ' שהוא מן הרוב שוב גם לענין לוי שדינן בתר ישראלי' והניח בצ"ע. והנה כ"ז לא שייך באשה המסתפק' דאז על זה גופ' דנין דלא ידעינין הא גופא אם הוחזק או כא הוחזק אבי' אבל אם יש מקום להסתפק דיש איזה הוכחה או איזה אומדנ' שהוא כהן או לוי בזה לא פרשת דבריך והיאך מסתפק' בזה והוא לפי עיניך רואות ועתה נעתיק לענין ספק דידך כלומר אם ימתין עד שיבא ידיע' מאביה דאז אם יתברר שחייב בפדיון יעשנה כהוגן בברכה משא"כ עתה צריכ' לעשות בלא ברכה ותלי' במחלוק' הרדב"ז וח"צ סי' ק"ו אם ימתין על זמן שנעשה מצוה גדולה או יעשה מיד אפי' שהיא קלה דלדברי הרדב"ז אין מעבירי' על המצות ולדברי ח"צ חשיבה מצוה מהודרת. והנה הח"ץ גופ' מחלק בין דבריו לדברי הרדב"ז דשם המעשה מי שהוא אסור בב"א ויום א' הוא לחירות אם יבחור יוה"כ או בו ביום דהם שני מצוות שונות אבל אותה מצוה עצמ' בהדר' וכעטר' גם הררב"ז יודה שחשיבה וכמ"ש ג"כ בשבו"י ועיין בחתן סופר ח"ב ד' נ"ט שהאריך ועושה כללין בזה דהא לכאור' דברי הרמ"א סותרי' אהדדי דבסי' כ"ה פסק דבאין ציצית מזומני' לפניו יניח תפילין מיד דאין מעבירין על המצות ובמג"א שם הביא ראיות להלכה הנ"ל דאמעלה"מ חשיב' כמהודרת כמ"ש ביבמות ד' ט"ל דאם הגדול האחי' במדינת הים אין ממתיני' עליו אלא לפני הקטן המצוה שהי' מצוה לא משהינן ובסי' תכ"ו פסק הרמ"א דברי תה"ד דאם אין לחוש שיסתיר הלבנה עד מוס"ק ימתין להדר המצוה וקשי' אהדדי והנה לפי הנ"ל אין חולק ע"ד הרדב"ז דלהדור אותה מצוה עדיף ומהך דיבמות התה"ד עצמ' מתרצ' ואדרב' משם ראיי' דדוקא במדינת הים לא ממתיני' אבל באיזה ימים ממתיני' וממילא

מיושבי' דברי הרמ"א דשם בסי' כ"ה אינה משום הדור לאותה מצוה עצמ' אך משם ספר חסידים מוכח דאפי' באותה מצוה לא משהינן שכתב מי שרצה לכתוב ס"ת ע"י סופר שאינ' מומח' כ"כ בכתיב' מהודר' אם ימתין על סופר מומח' יותר בכתיב' מהודרת וכתב עד"ז חשתי ולא התמהמתי שהוי' מצוה לא משהינן וקשי' עלי' דקדקו של תה"ד מהך דיבמות דדוק' ממדינת הים לא ממתינן. ותי' בחתן סופר דשם בס"ת אינ' נגרע המצוה שום דבר רק ההידור משא"כ ביבמות דמצוה בגדול. ועיין מהר"ם שיק ח' אה"ע סי' קמ"ט והנה לפ"ד חתן סופר בנדון זה שנגרע המצוה בחסרון ברכה ששייך לכל המצות שצריך לברך עובר לעשייתן שוב יש להמתין. ועוד בנ"ז הדמי פדיון צריך ליתן ע"מ להחזיר שלא יהי' גזל ביד כהן ועיין בחת"ס יו"ד סי' רצ"ח. וידוע שקצת מתדנזין בזה באחרונים והרבני השואל השיב על הנ"ל דאי"צ להתנות במעמ"ל דנתינה בטעות הוה ולענ"ד מ"מ אינו נותן בלב שלם וגרע מתעמ"ל כידוע מדברי טו"ז והש"ך שם סי' ל"ה [וכן ראיתי בחיי אדם כלל ס"ח דהיאך דלא יקיים המצוה עתה כמו לאח"ז משהינן ועיין בנ"א סי' א'. ומ"ש מע"כ דהכא בנ"ז הויה כמ"ש בשבו"י דאם יש לחוש לבטול מצוה לא ימתין אפי' על אתרוג מהודר וה"נ אם יתברר שהוא כהן לא יעשה שום מצוה תמהני עליך היאך דומה לאהדדי דשם מחויב המצוה ובחשש' שלא יעשה כלל לא ימתין אבל הכא אם יתברר שאינ' מחויב מה בטול שייך בזה אדרבה מצוה שלא יפגום בכהונת':

ומ"ש מדבר שיל"מ מה שייכות זל"ז שם אסור' עכ"פ ובנחית לספיק' אסור' קעביד כמ"ש בצ"צ אשה הפיר' וד' יסלח לה דעכ"פ נתכוונ' לאסור' אבל הכא אדרב' מתכוון לעשות המצוה כהוגן. ועוד התם לא יתוקן כוונת האסור אבל הכא יעשה ויעשה לתקנה היטב ועיי' בתוס' מ' ר"ה ד' כ' דבקושי' מעברי' החדש דטוב שלא יתעבר כדי שלא יעשה ב' ימים מספק ושמעתי ממ"ו הגאון זצ"ל דמזה מוכח שחשוב יותר לעשות המצוה מצד ודאי אפי' במעוט' כמו שם יום א' יו"ט יותר משני ימים מצד ספק. ע"כ לענ"ד להמתין עד זמן בא מכתב בירורי' מאביה אם יסכים אתנו בעל ההוראה מפורסם. ומ"ש אם לברר ע"י הוצאת דג"ר. ולדעתך מצד ספק אי"צ לברר בהוצאת ממון על הספק והנה לפימ"ש לעיל דהוה רוב גמור לענין אסורי' ומצות ורק לענין ממון אין מוציאי' ומשום הברכה וכיון דשיעור ברכה י' זהובי' כס"ך זה אם איש אמיד אבי הילד כדי לעשות המצות בשלימות ראוי' לפזר ממון כ"כ. או"נ דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רה

בהי"ת אול"י ו' עש"ק פ' תצוה תרמ"ט לפ"ק ברעזאווא יצ"ו.

תשובה לכבוד ידי"נ ה"ה הרב הגאון מהו' אבא חיי' הירש נ"י רביד ק"ק סערעד יצ"ו. ע"ד אשה אשר הפילה בתוך י' שבועות שהוחזק' מעוברת והפילה ולא נבדקה במקום אברי' והשאלה אם נפטר רחמה מבא אחריו מפ"ב ויסוד השאלה תסובב ע"ד מהרי"ק שורש קמ"ג הובא בד"מ וש"ע סי' ש"ה אשר דעתו לחייב הבא אחריו ומצרף ב' חזקות חזקה שלא נתרקמ' אברי' וחזקה שלא נפטר רחמה וחשיב כי' חזקות גמורו' והבאי' אחריו חולקים עליו ה"ה הח"צ סי' ק"ד ושבו"י סי' פ"ג ושוב החזיק בנוב"י הגאון מוהר"ש בסי' קפ"ח וכן בשאילת יעב"ץ סי' מ"ט בשיטת מהרי"ק וס"ל דחזקת שלא נתרקמ' אבריו הו' לי' כמו חזקת הגוף דעדיף לפעמים אפי' נגד חזקת ממון לר"ג בכתובות בכמה דוכתי' ועוד ריעות' דמפלת כמ"ש ג"כ בחת"ס סי' רצ"ט מצורף לזה חזקה שלא נפטר רחמה.

וראיתי כי הדר"ג שפך סוללה ע"ד הג' מוהר"ש בראייות חזקות מד' ראשונים:

ובאמת דבריו באות' תשוב' גם לענ"ד נראי' תמוהי' כי למה נכריח לומר דהא דריב"ל דרוב נשים ולד מעלי' יולדו' היינו עד דליכא ספק כלל שהפיל' רוח וכי אין די לנו ברובא לבד ואדרבה בתוס' ד' חי' ע"ב פירש התם אהך דר"י דחשיב ג' רובא דלאו רוב גמור הוא דאל"כ מאי קמשל"ן ר"י והתם פריך דלחשוב נמי הך דריב"ל אלמ' דאינ' רוב גמור ובפרט מ"ש הדר"ג מגמ' ד' ח' וד' ט' מוכח דאפי' בהוכר עובר' לג' חדשים נקר' דילד' ומפיל' רוח אלמ' דלאו ודאי הוא ואמת כי לא אדע תירץ על זה. אבל שוב ראיתי במכתב הדר"ג הביא דבר מפורש מהרשב"א תה"ב סי' ז' שער ו' דלאחר מ"ג יום אינ' חוששת לנדה במפלת ויהבינן ג"כ ימי טוהר דלידה אלמא דגם לקול' סמכינן אהך רובא דריב"ל מקמא ג' חדשים ולא כד' מוהר"ש דהך רוב' דוקא כאח' ג' חדשים ולפיענ"ד לא אוכל להבין ראיי' הדר"ג נה ראיי' מד' הרשב"א הנ"ל הלא הוא סדר שם הדינים מתוך המשניות ואדינ' דמתניתן דמפלת ולא ידע' מה הפיל' ואם ולד הפיל' שהיא משנתינו ד' כ"ט לא פיר' כלום בזמן הימים רק על הדין היוצא מהמשנה ד' ל' המפלת בתוך מ' יום אינ' חוששת מ"א יום תשב לזכר ולנקבה ולנדה אהך קאמר ופי' לנו דהא דתשב לנדה הוא דוק' לאח' מ"א יום משים ס' קליטת זר' אבל במ"ג ליכא ספק ואינו חוששת לנדה ויהבינן גם ימי טוהר וחלוק גדול יש בין הכא להתם דמתניתן לעיל ד' כ"ט דאיירי בנאבד ולא נבדק עד דלא ידע' אם ולד הפיל' שם באמת י"ל דגם לאחר מ"ג יום חוששת לנדה וכדעת הסוברי' דדילמ' לא נתרקו' אברי' ובס' מהרי"ק דאל"כ מה התחלת הקושי' ולמה לי' לפרש בגוונ' זו ולא פירש כפשוטה לריב"ל דרוב נשים ולד מעלי' יולד' ודאי ריב"ל איירי דליכא ס' כלל בקליטת הזר' דא"כ מה רובא דקאמר דולד מעלי' יולדת הא ספיק' אם יש כאן ולד כלל אבל מתניתן לדעת הדר"ג לפי"מ הרשב"א איירי ע"כ קודם

מ"ג דבלא"ה אינ' חוששת לנדה וא"כ אינ' ס' בקליטת הזר' וליכא רובא ובקיצור הוה לי' לתרץ כאן קודם מ"ג וכאן לאחר מ"ג ול"ל חזק' דמעובר', אלא הוא הדבר אשר דברתי דמתניתן לא איירי כלל אהך ספיקא ופשיט' דמתניתן ג"כ איירי לאחר מ"ג אלא מס' דלא נבדק הולד משו"ה חושש' וס' שלא נתרקו' אבריה וכדעת מהרי"ק, אלא הרשב"א קאי אמתניתן דלקמן ד' ל' דמפלת בתוך מ' ומ"א ושם אפי' הולד בפנינו ונראה לנו רקום אברי' מ"מ כיון דאיכא ס' בקליט' הזרע ודילמ' בתוך מ' והוא מי' בעלמא לכ"ע אין סומכין אבקיאו' בדיק' וע"ז קאמר הרשב"א שפיר דלאחר מ"ג אם הוא בפנינו לבדוק ברקום אברי' לאחר מ"ג דליכא ס' בקליט' ודאי מיד סומכי' אבדיקת רקימ' אברי' ואינ' חוששין לנדה ועיין בהרמב"ם פ"י מה' א"ב ה' י"ט נמי משמע להדי' דגם אחר שיצא מס' קליטת הזרע מ"מ צריך בדיקה כרקימות אברים אלא באמת אי"צ לכל זה כי פירשז"ל במתניתן ד' ל' מלמדינו להועיל לפר' אמפלת במ' יום פי' דמפלת שלי' ממתניתן ד' כ"ט דקתני המפלת ואינ' ידוע אם ולד הפיל' תשב גם לנדה אם תראה ולא פי' כפשוט' דהפיל' ול"נ אלא דהוה ק"ל בתוך מ' פשיט' בדלא נבדוק דליכ' חשש רקום וע"כ שהוא בפנינו דאיכ' רקום ג"כ אין חוששין לילד וקשה הדבר להמחיש כלל' בד' חז"ל דבתוך מ' ימי' בעלמא והאיך נראה לנו רקום משו"ה מפרש דאיירי בשלי' והא בשלי' ליכא ס' ול"ד דכלל גדול אמר' אין שלי' בלא ולד ושפי' בבית ט' ואף ר"ש דפליג התם היינו משום בטול ברוב כמבואר לקמן ד' ל"א ע"ב ובבכורות אבל ודאי דליכ' ספק ואפיל' בבכור בהמה אי"צ הבא אחריו מום להיות נאכל לבעלי' ואדרבה בגמ' ק' דקובר' השלי' לפרסם דנפטר' בבכור' ובבכורות ד' י"ט מתניתן דשלי' פוטר בין בבהמה בין באדם בודאי דקא' סימן ולד בבהמה גס' שלי' ובאשה שפיר ושכי' ובגמ' ד' כ"ה אפי' לר"י דמספק' לי' בשפיר שאינ' מרוקם דס' בכור להיות צריך מום בבהמה הבא אחריו מ"מ בשלי' ליכ' ס' ול"צ מום וכן פי' הרמב"ם מה' בכורות פ' ד' ובה' א"ב בשלי' אינ' חוששת לנדה ועיין בכ"מ שם והוא ממתניתן דנדה ד' כ"ד ע"ב וא"כ בזה אמר הרשב"א שפיר דלאח' מ"ג יום דליכ' תו משום ס' קליטת הזרע יהבינ' גם ימי טוהר ואיכ' חושש' משום נדה והיינו משום שלי' דכלל גדול אין שלי' בלא ולד אבל בלא"ה א"ל כס' המהרי"ק דהיינו בלא שלי' אלא שנאבד ולא ידע אם הפיל' או שלפנינו ואין בקיאות בבדיקה לדידן, ואדרבה מפי' רשיז"ל איכ' ראיי' לס' מהרי"ק מדפי' הפיל' שלי' ולא כפשיט' כמתניתן דלעיל דל"י. אם הפיל' ולד אלא ודאי בזה אפי' אחר מ"ג יום לא יהבינן לה ימי טוהר ומה רבות' דמ"א דקתני במתניתן. אבל באמת לענ"ד אפי' באיכ' לפנינו ובדאיכ' רקום אברי' לפי ראות עינינו מ"מ היכ' דאיכ' למיחש משום ס' קליטת זרע חושש וראי לנדה וגם רש"י שפי' בשלי'

הוא לדעתינו כמ"ש לעיל שלא יכחיש בדיקתו כלל דחז"ל. ושוב ראיתי הדר"ג מקשה לדעת מהרי"ק מגמ' דפסחי' דף ט' בהך שפחתו דבי"ר שהפיל' נפל לבור והציץ כהן לידע אם זכר או הקב' ופריך מהך דאין ס' מוציא מידי ודאי, ותי' בג' דס' וס' הוא דאיכ' ס' אם אם רוח הפיל' ולדעת מהרי"ק ל"ל כולי האי הא איכ' חזקה דלא נתרקמו אברי'. ולענ"ד עוד תתחזק הקושי' אהך מתניתן דהביא שם בתחילת הסוגי' מדורו' הכותיים מטמאי' מחשש נפל וכמה ישה' בבית ויהי' טמא מ' יום ופי' רשיז"ל דהוא כדי יצירת הולד וא"כ הוא פלא דאפי' לאח' מ' יום מחזיקנן לט' ולא הוה רובא ולא הוחזק' עובר' כלל כידוע. וע"כ נ"ל דהוכר' לפימ"ש בתוס' שם אהך דבית רמון דאיירי ע"כ ברשות יחיד והך רבתי כותי ג"כ פירש' ברשות יחיד והא ברשות יחיד לא מהני חזקה כאשר האריכ' בתוס' ריש נדה ומ' חולין וראיית' מכמה דוכת' בש"ס דאפי' ס"ס לא מהני וכ"ש חזקה ולהכי נמי לא מהני חזק' דלא נתרקמ' ומתורץ נמי מ"ש הדר"ג לומר דאיכ' תרי מיעוטא רוח ומיעוטא נתרקם והא הני תרי מיעוטא לא עדיף מס"ס דהוה כעין ס"ס ולא מהני ברשות יחיד כנ"ל ועוד באמת אין הנדון דומה לראיי' דהר"ן בחולין ל"ק דתרי מיעוטא הוה כרוב אלא התם לענין דמיעוט' טריפות ומיעוט' טמאו' דהם ב' מינין וכמ"ש באחרונים אבל הכא כל שאינ' ולד חד שמיה דהא פי' רשיז"ל שם פסחים שמא רוח הפיל' היינו שפיר מלא רוח ומה לי שפיר שאינ' מרוקם כגון מלא דם או מים ובשר כל שאינ' מרוקם חד שמי' הוה ונגד כולם אמר רוב"ל רוב נשים ולד מעלי' יולדות ודו"ק. וע"ד אשר הקשה על מרן חת"ס שהביא ראיי' דהך הוחזק' עובר' לאו דוק' לאחר ג' חדשים דא"כ הוה רוב גמור דהא לעיל סמכינן אפי' למ"ד וסתות דאוריית' דל"צ בדיקה והקשה הדר"ג מה ראיי' הוא זו הא שם אפיל' בהפיל רוח לאחר ג' חדשים מ"מ אם ראתה סמוך למפיל' די' שעת' וכדמסיק שם דמ"מ אברי' כבדים ומסולקת דמים, ולכאורה תשוב' נוצח' הוא, מ"מ נ"ל להליץ דראיי' מר' פפי שם דתי' בטעמ' דדי' שאני היא משום דמעל"ע דרבנן ומשמע דבדאורייתא לא סמכינן א"כ לדידי' קשה במסקנא דסמכינן אפי' למ"ד וסתות דאוריית' דאינ' חושש' משום בדיק' בתוך ימי עבורה ש"מ דבעוד דלא חזינן בהפלת רוח רוב גמור הוא. ולעיקר דינא נלענ"ד ראיי' כס' הח"צ אפי' בלא טעמ' דרובא מהני חזקת ממון שלא להוציא לפדיון דהא בגמ' מקשה שם אהך דריב"ל מבהמה שיצאה מלאה ובאת ריקנ' דהיה ספק בכור ונאכלת במומ' ופי' רשיז"לדהוא לבעלים וצריך מום משום ס' אסור אבל אין לכהן כלום וא"כ אפי' לסברת המקשה דלית לי' הך דריב"ל ולא ס"ל הך רובא מ"מ אין לכהן כלום וא"כ בפדיון בכור אדם דאין כאן משום אסור' אלא ממון בעלמ' כמבואר במתניתן דבכורו' ד' י"ט ולעיל ד' כ"ה ע"א הדרינן לכללא

דהמומחע"ה דהא אפי' בלא רובא ומספיק' לא מוציאין הה"ד בהך ב' חזקות בגד רובא ודא דלא הוה אלא פלגא ופלגא דהא לסבר' המקשה דלא הוה רובא ומ"מ אינ' מחשב הני ב' חזקות נגד חזקת מעובר' דבהמה שיצאה מלאה עסקינן ומ"מ אין לכהן כלום, וחדוש הוא בעיני שלא העירו המחברים בתשובותיהם מראיי' זו ועיין בחת"ס כאשר מסיק לדינא לפדות במתנה ע"מ להחזיר ובלא ברכה וכן יש לעשות. ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רו

ב"ה יום ח"י אדר תר"ן לפ"ק פה ברעזאווא יצ"ו תשובה בענין האי בוכרא אשר בעת אין לו בעלים ישראל כי הנכרי' גזלו מהמרע' והבעלי' נפטרו לאח"כ וכעת אין מי שיבוא עמו בדינ' ודיינ' להוציא ממנו הגזל ועיין בר"ן ע"ז דנכרי י"ל קנין באסור' הנאה לישראל ובהקדש מזבח יש לעיין דכל היכ' דאית' בג' דרחמנא אית' אלא דהא קיימ"ל כריה"ג דקק"ל ממון בעלים כמ"ש הרמב"ם והש"ע סי' ש"ו דמהני מכיר' א"כ שייך גזל בקנין מ"מ בי"כ ובי"כ הנכרי מחזיק בו כשלו ואין מי שיוציאנו. לכן באתי לדין בזה אם יש להתיר אמיר' לנכרי זה להטיל בו מום דלדעת התוס' ע"ז והרא"ש אינ' אלא דרבנן הטלת מום בזה"ז. ומשו"ה אמרתי עפ"י מ"ש המג"א סי' ש"ז ס"ק כ"ט כדעת התוס' בב"מ ד' צ' והוא דעת הרמב"ם ומ"מ ויתר אחרונים דאמיר' לנכרי שהוא לצורך נכרי עצמ' מותר כמ"ד דמותר לומר לו עשה מלאכתך בשבת כמו אכול נבלה וא"כ ה"נ כיון דהאי בכור בחזקת הנכרי אם אומר לו לעשות בו מום אשר מתוך כך יכול למכרו לישראל בהיתר האי אמירה לצורך והנאת נכרי הוא ואין בו משום אסור אמיר' ושבות לכאורה. אלא שראיתי בתשוב' מהר"ם שיק יו"ד סי' שי"ג שבא לדון בדבר חדש דבהטלת מום דקיימ"ל דאפי' הגרמ' אסור כמ"ש מ' ביצה ד' כ"ז אמירה לנכרי אסור מדאוריית' עכ"פ משום הגרמ' דזהו גופ' גורם להטלת מום. ויען כי הוא דבר חדש ולא א' מן המפרשים העירו על זה (ועיין ברא"ש בב"מ ד' צ' בשם הראב"ד) לכן אמרתי להפוך בסבר' זו החדשה אם יש לקיימ' ולדמות להגרו. ולענ"ד הדמיון אינ' עולה להאי דאמרינן שם בביצה דכא יתלה דבלה באזנו כדי שיבא כלב ועי"כ יעשה בו מום דהוה משום הגרמו' דבהמה שאין לו דעת לתלות ברצונ' כמ"ד במ' קדושין דף כ"ב ע"ב לחלק בין בהמה לאדם דבבהמה בקורא לה והיא באה הוה משיכה לקנות לדאדעתה דאור' הוא הולכת אבל עבד דיש לו דעת על דעת עצמ' הוא עשה ואין כאן פעולה שנעשה ע"י הקונה לכן לא הוה נמי משיכה לקנות אות' וא"כ ה"נ אם כי אומר לנכרי לעשות בו מום אין זה הגרמ' אשר גרם האומר לו כי הנכרי לבד מדעת עצמ' הוא עושה ומרצונו. משא"כ הכלב המחזיק באזנו

של בהמה ע"י הדבלה המשכו בטבעו הוא הולך וזהו שנעשה ע"י אדם שתלה הדבלה שפיר הוה הגרמ' דאם לדעת המהר"ם שיק דאמירה לנכרי הוה הגרמ' אם לענין קנין נמי דמהני גורם כמ"ש לעיל וכמ"ש נמי בקדושין דף כ"ו בחביל' זמורות לפיל שעי"כ מגביה עצמ' הפיל והוה הגבה' לענין קנין וא"כ מצינו שליחות לנכרי לקנות בהגבה' בעד ישראל וכי נאמר כן אתמהה. ובחו"מ סי' קפ"ח פסק בהדי' דלא מהני שום קנין ע"י שליחות נכרי ולדברי מהר"ם שיק יקנה ע"י אמירה לנכרי מטעם הגרמ'. וראיתי בסי' קפ"ח דברי נתי"מ אשר בא לדון בפועל נכרי קונה בעד בע"ב ישראל מטעם דיד פועל כיד בע"ב כמ"ד בב"מ פ"ק לענין תולבע"ח אבל נכרי דעלמ' שאינ' פועל לא ועיי"ש בשם מ"א דגם ע"ז פליג וגם בפ' אי"נ ד' ע"א מוכח דאין שליחו' לנכרי גם לענין קנין רק לחומרא וע"כ היינו טעמ' דכיון דנכרי ברצונו תלי' ואי בעי עביד וא"ב ל"ע לא חשיב אפי' הגרמ'. ועוד נלענ"ד ראיי' מפ' הכונס דהשולח הבער' ע"י חשו"ק פטור דינא אדם וכא חשיב לפי"ז אפי' הגרמ' כמ"ש הרמב"ם וש"ע ח"מ סי' תי"ח אע"ג דכבה ולבת' הרוח למאן דדאין דינא דגרמ' חייב וגם לא מצינו בהיזק ע"י נכרי שיהי' חייב השכחו משום הגרמ' ואע"ג דבב"ק ד' קי"ז במסור ליד נכרי אנס היינו טעמ' משום דמוסר ביד אנס שהוא כתוא מסמר כמ"ש בגמ' שם דהאנס לממון הוא מבקש ובודאי יעשה ממה שהוא להנאת גזלנות' וכמ"ש הרא"ש בב"ק ד' צ"ח בדינא הגרמ' דמוסר ביד אנס חשיב כודאי מהאי טעמ' משא"כ שאר אמירה לנכרי אינ' גורם כלל. ועוד נלענ"ד ראיי' מגופ' דשמעתת' מ' בכורות ד' כ"ה ע"א על מתניתן דהתם דקתני בי' אסור אמירה לנכרי על הטלת מום דאמה דסיים במתניתן זה הכלל כל שהוא לדעת אסור שלא לדעת מותר וקאמר לאתוי' מאי. לדעת הוא הגרמ' דאסור ולדברי מהר"ם שיק כיון דאמירה לנכרי אסור מטעם הגרמ' מה אתא לאתוי' הא אמיר' לנכרי מפורש ג"כ במתניתן דאסור וא"כ הגרמ' בכלל ועוד כד' מהר"ם שיק אפי' מסל"ת יהא אסור אע"ג דלא מכוון הנכרי להתיר' מ"מ הא לא גרע מהגרמ' לדידי' ואמאי מותר לכ"ע במתניתן דהתם וכן פסקינן ביו"ד סי' שי"ד לכן אם כי איני כדי להשיג על ד' מרן הא גם בפוסקי ראשונים משמע בפירוש דאינ' רק משום אמיר' דעלמא. וא"כ כל מה שהבאתי הוא ראיי' להם על מה לא התעורר' משום הגרמ' הנ"ל וכיון שכן שאינ' אלא משום אמירה הדרינן לכללא כמ"ש המג"א דכל מה שהוא לצורך נכרי לית בי' משום אמירה: מ"מ הא לדידן נמי חדוש הוא ולא ראיתי בעניי שו"ת בענין זה בהיתר הטלת מום במה ששייך לנכרי וגם לדברי הרמב"ם הא הטלת מום בזה"ז דאוריית' ורק לתוס' ורא"ש הוא מדרבנן ויעיין בחת"ס סי' ש"ו שי"ד ושי"ז וע"כ לומר לנכרי להדי' להטיל מום אינ' ערב לבי להתיר ורק במסל"ת לנכרי לומר דלא ישחט

בהמה זו לישראל רק בהטלת מום וכלום' אע"ג דבלא"ה מסל"ת מותר כמתניתן דבכורות ד' ל"ה הנ"ל מ"מ הא אם כבר ידוע לנכרי ענין זה אוסר במתני' משום דנתכוין להתיר' עי"ז וכמ"ש בסי' שי"ד הנ"ל. מ"מ יש לצרף שפיר סברא הנ"ל כיון לצורך עצמ' הוא עושה לא איכפת לן בכוונתו דכל כוונתו איכ' גורם אסור רק משום דמכוון לצורך והנאת ישראל אבל הכ' לצרכו הוא. ובזה נמי י"ל על מה שחוכך להחמיר במהר"ם שיק באותה תשוב' שהוא משום בזיון קדשים כמ"ש החת"ס בסי' שי"ז דאמיר' לנכרי גופ' הוה משום בזיון כעושה ביד‌יים הבזיון הכא במסל"ת לבד ודאי לא חשיב בזיון בידיים דהא אינ' מצווה, ע"ז כמובן. וגם מה שהחמיר שם משום שליחות לנכרי עפ"י ד' תוס' מ' שבועות דף ג' ד"ה על ונמו"י בב"מ דבדבר עביר' למ"ד אם השליח אינ' ב"ח מחייב שלחו אפי' במי שאינ' בר שליח' ויעיין בש"ך סי' קפ"ז שהשיג ע"ז מ"מ בכהגוו"נ בודאי אינ' משום שליחות דהא אפי' באומר כל הזן אינ' מפסיד לא הוה משום שליחות כמ"ד בכתובות ריש המדיר ובשבת ד' קכ"א אמרינן בדליק' התיר' לומר כל המכבה אינ' מפסיד ומשמע דוקא בדליק' משום הפסד אבל בלמ"ה איכ' משום אמיר'. ובזה י"ל קושי' מהר"ם שיק לד' התוס' דאיכ' שליחות בנכרי בדבר עביר' א"כ בכול' ש"ס למה כן טעם אמירה ומשום שבות הא אית בי' משום שליחות. ולהנ"ל אתא שפיר דמשום שליחות ליכא אם אומר סתמא כל היעשה אינ' מפסיד כהאי דפ' המדיר שהבאתי ומשום אמירה איכ' דהא רק בדליק' התירה. מ"מ בענינינו הא כבר בררנו בס"ד דלס' מג"א והוא דעת הרמב"ם ותוס' דליכ' משום אמיר' מ"ש לצורך נכרי ולא לישראל וזה דומה לזה. כנלענ"ד פיסק' האי דמילת' להלכה. ולמעשה עד שיסכים אתי גדול א' למען הציל ממכשול כידוע. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רז

ב"ה יום ד' פ' כ"ת תרמ"ו לפ"ק ברעזאווא יצ"ו. ברכות מעונים ורב שלומים על ראש חביבי הרבני החריף ובקי זך ונקי מה"ו פנחס קורלאנדער נ"י מע"כ הציע לפני דבר חדש בשאלת כוי ובופל לענין דין בכור אשר לא הובא לא בתלמוד ולא בפוסקי' ראשונים ואחרונים והיא באמת לפלא ועקום הניחה לך להתגדר ואתה חפשת וחקרת בכל צד וצדדי צדדים להוציא הדבר כעין שמלה חדשה בכוח' דהתירא ובעת בא מכתבך לא הייתי במזג השוה וגם שאר טרדות סבבוני בזמן הזה ולא הי' בידי לעיין ולברר הדברים כאשר נאה ויאה לדבר נכבד כזה, וגם עתה בעניותי אין אתי לאמור זה הדבר ורק בכה וכה מאשר נלענ"ד אציע לפניך ולא כדן דאין ששייך לגדולים אשר בארץ הנה, להם משפט הבחירה, ואשר חנני ד' למשקול ולמטרי בדבר הלכה, ולא אמנע לבקשתך. והנה

תחילה בא' לדון בכוי הנאמר בש"ס מה דינו לענין בכורה, ולא נשנית בשום מקום. ובזה ודאי לענ"ד צדקה דבריך כי אסור בכורה בו יבטלו הספיקות ברובא דאי מתייש וצבי ודאי פטור וגם מצבי ותייש פטור משום כלאים. ולקמן אדבר עוד מזה בס"ד. ואם ברי' בפני עצמו ולא בהמה וחי' ודאי ג"כ פטור דאך בכור שור כתיב ובתוס' יומא שם אמר' דפטור מכסוי כיון שאינה לא בהמה ולא חיה מהיכ' תית' לחיובא כיון שאינ' חי' והה"ד להיפך כיון שאינ' בהמה ואינ' בכלל שור ועז וכשב, וג' ר"י דא' ספק חי' ובהמה ג"כ אינ' מבואר מה מין בהמה והוה ספק א"כ ס"ס גמור הוא וס"ס דפלוגת' ג"כ הוה ס"ס כמ"ש הפרי"מ סי' פ' כאן ועיי' בפרי"מ סי' נ"א וסי' מ"ג ביו"ד שם דס"ס כעין זה מהני וכן מבואר בסי' ק"י בש"ך ואחרונים ואע"ג דבספיק' דדינא לא מוקמינן אחזקה לד' הפרי"ח מ"מ ס"ס הוי. אלא שספק זה דמתייש וצבי דהספק משום כלאים דלפטור וכלומר דאף אם זה הכוי מצבי שבא על התייש דאפי' הוא מקצת שה אם חוששין לז"א או כול' שה מ"מ כלאים הוא ופטור מבכורה כדילפינן במ' ב"ק ד' ע"ח בזה יש לעיין דכלאים בגמ' לא מצינו לענין קרבן אלא בולד הראשון שבא מכלאים כגון משה ועז וכגון שאינ' נדמה לאמה אבל זה הולד שנולד אח"כ כלומר ולדותיהם לדורות והא בתמורה ס"פ כל האסורין ד' ל' ע"ב לא תני אלא ולדות שנרבעו אמות' אבל לא כלאים וגם הרמב"ם בה' אסורי מזבח פ' ג' הי"ב לא מנה ולדות כלאים ועיין ברא"י מ' חולין שם דף פ' וא"כ הה"ד לגבי בכור הא דפטור כלאים כגון משה ועז והולד אינ' נדמה לאמו חייב בבכור' ולד ולדה, וכן מוכח לפענ|ד במ' בכורות דף י"ז בפלוגתא דר"מ וחכמים בעי ברזל בת רחל בת עז או רחל בת עז בת רחל אי הוה נדמה או לא, ומקמ' הכא נקט הפלוגתא ברחל שילדה עז ואביו תייש ולענין אותו ואת בנו ופליגי בחוששין לז"א וכי היכ' דמוקי לה בתר הכי לענין נדמה ברחל בת רחל בת עז ואמאי לא מוקי לה בגוונא דא דהיינו באביו תייש והיא רחל בת רחל ולענין בכורה ומשום כלאים, אלא ודאי כיון שאינו נדמה לאמו ורק משום כלאים חייב בבכור' דהא ולדות כלאים כשרים למזבח ועיין בב"י סי' שט"ו שם הביא פלוגת' הרמב"ם שהשמיט דין זה לענין נדמה והרא"ש פסק כחכמים ובש"ע לא הביא כלל דין זה, והאחרונים מתמיהים למה לא הביא דעת הרא"ש וצ"ע ומעתה אות' כוי שדברו בו חכמים בגמ' למ"ד שהיא מתייש וצבי וכמסקנת ר"פ באו"ב ד' פ' דלענין כסוי הוא מצבי שבא על התייש ולענין או"ב בין בתייש הבא על צבייה וצבי שבא על תייש' ופליגי במקצת שה א"כ כוי זה לא הי' מין בפני עצמו ונולדו זה מזה לדרא עלמ' אלא שדברו במזדמן עפ"י מקר' האיך שצבי בא על התייש או להיפך כל חד כדינ' וכן לענין חלב יש לדון לפי פלוגתתן ולפי אשר נקר' דצבי על התייש ודאי החלב אסור

דהא פסקינן כרבנן אפי' שה ולהיפך הוה ספק. אבל בכוי שהוא מין בפני עצמו ופרים ורבים זה מזה לדורות האיך לנו לחקור על תחילתן היאך נעשה וקרוב לודאי לומר דבא מצבי על תיישׁ' חדא דדומה טפי לבריה שגדל בינינו וכגון אם הוא בוכל שי"א שהוא כוי ועוד שגדל בבית ואוקמ' אחזקה שדומה לאמו ולא נדמה דנדמה שינוי הוא. ואפשר שזה שאמר ר"ג בגמ' דמין בהמה הוא ושל בי' דושאי מגדלין עדרים עדרים ומאי ראיי' זו אלא כמו שאמרתי, ואף דלא קיימ"ל כר"ג, ועיין שבת ד' ק"ד ע"ב היינו משום דאינ' אלא בי' דושאי ונזדמן שגדל' חיות' בביתו כמ"ש שמזדמן בשרים שמגדלין חיות לבני תרבו' או שאותו עצמה באמת דנין לבהמה. אבל כוי דעלמא בזמן שנמצא במדברות ויערים והוא במקר' אתיישׁ וצבי ודנין כפי מה דנתהוה אבל בכוי שהוא בינינו למ"ד שהוא מצבי ותיישׁ לענין בכור' אין לפטור משום כלאים דולדות כלאים שרי' למזבח וכש"כ לבכורה כמ"ש בב"ק ד' ע"ח בתוס' שם ואי די"ל שהוא נדמה דהא נשתנה ואינו דומה לשור או תיישׁ כמו שנמצא עתה למשל אם נאמר דבופל הוא כוי נמי י"ל דהא מקצת סימני' לשור ורובו דומה לשור אלא דמ"מ מום הוא ושוחטין עליו במדינ' כמבואר בבכורו' ד' ג' ע"ב, אבל בזה ג"כ יש להסתפק דכיון דמגדלים כל או"א לפי דומה לו לדורות עולמים שוב לא הוי שינוי ואין כאן מום, רק בולד הראשון או שני לחכמים די"א שם אבל כגון זה שדומה לאמו שהוא מינו לאלף דור אין זה נדמה ולא שינוי משום מום וי"ל דשור דעלמא הוא ובפרט שדומה ממש למינ', והארכתי בפרט זה מפני שנתחדש לי ולא דברו ג"כ בזה במפרשים וא"כ ספק זה לענ"ד אינ' ראי' להציא' בכוי זה, אבל מ"מ יש ס"ס אחרת דדילמא ברי' בפ"ע וס' חי' ובהמה וגם בזה יש לדון דהא ברי' בפני עצמ' רוב הפוסקים לא סברי' להו כמ"ש הר"ן ר"פ הזרוע להלכה ורק לספק חי' ובהמה או מתיישׁ הבא על הצביי' עיי"ש וכבר הודיע האחרונים האיך דרוב פוסקי' ל"ס כדעת יחיד ובש"ע כאשר פסק אינ' מצטרף לספקו ועי' בהוראת או"ה סי' רמ"ב. והנה כ"ז בכוי, ועתה נחזה אנן בבופל ג"כ לדון לס"ס דיל' כדעת הראשונים שהוא שור הבר וס' חי' ובהמה ודילמא איל הבר ודאי חי' או כמו שקורין כוי ויש הרבה ספיקות. והנה מתחיל' אימ' על מה שאתה מתקשה בדברי הב"י והרשב"א בת"ה דבשור הבר הרמב"ם פסק כחכמים דשור הבר בהמה דלא כרא"ש דפסק כר"י דנימוקו עמו ובגמ' הסוגי' כוותי' דקאמר דילמ' דתאו ננהו ומסיים בת"ה דלא הי' לו גירס' זו בגמ' ועוד דבשל תורה הלך אחר המחמיר וקאמרת דאלמ' דליתא לת"ה אלא לטעמי' דרמב"ם ועוד מנה להחמיר דהא נ"מ לענין כלאים. והנה מ"ש בשל תורה להחמיר אינו מטעם חומר' וספיק' אלא דהכ' דינ' דבשל תורה הלך אחר המחמיר דזה כלל בש"ס דהיכ' דתרי מחולקי' ואינו מוכרע אזלינן אחר

המחמיר כמ"ש רשיז"ל בחולין ד' נ' ע"א וכן הביא הש"ך בסי' רמ"ב בכללי או"ה בשם הרמב"ם בה' ממרים והרשב"א בתשוב' א"כ זה כלל מונח בש"ע, ויש לכוון דבר זה במה שפי' הש"ך בסי' רצ"ז על דברי תויו"ט ממ' כלאים בפלוגת' חכמים דשור הבר מין בהמה רי"א מין חיה ופי' הברטנורא והרמב"ם מין בהמה וחלבו אסור וקאמר בתויו"ט דאלו לענין כלאים אין נ"מ דכל תרי מיני אסור והשיג עליו בש"ך דזה אינו דודאי אם הוא בהמה מותר עם בהמה דשור גמור הוא כדאיתא בירושלמי דברח למדבר ונעשה שור הבר והא דפירשו לענין חלב משום דקאמר מין בהמה ול"ק דמותר עם בהמה או אסור עם חיה ור"י אוסר להיפך אלא ודאי דאשמעינן לענין חלב ומ"מ קשה אמתני' דהא בה' כלאים קעסיק ומ"מ נימא נ"מ לחלב אלא ודאי הא קמשל"ן דלענין חומרא וקולא פליגי דלענין זה אתשיל בבית המדרש והדרינן לכלל זו דהלכה כהמחמיר והם חכמים משא"כ לענין כלאים אין כאן לא קולא ולא חומרא וה"א דה' כר"י דנמוקי עמו וקמ"ל דלענין חלב בהמה פליגי וחכמים לחומרא וכיון דלענין זה אתשיל אזלינן לחומרא כמ"ש בגמ' ביומא גבי פלוגת' ב"ש וב"ה לענין שיעור שתיי' כי אתשל לעוג מלך הבשן אתשיל, ועיין בתו' ריש קידושין ב"ה בפרוטה וש"פ וב"ש ס"כ באסר אטלקי דלא הוי ב"ש לקולא דכי איתשל ודו"ק. וא"כ ע"כ מוכח דהלכה כחכמים ואינו משום ספיק' לחומר' אלא דהכא דינו דבשל תורה הלך אחר המחמיר כודאי ועיין בהג"ה מהרלנ"ח ביו"ד סי' פ' דמשו"ה פסק הרמב"ם כחכמים דכן אית' בירושלמי ושה בשם יד מלאכי דהלכה כר"י דנמוקו עמו דוקא נגד היחיד ולא היכ' דרבים פליגי עליה' ועיי' בפרמ"ג במ"ז יו"ד סי' פ' דשור הבר ודאי בהמה דהלכה כת"ק ולא כר"י ואין להצתרף לס"ס, ולענין כיסוי אינ' אלא חומרא בעלמא וא"כ נפל זה הספק. ובאמת בתוס' זבחים משמע דודאי בהמה דבופל אינ' ראם א"כ ודאי וכן הביא האחרונים לשם התוס', ותמהתי על דבריך דקאמרת להיפך ועיין בב"י סי' כ"ח ובפרי"מ דהרבה אחרונים מתירים לשחוט ביו"ט דודאי בהמה ועיקר הדברים לא שייך בזה לומר ס"ס דחסרון ידיעה הוא כמ"ש האחרונים בכמה מקומות ועיין בפרימ"ג סי' מ"ג דכל היכ' דל"י מה הוא לא מקרי ס"ס וכ"כ הרי"ט אלגזי בה' בכורות לענין לפדות בכוי פטר חמור דלמ"ד ספק חי' ספק בהמה מוצאי' מידו ולא מקרי מוצא ממוחזק דספק גרוע הוא ולא מהני אחזקי כן הביא בשם הירושלמי ולא מצרף לס"ס. ועוד דהא ס"ס זו שם א' הוא דמה אמרת דילמא שור הבר כמ"ד דמין חיה ודילמא איל הבר וחי' או כוי וחי' וא"כ הכל חד וא"כ בכל דבר שיזדמן לנו מין חיה ולא נדע מהו נימא שהוא ס"ס לחיה ונאמר דילמא מין אקו ודילמא מין זמר דילמא תאו וכדומה והכל חד ספק משא"כ בכוי ממש דס"ס משום ברי' ומשום כלאים שפיר הוה ס"ס ועוד

דהכ' א"ל ג"כ ס"ס לחומר' דילמ' בופל בהמ' כדעת רוב ראשונים והמחבר ואת"ל שור הבר דילמא כמ"ד שור הבר נמי בהמה. ועוד דבכל ס"ס דא"ל לקול' ולהיפך נמי נימ' לקול' לענין דבר א' לא הוה ס"ס כמ"ש התוס' בב"ק ד' י"א ד"ה דקא מטהרת לענין שלי' והכא אם נאמר ס"ס דילמ' חי' וקול' לענין בכור אתה מחמיר לענין כלאים בהמ' ויש ג"כ ס"ס להיפך להקל וכמובן וכ"כ הטורי אבן במ' מגיל' לענין טומטום דאינ' מוצא אפי' מינו דאע"ג דאיכ' ס"ס דילמ' זה זכר וזה נקבה ודלמא תרווייהו זכרים או נקבות ומתרץ דאיכ' נמי להיפך ופעם אחרת נימ' שוב דזה מוצא את זה ולא ס"ס כהגוו"נ עיי"ש ועיין בש"ע יו"ד סי' שט"ו ס"ק ט"ו לענין אנדרוגינס כה"ג שמחמירי' אע"ג דהתם נמי איכ' ס"ס ומחמיר לענין בכורה והוא ממש דומי' דהכא, לכן אין אתי לדון להקל כיון דס' א' הוא כמו שבארתי בע"ה, ובתשו' שבות יעקב ח"ב סי' צ"ב מחמיר להטיל מום בזה"ז אפי' בספק בכור דא"כ מה מהני תקנות חכמים בכל ספק בכור יטיל מום ועיי"ש, ותו אין אתי ומי שדעתו רחבה מדעתי עניי' יבאר יותר ותמחול להציע הדברים דעתך ודעתי כא' מגדולים כי אינ' אומר ל"א ול"ה. דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ואחה"ז בא לידי ש"ת כת"ס שיצא אז לאורה וראיתי כי נשאל עד"ז והשיב שם בקצור ודעתו ג"כ שאין לצרף לס"ס בס' חי' דמדלענין כסוי הוה כודאי בהמה ורק לחומרא בעי כסוי וכמ"ש, עיי"ש בסי' קס"ה וא"כ לענין בכור ודאי אזלינן לחומרא כמובן:

סימן רח

ב"ה יום ג' פרשת בלק תרס"ז לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידי"נ ה"ה כבוד הרב הגאון חריף עצום מו"ה שלמה זלמן עהרענרייך נ"י אבדק"ק סי' שאמלוי יצ"ו. הנני ע"ד כי ענותנתו הרבני ע"י אחיו יד"נ הה"ג דומ"ץ נ"י לאמור דעתי בהסכמה פסקא דמר. וכבר אמרתי לפניו דדעתי בפשיטות להתירא בנד"ז. ע"ד ישראל שהקנה בהמה מבכרת ע"י קניני' הנאמרים לקמן בס"ד ונולד ולד בכור ונתערב בין כמה מאות פשוטי' דכל עצמה מה שבת' אחרוני' מחפשים להחמיר מפני מ"ש דעת מרדכי במס' יבמות דאיכ' ב' כריתות שח"ק בחוץ ואכילת קדשים בטומאת הגוף. וגם ע"ז מתמיהים בת' גדולי טהרה סי' כ"ה ובת' אמרי אש סי' קי"א דשח"ק אינ' בזמן הזה דליכא מזבח. לבד מזה אפי' לדעת הראב"ד והגאונים החולקים על הרמב"ם כמ"ש בת' הר"ן דליכ' קדושת בכור בח"ל דפוסק כר"י מ' זבחים דף ס' ותמורה ד' כ"א וחולקים עליו היינו לענין דעכ"פ קדוש אבל ליקרב נמי ודאי קיימל"ן כר"ג וסתם מתניתן דמ' חלה ועיין בת' ש"א סימן ע"ט וא"כ אינו ראוי' לפתח אוה"מ וא"כ משום שח"ק או אכילת קדשים בטה"ג שאינו רק לאחר זריקה ובקדשים בחוץ שנשחטים ליכא דין טה"ג כלל והדברים עתיקים מ"מ

ישנו איסור מה"ת. ובנידן דידן דכבר נתבטל מה"ת ברוב ורק ב"ח דלא בטלי מדרבנן ודאי יותר יש צד להקל מלהחמיר וכמ"ש המשאת בנימין סימן ל"ה:

והנה בנ"ד ישנו כמה צדדים להקל מצד הקנינים שנעשו. א') קנין אסתומתא האנדשלאג, ב') וגם לרבות קנין השטר אסתומת' ודינא דמלכותא, ג') יש בו ג"כ משום קנין כסף. ד') קנין חצר. והנה קנין אסתומהא אשר בחת"ס בסי' שי"ד וכמה תשו' שהביא בחת"ס כמ"ש כ"ת וגם בח"מ סי' י"ב מביא דמפקא בקנינו לגוי מידי קדושת בכור. חלא שראיתי מבוכה גדולה בזה בת' עטרת חכמים סי' כ"ד שהביא ת' המיוחסת להרמב"ן בהיפך דמסקנתו בזה"ל וא"נ שנהגו לקנות במשיכה וא"ה קאמר ר"ל דישראל הקונה מהם בכסף ולא משך חייב בבכורה כיון דמדאורייתא קני לי' ישראל קמה לי' ברשות' ומשעת מתן מעות חייב בבכורה וכן נמי נכרי שנתן מעות לישראל בבהמתו אע"פ שלא משך ודרכם למשוך אפ"ה ישראל מכי שקיל זוזי אסתלק לי' ולא קמה לי' ברשות' הלכך אינו חייב בבכורה דלאו דישראל הוא ולר"י דאמר לעמיתך בכסף לכותי במשיכה וישראל שנתן מעות לנכרי בבהמתו פטורה דהא לא משך ואפי' נהגו לקנות בכסף וכותי אסתלק לי' מבהמתי מ"מ ברשותי' דישראל לא קאי להתחייב בבכורה עד דמשך כדין דאורייתא אבל בודאי לחייב הנכרי לתת לישראל בהמה זו שקנה ממנו חייב מחייבינן לי' בדינא דכדינהם דייניגן לי' כדאיתא בב"ק קי"א אם אתה יכול לחייב בדיניהם עכ"ל הצריך לעניגנו. ועי"כ שפך סוללה ע"ד ת' האחרונים ה"ה ת' מהרש"ק ופנים מאירות סי' י"ב שסמכו על קנין אסתומתא שנוהג בדינהם. והנה לפלא בעיני מאד כי אחרי שעייגתי בת' מיוחסת להרמב"ן הנ"ל מצאתי תחילת דבריו ה"ה כדברי מרן בעל חת"ס דקנין שנוהגים קונה מ"ה אפי' לענין בכור משמע דהא מתרץ ההוא דבכורות דפליגי אי מעות או משיכה קונה היינו בלא נודע מנהגם. אח"כ מתחיל כדברי בעל תשו' עטרת חכמים וכי נימא דבעל חת"ס ראה תחילת הדברים ופסק באמצע הדבור מני' ובי' והעלים מעיניו. חלילה לאמור על מרן אשר דברי הראשונים עין בעין נראים לפניו. וע"כ לענ"ד לפי מה שכ' בתשו' המיוחסת לפני לא כתב ראשי התיבות א"נ כמ"ש בעטרת חכמים אלא כתב להדיא ואין נראה ומפשט פשיטא לי' לחת"ס דהאי ואין נראה נמשך למטה כלומר שאינו נראה לומר כן דפטור מבכורה בקנין כסף ומשיכה למי כדאית לי' ולמר כדאית לי' איירי בהפוך הקנין שהי' נוהגין ביניהם והסברא מוכח כן דא"כ מהיכ' תית' להקל בבכור ג"כ נגד קנין הנהוג עכ"פ נימא מדרבנן חייב וכמו קנין אסתומתא למ"ד דהוה דרבנן או בשאר קניני' דרבנן. אלא שלשון הרמב"ן מ"ש "אבל חייב חייבינן לי' ליתן זו הפרה לישראל" קשה קצת לפירש זה וצ"ל דלשון אבל הוה כמו אלא כלומר סתירה

להנ"ל כלומר דודאי הוה קנין מועיל. לבד מזה אפי' נימא כמ"ש בת' ע"ק מוכח מדברי הרמב"ן עכ"פ דאיירי רק בקנינים שנוהגים ביניהם אבל מה שנוהגים בין כל תגרים בין בישראל ובין בכותים אפשר דכ"ע מודים דמהני כמו ד"ה וכן ראיתי בת' באר יעקב על היו"ד. ואם הוא מקנינים שהוא מדינא דמלכות' ודאי י ל דמהני כמ"ש בת' חת"ס הנ"ל. והא בח"מ סי' ס"ח פסק הרמ"א להדיא כדעת הריב"ש דאפי' בשטר מתנות והודאות מהני לקיים הקנין בפרט אם כבר נהגו כן ואם בשטרי ערכאות אמרו כן דמה"ת חספא בעלמ' הוא כמ"ש בגיטין פ"א דף י' כש"כ האי קנינא במטלטלין דקלי קנינא כמובן ובחדושי הרשב"א בסוגיא דערכאות מדמה דינא דמלכותא לקנינים שנוהגין העולם. ובס' שבילי דוד סי' ש"כ אשר שם האריך בקנינים. דעתו כי קנין שנעשה עפ"י נימוסי דינא דמלכותא להשקיט הקטטות דמהני לכ"ע. וידוע כי קנין האנדשלאג נוהג לעת כזאת בין כל הסוחרים בין בישראל בין בגוים וג הוא מדינא דמלכותא כידוע דפשיטא דבערכאות קנה בכל גם גוף החפץ. ב') קנין שטר הוא לענ"ד קנין מעולה מן האסתומתא כידוע שהוא נוהג לעיקר (אם כי מה"ת אין דין שטר במטלטלין) בין בסוחרים ובין בדינא דמלכותא וכל מסחר נעשה כן שקורין שלוס ודינא דמלכותא הוא אפי' לדעת הרמב"ם דלית לי' האי תירוצא במס' גיטין דף ו' והאי דמ' בב"ב דף נ"ד מוקי לה ביש תועלת למלך ומפרשים דאפי' דמ"ד שם דקונים בשטר הי' בזה מנת המלך איזה דבר מקנין השטר. והנה בזה"ז שצריך שטעמפעל על כל שטר א"כ כבר יש בזה מנת למלך אפי' אם עבר ולא נתן עליו השטעמפעל זה ודאי אינו מגרע כחו של שטר ונשאר בתקפו דהא בהגיע השטר ליד הערכאות מקיימינן השטר ועל שעבר בענין השטעמפעל ענש יענש בקנס ממון כידוע. ולא גרוע ממ"ד פ"ק דבב"מ דף ט' הגביה ארנקי בשבת מה דעביד עבד וקנו. והנה אם כי לענ"ד אין ספק שקנינים אלו מועילים מה"ת ואפי' אם נימא דהוה רק קנין דרבנן וכמ"ש בנתיבות בקנין אסתומתא מ"מ הא כבר ביאר בחת"ס דהיינו אם הדבר הנקנה אינו עוד ביד הזוכה אבל משבא ליד הזוכה פשיטא ופשיטא דקנה מה"ת וזה ודאי מלתא דמסברא לבד מסברא שנאמר דכח ביד חכמים להפקיר ולא להכניס ואם כבר נכנס לרשות ממילא נעשה שלו והא בלא"ה צריך לומר כן וכי נימא כל החפיצים וממון שיש ביד הסוחרים בקנינים דרבנן אינו שלהם מה"ת זה תימא לומר כן וא"כ בנ"ד אשר הפרה נכנס לחצר הגוי ומגיע ליד הזוכה קונה מה"ת לכו"ע ולענין זה ודאי לא שייך בענין פלוגת' האחרונים אם יש קנין חצר לנכרי מטעם שליחות או יד דהכא לאו מטעם קנין אתינו עלה דהא קנין כבר נעשה אלא שלא זכה עד דאתי לרשות זוכה והא כבר הי' ברשותו שוב יש כח ביד חכמים להקנות דעכ"פ אינו הפקר והא ויקח

כל ארצו מידו כדר שיכן בב"ק וב"מ ד' כ"ו גבי גוי כתיב וניהו דאין עשה קנין חדש אבל עכ"פ גומר הקנין וממילא אינו נפ"מ אם נתכוון לקנות או לא כיון דאינו מטעם קנין חדש. ובלא"ה לפמ"ש בחת"ס ע"ד הרמב"ן חצרו מטעם קנין שקדם קודם מ"ת לענין זה ודאי לכו"ע דינא הכי וינצל נמי מדברי שיטת ר"ב במרדכי דחצר אינו קונה שלא מדעת בדבר שיש לו בעלים ולא באבדה ורק בהפקירא קונה שלא מדעת דהכא כבר הפקר הוא בהפקר' דרבנן א"כ מהני אפי' לענין קנין ג"כ שלא מדעת והכל עולה בקנה אחד וכ"ז לרווח' דמילת' אלא דבלא"ה קנין האנדשלאג ושטרא שהמה קנינים מפורסמים בין ממנהג הסוחרים בין מדינא דמלכותא לדעת רוב האחרונים מהני בפרט בזה"ז אשר המשפטים חקוקים וקבועים בענין זה ושפיר קאמר כ"ת בנידן זה ליכא שום ערמה כיון שבפירוש אמר לו כשיהי' זכר שוב לח יקנה ממנו בחזרה ודאי מפני חומרא דבכור דיבר כן שיהי' מכירה חלוטה. ג') בקנין כסף כיון שכתב בשטר הנ"ל דהגוי מתחייב ליתן לו כך וכך לפרעון א"כ כבר נתחייב בשיעבודא ושיעבוד זה גופא הוה כסף כן פסק הב"ח בתשו' סי' קמ"ט להפקיע מקדושת בכור והביא ע"ז המפרשי' שבפ"ק דקדושין בקדשו במנא והניח עלי' משכון דמנה אין כאן משכון אין כאן ומחלק שפיר בין הך לדהכי דאינו דומה כלל כמובן. וגם לא דמי למלוה דידה דהכי מכני לידו דבר חדש. ומקכתו דאפי' אם נימא דבקדושין לא מהני בקנין דעלמ' פשיטא דמהני בתורת כסף והביא אח"כ דברי הגה' אלפסי דס"ל להדי' דאפי' בקדושין מקודשת כה"ג בתורת כסף והביא עוד ראי' מגמ' דף י"ט בשטר של קנין עבד לעצמו שכתב על דמי' היינו כסף אלמא דשטר כזה תורת כסף יש לו וכבר האריך בזה בקצוה"ח סי' ק"צ ובנתיבות המשפט דלפירש רש"י ותוס' הרי"ד והריטב"א מהני הקדושין לבד מדעת הרמב"ן ועתה מי ירום ראש נגד רוב דעות הראשונים והב"ח שפסק להלכה גם לענין להפקיע מקדושת בכור אפי' לענין להחמיר אין בידינו להורות נגדו. ועי' בת' אמרי אש סי' קי"א אלא שכל זה אם הגוי נתן שטר הנ"ל לישראל דזה עיקר קנין שיעבוד משא"כ אם הוא להיפך דאינו רק כדיבור בעלמ' כמובן: ד') ועתה יש לדון בקנין החצר. וכ"ת הביא כל דברי האחרונים שנאמרו בזה וראיתי בת' גדולי טהרה סימן כ"ה שעמד ג"כ ע"ז והוכיח במישור דעכ"ח מ"ש התוס' והרא"ש שכתבו התקנה שיקנה לו מקום בחצירו הוא מטעם חצר דאי מטעם אגב כמ"ש בת' מהרש"ק הא התוס' והרא"ש בב"ק ס"ל דקנין אגב דרבנן וכי ס"ל דקנין דרבנן מהני לדאורייתא ועוד מה זה קנין המחוור יותר ממשיכה ואדרבה נהפוך היא ואפי' בדברי מהרי"ו שדקדק ממנו המהרש"ק דאיירי משום אגב מדקאמר בלשון שיקנה לו אגבו אוזן הבהמה. והנה ברמזים נמי נקט לשון זה והלא בדעתו עכ"ח צ"ל בלשון אגבו לאו

דוקא דאגב לדידי' אינו רק קנין דרבנן ולמהרי"ו ודאי הוה צ"ל דס"ל דהיא קנין דאורייתא ופליג אהרא"ש בזה דהא דעת מהרי"ו בקדושין ע"י ממע"ש אינן רק מדרבנן א"כ לא ס"ל דקנין דרבנן מהני כדאוריית' אלא ודאי מחוורתא דלשון אגבו לאו דוקא ודרכו לאמור בלשון שנאמר ברמזים כידוע. ומ"ש במהרש"ק דחצר אי מטעם שליחות לגברא ואין שליחות לנכרי שאני חצר דממילא ועוד דוקא במציאת דיש קצת חוב משא"כ במקנה שרוצה בכך והוא כמו ד' הנתיבות ועוד כמה חלוקים בטעמים לשבח וא"כ לדעתי בלי ספק דמ"ש בש"ע במקנה מקום בחצירו היינו מטעם חצר וכן ראיתי בת' ד"ח ח"א סי' ס"א דחצר קונה בגוי וחידש טעם חדש דהיא מטעם פועל דידו כיד בעה"ב ועובד' הוה התם שהי' רק קנין כסף אלא שעל פי סבה נכנסה לחצר של גוי שכא בכוונה ונפלו ברברבות' אי מהני בחצר שלא מדעת וידוע דברי מל"מ פ"ב מה' זכי' וד' אחרונים שהביא ג"כ מעכ"ת ומסקנתו של ת' ד"ח דבמבכרת בכור שדעתו ודאי להוציאה מקדושת בכור דהוה מצוה בזמה"ז ודאי אמרינן גמר ומקנה. ועוד הביא ד' חידושי הר"ן דחצר קונה במציאה מדרבנן. א"כ י"ל דעכ"פ אית לי' קנין מדרבנן בחצר ואפי' למ"ד דס"ל דקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא שוב י"ל דהא איכ' ס"ס ס' כסף קונה ס' קנין חצר קונה שלא מדעתו כדעת עבודת הגרשוני ועוד דעות אחרונים בזה רק דהמפרש להרמב"ן מס' בכורות דאית בי' משום ממונ' ולא מהני ס"ס בממונא והיינו משום להוציא ממון והכא כיון דכבר מוציאין א"י מישראל ע"י קנין דרבנן וליכא הוצאות ממון שפיר אמרינן בי' ס"ס וזה כפתור ופרח וא"כ יש לנו תנא דמסייע דקנין חצר מהני אפי' שלא מדעת ולגבי דידן הא איכא ס"ס שפיר ס' אסתומנתא ודינא דמלכותא בשטר לכ"ע כנ"ל וס' קניית חצר וכול' בדרבנן דכבר נתבטל מדאוריית' והא בפרה חולבות גם הלב"ש כתב דהמיקל ע"י קנין אסתומתא אין גוערין משום דאיכ' רובא והכא איכ' כמ"כ רובא המבטל. ואם הנכרי נתן לו השטר הא איכ' נמי קנין כסף לדעת הב"ח ואין נמצא חולק עליו אדרבה רוב ראשונים עמו (ועי' בחידושי רשב"א מס' קדושין דף ה' דחולק שם על שיטת רש"י בד"ה מה לשטר דמשמע מדבריו דשטר חוב קונה גבי אשה מדין כסף וחולק הוא ז"ל דגבי אשה אינה קונה עיי"ש):

וראיתי מ"ש מדברי מרן חת"ס סי' שי"ח מ"ש לדברי רבינו ברוך שבמרדכי שהביא הפרישה והסמ"ע בח"מ סי' ר' דחצר שלא מדעת אינ' קונה רק בהפקר ממש ולא באבדה אפי' אם נתייאשו הבעלים. והנה הנתיבות והגר"ע השיגו בפשיטות דהיא דעת יחידאי דע"כ מדאיצטריך התוס' ומפרשים לתרץ בתירוצים שונים הך דמצא בגל ובכותל בב"מ דף כ"ה ע"ב ש"מ דס"ל דאין לחלק וגם קשה לומר דהך דראה את המציאה ונפל עלי'

איירי בהפקר ממש ולא באבדה ובגמ' שקיל וטרי דלקנו ד"א דילי'. והנני לסיים בכח' דהתירא אם יסכים גם כבודו עמי ודאי אם אפשר לעשות כתקנת הרדב"ז הידוע מוב' בחת"ס ובפ"ת סי' נ"ז לענין דרוס' וה"נ יש תקנה זו ובשניים אחרונים לעשות מום ע"י קטן כן נדברנו יחדיו עם ידידינו הגאון מהו' ר' אליעזר צוקקער נ"י רב"ד ק"ק בערעגסאס יצ"ו. אלא שי"ל בזה שוא"ת שלא יבא למסרך גם במ"א וד"ל ואפי' ע"י קטן גוי שלא ילמדו למ"א מכיון דעיקר בנ"ז כמ"ש.

ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"ס. ואח"כ הרא' לי הבחור החשוב חוב"ק מהו' שמואל שווארטץ נ"י בת' רב טובך (ח"ב סי' פ"ב) תשובה מהגאון מהו' מרדכי זאב איטינגא זצ"ל שהביא דברי ת' הרמב"ן הנ"ל דמשמע מניה דלא כסוברין דקנין אסתומט' מועיל וכמ"ש בת' עטרת חכמים שהבאתי ואליבא דתשו' מהר"ם מינץ מחלק בין קנין שאינ' נוהג רק בגוים ובין קנין שנוהג בין בגוים ובין בישראל. ולא אדע למה לא נאמר חלוק הנ"ל אליבא דהרמב"ן כמ"כ. וכבר כתבתי במה שנלענ"ד הפירוש בת' הרמב"ן ובעיני ברור כי כן דעת מרן חת"ס בדבריו וכמ"ש:

סימן רט

ב"ה יום ו' עש"ק פ' בשלח תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש חביבי כבוד הרב הגדול וכו' מהו' מרדכי בריסק נ"י דומ"ץ ק"ק מארגארעטען יצ"ו. ע"ד העובד' בהאי בוכר' אשר א' כדרך אנשי כפרים שלא יודעי' דו"ד ומכר להפקיע קדושת בכור ע"י קנין כסף לבד וכבר שחט' אות' לסעוד' בקבוץ אנשי' ב"ת נתגלה הדבר ונשמר הבשר הנשאר לעשון, ועיקר שאלתך על הכלי' שא"א בהגעלה ופלפלת' בחכמה ע"ד עיקר ההיתר של קנין כסף, וכל יקר ראת' עינך בדברי מרן חת"ס ובמכ"ק של ח"ז הגאון האדיר זצ"ל. והנה מ"ש לצדד עפ"י שיטת רשיז"ל והרא"ה דס"ל דאם כי עקרו קנין כסף היינו שיכול לחזור אבל כ"ז שלא חזר בו הקנין קיים, כבר עמד בזה בת' נטע שורק סי' ק' עיי"ש שהשיב עה"ז ומ"ש ע"ד ח"ז הגאון ז"ל שצירף לס"ס עפ"י דברי א"ז הובא בשמ"ק בב"מ פ"ד אשר פסק בולד בכור מהני קנין כסף כיון דלא אפשר במשיכה דומי' מ"ש התוס' בע"ז וערובין לענין מתנה ומציאה דלא אפשר בכסף מהני משיכ' מה"ת ואי דהוה דשלבל"ע דילמ' כדעת הרמב"ם דבהוכר עובר' הוה כמו בא לעול' ואתיל כדעת הרא"ש וטור דהוה דשלבל"ע דילמ' כדעת המרדכי בב"ב דאם מקנ' לי' כשיבא לעולם קנה לכ"ע וה"נ ודאי דעתי' להקנות כן אע"ג דלא פירש אמדינן דעתי' שסומך בכך כיון דכל עצמ' רצונו לפטור אות' מקדושת בכור דומי' מ"ש הרא"ש במ' קדושין בשואל טבעת לקדש בו דאמדינן דעתי' שרצונו וסומך דעתו לתן לו במתנה עמ"ל והוה שפיר ס"ס עפי"ד א"ז הנ"ל ואי בס"ס

הא אין מוציאין ממון הא בטענת ברי מוציאי' ע"י ס"ס כמ"ש בסוגי' דפ"פ וס"ס לדעת הרשב"א הא הנה מטעם רוב ובפ"ב דכתובות אמרינן דרוב הוה כברי כמ"ש כיון דרוב נשים בתולו' נשאות הוה כברי ושוב נאמר ס"ס דילמ' קיימ"ל כר"ל דבישראל במשיכ' ובנכרי בכסף, ואת"ל כר"י דילמא כדעת הרמב"ם דמ"מ בנכרי בין במסיכ' בין בכסף והוא דבר נכון וחריף ראוי' לכבודו. ועד"ז באת להשיב עפ"י תוס' פ' המפלת הידועים שם שנותני' עליה חומר' דב' ולדות אם כי דאיכא ס"ס דילמ' אינ' ולד ודילמ' זכר ואין. רק ט' ז' ופי' בתוס' כיון דלענין ימי טוהר דלזכר עד מ' יום ולנקב' פ' יום נאמר ס"ס לקולא להיפך וסתרי אהדדי ע"כ אזלינן לחומר' בתרווייה' וא"כ ה"נ אם יזדמן דימכור רק במשיכ' נאמר ס"ס לקולא להיפך דילמ' כר"י דבנכרי משיכה קונה ואת"ל כר"ל דילמ' כדעת הרמב"ם דבנכרי בין בכסף בין במשיכה וא"כ עכ"ח צריכי' להחמיר בתרווייה' עכת"ד, עיי' בת' רע"א סי' ל"ז שהביא הרב' ראיות מוכיחו' כי דברי התוס' אינ' נאמרי' רק אם באות' דבר עצמ' שיבא להקל בשניה' ועכ"ח צריכי' להחמיר בתרווייה' אבל בב' דברים אשר יזדמן כסתרי אהדדי בזה לא איכפ' לן דאזלינן בתר השת' ודומי' דב' שבילין בבאו לשאול זה סלבפ"ז דמוקמי' כל חד אחזקתי' כידוע. ועיקר תשובת' לא הבנתי כיון דמצריך הגאון ס"ס כפול' חדא שיהי' במקום ברי חדא להתיר' וכל זה בקנין כסף דלדעת א"ז קנה לכ"ע כיון דא"א במשיכה אבל במשיכ' לבד למ"ד דאינ' קונה בנכרי הא ליכא גוונא דנקנה לכ"ע דהא אפשר בכסף ולא יהי' רק חדא ס"ס והא בזה אין מוציאי' ממון ולא יבא להקל בתרווייה' ע"כ לדעתי דברי הגאון ז"ל שרירי' וקיימי' ועיין בטורי אבן מ' ר"ה פ"ג גבי טומטום שאינ' מוציא אפי' מינ' והקש' כמ"כ דהוה ס"ס, ותי' כמ"כ עפ"י תוס' הנ"ל ועיי"ש בתוס' רע"א במ"ש עליו. וראיתי במ"ש דבר חדש כיון דעכ"פ הישראל מסתלק מעובר הנ"ל והוה הפקר והא הפקר פטור מבכור' ועיי' בת' נטע שורק שעמד בזה השואל והשיב עליו. ועיין בחת"ס סי' שט"ז דלפטור ע"י הפקר צריך להפקיר בפירוש לעיני כל בפתח פתוח לכל מי שרוצה לזכות יבא ויזכה עיי"ש. והנה בנדון לענין הכלים שאב"י כיון דישנו כמה צדדין להתיר אפי' הבשר עפ"י שיטת מרן חת"ס וגם בת' נטע שורק הנ"ל כתב דל"צ להרעיש עד"ז בהמון עם כיון דיש להם עמוד לסמוך כש"כ בזה"ז דאצל כל הסוחרי' נוהג קנין כסף וגם מדינא דמלכותא הוא כן פשיט' דיש לסמוך בזה, ומ"ש בשם הג' יד שאול משום דאיכ' בשר וצריך להחמיר בזה הה"ד לענין כלים, כמדומ' לי כי בת' רע"א סי' מ"ט העיר עד"ז, והכא בנ"ד כיון דרק חומר הוא יש לסמוך להקל דיעשה כמ"ש הטור בסי' קכ"א בשם הבע"ה דכלי חרס אינ' ב"י מותר בהגעלה ג"פ ודברי ת"ש בשם כ"ש שמתיר במקום הפס"מ כ"ח שאב"י ועיי' בת' כת"ס סי' פ'

תשו' נכבדה בענין זה א"כ ליכא זלזול ולא סתרי אהדדי כי דלכלים עושי' הגעל' כמובן אוה"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רי

ב"ה יום ד' פ' עקב תרס"ב לפ"ק מרחץ ב' פירעד יצ"ו. לכבוד האברך המופלג בתו"י החו"ב מו"ה אלימלך פריעדלאנדער נ"י. עתה באתי עד"ת במ"ש מ"ד במ' נדה ד' נ"ו במתניתן דכותים נאמנים על בהמה שבכרו והקשה מע"כ לשי' הרמב"ם דס"ל ספיקא דאורייתא מה"ת לקולא רק מדרבנן לחומרא ודרבנן לא. מקיימין וא"כ ה"נ דלמא איכא שם ספיקא לגבי האי בהמה והאיך נאמנים. והנה אבע"א דבדיוק קתני במתנ' על בהמה שבכר' דידעי' דבהמה זו נתגדל' אצלו. אלא שגם בזה יש כאן ספיקות דילמא ילדה דבר שאינ' פוטר מספיק' ולזו י"ל רוב בהמות יולדות דבר שפוטר בבכור כדאמרי' במ' נדה דף כ"ט רוב בהמות יולדו' דבר הפוטר ועי' בתוס' שם ד"ה וזו דבשהת' בחוץ אפי' לא ראינו שטנפה אימא שטנפה וילדה ורק ראינו שלא טנפה איתרע לה רוב' וא"כ הכי איכא למימר דהיתה גבי כותי דלא ראינו קודם לידה ותו איכא רוב' דילדה הפוטר בבכור' וע"ד נלע"ד דהא בכיו"ב הק' בערוך לנר אהא דאמרי' בכהן העומד ותרומה בידו דדילמא איכא ביה איזה ספיקת ותי' דדוקא בספק שהיא דרבנן לא מקיימ' ולא חיישי' אבל ספיקא דאורייתא ודאי מחמיר ביה כמו ישראל. ולא העיר לומר לדעת הרמב"ם דסובר ס"ד מה"ת לקולא ורק מדרבנן לחומר' מאי איכא למימר כמ"ש מעל'. ולזה י"ל דהא מחוורת' בזה מ"ש במהרי"ט דתליא בפלוגת' תנאים ואמוראים במ' כריתות בפ' אמרו לו דלמ"ד דבאשם תלוי בעי חתיכה א' מב' חתיכות משום דאקבע אסורי' אבל בשאר ספיקות לא מחייב באשם תלוי ס"ל ס"ד מה"ת לקולא ומ"ד דגם בספק פשיט חייב באשם תלוי ס"ל באמת ס"ד מה"ת לחומר'. והנה הרמב"ם פוסק כמ"ד חתיכ' א' מב' חתיכות ובזה תלוי' אם יש אם למקרא ודרשי' מצות אי מסור' ודרשי' מצות ופשיט' דכותים לא דרש' כלל בזה רק כפשט' מה שמפורש בקרא והוא לא יודעי' רק דפשיטא דקרא בספיקא איירי ומחייב לדידהו א"ת בכל ספיקות וממילא ס"ל דס"ד מה"ת לחומרא דהא חייב א"ת ודרשי' דמצות לומר דאיירי בב' חתיכות ודאי לא משמע להו זה הנלע"ד:

תו הקשה מעל' לס' התוס' מנחות דף ס"ח דבאסור עשה לא גזרו א"כ לפי"ז בתמור' דף י"ח דהקרבת חטאת המיתות אינ' רק בעשה א"כ אמאי אמר רבא בפ' התערובות זבחים דף ע"ג דגזרי' דשמא יבואו י' כהנים ויקריבו דהא ליכא רק אסור עשה. והנה בסברת תוס' גם פ' האחרונים משתמשין בה ויעיין בכיו"ב בנוב"י (מהדו"ק או"ח סי' כ"א) וכן מטו מיני' בשם מהר"ם שי"ק שהקשה למה גזרי' בשופר שמא יעבירנו ד"א לדעת הש"ל

במג"א סימן תמ"ח דבמצוה דרבים גם שלא בעידנא דוחה ל"ת ולדעת הריב"א בס' מ' חולין דהגם דקיי"ל אין עדלתו"ע מ"מ הלאו נדחה א"כ אפי' יעבירנו לא עבר רק על עשה ולמה נגזר ביה. אלא שדברי תו' הנה מוקשה כמ"ש התוס' בעצמ' שם דהנה אפי' בביצה דליכא רק הכנה מדרבנן אמרי' בביצה דף ד' דגזרי' לריב"ז דלמא יבנו ביהמ"ק במהרה בימינו ויאמר אשתקד וכו' ועיי' מ"ש תוס' מנחות דף ה' דאינ' רק מצוה מן המובחר להכי לא גזרי' באסור חדש ועי' בפתיח' לפרמ"ג או"ח בפתיחה כוללות חלק ג' דהביא חבילות ראיות דגם באסור עשה גזרי' עי"ש שהביא ג"כ דברי תוס' דף ה' הנ"ל:

ועוד נלע"ד דהא דאמרי' דבהקרבת חטאת המיתות אינ' רק עשה היינו בהקרבה לבד אבל לאכול עובר בלאו דהוא בכלל פסול' מוקדשי' כמ"ש הרמב"ם בפ"ד מה' פסולי מוקדשים ושם במנין הלאוין שלא לאכול פסולי' מוקדשי' ובמתני' דקתני בתערובות חטאת המתות היינו ג"כ בין חטאת הכשרות וא"כ שפיר קאמר דילמא יבואו י' כהנים ויקריבום ושוב נעשה קבוע דאסור' ברוב' אית' ועכ"ח יצאו לבית הפסול מה ששייך לחלק הכהנים דהא יאסר להם לאכול מה שהתי' ההקשור' משום אסור' דברוב' איתא ולא מתירין לבשל בחתיכות דמשום מבטל אסור' הוא כמו דאסרי' בעלי חיים בתערובות ולא מתירי' לשחוט מה"ת וכבר אמרי' דבאסור אכילה איכא אסור לאו ושפיר גזרי' דלמא יבואו י' כהנים ויתיר' לאכול בטעות הנ"ל ואז הוה באסור לאו הנ"ל כנלע"ד:

וע"ד ספיקו אי עשה ודאית דוחה ס' עול"ת וכ' מעל' דלדעת התוס' דרוב ודאי הוא יש לפשוט מהא דקאמר הש"ס ביצה ח' ע"ב סו"ס י"ט עול"ת וכו' עי"ש והרי עשה דכיסוי מקיים מכח רוב דאין טריפות ויו"ט הוא רק ספק דאין אנו בקיאין בקביעא דירחא הרי בהדי' דאינו דוחה. אבל לשטמ"ק דרוב ס' היא אין מכאן ראי' למעשה ודאית כמובן. אלו דבריו ולפע"ד נראה דתליא בפלוגתת הרמב"ם והרא"ש הובא בש"ע יו"ד סי' רס"ו אם מילה שלא בזמנה דוחה יו"ט שני להרמב"ם דוחה ולהרא"ש אינ' דוחה ועיי' ש"ך דדייק מהר"ב בפי' במתני' ב"ב דר"ה ולא שאר יו"ט והא בזמן מתני' קדשו עפ"י ראי' והי' ס' גמור ועי' בדגו"מ שם שדן משים ס"ס ועיי' בנוב"י סי' ל' והא קיי"ל כר"א במילה שלב"ז שאינו דוחה יו"ט משום דהוי יו"ט עול"ת א"כ להרא"ש מוכח דאין עשה ודאי דוחה לתו"ע בספיקא ולהרמב"ם מוכח ממתניתן הנ"ל דדחה לתו"ע בספיקא כהנ"ל, עוד אפשר לומר דתלי' בזה דאי ס"ד לקולא א"כ לאו ליכא ואע"ג דכתבו האחרונים דגבי עשה מורה הר"ם דס' לחומרא מ"מ כיון דעשה אחרת הוי ודאית א"כ שפיר דחי העשה דס' דהאי עשה אלימא. אבל אי ס"ד לחומרא לא דחי דכיון דס' לחומרא כודאי וא"כ שוב אלימא העול"ת כנ"ל:

ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער. מק"ק מאד:

סימן ריא

החו"ש לכבוד הרב הגדול מו"ה שבתי פריעדמאן נ"י בק' גאראני יע"א. ראיתי מה שהעיר להשיב ע"ד אשר השבתי ע"ד השאלה בבהמה המבכרת שילד' ובע"ב מכר' למשרת גוי שיש לי רשות להעמיד בהמתו בהרפס של בע"ב ובנתינת כסף יש ספק אם לא יצא עכ"פ המעוט של ולד חוצה ועפ"י פלוגת' ר"ה ורבה במ' חולין ד' ס"ט דלר"ה למפרע קדוש ובטל המכיר' ובש"ע סי' שי"ט ישנו ב' דעות כמאן קיימ"ל. ודעת השואל שגבה ממני כי לא פירש דבריו מאומה ואמרתי סתמא כפירוש' דמ"ש הבע"ב להמשרת להעמיד' אצל בהמת' הי' לכוונת קנין משיכה וגם נתינת הכסף הי' כולו או מקצתו ושארית הכסף בזקיפ' המלוה וכמ"ש הסמ"ע ברישׁ סי' ק"צ ועיי"ש בטו"ז במ"ש עליו. והנה במ"ש דהוה כחור של שניהם מפני כי הגוי בעד שכירתו יש לו רשות להעמיד בהמת' בהרפס של בע"ב ורמזתי במ"ש בח"מ סי' שי"ג, ומע"כ הרב' להקשות והא אדרבה שם סתם כדעת הרמב"ם דהזבל של משכיר ויותר יש להביא ראי' במ"ש סי' ר"ס סעי' ד' שם סתם כדעת ת' הרא"ש כלל א' סי' א' במציא' שבא לחצר השוכר יחלוקו עם המשכיר דהוה כחצר של שותפין, ודאי כן הוא כמ"ש מע"כ אלא שאני לא נתכוונתי לומר ולהוכיח למי הוא הקונה בחצר ידוע כי מחלוקת ישנה היא וכבר עמד שם בסמ"ע וש"ך וכמעט כל האחרונים דרכם לחלק ולפרש בין הפוסקים ועיי"ש בקצו"ח ובנתיבות בכמ"ק:

אבל כוונתי הי' לרמוז בעינינו של דבר יען כי להמשרת זה אין כול' רפס מושכר רק חלק יש בו להעמיד שם בהמת' אם גם אז מקרי חצר של שניהם ועד"ז רמזתי במ"שהרמ"א דאם תופס הכלי לקבל הזבל קנה לי' ובסמ"ע דלדעת הרמב"ם דאיירי שהחצר מושכר לשוכר אפי' בלא תפיסה קנה לי' כיון שלהשוכר רשות להניח שם כליו. וגם הבאתי דברי חת"ס דלעינן קנין לגוי בחצר גרע ביש לו קנין בגוף הקרקע ואין לו רשות לכנוס שם חפציו ואדרבה חצר שיש לו אפי' בשכירות מ"מ אם יש לו קנין שמוש ורשות קנה לגוי קנין גמור לא מטעם יד ושליחות דאין לו לגוי אך ורק בקנין גמור עצמ' כמו קודם מתן תורה כמו שביאר דבריו באר היטב בסי' ש"י עיי"ש, וגם העירותי' במ"ש ע"ד הש"ך בסי' קצ"ח סק"ה דלענין קנין ל"צ גוף הקרקע גם להרמב"ם וא"כ הה"ד למשיכה דהא בב"ב ד' ע"ו וד' פ"ד אמרי' דאין משיכה קונה כי אם בסימט' וחצר של שניהם ופי' שם הרשב"ם בטעמי' דסימט' משום דיש לכל אדם רשות להניח שם חפציו והוה כחצר של שניהם והא פשיטא דבסימט' אין גוף הקרקע שלו לאות' שעה רק רשות ושיעבוד ועיי' בר"ן נדרים ר"פ השותפין ועיין בנתיבות סי' קצ"ב שהביא דברי מחנה אפרים דלקנין

שכירות השמוש והרשות קנה כקנין חזקה ול"צ כעל ופרץ ובנתיבות שם מחלק דדוקא לענין לדור בו ולהשתמש אבל לא לענין קנין שיקנו לו מקח ומציאה, וכ' שאין ס' מחנה אפרים תח"י לעיי' אם גם לענין לקנות בו קאמר. ואני עיינתי במחא"פ ממ"ש ראיי לדיני מדברי הר"ן פ"ק דקידושין ושם לענין קנין איירי, סוף דבר לענ"ד לענין קנין וכש"כ לענין משיכה אין צריך לקנין גוף הקרקע בחצר ולא כמ"ש מע"כ ולענין משיכה דלא שייכי כלל דברי הרשב"א שמביא מע"כ ממס' כתובות בקו"א דזה ענין אחר ואדרבה לסברת מ"א הנ"ל כיון דבהמתו עומד' עתה על מקומה ברפס בזה גופא נקנה לו המקום ועיי' מג"א סי' רמ"ו סק"ח במ"ש בשם הריב"ש אהא דשכירות לא קני' לגוי לענין שביתת בהמתו דשכירות ל"ק והקש' מהך דסי' ר"ס סעי' ד' הנ"ל דחצר של שוכר קונה לו המציאה דהתם שאני לענין הנאה שלו דלזה השכיר' לו אבל לא שיהי' לו קנין בגוף הקרקע ועיי' בנתיבות בהקדמה לסי' ר' בענין קנין חצר ועיי' בקצו"ח סי' שי"ג, וגדול' מזו כתב בסמ"ע סי' קצ"ח סקט"ז דבנתינות רשות הוה כחצר של שניהם ובט"ז הקשה עליו עיי"ש, וכ"ז בנתינת רשות לבד אבל בנד"ז שהמשרת בא בשכרו להעמיד בהמתו ברפס של בע"ב אין ספק דמהני לענין קנין משיכה. אלא שאני מסתפק כעת דאפשר כיון דהמקום מסוים לבהמתו ואפשר דאין לו רשות להעמידו במקום שירצה א"כ אין לו רשות בכל החצר כמו בסימט' וסתם חצר של שניהם וגרע מנייה', ועיי' בש"ך סי' קצ"ח סק"ה בשם הריטב"א דאם החצר לא נשכר לשוכר רק להלוך ולא להשתמש אין חצר כזה קונה לו וא"כ ה"נ דכוותי' והנה בלאו"ה כתב מע"כ דלא נתכוונ' כלל לשם משיכה רק להוליכ' שמה למען תכד במקום מרווח א"כ ודאי צריך רב' והא רוב אחרונים ס"ל דצריך כוונ' וכ"כ בקצו"ח וחת"ס סי' שי"ח ובכ"מ אלא דלענ"ד לפי"ז יצמח ארוכ' ממ"א דהא בסי' שי"ח הנ"ל מסקנת הח"ס דמסיר' מהני אפי' שלא בכוונ' כמו הגבה' והא הר"ן בפ"ק דקידושין הקשה לשיטתו דבקנין מסירה ל"צ מיד ליד א"כ אמאי אמרינן מסירה ברה"ר ומשיכה ל"מ ברה"ר והא לפי"ז מסירה בכלל משיכה א"כ לקני מטעם מסירה עכ"פ ותי' דכיון דמשך גלי דעתי' דלא בעי לקנות במסירה ומשיכה מבטל המסירה וכ"ז אם כוון למשיכ' אבל אם לא כוון כלל למשיכה כמו בנ"ז מה בטול שייך הכ' וא"כ מסירה במקומה עומדת ומהני אפי' שלא בכוונה לדעת מרן החת"ס הנ"ל. ואפשר דהכא גרע כיון שהי' לתכלית מיוחד כמו שמחלקין הראשונים לענין מצ"כ כידוע, עכ"ז אם יסכים גדול ההוראה גם אני כונשיב' למכשיר' והיינו אם הכסף הי' שלא כדרך ערבות רק דרך פרעון במקצת וגם הי' פסוק דמים ואז אינ' רק מפני הספק מעוט ליד' יש לסמוך כנ"ל להטיל מום ע"י גוי קטן. ועתה נבא לדברי מע"כ מ"ש על פסקי הרמב"ם דסותרים ממ"ש

בפ"ד מה' תמורה דבה' בכורות פסק כר"ה במכרי לנכרי במעוט לידה דבטל' המכירה דלמפרע קדוש ובה' תמורה פסק הך אבעי' לענין אם הקדיש בכור ביציאת רובא ומשמע במעוט' דבריו קיימין ולר"ה כיון דלמפרע קדוש גם במעוטי לא מהני דברי' וזהו הוכחת התוס' דהך דתמורה דלא כר"ה, כבר עמד בזה בריט"א על הרמב"ן מס' בכורות פ"ג עיי"ש. ומ"ש מע"כ לחלק ולהמציא בנ"ז כיון שמכר הפרה וא"א לבטל המכירה והוה דומה למום ביציאת המיעוט דשפיר דמי מה"ט. והנה ודאי דבר חכמה דבר בזה. אלא שראיתי להריט"א דס"ל דהאי למפרע קדוש כפשיטיו דמיעוט שיצא מיד קדוש וברוב' כול' קדוש א"כ אין נ"מ והמכירה בטלה משום דאין קנין לחצאין וא"כ להנ"ל אם מכר הכל ביחד אין נ"מ והדברי' ארוכים ואכ"מ, ובחידושי חת"ס מס' חולין מחלק בטעמי' דבהטלת מום מפקיע רק ממזבח ולא מקדושת בכור ובהקדישה לעולה מפקיע מכהן ולא מקדושת מזבח משא"כ במכירה לנכרי מפקיע מתרווייהו וא"כ ג"כ אין נ"מ אם מכר הולד או הפרה ומעתה האיך נסמוך על סברתינו להלכה ולמעשה דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן ריב

ב"ה אול"י ו' פרשת תצא תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. לידידי כבוד האברך החריף ובקי מהי' עקיבא בלוי נ"י. עתה באתי ע"ד תקון מכירת בהמה המבכרת בעדר שהם רחוק חוץ לעיר רועות באפר אשר אין לגוי רשות עצמ' וגם לא מקום סימט' לקנות במשיכה ולהקנות לו שם מקום כמ"ש ביו"ד סי' ש"כ בזה פקפקו האחרונים דאי מטעם אגב ובקצו"ח סי' ר"ז העיר דלכמה שיטות דהיינו תוס' בב"ק דף י"ב ובהרא"ש דאינו אלא מדרבנן וכן העיר בס' גדולי טהרה בשו"ת שלו בסו' הספר סימן ר"ה. ואי מטעם חצר פקפקו בזה בת' נחלת שבעה סימן כ"ו בשם מהרש"ק וכן בעה"ג. דאי מטעם שליחות הא אין שליחות לגוי ואי מטעם יד בעומד בצדו ג"כ קשי' כמ"ש במחה"ש סימן תמ"ח הביאו בחת"ס בכמה מקומות ואי מטעם קנין חצר שהיא קנין בפני עצמו כמו קודם מתן תורה כמ"ש החת"ס סימן ש"ז ושט"ז הכא במקום שאינו מוקף כמו שדה אפשר דלא שייך סברא הנ"ל ועוד העיר מעל' דקניית מקום דהיא כונו קנין קרקע והא קיי"ל בסי' קצ"ד דבגוי אינו קונה רק בשטר וכמ"ש בב"ב דף בה"ד. והנה ראיתי בדברי ח"י סי' תמ"ח בענין מכירת חמץ דבמקום שטר יש להתנות עמו דיקנה בכסף לחוד וכמ"ש הרמ"א סי' קצ"ד הנ"ל וכן דעת הס' חי' אדם אלא שטוב ביותר לכתוב שטר וכן ראיתי בס' מקור חיים שם. ותמיה' בעיני עליו שסותר עצמו ממ"ש בנתיבות סימן קצ"ד הנ"ל אשר שם דעתו כי דעת הב"ח וש"ך וטו"ז פליגי על הרמ"א דלא מהני תנאי וכן מסקנתו שם והכא באו"ח ס"ל

דמהני בהתנה בלא שטר ובקצו"ח שם סי' קצ"ד הנ"ל דגם הש"ך לא השיג על הרמ"א כמ"ש בסי' קצ"ח משמע דס"ל כרמ"א וכן מסקנת' דמהני התנה וכן דעתו בסימן קצ"ח לענין מכירת מטלטלים דמהני בהתנה בלא משיכה. והנה ודאי מי שסומך ע"ד ח"י וחי' אדם ומקור חיים וקצו"ח לא הפסיד ובפרט שכל ישראל יוצאים ביד רמ"א הנ"ל כיון דמכירת בכור צריכי' אנו לחוש לכל הדעות כמ"ש בגדולי טהרה דיש בו משום אסור כרת בשחוטה חוץ וגם נוסף אסור אכילת קדשים בחוץ ע"כ כל ירא שמים יחוש לעצמו בזה לכתוב שטר ולהקנות גם בכסף. וגם כי ראיתי בפרישה סימן ש"כ שמלמד זכות על מה שנוהגים למכור הבכורות רק בקנין כסף משום דאמרינן דודאי דעתייהו להקנות עפי' תקנות חכמים וודאי בכסף זה דעתו להקנות לו גם המקום של הבהמה כמ"ש הרא"ש במס' קידושין פ"ק בענין שאילת טבעת לקדש בו אשה דודאי דעתו להקנות באופן המועיל. וכן שם בסימן הנ"ל בהג"ה רע"א הביא ראיי' לזה מסימן רצ"ד ביו"ד במכירת שנת הערלה דודאי דעתו רק על מקום העצים והעצים בכלל ולא על הפירות דהוה דשלב"ל. ועכ"פ חזינן דלא העיר' בזה שצריך הקנין בנכרי עפי' שטר והאיך אפשר לומר דדעתו דבקנייי' כסף מקנה לו גם המקום אלא שכ"ז לענין למוד זכות על מנהג גרועה הנ"ל ועיי' בת' נטע שורק חיו"ד. אבל ודאי צריכי' אנו לצאת עפ"י אופן היותר מועיל ובפרט צורב' מדרבנן שיודע ובקי בהלכות ללמדו ע"כ כן יעשה מעל' להקנות לו בשטר ובכסף וכמו שאנו נוהגים ג"כ במכירת חמץ כידוע:

ועתה נבא בס"ד לדון לענין קנין חצר בנכרי וכבר נזכר כי בנחלת שבעה ובעה"ג ובמחה"ש פקפקו בזה משום דאין שליחות לנכרי וכמ"ש החת"ס בסימן שי"ג וסימן שט"ז. והנה בקצו"ח סימן קצ"ד ובמקור חיים וכן בס' גדולי טהרה בסימן הנ"ל הביאו ראיי' מפורשת ממס' ע"ז דף ע"א דכליו של גוי קונין לו עיי"ש והא הכלי היא מטעם חצר כמ"ש בכ"מ בש"ס בב"מ ובב"ב דף ע"ו ופ"ד עיי"ש וע"כ דוקא בשליח בן דעת צריך שיהי' בן ברית אבל חצר דממילא ובלא דעת לא שייך טעמי' משום דין בן ברית ועוד הביאו כמה ראיות ודאי מי שסומך על ראיית הנ"ל שלענ"ד אין עליהם תשובה ודאי לא הפסיד אלא דהכא כיון שיכתוב וימכור עפי' שטר יתנה בשטרו שמוכר לו המקום איזה שיהי' סמוך למיצר ויעשה סימני' להמקום כמ"ש שנוהגי' כן במכירת חמץ בעה"פ ווין המיצר עד מקום הנ"ל יהי' לו רשות לגוי להכניס ולהוציא ע"י קנין זה וגם לו רשות לבא ולצאת באיזה צד שירצה וא"כ הא הוה כחצר של שניהם והא משיכה קונה בחצר של שניהם עוד יותר מבסימט' כמ"ש מדברי הרשב"ם בב"ב דף ע"ו ודף פ"ד דפיר' שם דסימטא הוה כמו חצר של שניהם וא"כ כש"כ וק"ו היא וכן קיי"ל בחו"מ סימן קצ"ח

ועוד שימשך הבהמה לתוך המקום אשר קנה אותה ועיי' בקצו"ח סימן קצ"ד דלתוך רשות' ודאי מהני משיכה ועיין בסמ"ע סימן קצ"ח ס"ק ט"ז ובט"ז שם ועיי' בגדולי טהרה סימן כ"ה הנ"ל דס"ל דאע"ג דאינו קונה בחזקה בלא כסף מ"מ כיון שיש לו עכ"פ יד במקום הנ"ל ע"י חזקה חשיב כחצר של שניהם וכש"כ בנדון של זה כמובן ותול"מ:
ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ריג

ב"ה ל"ד למב"י תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר על ראש חביבי הרב החריף ובקי יראת ה' אוצרו מו"ה צבי הירש גראסמאנן נ"י. באשה שעלה הספק לדעתה אם הפרישה חלה מעיסתה כדרכ', והביא מעל' סמוכין מדברי ט"ז סי' ס"ט שם בספק לה אם מלח' הבשר דאמרי' סירכ' נקט' כמי גבי ק"ש. ועוד עשית מטעמי' להחזיק דברי', ולא באתי רק להשתעשע בדברי' במ"ש דבחלת ח"ל ל"ש חזקת אסור כיון דפסקי' חלת ח"ל וכל והולך ואח"כ מפריש. ואם כי סבר' נכונה היא יש לפקפק לפמ"ש הט"ז בהל' חלה בסי' שכ"ד בשם מהרי"ו בטעמי' דאוכל ואח"כ מפריש מטעם ברירה שהוברר הדבר למפרע שזה שמשייר היא החלה מתחילה ובל"ס בטעמי' דבחלת ח"ל בדרבנן פסקי' דיש ברירה, וא"כ לפי"ד למ"ד דס"ל ברירה אפי' בדאורייתא א"כ נימא דבכל דוכתי' כהדין פקע החזק' וברישׁ מס' נדה ד"ב אמרי' סתמא גבי הי' בודק את החביות דהעמיד טבל על חזקתו ומשמע דכ"ע היא אפי' לר"מ ואם כי גבי הלוקח יין מן הכותיי' ס"ל ברירה ואמר שתי לוגין שאני עתיד להפרישׁ. ואם כי דלא מתירי' רק בא"א להפריש כמ"ש שם ולנו מדאורי' ודאי ליכא לחלק בזה כמובן, ועכ"ח צ"ל כמ"ש בש"ש לענין טבל דאי בעי מתשל עלה עפ"ז עד זמן ההיא מעמידי' בחזקתו. ומ"ש אם בדבר שיל"מ כגון בזו אי סמכי' אחזק' דאע"ג דל"מ רובא וכן ראית באיזה ספר. וגם לדידי הי' דומה לומר כן ויש לתלות בשי' הר"ן וישׁ"ש לענין לקיח' ביצים מנכרים ביו"ט הביאו המג"א סי' תקי"ג דלדעת הר"ן ברישׁ ביצה דאע"ג דלא בטיל ברוב' מ"מ אזלי' בת"ר דלא אתחזיק אסור' ועיי' בחות יאיר סי' קל"ג ובש"ך סי' ק"י בשם ת' הרא"ש דאע"ג דל"מ ס"ס בר בדשיל"מ היינו ס"ס דבא מכח בטול הרוב כגון לרוב' מרוב' לרוב' כמו בטבעת של ע"ז במס' זבחים פ' התערובת אבל בס"ס שנדון בי' אם יש כאן אסור כלל כמו בחדש דשמא משל אשתקד ואת"ל משנה זו דלמא נשרש קודם העומר, והכל מטעמי' משום דלא אתחזיק אסור' וא"כ הה"ד בחזק' טוב' יש לומר כן. ועוד כי ראיתי בנוב"י מהדו"ת סי' ל"ח שם חדש דבדרבנן בספיק' אם יש חזקת היתר סמכי' להתיר אפי' בדבר שיל"מ וציין שם כי כן חדש בצל"ח סי' ק"ח בסוגי' דר"ח והביא בפ"ת סי' ק"י ושם כללא כייל דבדאורייי' לא

מהני חזק' מק"ו דל"מ רובא ובדרבנן שחדש ר"א דלא אזלי' לקולא בספיקא היינו בביצה שנולדה ביו"ט וס' יו"ט ס' חול דליכא חזקה ואדרבה נימא חזקה שלא ילדה אבל בחזקת היתר סמכי' להקל וא"כ כש"כ בחלת ח"כ. אלא שבלאו"ה ל"צ להדין בנד"ז דחזקה זו דסירכ' נקיט היא טובה, וחזקה טובה ודאי מהני אפי' בדשיל"מ כמ"ש בשם הנובי"ק סי' נ"ו. וטעמי' נלע"ד שהיא חזקה מכח סברא דעדיף מרובא כמ"ש במהרי"ט בטעמי' גבי חזקה א"א פורע תוך זמנו דמוציאין ע"י ממון וברוב' הא אין הולכין בממון אחר הרוב משום דחזקה מכח סברא עדיפא כנלע"ד. דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ריד

כבוד הרבני החו"ב מוה' משה כהנא נ"י בק"ק מונקאטש יצ"ו.

הנני ע"ד מ"ש כ"ת במ"ש בבריית' מס' נדה דף מ"ז בעיסה שנדמע' או שנפל לתוכה חמיר' דתרומה לר"מ ור"י חייבת בחלה דמה"ת בטל ברובא ובבריית' שם ר' י' ור"י ור"ש פוטרין והקשה דהא ר"י ס"ל בכמה דוכתי' דמין במינו לא בטל. וראיתי כי כבר עמד בזה בעל ערוך כבר, ותי' לפמש"כ בתוס' שם דאפי' אם נאמר דמה"ת צריך מאה לבטל התרומה מ"מ היינו דוקא לאסור התערובת אבל אינ' ככולה תרומה עי"כ דמשו"ה לחייב בחלה מה"ת וא"כ ה"נ לענין מין במינו אם כי דכא בטל אליבא דר"י דס"ל מב"מ לא בטל הייני לאסור התערוב' אפי' באלף מ"מ לא נחשב עי"כ כאילו כולו תרומה. והנה תי' זה א"ש אליבא דתוס' אבל לרש"י שפי' שם בטעמי' דמדאורייתא חד בתרי בטל דכתיב אחרי רבים להטות הדר' קו' לדוכתי' דהא ר"י ס"ל מב"מ לא בטל ואמאי מחייב בחלה. ונלע"ד דרש"י ז"ל לשיטתו דס"ל במס' חולין דף צ"ט דאפי' מין בשאינ' מינו צריך ק' לבטל האיך דאיסורי' בעינ' ול"צ מין במינו רק אי ליכא רק טעמי' והממש סילק מן התערובות וא"כ שפיר שייך דמוע אפי' מין בשא"מ ושפיר פי' דמדאורייתא בטל חד בתרי ומ"מ מדרבנן לא בטל כשאר דמוע אליבי' אפי' לשיטת הש"ך בסי' צ"ח דהא דפליג רבא אאביי' במס' ע"ז דף ס"ו וס"ל דתלי' בשמא דבתר שמא היה מב"מ אע"ג דלא שוה בטעמי', ופי' הש"ך דהיינו כל מה שלמעלה משישים שהוא למעלה מנתינת טעם היינו לדידן דפסקינן כפי' התוס' ופסק הרמב"ם אבל לפי' רשיז"ל הא ביש בו ממש אין חילוק בין מינו לשא"מ והא דקאמר בעיסה שכדינ' וחמירא דתרומה לאביי דאזיל בתר טעמי' ודאי משכחת לה כמ"ש התם בע"ז דחמיר' דשער' וחמיר' דחיטי' לדידי' מבשא"מ הוה דאינ' שוה בטעמי'. ולרבא נמי י"ל דמשכחת לה כגון שנתערב בעוד קמח של שעורי' דאקרי בכל הש"ס ודאי גם בלשון בני אדם כן והעיסה סולת של חטין או להיפך והוה שפיר מין בשא"מ אע"ג דאח"כ נעשה עיסה והכל חד שמא מ"מ כיון דכבר נתבטל בעודו

קמח וסולת שוב כשנעשה עיסה אם כי דחד שמא מ"מ לא אמרינן בי' חוזר ונעור כמו חמץ בפסח שנתערב קודם הפסח ונתבטל בששים לרוב הפוסקים דקיי"ל דאינו חוזר וניעור ה"נ דכוותי'. וזה דבר חדש דמשכחת לה דבתחילת התערובת הוה מין בשא"מ ואח"כ נעשה מב"מ ואינו חו"נ. ידידו"ש, ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן רטו

שוכ"ט להרב החריף ובקי מו"ה נתן פראנקפורטער נ"י יקרתו הגיענו ע"ד מי שהי' נקרא אברהם צבי ומפני חולו מסוכנת ר"ל עפ"י בקשתו נתברך שמו בהוספה שם משה וזה הי' בזמן חוה"פ והוטב מעמדו באיז' זמן מן הזמנים אך כא עמד לגמרי ולא עלה לס"ת בשם השנוי בהקדמ' כדרך וכהלכה להקדימה כמ"ש באה"ע סי' קכ"ט בסעי' ח"י והביא כ"ת דברי מהרי"ט דבמי מתוך חולי' כיון דלא הועיל דלא נתחזק בשם זה ובח"מ שם נראה דחולק לענין דיעבד והכא ממאי דינ' כיון דעכ"פ הוטב מעמדו א"כ בכתיב' שמו על המצבה ובאמירת התפילה בלמוד משניות לעלו שמתו אם יש להקדימ' והביא כ"ת דברי ורך חת"ס סי' י"ז לענין דביד האדם לשנות שמו אבל הבנים בידם לשנות שם אביהם והנה להלכה הב"ש חולק ערל הח"מ שמכשי בשם השנוי לבד במת בחליו כיון דלא נתפרסם שמו בזה אבל באחרונים ה"ה בג"פ וט"ג בלקוטי שמות אות ו' הביא עובד' מי שנשתנ' שמו בחולי' והי' קורין אות' גדלי' ולס"ת הי' קורין אותו בתוס' ו' ורצה לתן ג' שכ"מ וצוה המסדר להכריז בבתי כנסיות ב' ימים אחר התפילה שהאיש גדלי' נתברך בשם יעקב גדלי' וכ"כ בצואה וסידר הגט וכתב יעקב גדלי' והשכ"מ הלך לעולמו הגט כשר וגם לכתחלה צריך לכתוב כן. וכ"ז אם בשעת שברכו חברו שם הראשון לשני אבל אם עקרו שם א' מהאי גבר' לגמרי כנוסח התפילה וכך הי' הכרוז כי לא יקר' גדלי' כי אם יעקב אז צריך למכתב רק יעקב דמתקרי גדלי' א"כ ס"ל דגם בימים אחדים קודם עיקר השם שנשתנה והאחרונים חולקי' עליו במ"ש בס' תורת גיטין ס"ק כ"ד וכן בס' שם עולם והביא' דברי הגט פשוט דלענין לכתוב בגט לכתחילה צריך להיות מוחזק בשם השנוי שלשים יום כ"כ הג"פ סי' קכ"ט ס"ק צ"ג עיי"ש. גם באות חי' בלקוטי שמות בט"ג הביא במי שנשתנה שמו מ"ח והלך לעולמו ובניו חותמי' וקורי' אות' לס"ת בהקדם שמו של השנוי משמע מניה דבזה ברשות בניו להקדים שמו של השנוי ובזה לא ראיתי מחלוקת אחרונים משמע דבזה כ"ע מודים דביד בנים לעשות כן ואין זה בכלל מ"ש בחת"ס כיון דבאמת בא לידי כך ומן השם הוא זה. וא"כ בנד"ז אשר בשנוי השם עמד יותר משלושים יום דזה מקרי הוחזק כמ"ש במ' ב"ב ופסקו בג"פ וכש"כ כאן דעמד בזה השנוי יותר מל' יום וגם כי הוטב מעמדו כש"כ דגם לכתחילה צריך להקדים שם השנוי מחמת חולי

וכש"כ כי ביד בניו לעשות כן וכן יעשו בכתיב' על המצבה ובתפילת ללמוד משניות לעלוי נשמתו וכן לכל הקורא בשמו ע"ה ותו אין אתי לחדש בענין זה. ומ"ש כ"ת בענין ב' ע"ד השו"ב מה שנוטלי' פרס בבית המטבחיי' יתר על המנהג בזה אין בידי להשיב כי זה הדבר שייך למעלת מרי' דאתרי' ימחול להציע לפניו ספיקותיו ואם יסכים לשאול להרב אח' אז בל"נ מוכן אני לאמור דעתי אי"ה. ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן רטז

ב"ה אוב"י ד' פ' ואתחנן תרנ"ח לפ"ק ברוזאווא יצ"ו.

בירח מנחם אב, יראה רוכב על העב. לכבוד אהו"נ ה"ה כבוד הרב המאוה"ג מהו' ליב פאללאק דיין מצוין ק"ק פריישטאט יצ"ו. אחרי וכו' והנה ודאי לדינא לית דין ודיין לחלוק על דין מפורש יוצא מפי הטור וש"ע סי' שס"ב דבהפסק ו' טפחים מותר לקבור זעג"ז והלא הדין נובע מאבל רבת' ותשובת רב האי גאון הביאו הטור וב"י סי' שס"ב ושס"ג ופסקו' כל הפוסקים. ועובדא ידוע כי בק"ק פרעשבורג אשר עוד מקדמ' דנא עשו כן אשר זה היום נראה ע"י מצבות שהגביהו עי"כ להגביהם מלמטה למעלה ועומדי' גם ג' מצבות זה אצל זה בביה"ק הישנה ופשיט' שנעשה עפ"י גדולים וגאונים צ"ל שהי' שם. ואם כי אין שעת הדחק ראיי' כי בזמן ההוא ידוע אשר גם בהשתדלו' רבה כמעט לא הי' אפשר להשיג אצל השרים מקום ביה"ק. וכאשר לכאורה נראה מדברי הב"ח שהביא' הש"ך סק"ד שפסק דבדלא הפסק ו' טפחים גם באי אפשר בענין אחר אסור א"כ י"ל דו' טפחים מותר רק באי אפשר בענין אחר אלא שהש"ך סיים דבדלא אפשר בענין אחר אפי' בלא הפסק ו' טפחים מותר, ובהג"ה מהרב"פ חשב שהם דברי הש"ך ובאמת נראה מדברי ב"י כי ה"ה דברי ר"ה גאון בעצמ' עיי"ש, וא"כ לדברי הב"ח צ"ע בזה"ז אשר כמדומ' מחויב כל עיר ועיר לתן מקום ביה"ק לכל עדה ועדה כפי הצורך מטעם המלוכה יר"ה ועיי' בשבו"י ח"ב סי' צ"ה שדן ג"כ לקולא בזמן שהוא אי אפשר אפי' בפחות מו' טפחים ועיין בחכ"צ סי' קמ"ט, מ"מ כל האחרונים אחזו שער היתר בהפסק ו' טפחים דמשמע בכל ענין כמ"ש בחכ"א ועיי"ש בחלק נצבת מה שפלפל בזה. והנה מע"כ בא עלי' בחומר הענין משום אסור הנאה של קבר דקיימ"ל לאסור בסי' שס"ד כן דעת הרמ"א בשם י"א והנה מע"כ דבר בזה דבר נכון כי כוון בזה לכוונת מרא דהאי דינא כי המחמיר הוא רבינו ישעי' דגם קבר קרקע בזה"ז אסור כמו קבר בנין דהוה תלוש ולבסוף חברו ובחת"ס סי' של"ה הוכיח במישור כי עיקר כדברי ר' ישעי' והא בסי' שס"ג הביא הטור בשם דברי ר' ישעי' עצמ' שהתרעם על המנהג במה שעושי' לקבור קטנים

בק' גדולים דאסור משום אסור הנאה הרי קמן דמשום אסור הנאה נגע בי'. והנה בד"מ הביא שם בשם תשו' הרשב"א רצ"ב וסי' תקל"ז דלא נאמר קבר בהנאה רק לחיים אבל לא למתים, וכתב בד"מ דצ"ע לפי"ז דהא הטור והרא"ש ל"פ בזה על רבינו ישעי' כלומר כוונתו דהטור והרא"ש לא פליגי עליו רק דקבר של קרקע לא מיתסר משום דחשוב מחובר כמ"ש בגמ' סנהדרין דלא משגח לאסור הנאה של קבר רק קבר של בנין אבל בזה ודאי יש לאסור אפי' לצורך מת א'. וא"כ לפי"ז קשי' על המחבר שמסיק בסי' שס"ד אפי' בקבר של בנין דאינ' אסור לקבור שם רק אם עשאו לאביו ומשום כבודו ולהנ"ל הא לכ"ע אסור עולמי'. זה לענ"ד כוונת ד"מ וחדוש בעיני כי הכת"ס סי' קע"ז לא סבר כן וחשב ג"כ שהם דברי בה"ב אבל הם ד' ד"מ שהניח בצ"ע כמ"ש הכת"ס ג"כ. והנה בכת"ס הקשה בטעמי' דהרשב"א אי משום מצוה לאו להנות נתנו דהא קיימ"ל בסי' שמ"ח דכופין את היורשי' להוצאת הקבור' עפ"י הגמרא כתובות דף מ"ח וד' פ"ד וב"ב ד' ק' וכן פסקו בח"מ סי' רנ"ג אם כן יש כאן הנאת הגוף ג"כ דמרווח ממוני'. וע"ז פלפל שם כלומר דפליגי בזה לשיטתם דהרשב"א ס"ל דגם בזה אמרינן מללה"נ כמ"ש במ' נדרים פ"ג ור' ישעי' ס"ל כרוב ראשונים דכהגוו"נ לא אמרינן מללה"נ, ופלא בעיני שלא הביא דברי מרן חת"ס או"ח סי' ק"פ אשר שם השוה דעת הרמב"ם שפסק בה' פ"ה אסור מזבח דאין מביאי' נסכי' ומנחות מאה"נ ומתוך כך הוכיח במל"מ דהיכ' דאיכא הרוחה בממוני' מצוה להנות נתנו ובתוס' חולין ד' ק"א משמע דבצפור' מצורע מעה"נ דלית בי' משום הנאה דגם בזה ללה"נ, וע"ז תי' דלא פליגי דהרמב"ם ס"ל בנו"נ שממשכנינן עליהם ושפיר הוה הרוחה ממון אבל בצפורי מצורע להכשיר היא אין ממשכנין ואי בעי מטהר עצמ' ע"י ואי לא בעי לא כופינן לי' לא חשיב הרוחה וזה ודאי סברא נכונה מאוד כמובן. וא"כ הכ' ביורשים דמוצאי' מהם בע"כ פשיטא דממשכני' ויותר מזה דמוציאי' בעכ"ח וא"כ לכ"ע הוה הרוחה ומצוה זו ודאי לה"נ וכמ"ש בתוס' ס' מ' שבועות שהקש' אמאי מודר הנאה משופר מותר בתקיע' מצוה הא פטור מפרוט' דר"י דחשיב עי"כ שומר שכר וה"נ אלמ' דכן ס"ל בפירוש דגבי הרוחת ממון מצוה להנות נתנו ומי יחלוק על מתניתן מ' נדרים ד' ל"ה גבי הנודר הנאה מחברו מלמדו מדרש אבל לא מקרא ומפרש בגמר' בטעמי' דמלמוד מדרש אין נוטלי' שכר ובחנם ואין כאן הרוחה ולמוד גופ' מללה"נ כמ"ש הר"ן שם אבל על מקרא שרי לטול שכר וכמ"ש בגמ' שם ואיכא הרוחת ממון לכן אסור הרי יוצא מפורש כמ"ש, ובכת"ס מדמה זה לפלוגת' הר"ן והרשב"א למצוה שיש בו הנאת הגוף ג"כ כמו בפ"ו ואין זה דמיון דשם ליכא הנאת ממונו בזה שפיר שייך פלוגת' כיון דמצות פו"ר ל"ש רק בהנאת הגוף ג"כ וכמו ישיבת סוכה כולה מצוה ללה"נ אבל

במצוה שיש בו הרוחת ממון דזה אין לו שייכות למצוה עצמ' ואינ' בכלל' בזה ודאי י"ל דמודה הרשב"א דמצוה כזו הוה להנות דהרוחת ממון אינ' מהמצוה עצמ'. ומה שהקש' האחרונים עפ"י מ"ש הרמב"ן גבי סנדל של חליצה שם אסורי הנאה דאמרינן בפ' מצות חליצה ג"כ דמצוה לל"נ אע"ג דעי"כ מותרת להנשא ותי' הרמב"ן דזה ג"כ כול' מן המצוה דבלא מצות התורה הי' מותרת להנשא בל"ז עיי' במהר"ם שיק או"ח סי' קס"ט. בקל יש לחלק כמ"ש החת"ס סי' ק"ל ביו"ד דשם אינ' ברור' דיזדמן לה שדוך הגון לרצונ' ומי יודע שתגיע לזה משא"כ הכא. ועוד כמ"ש לעיל דהיתר נשואי' ודאי קשור' במצוה עצמ' משא"כ הוצאת ממון כמובן דכול' חד טעמי' ואין צורך להאריך לחכימי. לכן הי' נלענ"ד דר' ישעי' והרשב"א לא פליגי כלל דרבינו ישעי' קאי על מנהגו של עולם וכמו שהי' ג"כ בזמן הגמ' בב"ב ד' ק"א שהי' קונין מקום קבור' למשפח' מקרובי' לקרובי משפחה ועפ"י הוצאות היורשי' דמצוה מה"ת רטמ' וכמ"ש עד הזה"ז וכמ"ש בחת"ס סי' שכ"ט וש"ל ביי"ד עפ"י הגמ' בב"ב ד' קי"ב דגנאי הוא להיות צדיק נקבר בקבר שאינ' שלו וכמ"ש א"א ויעקב אע"ה להיות קונים בדמים יקרים. ועד"ז צווח ר' ישעי' דהוי נוהגי' לקבור קטנים במקום גדולים כלומר באחוזת קבורתם ולהיות נקבר בתוך שלו וע"י הי' מרויחי' להוצאת מקום קבור' וא"כ לכ"ע מצוה זו להכו' נתנ' ואסור משום אסה"נ והרשב"א אייריי בדין פשוט היאך דלא משום קנין אתינן עלי' וכגון במקום שאינ' מנהג לקנות רק כל קהל וקהל בחבור' השיגו משרי מדינ' בלא קנין מעות או שכבר קנו בחבור' ואין לו אחוזי וקנין למשפחה כלל או בעניי ישראל שכל ישראל מחוי' לעשות בחנם כמ"ש בחת"ס בסי' הנ"ל ואין דנין רק אי מותר בהנאה לקבור' עצמ' ע"ז שפיר פסק דודאי לא שייך בזה הנאה אפי' בלא טעמי' דמצוה ללה"נ אלא פשוט וכי שייך לאסור הנאה למת וגם הא בהקדש דאיכא מעילה ואסור הנאה וכי נאסר להנות הקדש מהקדש. והנה לכאורה בנ"ד לענין קנין בני ח"ק יצ"ו והא לכאור' המנהג להיות נוטלי' פרס ככל אשר יורו ויראו בדעת' לקצוב בדמים וגם נוהגין למשכן ואם כי אפשר דלא שייך אסוה"נ גבם דהא כול' לצורך ח"ק וצורך ק"מ מ"מ הא גם שאר הוצאות הם מצריכי' לשמשים ושוורי' וסופרי' וכיו"ב ועוד לפעמים לצורך סעודה ח"ק כנהוג וניהו לכסף הנגבה מהני תנאי בעפ"י גבאי וז' טובי' וא"כ בכל ההוצאות מסתמא הכי התנו מעיקר' וגם כי אשר נוהגין כן בכל תפו"י הוה כהתנו וכ"ז לכסף הנגבה לצורך ח"ק והוצאות קבור' ובקור חולים וכיו"ב שלא בא על ידו אסור הנאה עצמ' אבל הכא משיקחו פרס מקבור' שנעשי' קברי' על קברי' ואי שייך דברי ר' ישעי' בזה אין כאן שום היתר יש כח להתנות להתיר חסוה"ל ועיי' בשם הרשב"א ע"ד כלים לצורך ח"ק וא"כ הי' אסור לכאור' לקבל פרס בזה האופן.

אלא דצריכי' אנו לחזור ולשנות אם בכהגוו"נ כלומר בהפסק ו' טפחים שייך סברת רבינו ישעי' אשר מע"כ עמד על זה להחמיר דמ"מ נהנה שע"י הקברי' מעמיד עליהם קברים שלמעלה. והנה מאבל רבת' בב' ארונות שפיר קאמר מע"כ דאינו ראיי' דילמא איירי בבת אחת והוקצה לשמיה' וכן מת' רב האי גאון ג"כ אין ראיי' דהוא איירי להעמיק בתחתית קבר ראשון וכמ"ש בגמ' מ' בב"ב ד' ק"א הנ"ל דזה ליכא שום הנאה לנדון. ומע"כ הביא דברי הגמר' נדרים בנודר מן הבית דמותר מן האגף ולחוץ ושוב מחלק בין נדרים דאזלינן בתר לשון ב"א ולשאר אסוה"נ. ובאמת לא הוה צריך לזה דהא בסנהדרין מקור' שם באה"נ של קבר דילפינן שם שם ממשמשי ע"ז וקבר משמש הוא וא"כ החלוק מבואר דהא בשאר אסורי הנאה כגון ערלה וכלאי כרם ודאי דלא שייך אסור במשמשי' משא"כ במשמשי' של ע"ז ומזה יליף אסה"נ דקבר. מ"מ הא מע"כ הביא דברי יד אליה' שבפ"ת ושם נאמר דמשום אסה"נ אינ' אסור לילך ולדרוך על הקברים דבלא"ה דאם הי' קרקע עולם מכש"כ שהי' מקום לדרוך ולילך ואין כאן הנאה כלל וא"כ הכי נמי דאם לא הי' כאן קברים עוד בקלות הי' מקום למלאות בעפר וכדומה ואין כאן הנאה. ואי משום בזיונו והא אדרבה דבזה בפירוש אמרו פוסקים אחרונים דמשו"ה צריך להרחיק קבר מקבר ו' ט' גם בשטח שוה משום בזיוני ובו' ט' כיון דנשאר לכל א' ג' טפחים שיעור תפוס וכמ"ש בב"כ ד' ח"י שוב ליכא בזיוני דכל א' זוכ' בשלו והא ג' טעמי' אות' בפוסקי' משום גוזל ומשום ג' טפחי' לכל א' ליכא גזר' ועוד משום אנפולי' בגמ' בב"ב ד' ח"י כלומר שלא יפלו כותלי קבר ע"י רפי' דקרקע. ועוד משום בזיוני כהנ"ל וא"כ גם בזה למעלה מזה כל הני טעמי' סגי' דלא שייכי ביה שוב לא משום גוזל ולא משום בזיוני ואנפולי. ועיי' בס' חכ"א וחכ"צ סי' קמ"ט וימצא כי כן ע"כ. ועוד נלענ"ד ומ"ש משום אסור הנאה נלענ"ד דדינן כמו עליות עזרה שלא נתקדשו ומותר לצורך שאינ' של גנאי ויעיין באו"ח סי' קנ"א בהל' בית הכנסת ובמחהש"ק שם. ועוד עיין בהרא"ש חולין גבי סכין של ע"ז דלא שייך לאסור דבר שבא מאסוה"נ כי אם דבר חדש כגון פת גבי בעצי ערל' וכדומ' אבל בשר בהמה דהי' בעולם כמו שהיא לא שייך לאסור ויש לכוון דברי' לדברינו אפי' לכתחילה בנ"ד. כ"ז נראה לענ"ד לפי"מ שפסקו הפוסקי' להתיר בהפסק ו' טפחים. אלא שצריך עיונ' בזה בנ"ד מה זה הפסק ו' טפחים ע"ג קברים הם אמרו הפסק ו' טפחים בין קל"ק בין בשטח בין זעג"ז והיינו מתחתית קבר עליון לתחתון וא"כ הא עכ"ח צריך עפר הרבה יותר דהא חופרין הקברי' יותר עמוק מו' טפחים ועיי' בב"ב שנזכר במשנ' ז' ט'. ומעתה אם אינ' רק ו' ט' עפר עכ"ח בחפיר' יגיע לתוך קבר התחתון ומי יודע עם יהא ו' טפחי' אז אפי' לגבול הארון. ועוד דבהגוו"נ ודאי יש לחוש לדברי ר'

ישעי' דהא יגיע לתוך עפר שנתלש עצמ' וגם איכ' משום בזיוני וגוזל ואנפולי כיון דלא יהא מתחתית ארון עליון עד הארון התחתון ו' טפחים. ובפרט בקברים של קטנים ילדים שאמר מע"כ שהם במקום ההוא וכמדומה שאינ' נזהרים לחפור עומק אפי' ו' טפחי' אלא חפיר' כל שהוא וא"כ אם לא ימלא רק ו' טפחים בלי ספק יגיע לגבול ק' התחתון האסור לכל הטעמים ולכן הזהיר הב"ח שיהא בברור' ו' טפחים ונתכוון למ"ש לכן במלוי ו' טפחים לבד אין בידינו להתיר וע"כ עצתי כיון שנודע שנעשה עובדא מימים קדמונים בק"ק פ"ב טוב הדבר לחקור ולדרוש אצל בני ח"ק דשם האיך ובאופן מה נעשה כדת וכהלכה ודאי ישנו שם אנשי לב יודעי' ומכירי' בטיב הענין וזולת זה אין לעשות מעשה בפרט כאשר אמרתי אשר בזה"ז רשות נתונה לכל אתר ואתר לתן מקום לכל קהל וקהל יצ"ו. או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ריז

י' ה' פ' בהעלתך תרס"ז לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידי"נ ה"ה כבוד הרבני החריף ובקי משנתו כעמר נקי מהו' פנחס פישמאן נ"י בק' יאסקאראיעכא יצ"ו. הנני להשיב' כעת ע"ד אשר אירע בשכיבת הצדיק מו"ה אברהם צבי זצ"ל שנקבר בבה"ח אשר שם אצל מקום קבורת העכו"ם והי' צערו גדול בעת ההוא. ועתה אשר הצליחו אנשי הקהל יצ"ו ליקח מקום לחלוטין אם מותר לפנות'. והביא מע"כ דברי ח"צ תשובה כ'. והנה אם בעובד' דח"צ הי' בשגגה שנקבר הנער בקרקע נכרי ואמר בפירוש כי לאח"ז יחרוש ויזרע במקום ההוא וגם לא רצה למכור לחלוטין מ"מ הזכיר בהיתר' ג"כ כי מקבורת נכרי לקבורת ישראל הוה כמו פנוי לתוך שלו שמבואר בסי' שס"ג דמותר אפי' ממכובד לבזוי וכש"כ מבזוי למכובד. וכן הביא בנוב"י מהדו"ק סי' פ"ט וחת"ס סי' של"ד דזה מקרי קבור בתוך שאינו שלו שמבואר בב"ב דף קי"ג דאינו כראוי' צדיק קבור בתוך שאינו שלו, משא"כ בקבורת ישראל החברה קדישא מקנה לזה המקום דהוה כביהכ"נ של כרכי' דמבואר במס' מגילה דיש חלק לכל העולם וכ"ד תשובת מהרי"א סי' שנ"ח. אלא שכגון זה דהגוי' נתנו למקום קבורה ואם כי שאינו של ישראל ומוקף ונקברי' שלהם בזה לא נמצא בתשו' הנ"ל ועיין בדבריהם. אלא שהוספת' נופך דנכתב בערכאות בגרוכדבוך על שמם של פאליטישע בהערדע כי זה ודאי נקרא שאינו שלו כמובן. ומצאתי בתשובת נהרי אפרסמון סי' ס"ד עובדא כנדון זה. ואחרי אריכות פלפולא רבה העלה להתיר' מטעם הנ"ל דהוה כמו בתוך שלו ומקורו מוהירשלוני מס' שמחות וכמ"ש במג"א סי' תקלה דכגון זה התיר' לפנות דירתו מבין העכו"ם לתוך שלו בחה"מ. אלא שיש לכאור' לחלק בגוונא זו ג"כ דבעובדא ההוא של נהרי אפרסמון הי' חששא אחרי כי קנו בני

היישוב מקום לחלוטין ואם ישארו הנקברים כבר לאחר זמן יבואו לקבור מתיהם סמוך ממש בלא מקום תפיסה אפי' ו' טפחים או על גביהם כדרכו לאחר זמן וגם לא נתנו מקום חומה להיקף והוה כמו מקום שאינו משומר כמש"כ ג"כ להתיר' בסי' שס"ג. ובנדון לא כתבת מזה כלום אם יש לחוש לזה, ואפשר לומר לפימ"ש שאינו רק כמו מעטער רחוק וגם יש על קבריה' צלמי' א"כ הוה הכל כמו בין קבור' של גוי' דמקום תפוס' לענין טומאה הוה ד' אמות כמ"ש במס' סוטה דף מ"ד וגם לענין הרחק מע"ז אפשר הוה שיעור זה כמ"ש בתוס' ע"ז דף י"ז ע"ב שצריך להרחיק כל מה שיכול ועוד כיון שנכתב על שמם תו לא מקרי שלו כלל וכמ"ש בחת"ס בסי' של"ד ות' מהרי"א הנ"ל. ואם כי אפשר שימכרו לחלוטין מנ"ל להטיל על הצבור ההוצאות הנ"ל כמ"ש ג"כ בחת"ס ונהרי אפרסמון, וה"נ אפשר לומר לענין עשיית האהל אם ידוע לכם כי ניחא לי' לאות' צדיק טפי לקבור' בבית החיים של ישראל מי נימא להטיל עול ההוצאות על בנין אהל וגם כי ברישא הי' ניחא לי' טפי כמ"ש הקרובי' לבא למקום קבורת ישראל. אלא שיש עוד לדייק דהא קבורי' שם ג"כ ישראלי' אחרים א"כ אם מפני' רק עצמותי' לבד הוה כבזיון לשאר קבורי' שם כמ"ש ג"כ בסי' שס"ג דאין מוליכי' ממקום שיש קבור' לעיר אחרת ופירשו טעמים משום בזיון ואדרבה שאר הקבורי' שיש להם קרובי' הוה טפי תוך שלו כמ"ש החת"ס בסי' של"א וסי' של"ד הנ"ל ולהצדיק ז"ל אין לו קרובי' במקומכ' ועוד בלא זה יש להשתדל לקבורות ישראל כי' ישאר' כעת אשר קנו מקום לא יפקד ולא ישמר מקום ישן הנ"ל ויש לחוש הרבה, אם לא דהוה עובדא כמו עובד' דתשובת מהרי"א עיי"ש. אבל מ"מ ארם כשר שנקבר שם הי' לפי"ז המצוה להשתדל. והנה זה לפי ראות עין כי ישאר להשתמר וגם כי המצוה בפרט לקרובי'. וראיתי בפ"ת סי' שס"ג שהביא בשם תשובת תפארת צבי דאינו משום בזיון במי שרוצה להקבר בקבר חדש של ישראל דאינה רוצה לתבזות עצמו ומה לי על אחרי' וספר ההוא אינו תח"י אם דעתו שמותר לקרובי' לפנות מה"ט או בפשיטות דבריו נאמרים על החיים שעודנו חיים ולצוות עד"ז. ואפשר בנדון זה כיון שגלו דעתו וצערו עד הוה טעמי' רבה ואין כאן בזיון כמ"ש באחרונים ועיין בתשובת חת"ס ח"ו סי' ל"ז ועכ"פ הקרובי' שהי' דעתם מתחילה לפנות' ונראה שצווחו גם לפנים אפשר דהי' הקבורה על תנאי לפנותו דיש היתיר' ג"כ כמ"ש בסי' שס"ג ובחת"ס בשם תשוב' הרשב"א בסי' ל"ז הנ"ל ולזה הי' צריכי' גם עתה להיות בעת הפנוי או לעשות שליח מבין בע"ב של היישב ודעתי שיעשו כן, וכמ"כ דעתי להעיר על הנ"ל אם לפנות גם שאר אדם כשר אלא שלא נשאלתי על זה. והנני לסיים בכח' דהיתיר' מטעמים הנ"ל לעשות נ"ר לאותו צדיק ז"ל, והודעת לי כי כתבת בשאלה ג"כ לחתני הגאון נ"י אב"ד ק"ק גאלאכטא

יצ"ו אם יסכים ג"כ להתיר' ואח"כ תציע הדברים לגדול הוראה במ"א ויסכים ג"כ אז מטינ' שיב' מכשיר' מעוט' דעתי הפעוטה. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ריח

ב"ה י' ו' עש"ק פ' שמיני תרס"ה לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרבני המופלג בתו"י ותיק מלא עתיק הנגיד מו"ה אברהם פאללאק נ"י מהערמאנשטאדט יצ"ו. עתה באתי ע"ד גופא דדינא אם מותר להיות קברי ישראל על קרקע אחת עם קברי גוי' מבלי קנין לעדת ישראל. ומע"כ הביא דברי הגמ' מס' ב"ב ד' קי"ז נמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו אלמא דהקפדה זו מילתא הוא, ודאי הדין אתו והלא קיימ"ל ביו"ד סי' שס"ג סעי' א' דאפי' מקבר מכובד לבזוי מותר אפי' לפנותו שערב לו לאדם שיהי' נח אצל אבותיו והכי נהוגים בזמנינו עכצשל"ת להשכיב אצל קרוביו כידוע. וידוע חומר פנוי קברות משום ניול וחרדת הדין מ"מ לתוך שלו מתירין. והכי כיון דלית בי' קנין לישראל אין כאן שלו ולא קרובין וכש"כ שאין כאן ירושת האבות ועוד נלפע"ד דאי לית בהו קנין לעדת ישראל הוה לי' בקרקעי' גוים דידוע כי גם בזה"ז שישנו חירות ודרור לישראל מ"מ בכל אתר ואתר ראשים ושלטונים בעיר המה גוים וכש"כ שרי הקאמיטאט והמדינות א"כ בל"ס שהקרקע נקראת על שמם של גוים. ואנחנו מחכים ומצפים לישעות ישראל בקרב הימים ונעזוב כל הקרקעות של ח"ל וא"כ מה שלנו אם לא בקנין ממש על שם ישראל והא בקרקע של גוי החכ"צ בת' סי' נ' מתיר לפנות בק"ו לפנוי לתוך שלו אלמא דגרע טפי דכיון דאיכא שותפ' בלא קנין מיוחד אך ורק שמניחים לקבור במקום ההוא אין זה קברות ישראל ובפרט שרוב קברים דגוים ננהו, כ"ז פשוט לענ"ד. ועוד נוסף וע"ז יש לחוש הרבה אם לא יהי' לקנין ממש לישראל דמי יודע אם תחת ממשלתם יהי' וכי לא אפשר דיצאו לקבור לפי סדרם במקרה א' לצדיק ורשע. והלא מבואר בסי' שס"ב ס"ה דאפי' רשע חמור אין קוברים אצל רשע קל וא"ק צדיק וכשר בינוני אצל חסיד מופלא וכי הם יחושו לדבר זה דילמא משום סדר או ויתור מקום ישלטו לאמור להיות הקברים כסדרן בלא חלוק. ועוד כמה דברים שכ' שם בב' שונאים שאין קוברין זה אצל זה. ועוד עיי' בסי' שס"ד כמה אסורי' של הנאה בקברי' ואם ישלטו בקנינם וכי יזהרו בהם וכמה הלכות רבות אשר אין לפורטם אשר אינו בטח להזהר אם לא יהי' ח"ו בקנין ישראל ממש. סוף דבר כלל הנשמע לענ"ד כי לא יעשה כן בישראל אך ורק בכל עוז ותעצומות ישתדלו אצל השרים וממלכה יר"ה כי כך הדין אצלינו שצריך להיות קנין ממש לעדה וק"ק בשליטות הח"ק כידוע ואז הוה בתוך שלו ולהזהר בכל ההלכות השייכים לעניני דו"ש הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ריט

ב"ה יום ו' עש"ק פ' בשלח תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הרבני החריף ובקי מהו' יעקב קאפיל מעזעי נ"י ביושב כ' אדאכי יצ"ו. בדבר השאלה אשר בוו"כ ביה"ק מבלי חומ' סביב וע"כ הוא למרמ' ולמשלח' רגל בהונות וכיו"ב ובביה"ק צומחי אילני סרק וישנם גם על הקברת וס' קברות. ויען כי אין ביד הקהל לפזר ממון על ההוצא' בנין גדר ע"כ בא מע"כ לימצא היתר לעשות הגדר מעצי האילנות הנ"ל וכל יקר ראתה עיניו בדברי הראשונים וש"ע ואחרונים בזה הענין והביא ד' הרמ"א והר"מ רבקש בסי' שס"ח דגם מה שעל הקברי' מותר כיון דלצורך ביה"ק הוא ע"כ כיון שאינ' אסורי' רק משום ק"ר כמ"ש במ' מגילה ד' כ"ט ומ' שמחות מותר מה שהוא לצורך, ורק פי מע"כ שדא בי' נרג' דכל זה שייך אם הוא רק משום קדר אבל לפי שיטת א' מהו' ישעי' שהביא הרמ"א בסי' שס"ד דקברי' שהם ע"י חפיר' שמחזיר העפר על הב"מ הוה כקב' של בנין שאסור בהנאה כמ"ש בסנהדרין בפ' נגה"ד דתכונבס"ח הוה כתלוש א"כ מנ"ל להתיר אסור' הנאה שמה"ת לכמה דעות. והביא כ"ת דברי מרן חת"ס סי' שנ"ז אשר לדעתו אפי' לר"י יש להתיר העשבים שגדילי' על הק' דהא אסורן ילפינן רק משם שם מע"ע וע"ע משום דכתיב בי' כפר' כקדשים והא גדולי הקדש גופא אינ' במעילה. והנה בראותי דה"ק הוה קשי' לי דהא שם בפ' כגה"ד ילפינן דעשבי' אינ' נאסרים בקבר מקרא דוישליך עפר' אל קבר וגו' ויליף מה ע"ז מחוב' אינ' נאסר כך קבר מחובר אינ' נאסר א"כ מנ"ל דיליף מהקדש לקולא נילף מע"ז לחומרא. ועוד במ' ע"ז שם בסוגי' הנ"ל אמרינן דאם חפר בו שיחות ומערו' נאסר גם מחובר. ועוד גדולי הקדש ג"כ עכ"פ אסור מדרבנן ואח"כ ראיתי בשו"ת חכמ' שלמה הנדפס אצל שו"ת הר המור שעמד בזה ועיי' במ' ע"ז ד' מ"ב ע"ב. ועוד הא שם בגמ' פ' נה"ד ד' מ"ח יליף רבא לענין הזמנה לאו מילת' משמשי משמשי' ובע"ז ודאי הגדילי' אסורים עיי' במ' ע"ז ד' מ"ג וד' מ"ח וגם מ"ש בת' מהרי"א ח"ד סי' שס"ג להתיר דהא כל עצמ' אסור' של קבר הוא משום משמש כמ"ש שם וכן במ' ערובי' ד' ל"ו בפירשיז"ל והא עשבי' אינ' משמשי' ואי משום דאסוה"נ גורם ובא מכח קרקע דאסוה"נ הא כל מכח לא אמרינן כמ"ש במ' חולין ד' ס"ט. והנה לא זכיתי להבין דבריו הק' דמה ענין זל"ז שם בחולין איירי באסור אבמה"ח ואסור דם דהם רק אסורי' אכיל' ודאי לא אמרינן מכח דפנים חדשות באו לכאן אבל באסוה"נ הלא הש"ס מלא מזה גבי עצי ערלה וקשי' של כלאי הכרם בע"ז ופסחים פ"ב באפו בו את הפת ומשום יש שבח עצים בפת ובע"ז מחלק' התוס' בין אסור הנאה ששייך בו לומר שבח עצים משא"כ באסור' אכילה ועוד הא במ' חולין ד' ח' גבי סכין של ע"ז דודאי משמש היא ועל כ"ז

אסור לשחוט ומחלוק' הפוסקים שם אי הבהמה אסור' בהנאה במסוכנת ועיין בהרא"ש שם דמחלק בין אפיית הפת גבי עצי ערלה וכיו"ב דאסור בהנאה משום דנעשים ע"י דבר חדש משא"כ בשר בהמה שכבר הי' והסכין אינ' רק מתקן לאכילה. ולדברי מהרי"א הא כל מכח לא אמרינן. וגם סוגי' דע"ז בכמ' מקומות דנגד סברא זו והא גבי אילן של הקדש גופי' העצים שבאו לאחר מכאן הם משמש ומכח ורק משום דאין מעילה במחובר ועכ"פ אסור' בהנאה כנ"ל. ומי יתן להבין דברי הק' וללמוד התורה בהנ"ל. וגם בשו"ת ח"ש הנ"ל דעתו כי דברי מרן חת"ס הם רק להעמיד מנהגן של ישראל אם ההיתר אינ' מבורר וראיתי דברי מע"כ להוכיח מדברי תה"ד סי' רפ"ד שהביא הרמ"א סי' שס"ח הנ"ל ומע"כ דייק ונחית לדברי תה"ד דע"ד שהוכיח להתירא מדברי המרדכי והמרדכי הא אזיל בשיטת רבינו ישעי' דהא מוקי הך ברייתי' דמ' מגילה בלא חפירה דקרקע עולם הוה ורק משום כבודו ש"מ אסור לרעות שם בהמות והתה"ד דדייק מדבריו משום דלא אקשי' מקרק' דרב דנטלו לרופא' ורק מסיפא דשורפי' אלמא דמחמירין וע"ד נמי מסיק דלרפואה לא הוה משום ק"ר ואדרבה כהנ"ל וטעמי' דשורפי' במקומו משום קנס או משום חשד' א"כ מוכח עכ"פ דכל דלצורך וליכ' משום חשדא וקנס מותר וא"כ מזה הוכחות מע"כ דאפי' להרבינו ישעי' מותר לצורך ביה ק. דברי מע"כ הם לענ"ד בלא מבין דהא התה"ד חזר ושנה כ"פ דאינ' רק משום ק"ר ועובדא דידי' אשר הומנשל' בעכ"ח מרע' שם בהמתו והוא על אפם וחמתם של ישראל פשיטא דלית בי' משום אסוה"נ דגבי גוי לא שייך אסוה"נ ולהישראלים מה הנאה יש להם ברעות בהמות הגוי' ואדרבה להמרות רוח' נעשה כל הנ"ל וא"כ מה שייכות לנדון להתיר אסוה"נ לדעת ר"י וראיתי מע"כ בא לתרץ קושי' תה"ד בטעמי' דהמרדכי לא קשי' לי' מרישא משום די"ל אדרבה הברייתא איירי בקבר ש"ב ואסור בהנאה וקבר דרב הוה תלולבס"ח זיהוה כמחבר ודלא כר"י ומשום הכי מקש' מסיפ' דשורפי' במקומ' ועד"ז חלה קושי' מהרי"א בסי' שס"ג הנ"ל מ"ט בשריפת' הא בינת דינ' בקבור' וכל הנקברי' לא ישרפו כמ"ש במ' תמור' אלא ודאי דאינ' רק מדרבנן ולא איירי בקבר של בנין. תמיה' בעיני מה ראה על ככת להכניס בד' ר"י למען תירוץ יאמר דקדוק הנ"ל הוה תולב"ח וכי אין לתרץ לכ"ע אפי' להסוברי' כר"י ולומר בפשיט' דאין מרעו' בהמות איירי בתלובס"ח ואסור מה"ת וקברי דרב איירי במחובר ממש כמו שהי' נוהגים בזמן הש"ס במערות וכיכין ומשו"ה מקש' מסיפא דשורפה ועכ"ח דאינ' רק מדרבנן משום ק"ר וכהנ"ל ובלא"ה דברי מהרי"א יש לעיין מ"ש דהוה ל"ל קוברי' הא באות' תשוב' הזכיר דרכן של עשבים לחזור ולצמוח מהפירותן וא"כ מנ"ל שזה בכלל קבורי, ועיין בת' מרן חת"ס או"ח סי' ק"צ והדברים

עתיקים ועיי' בתוס' מ' ע"ז ד' ס"ב ד"ה ליקלינהו עיי"ש. ושוב ראיתי דיוקא דמע"כ בדברי רש"י והרי"ף והרמב"ם דעכ"ח אפי' באסוה"נ שלבה"ק מותר לצורך ביה"ק דהא דתני ביה"ק אין נוהגי' ק"ר ואין מרעין בו וכו' והך מרעו' בהמות עכ"ח משום הנאה ולדעת הרי"ף והרמב"ם והר"ן בקבר ש"ב כדס"ל בפ' נגה"ד ומדפי' רשיז"ל במ"ד בגמ' משום כבודו של מ' דארישׁ' קאי היינו אינ' נוהגי' בו ק"ר משמע דשאר דברים משום אסוה"נ ואי"ל דהכל פירוש' דק"ר הוא דיוק מ"כ מדלעיל ד' כ"ח בענין ביהכ"נ דאינ' נוהגי בו ק"ר פירשיז"ל ולא גרסינן ואין "בויו" דכונ' פירוש' דרישא דק"ר הוא והכא לא פי' כלום משמע דיש לגרוס ואין "בויו" ואינ' פירוש' דרישא. והנה אם כי דקדוק נכון הוא עכ"ז אין זה ראיי'נוכחת דכבר פירש' בעלי הכללים דהיכא דפירשיז"ל לא גרסינן הי' לפניו גירס' אחריתא בשני גירס' או בשלשה ועיי' בשלה"ק בחלק תשבע"פ בסופ' וא"כ דילמא לעיל גבי ביהכ"נ הי' לפני רשיז"ל גירס' א' שגרס ואין "בויו" ובא לשול גירס' זו משא"כ הכי לא הי' לפניו גירס' בוי"ו כמובן. מ"מ מדברי הרי"ף ודאי יש הוכח' דגריס ואין ופירשיז"ל על הרי"ף קאי כוותי' וגם בדברי הרמב"ם פי"ד מה' אבל דקאי למנות דברי' שאסורי' ובפי' קאמר דאסורי' בתי הקברות בהנאה ויש בהם שהוא משום ק"ר ג"כ וכמו שאמר לבסוף. ומזה דיוק' לכמ"ע דכי היכא מ"ש משום ק"ר מותר לצורך וכן מלאכ' לצורך בה"ק ודאי מותר הה"ד מ"ש אסור בהנאה מדלא חלק ביניהם. והנה לדייק כן מדברי הרמב"ם קשה לומר כן דאין דרכו לפסוק דבר רק מ"ש בש"ס ובירושלמי ובשאר ספרי' תנאי' ואמוראי' כש"כ בדבר מה שנתחדשו בפוסקי' הבאים אחריו. ועוד דכ"פ מצינו בש"ס ג"כ אי משו"ה לא ארי' הא כדאית' והא כדאית' ועיין בברכות ד' ח"י בבריית' בהלכות עצמות וס"ת ועיין שם במעדני יו"ט על הרא"ש דעצמות לצורך מותר לכרוך עליהם משא"כ ס"ת ופי' הא כדאית' והא כדאית'. ועוד דאפי' הב"ח עכ"ח מוכרח לומר בד' הרמב"ם דאיירי בכל בה"ק ומשום אסור דרבנן דהא קאמר ג"כ אין קורין ושונין ב"ה והא מללה"נ ועיין במ' עירובין ד' ל"א בפלוגת' אי מערבי' ע"ת בביה"ק ולכ"ע אי אין מערבין רק לדבר מצוה ממלה"נ ומותר עיי"ש ובמ' נדרים פ' אין בין לכ"ע למוד תה"ק בכלל מללה"נ וא"כ אמאי אין קורין ושונין ועוד כמה דברים שחישב שם שאנן לומר בו משום אסוה"נ ודבר גדול דבר מ"ש בעל שו"ת פרשת מרדכי סי' כ"ד עפ"י דברי התוס' פ' כגה"ד דתרווייה' צריכי' דאי לא שהוא איז' אסוה"נ בקבר גם משום בזיון לא הי' מחמירי' וע"כ י"ל שפיר דמשו"ה כוללן הרמב"ם וגם בברייתא לומר דתרווייהו צריכ' וכן דעת הרשב"א בתשובות' כמ"ש בפר"מ הנ"ל עיי"ש. ומ"ש בדברי הרמב"ם לתרץ קושי' הר"מ דשביק מה דתני בברייתא אין מרעי' ב' בהמ' וכיו"ב. והנה כל התירוצים שראיתי בזה

בעיני אין די לתרץ מ"מ השמיט הלכה פסוק' ואם לקטן שורפ' מקומ'. ע"כ לענ"ד עפ"י מ"ש בפר"מ מדברי הרמב"ם פ"ח מה' מטמ' דשדה שאבד בו קבר מותר לזרוע והיא לפי הגירס' במ' אהלות פי"ח מ"ג והקש' בפר"מ דהא לענין אסוה"נ שהוא מה"ת יהי' אסור לזרוע דהוה אקבע אסור' אלא עכ"ח דהיינו טעמי' שמחלק בין נטיעות אילן לזרעי' דאין מגיעי' עד המת ולא נאסר בהנאה משא"כ אילנות שרשים שהם מתפשטי' למטה וע"כ היתר הזריע' וא"כ לענין רעות בהמה דשייך בין בזריע' ובין בעשבי' העולי' מאליהם. וא"כ קשה האיך תני בברייתא אין מרעים בהמות. ולזה הי' מקום לומר דאינ' רק משום ק"ר אבל סיפא דשורפן משמע לי' להרמב"ם שריפ' מדינ' דאסור' בהנאה והא לשיטתי' בעשבי' שנזרעי' ודאי אין מגיע יותר מ"ג טפחי' וע"כ ס"ל דהברייתא חולק על מתניתן הנ"ל או שהברייתא גרס אין זו רעיי' במתניתן הנ"ל ועיי' בתוס' מ' ביצה בסוגי' דבכור שנפל לבור דמצינו פלוגת' בזמן הש"ס גם בגירס' או דהוה מספק' לי' להרמב"ם אם כדעת המרדכי דמשום קנס' או חשדא ע"כ השמיטו כדרכו כידוע. והנה לענין הלכה בנדון אפשר לומר כיון דדרך שרשי האלנות להתפשט עד ט"ז אמות בשטח הארץ כמ"ש בב"ב ד' פ"א א"כ אפי' מה שעל הקברי' יונקים גם משטח שאינ' על הקברי' והוה זו"ז גורם וכמ"ש לענין זריע' ופירות האילנות בפר"מ הנ"ל ושארית אחרונים. וגם כי י"ל אדברי נהרי אפרסמון בסי' נ"ה שהביא גם דברי ת' רע"א להתיר דבטל ברוב ההיתר והנכרי' אשר יקצצן האילנות (דהיינו בלא שרשן) וגם יקצצו האילנות שאינ' על הקברים וממילא יתבטלן ברובן. ועוד צירף שם שאר היתירים עיי"ש. וא"כ כיון שהאילנות הנ"ל לא ימכרו רק מהעצים יעשו לגדר של ביה"ק לענ"ד יש לסמוך להתיר ולקיים מנהגן של ישראל. ואם יסכים עוד א' מגדולי הוראה להתיר' אני כמשיב' למכשור'. ידידו"ש. הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רכ

בהי"ת י' ה' פ' קרח תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. יראה בנחמה בבנין יו"ע ה"ה כבוד הרב החריף ובקי כש"ת מו"ה עקיבא בלוי נ"י. הנה וכו' ואשר אותיותיו שאלוני ממ"ש לו בענין בתוך י"ב לירד לפני התיבה ולהתפלל עד אחר איזהו מקומן די"ל לאמור כי יען בש"ק אין גהינם שולט ולא שייך פדיון בי' הנ"ל, ולכאורה הי' תלי' במחלוקת הט"ז והש"ך בנקוה"כ סי' שע"ו דהט"ז ס"ל דאונן בי' ש"ק קודם הקבורה יאמר קדיש דלא תלי' בחלות אבלות ובנקוה"כ חולק בזה כיון דעוד שלא נקבר לא שייך דין גהינם ע"כ לא יאמר קדיש וכן החזיק אחרי' בת' עבודת הגרשוני סי' ס"ב והביא שם ג"כ מדברי זוה"ק פ' ויקהל כי עוד יש דינים בעוד שלא נקבר עכ"ז כיון דלא נמצא במדרשות רק משום

פדיי' מהגהינם א"כ לשאר דינים לא נתקן ותמהני ע"ד חכ"א שהשיב ע"ד הש"ך בנקוה"כ מדברי זוהר הנ"ל והא בעבוה"ג הנ"ל מתרצ' יפה. א"כ לפמ"ש מע"כ וכי נימא דבכל י' ש"ק לא יאמרו קדיש אתמהה, ועכ"ח צ"ל כיון דכבר התחיל דין גהינם שייך בו פדיון על העתיד משא"כ קודם הקבורה דלא הוה התחלה וישנו שאר דינים י"ל דזה מעכב לתקון הנ"ל והוה כמ"ש חכז"ל במ' תענית דאין להתפלל על ב' דברים. והנה להלכה גם בת' שבו"י סי' ח' ח"א הסכים לט"ז עפימ"ש במ' סנהדרין ד' מ"ד אר"א לעולם יקדים אדם תפלה לצרה. א"כ כש"כ בנד"ז וכן נוהגים ק"ק פה בביהכ"נ כי האבלי' יורדים פני תיבה עד אחר איז' מקומן ועיי' בת' נהרי אפרסמון חיו"ד סי' צ"ז או"נ. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רכא

ב"ה אול"י ד' תריסר תרנ"ט לפ"ק ברענזאווא יצ"ו. כימי מר והדס, ירם לנס, ע"י ועל ראש ידידי ה"ה כבוד הרב הגדול חוב"ק מו"ה משה ווייס נ"י רב בק"ק יאבלאניטץ יע"א. לענין נדון ה"ה מה דהוה הוה, ובפרט ראיתי שהוא מהדברים אשר נאמר' נהר' נהר' וכו' כי כאשר הייתי בגליל התחתון ראיתי נוהגין כדברי מהריט"ץ. ובגליל זה המנהג כרוב האחרונים אשר חלקו כמ"ש בשע"ת או"ח סי' ל"ח וגם ביו"ד החדשות בשם הגאון מהרא"ז נדפס ביאורים וחדושים על הענינים ופס' דלא כמהריט"ץ. ומ"ש מע"כ בשם ח"א אם כי על הברכ' ל"ק דהא מצינו כמה מצוות מספיק' לא מברך דברכ' אינ' מעכב משא"כ מצוה דאורייתא דתפילין כטעמי' של מהרט"ץ דדוקא יום א' דהוה דאורייתא דח' דאורייתא משא"כ ברכה וגם הלא דעת מג"א סי' תרפ"ט מכריע דדוקא בספק שתקנו חכמים מברכים משא"כ בספיק' מדידן כגון עיירות' ספק מוקפים חומה וכן כוי אע"ג דהוה סד"א אין מברכין. והנה שמעתי משמי' דהגאון אב"ד ק"ק פאקש נ"י שהזהיר מאוד שלא להניח תפילין ובל"ס כן נוהגין בק"ק פ"ב שמקובלת בידו מעיר ואב"י. ובאמת כן נראה להלכה דלטעם מהריט"ץ דפטור ביום א' דהוה דאורייתא ודוקא אם יום המיתה ויום הק' ביום א' חדא דהא כתב הרא"ש בפ' א"מ דרק מדרבנן פטרו מתפילין דאפי' י"א דאורייתא אין טעם לפטרו מתפילין ורק יש כח ביד חכמים וכו' עיי"ש. ב') דהא כול' פירש' וכן ברא"ש ע"ד הרי"ף דטעמי' דר"א דרק יום א' משום דלענין יום ב' אמרינן מקצת יום ככול' לכן קיימ"ל באו"ח סי' ל"ח דרק לאחר נץ החמה יניחם משום מקצת יום ואפיל' למ"ד דגם קודם נץ החמה והא איתא בטעמי' במג"א דלענין זה לילה ג"כ חשיב מקצת יום ככול' וכמ"ש הרדב"ז כן לענין דברי מצוה גם מקצת לילה ככול' ואי כדברי מהריט"ץ ווה זה מקצת ככול' תיפוק לי' דלאו יום מיתה וכא יום קבור' אלא

ש"מ דלאו בזה תלי' אלא דמצד עצמות אבלו' פטור ולא משום דאורייתא הוא דהא יום ב' ודאי לאו דאורייתא ג') דהמג"א בסי' ל"ח כתב דעיקר כדעת הרא"ש דלא יניח בפני פנים חדשות אלא אם הניח אינ' חולץ וכל זה לא שייך לס' מהריט"ץ. ומע"כ הביא ראיי' מלשון הריטב"א פ"ב דסוכ' י"א פיר' שהוא יום מיתה ויום קבורה. ולענ"ד דהאי ו"ק אדלעיל קאי וי"ו המחלק' הוא כלומר שהוא או יום מיתה או יום קבורה דאל"כ מה זה פירוש' דקאמר לשאר ימים פשיטא שאין כאן שום דבר שיקרא שם יום עליו אבל אם הי' וי"ו המחלק' שפיר שייך פיר' כלומר דאפי' כמה ימים בין יום מיתה ליום קבורה אין מוני' לימים רק מה שהוא אחרי יום א' ויום ק' וגם פירש' שם תו דיום ב' אמרינן מקצת' ככול' וכבר אמרנו לעיל דמזה הוכח' דלא כדעת מהריט"ץ. שנית הביא מע"כ ראיי' מהירושלמי שהקש' כמ"ש הרשב"א בפ"ג דברכות והעמיד דבריו למ"ד יום ב' פטור א"כ במוטל צריכ' למימר ולדעת מהריט"ץ ניח' דלמ"ד יום א' נ"מ דאם יום קבורה אינ' ביום מיתה. ואם כי דבר נכון דבר בזה ועיי' בצל"ח שהביא דברי ירושלמי הנ"ל והקשה כמ"כ קושי' מע"כ ותי' בב' וג' תירוצים אחרים ואינ' מתעורר בדברי מהריט"ץ הנ"ל אשר הביא' בדג"מ סי' שפ"ח ולענ"ד לדברי מע"כ מ"מ יוקש' קושי' התוס' שם ד' י"ד שהקש' כיון דתנן מכל מצוות האמור' בתורה וכי ק"ש לאו מצוה האמור' בתור' ותי' דקמשל"ן ק"ש אם כי הזמן עובר' ופשיט' כי קושי' התוס' גם על הא דינ' דתפילין וג"כ צריך לתירוצ' ובשלמא מק"ש אתפילין ל"ק דאיכא למימר דחשיב כל מצות התלוי' בזמן או דיש איז' צריכות' מתפילין לק"ש אבל הא ממצות האמור' בתור' אין לומר רק כמו בק"ש דזמנו עובר'. ולדברי מע"כ בדעת הירושלמי דמתניתן איירי שאין יום מ' ויום קבורה ביום א' דלאחר ק' חייב בתפילין א"כ אין כאן זמן עובר' והדר' קושי' לדוכתי' למה תני תפילין כלל. לכן נלע"ד להיפך בדעת הירושלמי ועפ"י מ"ש בשושנים לדוד מה זו קושי' דהא אין אבילות חל אלא לאח' אנינו' וא"כ הא דעת הרא"ש כאן וכן במ' מ"ק דאנינו' לחוד ואבלות לחוד דיש מה שמותר בזה ואסור בזה וכן להיפך. ונ"ל דהא מאן דאינ' אוסר אלא חד יומ' במ"ק ד' כ"א יליף מאחרית' י"מ ובפ' טבול יום קורא לאונן ג"כ מקרא זה וא"כ לענין תפילין זה וזה שוין. ומעתה במתניתן שפיר תני תפילין בין לאנינו' בין לאבלות כיון דמיום אחרית' נפק' זה שייך לענין דין אבלות כמו לענין אנינו' דהא מקרי' בשם א'. וא"כ ל"ק רק מלשון מתניתן דקתני מי שמתו מוטל לפניו משמע כש"כ בזה ואח"כ חייב. וזה אינ' מן הקושי' כמ"ש לעיל דהא עכ"ח אשמעינן אפי' אם הזמן העובר' דאל"כ הוה בכלל מכל מצוות האמור' בתור' כקושי' התוס' וא"כ עכ"ח צ"ל דאיירי דלא הוה זמן מספיק לקבור עד שקיע' החמה כמ"ש ג"כ אופן זה בפ' טבול יום

ד' א"כ אין כאן דיוק כלל דליכ' כבר הוה בלא יום מ' ובלא יום ק' וגם אין זמן תפילין לכ"ע משום גזיר' דישן בהם לכן אינ' מן הקושי' לדייק כלל משא"כ למ"ד דגם ביום שני פטור דייק שפיר דהא יום א' פשיטא דנקר' יו' אחרית' גם לענין אנינו' כמ"ש שם ועכ"ח מוטל לפניו לדייק ביום ב' דאינ' מוטל ואינ' יום מ' ולא יום ק' עכ"ז הוכיח משם הירושלמי דאינ' פטור. זה הנלענ"ד בפשיטו'. ועוד יש לפרש דברי' עפ"י מ"ש הצל"ח די"ל דמתניתן כמ"ד שבת זמן תפילין ומ"מ אם מוטל לפניו פטור וא"כ למ"ד יום א' אתי שפיר משא"כ למ"ד ב' ימים צריכא למימר. ותנא בא"י קאי דגם יו"ט יום א' הוא. ומ"ש מע"כ לתרץ קושי' ח"צ על מהרי"ט דאם משום דאונן פטור מכל המצוות א"כ יבום. האיך משכחת לה כיון דבשעת נפיל' עומד' עליו באיסו' א"א דפטור. ותי' עפ"י קושי' מהרש"ל בתשו' ע"א שהקש' אהך דדרשינן מלאחות' אם הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו לא יטמא ואמאי הא אונן פטור מכל המצוות ובישועת יעקב תי' דמדרבנן וא"כ ה"נ מדרבנן. והנה בח"צ הרגיש בזה דאל"כ בלא"ה הא צריכ' להמתין ג' חדשים משום הבחנה אלא דזה מדרבנן ופטירי דאונן מדאורייתא. והנה במהרש"ל הוכיח מטעם זה דעכ"ח אינ' פטור מכל המצוות ומכל המצוות האמור' בתורה דיש מצוות פרטית שחייב בהן. והנה מע"כ הקשה דעכ"ח מדאורייתא דהא ילפינן בסוכ' מטעם דעוסק במצוה פטור מן המצוה ולענ"ד לפי"ז פשיטא דלא קשי' קושי' ח"צ הנ"ל דעד כאן לא אמרינן דכל יבמה שאין אני קור' בשעת נפיל' יבמה יבא אליה' אלא אם פטור מצד עצמ' כגון עריות וצרתיה' צרת סוטה ואיילנות וכדומה דאז פטור מצד גזה"כ כלומר דאינ' בת יבום כלל דכהגוו"נ לא אמרה תורה מצות יבום אבל מטעם עוסק במצוה וכיון שעוסק במצוה א' א"א לעשות השניי' וכמ"ש במ"ק פלס מעגל רגליך אבל מ"מ המצוה אכתפי דגבר' דאם יפטור ממצוה זו שעוסק בה יחייב לעשות השניי' כמו בכל עוסק במצוה כמ"ש הג"ה אשרי בסוכ'. ועתה הגע עצמך אם היבם בשעת מית' אחיו עושה איזה מצוה כגון שהוא יום חתנות' או הניח תפילין וכי נימא דפטור ואינה ביבום אלא עכ"ח כמ"ש דדוקא אם מצד עצמ' ביבום גופא פטור אבל משום מצוה שאין ביבום עצמ' חסר כלום לא שייך הך טעמ'. והנה בתר"י הביא י"א דלא גרסי במתניתן ומכל מצוות אמור' בתורה דלא פטרינן לי' רק מק"ש ותפילין דבעי כוונה ולא משאר מצוות וכדבי שילא שם בסוכ' דמחייב שושבינין בק"ש. והוא ז"ל השיב עליה' דזה כמ"ד עוסק במצוה אינ' פטור מן המצוה ואנן קיימ"ל כמ"ד עוסק במצוה פמה"מ לכן פטור מכל מצוות האמור'. והנה ראיתי דס"ל לתר"י דבאמת היינו טעמי' דאונן מטעם עוסק במצוה ומע"כ כ' דמבואר בגמ', בגמ' דידן לא ראיתי טעם זה רק בתר"י הנ"ל. מ"מ נ"ל דחזינן דאונן פטור יותר

מכל עוסק במצוה עפ"י מה שחלקו בתוס' והרא"ש בסוכ' דאם אפשר לעשות שניהם או אפשר לעשות ע"י שליח וכיו"ב. ועוד אם להיפך אם הי' עוסק במצוה אחרת כגון שהי' מניח תפילין ודאי הדין דחולץ ואם הטעם משום עוסק במצוה נימא להיפך עוסק במצוה אלא דלענין זה י"ל דמדרבנן פטרוהו לגמרי מצד עצמ'. ולזה י"ל בפשיטות דלא מהני לעכב מצוות יבום כמ"ש הח"צ בעצמ'. ובאמת קושי' הח"צ על המהרי"ט תמוה לי כי לא הזכיר מדברי תוס' ריש מ' יבמות שמקשי' מיבמה שנפלה כשהוא נדה דאינ' ראוי' לייבום נימא כל במה שא"א קורא וכו' ותי' בכמה תרוצים עיי"ש דכל הני תירוצים שייכי' לענין עכוב ופטור אונן דמ"ש שם דנדה אסור לכל משא"כ עריות וא"כ הה"ד אונן פטור לישא אשה גם אחרת וכן היא. אתי' ב' דטעמי' משום דרכיה דרכי נועם בנדה כיון דגם בעודה אצל בעלה צריך להמתין עד טהרתה דרכיה דרכי נועם קרינן בי' גם ביבם וא"כ הה"ד לענין אנינות דכל אשה שהיא אנוני אסור' לבעלה ואפי' אבל' כמ"ש שם ר"מ כתובות ד' ד' וא"כ ל"ק כלום. וגם בקושי' מהרש"ל תמיה לי דלא הזכיר מד' תוס' פ"ב דסוכ' אהא דיליף מק"ש ומאנשים שהי' טמאים לנ"א דפטור' מפסח וקאמר דצריכ' דאי מק"ש ליכא כרת. ואי מקרא דאנשים שהי' ט' לנ"א אכתי לא מטו זמן חיובא והקש' שם בתוס' אהא דאמרינן בזבחים פ' ט"י ד' ק' דרמי אהדדי לה יטמא מצוה אפי' בער"פ ומעשה ביוסף ב"ג הכהן שטמא' אות' ביידיים אהא דינ' כאחות' מי שהלך לשחוט את פסח' וחד תי' בגמ' שמחלק בין קודם חצות דלא מטי זמן חיובא דק"פ פטור ולאח' חצות חייב בק"פ ואינ' מטמא וא"כ הוה שפיר דומיא דהכא דלא מטי זמן חיוב' אבל לרב' דתי' ומחלק שם בין שחט וזרק עלי' ובין לא שחט וזרק ואמאי כיון דמטי זמן חיוב אמאי פטור והא מקרא דאנשים שהי' ט' לנ"א ליכא למילף דלא מטי זמן חיובא ואי מק"ש דמטי זמן חיוב הא ליכא כרת ואין כאן ילפותא אלמא דתוס' הקשו להיפך. וא"כ מה זו קושי' שהקש' דנימא אונן פטור מכל המצוות דהא מדאורייתא אינ' פטור רק מטעם עוסק במצוה ובמטו זמן חיוב וכרת ליכא ילפותא ומנ"ל לפטור ולהכא נקיט גבי לאחות' מילה וק"פ דוקא. ולענין קושי' התוס' הא דרב' י"ל מדרבנן וכמ"ש לעיל וכמ"ש בפסחים פ' האשה בכמה דברים דפטרו מק"פ מדרבנן. וזה שהולך לשחוט פסח' ולמול בנו דמטי זמן חיוב כבר הוא עוסק במצוה אחרת במטו זמן חיובא. ולזה נמי י"ל במ"ש המהרש"ל מהא דמ' כתובות רפ"א עיי"ש. דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רכב

שוי"ר לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה אלימלך פריעדלאנדער נ"י

מעלתו הציע לפני ד' קושי' א') הקשה ממה דקיי"ל בסי' שצ"ו דקטן שהגדיל בז' אי"צ לקיים ז' משום דנדח' גברא. והקש' מש"ס יבמות דף ל"ג דאייתי ב' שערות בשבת ולא אמרי כיון דאדחי. והנה לפמ"ש הרא"ש שם דמדמה לפסח שני דמשום דאינ' רק לתשלומין ע"כ קטן שהגדיל וגר שנתגייר פטורים מפ"ש וה"נ לענין מצות ז' א"כ אין דמיון לשבת דאין חצי שבת תשלומין לחצייי שבת שבתחילה הלא הוא בעצמות' מצות קדושת ואינ' לתשלומין כלל ולדעת הט"ז שאמר בטעמי' כיון שהיה פטור מתחילה בעיקר המרירו' ל"ש גבי' לנהוג בשחר ימים וראיית' מסנהדרין ד' מ"ז משא"כ שבת דאין כאן עיקר מתחל' יותר מלבסוף א"כ אין כאן דמיון כלל וכן לדעת הש"ך בנקה"כ דאינ' נקט ראיי' ט"ז מסנהדרין לסברת' א"כ שוי' לשבת בהלכתו, ועיי' מס' ביצה ד' ח"י לענין גומע ובולע וד' כ"ו לענין מוקצה לחצי שבת. ועיי' בפרמ"ג בפתיח' דאסור לאו גם על הקטן רמי' ורק שאינ' בר דעה חס רחמנא עלי' דמשו"ה שחיטת' כשרה בעע"ג ורק במ"ע אינ' בר חיוב'. והוא סברת התב"ש ביו"ד סי' א' עי"ש ב') הקשה מעל' ע"ד שטמ"ק נדרים... דאזהרתן זו מיתתן אינה לגבי ב"נ רק בז' מצות ולא בשאר מצות, והק' מעל' דהא בסנהדרין ד' נח אמרי' נכרי ששבת ח"מ אם כי דליכא מז' מצות. ונלענ"ד כי השמ"ק נתכוון למ"ש הרמב"ם בפ"ט מהל' מלכים דהא שפסק' דנכרי ששבת ח"מ היינו בידי שמים אבל לא נהרג בב"ד ופי' בכ"מ דרק על ז' מצות שנהרג לא על שמונה. ומ"ש השמ"ק דאזהרתן זו היא מיתתן אם כי בדברי ג"כ נאמר לשון זה על נכרי ששבת מ"מ אינו דומה בעונש ממש וא"כ שפיר קאמר השמ"ק דמשו"ה שפיר לא מל מרע"ה את הילד מפני סכנת הדרך דאם עי"ז יסתכן ואיכא משום הריגת נפש ועל שפיכת דמים יהרג הב"נ א"כ חמור ממילה דאינ' רק כמו שמירת שבת בקום ועשה. וז"ש שם דלא מחשבי משו"ה בין ז' מצות. ועוד שם בכ"מ כיון דאיכא ח"ד דאפי' אז' מצות כול' ג"כ אינ' נהרג רק אד' כמ"ש ד' כ"ו, וניהו דקיי"ל כמ"ד על ז' מ"מ ע"ז ודאי אין להוסיף. וא"כ דברי שמ"ק בפשטן דקיי"ל כמ"ד רק על ז' מצות ועוד נלע"ד דכוונת השמ"ק דעל מצות שנצטוו' לאאע"ה ולכמה דעות הי' דיני' כישראל כמ"ש ששמר כל התורה כול'. וכבר הקשו האיך שמר שבת וכמה תירוצים נאמרו, מ"מ לא ידעתי מה יתרצו על למוד התור' דאר"י נכרי שעוסק בתורה ח"מ וכיון ששמר כל התורה א"א בלא תלמוד תורה אלא ודאי דלענין קום ועשה דהיינו שבת ות"ת דיני' כישראל דהיינו שאינ' מוזהרים מימי אאע"ה א"כ שוב נאמר ג"כ דמה שנצטוה על דיני' דישראל דהיינו למול בנו דאפי' כרת ליכא על האב ודיני' לגמרי כישראל כיון דלית' בכלל ז' מצות שנצטו' ב"כ ממש כלומר מימי נח, ולזה נתכוון בשמ"ק, ג') הקשה מעלתו על תוס' גיטין ד' ג' דבדאורייתא אין חלוק בין

לכתחלה לדיעבד, וק"ל ממס' סוטה י"ט לר"ש דס"ל מקריב ואח"כ משקה ואם הישק' ואח"כ מקריב כשרה אלמא בדיעבד כשרה, והנה שם ד' ע"ב הביא קרא עי"ז והשקה דאם השק' מתחילה כשרה א"כ משמע דבל"ז לא הוה כשרה וא"כ שפיר קאמר' בתוס' דאי הך כתבו במחובר לר"מ בדיעבד כשר עכ"ח מדרבנן נמי כשר דאי מדאורייי' לפסול בדיעבד נמי כיון דליכא קרא להכשיר בדבר שהוא מדאורייי'. והנה בכמ"ק אמרינן כן דבקדשים בעינן הכתוב לעכב כמו בלולה ראוי' לבילה, ועיי' בתוס' מ' נדה פ' התינוקת ובחולין ר"פ כיסו' הדם ועיקר במנחות ד' י"ט וא"כ לק"מ ד') ק"ל למעל' לר"ל דס"ל ח"ש מותר מה"ת למה אמרו שריפה בנותר יאכל ח"ש ע"ד אכיל' שלא בכדי א"פ, ועיי' כיו"ב הקשה בטורי אבן מ' מגילה באב"מ ד' ז' שם ובדרוש לציון דרוש א' ודרוש ו' ועיי' בת' מהרי"א או"ח סי' קמ"ב ומהר"ם שיק או"ח סי' ר"ו, ושם ראיתי בת' הגאונים דברו דבר לפמ"ש תוס' ישנים דמצות אכילת קדשים אפי' בפחות מכזית א"כ נאמר ויאכלו אשר כופר גם על ח"ז וע"ז הזהיר' רחמנא לא תותירו ממילא גם על חצי זית עובר בבל תותירו. ולפי"ז ס"ל להמהר"ם שיק דהה"ד דחייב בשריפה גם ח"ז אלא שהק' לנפשי' ממה דאמרי' בפסחים ד כ"ב יליף אין ביעור חמץ אלא שריפה במה מצינו מנותר והא איכא למיפרך דמה לנותר דחייב גם על ח"ש משא"כ בל יראה דחמץ אינה אלא בכזית ולענ"ד לדברי פנ"י ל"ק כמ"ש על דברי הרא"ש דטעמי' דרבנן דלא ילפינן מנותר משום דחולין מקדשים לא ילפי' וקשי' לכאורה לר"י האיך יליף והא לכ"ע חולין מקדשים לא ילפינן ותי' דר"י לשיטתו דס"ל דברים ככתבן וליכא אסור הנאה מנבלה וגם לא מלכלב תשליכון אותו די"ל דס"ל חולין שנשחט' בעזרה דאוריית' א"כ יליף מילפותי' דריב"ל ד' כ"ד דיליף מנותר וכיון דיליף אסה"נ מלא יאכל דנותר גלי קרא דילפינן מנותר כמ"ש בגמ' דגלי קרא דאתו לשאר אסורי' שבתור' ולא נאמר בזה חולין מקדשים לא ילפי' א"כ הה"ד לענין שריפה עיי"ש בפנ"י בטוב טעמ' וא"כ הה"ד י"ל לענין פירכ' דח"ש נימא כך דהאיך יש ליליף אסה"נ בחמץ מלא יאכל דנותר דשאני נותר דח"ש נמי אסור וכמ"ש באחרונים דח"ש אינה אכילה מ"מ הנאה איכא ועכ"ח דגלי קרא דנילף מניה א"כ הה"ד לשריפה ולא אשכחינן לפירכא דח"ש וא"כ קם דינ' דח"ש אסור בנותר לכ"ע עפי"ד תוס' ישנים הנ"ל וא"כ שוב חייב ח"ש בשריפה וא"כ גם לר"ל ליכא למפרך מניה. ועוד י"ל לקושי' מהר"ם שיק לפמ"ש באור חדש על קושי' האיך קיי"ל אין בחא"ש הא איכא למפרך ומה לנותר שלא הית' שעת הכושר משא"כ חמץ ועיי' בפנ"י שם ומתוך כלאי כרם יוכיח דהיתה לו שעת הכשר ואפי"ה בשריפה וא"כ הה"ד לענין פירכ' דח"ש י"ל כ"כ יוכיח ועוד נלע"ד דבמידי דבעי שריפה כלומר שמצינו בשריפה ל"ש דיאכל

ח"ש דמ"מ מבטל מצות שריפה ואדרבה בכזית אחרון כשיאכל ח"ש עד שלא ישאר כזית עי"כ מבטל מצות שריפה. אלא שמע"כ הקשה מ"מ קשי' בדבר שראוי' לאכול בהתיר' לא יאמר שריפה. אבל ז"א כמ"ש במג"א סי' תקס"ח סק"י דמילה שלא בזמנה כל שעת' ושעת' זמני' הוא הה"ד דכל זמן ששה' באכילת ח"ש יותר מכדי אכילת פרס בטל מצות שריפה דכל רגע ורגע בעבר זמנו ונעשה נותר זמנו הוא. ידידו"ש הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן רכג

בהי"ת י' ה' פ' נשא תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו

לכבוד הרבני המופלג החו"ש טובא בנש"ק מו"ה פנחס זעליג כ"ץ נ"י בק"ק קליינווארדיין יצ"ו. עתה באתי ע"ד הנשאל בא' שמתה אמו בעיר פעסט והובא' למקומ' כמו ה' ימים לקבור'. ועתה השאלה האיך חשבי' י"א חדשים באמיר' קדיש אחרי כי הש"ך בסי' ת"ב הכריע' כי ביותר מב' ימים בין מית' לקבור' יש מנהג לעשות תקוני יאהרצייט בי' הקבורה בשנה ראשונה וא"כ הה"ד הי"א חדשים יאריכ' יותר לפי חשבון הימים הנ"ל. וכבר הייתי נשאל בכיו"ב ואמרתי כי הלכה זו תלי' בפלוגת' הטו"ז ונקה"כ סי' שע"ו לענין אם נתן לקבור' משום שבת ויו"ט עכ"ז יאמרו היתומים קדיש דאין אמירת קדיש תלי' באבלות ובנק"כ חולק כיון דטעם אמיר' קדיש לפדות אבותי' מדינ' של גהינם וקודם הקבור' ל"ה דין הנ"ל ע"כ לא יאמר קדיש. וא"כ לדעת הטו"ז דמתחיל מיום המית' א"כ גם י"א חדשים יש לחשוב כן ולדעת הש"ך וודאי מי' הקבורה נחשבים. ואח"כ ראיתי בחכ"א ככל קס"ו שהביא דעת הא"ר שהכריע כדעת הט"ז לענין היאהצ"ט יש לחשוב תמיד מיום המית' אפי' בנקבר' כמה ימים אח"כ כי גם קודם הקבור' עוברי' עלי' ז' דינים כמ"ש בזוה"ק ע"כ גם בסי' שע"ו הכריע כדעת הט"ז עי"ש. אלא דשאר אחרונים כמ"ש בסדור דרך החיים וכן בסדור הריעב"ץ נרא' כי לדידה' י' יאהצ"ט כדעת הש"ך וא"כ שוב עומד בספיק' לענין חשבון י"א חדשים וזה דברי שאלתנו. וחפשתי בספרי' ומצאתי בסידור יעב"ץ בדיני קדיש אות ט"ל וז"ל אומר קדיש י"א חודש מיום המית' אפי' הקבור' אחר איזה ימים וכשרוצה לומר קדיש י"א חדש מיום הקבור' רשאי ואין האבלי' יכולים לדחות' ומי שרוצה לעשות יאהצ"ט בשנה ראשונה ביום הקבור' כשרחוקי' מיום המית' ימנה גם י"א חודש מיום הקבור' עכ"פ שם ועיי' בנהרי אפרסמון חיו"ד סי' צ"ז, וא"כ פשיטא דבנ"ז יעשה כן לומר קדיש עד ה' יו' סיון ומבערב יפסוק כידוע כנלע"ד. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רכד

ב"ה א' דר"ח חנוכה תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו להרב החריף ובקי מו"ה משה אהרן פריעד נ"י מו"ה בק"ק ט' ליק יצ"ו ע"ד השאלה במ"ש הש"ך סי' ת"ב שמחלק בשם מ"ב דאם יום המיתה מיום הקבורה ב' ימים אז גם בשנה א' היאהרצייט בי' המיתה. ואם הוא ג' או ד' ימים בשנה ראשונה היאה"צ ביום הקבורה. ועתה עמד א' לומר כנגד מעל' דהני ג' ימים היא מעל"ע ומעל' והביא ראיי' דל"ד מעל"ע. ולענ"ד מגוף הלכה מוכח כן דהא טעמי' קאמר משום דיחדלו אבלות של י"ב בי' היאהרצייט שהוא יקדם מקמ' היאה"צ מי"ב חודש ודאי מי' הקבורה מנינן והא יום היאה"צ לא תלי' במעל"ע ולא מנינן שעות כיאה"צ רק הו' ביומ' ואם ימנו מעל"ע הדר' החששא לדוכתי'. ועוד ממ"ש הש"ך בשם מ"ב במשל כגון שמת בשבט בעש"ק סמוך לשבת דא"א לקבור ביום ההוא עד י' א'. והא פשיטא דמיום עש"ק סמוך לשבת אינ' מעל"ע ג"פ רק ב"פ עד לערב של' א'. וגם כנראה דרק משום דסמוך לשבת א"א להיות הקבורה אבל בי' א' ודאי השכם בבוקר הוה הקבור' א"כ אפי' מעל"ע ב"פ ליכא וש"מ דהכל תלוי ביום ליום. וכן מצינו ביולדת לענין שבת ויה"כ כמ"ש בתוס' מ' גיטין ד' ח' שלשה ושבעה של יולדת במ' שבת ד' קכ"ח אינ' מעל"ע וכן קיימ"ל באו"ח סי' תרי"ז ובמג"א סי' שי"ל סק"ז עיי"ש וכן נראה לענין מפלוגין בספינה דהוזכר ג' ימים בפ"ק מ' שבת ובש"ע או"ח סי' רמ"ח אינ' מעל"ע דוק ותשכח. ומ"ש מעל' לענין הדס דאם יש בו עלי' על קן א' וא' מעלה דלא מקרי הדס שוטה כמו דמשמע מפירשיז"ל דדוקא שנים בקן וא' למטה כמ"ש במהר"ם לובלין והרמ"א לא נתכוון להדס כזה. והנה ברמ"א ציין ת' מהרי"ק והוא בשורש נ"א שם הביא דרשיז"ל ולומר דהעולם סומכים ע"ד רשיז"ל ד דווקא למטה עלה א' מקרי הדס שוטה ואם למעלה לא מקרי הדס שוטה ואם באמת הרמ"א נתכוון לדברי ת' מהרי"ק עכחצ"ל דכול' רק משום צירוף היתירי' הוה ובכלל דבריו הוא כמובן. ידידו"ש. הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן רכה

שוכ"ט על ראש ידידי הרב הגדול החריף ובקי טובא בנש"ק שלשלת היוחסין מו"ה מאיר ליב פרייא נ"י אבדק"ק נ' שוראני יצ"ו. הנני ע"ד אשר נדברנו יחדיו בדברי קדושת זקנו מרן חת"ס זי"ע בהגהותי' למ' חולין בדברי התוס' ד' צ"ו בד"ה קולף ואוכל דלאו דוקא דצריך קליפה עכ"פ ואפי' נטילה כמ"ש במתני' מ' פסחים נטף מרוטבו יטול את מקומו אם לא שנחלוק דרוטב מבלע טפי ומיהו לא מצינו קליפה לצלי כי אם לשמואל בחם לתוך צונן דאדמיקר לי' א"א דלא בלע פורת'. ופי' בהגה' וקושי' התוס' לרב דס"ל עלאי

גבר. וכל הרואה משתאה על רזי דנא מה שייכות בזה עלאי או תתאי דהכא בירך שנצלה בגה"נ חם בחם וגם לענין נטילה מה זה תולה בעלאי או תתאי גבר. ונלענ"ד לתרץ דבריו הק' עפ"י פשוט דמתחילה הוכיח בתוס' דצלי בעי נטילה מנטף מרוטב' וכו' דמפורש במתניתן אלא שיש לחלק בין רוטב לגוש וע"ז קאמר' ומיהו לא מצינו קליפ' לצלי וכיון שלא מצינו בגמ' קליפה מוזכרת לצלי א"כ הסבר' דנילף הסתום ממפורש במתני' כיון דלא מחלקי בגמ' וגם לא מוזכר קליפה דנימא דסמוך על זה שמפורש קליפה בצלי ול"צ לחלק ורק לשמואל מצינו בחם לתוך צונן אבל לרב לא מצינו כיון דבריית' תני' כוותי' דשמואל ורב פליג אברייתי' וא"כ ודאי אינ' מגיה ואפשר דס"ל דהברייתא כא נשנה בי ר"ח ור"א כדאמרינן בעלמ' וכיון דלא מצינו שוב הדרינן למ"ש במתניתן וכהנ"ל והא דתני חם לתוך חם ולרב גם חם לתוך צונן אסור ומשמע דאסור כילה ע"כ צריך לפרש דאיירי ע"י בשול דרך רוטב או צלי שמן דמפעפע בכול' כמ"ש בש"ך סי' ק"ה סק"ו בדברי המחבר עיי"ש כנלענ"ד. או"נ דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן רכו

ב"ה אול"י ו' פ' כ"ת תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב הגדול החריף ובקי וכו' מוה' שמואל גאטטליעב נ"י אבדק"ק טאלטשווא יצ"ו. ע"ד שאלתו באשה שנחלית ר"ל בחולת הריאה הידוע והרופאים מומחים יעצו לה לילך להרי טאטרא ושם הועמד בית תרופה למחלה זו (וזה מ"ש באנאטאריאם) ותאכל ותשת' לפי מ"ש הרופאים וא"א בלא אכילת נו"ט ובב"ח. ומע"כ הוכיח מדברי שו"ת שמש צדקה סי' כ"ח שחשוב מחלת הלב לחולה שיב"ס וכמכה של חלל לענין שבת בסי' שכ"ח א"כ הה"ד חולת הריאה שמחובר ומניף ללב. הנה לא הי' צריך לזה דהא מבואר בסי' שכ"ח יותר מזה דלפנים מן השניים והשנים בכלל מכה של חלל. אלא דשם בת' שמש צדקה נודע עפ"י בקיאות שלא הי' בזמנו בלא שום סכנה רק שדן מפני ברבות השנים תכבד הקולי' ויש לחוש לבא לידי סכנה. וכן דעת השבו"י בת' סי' ע' בכאב של אברים הפנימים שהי' נוהגין לרפואה לאכול דם יבש מ"ש באקס בליטו לאחרי כמה צדדי היתר צירף ג"כ כי כאב באברים הפנימים חשוב כמכה של חלל. והיינו משום דשם בסי' שכ"ח מבואר דמכה של חלל היינו שיש מכה ממש או בועה באברים הפנימים אבר מיחוש לא חשוב סכנה אפי' באברי' הפנימי' ובהני עובד' דשבו"י ושמש צדקה לא הי' בלב ואבר הפנימי שום מכה או בועה ע"כ רק לסניף צרפ' לשאר התירי' של סמי תרופה הנ"ל אבל חולת הריאה מ"ש העפטיקאש או טובערקלאס ידוע שיש בריאה מכה וביעות ממש שנהתהוו' ע"י הבאציפלען ה"ה התולעים קטנים הנ"ל א"כ פשיטא ופשיטא דהוה מכה של חלל. ועוד כל הרופאים פ"א

אמרי' שיב"ס ובזה אי"צ לחלל דהוה כשאר חול' שיב"ס וכמבואר שם בסי' שכ"ח ובסי' תרי"ח דהרופא נאמן וכמ"ש מרן חת"ס ביו"ד ה' נדה בכ"מ דנאמנות הרופאים לענין זה משום פקו"נ וגם כי עינינו רואות כי חול' זו יב"ס ר"ל, ע"כ לענ"ד אין ספק שהוא בכלל אין לך דבר שעומד בפני פקו"נ כמ"ש כת"ר. וראיתי כת"ר מסתפק אולי אין נאמנות לרופאים בענין זה דכפי הנשמע חשודים על השוחד מבעלי הסאנאטאריאם וכך עושי' בענין מרחצאות. והנה בת' נהרי אפרסמון סי' קמ"ג נשאל בענין חול' זו אשר הרופא העיד לשתות דם מן הבהמה בעודה חם מיד לאחר שחיטה עיי"ש פלפול גדול בדברי פרמ"ג שהקשה על הרמ"א יו"ד סי' קנ"ה ומג"א סי' שכ"ח שמראה מקום לדברי הרמ"א הנ"ל בשם או"ה שצריך שיהי' הרפואה בדוקה כמה צריך לזה הא קיימ"ל ס"נ להקל וכן הקש' בכ"ת מ' יומא ד' פ"ג בדברי רשיז"ל דלהכי אין מאכילין לנשכו כ"ש מחצר הכבד שלו והקש' הוא ז"ל ג"כ דאפי' מספק מותר ומחלק בין רפואה שבא בסגולה ורפואה טבעי' דרפואה טבעי' אפי' בספיקא מותר ומסיק שם בת' נ"א דכוונת הרמ"א דלא נודע שרגילי' לעשות רפואה כזו ולא נודע שנתרפא א' מרפואה זו אבל כל שרגילי' ברפואה זו והוא טבעי' אפי' בספיקא מותר. והנה בנדון זה ידוע כי כל הרופאים מומחים פ"א דזהו רפואת' בסאנאטאריאם דהמקום והחצרים ואויר צח ורק נקיות יטהר' והמאכלים והמשקאות במדה ומשקל וכן המשמשים ומשרתים הבקיאים להנהיג בדרך למודו עפ"י רופאים הם הגורמים ומביאים הרפואה בס"ד וידוע כי בתי הסאנאטאריאם לחול' זו מלאים מן המבקרים הצריכים לכך. א"כ כבר הוה רגילי' ברפואה זו ועפ"י טבעיי'. אלא שיש להעיר ממ"ש מע"כ למה אין ממציאי' מקום להספיק עפ"י כשרים. ידוע כי ישנם במעראן סאנאטאריאם בכשרות גמור אלא לעת אין מקום לפי הנשמע כי מלא כל מקום שם אלא שכמדומה שהוא רק בבני עניים שעושים להם הנחה בתשלומין שיש מנין קבוע כמה מקבלי' אבל למי שבידו לתשלומין מלא כסף לזה יש מקום בסאנאטא-ריאם הנ"ל ויכול להתידע אצל ידידינו הגאבדק"ק ב"ק נ"י אשר בנו שי' הלך לשם ולא מצא מקום ועכ"ז השכיר בעדו אכסני' ומתנהג עפ"י צוו' הרופא ובחדשי' אחדים נשמן בשרו בעזה"י והקל מעליו חול' הנ"ל כי שם במעראן האויר צח מאוד וגם חם יותר ע"י זויערשטאף אשר ידוע כי זה ג"כ מתנאי הרפואה. ואני מכיר בחור א' שהי' שם זמנים טובא ונעשה בריא כאילם ב"ה עד כי הרופא מסל"ת בדקו במקומות אלו וענה ואמר כי אין שום מיחוש בשום אבר פנימי ואם כי הי' בימי נעוריו אשר ידוע כי אז מסוכן יותר ר"ל. וכיון שאפשר לעשות בהיתר ודאי אין להתיר באיסורי' והלא מקום הנ"ל מפורסם

לתרופה כחול' הנ"ל. וכת"ה עיני' בראשו להורות הדרך בענין נכבד זה ודאי מצוה רבה להדר בכח' דהתירי. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. תושלב"ע:

א"ה כדי למלאות הגליון אציגה איזה תשובות מכתבי קודש מרן המחבר זללה"ה:

הוספות סימן א

ב"ה אול"י ב' פ' תצוה תפר"ח לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב הגאון המפורסים צדיק תמים בנש"ק כש"ת מו"ה חיים צבי שליט"א דומ"ץ ק"ק פה יצ"ו. אחדש"ה הנני במודע כי יק"מ הד"ג בא לידי ומאשר ענותנותו הרבני בענין עמידה בקידוש והבדלה אם הוא מקום לפטור בברכת בעה"ב כבר הייתי מרמז ע"ד בספרי לבו"מ מהד"ת סי' כ' וברורתי הדברים לפיענ"ד, וידוע במ"ש בשם מרן חת"ס כי הכל עפ"י הנ"ל להוציא י"ח וגם צורבא מדרבנן יו"ש העיד לפני כי כן נהג הגה"ק מהו' הילל ל"ש זצלה"ה גם לענין לחם משנה וכי פ"א הי' אצלו ביום ש"ק ובלא מודע בירך ברכת המוציא בקול רם וגער בו מאוד לומר כי בידו להכין לחם משנה לכל או"א, נראה מזה דחשבו ע"י ברכתו שאינו יוצא ידי לח"מ דברכתו מוכח שלא רצה לצאת בענין לח"מ והנה ידוע כי דברים מבוארי' באו"ח סי' קס"ז רי"ג רע"א רצ"ו רצ"ח, ולענין קדישי' לאחר י"א חדש עיי' בספרי לבו"מ מהד"ת יו"ד סי' קס"ה מ"ש לענין לימוד משניות בשם מרן מהר"נ הכהן זי"ע:

מ"ש השואל בתשו' לחם שלמה סי' קי"ב ע"ד חיי"א לענין איסור משתין בסוכה שאין לו מקור הלא החיי"א מביא המקור שאם אסור להכניס קדירות וקערות לסוכה כמ"ש במ' סוכה דף כ"ט ולדעת רשיז"ל הוא משום מיאוס וביזוי לסוכה עד"ז קאמר החיי"א ק"ו להשתין, ומ"ש אפי' בכלי לא אדע מה אפי' כיון דקדירה אסור כש"כ עביט של מי רגלים דאסור לקרות כנגדו ק"ש ותפלה כדאית' בגמ' שם דף כ"ה וכן קיימ"ל באו"ח סי' פ"ז אם הוא של חרס או עץ וסתם קדירה של חרס א"כ דומי' דידי' בעביט של מ"ר אסור, ומ"ש השואל ראי' מדמותר להשתין בתפילין כמ"ש באו"ח סי' מ"ג היטב השיב בלחם שלמה דהכא הוה כמשתין על תפילין אלא שאין הלשון מכוון דתפילין חמור' דהוה דבר שבקדושה ואם נאמר דגם בסוכה חל ש"ש מכל הסוכה כמ"ש במ' סוכה דף ט' הא פירשו ברא"ש ובט"ז סי' תרל"ח דגם להרמב"ם חל ש"ש רק על עצי סוכה של סכך ודפנות רק מדרבנן והוה כשאר מכשירי מצוה ועיי' באו"ח סי' כ"א הלכותיה, ובזה י"ל ג"כ ע"ד תשורת ש"י מהד"ת סי' קכ"ב במה שבא ללמוד מדברי תבו"ש סי' י"ג דאסור להשתין בביהמ"ד דהוה מקום של קדושה שם ודאי הכל בקדושה הכותלי' וחלל' משא"כ בסוכה כנ"ל:

ומ"ש הגאון בעל לחם שלמה נ"י ראי' מדברי ירושלמי מ' פסחים פכ"צ הי"ב דהוכיח ר"א בשם ר"ל דמחילות לא נתקדשו מדתנן בתמיד מדור היתה שם ובה"כ של כבוד כלומר אם נתקדשו ל"ה להתיר להעמיד בה"כ ואר"י וכי צואה טומאה היא והלא אינו אלא נקיות, אלמא דאפי' להטיל רעי מותר במקום המקודש ולכאורה הוא ראי' חזקה. אלא דא"כ האיך נפרנס סוגי' דגמ' מגילה דף כ"ז בביהכ"נ שנמכר ע"י טובי עיר הלוקח מה שירצה יעשה חוץ וד' דברים וא' מהם בה"כ ואם בביהכ"נ שיצא לחולין לשאר דברים של רשות מ"מ בה"כ אסור כש"כ בעודה בקדושתה ועיי' באו"ח סי' קנ"א בעליות ובט"ז שם כידוע ועיי' בסי' קנ"ג ס"ט וי' דכן קיי"ל דבלא מעמד אה"ע אסור לד' דברים, ועכצ"ל דש"ס דילן ס"ל כר"ל בירושלמי ופשיטא דקיי"ל כש"ס דילן, ועוד י"ל דס"ל לר"י בירושלמי דביזוי מצוה דרבנן ובעת הצורך לא גזרו במקדש דאין שבות במקדש משא"כ בביהכ"נ:

ומ"ש בתשורת ש"י מסופ"ב דסוכה במתני' דשמאי הזקן סיכך ע"ג כלתו שילדה והא תינוק כזה ודאי מטיל רעי וכדאית' באו"ח במקום תינוקות לא יקרא ק"ש וא"כ הוה כמאכיל בידים לקטן והביא ראי' משבת דף צ' דאפי' חגב טהור אסור ליתן לקטן דילמא אכל ועובר בבל תשקצו, והנה כבר עמד בזה בחי' למס' שבת דמאי מאכיל בידים הוי דהא לא נתנו לאכול והקטן מעצמו ורצונו עושה כן ותי' דבר נאה דמתני' כר"ש דס"ל דכ"ש למלקות וא"כ במס' יבמות דמוקי ג' פסוקים לענין איסור להאכיל לקטן ועביד צריכת' ובשרצים הצריכת' דהוא במשהו, וא"כ לר"ש דאית לי' בכה"ת כ"ש למלקות בטל הצריכת' ועכ"ח אתי' לענין דב"ד מצווין להפרישו וזהו שפי' גבי חגב דאין כאן הפרשה אבל לדידן דס"ל אבדמ"ל ליכא איסור כלל א"ש כש"כ בקטן להכניסו לסוכה דודאי קיל טפי, ועוד הא ס"ל לתוס' במס' ר"ה דבמקום מצוה מותר בידים דה"ט דמתעסקי' עמהם בתק"ש וה"נ הא הוי מצות סוכה לחנכו והנה לענין הלכה לא אדע מל"ט לא נילף במ"ש במ' ר"ה דף ל"ג דאסור ליתן לתוך שופר מי רגלים לצחצחו מפני הכבוד וא"כ כש"כ להטיל מ"ר דהא נגד העמוד איכא איסור דאוריית' בק"ש ותפלה כנלענ"ד, ובעושה סוכה כל שנה יש תקנה כמ"ש המחבר סי' תרל"ח ס"א כתי' ר"ת בתוס' סוכה דף ט' דיתר מהכשר סוכה אינו בכלל איסור הנ"ל והיינו אם עשה מקודם רק הכשר בב' דפנות וטפח כהלכה ואח"כ הוסיף דופן ד' עיי"ש. והנני לסיים בכל חתמי ברכות כא"נ הטהורה ונפש ידידו דוש"ת. הק' מרדכי ליב ווינקלער ק"ק מאד יצ"ו:

הוספות סימן ב

ב"ה יום ג' פ' מ"מ תרפ"ו לפ"ק מאד יצ"ו. יראה בנחמת ציון וירושלים בכפלים עם אחב"י ה"ה כבוד הרה"ג חריף ובקי וכו' כש"ת מו"ה משה שווארץ נ"י בק"ק באזעל יצ"ו (במדינת שווייץ). הנני במודע כי בא לידי יק"מ כת"ה והנה ע"ד שאלתו למען בירור יין כשר מידידי הרבני וכו' והלא ידוע לך כי הוא בנו של הירא וחרד וכו'וידעתיו כי הכל נעשה בכשרות על צהיו"ט לומד באר היטב כל הענינים להלכה ולמעשה דברים הצריכי' שמירה ואפי' המהדרין מן המהדרין יכולי' לסמוך עליו ביתר עוז, גם אני כאשר הייתי במרחץ אובין אם כי הי' לי יין מק"ק פה מאנשים ידועי' כי בענין כשרות יינם עכ"ז בחרתי לשתות מיין שלו מטעמים הנ"ל ע"כ בטח יסמוך לקנות ממנו יין כשר מבלי שום חשש ופקפוק ישתו ענוים וישבעו, וגם כי בזה"ז יש עוד חששא משום איסור ערלה כי רגילי' עוד להבריך ולהרכיב הזמורות עם זמורות מאמעריקא שהוא מגק נגד הפילאקסער"א כידוע ויש פוסקים אחרונים שחוששי' בזה משום ערלה עפ"י גמ' מס' סוטה כידוע ועיי' בש"ע יו"ד סי' רצ"ד סעי' ט"ז ועיי' בשאילת יעב"ץ ח"ב סי' י"ט וסי' כ' אשר השואל הרבה להקשות ע"ד ש"ע ולהחמיר גם בח"ל והיעב"ץ מיישב' והיינו שלא להחמיר למחות לאחרים אבל בע"נ יחמיר לעצמו ועיי' בשו"ת יד יצחק, וכן לענין כה"כ כ"פ ראיתי כאן בכרמים שיש לחוש משום כה"כ שיש זורעי' שני מיני ירק סמוך ממש לגפנים והמחבר אוסר ליהנות מהם אם כי הרמ"א כתב שהמנהג להקל מטעמים שהזכיר שם מ"מ מה הפסד לעשות גדר או קנים ועצים פחות מג' טפחים בין הירקות והגפנים ועיי' ביו"ד סי' רצ"ו סעי' מ"ה, וכל הנ"ל הציע לפני הרבני הנ"ל לעשות כהלכה ובקי היטב להיות זריז ונזהר כנ"ל, וע"ד הכרכשתות אשאל פי בן תורה יר"ש שרגיל במסחר זה:

ועתה ע"ד ד"ת במ"ש בדברי הרמב"ם פ"ב מה' שבת והוא מגמ' ס"פ מפנין אם הג' ימים שמחללין עלי' את השבת הוא משעה שהדם שותת או משעת לידה ואשר העיר בזה בלח"מ ומ"ש בביאור הלכה של הגאון בעה"מ חפץ חיים והבאת דברי הלבוש שפירש בהדי' דג' ימים אחר הלידה וכן ברור לענ"ד ג"כ ועיי' בפי' ר"ע מברטנורה במתניתן שפי' כפשוטה דחילול מתחיל משעה שהדם שותת עד ג' ימים אחר הלידה דשותת הדם לא נתן שום שיעור וכמ"ש בלח"מ דאין לו שיעור ועד ג' ימים אחר הלידה שייריי חילולי' הנ"ל דהא ודאי אין הפסק ביניהם, ואם כן הי' כוונת בעל חפץ חיים ודאי כן הוא, אבל נראה מדברי' שהבאת שכולל הכל בג' ימים וזה ודאי אינו, ולפי"ז דברי הרמב"ם ג"כ כפשוטו וכדעת הברטנורה אלא שהרמב"ם מחלק ב' חלוקות דהיינו יולדת וחיה דיולדת

היינו ע"י צירים וחבלי' דהיינו רישא דמתני' מילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ועיי' במראה פנים על הירושלמי דפעמים גם בימילדין איכא איסור דאורייתא דהיינו בלא נשלמו ימי עיבורה דחשוב תולש מקום גידולו כמ"ש במס' ע"ז, אלא דלפי"ז לא נזכר במתני' דיני חיה רק יולדת ובברטנורה מיישב זה דבבא ומחללין עלי' את השבת קאי אחיה דע"ז מפרש פירושו וכן נראה ג"כ דזה דעת הרמב"ם, אבל ראה מצאתי בירושלמי דבמה דסיים במתניתן וכל צרכי מילה עושין בשבת קאמר כינוי מתני' חיה, א"כ מפורש במתני' בסיפא דיני חיה, ואפשר דזה דיוקו של הרמב"ם דיולדת לחוד וחיה לחוד מוזכרי' במתני'. ולפי"ד התוס' דלרבא פתיחת הקבר עד שבעה ולאח"כ חשוב נסתם ועכ"פ בצריכ' אנו מחללי' והיינו דאמר רבא במ' עירובין דף ס"ח באישתפוך חמימי' דנשיילה לאימי' אם צריכ' דהיינו ביום שמיני זמנו של מילה והיינו כל צרכי מילה דגם בחיה ביום שמיני מחללין באמרה צריכה כנלענ"ד בדרך חידודא לפי הידוע דדרכו של הרמב"ם להיות נמשך אחר מימרא דירושלמי היאך דלא מצינו שהוא נגד תלמודא דידן כידוע, ובמה שאין נותני' שיעור ליולדת הוא בפשיטות דזה ודאי אין לו שיעור כמ"ש במ' נדה דף ל"ו דר"מ מטהר מידי זיבה כ' יום ור"י חדש ור"י ור"ש שתי שבתות, ועיי' בתשו' מרן חת"ס יו"ד סי' קע"ט שהביא דברי סולת למנחה והפלתי בספרו תפארת ישראל על ה' נדה וכן בסד"ט כל מ"ש ביולדת באחזוה צירים וחבלים דהוה משיושבת על המשבר היינו אם ילדה לבסוף אבל אם פסקו צירים וחבלי' ולא ילדה מתוך כך אינו כלום לענין שנאמר אין פתיחת הקבר בלא דם ע"כ אם בדקה המילדת ותחבה אצבעה במקום הנ"ל לא אמרינן א"א לפתיחת הקבר בלא דם דלא כמנהג שכתב בתשו' נחלת שבעה שכן המנהג בפולין שאסורה לבעלה עי"כ ומ' חת"ס כ' עד"ז דודאי לא יסירו ממנהגם אבל אם בדקו חכמניות ומצאו אותו מקום סגור אפי' מנהגא ליכא, וכתבתי כ"ז להוכיח דיולדת וחיה מישך שייכי' אהדדי אבל נ"מ לידה לחוד וחיה לחוד דיולדת הוה קודם לידה ומחללי' עלי' שבת משום ספק דילמא תלד כמ"ש החת"ס, וג' וכן ז' ושלשים אחר הלידה כדברי הברטנורה והרמב"ם, וגם דברי הרמב"ם בפיה"מ יש לכוון לדברי הברטנורה דמ"ש משעה זו עד תשלום ג"כ דעתו לאחר הלידה ומלת תשלום היינו כמו תשלומי דראשון בפ"ש וה"נ ה"ה בישיבת על המשבר ושתיתת הדם דהא מנין ז' ושלשים אי אפשר בענין אחר דמה גבול הוא אלפני הלידה כמובן, ועיי' בחי' הרשב"א במתני' דפ' מפנין הנ"ל הביא' במראה פנים ומ"ש ע"ד התוס' יו"ט בפ' דר"א ובמתני' הנ"ל, והנני לסיים בכל חתמי ברכות ידידו דוש"ת. הק' מרדכי ליב ווינקלער ק"ק מאד יצ"ו:

הוספות סימן ג

בעהי"ת יום ג' פ' כ"ת תרע"ג לפ"ק נאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש חביבי תלמיד חביב וותיק מלא עתיק ה"ה בחור כארזים חריף ובקי ירא ושלם זי"ר כש"ת מו"ה נתן בוימהאפט נ"י בק"ק מעזעלאבריץ יצ"ו. הנני במודע כי כייק"מ בא לידי מזמן כביר וע"ד כי טרדותי מרובי' לא הי' בידי להשיב בפרט בשאלתך ע"ד הקו'קו"ס אשר לא נייח לי ובביתי אני מונע לגמרי ממנו ותערובתו ורק שאין בידי לומר לא או"ה, והנה ע"ד מ"ש כי ישנו קויקו"ס שהוא ירוק (געלב) כמו חמאה כידוע ומעתה מה שדרכן לעשות צלי קדר ע"י שומן הנ"ל ונוטלי' ע"י כף מן הקדירה ונותן על הבשר ראוי לחוש מפני מראית העין כמ"ש ביו"ד סי' פ"ז לענין חלב שקדים וחלב אשה ושפיר קאמרת דתלי' במחלוק' הש"ך וט"ז שם אם בבישול לחוד שייך מ"ע דלדעת הש"ך ס"ק ז' דס"ל דבבישול ליכא משום מ"ע וה"נ כן הוא דרק בעוד השומן בעצם גוש מראיתו כחמאה משא"כ בבא לאכילה אשר כבר נמס כידוע הוה כשאר שומן והיא סברא נכונה, ומתחילה עלה בדעתי כי כוונת הש"ך היינו בבישול לחוד שהיא צורך רפואה וכיו"ב וכגון לשום על המכה כדרך רטיי' שגם בשעת בישול ניכרי' הדברים כידוע בבישול לאכילה הדרך להבחין במאכל אם כבר נתרכך וגם דרך לטעום וכן מכיני' קערות וכפות ושאר צרכי' לאכילה או כדי לערוך ולסדר על כלים הנ"ל וניכר שהם לצורך אכילה ודאי יש לאסור גם בבישול כי בישול זה בכלל אכילה משא"כ לשאר צרכי' שאין דרכן בכך בזה התיר הש"ך דיש היכר בזמן הבישול, אכן ראיתי בש"ך בס"ק הנ"ל שמביא ראי' מדברי הרמ"א בחלב שקדים עם בשר בהמה דג"כ איסור' רק דרך בישול שהוא מה"ת וקשי' האיך בשלם דהא אסור משום מ"ע ודוחק לי' לומר דהניח שקדים גם בעת הבישול ומזה הוכיח דבבישול לא הוה משום מ"ע והא איירי בבישול לצורך אכילה א"כ ס"ס קשי' ש"מ מדברי' דגם בבישול לצורך אכילה ליכא משום מ"ע, אלא דמ"מ צ"ע מנ"ל דליכא מ"ע וכהנ"ל ובלא"ה עמדו האחרונים בזה ועיי' בכו"פ שהשיב על ההכרח מ"ט לא גזרינן בבישול בשר טמאה מפני מ"ע דמילתא דלא שכיח היא לבשל למען השליך לאשפה, מ"מ בטעמי' דאמרת דבטיגון ישנו כמה דעות באחרונים דאינו אלא מדרבנן וכן מסקנת הכו"פ דבדרבנן יש לפסוק כדעת הרמ"א דלית בי' משום מ"ע:

וחביבי הבחו' החריף ובקי מו"ה שמואל כ"ץ נ"י אמר לי מילתא בטעמי' להקל דמראה זו של הקויקו"ס אינה בעצם הקויקו"ס ורק ע"י תערובות כך נעשה שיהי' דומה לחמאה וכן נדפס במכתביהם על הפאקעטען וכמ"כ בעושין גם בבית להפך הלבנות לירוק וכי נאסור כמה מעשה אופה שנמשחו בחלבון וחלמון ביצה מפני מ"ע, ושוב ראיתי בדר"ת

סי' פ"ז שהביא בשם ס' פאת שדה מה שעושי' הנשים במעשה בצק ע"י תערובת חלבון ביצים עד שנעשה כגבינה ממש ואוסר לאכול עם בשר אא"כ מניח אצלו קליפי ביצים וא"כ משמע מדבריו דאין לחלק ואפשר משום דמפורסם במכתב שלהם שהוא ע"י ביצים הוה ככרוז ומהני לענין חשש מ"ע כמ"ש בשו"ת מהרמשי"ק או"ח סי' רל"ו דאם לאו משום קונים נכרים הי' מועיל פתקא על גבי שק קמח של פסח למכור בחנות בחוה"מ, ואפשר דהה"ד בנ"ז מפורסם ע"י פתקא שלהם, וגם אם נחמיר משום מ"ע הי' די בקליפת ביצים להניח אצלו כמו בהאי בצק, והנה אם כי ראוי להקל בדרבנן במ"ע מ"מ מי שנהג מקדמת דנא לחוש למ"ע ודאי אסור לשנות כמ"ש ביו"ד סי' רי"ד וסי' רכ"ח ועיי' בפ"ח או"ח סי' תצ"ו דמנהג הוה כמו נדר וברבים גם על הדורות חל לעשות ולהתנהג כאבותם כנלענ"ד, מ"ש אדברי הט"ז סי' י"א הלא בפרמ"ג מפרש דבריו שם כלומר בכלי שייך לחלק בין עכורים ובין צלולים, והנני לסיים בכל חתמי ברכות אוה"נ דוש"ת:

הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

הוספות סימן ד

בעהי"ת אול"י ד' פ' וישלח תרע"ו לפ"ק מאד יצ"ו. שוי"ר על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב המאוה"ג יראת ה' אוצרו כש"ת מו"ה משה שמואל הערצאג נ"י אבדק"ק שטאמפי יצ"ו. הנני ע"ד יק"מ בענין היתר הפאבריק לעשות קונח מתפוחי אדמה כידוע וכבר הארכתי בזה בס"ד בספרי ח"א סי' קכ"ז כמ"ש מעכ"ת, והנה ראיתי בשו"ת ערוגת הבושם סי' קכ"ד שנוטה להחמיר ואין דרכי להתיר נגד דעת גדול שנדפס בספרו עכ"ז נלענ"ד בענין שכתבתי שישימו על כל שק וחבילה פתקא ברשימה שהוא מתפוחי אדמה ושמור לשם פסח וכמ"ש במהרמשי"ק באופן זה אפשר דגם הגאון על ערה"ב הי' מתיר בפרט בזה"ז שהוא שעת הדחק כידוע, וגם מצורף לזה כי בעל המעשה הוא ת"ח יר"ש וכת"ה ודאי ישגיח ביתר עוז ואי"צ להאריך ואריך ועיי' בתשו' חת"ס או"ח סי' קכ"א כיו"ב:

וע"ד ק"ק במ"כ לעת כזאת אשר שכירות המקומות בביהכ"נ אינם מגיעי' למחיר הנרות כידוע, הנה מדברי הנוב"י מהד"ת ח' ח"מ סי' מ"ד וסי' נ"ו וכן משמעות דברי חת"ס ח"מ סי' ט"ו נראה להדי' דאינם מחויבי' היורשים או החברה להפסיד מכיסם ומדברי' נראה בהדי' דהיורש יוכל לחזור בו כל ימיו רק דאז חזר' סך המעות הנ"ל ליורשי' כי בביטול התנאי נתבטל המתנה וממילא בידן לעשות כרצונם לסגל דבר טוב עבור עילוי נשמתם במה שבידם, ומדברי חת"ס נראה דתלי' במשמעות הצוואה עייש"ה ואם כן כת"ה מבפנים לעיין בלשון הצוואות כמובן, ועכ"פ טוב להוסיף נר בביהכ"נ בעת התפלה דזה עיקר המצוה כמ"ש הד"מ הביאו המג"א ריש ה' חנוכה דמצוה שידלוק

נר בביהכ"נ כש"כ בזמן התפלה וקצת נוהגין כן בגלילות התחתון ועיי' בספרי לבויו ח' ח"מ סי' כ"ח מ"ש בס"ד, ומפני הטירדא צריכנא לסיים בכל חתמי ברכות ונזכה לראות בישועת ישראל בקרב הימים ידידו דוש"ת:
הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"ס מאד:

הוספות סימן ה

לחכם אחד. ע"ד המקרה בעוה"ר בסופר שבא לתקן ס"ת חלק א' הגיע לארץ וראיתי כי מעכ"ת פלפל בחכמה וגם אני הבאתי ראי' ממס' גיטין דף נ"ד דקאמר בגמ' גבי התורם והמטביל כלים דגברא לתקוני תבואה לטהורי מאני קא מיכוין לא קנסינן שוגג אטו מזיד, וה"נ בנ"ז דלתקוני ס"ת קא מיכוין, אלא שאין הנדון דומה כ"כ התם הוא גופ' מצוה אבל בנ"ז דזה המכשול אינ' מצוה רק מכח וגרמת המצוה, אבל מה נעשה כל אחרונים מחמירי' עיי' בשו"ת חיים שאל סי' י"ב ובברכ"י בשיורי ברכה ביו"ד סי' רפ"ב שכתבו דמדינא רק האי גברא לבד חייב להתענות אלא שראו מחמירי' גם ברואים וכן מחמירי' לכל הקהל להתענות בה"ב משום תוקף הצער וזלזול ס"ת ר"ל וכן דעת תשו' אמרי אש סי' ו' ותשו' דברי חיים סי' נ"ט ועיי' בשו"ת יד יצחק ח"ג סי' ר"כ במ"ש ע"ד מג"א סי' מ"ד בשם משפטי שמואל, ומי שהוא חלוש יפדה התעניתי' לפי ערכו ועיי' ברמ"א ובמג"א או"ח סי' של"ד ועיי' שם במחה"ש כמה שיעור פדיון ובכן לא יאונה להם שום מכשול ויתברכו ממעון הברכות:
הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד יצ"ו.